Szczecin

Szczecin_dla Ciebie
Aktualizacja Strategii Rozwoju Szczecina_2025
www.strategia-szczecin.pl

Szczecin_dla Ciebie

Aktualizacja Strategii Rozwoju Szczecina

DIAGNOZA SPOŁECZNO-GOSPODARCZA SZCZECINA

Szef Zespołu Ekspercko-Redakcyjnego

dr hab. Dariusz Zarzecki

MAJ 2010

floating garden Stettin 2050 project

WYG International

Spis treści

1. Wstęp ... 5
2. Metodyka prac ... 8
3. Diagnoza w sferze społecznej ... 12
3.1. Bezpieczeństwo publiczne ... 12
3.2. Pomoc społeczna i ochrona zdrowia ... 20
3.3. Edukacja i wychowanie ... 35
3.4. Sport i rekreacja ... 44
3.5. Kultura i sztuka ... 54
3.6. Demografia i praca ... 68
4. Diagnoza w sferze gospodarczej ... 77
4.1. Struktura branżowa gospodarki ... 77
4.2. Działalność inwestycyjna ... 87
4.3. Nauka i innowacje ... 97
4.4. Otoczenie biznesu ... 107
4.5. Turystyka ... 113
4.6. Transport ... 123
5. Diagnoza w sferze przestrzennej ... 131
5.1. Ład przestrzenny ... 131
5.2. Gospodarka nieruchomościami ... 141
5.3. Infrastruktura techniczna ... 149
5.4. Środowisko przyrodnicze ... 164
5.5. Obszar metropolitalny ... 176
6. Diagnoza w zakresie systemu zarządzania strategicznego Miasta ... 185
6.1. Struktura instytucjonalna samorządu miejskiego ... 185
6.1.1. Władza wykonawcza ... 185
6.1.2. Administracja i zarządzanie w urzędzie ... 186
6.1.3. Organ stanowiący i prace legislacyjne ... 188
6.1.4. Decyzje rozwojowe oraz działalność informacyjna w kontekście zaspokajania potrzeb mieszkańców ... 191
6.1.5. Miasto jako przedmiot i podmiot działań promocyjnych ... 192
6.2. Zarządzanie finansami Miasta Szczecin ... 194
6.2.1. Dochody Miasta ... 194
6.2.2. Wydatki Miasta ... 198
6.2.3. Wynik budżetowy, dług publiczny i rating Miasta ... 200

6.2.4. Majątek Miasta ... 202
6.2.5. Fundusze pomocowe ... 203
6.2.6. Instrumenty racjonalizujące gospodarowanie środkami publicznymi ... 204
7. Miejsce Szczecina w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego ... 206
8. Wyniki badań ankietowych ... 212
8.1. Proces ankietyzacji ... 212
8.2. Szczecin okiem mieszkańców ... 213
8.3. Szczecin okiem przedsiębiorców ... 220
9. Analiza benchmarkingowa ... 225
9.1. Dobór miast do badania ... 225
9.2. Miernik rozwoju społecznego ... 225
9.2.1. Dobór zmiennych ... 225
9.2.2. Miernik syntetyczny ... 226
9.2.3. Podsumowanie ... 227
9.3. Miernik rozwoju gospodarczego ... 228
9.3.1. Dobór zmiennych ... 228
9.3.2. Miernik syntetyczny ... 229
9.3.3. Podsumowanie ... 230
9.4. Miernik rozwoju przestrzennego ... 231
9.4.1. Dobór zmiennych ... 231
9.4.2. Miernik syntetyczny ... 232
9.4.3. Podsumowanie ... 233
9.5. Wskaźnik syntetyczny rozwoju ... 234
9.6. Analiza kluczowych czynników sukcesu ... 235
9.6.1. Czynniki społeczne ... 236
9.6.2. Czynniki gospodarcze ... 239
9.6.3. Czynniki przestrzenne ... 242
9.6.4. Wskaźnik syntetyczny ... 245
10. Analiza SWOT i PEST ... 247
10.1. Analiza SWOT sfery społecznej ... 248
10.2. Analiza SWOT sfery gospodarczej ... 249
10.3. Analiza SWOT sfery przestrzennej ... 250
10.4. Analiza SWOT systemu zarządzania miastem ... 251
10.5. Analiza SWOT Miasta Szczecina ... 252
10.6. Analiza PEST Miasta Szczecin ... 254

11. Diagnoza prospektywna – scenariusze rozwoju miasta z uwzględnieniem uwarunkowań zewnętrznych 255
12. Wnioski i rekomendacje 259
13. Załącznik 1 – Aneks statystyczny 263
14. Załącznik 2 – Matryca siły powiązań SWOT 290

1. Wstęp

Od 6. maja 2002 roku, daty przyjęcia przez Radę Miasta Szczecina obowiązującej do dziś Strategii Rozwoju, minęło prawie 8 lat. Na pierwszy rzut oka to niewiele, w warunkach turbulentnego otoczenia, w czasach niepewności i ryzyka, to okres bardzo długi. Zmienił się świat, rozszerzona została Unia Europejska, zmieniła się Polska i Polacy, zmieniło się również Pomorze Zachodnie ze Szczecinem na czele. Towarzyszą nam nadal stare dylematy, powstało jednak wiele nowych wyzwań.

Jesteśmy małą częścią wielkiej globalnej całości. Dotyczą nas – w różnym stopniu – te same kłopoty i patologie, które występują w całej Polsce. Nasza przyszłość, nasz wzrost i rozwój, zależą od ogromnej liczby różnych czynników: obiektywnych i subiektywnych, zewnętrznych i wewnętrznych, strukturalnych i koniunkturalnych, ekonomicznych i pozaekonomicznych, z tzw. kapitałem zaufania na czele. Problematyka rozwoju regionów i subregionów, w tym również metropolii i aglomeracji, jest z definicji interdyscyplinarna. Dyskusji nad szeroko rozumianą problematyką rozwoju lokalnego nie sposób oderwać od problematyki globalnej i megaekonomicznej, makroekonomicznej, a także mikroekonomicznej, czyli kondycji wielkich, średnich i małych przedsiębiorstw oraz gospodarstw domowych.

Punktem wyjścia do rozwiązywania problemów społecznych, gospodarczych i przestrzennych jest rzetelna diagnoza, z opisem stanu rzeczy na czele. Wbrew pozorom opisanie rzeczywistości nie należy do łatwych zadań. Tendencje w sferze społecznej, gospodarczej i przestrzennej opisywane z perspektywy początku roku 2010 są niejednoznaczne. Wśród głównych czynników oddziałujących na perspektywy rozwojowe Szczecina szczególną rolę odgrywają czynniki zewnętrzne (koniunktura na świecie, w tym w Polsce), ponadto czynniki natury politycznej (poziom rozwoju demokracji i jakość tzw. regionalnej bądź też lokalnej klasy politycznej) oraz społecznej (tendencje demograficzne, stosunek do norm prawnych i standardów etycznych). Specjalne znaczenie ma rozwój nauki oraz edukacji.

Rozwój – jego poziom, tempo i struktura – zawsze będzie rezultatem ludzkich talentów, wiedzy, zapobiegliwości, przedsiębiorczości, inicjatywy i własnego wysiłku na rzecz poziomu życia. Społeczeństwa (społeczności regionalne i lokalne) mało mobilne intelektualnie, gospodarczo bierne, źle zorganizowane, godzące się na niski standard materialny, na ogół nie osiągają wysokiego poziomu zamożności. Ta teza nie jest bynajmniej sprzeczna z przeświadczeniem o znaczącej roli czynników zewnętrznych, tak krajowych, jak i zagranicznych. Wydaje się, że właśnie intensywne powiązania regionu z zagranicą mogą i powinny odgrywać szczególną rolę, jako czynnik w istotnym stopniu oddziałujący na rozwój. Dzieje się tak zwłaszcza wtedy, gdy region rozporządza (i wykorzystuje) tzw. rentę geograficzną. Rozporządzanie przez poszczególny region, czy też subregion, rozmaitymi walorami (atutami, przewagami konkurencyjnymi) czyni go atrakcyjnym dla otoczenia, może też być podstawą wielokierunkowego i odbywającego się w wielu formach rozwoju powiązań z zagranicą.

Ewentualne uruchomienie nowych biegunów wzrostu zależy od zintegrowanej aktywności wszystkich instytucji i ośrodków współodpowiedzialnych za rozwój regionalny i lokalny: władz samorządowych i rządowych, przedsiębiorców i menedżerów, instytucji bankowo-finansowych, instytucji naukowych i edukacyjnych, organizacji pozarządowych, mass mediów oraz samych mieszkańców poszczególnych regionów.

Użycie terminu „zintegrowana aktywność" nie jest przypadkowe. W dotychczasowej praktyce na Pomorzu Zachodnim, także w Szczecinie, zbyt wiele było przykładów potwierdzających opinię o istnieniu swego rodzaju „syndromu dekompozycji". Osobnym problemem zasługującym na rzetelne rozważenie jest pozycja Szczecina w regionie („region powstaje przez swoje centrum"). Pomorze Zachodnie na razie nie stało się w spodziewanym stopniu beneficjentem procesów transformacji i modernizacji. Dotyczy to również Szczecina, będącego głównym przedmiotem niniejszej diagnozy.

Formułując diagnozę, prognozę oraz strategię rozwoju Miasta Szczecin (do niedawna przemysłowego, obecnie próbującego zorientować się trwale na sektor usług) należy uwzględnić następujące spostrzeżenia:

1. przeszłość jest ważna, ale zdecydowanie ważniejsza jest przyszłość;
2. przewidywanie jest współcześnie wyjątkowo złożone, żyjemy bowiem w czasach wysokiego poziomu niepewności i ryzyka;
3. jako Miasto jesteśmy tylko częścią większej całości, na bieg wielu zdarzeń nie mamy bezpośredniego wpływu;
4. u źródeł obecnego stanu gospodarki Szczecina znajduje się wiele różnych przyczyn: obiektywnych i subiektywnych, egzogenicznych i endogenicznych, ekonomicznych i pozaekonomicznych, strukturalnych i koniunkturalnych, „twardych" i „miękkich";
5. ogromną rolę w rozwoju gospodarczym Miasta powinny i mogą odegrać elity oraz lokalni liderzy;
6. w Mieście mieliśmy wielokrotnie do czynienia z zaniechaniami, skłóceniem środowisk, dekompozycją, atomizacją, dezintegracją, partykularyzmami;
7. przyszłość Miasta (i całego Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego) zależy głównie od kondycji gospodarki, ale też od stanu i stylu polityki, poziomu rozwoju edukacji, nauki, szeroko rozumianej kultury, a także od mediów;
8. nie istnieje panaceum na wszystkie bolączki Miasta, potrzebny jest natomiast długotrwały, systematyczny, inteligentny wysiłek;
9. ogromną rolę w rozwoju Miasta odgrywa i odgrywać będzie tzw. kapitał ludzki oraz społeczny (kulturowy), potrzebne jest więc pobudzanie pozytywnego myślenia i wiary w sens pracy na rzecz Miasta;
10. niezbędny jest „konsensus szczeciński" – mobilizacja wszystkich sił i ośrodków na rzecz rozwoju Szczecina.

Zrozumiałe jest, że roli rozwoju gospodarki dla rozwoju w szerokim tego słowa znaczeniu nie sposób przecenić, podobnie jak nie sposób przecenić roli i szczególnej odpowiedzialności lokalnych polityków i elit za kreowanie wizerunku Miasta Szczecina jako potencjalnie jednego z czołowych polskich biegunów wzrostu i rozwoju gospodarczego, nowoczesnej metropolii otwartej na świat, przyjaznej dla Mieszkańców (z przedsiębiorcami i studentami włącznie) oraz Gości – z inwestorami, studentami i turystami na czele. Trzeba być świadomym, że

nie ma odpowiedzi ostatecznych, nikt nie ma „monopolu na mądrość", patentu na nieomylność, „cudownej broni" na rozwój miasta i jego „ucieczkę do przodu".

Jesteśmy przekonani, że prezentowana diagnoza, dotycząca sfery społecznej, gospodarczej i przestrzennej, jest dobrym punktem wyjścia do następnych fragmentów składających się na „Aktualizację Strategii Rozwoju Szczecina 2025", a zwłaszcza do aktualizacji celów rozwoju Miasta.

Stanisław Flejterski Janusz Nekanda-Trepka Dariusz Zarzecki

Szczecin, maj 2010 r.

2. Metodyka prac

Diagnoza społeczno-gospodarcza Miasta Szczecina jest elementem prac nad Aktualizacją Strategii Rozwoju Szczecina 2025 – projektu obejmującego m.in. zadania związane z oceną sytuacji Miasta i realizacji Strategii Rozwoju Szczecina 2002-2015, oceną miejsca Strategii Miasta w systemie dokumentów strategicznych, aktualizacją celów strategicznych Szczecina wraz z układem celów, systemem polityk i programów rozwojowych oraz oceną i modyfikacją systemu wdrażania dokumentu strategicznego. W dalszych etapach projekt obejmuje również stworzenie procedur finansowania realizacji opracowanej Strategii, m.in. poprzez nowe narzędzie w postaci Wieloletniego Programu Rozwoju Szczecina.

Powołany pod kierownictwem prof. Dariusza Zarzeckiego i ekspertów kluczowych: prof. Stanisława Flejterskiego i Janusza Nekandy-Trepki kilkunastoosobowy Zespół Ekspercko-Redakcyjny rozpoczął prace latem 2009 roku. W toku prac powstał dokument Diagnozy, który jest efektem procesu zapoznawania się Zespołu z problematyką miejską w zakresie zagadnień społecznych, gospodarczych i przestrzennych, dotyczących Szczecina w ujęciu lat 2002-2008, tj. od daty uchwalenia poprzedniej Strategii Miasta do końca 2008 roku, a w niektórych przypadkach nawet do końca 2009 i końca I kwartału 2010.

Prezentowany dokument zawiera opis faktów i problemów w każdej z trzech wymienionych sfer, podzielonych umownie na 17 obszarów diagnostycznych.

Tabela 2.1. Podział sfer społecznej, gospodarczej i przestrzennej na obszary diagnostyczne

1. Sfera społeczna	2. Sfera gospodarcza	3. Sfera przestrzenna
1.1. Bezpieczeństwo publiczne	2.1. Struktura branżowa gospodarki	3.1. Ład przestrzenny
1.2. Pomoc społeczna i ochrona zdrowia	2.2. Działalność inwestycyjna	3.2. Gospodarka nieruchomościami
1.3. Edukacja i wychowanie	2.3. Nauka i innowacje	3.3. Infrastruktura techniczna
1.4. Sport i rekreacja	2.4. Otoczenie biznesu	3.4. Środowisko przyrodnicze
1.5. Kultura i sztuka	2.5. Turystyka	3.5. Obszar metropolitalny
1.6. Demografia i praca	2.6. Transport	

Źródło: Opracowanie własne.

W niniejszej diagnozie każdy z wyszczególnionych obszarów diagnostycznych oraz dodatkowo system zarządzania miastem został oddzielnie opisany w zakresie faktów, tj. na podstawie ogólnodostępnych danych statystycznych i miar, a także własnych wskaźników. Intencją Zespołu było poznanie zmian zaistniałych od roku 2002 do momentu możliwego do identyfikacji na podstawie najnowszych danych, tj. najczęściej dla roku 2008. W przypadku części zjawisk, np. poziomu PKB w Mieście, z uwagi na harmonogram prac statystyki publicznej, dostępne były dane jedynie za rok 2007, dlatego w niektórych przypadkach kierowano się danymi starszymi. Jednocześnie w przypadku wystąpienia zjawisk jednostkowych, wpływających na ocenę w danym obszarze i potwierdzonych aktualniejszymi danymi, diagnozę oparto na danych za rok 2009 (np. w przypadku zagadnień związanych z oczyszczaniem ścieków). W uzasadnionych przypadkach, przy braku danych analitycznych na

poziomie Miast, wykorzystano dane wojewódzkie. Konieczność taka wystąpiła np. w przypadku badania innowacyjności, dla której statystyka publiczna syntetyzuje materiały na poziomie NTS-2.

W każdym z obszarów rozpoznano podstawowe problemy, które po części stanowiły efekt wnioskowania z faktów, a w części były efektem 19 spotkań panelowych (po jednym w każdym z siedemnastu obszarów diagnostycznych i w zakresie systemu zarządzania miastem oraz dodatkowe spotkanie z obcokrajowcami mieszkającymi w Szczecinie), które Eksperci kluczowi odbyli we wrześniu i październiku 2009 roku z grupami zaproszonych ekspertów.

Spotkania z zaproszonymi ekspertami były prowadzone z zastosowaniem techniki metaplanów, tj. formularzy przekazanych ekspertom przed spotkaniami, zawierających zagadnienia problemowe wraz z zestawem pytań dotyczących stanu obecnego, docelowego, a także przyczyn braku osiągnięcia stanu docelowego i propozycji działań zmierzających do jego osiągnięcia.

Na podstawie danych i problemów wskazanych podczas spotkań panelowych została dokonana ocena sytuacji w danym obszarze diagnostycznym, która konkluduje poszczególne części faktograficzne Diagnozy.

Oddzielny rozdział został poświęcony miejscu Szczecina w powstającej Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego i dokumentach towarzyszących, z uwagi na znaczenie problematyki metropolitalności i formalnego ujęcia pozycji Miasta w powstających uregulowaniach prawnych.

Proces zapoznawania się Zespołu Ekspercko-Redakcyjnego z atutami i wadami Miasta obejmował również badanie opinii mieszkańców i przedsiębiorców działających w Szczecinie, w zakresie postrzegania przez nich zagadnień społecznych, gospodarczych i przestrzennych. Rozdział 8 Diagnozy zawiera wyniki badań ankietowych przeprowadzonych w okresie od sierpnia do października 2009 roku, które stały się podstawą do wnioskowania o społecznym odbiorze rzeczywistej sytuacji w Mieście, tj. wykrycia różnic pomiędzy społecznym ocenami faktów a ich rzeczywistym stanem, a także problemów najbardziej dotykających mieszkańców i przedsiębiorców.

Z uwagi na to, że zarówno dane statyczne, jak i dynamiczne, nie mogą zostać odpowiednio ocenione bez odpowiedniej grupy porównawczej, za celowe uznano umiejscowienie Szczecina pod względem rozwoju społeczno-gospodarczego, a także szczegółowo w zakresie rozwoju społecznego, gospodarczego i przestrzennego wśród innych, porównywalnych miast wojewódzkich. Dla osiągnięcia tego celu przeprowadzono prostą, acz obarczoną związanymi z uproszczeniami wadami analizę benchmarkingową (porównawczą) w postaci metody wielowymiarowej analizy komparatywnej z użyciem syntetycznych mierników rozwoju.

Metoda ta pozwala na uzyskanie wyniku w postaci procentowego miernika rozwoju w odniesieniu do miasta idealnego w zakresie dobranych wskaźników w grupie miast uznanych za porównywalne. Oznacza to, że wynik odczytywany może być tylko w odniesieniu do konkretnej grupy miast i dodatkowo tylko i wyłącznie w zakresie arbitralnie przyjętych do badania zmiennych. W efekcie analiza benchmarkingowa pozwala na zbudowanie rankingu badanych miast, a także analizę kluczowych czynników wpływających na osiągnięte wyniki. Dane

statystyczne zebrane dla Szczecina i miast grupy porównywanej zawiera aneks statystyczny do Diagnozy, stanowiący załącznik nr 1.

Przeprowadzone w ten sposób prace diagnostyczne pozwoliły na określenie silnych i słabych stron Miasta Szczecina, zarówno w ujęciu bezwzględnym, jak też względem innych miast w Polsce, a także identyfikację szans i zagrożeń stojących przed Miastem w przyszłości, a pochodzących z jego otoczenia. W ten sposób zostały skonstruowane projekty tablic analizy SWOT dla sfery społecznej, gospodarczej i przestrzennej Szczecina, a także dla jego systemu zarządzania.

Następnie tablice te zostały poddane rangowaniu poszczególnych zapisów silnych i słabych stron, a także szans i zagrożeń, z wykorzystaniem metody delfickiej. W procesie anonimowego badania ocen niezależnych ekspertów, którzy otrzymali skonstruowane wcześniej tablice, wzięło udział 20 ekspertów, w tym 7 członków Zespołu Ekspercko-Redakcyjnego. Po uzyskaniu ich odpowiedzi, dokonano hierarchizacji zapisów SWOT-ów cząstkowych, z częściową ich modyfikacją zgodnie z powtarzającymi się sugestiami, a także skonstruowano SWOT Miasta Szczecina, zawierający najwyżej oceniane silne i słabe strony Miasta, a także szanse i zagrożenia.

Następnie Zespół Ekspercko-Redakcyjny stworzył macierz powiązań pomiędzy silnymi i słabymi stronami, a także szansami i zagrożeniami, które posłużyły do oceny wpływu poszczególnych zjawisk na inne w układzie „Czy dana mocna strona pozwoli nam wykorzystać daną szansę? Czy dana mocna strona pozwoli nam zniwelować dane zagrożenie" itd. Efekt wykonanej pracy w postaci matrycy wynikowej zawiera załącznik nr 2 do niniejszej Diagnozy.

Na podstawie zidentyfikowanych w analizie SWOT szans i zagrożeń Miasta Szczecina, wyselekcjonowano czynniki otoczenia Miasta mające wpływ na jego dalszy rozwój. Czynniki te zostały następnie przypisane zgodnie z metodyką analizy PEST do sfery politycznej (P), ekonomicznej (E), społecznej (S) i technologicznej (T) i poddane eksperckiej ankiecie, w której proszono o ocenę prawdopodobnego ukształtowania się danego czynnika w przyszłości, pod względem oddziaływania na rozwój Miasta (tj. pozytywnie, bez zmian, negatywnie), a także siły z jaką dany czynnik może oddziaływać.

Uzyskane na wcześniejszych etapach prac informacje wykorzystano do budowy czterech scenariuszy ukształtowania się warunków wpływających na rozwój Miasta Szczecina w podziale na czynniki egzo- i endogeniczne, którym eksperci Zespołu Ekspercko-Redakcyjnego przypisali na drodze indywidualnych ocen stopień prawdopodobieństwa realizacji. Tak wykonana analiza prospektywna wskazała jak może wyglądać Szczecin w przypadku zaistnienia szeregu wymienionych współzależnych lub rozłącznych czynników. Jeden z analizowanych scenariuszy, tj. umiarkowanie pozytywny, został określony jako bazowy dla dalszych prac nad aktualizacją celów i Strategią Rozwoju Szczecina 2025.

Dokument Diagnozy kończy część zawierająca wnioski i rekomendacje dla rozwoju Miasta, będące efektem kilkumiesięcznych prac Zespołu Ekspercko-Redakcyjnego, poznawania stanu i problemów Miasta, opinii ekspertów, przeglądu dotychczasowych analiz i dokumentów planistycznych, a także wielu spotkań Zespołu i poszczególnych ekspertów. Diagnoza społeczno-gospodarcza Miasta Szczecina jest odzwierciedleniem części prac Zespołu Ekspercko-Redakcyjnego nad Strategią Rozwoju Szczecina do roku 2025 i obejmuje okres od 2002

roku, dając obraz rozwoju społeczeństwa, gospodarki i przestrzeni miejskiej w zmieniających się w tym czasie warunkach. Diagnoza, razem z powstającą równolegle Oceną realizacji Strategii Rozwoju Szczecina 2002-2015, stanowią elementy raportu otwarcia dla właściwych prac nad Aktualizacją Strategii Rozwoju Szczecina 2025.

3. Diagnoza w sferze społecznej

3.1. Bezpieczeństwo publiczne

Fakty

Bezpieczeństwo publiczne, jako pożądany stan w społeczeństwie umożliwiający jego sprawne funkcjonowanie, jest zależny od wielu czynników, wśród których szczególną rolę odgrywają instytucje chroniące życie, zdrowie, mienie obywateli oraz majątek ogólnonarodowy, ustrój i suwerenności państwa przed zjawiskami groźnymi dla ładu prawnego i ogólnie przyjętych norm postępowania.

Powszechne rozumienie bezpieczeństwa kojarzone jest przede wszystkim z poziomem zagrożenia przestępczością. W tym zakresie stan bezpieczeństwa w Szczecinie można ocenić konfrontując ze sobą liczbę przestępstw stwierdzonych i wykrytych. W ostatnich trzech latach liczba stwierdzonych przestępstw kryminalnych zmniejszała się regularnie (18,6% w latach 2006-2008), a ich wykrywalność utrzymywała się na podobnym poziomie. Podobnie spada liczba kradzieży (rzeczy, samochodów, z włamaniem), jednakże w tym przypadku postępuje również spadek wykrywalności. Niepokoić może wzrost liczby rozbojów w latach 2007-2008, jednak ich liczba jest o ponad 10% niższa niż w 2006 roku.

Tabela 3.1.1. Liczba oraz wykrywalność[1] przestępstw w latach 2006-2008

Wyszczególnienie	Lata			Dynamika
	2006	2007	2008	2008 / 2006
Liczba przestępstw kyminalnych	14 435	12 941	11 751	-18,6%
Wykrywalność przestępstw kryminalnych	39,8%	40,4%	39,6%	-0,5%
Liczba przestępstw gospodarczych	1 050	1 296	1 340	27,6%
Wykrywalność przestępstw gospodarczych	88,4%	90,5%	89,0%	0,7%
Kradzież z włamaniem	4 254	3 650	3 118	-26,7%
Wykrywalność kradzieży z włamaniem	31,4%	27,8%	25,1%	-20,1%
Kradzież rzeczy	4 589	3 990	3 782	-17,6%
Wykrywalność kradzieży rzeczy	25,0%	20,1%	23,6%	-5,6%
Kradzież samochodów	636	442	279	-56,1%
Wykrywalność kradzieży samochodów	14,3%	14,2%	12,9%	-9,8%
Rozboje	522	394	466	-10,7%
Wykrywalność rozbojów	43,1%	44,7%	45,1%	4,6%
Bójka i pobicie	130	166	127	-2,3%
Wykrywalność bójek i pobić	60,0%	71,1%	65,4%	9,0%
Przestępstwa narkotykowe	922	955	753	-18,3%
Wykrywalność przestęstw narkotykowych	92,1%	92,9%	93,2%	1,2%

Źródło: Komenda Miejska Policji w Szczecinie.

[1] Wykrywalność przestępstw – stosunek liczby wyjaśnionych przestępstw do popełnionych ogółem.

W 2008 roku w Szczecinie dokonano średnio 13 zatrzymań „na gorącym uczynku" dziennie, w tym średnio 6 dotyczyło przestępstw kryminalnych. Liczba ujawnień sprawców wykroczeń wyniosła 67 210, tj. około 184 ujawnień dziennie.

W styczniu 2009 roku liczba policjantów w Szczecinie wynosiła 1 034 osoby i w porównaniu ze styczniem 2008 jest to wzrost o 26 funkcjonariuszy. Nadal jednak odnotowywane są wakaty w służbie policyjnej - w całym 2008 roku ich liczba oscylowała wokół 170, natomiast w styczniu 2009 wyniosła 118. Duża liczba wakatów utrudnia zachowanie właściwego stanu bezpieczeństwa w Mieście, zwłaszcza że braki osobowe dotyczą przede wszystkim pełnienia służby patrolowej na ulicach.

Na koniec 2008 roku w Szczecinie było zarejestrowanych 197 tys. pojazdów, a na przestrzeni ostatnich trzech lat ich liczba wzrosła o 15%. W ciągu roku doszło do 6 389 zdarzeń drogowych, w tym do 659 wypadków (710 w 2007 roku), w których rannych zostały 762 osoby (804 w 2007 roku), a 28 poniosło śmierć (20 w 2007 roku). W tym samym czasie w całym województwie liczba wypadków zmalała (o 77) i wyniosła 1 860.

W przeważającej większości (70,0%) sprawcami wypadków byli kierujący. Piesi byli winni 14,1% wypadków, a pozostały odsetek (15,9%) dotyczy współwiny uczestników wypadków i innych przyczyn. Najczęstszą przyczyną wypadków drogowych spowodowanych przez kierujących były: nieprawidłowe przejeżdżanie przez przejścia dla pieszych (33,4%), nieudzielenie pierwszeństwa przejazdu (31,0%), niedostosowanie prędkości do warunków drogowych (17,4%) oraz niezachowanie odpowiedniej odległości między pojazdami (7,6%).

W 2008 roku przeprowadzono 33 tys. kontroli trzeźwości, czyli o prawie 12 tys. kontroli więcej, niż w 2007 roku. W ich trakcie ujawniono 1 437 nietrzeźwych kierowców, co oznacza spadek o 8,6% w stosunku do roku 2007. Wzrosła natomiast liczba zatrzymanych kierowców pod wpływem narkotyków – 192 kierowców, tj. o 20 osób więcej niż rok wcześniej.

Szczecińscy funkcjonariuszy zabezpieczali w 2008 roku 436 imprez (średnio ponad 8 imprez tygodniowo), w tym 74 imprezy sportowe, 45 imprezy kulturalno-rozrywkowych, 41 protestów i zgromadzeń oraz 276 innych imprez.

Tabela 3.1.2. Wskaźnik zagrożenia przestępczością kryminalną na 100 tys. ludności[2] w miastach wojewódzkich w latach 2003-2008

Lata	Szczecin	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowice	Lublin	Łódź	Poznań	Wrocław
2003	**4 836**	4 496	5 859	6 950	3 999	4 964	5 996	5 270
2008	**2 885**	2 803	3 266	5 256	3 319	3 205	3 815	4 190
2008 / 2003	**-40,3%**	-37,7%	-44,3%	-24,4%	-17,0%	-35,4%	-36,4%	-20,5%

Zródło: Strona internetowa www.policja.pl.

Rozpatrując poziom bezpieczeństwa w miastach grupy porównywanej za pomocą wskaźnika zagrożenia przestępczością kryminalną w przeliczeniu na 100 tys. mieszkańców można stwierdzić, że Szczecin był i jest

[2] Wskaźnik zagrożenia przestępczością kryminalną na 100 tys. mieszkańców – stosunek liczby przestępstw kryminalnych do liczby mieszkańców.

nadal jednym z mniej zagrożonych przestępczością kryminalną miast. Na uwagę zasługuje fakt, że dynamika spadku prezentowanego wskaźnika była jedną z najwyższych.

Porządku publicznego na terenie Miasta strzeże również Straż Miejska. W 2008 roku wpłynęło do niej 26 767 zgłoszeń interwencyjnych (wzrost o niemal 50% od 2006 roku), z czego większość dotyczyła bezpieczeństwa w komunikacji (27%), czystości i porządku (18%), uszkodzenia infrastruktury (17%), spożywania alkoholu (8%) oraz zakłóceń porządku publicznego (8%). Około 70% zgłoszeń wymagała interwencji Straży Miejskiej.

Tabela 3.1.3. Wykroczenia ujawnione przez Straż Miejską w Szczecinie w 2008 roku

Wyszczególnienie	Ujawnione wykroczenia ogółem			Parkowanie na miejscach dla niepełnosprawnych		
	Ilość	Kwota w zł	Struktura	Ilość	Kwota w zł	Struktura
Pouczenia	3 571	-	22%	68	-	10%
Mandaty	15 250	2 191 475	71%	598	74 150	87%
Wnioski do SG	1 543	-	7%	23	-	3%
Razem	20 364	2 191 475	100%	689	74 150	100%

Źródło: Straż Miejska w Szczecinie.

Zdecydowana większość ujawnionych wykroczeń skutkowała mandatem karnym (71%), część pouczeniem (22%), a tylko co 14-ste wykroczenie kończyło się skierowaniem wniosku do Sądu Grodzkiego. Największa część mandatów (6 931, tj. ponad 45%) dotyczyła przekroczenia prędkości. Suma mandatów wystawionych przez strażników miejskich opiewała na kwotę 2 191 tys. zł.

W 2008 roku Straż Miejska wystawiła również 598 mandatów karnych za parkowania na miejscach dla osób niepełnosprawnych na łączną kwotę 74 tys. zł, a także uczestniczyła 237 razy w zabezpieczeniu miejsc pożarów, wypadków drogowych, przestępstw, miejsc znalezienia niewybuchów i niewypałów, awarii. Ponadto Straż Miejska m.in.: zabezpieczyła 177 imprez i uroczystości, przeprowadziła 90 kontroli przejść dla pieszych, 385 kontroli terenów zielonych, 275 kontroli komunikacji miejskiej oraz 290 interwencji typu „pies bez zabezpieczeń".

Dodatkowym zadaniem Straży Miejskiej jest działalność w zakresie bezpieczeństwa dzieci i młodzieży, które są realizowane poprzez: zajęcia informacyjno-edukacyjne dla uczniów i ich rodziców, kontrole placówek oświatowych (772 kontrole w 2008 roku), interwencje na terenach szkolnych (210 w 2008 roku) czy też kontrole realizacji obowiązku szkolnego (160 w 2008 roku).

Kolejną instytucją odpowiedzialną za bezpieczeństwo w Mieście jest Prokuratura Okręgowa w Szczecinie, która obejmuje 14 prokuratur rejonowych, w tym na terenie Szczecina: PR Szczecin – Niebuszewo, PR Szczecin – Prawobrzeże, PR Szczecin – Śródmieście i PR Szczecin – Zachód. W Szczecinie ma również siedzibę Prokuratura Apelacyjna. Poniższe tabele prezentują prowadzone postępowania przygotowawcze w Prokuraturze Okręgowej oraz podległych prokuraturach rejonowych w latach 2006-2008, a także przestępstwa stwierdzone w zakończonych postępowaniach przygotowawczych w 2008 roku.

Tabela 3.1.4. Charakterystyka postępowań przygotowawczych w latach 2006-2008

Lp.	Prokuratura Okręgowa i podległe prokuratury rejonowe	2006	2007	2008	2008 / 2006
1	Ilość zarejestrowanych spraw	54 206	48 637	43 912	-19,0%
2	Średni miesięczny wpływ	4 510	4 053	3 659	-18,9%
3	Ilość załatwionych spraw	54 698	49 045	44 244	-19,1%
4	Pozostało spraw	15 764	3 757	37 425	137,4%
	- w tym powyżej 6 miesięcy	185	54	78	-57,8%
5	Liczba wniesionych aktów oskarżenia	13 360	12 274	12 032	-9,9%
6	Liczba oskarżonych	15 764	16 276	14 556	-7,7%
	- w tym tymczasowo aresztowanych	689	625	450	-34,7%
7	Liczba wniosków w trybie art 335§1 kpk / ilość osób	9 212	7 922	8 248	-10,5%
8	Liczba zastosowanych poręczeń majątkowych	522	412	416	-20,3%
9	Liczba zastosowanych tymczasowo aresztów	1 168	1 019	839	-28,2%
10	Liczba postępowań umorzonych w oparciu o przepisy art 17§1 pkt 1-3	6 191	7 111	6 456	4,3%
11	Liczba postanowień o zabezpieczeniu majątkowym	2 558	3 005	3 057	19,5%
12	Wysokość kwoty zabezpieczonej u oskarżonych na poczet grożących kar majątkowych /w PLN/	17 302 812	20 925 574	13 369 763	-22,7%

Źródło: Prokuratura Okręgowa w Szczecinie.

Tabela 3.1.5. Przestępstwa stwierdzone w zakończonych postępowaniach przygotowawczych w 2008 roku

Wyszczególnienie	Szczecin	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowice	Lublin	Łódź	Poznań	Wrocław
Przestępstwa stwierdzone ogółem, w tym:	14 892	14 025	20 718	19 182	13 785	28 952	25 125	33 866
kryminalne	11 751	10 094	14 885	16 354	11 662	24 043	21 344	26 515
gospodarcze	1 340	2 796	4 819	1 757	1 073	2 202	2 027	4 256
drogowe	1 300	867	751	674	706	1 722	1 230	2 464
pozostałe	501	268	263	397	344	985	524	631
Przestępstwa stwierdzone na 1 000 mieszkańców, w	36,6	39,1	45,5	62	39,3	38,7	45,1	53,6
kryminalne na 1 000 mieszkańców	28,9	28,1	32,7	52,8	33,3	32,2	38,3	41,9
gospodarcze na 1 000 mieszkańców	3,3	7,8	10,6	5,7	3,1	2,9	3,6	6,7
drogowe na 1 000 mieszkańców	3,2	2,4	1,6	2,2	2	2,3	2,2	3,9
pozostałe na 1 000 mieszkańców	1,2	0,7	0,6	1,3	1,0	1,3	0,9	1,0
Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw	50,60%	61,60%	47,40%	43,60%	42,60%	50,00%	52,10%	53,10%

Źródło: Główny Urząd Statystyczny.

W stosunku do porównywanych miast w Szczecinie w 2008 roku odnotowano zdecydowanie mniej stwierdzonych przestępstw – nieznacznie lepsze wyniki osiągnęły Bydgoszcz oraz Lublin. Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw kształtował się w przedziale od 42,6% do 61,6%, natomiast Miasto Szczecin charakteryzuje się średnim wynikiem na poziomie 50,6%.

Obszar chroniony przez Komendę w Szczecinie stanowi jedna jednostka administracyjna - Miasto Szczecin, podzielony na obszary działania pięciu Jednostek Ratowniczo-Gaśniczych wchodzących w skład Komendy Miejskiej PSP w Szczecinie. Do podstawowych zadań realizowanych przez Komendę Miejską Straży Pożarnej w Szczecinie można zaliczyć: akcje ratowniczo - gaśnicze, ratownictwo techniczne, zadania szkoleniowo-wychowawcze, rozpoznawanie zagrożeń, ratownictwo chemiczne oraz ustalanie przyczyn zagrożeń.

Tabela 3.1.6. Liczba zdarzeń oraz ich charakterystyka w latach 2002 i 2008

Lata	Zdarzenia ogółem	Liczba pożarów	Liczba miejscowych zagrożeń	Liczba alarmów fałszywych
2002	2 947	1 759	1 135	53
2008	4 082	2 189	1 776	117
2008/2002	38,5%	24,4%	56,5%	120,8%

Źródło: Komenda Miejskiej Państwowej Straży Pożarnej w Szczecinie.

W analizowanych latach liczba wszystkich zdarzeń wzrosła o prawie 40%. Największy wartościowy przyrost od 2002 roku zanotowały pożary – 641 zdarzeń, jednak największy relatywny przyrost został odnotowanych w liczbie fałszywych alarmów (ponad 120%). Największa liczba zdarzeń miała miejsce w obiektach mieszkalnych (1 301 w 2008 roku). Kolejnymi miejscami zdarzeń są środki transportu (427), obiekty użyteczności publicznej (168), obiekty magazynowe (41), lasy (41), uprawy (35) oraz obiekty produkcyjne (26).

Tabela 3.1.7. Przyczyny powstawania pożarów w latach 2002 i 2008

Przyczyny powstania pożarów	Nieostrożność ludzi	Urządzenia elektryczne	Urządzenia ogrzewcze	Urządzenia mechaniczne	Środki transportu	Inne przyczyny	Podpalenia umyślne	Nieustalone
2002	389	95	75	4	20	52	1058	71
2008	361	51	121	2	27	63	1 347	217
2008 / 2002	-7,2%	-46,3%	61,3%	-50,0%	35,0%	21,2%	27,3%	205,6%

Źródło: Komenda Miejskiej Państwowej Straży Pożarnej w Szczecinie.

Najczęstszymi przyczynami powstania pożarów było podpalenie umyślne oraz nieostrożność ludzi. Liczba przyczyn nieustalonych wyniosła w 2008 roku 217. W kolejnej tabeli zaprezentowano najważniejsze przyczyny powstawania miejscowych zagrożeń. Wśród nich najczęstszą są zachowania zwierząt (duża dynamika) oraz warunki atmosferyczne i środki transportu.

Tabela 3.1.8. Przyczyny powstawania miejscowych zagrożeń w latach 2002-2008

Przyczyny powstania miejscowych zagrożeń	Wady urządzeń i instalacji	Wady konstrukcji budowlanych	Warunki atmosferyczne	Zachowanie zwierząt	Środki transportu	Inne przyczyny	Działanie człowieka	Nieustalone
2002	73	9	269	185	206	317	43	33
2008	78	14	290	414	247	564	74	95
2008 / 2002	6,8%	55,6%	7,8%	123,8%	19,9%	77,9%	72,1%	187,9%

Źródło: Komenda Miejskiej Państwowej Straży Pożarnej w Szczecinie.

Państwowa Straż Pożarna wraz z Miejskim Zespołem Reagowania Kryzysowego posiada od 2007 roku wspólne centrum dyspozytorskie – Miejskie Centrum Zarządzania Kryzysowego. Zlokalizowane przy ul. Grodzkiej (siedziba Komendy Miejskiej PSP) Centrum posiada 10 stanowisk dyspozytorskich wyposażonych w nowoczesny sprzęt komputerowy i telekomunikacyjny (w tym system TETRA), wykorzystywany do obsługi telefonów alarmowych 998 i 112 oraz koordynacji działań jednostek ratowniczo-gaśniczych w Szczecinie.

W 2008 roku zakłady pomocy doraźnej dysponowały łącznie 14 zespołami wyjazdowymi ratownictwa medycznego, w tym 5 zespołami specjalistycznymi i 9 zespołami podstawowymi. W porównaniu z rokiem poprzednim liczba zespołów specjalistycznych spadła o 2, natomiast liczba zespołów podstawowych wzrosła o 2. Zakłady pomocy doraźnej dysponowały ogółem 18 karetkami sanitarnymi, w tym 4 do przewozu chorych. W porównaniu z rokiem ubiegłym ogólna liczba karetek sanitarnych oraz liczba karetek do przewozu chorych wzrosła o 1. W 2008 roku liczba ludności przypadająca na jeden zespół ratownictwa medycznego wynosiła 29,1 tys. i utrzymała się na identycznym poziomie jak w roku 2007.

Łączna liczba interwencji w Szczecinie w 2008 roku wyniosła 44 111 wyjazdów, z czego: 7 962 wyjazdów do wypadków, 35 310 wyjazdów do zachorowań i 839 do stwierdzenia zgonu przed podjęciem lub w trakcie czynności ratunkowych. Liczba wszystkich interwencji ratownictwa medycznego przypadająca na 1 tys. mieszkańców wyniosła 108,3 i była większa niż w roku ubiegłym (104,3).

Niezwykle istotnym elementem bezpieczeństwa mieszkańców jest również poziom bezpieczeństwa w pracy. W 2008 roku w Szczecinie wypadkom przy pracy uległo 1 741 osób, w tym 557 kobiet i 1 184 mężczyzn. Zarejestrowano 6 wypadków śmiertelnych, 13 wypadków ciężkich i 1 722 wypadki lżejsze. Wskutek wypadków szczecinianie byli niezdolni do pracy przez 62 557 dni w roku co oznacza, że średnio 1 mieszkaniec Szczecina był niezdolny do pracy przez 0,15 dnia.

Garnizon Szczecin uznawany jest za jeden z najważniejszych garnizonów w Polsce. Na terenie Miasta od 1999 roku funkcjonuje Kwatera Główna Wielonarodowego Korpusu Północno-Wschodniego (KG WKPW), jedynego elementu struktury wojskowej Paktu Północnoatlantyckiego stacjonującego na terenie państwa byłego Układu Warszawskiego. Jako Kwatera Sił Niższej Gotowości Bojowej (Wojska Lądowe) sztab ma od 91 do 180 dni na przygotowanie się do udziału w misji. Mogą to być operacje w ramach kolektywnej obrony NATO, operacje kryzysowe i wspierania pokoju lub operacje usuwania skutków klęsk żywiołowych.

Kwatera Główna Wielonarodowego Korpusu Północno-Wschodniego zorganizowana jest zgodnie ze standardami NATO. Obejmuje ona Grupę Dowódczą oraz siedem pionów funkcyjnych. Przy Kwaterze funkcjonuje też Centrum Koordynacji Operacji Powietrznych, które powstało, aby umożliwić prowadzenie połączonych operacji powietrzno-lądowych. Służbę w Korpusie pełnią pracownicy cywilni oraz żołnierze z 11 krajów (Czech, Danii, Estonii, Niemiec, Łotwy, Litwy, Polski, Rumunii, Słowacji, Słowenii i Stanów Zjednoczonych).

W 2008 roku żołnierze i pracownicy Korpusu brali udział w szeregu przedsięwzięć treningowych i doskonalących, z których największym było ćwiczenie Crystal Eagle, realizowane w niemieckim Wildflecken. Celem tego ćwiczenia było przekazanie doświadczeń z misji w Afganistanie w 2007 roku brygadom: estońskiej, niemieckiej, łotewskiej i polskiej, a także doskonalenie personelu i procedur Kwatery.

Problemy

1. Problemem w zakresie zagrożenia przestępczością jest głównie niskie społeczne poczucie bezpieczeństwa, zwłaszcza w miejscach publicznych. Jednocześnie pojawiają się nowe typy przestępstw, a także występuje

niepokojąca tendencja wzrostowa przestępstw nieletnich. Na obszar bezpieczeństwa szczególnie negatywnie oddziałują najbardziej uciążliwe przestępstwa: kradzieże i kradzieże z włamaniem oraz rozboje.

2. Stosunkowo powszechne poczucie braku egzekwowania prawa za niedozwolone czyny o niskiej szkodliwości społecznej, często wynikające z niedostatecznej ilości kadry mundurowej. Niełatwo jest też zapewnić bezpieczeństwo na akwenach, co negatywnie wpływa na rozwój turystyki i rekreacji.
3. Edukacja prawna jest niewystarczająca, a świadomość nieuchronności kary za niska, podobnie jak zaangażowanie społeczności lokalnych w podnoszenie poziomu bezpieczeństwa. Obecne są stereotypy oraz znieczulica wobec niektórych zdarzeń.
4. Przyrostowi liczby pojazdów nie towarzyszą odpowiednie zmiany w infrastrukturze drogowej. Infrastruktura dla pieszych bywa niezadowalająca. Obserwuje się również wzrost kierujących po środkach odurzających, a policja nie dysponuje wystarczającą liczbą testerów narkotykowych.
5. W zakresie służby pożarowej wykorzystanie czasu wysokokwalifikowanych pracowników bywa nieefektywne. Wciąż rośnie liczba fałszywych alarmów, a także wydłuża się czas dojazdu do zdarzeń. Możliwości przeprowadzania ćwiczeń przez straż pożarną są ograniczone. Nadal nie został rozwiązany problem przewozu drogą kolejową niebezpiecznych ładunków przez centrum Miasta.

Ocena

Bezpieczeństwo publiczne oddziałuje na inne dziedziny życia społeczno-gospodarczego. Pożądane jest osiągnięcie w Szczecinie wysokiego poziomu bezpieczeństwa mieszkańców i gości, który dzisiaj jest oceniany różnie. Odczucia społeczne w tym zakresie często nie są tożsame z faktami, przy czym w różnych grupach wiekowych występują różnice w stopniu poczucia bezpieczeństwa. Konieczne jest więc zmniejszenie skali występowania przestępstw, które są najbardziej odczuwalne. Samą wykrywalność przestępstw w Szczecinie w porównaniu do innych dużych miast kraju można ocenić jako umiarkowaną. Zagrożenie stanowi niewystarczające finansowanie opisywanej sfery, co może być bardziej odczuwalne w warunkach spowolnienia rozwoju.

W Mieście istnieje świadomość podstawowych problemów w zakresie bezpieczeństwa, którym zajmuje się Komisja RM ds. Bezpieczeństwa Publicznego i Samorządności. Czym inny jest jednak identyfikacja problemu, a czym innym rzeczywiste narzędzia i możliwości ich zastosowania. Istnieją bowiem wakaty w służbach bezpieczeństwa, wynikające głównie z sytuacji sfery finansowej. Służby odpowiedzialne za bezpieczeństwo publiczne nie powinny być uszczuplane, bowiem liczba patroli policyjnych i ich częstotliwość oraz liczba policjantów obsługujących interesantów (zdarzenia kryminalne) są nieadekwatne do potrzeb Miasta. Widoczne są jednak działania zmierzające do poprawy sytuacji, w tym zwiększenia mobilności policji, czy wspierania finansowego zakupu sprzętu.

Widoczny jest generalny spadek przestępczości (np. istotny spadek kradzieży samochodów), jednak w wielu przypadkach (np. przestępstw narkotykowych) może to być efekt mniejszej ich wykrywalności i rzadszego zgłaszania. Ważnym symptomem jest ciągły wzrost przestępczości wśród nieletnich. Prezentowane w ramach bezpieczeństwa publicznego służby są ostatnim elementem poprawy bezpieczeństwa, jednak pierwotnym problemem jest występowanie przyczyn przestępstw. A przyczynami tymi są między innymi: bezrobocie,

rozwarstwienie społeczne, niska świadomość wiktymologiczna społeczności Miasta, zarówno w zakresie stania się ofiarą kradzieży jak i ofiarą rozboju, coraz niższa względem zarobków cena narkotyków i łatwy dostęp do nich, naśladowanie Zachodu, wpływ Internetu, rozwój informatyki, niezadowalająca liczba patroli.

Jedną z przyczyn stanowi też niedorozwój infrastruktury sportowo-rekreacyjnej, która odciągać może od patologii zwłaszcza młodzież i pozwala inaczej wykorzystywać czas. Prawdziwie rozumiana prewencja (tj. społeczna) jest w tym zakresie podstawową sferą postulowanych działań.

Oświata i edukacja powinny służyć poprawie bezpieczeństwa oraz podnoszeniu świadomości i zaangażowania społeczeństwa w tym obszarze. Można czerpać z pozytywnych wzorców zewnętrznych, gdzie sprawna edukacja prawna służy poprawie bezpieczeństwa.

Niezadowalający jest poziom egzekucji prawa i świadomość nieuchronności kary. Istnieją stereotypy i znieczulica wobec niektórych zdarzeń (ludzie obawiają się świadczyć), a brak reakcji na jedno zdarzenie zachęca do czynienia kolejnych. Część problemów może rozwiązać dalszy rozwój współpracy z mediami, które powinny i mogą odegrać większą rolę w zakresie podnoszenia poziomu bezpieczeństwa.

Z punktu widzenia rozwoju społeczno-gospodarczego Miasta niemniej ważne jest zwalczanie zorganizowanych grup przestępczych i zapewnienie bezpieczeństwa w miejscach publicznych. Zwiększenie bezpieczeństwa obrotu gospodarczego, a także bezpieczeństwa w miejscach publicznych może pozytywnie wpływać na rozwój turystyki, rekreacji i sportu.

Ważne jest również zapewnienie bezpieczeństwa w ruchu drogowym zwłaszcza, że przyrostowi liczby pojazdów nie towarzyszy adekwatny rozwój infrastruktury drogowej. W tym zakresie istotne jest prowadzenie działań zwiększających bezpieczeństwo pieszych (kontrole trzeźwości kierowców, w tym testy narkotykowe) i tworzenie zachęt do przesiadania się do komunikacji zbiorowej.

Należy określić i uwzględniać to, czego oczekuje społeczeństwo. Kluczowe są działania na rzecz kreowania dobrego wizerunku Miasta – postrzeganego jako miasto bezpieczne, do którego chcą przyjeżdżać goście. Z punktu widzenia działania i współpracy instytucji odpowiedzialnych za bezpieczeństwo publiczne ważnym wyzwaniem jest proces metropolizacji - trzeba umiejętnie uzgodnić podział zadań między jednostkami w ramach metropolii.

W porównaniu do innych miast Szczecin jest obecnie miastem stosunkowo bezpiecznym, a obserwowane tendencje poprawy ilości przestępstw przeważają nad identyfikowanymi nowymi rodzajami zagrożeń. Dalsza współpraca służb i dbałość o odczucia społeczne w zakresie bezpieczeństwa publicznego mogą wzmacniać prorozwojowe działania w innych obszarach.

3.2. Pomoc społeczna i ochrona zdrowia

Fakty

Znaczenia pomocy społecznej i ochrony zdrowia z punktu widzenia rozwoju społecznego Miasta nie sposób przecenić, choć warto zaakcentować, że inny jest związek pomocy społecznej z rozwojem, inny zaś ochrony zdrowia. Poziom rozwoju lokalnego bez wątpienia pośrednio oddziałuje na zakres pomocy społecznej, oddziałuje też na stan zdrowia i poziom ochrony zdrowia mieszkańców. Głównie w drugim przypadku występuje również zależność odwrotna, tzn. poziom zdrowia Szczecinian ma wpływ na dynamikę rozwoju Miasta. Siłą tego wpływu trudno jednak skwantyfikować. Zamiarem autorów Diagnozy jest w tej części skupienie się jedynie na kwestiach kluczowych w obszarze „pomoc społeczna i ochrona zdrowia", z pominięciem zagadnień również ważnych, jednak mniej istotnych z punktu widzenia procesu tworzenia dokumentu „Strategia Rozwoju Szczecina 2025". Odzwierciedlenie stanu rzeczy w tym obszarze z „fotograficzną dokładnością" jest zadaniem trudnym i w kontekście analiz strategicznych niecelowe, bowiem poziom rozwoju społecznego w przedmiotowym zakresie może być miarą rozwoju społeczno-gospodarczego Miasta, ale nie jego determinantą.

Pomoc społeczna umożliwia przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych tym, którzy nie są w stanie sami ich pokonać wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Pomoc społeczna wspiera ich w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka. Zadaniem pomocy społecznej jest także zapobieganie trudnym sytuacjom życiowym przez podejmowanie działań zmierzających do usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem. Natomiast zagadnienia ochrony zdrowia to wszelkie czynniki niezbędne do utrzymywania stanu pełnego, dobrego samopoczucia fizycznego, psychicznego i społecznego, a także prowadzenia produktywnego życia społecznego i ekonomicznego.

Z uwagi na charakter zadań w zakresie pomocy społecznej, zdecydowana większość środków finansowych niezbędnych do ich realizacji pochodzi z budżetu Miasta. W budżecie Szczecina wielkość wydatków przeznaczonych na realizację zadań pomocy społecznej w latach 2002, 2006 i 2009 kształtowała się następująco:

Tabela 3.2.1. Wydatki budżetu Szczecina na zadania w sferze pomocy społecznej w latach 2002, 2006 i 2009 w tys. zł

Wyszczególnienie	2002	2006	2009	2009 / 2002
Świadczenia rodzinne i zaliczka alimentacyjna	2 109	58 051	59 126	2703,6%
Zabezpieczenie opieki dzieciom w placówkach opiekuńczo-wychowawczych	10 669	10 057	14 183	32,9%
Opieka nad dziećmi w rodzinach zastępczych	6 172	7 583	8 111	31,4%
Dodatki mieszkaniowe	27 694	19 705	14 032	-49,3%
Zasiłki i pomoc w naturze	26 809	22 115	19 782	-26,2%
Program „posiłek dla potrzebujących”	-	4 370	4 849	-
Całodobowe domy pomocy społecznej	10 164	13 568	17 837	75,5%
Świadczenia usług opiekuńczych	3 070	2 493	3 548	15,6%
Ośrodki wsparcia i domy dziennego pobytu	2 491	3 070	3 748	50,4%
Utrzymanie MOPR	7 428	9 810	14 607	96,6%
Pozostałe wydatki bieżące	11 860	12 118	6 963	-41,3%
Wydatki bieżące	108 467	162 940	166 786	53,8%
Wydatki majątkowe	2 182	3 666	6 647	204,7%
Suma wydatków	**110 648**	**166 606**	**173 432**	**56,7%**
Suma wydatków bez świadczeń rodzinnych i alimentacyjnych	**108 539**	**108 555**	**114 306**	**5,3%**

Źródło: Sprawozdanie z wykonania budżetu Miasta Szczecina za 2002, 2006 i 2009 rok.

W 2009 roku wydatki na pomoc społeczną w Szczecinie wyniosły łącznie 173 432 tys. zł, co stanowiło 12,4% całego budżetu Miasta. Wydatki na pomoc społeczną rosną, jednak ich udział w strukturze całego budżetu spada (13,5% w 2008 roku, 16,7% w 2006 roku) i jest to tendencja stała i pozytywna. Jednocześnie łączne wydatki na pomoc społeczną w latach 2002-2009 (po wyłączeniu świadczeń rodzinnych i zaliczek alimentacyjnych, których dystrybucja przez budżet samorządu gminnego występuje od 2005 roku) wzrosły zaledwie o 5,3%, co oznacza realny spadek (po uwzględnieniu inflacji w tym okresie). Sytuacja ta może świadczyć o poprawie warunków życia mieszkańców, których coraz mniejsza część wymaga wsparcia finansowego z budżetu Miasta.

Porównując dane budżetowe za rok 2008[3] warto przy tym zauważyć, że wydatki w zakresie pomocy społecznej na mieszkańca wzrosły w analizowanym okresie najwolniej wśród porównywanych miast, osiągając średni reprezentowany w grupie poziom (tj. 454 zł względem najniższego 417 zł i najwyższego 584 zł). Podobnie analizując strukturę podstawowych kierunków wydatków w sferze pomocy społecznej można stwierdzić, że kwoty przeznaczane przez Miasto Szczecin w przeliczeniu na mieszkańca mieszczą się w środku porównywanej grupy.

Jedynie wydatki na żłobki są najniższe w grupie i wynoszą 15,3 zł na mieszkańca wobec 17,6 – 29,3 zł w innych miastach, co przy średniej ilości miejsc w siedmiu szczecińskich żłobkach[4] dokładnie na poziomie średniej dla miast porównywanych (0,15 na 1 000 mieszkańców, najniższa w Bydgoszczy 0,11, najwyższa we Wrocławiu

[3] Gdzie dostępne są dane z wykonania budżetu dla wszystkich porównywanych miast.
[4] W tym sześciu jednozmianowych i jednym dwuzmianowym.

0,23) oznacza niski koszt jednego miejsca. Należy jednak wskazać, że Szczecina jako jedno z dwóch miast (z Bydgoszczą), odnotował relatywny spadek ilości miejsc w żłobkach (-11,8%).

Tabela 3.2.2. Wydatki miast na działania sfery pomocy społecznej w latach 2002 i 2008

Wyszczególnienie	Okres	Szczecin	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowice	Lublin	Łódź	Poznań	Wrocław
Wydatki na pomoc społeczną ogółem na 1 mieszkańca	2002	**266,5**	221,2	204,6	263,3	301,8	306,3	211,6	216,9
	2008	**454,3**	466,2	417,8	472,0	584,3	542,0	448,4	456,7
	2008 / 2002	**70,5%**	110,7%	104,2%	79,2%	93,6%	77,0%	111,9%	110,6%
Wydatki na domy pomocy społecznej na 1 mieszkańca	2002	**25,8**	20,8	19,1	16,1	40,1	58,9	27,6	27,9
	2008	**55,3**	38,1	36,2	30,7	72,4	85,4	69,2	94,8
	2008 / 2002	**114,2%**	83,7%	89,3%	90,5%	80,4%	45,1%	150,4%	240,4%
Wydatki na placówki opiekuńczo-wychowawcze na 1 mieszkańca	2002	**28,6**	10,7	22,7	19,6	27,4	36,6	14,2	22,5
	2008	**38,7**	29,4	52,5	28,1	42,1	40,4	27,6	34,5
	2008 / 2002	**35,3%**	175,5%	131,5%	43,5%	53,6%	10,4%	94,8%	53,5%
Wydatki na żłobki na 1 mieszkańca	2002	**12,7**	11,3	13,5	15,6	12,1	22,4	14,3	13,3
	2008	**15,3**	19,5	17,6	21,3	20,7	27,5	22,8	29,3
	2008 / 2002	**20,4%**	73,5%	30,1%	36,8%	71,0%	22,5%	59,1%	120,6%
Zasiłki i pomoc w naturze oraz składki ubezpieczeniowe na 1 mieszkańca	2002	**64,6**	59,7	42,4	66,0	77,9	57,2	60,5	54,8
	2008	**53,2**	31,0	33,8	57,4	50,8	56,0	39,2	27,3
	2008 / 2002	**-17,6%**	-48,1%	-20,4%	-13,1%	-34,7%	-2,1%	-35,1%	-50,1%

Źródło: Opracowanie własne na podstwie BDR GUS.

W Mieście koordynatorem systemu pomocy społecznej jest Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie, który realizuje w tym obszarze zarówno zadania gminy, jak i powiatu. Na początku 2008 roku w MOPR zatrudnionych było 260 pracowników (174 pracowników socjalnych). Liczba pracowników socjalnych, zatrudnionych w MOPR zgodnie z ustawą o pomocy społecznej powinna być proporcjonalna do liczby mieszkańców – na 2 000 mieszkańców powinien przypadać jeden pracownik socjalny (oznacza to brak 43 pracowników).

W Szczecinie funkcjonują 3 Domy Pomocy Społecznej i 2 filie Domu Pomocy Społecznej „Dom Kombatanta i Pioniera Ziemi Szczecińskiej", posiadające łącznie 535 miejsc.

Podstawowymi zadaniami działania placówek są:

1) Dom Pomocy Społecznej przy ul. Broniewskiego 4/6 - zapewnienie całodobowej opieki nad ludźmi przewlekle psychicznie chorymi, zapewnienie im podstawowych potrzeb bytowych, opiekuńczych, wspomagających i religijnych na poziomie obowiązujących standardów w zakresie i formach wynikających z indywidualnych potrzeb mieszkańców, ze szczególnym uwzględnieniem wolności, intymności, godności i poczucia bezpieczeństwa mieszkańców oraz stopnia ich fizycznej i psychicznej sprawności.
2) Dom Pomocy Społecznej „Dom Kombatanta" przy ul. Kruczej 17 oraz Dom Pomocy społecznej „Dom Kombatanta i Pioniera Ziemi Szczecińskiej" przy ul. Romera 21-29 - zapewnienie całodobowej opieki i pielęgnacji osobom w wieku podeszłym oraz przewlekle somatycznie chorym (w tym usługi bytowe, opiekuńcze i wspomagająco-terapeutyczne).

Ponadto analogiczne funkcje społeczne pełni Środowiskowy Dom Samopomocy przy ul. Tartacznej 14.

Tabela 3.2.3. Podstawowe dane o placówkach stacjonarnej opieki społecznej

Wyszczególnienie	Okres	Szczecin	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowice	Lublin	Łódź	Poznań	Wrocław	Województwo	Polska
Liczba domów pomocy społecznej z filiami	2003	3	4	6	2	8	17	13	10	45	924
	2008	3	3	6	2	7	16	8	9	34	877
	2008 / 2003	0,0%	-25,0%	0,0%	0,0%	-12,5%	-5,9%	-38,5%	-10,0%	-24,4%	-5,1%
Mieszkańcy w placówkach stacjonarnej opieki społecznej na 1 000 mieszkańców	2003	2,02	2,32	1,04	1,12	2,09	3,35	2,08	1,53	2,79	2,40
	2008	2,86	2,20	2,15	1,66	2,19	3,64	1,89	1,86	2,88	2,58
	2008 / 2003	41,7%	-5,3%	107,0%	47,8%	4,6%	8,7%	-9,4%	21,7%	3,4%	7,3%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDR GUS.

Z roku na rok liczba miejsc wzrasta regularnie, podobnie jak liczba korzystających z placówek. Najistotniejszy wpływ na wzrost zapotrzebowania na miejsca w DPS ma struktura demograficzna, przeważający model rodziny i brak systemu ubezpieczeń o charakterze opiekuńczym. Warto zauważyć, że zarówno liczba miejsc, jak i mieszkańców placówek opieki społecznej w Szczecinie jest jedną z najwyższych i ustępuje jedynie Łodzi. Jednocześnie około 400 osób oczekuje na miejsce w Domach Pomocy Społecznej, a 150 osób jest umieszczonych w placówkach na terenie innych powiatów na koszt Szczecina.

Tabela 3.2.4. Udzielone świadczenia pomocy społecznej w 2008 roku

Wyszczególnienie	Szczecin	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowice	Lublin	Łódź	Poznań	Wrocław
Członkowie rodzin korzystających ze świadczeń	19 534	18 020	17 357	25 945	23 718	48 870	22 007	20 258
Członkowie rodzin korzystających ze świadczeń na 1 000 mieszkańców	48	50	38	83	68	65	39	32
Kwota świadczeń ogółem w tys. zł	30 159,1	16 911,9	29 943,4	29 840,2	48 740,1	68 490,4	38 314,1	30 531,6
- w tym pokrytych z budżetu gminy	34%	35%	32%	14%	21%	32%	11%	25%
- w tym pokrytych z budżetu województwa	66%	66%	69%	86%	80%	68%	89%	75%
Ogółem w przeliczeniu na osobę w rodzinach korzystających ze świadczeń	1 544	939	1 725	1 150	2 055	1 401	1 741	1 507
Ogółem w przeliczeniu na mieszkańca miasta	74	47	66	96	139	91	68	48

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS.

W Szczecinie na 1 000 mieszkańców ze świadczeń pomocy społecznej korzysta 48 osób. W rodzinie korzystającej z pomocy finansowej na jedną osobę przypada rocznie kwota 1 544 zł. W odniesieniu do miast porównywalnych Szczecin posiada średnią liczbę rodzin korzystających z pomocy społecznej w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców. Kwota świadczeń na osobę korzystającą ze świadczeń i mieszkańca znajduje się wśród średnich analizowanych wartości. W 2008 roku przyznano zasiłki stałe 2 964 osobom, natomiast zasiłki celowe, okresowe i pomoc w naturze otrzymało 12 729 osób. W 2008 roku spadła ogólna liczba osób korzystająca z pomocy MOPR (o 6 377 osób, tj. około 29%), natomiast wzrosła liczba osób, którym zostały przydzielone zasiłki stałe (o 256 osób, tj. około 9,5%).

Rozwiązywaniu problemów osób lub rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej sprzyja formuła kontaktu socjalnego. W 2008 roku MOPR zawarł 3 318 kontaktów socjalnych, z których znacząca większość zakończyła się powodzeniem.

Tabela 3.2.5. Główne powody przyznawania pomocy rodzinom w Szczecinie

Wyszczególnienie	2005*	2007	2008	2008 / 2005
Ubóstwo	9 003	6 970	6 570	-27,0%
Bezrobocie	7 809	5 434	4 321	-44,7%
Niepełnosprawność	3 712	4 751	4 639	25,0%
Długotrwała choroba	1 891	2 311	2 702	42,9%

* - zaprezentowano dane za rok 2005 z uwagi na nieporównywalność danych za rok 2006.

Źródło: MOPR w Szczecinie.

Niezmiennie od kilku lat najistotniejszym powodem przyznawania pomocy jest ubóstwo, jednak liczba rodzin korzystających z tego typu pomocy sukcesywnie maleje. Zwraca się jednak uwagę, że częściowo jest to efekt coraz mniej przystających do realiów kryteriów dochodowych. Kolejne, wpływające na liczbę wspieranych rodzin przyczyny to: niepełnosprawność, bezrobocie i długotrwała choroba, jednak i tutaj należy pamiętać, że o identyfikacji głównej przyczyny udzielenia pomocy decyduje subiektywna ocena pracownika socjalnego.

W 2007 roku z dodatków mieszkaniowych skorzystało 10 386 gospodarstw domowych. Analizując dane z lat poprzednich widoczna jest tendencja spadkowa dotycząca liczby świadczeniobiorców z jednoczesnym wzrostem średniej wysokości dodatku (w 2005 roku średnia wysokość dodatku wynosiła 165 złotych miesięcznie, a w 2007 roku 179 złotych). Kryterium dochodowe uprawniające osoby samotne wynosiło 1 045,56 zł, a dla gospodarstwa wieloosobowego 746,83 zł.

Zidentyfikowany poziom problemów społecznych jest tak samo ważny, jak ich przestrzenna koncentracja. W poniższej tabeli zawarto podstawowe dane dotyczące ilości osób korzystających z zasiłków i poziomu bezrobocia w poszczególnych dzielnicach Miasta.

Tabela 3.2.6. Koncentracja przestrzenna problemów społecznych w Szczecinie

Dzielnica	Rok	Prawobrzeże	Północ	Śródmieście i Międzyodrze	Zachód	Szczecin łącznie
Liczba osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	2006	41,6	48,7	61,1	53,0	**52,4**
	2007	45,0	52,1	63,0	58,7	**55,9**
	2008	43,8	51,0	61,5	57,6	**54,7**
	2009	44,7	50,6	59,3	57,8	**54,2**
Liczba osób korzystających z zasiłków	2006	4,9%	6,9%	7,5%	2,3%	**5,3%**
	2007	3,5%	6,0%	4,7%	2,2%	**3,9%**
	2008	3,6%	6,8%	7,4%	2,9%	**5,1%**
	2009	3,9%	7,3%	7,5%	2,8%	**5,3%**
Osoby bezrobotne wśród osób w wieku produkcyjnym	2006	7,0%	7,9%	10,1%	6,5%	**8,0%**
	2007	3,8%	4,6%	5,5%	3,8%	**4,5%**
	2008	2,8%	3,3%	3,9%	2,7%	**3,2%**
	2009	5,7%	6,5%	7,9%	5,1%	**6,3%**
Udział wśród bezrobotnych osób o żadnym lub niskim wyszktałceniu	2006	31,7%	37,5%	43,5%	30,3%	**37,0%**
	2007	28,6%	35,0%	37,6%	28,0%	**33,0%**
	2008	23,5%	31,9%	34,6%	22,0%	**28,7%**
	2009	27,0%	30,6%	35,5%	25,1%	**30,5%**

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Referatu ds. Rewitalizacji Wydziału Rozwoju Miasta UMS.

Prosta analiza danych wskazuje, że najbardziej obciążonymi problemami społecznymi są dzielnice Północ i Śródmieście i Międzyodrze. Zwłaszcza obszary Śródmieścia wydają się być newralgiczne pod względem poziomu bezrobocia i obciążenia demograficznego, co jest efektem wyludniania tej części Miasta przez osoby młode, zwłaszcza zakładające rodziny. Porównując dane dotyczące liczby osób korzystających z zasiłków widać, że w dwóch wymienionych dzielnicach przekraczają one dwukrotnie wskaźniki dla pozostałych dzielnic (Prawobrzeże i Zachód). Jednocześnie nie jest to wynik rejestrowanego bezrobocia (wyższe o 14%-55%), lecz niskich kwalifikacji i zarobków, a także braku gotowości do podjęcia pracy.

Centrum Szczecina staje się przez to miejscem zamieszkiwanym przez osoby starsze, a także bezrobotne, będące głównymi beneficjentami lokali komunalnych. Stąd też charakterystyczny jest dla omawianego obszaru zdecydowanie najwyższy wskaźnik przestępczości – 32 przestępstwa na 1 000 mieszkańców, przy średniej dla Miasta wynoszącej 22 przestępstwa. Negatywne zjawiska skoncentrowane są przy tym na osiedlach Stare Miasto i Centrum (w tym zwłaszcza w okolicach ulic Wyzwolenia, Małopolskiej, Matejki i pl. Żołnierza), a także na osiedlach Nowe Miasto (okolice ul. Kopernika i Potulickiej) i Niebuszewo-Bolinko (ul. Krasińskiego i Staszica).

Poza świadczeniami wypłacanymi przez MOPR, kilkanaście tysięcy osób w Mieście korzysta ze świadczeń rodzinnych (finansowane z budżetu centralnego), z których część przyznawana jest na podstawie kryterium dochodowego (kryterium przyznawania pomocy to miesięczny dochód na osobę w rodzinie nie przekraczają 504 zł lub 583 zł, gdy w rodzinie wychowywane jest dziecko niepełnosprawne). W skład świadczeń rodzinnych wchodzą m.in.: zasiłek z tytułu urodzenia dziecka, z tytułu opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego, z tytułu wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej, z tytułu podjęcia przez dziecko nauki w szkole. Osoby niepełnosprawne otrzymują zasiłek pielęgnacyjny. Ponadto w ramach świadczeń rodzinnych realizowane są wypłaty pomocy alimentacyjnej.

Bardzo ważnym zadaniem w zakresie pomocy społecznej jest zapewnienie opieki zastępczej. W 2008 roku funkcjonowały w Szczecinie 734 (w 2007 r. 658) rodziny zastępcze, w których przebywało 946 dzieci (w 2007 r. 912). Kwota udzielonej pomocy rodzinom zastępczym wyniosła 8 613,8 tys. zł, tj. około 9 100 zł na dziecko. Widoczny jest znaczący wzrost liczby rodzin zastępczych, wśród których dominują spokrewnione rodziny zastępcze (około 88%). Niespełna 10% dzieci w rodzinach zastępczych to sieroty – zdecydowana większość to dzieci z rodzin, które nie były w stanie prawidłowo wypełniać funkcji opiekuńczo-wychowawczych.

W 2008 roku w Szczecinie funkcjonowało 13 placówek opiekuńczo-wychowawczych, w których przebywało 301 dzieci: 1 publiczna Wielofunkcyjna Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza, 1 prowadzona przez Towarzystwo Salezjańskie i 11 finansowanych przez Miasto Rodzinnych Domów Dziecka. Ponadto wsparcie dzienne dla prawie 1 000 dzieci zapewnia ponad 30 placówek opiekuńczo-wychowawczych wsparcia dziennego prowadzonych przez podmioty niepubliczne. Na dzieci opuszczające placówki przeznaczono w 2008 roku 70 836 zł.

Ośrodki adopcyjno-opiekuńcze działają na zasadach partnerstwa z Miejskim Ośrodkiem Pomocy Rodzinie. Jako placówki specjalistyczne prowadzą działalność diagnostyczno-konsultacyjną, której celem jest przede wszystkim pozyskiwanie, szkolenie oraz kwalifikowanie kandydatów do różnych form opieki zastępczej. W Szczecinie zlokalizowane są 3 ośrodki, w tym 2 niepubliczne. Rośnie ilość ich zadań z zakresu wspierania rodzin

zastępczych, rodzinnych domów dziecka, poradnictwa rodzinnego, organizacji grup wsparcia, diagnostyki i terapii. W strukturach MOPR funkcjonuje dział interwencji kryzysowej, który spełnia rolę Ośrodka Interwencji Kryzysowej. Udzielono w nim wsparcia 2 236 osobom.

Osoby, które nie są w stanie samodzielnie zaspokajać życiowych potrzeb, otrzymują pomoc w istniejących w Szczecinie ośrodkach wsparcia. W Szczecinie funkcjonują 2 ośrodki dla osób z niepełnosprawnością intelektualną, 2 dla osób po kryzysach psychicznych, 2 dla osób starszych, 1 specjalistyczny dla osób z chorobą Alzheimera. Mieszkania chronione funkcjonują w Szczecinie także dla usamodzielnianych podopiecznych placówek opiekuńczych, osób wychodzących z bezdomności, a w przygotowaniu - dla osób po kryzysach psychicznych.

Uzupełnieniem oferty kierowanej bezpośrednio przez Miasto i jego jednostki do osób potrzebujących pomocy są także organizacje pozarządowe, które realizują zadania m.in. w zakresie przeciwdziałania i profilaktyki uzależniania od substancji psychoaktywnych (4 organizacje), alkoholu (7), przeciwdziałania przemocy w rodzinie i pomocy na rzecz ofiar przemocy i ich rodzin (5). Działalność nakierowaną na profilaktykę i pracę u podstaw prowadzą świetlice środowiskowe (12), a także kluby sportowe z programami profilaktycznymi (10) i domy kultury z programami profilaktycznymi (2).

Tabela 3.2.7. Organizacje pozarządowe w zakresie pomocy społecznej i ochrony zdrowia

Wyszczególnienie	Szczecin	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowica	Lublin	Łódź	Poznań	Wrocław	Województwo	Polska
Organizacje pomocy społecznej, w tym pomocy rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywania szans tych rodzin i osób	261	188	377	211	291	436	385	428	880	16 861
Organizacje działalności charytatywnej	54	32	103	49	70	119	104	127	162	3 917
Organizacje ochrony i promocji zdrowia	213	147	287	157	252	350	303	358	576	11 561
Organizacje działań na rzecz osób niepełnosprawnych	117	85	148	90	135	213	175	204	402	7 404

Źródło: Opracowanie własne na podstawie baz danych organizacji pozarządowych.

Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie zrealizował i jest w trakcie realizacji szeregu programów społecznych, w tym m.in.: Programu przeciwdziałania bezdomności, Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Gminnego Programu Przeciwdziałania Narkomanii, Lokalnego systemu wsparcia dziecka i rodziny, Miejskiego Programu Wspierania Rodzicielstwa Zastępczego, a od 1 września 2009 roku programu „MAM RODZINĘ".

W zakresie infrastruktury ochrony zdrowia na terenie Szczecina funkcjonowało w 2008 roku 8 szpitali ogólnych, 1 stacjonarny zakład psychiatryczny i 2 zakłady opieki długoterminowej (bez jednostek podległych resortowi obrony narodowej i resortowi spraw wewnętrznych i administracji, które są faktycznie szpitalami miejskimi). Liczba łóżek w lecznictwie stacjonarnym wynosiła ogółem 3 773, z czego 3 318 w szpitalach ogólnych, 82 w zakładach opieki długoterminowej i 373 w zakładach psychiatrycznych. W stosunku do roku 2007 liczba łóżek w szpitalach ogólnych zmalała o 350, a w zakładach psychiatrycznych i opieki długoterminowej nie uległa istotnym zmianom. Liczba łóżek w przeliczeniu na mieszkańca nieznacznie spadła od roku 2002 (o 3,3%) i kształtuje się na średnim poziomie względem innych miast. Zwiększył się jednocześnie wskaźnik wykorzystania łóżek w szpitalach ogólnych (do 72,5%), a średni czas pobytu pacjenta zmalał o pół dnia do 6,4 dnia.

W 2008 roku funkcjonowało 13 publicznych i 230 niepublicznych zakładów opieki zdrowotnej oraz 1 776 prywatnych praktyk lekarskich, dentystycznych, pielęgniarskich i położniczych (bez jednostek służby zdrowia w zakładach karnych, jednostek podległych resortowi obrony narodowej, resortowi spraw wewnętrznych i administracji). W stosunku do 2007 roku liczba funkcjonujących zakładów zmalała odpowiednio o 2 publiczne zakłady opieki zdrowotnej, 6 niepublicznych zakładów opieki zdrowotnej i 138 prywatnych praktyk lekarskich.

Tabela 3.2.8. Porady lekarskie i baza opieki zdrowotnej w latach 2002-2008

Wyszczególnienie	Okres	Szczecin	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowice	Lublin	Łódź	Poznań	Wrocław	Województwo	Polska
Porady lekarskie ogółem na mieszkańca	2003	**3,41**	3,65	4,39	5,29	3,72	4,71	3,56	3,67	3,63	3,81
	2008	**3,81**	4,04	3,59	4,07	4,79	5,47	3,70	4,29	4,16	3,96
	2008 / 2003	**11,8%**	10,6%	-18,2%	-23,2%	29,0%	16,3%	4,0%	16,9%	14,8%	4,0%
Zakłady opieki zdrowotnej na 10 tys. mieszkańców	2004	**4,01**	2,34	2,85	5,75	4,83	5,47	3,85	3,05	3,25	3,17
	2008	**5,09**	3,09	2,99	6,88	5,74	6,38	5,29	4,35	4,29	3,89
	2008 / 2004	**27,0%**	32,4%	4,6%	19,6%	18,7%	16,8%	37,3%	42,7%	32,1%	22,9%
Udział Niepublicznych ZOZ w liczbie zakładów opieki zdrowotnej	2004	**77,0%**	67,4%	75,6%	75,5%	82,6%	76,1%	89,1%	81,4%	82,6%	72,2%
	2008	**77,8%**	82,0%	84,6%	77,0%	82,6%	80,7%	89,5%	88,0%	83,5%	77,8%
	2008 / 2004	**1,0%**	21,6%	11,9%	1,9%	0,0%	6,0%	0,4%	8,1%	1,1%	7,8%
Liczba łóżek szpitalnych na 10 tys. mieszkańców	2002	**87,42**	76,48	73,06	109,46	108,02	80,99	95,49	84,05	49,33	49,20
	2008	**84,50**	83,30	64,20	119,50	107,40	76,90	104,00	76,20	47,10	48,10
	2008 / 2002	**-3,3%**	8,9%	-12,1%	9,2%	-0,6%	-5,1%	8,9%	-9,3%	-4,5%	-2,2%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDR GUS.

W 2008 roku liczba udzielonych w Szczecinie porad lekarskich na mieszkańca wyniosła 3,8 i była jedną z najniższych wśród porównywanych miast, niższą również od wartości przeciętnej dla kraju i województwa zachodniopomorskiego. W ramach struktur organizacyjnych przeważającą formą są niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej, jednak ich udział wzrósł nieznacznie (1%) od roku 2004 i kształtuje się na stosunkowo niskim poziomie względem innych miast.

Tabela 3.2.9. Osoby dorosłe leczone w poradniach lecznictwa podstawowego z podziałem na choroby w 2008 r.

Obszar	CHOROBY UKŁADU KRĄŻENIA				NOWOTWORY				CUKRZYCA			
	Stwierdzone schorzenia		Stwierdzone schorzenia po raz pierwszy		Stwierdzone schorzenia		Stwierdzone schorzenia po raz pierwszy		Stwierdzone schorzenia		Stwierdzone schorzenia po raz pierwszy	
	w liczbach	na 10 tys.	w liczbach	na 10 tys.	w liczbach	na 10 tys.	w liczbach	na 10 tys.	w liczbach	na 10 tys.	w liczbach	na 10 tys.
Województwo	281 700	2 093,5	25 462	189,2	18 304	136,0	3 383	25,1	58 127	432,0	5 097	37,9
Szczecin	64 175	1 901,3	7 728	229,0	4 811	142,5	1 165	34,5	15 521	459,8	1 735	51,4

Źródło: Informator statystyczny ochrony zdrowia województwa zachodniopomorskiego za 2008 rok.

W Szczecinie w 2008 roku nieznacznie spadł (o 1% rok do roku) wskaźnik leczących się osób na 10 tys. mieszkańców. Podobnej wielkości spadek odnotowano w zakresie osób leczących się z powodu chorób układu krążenia w poradniach lecznictwa podstawowego, natomiast wyższą ujemną dynamikę odnotowano w liczbie osób leczących się z powodu nowotworów – ich liczba zmalała o 88 tj. 1,8%.

W tym samym roku zdecydowanie wzrosła w stosunku do 2007 roku liczba osób leczących cukrzycę - o ponad 10%. Liczba leczących się w Szczecinie i w województwie względem wskaźnika na 10 tys. mieszkańców pokazuje, że Szczecin jest centrum medycznym tego regionu. Wartości wskaźników dla Szczecina znacznie przewyższają wskaźniki wojewódzkie, również przyrost chorych na najcięższe choroby jest wyższy.

Jednocześnie należy wskazać, że jest to częściowo efektem rosnącej wykrywalności wymienionych schorzeń, w tym we wcześniejszych fazach ich rozwoju, co jest zjawiskiem pozytywnym.

Tabela 3.2.10. Porady specjalistyczne według specjalności w 2008 r.

Obszar	Porady ogółem		Z tego w specjalnościach				
	liczby bezwzględne	na 1 mieszkańca	chorób wewnętrznych	innych zachowawczych	opieki nad matką i dzieckiem	zabiegowych	chorób psychicz. i uzależnień
Województwo	3 520 072	2,1	594 468	724 667	602 346	1 392 431	206 160
Szczecin	1 596 365	3,9	332 099	378 022	226 442	570 139	89 663

Źródło: Informator statystyczny ochrony zdrowia województwa zachodniopomorskiego za 2008 rok.

W 2008 roku średnio każdy mieszkaniec Szczecina skorzystał z 3,9 porady – co stanowiło aż o 1,8 porady więcej, niż statystyczny mieszkaniec województwa. Największy udział w strukturze stanowiły porady zabiegowe, najmniejszy - porady dotyczące specjalności chorób psychicznych i uzależnień.

Tabela 3.2.11. Porady stomatologiczne według specjalności w 2008 r.

Obszar	Porady ogółem		Z tego w specjalnościach			
	liczby bezwzględne	na 1 mieszkańca	stomat. zachowawczej	ortodoncji	protetyki stomat.	chirurgii stomat.
Województwo	1 265 110	0,7	1 090 874	87 865	51 615	34 756
Szczecin	442 909	1,1	344 587	46 624	27 767	23 931

Źródło: Informator statystyczny ochrony zdrowia województwa zachodniopomorskiego za 2008 rok.

W 2008 roku liczba porad stomatologicznych udzielonych mieszkańcom Szczecina stanowiła ponad 1/3 ogółu porad udzielonych mieszkańcom województwa. Zdecydowanie najwięcej porad zostało udzielonych w specjalności stomatologii zachowawczej. Liczba porad udzielonych szczecinianom w pozostałych specjalnościach stanowiła większość porad w województwie (w specjalności chirurgii stomatologicznej było to nawet 68,9%).

Tabela 3.2.12. Opieka profilaktyczna nad kobietą ciężarną w 2008 r.

Obszar	Porady udzielone kobietom w ciąży	Wskaźnik ciągłości opieki nad kobietą w ciąży[5]	Wskaźnik wczesnego objęcia kobiet ciężarnych do 14 tygodnia ciąży w %[6]
Województwo	115 227	3,6	60,7
Szczecin	39 525	2,6	57,3

Źródło: Informator statystyczny ochrony zdrowia województwa zachodniopomorskiego za 2008 rok.

W 2008 roku w Szczecinie udzielono kobietom w ciąży ponad 17% więcej porad niż w roku 2007. W województwie wzrost był znacznie niższy i wyniósł poniżej 1%. Wskaźnik ciągłości opieki na kobietą w ciąży w

[5] Wskaźnik określa średnią liczbę porad przypadających na 1 kobietę ciężarną.
[6] Wskaźnik określa liczbę kobiet ciężarnych, którym udzielono porady po raz pierwszy do 14-tego tygodnia do liczby kobiet ciężarnych, którym udzielono porady po raz pierwszy ogółem w procentach.

Szczecinie i województwie rok do roku poprawił swoją wartość o 0,5 porady. Spadek wskaźnika wczesnego objęcia opieką kobiet ciężarnych w porównaniu do roku 2007 wyniósł 0,9% w województwie i o 7,8% w Szczecinie. Spadek jest niekorzystnym zjawiskiem i oznacza, że zbadana została mniejsza liczba kobiet w ciąży do 14-tego tygodnia. W 2008 roku wskaźnik porad lekarskich udzielonych dzieciom zdrowym do 4-tego tygodnia życia zmalał w Szczecinie (o 1,8%) do poziomu 86%, a wzrósł w województwie (o 0,3%) do poziomu 80,4%.

Tabela 3.2.13. Główne przyczyny zgonów w latach 2002 i 2008

Główne przyczyny zgonów	Lata	Miasta									
		Szczecin	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowice	Lublin	Łódź	Poznań	Wrocław	Województwo	Polska
Nowotwory	2002	1 135	1 024	1 375	967	783	2 384	1 522	1 602	4 044	89 771
	2008	1 096	1 073	1 297	960	867	2 398	1 597	1 716	4 281	95 520
	2008/2002	-3,44%	4,79%	-5,67%	-0,72%	10,73%	0,59%	4,93%	7,12%	5,86%	6,40%
Zaburzenia wydzielania wewnętrznego, stanu odżywiania i przemiany metabolicznej	2002	73	39	47	82	32	184	139	59	213	5 639
	2008	84	57	75	49	53	169	155	72	351	7 027
	2008/2002	15,07%	46,15%	59,57%	-40,24%	65,63%	-8,15%	11,51%	22,03%	64,79%	24,61%
Choroby układu krążenia	2002	1 786	1 511	1 745	1 601	1 407	4 123	2 615	2 777	6 840	169 299
	2008	1 899	1 652	1 577	1 563	1 484	4 442	2 460	3 171	7 169	172 943
	2008/2002	6,33%	9,33%	-9,63%	-2,37%	5,47%	7,74%	-5,93%	14,19%	4,81%	2,15%
Choroby układu oddechowego	2002	133	167	172	163	118	552	173	203	449	15 537
	2008	194	217	296	193	165	640	207	246	703	19 297
	2008/2002	45,86%	29,94%	72,09%	18,40%	39,83%	15,94%	19,65%	21,18%	56,57%	24,20%
Choroby układu trawiennego	2002	178	146	195	193	164	541	244	282	573	14 772
	2008	241	162	217	205	161	625	251	341	814	17 079
	2008/2002	35,39%	10,96%	11,28%	6,22%	-1,83%	15,53%	2,87%	20,92%	42,06%	15,62%
Objawy, cechy chorobowe i nieprawidłowe wyniki badań laboratoryjnych i klinicznych	2002	202	269	222	122	252	1 567	347	341	800	23 509
	2008	191	248	469	155	234	1 431	361	469	990	24 425
	2008/2002	-5,45%	-7,81%	111,26%	27,05%	-7,14%	-8,68%	4,03%	37,54%	23,75%	3,90%
Zewnętrzne przyczyny zachorowania i zgonu	2002	306	150	275	219	100	565	285	301	1 201	25 388
	2008	284	140	260	239	144	527	330	319	1 269	25 353
	2008/2002	-7,19%	-6,67%	-5,45%	9,13%	44,00%	-6,73%	15,79%	5,98%	5,66%	-0,14%

Źródło: BDR GUS.

Najczęstszymi przyczynami zgonów w przekroju porównywanych regionów są choroby układu krążenia oraz nowotwory. W 2008 roku w Szczecinie odnotowano spadek liczby zgonów w stosunku do roku 2002 o prawie 3,5% i była to odwrotna tendencja, niż w kraju (wzrost o 5,7%) i województwie (wzrost o 6,4%). Główną przyczyną zgonów w 2008 roku w Szczecinie były choroby układu krążenia, które spowodowały o 6,33% więcej zgonów, niż w 2002 roku. W odniesieniu do województwa i kraju wzrost był większy, lecz w stosunku do miast porównywalnych był jednym z najniższych. Liczba zgonów spowodowanych chorobami układu oddechowego i trawiennego na przełomie lat 2002-2008 uległa zwiększeniu o 45,9% i 35,4%. Były to jedne z najwyższych wzrostów w odniesieniu do innych miast i bardzo porównywalne w stosunku do województwa. Wyniki krajowe były znacznie niższe. Pozytywnie należy ocenić spadki zgonów spowodowanych zewnętrznymi przyczynami zachorowań (-7,2%) oraz nieprawidłowymi wynikami badań laboratoryjnych i klinicznych (-5,5%).

Dane statystyczne GUS opracowywane na poziomie województw wskazują na dwa dodatkowe czynniki zdrowotne, w zakresie których region zachodniopomorski wypada szczególnie negatywnie – liczba palących i osoby nadużywające alkoholu. Województwo zachodniopomorskie znajduje się bowiem na drugim miejscu w

kraju pod względem odsetka palaczy (32,9%) i odsetka osób w wieku 16 lat i więcej przyznających się, że w minionym roku piło za dużo alkoholu (8,28%) i sięgających po alkohol w trudnych sytuacjach życiowych (6,50%).

Stąd też tak istotne znaczenie mają realizowane programy profilaktyczne, które poza obniżeniem występowania wymienionych wyżej i innych czynników ryzyka, są działaniami pożądanymi z uwagi na niższy koszt zapobiegania chorobom niż ich leczenia. W latach 2008-2009 w Szczecinie realizowanych było 14 programów profilaktycznych finansowanych przez Gminę o tematyce z zakresu m.in.: cukrzycy, nowotworów, niepełnosprawności ruchowej, grypy, stresu, WZW typu B, żywienia czy palenia tytoniu. W ramach realizowanych programów przeprowadzono zajęcia dla nauczycieli o emisji i higienie głosu (przeciwdziałanie chorobie zawodowej) i dla osób w podeszłym wieku (aktywizacja społeczna).

Liczba osób pracującego personelu medycznego w 2008 roku w podstawowym miejscu pracy wyniosła 5 070 osób. Składało się na nią 1 665 lekarzy, 301 lekarzy dentystów, 2 799 pielęgniarek, łącznie z pielęgniarkami z wyższym wykształceniem oraz 305 położnych (łącznie z położnymi z wyższym wykształceniem). Względem roku 2002 widoczny jest stosunkowo wysoki spadek liczby personelu medycznego, jednak spadki te były umiarkowane względem innych porównywanych miast. Warto zauważyć, że w Szczecinie występuje jedna z najniższych liczba położnych na mieszkańca, a jednocześnie jedna z najwyższych liczba dentystów wśród dużych miast (choć ich liczba spadła, przy wzrostowej tendencji krajowej).

Tabela 3.2.14. Personel medyczny w latach 2002 i 2008

Wyszczególnienie	Okres	Szczecin	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowice	Lublin	Łódź	Poznań	Wrocław	Województw	Polska
Liczba lekarzy na 10 tys. mieszkańców	2002	**46,95**	33,83	51,66	79,04	66,61	45,16	48,19	51,65	21,82	23,04
	2008	**40,92**	38,28	37,14	52,16	64,74	42,78	41,99	41,73	20,57	20,48
	2008 / 2002	**-12,9%**	13,1%	-28,1%	-34,0%	-2,8%	-5,3%	-12,9%	-19,2%	-5,8%	-11,1%
Liczba dentystów na 10 tys. mieszkańców	2002	**8,86**	3,82	6,33	8,21	12,61	6,18	5,75	6,82	3,16	2,82
	2008	**7,40**	3,71	3,75	4,68	10,04	3,36	8,51	6,88	4,18	3,35
	2008 / 2002	**-16,6%**	-2,9%	-40,7%	-43,0%	-20,4%	-45,6%	47,9%	0,9%	32,2%	18,7%
Liczba pielęgniarek na 10 tys. mieszkańców	2002	**70,05**	70,68	71,55	122,69	104,65	65,36	69,99	80,25	44,15	48,64
	2008	**68,71**	72,27	67,43	127,25	109,43	71,03	72,87	71,69	42,26	47,93
	2008 / 2002	**-1,9%**	2,3%	-5,8%	3,7%	4,6%	8,7%	4,1%	-10,7%	-4,3%	-1,5%
Liczba położnych na 10 tys. mieszkańców	2002	**8,02**	10,13	8,58	8,06	12,03	6,67	9,72	9,25	5,68	5,69
	2008	**7,49**	10,06	8,80	11,85	13,75	8,77	13,28	8,23	5,14	5,72
	2008 / 2002	**-6,6%**	-0,7%	2,6%	47,1%	14,4%	31,4%	36,6%	-11,0%	-9,5%	0,5%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDR GUS.

W Szczecinie w 2008 roku w podstawowej opiece zdrowotnej we wszystkich miejscach pracy pracowało ogółem 264 lekarzy (291 w 2007 roku): 136 lekarzy rodzinnych, 26 pediatrów oraz 91 lekarzy innych specjalności. W stosunku do 2007 roku nastąpił spadek liczby lekarzy rodzinnych o 7, pediatrów o 13, a innych specjalistów o 7. Liczba pracujących lekarzy we wszystkich miejscach pracy w podstawowej opiece zdrowotnej na 10 tys. ludności wynosiła 6,5 i zmalała o 0,6 w stosunku do roku 2007.

W 2008 roku w podstawowej opiece zdrowotnej we wszystkich miejscach pracy pracowało ogółem 365 pielęgniarek (392 w 2007 r.), w tym: pielęgniarek środowiskowo rodzinnych – 198, pielęgniarek środowiskowych nauczania i wychowania – 31. Liczba pracujących pielęgniarek we wszystkich miejscach pracy w podstawowej opiece zdrowotnej na 10 tys. ludności wynosiła 9,0 (9,6 w 2007r.).

W 2008 roku w podstawowej opiece zdrowotnej we wszystkich miejscach pracy pracowało ogółem 63 położnych (72 w 2007 r.), w tym 53 położnych środowiskowych. Liczba pracujących położnych we wszystkich miejscach pracy w podstawowej opiece zdrowotnej na 10 tys. ludności wynosiła 1,5 i była niższa niż w roku 2007 (1,8).

W szczecińskich szpitalach zatrudnione były 3 832 osoby personelu medycznego, co stanowiło niemal 50% zatrudnionych w szpitalach w województwie. Na tę liczbę składało się 1 290 lekarzy (w tym 950 pełnozatrudnionych), 2 308 pielęgniarek (w tym 2 080 pełnozatrudnionych) oraz 234 położne (w tym 221 pełnozatrudnionych).

W 2008 roku w stosunku do roku 2007 zwiększyła się liczba leczonych w lecznictwie stacjonarnym o 18 708 osób (tj. o 14,4%), w tym w szpitalach ogólnych o 18 655, w zakładach psychiatrycznych o 126, natomiast w zakładach opieki długoterminowej uległa zmniejszeniu o 73. Analizując działalność oddziałów w szpitalach ogólnych dostrzegamy, że największe wykorzystanie łóżek miało miejsce na oddziałach leczenia uzależnień (106,5%), psychiatrycznych (104,2%), hematologicznych (101,0%) geriatrycznych (94,3%) i onkologicznych (93,6). Najdłużej przebywali pacjenci na oddziałach psychiatrycznych (29,9 dni), dla przewlekle chorych (24,3 dni), rehabilitacyjnych (23,5 dni), a najkrócej na oddziałach ratunkowych (1 dzień), urologicznych (2,4 dni) oraz okulistycznych (2,7 dni).

Infrastruktura ochrony zdrowia, organizacja i personel medyczny w Mieście nie wykazują wyraźnych deficytów – poziom dostępności procedur medycznych i laboratoryjnych ograniczony jest jedynie poprzez zasób finansowy mieszkańców. Wiele ze specjalności (np. stomatologia, medycyna estetyczna, onkologia) świadczy wręcz usługi dla osób spoza Miasta, regionu i kraju. Podstawowym problemem jest dostępność diagnostyki i leczenia w ramach publicznej służby zdrowia, która ograniczona jest przez poziom finansowania centralnego (za pośrednictwem Zachodniopomorskiego Oddziału NFZ), co stanowi czynnik niezależny od działań lokalnych i charakterystyczny dla wszystkich miast w Polsce.

Problemy

1. Dostęp do usług medycznych bywa utrudniony. Wielu uboższych pacjentów (szczególnie emerytów i rencistów) rezygnuje z usługi medycznej z powodu ograniczonych środków finansowych. Finansowanie jest niewystarczające, a zasady świadczenia usług medycznych, ich rozliczania i finansowania nie sprzyjają racjonalności (problem ogólnopolskie). Bardzo niekorzystne jest, występujące w całym kraju, zjawisko długiego oczekiwania na wizyty u specjalistów i usługi rehabilitacyjne. Zwłaszcza te ostatnie świadczone są często znacznie po okresie ich najskuteczniejszego oddziaływania.
2. Nie są w pełni wykorzystywane możliwości związane z profilaktyką, promocją zdrowia i zdrowego stylu życia. Nie ma pełnej świadomości traktowania zdrowia jako zasobu. Zamknięto gabinety medyczne w szkołach. Bardzo ograniczona w mieście jest specjalistyczna opieka nad sportowcami (brak specjalistycznej przychodni i ośrodka rehabilitacyjnego).
3. Wskazuje się na występowanie kryzysu rodziny, jako zjawisko ogólnopolskie. Często nie zapewnia się właściwej opieki dzieciom po godzinach szkoły, a w rodzinach ciągle wysoka jest liczba zjawisk

patologicznych, w tym związanych z nadużywaniem alkoholu. Skuteczność doradztwa rodzinnego oceniana jest jako niezadowalająca.

4. Negatywnie oceniana jest sytuacja osób niepełnosprawnych w Mieście: występuje niska dostępność rehabilitacji, niewystarczające jest kształcenie osób niepełnosprawnych, co ogranicza ich możliwości podjęcia pracy, a bariery architektoniczne nadal są zjawiskiem powszechnie występującym.
5. Pomoc społeczna nie jest wystarczająco efektywna. Wydatki na pomoc społeczną są bardzo rozproszone (dużo pozycji) i brak systemowej oceny ich skuteczności i efektywności. Zbyt mały jest udział wydatków na działania aktywizujące. Ulepszenia wymaga system doskonalenia zawodowego pracowników socjalnych. Aktywność organizacji pozarządowych jest nadal niewystarczająca, a skuteczność ich działania różna.
6. Rośnie dziedziczenie zjawisk uzależnień, wykluczenia społecznego i patologii społecznych oraz poziom ich koncentracji przestrzennej na obszarze Miasta. Brakuje skutecznych, zintegrowanych programów rozwiązania tego problemu, który wykorzystałby możliwość współpracy szkół z policją i organizacjami pozarządowymi.

Ocena

Obszar pomocy społecznej i ochrony zdrowia nie jest obszarem bezpośrednio wpływającym na rozwój, jednak zjawiska i tendencje identyfikowane w ramach obejmowanych przez niego zagadnień są pomocne do ustalenia występujących niedoborów w zakresie warunków życia mieszkańców, największych problemów społecznych (potencjalnych obszarów problemowych i ewentualnych celów wyrównawczych) i poziomu zdrowia szczecinian (wraz z oceną warunków do jego utrzymywania i przywracania).

O pomocy społecznej i ochronie zdrowia w Szczecinie należy myśleć jako o ważnym czynniku wskazującym na poziom rozwoju społeczno-gospodarczego. Pamiętając, że pierwszy z wymienionych obszarów znajduje się w gestii budżetowej Miasta, natomiast drugi korzysta z jego wsparcia, należy umożliwić zaspokojenie potrzeb mieszkańców przez racjonalizację rozdysponowania ograniczonych środków finansowych. Wobec faktu pośrednich i długoterminowych efektów inwestycji w zakresie pomocy społecznej i zdrowia należy w możliwie wysokim stopniu wykorzystywać dostępne fundusze unijne na projekty w opisywanych obszarach.

W Szczecinie koncentruje się znaczny potencjał medyczny, w tym związany z Pomorską Akademią Medyczną. Miasto jest medyczną stolicą regionu, realizując wiele funkcji o charakterze ponadregionalnym, w tym w pewnych specjalnościach dla całej północno-zachodniej Polski. Następuje powolna konsolidacja szpitalnictwa pozwalająca na osiąganie efektu skali. W Szczecinie mają rodowód i siedzibę unikalne w skali kraju przedsięwzięcia: spółka Read-Gene związana z nowymi technologiami oraz spółki Know How i Grupa Nowy Szpital, tworzące dużą sieć przekształconych publicznych szpitali, których potencjał zostać może wykorzystany jako produkt generujący zysk, a idee organizacyjne powielane jako eksport myśli innowacyjnej.

Miasto musi prowadzić realną i spójną politykę społeczną, również dotyczącą obszaru pomocy społecznej i ochrony zdrowia, tj. realizować zapisy „Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Miasto Szczecin na lata 2009-2015" oraz „Polityki zdrowotnej Miasta Szczecin", bowiem fragmentaryzacja i doraźność działań są niekorzystne.

Istotne jest zapewnienie szerokiego dostępu do usług medycznych i ich wysokiej jakości, zwłaszcza w zakresie deficytów występujących w systemie powszechnej opieki medycznej. Rosnąca konsumpcja odpłatnych usług medycznych jest pozytywnym zjawiskiem, wpływającym na rozwój komercyjnej bazy medycznej, ale równocześnie nie powoduje zwiększenia podaży usług dla osób uboższych. W tych warunkach obserwuje się rezygnowanie ze względu na dochody z opieki zdrowotnej, np. stomatologicznej, w tym przede wszystkim z profilaktyki. Grupy kluczowe – dzieci, ubodzy mają w efekcie gorszą opiekę medyczną i potencjalne wyższe ryzyko zachorowań w przyszłości. Potrzeba zakupu celowego przez Miasto usług dla wybranych grup, np. dla starszych i dzieci, może w efekcie przyczynić się do mniejszych wydatków w przyszłości. Należy jednak rozstrzygnąć w jakiej mierze i w jakich obszarach oraz poprzez jakie rozwiązania samorząd powinien finansować wyrównywanie szans w dostępności usług medycznych.

Zjawiskami, które powinny zostać rozwiązane co najmniej w średnim terminie są podniesienie oferty rehabilitacyjnej, zatrzymanie i odwrócenie tendencji do wypychania osób chorych psychicznie z systemu opieki zdrowotnej do pomocy społecznej, rozwiązanie problemu nie do końca jasnego funkcjonowania prywatnych praktyk w obiektach publicznych.

Wyzwaniem jest dostosowywanie obiektów infrastrukturalnych do dzisiejszych wymagań (np. windy w obiektach kondygnacyjnych). Szansą na zapewnienie lepszego dostępu do usług medycznych i poprawę ich jakości może okazać się racjonalny napływ kapitału prywatnego do opieki zdrowotnej, w tym szczególnie w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego.

Wraz z nasilającymi się zjawiskami demograficznymi koniecznym jest wyprzedzające dostosowanie oferty usług medycznych i pomocy społecznej do potrzeb starzejącego się społeczeństwa. Dłużej trwa okres największego zapotrzebowania na usługi medyczne, w związku z tym zwiększać się będzie nadal zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze. Należy zmieniać strukturę podaży, tworzyć nowe oddziały, wprowadzać nowe technologie zorientowane na potrzeby (geriatria, usługi opiekuńcze, rehabilitacja, itp.).

Możliwości związane z profilaktyką, promocją zdrowia i zdrowego stylu życia w Szczecinie nie są do końca wykorzystywane. Miasto jest zaangażowane w profilaktykę, ale polityka w tym zakresie nie jest w pełni skoordynowana. Wynika to też z problemu niedookreślenia kierunków polityki w skali państwa. Dobrze postrzegana przez społeczeństwo jest realizacja lokalnych programów w tej dziedzinie. Promocja zdrowia doczekała się trwałej obecności w edukacji (kadry i obecność w programach edukacyjnych). Jednak wykorzystanie tej wiedzy jest różne. Jednocześnie należy podkreślić, że świadczenie usług gwarantujących równość w tej dziedzinie tworzy równe szanse rozwoju. Szersze powinno być podejście do profilaktyki obejmujące np. przeciwdziałanie stresowi, wykluczeniom, aktywizację osób starszych.

Poprawie sytuacji w dziedzinie profilaktyki, promocji zdrowia i zdrowego stylu życia będzie służyć między innymi: uświadomienie społeczeństwu niezbędności traktowania zdrowia jako zasobu, skuteczne motywowanie rodzin do zachowań prozdrowotnych, prowadzenie promocji zdrowego stylu życia głównie w szkołach, otworzenie gabinetów medycznych w szkołach, rozwój ścieżek rowerowych. Przy czym postuluje się, aby uwolnić służbę zdrowia od wielu działań związanych z promocją, bo potencjał tej służby można lepiej wykorzystać w innych dziedzinach. Szansę na lepsze wykorzystanie możliwości związanych z profilaktyką, promocją zdrowia i zdrowego stylu życia może stanowić duży potencjał Pomorskiej Akademii Medycznej, która szuka nowych szans rozwoju i tworzy nowe kierunki studiów.

Mając na uwadze dobro społeczne jednostek, ale także ogółu mieszkańców, należy zintensyfikować kształcenie osób niepełnosprawnych, umożliwiające podjęcie pracy (obecnie pracuje tylko co 7 osoba). Wskazane jest podjęcie długofalowych działań obejmujących profilaktykę i popularyzację postępowych idei i osiągnięć w zakresie rehabilitacji osób niepełnosprawnych, pomoc organizacyjną i materialną w pokonywaniu codziennych trudności życiowych oraz likwidację barier i ograniczeń, utrudniających inwalidom uczestniczenie w życiu społecznym i zawodowym.

Ważne jest budzenie i pogłębianie wrażliwości społecznej różnych środowisk na problemy osób niepełnosprawnych i inspirowanie ich do skuteczniejszych działań. Organizacje pozarządowe wspomagające osoby niepełnosprawne powinny uzyskać odpowiednie wsparcie ze strony miasta.

Pomoc społeczna w Szczecinie nie jest do końca skuteczna, a jej efektywność jest szacowana przez ekspertów na 50-70%. Zbyt mały jest udział wydatków na działania aktywizujące i prorozwojowe (nakierowane na „dawanie wędki zamiast ryby"). Nie ma systemowego monitoringu, oceny zasadności i efektywności ponoszonych wydatków. Wskazane jest wprowadzenie w tym zakresie zmian, czemu może służyć wdrażana od niedawna koncepcja równoległego budżetu zadaniowego. Pomoc społeczna powinna docelowo mieć mniej klientów, ale bardziej wymagających opieki. W związku z tym, wobec rosnących oczekiwań wobec pracowników socjalnych, istotne jest doskonalenie kadr w tej dziedzinie. Należy skuteczniej stosować bardziej efektywne instrumenty motywacyjne i szkoleniowe wobec pracowników socjalnych. Postuluje się też ich odciążanie od pracy administracyjnej. Korzystna dla funkcjonowania systemu pomocy społecznej byłaby lepsza współpraca z organizacjami pozarządowymi.

Miasto powinno być mądrym opiekunem organizacji pozarządowych: tworzyć im sprzyjające warunki działania (standaryzacja usług, ukierunkowywanie, pomoc, w tym w pozyskiwaniu środków unijnych), prowadzić działania na rzecz rozwoju społeczeństwa obywatelskiego w tym zakresie, ale też kontrolować jakość realizacji powierzonych zadań. Wspieranie organizacji pozarządowych działających w zakresie pomocy społecznej i ochrony zdrowia powinno być ważnym celem Miasta, stwarza bowiem szansę na stopniowe odciążanie gminy zadaniami z tego obszaru, prowadząc równocześnie do osiągania lepszego stopnia realizacji związanych z tym zadań.

Należy jednak pamiętać, że skuteczne działania w zakresie polityki społecznej to działania interdyscyplinarne. Realizowane programy muszą brać po uwagę koncentrację przestrzenną zjawisk patologicznych, którą można przezwyciężyć tylko za pomocą koncentracji działań twardych i miękkich, społecznych, edukacyjnych, rewitalizacyjnych, sportowych, kulturowych i gospodarczych. Takie możliwości będą wprost zależne od tempa i stopnia rozwoju gospodarczego Miasta.

3.3. Edukacja i wychowanie

Fakty

W roku szkolnym 2008/2009 w Szczecinie funkcjonowało 70 przedszkoli (w tym 6 filii) i 4 punkty przedszkolne dla 8 560 dzieci. Szczegóły prezentuje poniższa tabela.

Tabela 3.3.1. Przedszkola działające w Szczecinie w roku szkolnym 2008/2009

Rodzaj placówki	Liczba placówek	Liczba dzieci
Przedszkola publiczne prowadzone przez Miasto Szczecin, ogólnodostępne:	**53**	**6 672**
- samodzielne przedszkola publiczne (w tym 6 filii i 3 przedszkola z oddziałami integracyjnymi)	51	6 627
- samodzielne specjalne przedszkola publiczne	1	40
- przedszkole publiczne wchodzące w skład specjalnego ośrodka szkolno-wychowawczego	1	5
Przedszkola publiczne prowadzone przez Miasto Szczecim, punkty przedszkolne	**4**	**92**
Przedszkola niepubliczne (dotowane przez Miasto Szczecin	**17**	**1 796**
Razem	**74**	**8 560**

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Raportu o Stanie Realizacji Zadań Oświatowych za rok szkolny 2008/2009. Wydział Oświaty UM Szczecin.

Liczba oddziałów przedszkolnych kształtuje się na poziomie niższym, niż w innych miastach. Istotne jest przy tym, że w Szczecinie od 2002 roku przyrost oddziałów był niewielki (będąca efektem niewielkiej przewagi wzrostu liczby oddziałów w przedszkolach nad spadkiem liczby oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych), podczas gdy inne ośrodki miejskie dokonały mniejszej lub większej poprawy sytuacji.

Tabela 3.3.2. Wskaźnik liczby placówek wychowania przedszkolnego na 10 tys. mieszkańców

Wyszczególnienie	Okres	Szczecin	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowice	Lublin	Łódź	Poznań	Wrocław	Województwo	Polska
Liczba oddziałów bez przedszkoli specjalnych na 10 tys. mieszkańców	2002	**7,30**	8,44	6,13	9,94	9,54	8,25	10,95	8,25	6,71	7,47
	2008	**7,67**	9,39	7,46	11,37	11,53	9,47	12,60	8,86	6,98	8,26
	2008 / 2002	**5,0%**	11,3%	21,7%	14,4%	20,8%	14,7%	15,0%	7,4%	4,0%	10,5%
Liczba oddziałów w przedszkolach specjalnych na 10 tys. mieszkańców	2002	**0,10**	0,24	0,30	0,18	0,17	0,11	0,62	0,09	0,04	0,07
	2008	**0,12**	0,00	0,37	0,42	0,17	0,17	0,18	0,11	0,06	0,06
	2008 / 2002	**27,5%**	-100,0%	23,0%	127,5%	2,3%	51,8%	-71,2%	18,0%	67,1%	-25,4%
Liczba oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych na 10 tys. mieszkańców	2002	**2,38**	0,91	3,05	0,09	0,81	0,39	0,71	0,91	3,00	2,91
	2008	**2,06**	0,75	2,81	0,06	2,60	0,56	1,63	1,49	2,80	2,93
	2008 / 2002	**-13,4%**	-17,7%	-8,0%	-30,0%	220,9%	42,4%	129,9%	63,9%	-6,8%	0,5%
Liczba oddziałów przedszkolnych ogółem na 10 tys. mieszkańców	2002	**9,78**	9,59	9,49	10,21	10,52	8,76	12,29	9,25	9,75	10,46
	2008	**9,85**	10,14	10,65	11,85	14,30	10,21	14,41	10,46	9,84	11,24
	2008 / 2002	**0,8%**	5,7%	12,2%	16,0%	35,9%	16,5%	17,3%	13,1%	0,9%	7,5%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS.

W Szczecinie w roku szkolnym 2008/2009 funkcjonowało 56 szkół podstawowych, w tym 46 publicznych (45 prowadzonych przez Gminę Miasto Szczecin, 1 prowadzona przez inny organ) oraz 10 niepublicznych szkół podstawowych. Szkoły prowadzone przez Gminę były rozmieszczone równomiernie pomiędzy następujące

dzielnice: Śródmieście (14), Zachód (12), Prawobrzeże (11) i Północ (9). Do szkół podstawowych publicznych w roku szkolnym 2008/2009 uczęszczało 18 080 uczniów, co oznacza spadek o 5% w stosunku do poprzedniego roku szkolnego (19 047).

W roku szkolnym 2008/2009 w 7 szkołach podstawowych działały oddziały integracyjne (łącznie 31) umożliwiające naukę dzieciom niepełnosprawnym. Ze względu na stale rosnący odsetek dzieci z wadami postawy szczególną uwagę zwraca się na rozwój fizyczny dzieci i młodzieży. Statutowe działania szkół z zakresu opieki nad dziećmi spełniają świetlice szkolne we wszystkich szkołach podstawowych prowadzonych przez Miasto – większość z nich pracuje w wydłużonym czasie.

Spadek liczby uczniów w szkołach podstawowych jest zjawiskiem występującym od kilku lat, jako efekt niżu demograficznego. Okoliczność ta skutkowała zmianą sytuacji organizacyjnej szkół podstawowych prowadzonych przez Miasto. Obecnie prognoza liczby uczniów w szkołach podstawowych w kolejnych latach zakłada wielkości zbliżone do danych z roku szkolnego 2008/2009.

Wykres 3.3.1. Charakterystyka szkół podstawowych w Szczecinie

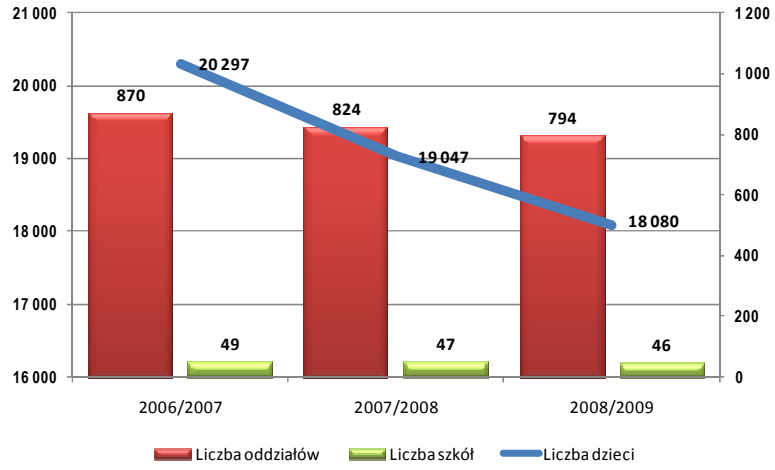

Źródło: Wydział Oświaty Urzędu Miasta w Szczecinie.

Tabela 3.3.3. Średnie wyniki punktowe ze sprawdzianu szóstoklasisty w roku szkolnym 2008/2009

Wyszczególnienie	Szczecin	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowice	Lublin	Łódź	Poznań	Wrocław	Województwo	Polska
Średni wynik punktowy	24,13	24,00	24,60	22,80	25,40	23,55	24,57	26,40	22,99	22,64
Stanina	6	6	7	6	7	6	7	8	-	-

Źródło: OKE Poznań, OKE Wrocław, OKE Gdańsk.

Absolwenci szczecińskich szkół podstawowych - na tle wyników absolwentów szkół podstawowych z innych wybranych miast Polski – osiągnęli w 2009 roku wynik wyżej średniej, podobnie jak uczniowie z Bydgoszczy, Katowic i Łodzi.[7] Na tym tle bardzo wysoki uzyskali uczniowie z Wrocławia.

[7] Interpretacja zgodna z skalą staninową średnich wyników punktowych określoną przez Centralną Komisję Egzaminacyjną.

W Szczecinie w roku szkolnym 2008/2009 funkcjonowało 50 gimnazjów, w tym 41 gimnazjów publicznych (40 prowadzonych przez Gminę Miasto Szczecin) oraz 9 gimnazjów niepublicznych. Według danych Wydziału Oświaty uczniowie gimnazjów niepublicznych (18% gimnazjów) stanowili zaledwie około 5% ogólnej liczby uczniów tego poziomu nauczania. W miejskich gimnazjach uczyło się w tym czasie 11 113 uczniów, prawie 4% mniej niż w roku poprzednim.

W czterech gimnazjach funkcjonuje 15 oddziałów integracyjnych umożliwiając naukę dzieciom niepełnosprawnym. Na podstawie ilości zgłoszeń spoza rejonu można łatwo określić, które szczecińskie gimnazja cieszą się największą popularnością. Na czele tej listy znajduje się Gimnazjum nr 10 - na 137 uczniów klas pierwszych 60% to dzieci spoza rejonu. Dużą popularnością wśród absolwentów szkół podstawowych cieszyły się również: Gimnazjum nr 12, Gimnazjum nr 9, Gimnazjum nr 3 oraz Gimnazjum nr 18. W roku szkolnym 2008/2009 funkcjonowało w Szczecinie 14 miejskich gimnazjów w Śródmieściu, a w pozostałych trzech dzielnicach odpowiednio: na Północy – 8, na Zachodzie – 8 i na Prawobrzeżu – 10.

Wykres 3.3.2. Charakterystyka gimnazjów w Szczecinie

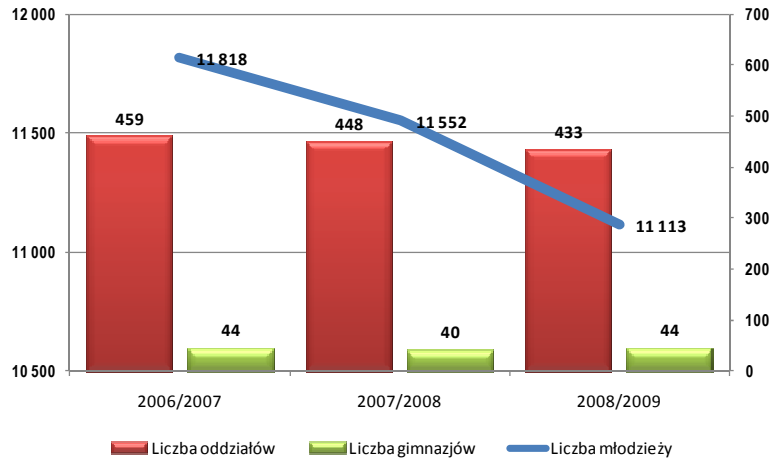

Źródło: Wydział Oświaty Urzędu Miasta w Szczecinie.

Tabela 3.3.4. Średnie wyniki punktowe testów gimnazjalnych w roku szkolnym 2008/2009

Średnie wyniki punktowe uzyskane przez uczniów w części:	Szczecin	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowice	Lublin	Łódź	Poznań	Wrocław
Humanistycznej	33,22	32,74	32,58	32,98	34,30	32,59	33,61	34,30
Stanina	6	6	6	6	7	6	6	7
Matematyczno - przyrodniczej	27,44	27,33	27,53	26,75	28,80	27,91	28,84	30,00
Stanina	6	6	6	6	7	6	7	7

Źródło: OKE Poznań, OKE Wrocław, OKE Gdańsk.

Absolwenci szczecińskich gimnazjów w części humanistycznej – na tle wyników absolwentów gimnazjów z porównywanych miast – osiągnęli w 2009 roku wynik wyżej średniej, podobnie jak uczniowie z Bydgoszczy,

Gdańska, Katowic, Łodzi i Poznania. Podobny wynik (wyżej średniej) szczecińscy gimnazjaliści uzyskali w części matematyczno-przyrodniczej, przy czym w tym przypadku również Poznań uzyskał wynik wyższy.

Tabela 3.3.5. Uczniowie przypadający na 1 komputer w latach 2003 i 2008

Uczniowie przypadający na 1 komputer	Okres	Szczecin	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowice	Lublin	Łódź	Poznań	Wrocław	Województwo	Polska
Szkoły podstawowe bez specjalnych	2003	**49,62**	65,98	60,13	98,41	72,41	66,66	47,41	43,89	42,79	45,24
	2008	**17,65**	19,78	15,32	22,40	16,65	17,05	16,16	14,68	12,22	13,60
	2008 / 2003	**-64,4%**	-70,0%	-74,5%	-77,2%	-77,0%	-74,4%	-65,9%	-66,6%	-71,4%	-69,9%
Gimnazja bez specjalnych	2003	**30,14**	27,35	26,95	31,54	30,65	35,31	46,05	25,38	27,82	29,40
	2008	**13,12**	13,36	11,36	14,30	15,77	16,43	19,81	13,32	12,88	14,12
	2008 / 2003	**-56,5%**	-51,2%	-57,8%	-54,7%	-48,5%	-53,5%	-57,0%	-47,5%	-53,7%	-52,0%

Źródło: Bank danych regionalych GUS.

Tabela 3.3.6. Komputery podłączone do Internetu przeznaczone do użytku uczniów w 2008

Komputery podłączone do Internetu przeznaczone do użytku uczniów 2008	Szczecin	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowice	Lublin	Łódź	Poznań	Wrocław	Województwo	Polska
Szkoły podstawowe bez specjalnych	**1 114**	909	1 434	633	1 076	1 877	1 645	1 820	7 265	185 592
Szkoły podstawowe specjalne	**106**	103	20	52	81	245	91	76	226	4 697
Gimnazja bez specjalnych	**901**	561	778	554	927	1 324	1 135	1 212	4 243	104 811
Gimnazja specjalne	**69**	60	53	32	41	75	83	132	320	5 423

Źródło: Bank danych regionalych GUS.

Odnotowana została znaczna poprawa w dostępie uczniów do sprzętu komputerowego w szkole, jednak w Szczecinie dynamika zmian była najniższa. Jednocześnie liczba uczniów szkół podstawowych przypadająca na jeden komputer jest jedną z najwyższych wśród porównywanych miast i jednocześnie wyższa od średniej dla województwa i Polski.

W Szczecinie w roku szkolnym 2009/2010 funkcjonowało około 186 szkół ponadgimnazjalnych, w tym 94 publiczne (dla młodzieży i dorosłych, w tym specjalne).

Tabela 3.3.7. Liczba publicznych szkół ponadgimnazjalnych dla młodzieży w województwie i w Szczecinie z podziałem na typ szkoły na dzień 30.09.2009 roku

Typ szkoły	Liczba szkół		
	Województwo	Szczecin	Udział % w województwi
Liceum ogólnokształcące	90	26	28,9%
Liceum ogólnokształcące uzupełniające dla absolwentów zasadniczych szkół zawodowych	12	2	16,7%
Liceum profilowane	41	3	7,3%
Szkoła policealna (ponadgimnazjalna)	28	6	21,4%
Szkoła specjalna przysposabiająca do pracy dla uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym oraz dla uczniów z więcej niż jedną niepełnosprawnością	19	3	15,8%
Technikum	118	17	14,4%
Technikum uzupełniające dla absolwentów zasadniczych szkół zawodowych	19	5	26,3%
Zasadnicza szkoła zawodowa	90	20	22,2%
Razem	**417**	**82**	**19,7%**

Źródło: Wykaz szkół i placówek oświatowych w województwie zachodnopomorskim Kuratorium Oświaty w Szczecinie na dzień 30.09.2009 r.

Szkolnictwo na poziomie ponadgimnazjalnym jest skupione w stolicach regionów i większych miastach, a wynika to m.in. z faktu, że utrzymanie szkół, zwłaszcza o profilu zawodowym (technika i zasadnicze szkoły zawodowe), z uwagi na kapitałochłonne nakłady na infrastrukturę edukacyjną, jest zbyt kosztowne dla niewielkich samorządów lokalnych. Ponadto wysokie są także koszty dydaktyki, bowiem kształcenie w niektórych zawodach (np. elektryk) wymaga tworzenia mało licznych klas (grup), co wielokrotnie zwiększa koszty takich kursów. Nie bez znaczenia jest również zmniejszająca się wciąż liczba absolwentów gimnazjów, co w konsekwencji przekłada się na liczbę klas na lokalnym rynku edukacyjnym. Młodzież z regionu wybiera większe ośrodki, w tym przede wszystkim Szczecin. Prowadzi to w konsekwencji do naturalnego zanikania klas, w szczególności o profilach zawodowych w mniejszych miastach. W związku z powyższym Szczecin jest dominującym ośrodkiem oświatowym w województwie zachodniopomorskim. Do ważnych ośrodków zaliczyć można pozostałe duże miasta województwa m.in.: Koszalin, Świnoujście, Kołobrzeg, Stargard Szczeciński, Szczecinek. Ponadto warto zaznaczyć, że Kołobrzeg, Świnoujście i Darłowo ze swoimi Zespołami Szkół Morskich konkurują ze Szczecinem, tj. z Zespołem Szkół Budowy Okrętów, w którym mieści się Technikum Morskie. Oferta pozostałych ośrodków w regionie jest zdecydowanie uboższa. Z reguły funkcjonują w nich zespoły szkół ponadgimnazjalnych, w których działalność prowadzą szkoły różnego typu. Skupienie szkół w jednym zespole ogranicza koszty ich funkcjonowania i pozwala tym szkołom na pozostanie na rynku.

Do szczecińskich szkół ponadgimnazjalnych uczęszczało w roku szkolnym 2008/2009 15 045 uczniów, w tym niespełna 60% stanowią uczniowie liceów ogólnokształcących. Ponadto w Szczecinie funkcjonuje Liceum Ogólnokształcące z Oddziałami Integracyjnymi dla uczniów ze wszystkimi typami niepełnosprawności (15 oddziałów integracyjnych) oraz Zespół Szkół Ogrodniczych (1 oddział integracyjny).

Wykres 3.3.3. Charakterystyka szkół ponadgimnazjalnych w Szczecinie (tylko miejskich dla młodzieży)

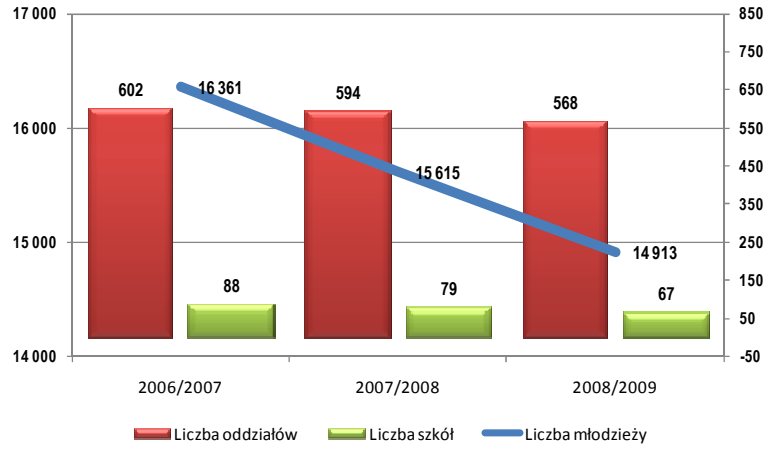

Źródło: Wydział Oświaty Urzędu Miasta w Szczecinie.

Duży sukces odniosły szczecińskie licea w najbardziej prestiżowym rankingu szkół średnich zorganizowanym przez miesięcznik „Perspektywy" i redakcję „Rzeczpospolitej". W 11. edycji rankingu roku XIII Liceum Ogólnokształcące w Szczecinie po raz szósty z rzędu zajęło I miejsce w kraju. Do grona najlepszych szkół ponadgimnazjalnych należą także: II LO, V LO, IX LO, VI LO, XIV LO, Zespół Szkół Elektryczno-Elektronicznych, Zespół Szkół Budowy Okrętów.

Tabela 3.3.8. Średnia zdawalność matur w roku szkolnym 2008/2009

Zdawalność matur w %	Szczecin	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowice	Lublin	Łódź	Poznań	Wrocław	Województwo	Polska
	84,8%	81,9%	86,2%	82,6%	86,0%	82,7%	79,7%	80,5%	79,4%	81,0%

Źródło: OKE Poznań, OKE Wrocław, OKE Gdańsk, OKE Kraków.

W 2009 roku zdawalność matur w Szczecinie wyniosła 84,8%. Było to wynik zdecydowanie lepszy od większości miast porównywalnych, jedynie w Lublinie maturę zdało więcej uczniów (o 1,2 punktu %).

Tabela 3.3.9. Średnie wyniki egzaminu maturalnego w sesji 2009 (poziom podstawowy)

Przedmiot	Język polski	Język angielski	Język niemiecki	Biologia	Chemia	Fizyka	Geografia	Historia	Matematyka	WOS
Polska	52,2	59,5	56,4	44,2	60,3	50,6	50,4	53,6	49,0	43,1
Okręg OKE Poznań	51,6	61,1	56,7	45,4	63,1	49,8	49,8	54,1	50,3	43,1
Zachodniopomorskie	51,7	62,1	56,6	45,8	59,2	55,8	50,6	55,7	54,1	43,7
Szczecin	54,6	69,0	62,7	50,8	55,5	59,5	52,5	58,8	56,9	46,7

Źródło: OKE Poznań.

Na tle województwa, okręgu i kraju wyniki szczecińskich maturzystów z poszczególnych przedmiotów, poza chemią, są na zdecydowanie wyższym poziomie. Najwyższe wyniki szczecińscy uczniowie uzyskali z języka angielskiego, niemieckiego i fizyki, a najniższe z WOS i biologii.

Bardzo istotne są prowadzone programy jakościowe, w tym wdrożone w ostatnich latach szkolnych system kształcenia sportowego (opisany w części „Sport i rekreacja") oraz system kształcenia dwujęzycznego. Obecnie na każdym poziomie nauczania istnieje możliwość uczęszczania do oddziału dwujęzycznego angielskiego i niemieckiego. Dostępność nauki w innych językach obcych zawiera poniższa tabela.

Tabela 3.3.10. Dostępna oferta publicznych szkół z oddziałami dwujęzycznymi w Szczecinie

Język obcy nowożytny	Przedszkole	Szkoła podstawowa	Gimnazjum	Liceum ogólnokształcące
Angielski	x	x	x	x
Niemiecki	x	x	x	x
Włoski	x	x	x	2010 / 2011
Hiszpański	2010 / 2011	x	x	x
Francuski	-	-	x	2010 / 2011

Źródło: Informacje Wydziału Oświaty UM Szczecin.

Liczba godzin dydaktycznych przyznawana szkołom na realizację Miejskich Programów Jakościowych rośnie z roku na rok, a w roku szkolnym osiągnęła wartość 3 056 (w roku poprzednim – 732). Rośnie dynamicznie również wykorzystanie zewnętrznych źródeł finansowania sfery edukacji publicznej w Mieście – z ponad 3,3 mln zł w roku 2007 i 9,2 mln zł w roku 2009 do planowanych 17,3 mln zł w roku 2010.

Szczecin oferuje absolwentom szkół ponadgimnazjalnym szeroką ofertę uczelni wyższych, w tym zarówno państwowych, jak i prywatnych. Zagadnienia związane ze szkolnictwem wyższym zostały ujęte w części „Nauka i innowacje" niniejszego dokumentu.

Problemy

1. Optymalizacja sieci placówek szkolnych i przedszkolnych w zmieniających się warunkach demograficznych i przestrzennych Miasta. Już obecnie niektóre szkoły nie zachowują standardu liczebności oddziałów, zwłaszcza na obrzeżach miasta. Niełatwo jest również wypracować właściwą politykę przedszkolną.
2. W zakresie zagadnień związanych ze zwiększaniem jakości kształcenia nadal problemem jest uczenie się „pod egzaminy", przy niewielkim zrozumieniu tematyki przedmiotu.
3. Niska jest aktywność rodziców, która nie jest wykorzystywana w zakresie efektywności zarządzania placówkami oświatowymi. Barierą w zarządzaniu jest także przepływ informacji między szkołami i wydziałem oświaty a uczelniami. Udoskonalenia wymaga system motywowania nauczycieli do działań ponadprogramowych i niestandardowych, jednak w największym stopniu leży to w zakresie rozwiązań centralnych.
4. Problemy związane ze strukturą kształcenia i ofertą edukacyjną oraz ich dostosowaniem do obecnych i przyszłych potrzeb rynku, przejawiające się między innymi niskimi zdolnościami praktycznymi i społecznymi absolwentów szkół średnich.
5. Niewystarczający kontakt szkół średnich z wyższymi i z pracodawcami. Infrastruktura oświatowa jest systematycznie dostosowywana do potrzeb niepełnosprawnych.

Ocena

Obszar edukacja i wychowanie w Szczecinie może charakteryzować się bardzo wysoką efektywnością, jednak występują tu ograniczenia budżetowe i jest odczuwalna niechęć wobec zmian. Edukacja i wychowanie to obszar wyjątkowy, szczególny. Warto wykorzystać w Szczecinie cele edukacyjne Strategii Lizbońskiej, zakładającej edukację dla wszystkich tj. kształcenie ustawiczne. Cele strategii rozwoju Szczecina dotyczące edukacji i wychowania powinny być odważne, a w Urzędzie Miasta powinien działać zespół, który będzie odpowiedzialny za wdrażanie tej strategii, w tym będzie rozliczany z realizacji celów. Powinny zostać wypracowane dobre praktyki przepływu informacji między szkołami i wydziałem oświaty a uczelniami (służący wymianie doświadczeń, współpracy z uczelniami, warunkujący systemowość). Rozwiązania systemowe mogą też dotyczyć większego wykorzystania środków unijnych i stosowania myślenia metropolitalnego.

Szczecin jest centrum edukacyjnym o charakterze ponadlokalnym. Szacuje się, że jest tu skoncentrowane około 50% potencjału oświatowego województwa. Istnieje znaczna baza edukacyjno-oświatowa, inwestuje się w placówki oświatowe, w tym w obiekty sportowe i rekreacyjne. Kadra pedagogiczna i administracyjna posiada

wysokie kwalifikacje, czego efektem są realizowane ambitne programy autorskie i innowacyjne. O potencjale lokalnego systemu oświatowego świadczą m.in. pozytywne oceny szczecińskich rozwiązań oświatowych w Polsce, istnienie Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli, a także funkcjonowanie najlepszego w Polsce XIII LO, które pozyskało nawet pojedynczych uczniów z Wrocławia, a także jednostkowa inicjatywa zarządzania społecznego szkołą podstawową, która potrafi pozyskiwać fundusze unijne.

W obszarze edukacji i wychowania należy w dalszym ciągu wprowadzać rozwiązania systemowe, zwłaszcza w zakresie kryteriów finansowania poszczególnych placówek oświatowych, dobrego zorganizowania i zarządzania placówkami szkolnymi i przedszkolnymi, pracy z uczniami o specjalnych potrzebach edukacyjnych, klas sportowych, opieki pielęgniarskiej. Trzeba rozwijać narzędzia promocji i informacji, w tym z zakresu współpracy ze szczecińskimi mediami.

Ważne jest optymalizowanie sieci placówek szkolnych i przedszkolnych. Stawia się zarzut nadmiernej likwidacji szkół, ale ze względów ekonomiczno-finansowych nie można utrzymywać szkół w dużej części pustych. Przeprowadzenie restrukturyzacji oświaty było trudnym procesem, w tym ze względów społecznych. Nadal problemy dotyczą niektórych szkół na obrzeżach Miasta, np. „szkół środowiskowych" z niezachowującymi standardu liczebności oddziałami. Na sieć wpływa również tworzenie oddziałów niestandardowych, np. muzycznych, sportowych, integracyjnych, dwujęzycznych itp. Służy to poszerzeniu oferty edukacyjnej mieszkańcom Miasta i zaspokojeniu ich potrzeb, ale stanowi dodatkowe obciążenie dla budżetu oświaty.

Kluczowym zagadnieniem jest optymalizacja liczby uczniów w klasie. Zbyt dużo uczniów w klasie utrudnia proces edukacyjny i wychowawczy, a mała klasa może dawać większe możliwości przyrostu wiedzy. Jednak w klasie nie powinno być zbyt mało uczniów, bo to ogranicza rywalizację i wsparcie. Z tego punktu widzenia należy pozytywnie ocenić wprowadzoną Uchwałą Nr XXX/599/04 Rady Miasta Szczecina z dnia 14. grudnia 2004 roku w sprawie szczecińskiego standardu funkcjonowania i finansowania publicznych szkół i placówek oświatowych postulowaną liczbę uczniów w oddziałach szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych.

Z optymalizacją sieci wiąże się problem rejonizacji do poziomu gimnazjum. Rodzice nadal powinni swobodnie wybierać szkołę dla dziecka, ale Wydział Oświaty powinien kontrolować liczbę klas i miejsc w szkołach najbardziej popularnych, a szkoły środowiskowe powinny zwiększyć ofertę edukacyjną.

Problem optymalizacji sieci dotyczy zwłaszcza oddziałów przedszkolnych, których funkcjonowanie spełnia zarówno cele socjalizacyjne względem dziecka, ale jest także elementem uelastyczniającym rynek pracy i aktywizującym zawodowo zwłaszcza kobiety. Przy czym barierą dla wielu rodzin są opłaty za przedszkola, dlatego utrzymanie w Szczecinie jednych z najniższych opłat wśród dużych miast w Polsce, które jest kosztem, jest uzasadnione w przypadku działania kierunkowego.

Należy oddziaływać na podnoszenie poziomu jakości kształcenia, która w Szczecinie jest dobra na tle województwa i średnia w kraju. Warto rozwijać systemy stypendialne dla tych, którzy na to zasługują. Trzeba krzewić kulturę fizyczną, np. poprzez funkcjonowanie wielu sekcji sportowych i turystycznych. Większe mogą być aktywizacja rodziców i związanie szkół ze społecznościami lokalnymi. Występują skrajności w postawach rodziców - albo nie pracują, albo pracują cały czas i nie mają czasu dla swoich dzieci. Szkoła, przy aktywności

lokalnej społeczności, ale także braku ograniczeń formalnych, powinna stać się osiedlowym centrum życia edukacyjnego, kulturalnego i sportowego.

Szczególną rolę odgrywają nauczyciele, którzy kierują informacją. Należy efektywniej dokształcać nauczycieli np. w formie studiów podyplomowych, kursów kwalifikacyjnych i innych form długookresowych, a nie jedno-dwudniowych szkoleń. Warto rozważyć wprowadzenie dla nauczycieli corocznych obowiązkowych spotkań warsztatowych z naukowcami (takie rozwiązania są stosowane w innych państwach). Jednocześnie wielu nauczycieli czuje się zagrożonych zawodowo. Spełniający funkcje motywujące fundusz nagród dla nauczycieli nie jest wystarczający.

Muszą zostać podjęte intensywne prace nad odbudową i rozbudową kształcenia zawodowego. Struktura kształcenia i oferta edukacyjna powinny być dostosowywane do obecnych i przyszłych potrzeb rynku, a absolwenci muszą nabywać niezbędne umiejętności praktyczne i społeczne. Modernizująca się gospodarka wymaga pracowników z wykształceniem średnim technicznym, którzy są prawdziwymi specjalistami w zawodzie. Takiego poziomu przygotowania nie zapewni kształcenie encyklopedyczne.

Warto zwiększyć naturalny kontakt szkół średnich z wyższymi (np. dzięki patronatom, na przykładzie średnich szkół zawodowych), współpracę ze środowiskami zawodowymi, umiędzynaradawiać i upraktyczniać kształcenie, upowszechniać programy projakościowe i autorskie (do pracy z uczniami zdolnymi i mniej zdolnymi, także w ramach szkół dwujęzycznych, wprowadzenie w wybranych szkołach matury międzynarodowej) oraz nauczanie języków obcych i w zawodach przyszłości. Potrzebny jest rozwój doradztwa zawodowego już od gimnazjum (młodzieży, jak i ich rodziców) i sprawdzanie predyspozycji do wyboru przyszłego zawodu.

Młodzież powinna być przygotowana do umiejętności przewidywania kierunków nadchodzących zmian oraz akceptować ideę uczenia się przez całe życie i bycia elastycznym na rynku pracy. Korzystne będzie otwarcie oświaty na wodę (tworzenie klas żeglarskich, wioślarskich, kajakarskich, edukacja morska młodzieży). Można też rozważyć szersze wprowadzenie egzaminów końcowych. Należy poszerzać ofertę edukacyjną, ale szukać również dodatkowych źródeł finansowania, np. z Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

3.4. Sport i rekreacja

Fakty

Sport i rekreacja jako elementy kultury fizycznej społeczności lokalnej to zbiór reguł i norm postępowania, mających na celu dbałość o zdrowie własne mieszkańców i ich prawidłowy rozwój psychofizyczny. Poziom zaangażowania w zajęcia ruchowe to wypadkowa zarówno postaw społecznych, jak też dostępnej oferty organizacyjnej i bazy sportowo-rekreacyjnej.

Tabela 3.4.1. Charakterystyka klubów sportowych łącznie z klubami wyznaniowymi i UKS

Wyszczególnienie	Okres	Szczecin	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowice	Lublin	Łódź	Poznań	Wrocław	Województwo	Polska
Liczba klubów sportowych	2002	**84**	68	91	50	85	135	79	104	454	8 798
	2008	**92**	65	95	69	85	151	110	118	643	13 411
	2008 / 2002	**9,5%**	-4,4%	4,4%	38,0%	0,0%	11,9%	39,2%	13,5%	41,6%	52,4%
Liczba członków klubów sportowych na 1 000 mieszkańców	2002	**22**	26	25	22	28	23	18	24	23	21
	2008	**25**	18	18	31	30	21	23	21	26	25
	2008 / 2002	**12,8%**	-33,0%	-27,4%	40,2%	9,8%	-8,2%	25,8%	-11,5%	11,7%	18,5%
Liczba sekcji klubów sportowych	2002	**216**	207	187	170	229	335	167	338	881	19 369
	2008	**212**	108	159	173	205	342	226	262	1 192	28 445
	2008 / 2002	**-1,9%**	-47,8%	-15,0%	1,8%	-10,5%	2,1%	35,3%	-22,5%	35,3%	46,9%
Liczba trenerów w klubach sportowych	2002	**154**	140	236	109	151	245	214	249	415	8 232
	2008	**200**	105	212	124	126	265	280	295	547	11 108
	2008 / 2002	**29,9%**	-25,0%	-10,2%	13,8%	-16,6%	8,2%	30,8%	18,5%	31,8%	34,9%
Liczba instruktorów sportowych w klubach sportowych	2002	**189**	215	225	120	234	407	165	242	786	14 846
	2008	**245**	184	137	180	247	411	274	308	1 041	22 570
	2008 / 2002	**29,6%**	-14,4%	-39,1%	50,0%	5,6%	1,0%	66,1%	27,3%	32,4%	52,0%

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS.

Pomiędzy rokiem 2002 a 2008 można zaobserwować znaczący wzrost liczy klubów, ich członków, trenerów oraz instruktorów sportowych w Szczecinie. Wzrost liczby klubów spowodował wzrost liczby członków, który był znacząco wyższy, niż w wielu innych miastach oraz nieznacznie wyższy niż w województwie. Dynamika wzrostu liczby trenerów oraz instruktorów sportowych również była wysoka, chociaż niższa niż średnia krajowa.

Przytoczone dane opierają się na statystyce GUS i została ona przyjęta do wnioskowania z uwagi na jednolite podejście we wszystkich badanych miastach. Jednocześnie z danych Biura ds. Organizacji Pozarządowych Urzędu Miasta w Szczecinie wynika, że w 2002 roku działały 144 stowarzyszenia kultury fizycznej (kluby sportowe), w tym 67 UKS, natomiast w 2008 roku łącznie działało 298 stowarzyszeń kultury fizycznej (klubów sportowych) zarejestrowanych w Krajowym Rejestrze Sądowym i w Gminie Miasto Szczecin, w tym 98 UKS zarejestrowanych tylko w Gminie Miasto Szczecin. Ponadto działała 1 Sportowa Spółka Akcyjna Pogoń Szczecin oraz 26 Związków Sportowych.

Tabela 3.4.2. Ćwiczący w klubach sportowych łącznie z klubami wyznaniowymi i UKS

Ćwiczący w klubach sportowych łącznie z klubami wyznaniowymi i UKS		Szczecin	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowice	Lublin	Łódź	Poznań	Wrocław	Województwo	Polska
Liczba ćwiczących ogółem na 1 000 mieszkańców	2002	**20,6**	22,1	22,5	17,7	24,4	19,6	15,4	20,0	21,3	17,7
	2008	**25,9**	15,2	16,3	28,3	29,0	18,7	17,3	21,7	25,4	23,5
	2008 / 2002	**25,5%**	-31,4%	-27,8%	59,9%	18,5%	-4,5%	12,5%	8,5%	19,6%	33,0%
Liczba ćwiczących mężczyzn na 1 000 mężczyzn	2002	**31,2**	32,9	36,7	25,3	36,0	30,8	24,9	28,9	33,2	27,2
	2008	**37,6**	25,1	26,8	39,2	43,1	30,4	25,8	32,6	39,2	35,8
	2008 / 2002	**20,7%**	-23,7%	-27,0%	54,8%	19,9%	-1,1%	3,5%	12,8%	18,2%	31,5%
Liczba ćwiczących kobiet na 1 000 kobiet	2002	**11,0**	12,6	9,7	10,9	14,5	10,2	7,1	12,1	10,0	8,7
	2008	**15,3**	6,4	6,8	18,5	16,9	9,0	9,9	12,2	12,5	12,0
	2008 / 2002	**38,8%**	-49,0%	-29,7%	70,8%	16,4%	-12,3%	40,5%	0,2%	25,0%	38,0%
Liczba ćwiczących osób do 18 roku życia na 1 000 mieszkańców do 18 roku życia	2002	**69,2**	78,3	83,8	53,6	77,0	84,8	50,4	79,1	63,3	54,9
	2008	**109,9**	67,4	66,8	96,9	94,9	81,3	74,0	85,1	89,0	83,1
	2008 / 2002	**58,8%**	-13,9%	-20,3%	80,7%	23,3%	-4,1%	46,7%	7,5%	40,7%	51,4%

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS.

Liczba ćwiczących w Szczecinie w latach 2002-2008 znacząco wzrosła. Dynamika wzrostu była nieznacznie gorsza od dynamiki w przekroju całego kraju, na podobnym poziomie jak w województwie i dwukrotnie niższym, niż dynamika Katowic, które osiągnęły najwyższy wzrost. Zauważalna jest znacząca różnica pomiędzy ćwiczącymi kobietami oraz mężczyznami, jednak dynamika wzrostu liczby ćwiczących kobiet jest znacznie wyższa. Szczecin notuje jeden z najwyższych wzrostów liczby ćwiczących do lat 18, co jest pożądanym zjawiskiem, zważając na coraz mniejszy poziom aktywności sportowej młodzieży w szkołach. Ogólna liczba ćwiczącej młodzieży i dzieci jest również na najwyższym poziomie wśród porównywanych miast.

We współzawodnictwie sportowym dzieci i młodzieży, prowadzonym przez Ministerstwo Sportu i Turystyki, w ramach ogólnopolskiego „Systemu Sportu Młodzieżowego", Gmina Miasto Szczecin uzyskała w 2008 roku IX miejsce zdobywając 3 049,32 punkty.

System uczniowskich klubów sportowych ma na celu wspomaganie realizacji szkolnego programu wychowania fizycznego, jest sposobem na zachęcenie i zaangażowanie młodych ludzi do różnych form aktywności fizycznej oraz szansą rozwoju dla szczególnie uzdolnionych sportowo. Realizując swoje zadania, UKS-y współpracują ściśle z klubami sportowymi, władzami samorządowymi i sportowymi. Na terenie Miasta Szczecina zarejestrowanych jest 98 uczniowskich klubów sportowych w 24 dyscyplinach sportowych, zrzeszających ponad 3 800 uczniów.

W 2007 roku Wydział Oświaty UM Szczecin rozpoczął prace nad stworzeniem piramidy ciągłości szkolenia sportowego i wspólnie ze związkami i klubami sportowymi wypracowano dwuetapowy system szkolenia, gdzie I etap realizowany jest w klasach I – III i IV – VI szkoły podstawowej i I – III gimnazjum (ujawnienie predyspozycji i uzdolnień), a II etap ma charakter specjalistyczny i jest realizowany w szkołach ponadgimnazjalnych.

W celi realizacji szkolenia powołano Centrum Kształcenia Sportowego, którego zadaniem jest kształcenie i wychowywanie przyszłych mistrzów sportu, począwszy od szkoły podstawowej, przez gimnazjum, do szkoły ponadgimnazjalnej. System jest obecnie wrażany w 17 szkołach podstawowych (83 klasy), 15 gimnazjach (63 klasy) i 4 liceach ogólnokształcących (13 klas) w pływaniu, gimnastyce sportowej, piłce ręcznej, piłce siatkowej, piłce nożnej i kajakarstwie.

Środowisko akademickie swoją działalność sportową realizuje w oparciu o Akademicki Związek Sportowy, ukierunkowany m.in. na upowszechnianie kultury fizycznej i turystyki oraz rozwijanie sportu wyczynowego w środowisku akademickim. AZS w Szczecinie zrzeszało w 2008 roku 2 586 członków uprawiających sport i rekreację w 21 dyscyplinach, a w 2009 roku 2 223 ćwiczących w 21 dyscyplinach. Jednostkami organizacyjnymi AZS w Szczecinie są:

- **Kluby uczelniane**, których działalność to przede wszystkim uczelniany sport masowy: biorą udział w różnego rodzaju imprezach i studenckich rozgrywkach sportowych. Łącznie AZS skupia 9 klubów, tj.: KU AZS Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny, KU AZS Akademia Morska, KU AZS Uniwersytet Szczeciński, KU AZS Pomorska Akademia Medyczna, KU AZS Zachodniopomorska Szkoła Biznesu, KU AZS Wyższa Szkoła Integracji Europejskiej, KU AZS Wyższa Szkoła Ekonomiczno-Turystyczna, KU AZS Szczecińska Szkoła Wyższa Collegium Balticum, KU AZS Politechnika Koszalińska.
- **Kluby środowiskowe i sekcje wyczynowe**, których działalność skupia się przede wszystkim na sporcie wyczynowym: Jacht Klub AZS, Akademicki Klub Karate „Szogun", Klub Sportowy Koszykówki oraz środowiskowa sekcja wioślarska. AZS swoją działalność prowadzi na bazie obiektów sportowych wyższych uczelni oraz szkół średnich i podstawowych na terenie Szczecina.

Szczególne miejsce, z uwagi na swoją popularność, posiadają sporty drużynowe w płaszczyźnie zawodowej. Są to dyscypliny kapitałochłonne z uwagi na niezbędną infrastrukturę, ale pełnią one również rolę promocyjną – miasta na zewnątrz a dyscypliny sportu wśród mieszkańców.

Tabela 3.4.3. Drużyny sportowe dwóch najwyższych szczebli rozgrywkowych w sezonie 2009/2010

Liga / szczebel rozgrywek	Dyscyplina	Szczecin	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowice	Lublin	Łódź	Poznań	Wrocław
Ekstraklasa	piłka nożna	-	-	1	-	-	-	1	1
Unibet I Liga	piłka nożna	1	-	-	1	1	2	1	-
Plus Liga	siatkówka	-	1	-	-	-	-	-	-
I Liga	siatkówka	1	-	1	-	-	-	-	-
Plus Liga Kobiet	siatkówka	-	1	-	-	-	1	-	1
I Liga Kobiet	siatkówka	-	-	-	-	-	-	-	-
Polska Liga Koszykówki	koszykówka	-	-	-	-	-	-	1	-
I Liga	koszykówka	-	-	-	1	1	1	-	-
Polska Liga Koszykówki Kobiet	koszykówka	-	1	-	-	-	1	2	-
I Centralna Liga Kobiet	koszykówka	-	-	1	1	1	1	-	-
Ekstraklasa	piłka ręczna	-	-	1	-	-	-	-	1
I Liga	piłka ręczna	-	-	1	-	-	1	1	-
Ekstraklasa kobiet	piłka ręczna	-	-	-	-	1	-	-	1
I Liga Kobiet	piłka ręczna	1	-	1	-	2	-	-	-
Speedway Ekstraklasa	żużel	-	1	-	-	-	-	-	1
Polska Liga Hokeja	hokej	-	-	1	-	-	-	-	-
Razem	**-**	**3**	**4**	**7**	**3**	**6**	**7**	**6**	**5**

Źródło: Opracowanie własne.

Szczecin razem z Katowicami posiada najmniejszą liczbę drużyn w najwyższych ligach (1. i 2. szczebel rozgrywkowy), a ich liczba zmniejszy się w kolejnym sezonie z uwagi na spadek KS Morza Szczecin. W efekcie

nienajlepszej jakości gry szczecińskich klubów mecze nie cieszą się dużą popularnością, a wyjątkiem jest MKS Pogoń Szczecin, która jest w stanie zgromadzić na trybunach ponad 10 tys. osób.

W XXIX Igrzyskach Olimpijskich w Pekinie w 2008 roku brało udział 11 szczecińskich sportowców. Złote medale w wioślarstwie zdobyli Marek Kolbowicz i Konrad Wasielewski (Akademicki Związek Sportowy). Finalistami zostali Monika Pyrek (5 miejsce, skok o tyczce, Miejski Klub Lekkoatletyczny), Marcin Matkowski (8 miejsce, tenis ziemny, Klub Tenisowy „Masters") oraz Katarzyna Baranowska (8 miejsce, pływanie, Miejski Klub Pływacki).

Zorganizowana działalność rekreacyjna realizowana jest głównie przez Zachodniopomorski Związek Towarzystw Krzewienia Kultury Fizycznej. Celem ZZ TKKF jest upowszechnianie wszelkiego rodzaju form rekreacji fizycznej i profilaktyki zdrowotnej w różnych grupach wiekowych, jak również upowszechnianie i rozwijanie masowego aktywnego wypoczynku. Podstawowymi jednostkami, realizującymi założenia programowe Związku są ogniska. Obecnie w strukturach ZZ TKKF na terenie Szczecina funkcjonują 23 ogniska. Ich działalność obejmuje: organizowanie różnego rodzaju imprez rekreacyjnych dla wszystkich grup wiekowych (festyny, zawody biegowe, mecze itp.), regularne zajęcia ruchowe (aerobic, callanetics, gimnastyka korekcyjna, itp.) oraz kursy i szkolenia (nauka sztuk samoobrony, kursy masażu, kursy instruktorskie itp.).

Dzięki inicjatywie ZZ TKKF mieszkańcy Miasta Szczecina mogą aktywnie i zdrowo wypoczywać podczas corocznych imprez, które na stałe weszły do kalendarza imprez. ZZ TKKF jest również organizatorem na terenie województwa zachodniopomorskiego ogólnopolskiej, cyklicznej kampanii „Miesiąc dla zdrowia", która polega na prowadzeniu nieodpłatnych zajęć sportowo-rekreacyjnych na siłowniach.

Wydział Sportu i Turystyki Urzędu Miasta Szczecina odpowiedzialny jest za realizowanie polityki społecznej na rzecz osób niepełnosprawnych w zakresie sportu, rekreacji i turystyki. Szczecin był reprezentowany na najważniejszych zawodach sportowych osób niepełnosprawnych: Mistrzostwach Polski, Europy i Świata. Zawodnicy reprezentujący Szczecin przywieźli liczne medale i tytuły najlepszych zawodników poszczególnych imprez. Działalność i realizacja zadań z zakresu sportu i rekreacji skupiła się w powstałym Centrum Sportu i Turystyki Osób Niepełnosprawnych przy Miejskim Stadionie LA w Szczecinie. Większość zadań realizowały, na zlecenie Miasta, kluby: Klub Sportowy Inwalidów START Szczecin (z największą ofertą zajęć sportowych na rzecz środowiska osób niepełnosprawnych), KS „Bryza", MKS „Fala" oraz UKS „Orliki".

W XII Igrzyskach Paraolimpijskich w Pekinie w 2008 r. uczestniczyło 8 zawodników z KS Start. Renata Chilewska zdobyła 2 brązowe medale: w rzucie oszczepem i pchnięciu kulą oraz Paulina Woźniak srebrny medal w pływaniu.

Miejskimi obiektami sportowymi zarządza Miejski Ośrodek Sportu, Rekreacji i Rehabilitacji. Baza sportowo-rekreacyjna jest udostępniana klubom i związkom sportowym, organizacjom kultury fizycznej, fundacjom, organizacjom sportowym i zawodowym, uczelniom, szkołom, zakładom pracy i osobom prywatnym. Obecnie MOSRiR zarządza następującymi obiektami komunalnymi: Stadionem Miejskim im. Floriana Krygiera przy ulicy Karłowicza, Szczecińskim Domem Sportu oraz Hotelem SDS przy ulicy Wąskiej, Halą Miejską przy ulicy Twardowskiego, Młodzieżowym Centrum Sportowym przy ulicy Narutowicza, Miejskim Stadionem Lekkoatletycznym przy ulicy Litewskiej, Torem Kolarskim przy ulicy Wojska Polskiego, Stadionem Młodzieżowym

przy ulicy Tenisowej, Kompleksem Sportowo-Rekreacyjnym przy ulicy Nehringa, Skate Parkiem przy ulicy Karłowicza, Stadionem przy ulicy Bandurskiego oraz Boiskiem Sportowym na Osiedlu Kasztanowym w Załomiu.

W 2007 roku na terenie Szczecina znajdowało się 16 stadionów (w tym 4 przyszkolne), 32 boiska do gier wielkich (w tym 22 przyszkolne) oraz 280 boisk do gier małych (w tym 221 przyszkolnych), w tym 67 boisk do piłki koszykowej (w tym 64 przyszkolne), 45 boisk do piłki ręcznej (w tym 43 przyszkolne), 40 boisk do piłki siatkowej (w tym 37 przyszkolnych), 60 boisk do tenisa ziemnego (w tym 11 przyszkolnych) i 68 boisk uniwersalnych (w tym 66 przyszkolne). Ponadto w skład bazy wchodziły 24 hale sportowe (w tym 16 przyszkolnych), 136 sal gimnastycznych (w tym 115 przyszkolnych), 3 strzelnice (w tym 3 przyszkolne), 3 tory sportowe, w tym 1 kolarski oraz 2 kartingowe, 10 pływalni sportowych krytych (w tym 7 przyszkolnych), 1 pływalnia sportowa otwarta, 4 kąpieliska, 15 urządzeń do sportów łodziowych, w tym 14 przystani wodnych i 1 basen treningowy. Dodatkowo w Szczecinie znajdowało się 66 siłowni (w tym 31 przyszkolnych), 37 klubów fitness, 1 ścianka wspinaczkowa, 2 lodowiska sztuczne, 1 lodowisko sportowe oraz 2 kręgielnie.

W ramach modernizacji obiektów sportowych MOSRiR w 2008 roku przeprowadzono prace remontowe w następujących obiektach: stadion miejski im. Floriana Krygiera, Szczeciński Dom Sportu, hala przy ul. Narutowicza w ramach Młodzieżowego Centrum Sportowego, stadion lekkoatletyczny, stadion sportowy przy ul. Bandurskiego, tor kolarski – na łączną kwotę ponad 1 mln zł. Dodatkowo w 2008 rok na prace inwestycyjne w MOSRiR przeznaczono kwotę 1 484,2 tys. zł: na dokończenie realizacji Euroboiska – ul. Witkiewicza oraz zakup klatki do rzutów długich – Stadion Lekkoatletyczny przy ul. Litewskiej.

W roku 2008 przeznaczono 932,9 tys. zł na prace modernizacyjne następujących obiektów: Osiedlowy Klub Sportowy Vielgovia, Osiedlowy Klub Sportowy Wiskord**,** Osiedlowy Klub Sportowy Iskierka**,** Osiedlowy Klub Sportowy Świt**,** Obiekt Sportowy Wenecja**,** Boisko przy ul. Wiśniowej**,** Boisko przy ul. Jasnej**,** Boisko przy ul. Lnianej**,** Boisko przy Zespole Szkół Samochodowych**,** Boisko w ramach programu ORLIK przy ul. Ziemowita-Studzienna.

Pomimo przeznaczanych corocznie kwot trudno uznać obiekty sportowe na terenie Miasta za nowoczesne, należycie utrzymane i spełniające krajowe i międzynarodowe standardy. Wyjątkiem jest nowopowstały Stadion Lekkoatletyczny, jednak zarówno hala, gdzie rozgrywane są mecze siatkówki i piłki ręcznej, jak też stadion piłkarski, nie przystają do dzisiejszym warunków ligowych. Podobnie liczba i stan basenów krytych są niewystarczająca, a brak wolnych godzin do korzystania przez mieszkańców z pływalni wydaje się najczęściej powtarzanym brakiem. Ostatni z deficytów w dużym stopniu pokryje budowany basen olimpijski.

W 2008 roku stypendiami sportowymi „Pekin 2008" objęto zawodników z zaprezentowanych w tabeli klubów sportowych.

Tabela 3.4.4. Kluby sportowe objęte stypendiami sportowymi „Pekin 2008"

Klub sportowy	Dyscyplina	Liczba
Klub Tenisowy „Masters"	tenis ziemny	1 zawodnik
Akademicki Związek Sportowy Zarząd Środowiskowy	wioślarstwo	4 zawodników
Miejski Klub Pływacki	pływanie	3 zawodników
Stowarzyszenie Euro Jacht Klub „Pogoń"	żeglarstwo	2 zawodników
Klub Sportowy Biuro Podróży A.S.	triathlon	1 zawodnik
Miejski Klub Lekkoatletyczny	lekka atletyka	3 zawodników
Międzyszkolny Klub Sportowy „KUSY"	gimnastyka sportowa	1 zawodnik
Miejski Klub Sportowy „GRYF"	kolarstwo	5 zawodników

Źródło: Wydział Sportu i Turystyki Urząd Miasta w Szczecinie.

Programem przygotowań paraolimpijskich zostały objęte następujące sekcje Klubu Sportowego Inwalidów „START": sekcja strzelectwa sportowego - 3 zawodników, sekcja lekkoatletyczna - 3 zawodników, sekcja wioślarska - 3 zawodników, sekcja kolarska - 1 zawodnik, sekcja pływania - 1 zawodnik, sekcja tenisa stołowego - 1 zawodnik.

W 2009 roku na Program Przygotowań Olimpijskich przeznaczono kwotę – 650 tys. zł. Realizowany przez Gminę Miasto Szczecin „Program wsparcia finansowego zawodników uczestników Igrzysk Olimpijskich i paraolimpijskich Pekin 2008" wspomagał szczecińskich zawodników - 14 szczecińskich olimpijczyków i 9 paraolimpijczyków.

W 2008 roku na Promocję Miasta przez sport Gmina Miasto Szczecin przeznaczyła środki w wysokości niespełna 2,8 mln zł, w tym ponad 1,7 mln zł na Pogoń Szczecin SA. Główny cel wizerunkowy został zrealizowany. Przekaz medialny obejmował zarówno zasięg lokalny jak i ogólnopolski – radio, TVP, prasa, dzienniki sportowe. KS posiadają swoje strony internetowe, na których prezentowane są informacje o działalności klubów i współpracy z Miastem. W 2009 roku na „Promocję Miasta przez sport" z budżetu Wydziału Sportu i Turystyki wydano kwotę ponad 4 mln zł.

W Szczecinie w 2008 działało kilka dużych amatorskich lig, w których była możliwość uprawiania różnorodnych sportów. Największą amatorska ligą pod względem liczby uczestników były rozgrywki HALP (Halowa Amatorska Liga Piłkarska), która była i jest obecnie jedną z największych amatorskich lig piłkarskich - w 2008 roku skupiała ponad 1 000 zawodników. Również pozostałe amatorskie rozgrywki piłkarskie tj. Środowiskowa Liga Futsalu, Liga Red Box oraz TKKF skupiały dużą ilość zawodników. Drugą co do wielkości ligą amatorską w 2008 roku była SALPS (Szczecińska Amatorska Liga Piłki Siatkowej), która skupiała w 2008 roku ponad 300 osób. Miejska Liga Basketu, skupiająca ponad 100 amatorskich zawodników koszykówki była największą tego typu w regionie. Pozostałymi większymi amatorskimi rozgrywkami była SALT (Szczecińska Amatorska Liga Tenisa) oraz ALSCS (Amatorska Liga Squash Club Szczecin), w których rywalizowało odpowiednio około 20 i 30 zawodników. Dużym zainteresowaniem cieszyła się również amatorska liga darta amerykańskiego, która skupiała w 2008 roku ponad 150 zawodników.

Tabela 3.4.5. Cykliczne i najważniejsze jednorazowe imprezy sportowe i rekreacyjne współfinansowane z budżetu Gminy Miasto Szczecin w 2008 roku

Nazwa Klubu	Nazwa Imprezy
IMPREZY CYKLICZNE	
KS Triathlon Szczecin	Cykl Duathlonów
Klub Biegacza Maratończyk Team	„GRAND PRIX SZCZECINA"
Auto Klub Szczecin	Konkursowa Jazda Samochodowa
Klub Szachowy Gryf Szczecin	4 pory roku
TKKF Maratończyk	Szczecińska Liga Biegowa
MKS "BEEMIX"	Imprezy sportowe w kolarstwie, jako Wstęp do Wielkiej Kariery Kolarskiej
UKS Trygław	Gryf Maraton MTB
IMPREZY JEDNORAZOWE	
Klub Biegacza Maratończyk Team	„I BIEG KOBIET SZCZECIN 2009"
KS "Morze Bałtyk"	Międzynarodowy Młodzieżowy Turniej w Piłce Siatkowej SZCZECIN CUP 2009.
MKS "KUSY"	Ogólnopolski Turniej Szermierczy - Puchar Ziem Północnych we Florecie
KS "AUTO - KLUB SZCZECIN"	XXX Rajd Magnolii
KS Elektro - Bud - Bogo	Puchar Polski Elity junior Open w kolarstwie na torze k i m
Stowarzyszenie Sportów Walki Berserkers Team	Otwarte Mistrzostwa Polski w Submission Fighting Juniorów i Seniorów, Międzynarodowy turniej w Submission Fighting
KS Hutnik Eko-Trans	Jubileuszowy Turniej Piłki Nożnej
Woj. Szkolny Związek Sportowy	XXXIV Międzynarodowy Turniej Wiosny w Gimnastyce Sportowej
UKS Błękitna	II Międzynarodowy Turniej w gimnastyce art. Błękitna CUP"
Stowarzyszeniem Kultury Fizycznej Kaskada Szczecin Rugby Klub	Międzynarodowy turniej rugby w odmianie 7-o osobowej SZCZECIN SEVENS"
KS Stal Szczecin	Międzynarodowy Turniej Piłki Nożnej - Szczecin Cup
Miejski Klub Lekkoatletyczny	Puchar Europy w Wielobojach - Super Liga
Zach. Okr. Związek Bokserski	Młodzieżowe Bokserskie Mistrzostwa Europy
Klub Biegacza Maratończyk Team	XXX Międzynarodowy Bieg Uliczny „Szczeciński Półmaraton Gryfa"
AZS OŚ Szczecin	Wioślarskie Regaty Mistrzów
STK Wilki Morskie	Europejska Liga koszykówki Młodzieżowej /EYBL/
Stowarzyszenie Lokalne Salezjańskiej Organizacji Sportowej "SL SALOS"	Miedzynarodowy Turniej Halowej Piłki Nożnej "DON BOSCO CUP"

Źródło: Wydział Sportu i Turystyki Urząd Miasta w Szczecinie.

Ważnym elementem identyfikacji Miasta jest jego morski charakter, w związku z czym szczególne zainteresowanie budzi dostępna infrastruktura żeglarska. Na terenie Szczecina funkcjonuje 5 marin, w tym 3 na obszarze jeziora Dąbie - Marina Hotele (60 jednostek), Marina Centrum Żeglarskiego (100 jednostek), Camping Marina (150 jednostek), 1 na Regalicy – Marina Pogoń (150 jednostek) i 1 na Odrze – Marina Gocław (50 jednostek). Łącznie szczecińskie przystanie jachtowe dysponują miejscami cumowniczymi dla około 510 jednostek, co jest wielkością dość małą w przypadku tak dużego miasta. Dla porównania marina powstała w niemieckim Ueckermunde posiada miejsce dla około 400 jachtów, dysponując przy tym nieporównywalnie lepszą infrastrukturą towarzyszącą. Plany rozwoju sieci marin są jednak ambitne i Szczecin dostrzega potrzebę rozwoju potencjału w tym zakresie, tak aby wypełnić zapisy marki Miasta i zapewnić infrastrukturę, która będzie niezbędna w kontekście prowadzonych działań promocyjnych i edukacyjnych.

Problemy

1. Poziom rozwoju infrastruktury sportowo-rekreacyjnej i jej dostępność, związana z brakiem obiektów spełniających najwyższe wymogi i do organizowania dużych imprez. Wiele obiektów wymaga modernizacji, a pozyskiwanie środków centralnych i unijnych na infrastrukturę uznaje się za niewystarczające. Podobnie negatywnie oceniany jest stopień wykorzystania infrastruktury sportowo-rekreacyjnej.

2. Poziom finansowania publicznego klubów sportowych uznawany jest za odbiegający od oczekiwań, a jednocześnie nie posiadają one (z uwagi zarówno na niedostateczne starania, jak i płytki rynek sponsoringu) zdolności uzyskania środków prywatnych.
3. W zakresie sportu wyczynowego wskazuje się na niski stopień integracji środowiska, a także na brak wystarczającej bazy medyczno-naukowej i bazy hotelowo-gastronomicznej z dietetyką, co skutkuje migracją sportowców i trenerów poza Szczecin.
4. Niewystarczająca jest współpraca wszystkich środowisk mających wpływ na poziom sprawności fizycznej mieszkańców Szczecina. Za słabo wspiera się inicjatywy społeczne, prywatne i amatorskie. Obniża się średni poziom sprawności fizycznej dzieci i młodzieży mimo, że statystyki ćwiczących wskazują na wzrost liczby dzieci i młodzieży. Dostęp dzieci i młodzieży do darmowej bazy sportowo-rekreacyjnej jest niewystarczający.
5. Niewystarczająca jest skłonność i determinacja do organizacji imprez masowych, zwłaszcza z inicjatywy oddolnej mieszkańców i organizacji pozarządowych.

Ocena

Sport i rekreacja to ważny czynnik rozwoju społeczno-gospodarczego, ale także biznes, gałąź gospodarki, wpływająca na wizerunek miasta, podmiotów wspierających i mieszkańców. W polityce Miasta musi być w pełni obecna świadomość rangi promocyjnej, wychowawczej i zdrowotnej sportu i rekreacji. Kultura fizyczna jest istotnym czynnikiem kształtowania zdrowia, rozwijania nawyków i zachowań prozdrowotnych, a także wartościową formą spędzania wolnego czasu. Niestety, często nie docenia się problemu profilaktyki zdrowotnej i roli zapobiegania patologiom społecznym przez kulturę fizyczną.

Ważna jest realizacja koncepcji - Szczecin jako centrum usług sportowych. Dobrym wzorem dla całego szczecińskiego sportu jest środowisko pływackie, wioślarskie i lekkoatletyczne, które zmierza do realizacji celu „Szczecin miastem mistrzów świata". Można wykorzystać szczecińskie atuty: doświadczenie i wyniki, kadrę trenerską, zdolną młodzież. Barierą może okazać się niewystarczające finansowanie. Szansę stanowi wyraźne zwiększenie sponsoringu indywidualnego i pozyskanie środków poprzez wprowadzenie partnerstwa publiczno-prywatnego.

Ogólnym problemem jest niewystarczający stopień integracji środowiska. Należy tworzyć rozwiązania systemowe oraz wieloletnie, spójne programy, które będą konsekwentnie wdrażane. Musi być wykreowany czytelny system finansowania klubów przez Miasto, obejmujący między innymi paroletnie, kroczące umowy finansujące działalność priorytetowych wiodących klubów i zapewniające finansowanie ciągłości szkolenia na przełomie roku budżetowego (np. przekazanie zaliczek klubom w I kwartale roku na wakacje, obozy, imprezy).

Istotne jest osiągnięcie w Szczecinie właściwego poziomu rozwoju infrastruktury sportowo-rekreacyjnej i jej bardzo wysokiej dostępności, chociaż należy stwierdzić, że zauważalny jest postęp w stosunku do tego co było jeszcze kilka lat temu. Udało się zdobyć środki centralne na stadion lekkoatletyczny i na budowaną pływalnię (basen olimpijski). W dużym stopniu dzięki pozytywnej ocenie szczecińskich osiągnięć w tych dyscyplinach. W

najbliższym czasie poza basenem o rozmiarach olimpijskich ma powstać również hala widowiskowo-sportowa. Warto dążyć do wykreowania ośrodka przygotowań olimpijskich w wybranych dyscyplinach, np. pływaniu.

W Szczecinie brakuje obiektów do organizacji dużych imprez i wymagających spełniania najwyższych wymogów. Imprezy najwyższej rangi odbywają się dzięki warunkowym zgodom. Wiele obiektów wymaga modernizacji, niektóre są zdewastowane, a braki odczuwalne są zwłaszcza na Prawobrzeżu. Brakuje miejsc do pływania, popularnego sportu o bardzo dużych właściwościach profilaktycznych, tj. wszelkiego rodzaju pływalni otwartych, krytych, aqua parków itp.

Szerokiemu dostępowi do sportu powinna służyć bardziej otwarta polityka względem obiektów oświatowych, których potencjał nie jest wykorzystany. Służyć temu powinna inwentaryzacja obiektów oświatowych, która wykluczy sytuację wynajmu hal w momencie deficytów czasu w obiektach dla klubów. Z uwagi na braki w infrastrukturze nadal istnieją problemy z zapewnieniem podstawowej wielkości 4 godzin zajęć wychowania fizycznego dla uczniów w tygodniu.

Należy w sposób racjonalny wspierać w Szczecinie sport wyczynowy (kluby, imprezy), a punktem wyjścia musi być określenie rzeczywistych potrzeb sportu wyczynowego. Polityka w tym zakresie powinna mieć charakter długookresowy, z odpowiednim uwzględnieniem roli kluczowego wpływu osób zaangażowanych w rozwój sportu, w tym trenerów. Jest to tym bardziej istotne, że obserwuje się coraz mniejszy dopływ ludzi do pracy jako działaczy sportowych. Konieczne jest zatrzymanie i pozyskiwanie najlepszych trenerów, co ściąga sportowców z innych miast, którzy chcą trenować z najlepszymi. Ważne jest wzbogacanie kwalifikacji instruktorów i trenerów o najnowszą wiedzę światową poprzez system kursów, staży, konferencji, warsztatów treningowych. Trzeba realizować program stypendialny dla zawodników osiągających wysokie wyniki sportowe oraz system nagradzania zawodników, trenerów i działaczy za osiągnięcia sportowe w roku poprzednim. Korzystne będzie szersze wprowadzanie miejscowych działaczy i trenerów do władz krajowych i Polskich Związków Sportowych.

Ważne jest ukierunkowanie w Szczecinie na dyscypliny wiodące: wodne (np. pływanie, wioślarstwo, żeglarstwo) i te w których mamy sukcesy (np. lekkoatletyka). Wybór tych dyscyplin musi opierać się o jasno określone kryteria (propozycje kryteriów: baza, ludzie, osiągnięcia, siła przyciągania młodzieży, liczba osób uprawiających). Przykładowo celem jest już wykreowanie najlepszego ośrodka pływackiego w Polsce. Mając zaplecze można organizować obozy sportowe i w ten sposób zarabiać. Możliwy wtedy będzie też napływ uczniów/studentów-sportowców, na czym skorzysta oświata.

Zauważalną barierą rozwoju sportu wyczynowego jest brak wystarczająco rozwiniętej medycyny i odnowy (bazy medyczno-naukowej). Trzeba utworzyć łatwo dostępną przychodnię sportowo-lekarską odpowiadającą współczesnym wymogom sportu. Postuluje się utworzenie Wojewódzkiej Przychodni Sportu. Brakuje również wystarczającej bazy hotelowo-gastronomicznej z dietetyką (dostępnej ze względu na ceny i inne warunki). Szansę stanowi współpraca z Pomorską Akademią Medyczną i Instytutem Kultury Fizycznej Uniwersytetu Szczecińskiego.

Dalszej poprawie ulegać musi rozwój liczby klas sportowych i Centrum Kształcenia Sportowego, zwiększenie naboru dzieci do klubów, wykorzystywanie systemu stypendiów olimpijskich i młodzieżowych, jako element kierunkowego, przemyślanego systemu wytyczania ścieżki szkoleniowej obejmującej cykl od młodzika poprzez juniora do seniora.

Trzeba określić racjonalną strategię wspierania piłki nożnej. W Mieście istnieje dobre zaplecze do uprawiania tej dyscypliny – duża liczba obiektów o ogólnie dobrym stanie technicznym. Są też wieloletnie tradycje, myśl trenerska, oczekiwania kibiców. Niektórzy argumentują też, że należy pamiętać, że piłka nożna może generować bardzo duże koszty, np. związane z budową nowego stadionu. Jednocześnie trzeba określić strategię dotyczącą sposobu wspierania innych dyscyplin drużynowych (piłka ręczna, siatkówka, koszykówka, piłka wodna). Należy rozstrzygnąć dylemat, co robić z dyscyplinami w których mamy sukcesy, a nie są widowiskowe, np. z kolarstwem torowym.

Istotne jest medialne propagowanie zdrowego trybu życia oraz promowanie programów prozdrowotnych i czynnego wypoczynku. Zgodnie z ustawą o kulturze fizycznej samorząd terytorialny powinien tworzyć warunki prawne, organizacyjne i ekonomiczne do rozwoju kultury fizycznej. Do zagrożeń można zaliczyć: postępujące wady postawy u dzieci i młodzieży, obniżony poziom sprawności fizycznej, zmniejszoną liczbę godzin na zajęcia pozalekcyjne w szkołach i brak alternatywnych ofert zajęć rekreacyjno-sportowych dla dzieci i młodzieży – nie trenujących w klubach, brak spełniającej warunki bezpieczeństwa i przepisów związkowych bazy sportowej i rekreacyjnej, usprawiedliwianie niechodzenia dzieci i młodzieży na zajęcia szkolne z wychowania fizycznego, konkurencję dla zajęć sportowych w zagospodarowaniu wolnego czasu młodzieży.

Korzystne będą zwiększenie współpracy wszystkich środowisk mających wpływ na sprawność fizyczną i wykorzystanie inicjatyw oddolnych (łączenie inicjatyw prywatnych i komunalnych). Kluczowe jest darmowe udostępnianie bazy dzieciom i młodzieży, zwiększenie liczby ścieżek rowerowych, a także wykorzystanie zainteresowania rodziców, gdy ich dzieci uprawiają sport. Aby upowszechniać kulturę fizyczną w mieście należy: zwiększyć dostępność obiektów sportowo-rekreacyjnych dla mieszkańców Szczecina, położyć duży akcent na upowszechnianie kultury fizycznej popularyzując różne formy rekreacji, kontynuować realizację osiedlowych centrów sportowych, tworząc zasady prawne i finansowe funkcjonowania tych centrów, inicjować i wspierać realizację programów upowszechniania aktywności fizycznej w różnych środowiskach i grupach społecznych.

Istniejące w Szczecinie warunki sprzyjają rekreacji społeczeństwa. W mieście są tereny zielone i dużo akwenów, natomiast niewystarczająca jest liczba obiektów o charakterze rekreacyjnym. Baza ta cechuje się nierównomiernym rozmieszczeniem, utrudniony jest również dostęp do płatnych usług rekreacyjnych (pływanie, tenis, gry zespołowe). Warto organizować imprezy masowe, promować w mediach oferty instytucji, klubów, szkół dla mieszkańców, rozważyć wykreowanie centrum chodziarstwa, a także szkolić asystentów sportowych.

3.5. Kultura i sztuka

Fakty

Do zadań własnych jednostek samorządu terytorialnego należy prowadzenie działalności kulturalnej. Na terenie Szczecina działają instytucje kultury, dla których organizatorem jest Gmina Miasto Szczecin: Filharmonia Szczecińska im. M. Karłowicza, Miejska Biblioteka Publiczna, Teatr Współczesny, Teatr Lalek „Pleciuga", Miejski Ośrodek Kultury, Dom Kultury „Klub 13 Muz", Dom Kultury „Słowianin", Dom Kultury „Klub Skolwin", Szczecińska Agencja Artystyczna, Muzeum Techniki i Komunikacji – Zajezdnia Sztuki, Ośrodek Teatralny Kana, „Szczecin 2016" oraz instytucje podporządkowane organizacyjnie samorządowi województwa zachodniopomorskiego: Opera na Zamku, Zamek Książąt Pomorskich, Teatr Polski, Książnica Pomorska, Muzeum Narodowe, Biuro Dokumentacji Zabytków. Funkcjonuje również Regionalny Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków – oddział Krajowego Ośrodka bezpośrednio podporządkowany Ministerstwu Kultury i Dziedzictwa Narodowego i jest to jedyny w Szczecinie „instytut badawczy" szczebla centralnego.

Miasto Szczecin jest ważnym ośrodkiem kultury o znaczeniu lokalnym i ponadregionalnym, od wielu lat budowanym w oparciu o działalność biblioteczną, teatralną i muzyczną, kinową i muzealną. Na terenie Miasta funkcjonuje prawie 600 podmiotów prowadzących działalność w zakresie usług kulturalno-artystycznych, w tym około 70 przedsiębiorstw (agencji) estradowych.

Tabela 3.5.1. Obiekty kultury w Szczecinie w latach 2000-2008

Wyszczególnienie	2000	2006	2007	2008
Biblioteki publiczne	46	37	37	37
Punkty biblioteczne	76	1	1	1
- w tym czytelnicy bibliotek publicznych w tys.	91,2	78,9	80,3	78,5
Teatry i instytucje publiczne	7	9	9	8
- w tym widzowie i słuchacze w tys.	227	255,7	228,7	222,9
Kina stałe	8	5	5	4
- w tym widzowie w tys.	354,1	1 161,3	1 138,2	1 048,6
Muzea	4	6	6	6
- w tym zwiedzający w tys.	93,4	47,7	85,9	82,9

Źródło: Wydział Rozwoju Urzędu Miasta w Szczecinie.

Rozwój czytelnictwa i promocję książki zapewnia sieć 37 bibliotek publicznych, dysponujących księgozbiorem liczącym ponad 1,62 mln woluminów. W stosunku do roku 2000 nastąpił spadek liczby bibliotek publicznych (o 9 obiektów), co pociągnęło za sobą zmniejszenie liczby czytelników o 12,7 tys., tj. do poziomu 78,5 tys. osób.

Na terenie Miasta działa 8 teatrów i instytucji muzycznych (Teatry Kana, Krypta, Polski, Współczesny, Lalek Pleciuga, a także Opera na Zamku, Filharmonia im. Mieczysława Karłowicza oraz Teatr Letni). Ich liczba wzrosła o jeden obiekt w stosunku do roku 2000, natomiast liczba widzów i słuchaczy pozostaje na podobnym poziomie w dłuższym terminie, ale spada konsekwentnie w ostatnich trzech latach.

Działalność muzealną na terenie Miasta prowadzi 6 muzeów: Muzeum Narodowe (w tym Muzeum Sztuki Współczesnej, Galeria Sztuki Dawnej i Muzeum Historii Szczecina) oraz Muzeum Zamkowe w Zamku Książąt Pomorskich, Muzeum Geologiczne Instytutu Nauk o Morzu Uniwersytetu Szczecińskiego, Muzeum Oświaty Szczecińskiej, Muzeum Katedralne przy bazylice archikatedralnej św. Jakuba oraz Muzeum Techniki i Komunikacji – Zajezdnia Sztuki. Liczba zwiedzających w 2008 roku wyniosła 82,9 tys. osób (o 3,6% mniej niż w 2007 r.).

Dużą dynamiką wzrostu oglądalności filmów wykazują się szczecińskie kina, które w latach 2000-2008 zmniejszyły swoją bazę o połowę (do 4 obiektów), przy równoczesnym wzroście liczby widzów o prawie 300% – do 1 048,6 tys. osób. Jest to efekt powstania dwóch wielosalowych obiektów kinowych, z którym nie wytrzymały konkurencji cztery kina tradycyjne.

Tabela 3.5.2. Obiekty kultury w Szczecinie oraz porównywanych miastach w 2008 roku

Wyszczególnienie	Szczecin	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowice	Lublin	Łódź	Poznań	Wrocław
Biblioteki publiczne	37	36	31	38	35	82	57	55
- w tym wypożyczenie księgozbioru na 1 czytelnika	13,4	15,6	20,3	16,1	22,3	21,3	22,3	21,4
Kina	4	3	5	7	7	10	12	9
- w tym widzowie na 1000 mieszkańców	2 577	2 012	777	4 949	2 119	2 310	4 674	3 684
Muzea	6	6	21	4	7	11	21	20
- w tym zwiedzający na 1000 mieszkańców	204	137	1 001	147	842	292	567	1 033

Źródło: GUS - Miasta Wojewódzkie 2008.

Uczestnictwo szczecinian w życiu kulturalnym na tle porównywanych miast świadczy o potrzebie szerszego upowszechniania poszczególnych form kultury. Szczególnie niepokojący jest bardzo niski wskaźnik wypożyczeń księgozbioru na 1 czytelnika (13,4 przy 22,3 w Poznaniu i Lublinie). Wskaźnik liczby widzów na 1 000 mieszkańców znajdował się na średnim poziomie względem innych miast i osiągnął wartość 2 577, co sytuuje Miasto na 4 miejscu wśród 8 porównywanych.

Poniżej przedstawiono krótką charakterystykę działalności instytucji kultury w 2008 roku.

Zamek Książąt Pomorskich to największa instytucja kulturalna Szczecina. W 2007 roku zorganizowano 205 koncertów (48 880 widzów), 47 wystaw (28 112 zwiedzających) oraz 335 zajęć edukacyjnych. Łącznie zostało zorganizowanych 587 zdarzeń, czyli o 35 więcej niż w roku 2006.

Opera na Zamku prezentuje klasyczny i rozrywkowy repertuar muzyczny, przedstawienia operetkowe, operowe, musicale, komedie muzyczne oraz widowiska baletowe. W 2007 roku przeprowadzono 98 imprez (128 w 2006 r.), które odwiedziło 38 402 widzów (47 939 w 2006 r.), a frekwencja wyniosła 73,92% (75,36%).

Teatr Polski posiada w swoim repertuarze przedstawienia klasyczne i współczesne, widowiska muzyczno – poetyckie, komedie i farsy. W 2007 roku zorganizowano 276 przedstawień, które odwiedziło 44 210 widzów. Na Dużej Scenie odbyły się 123 przedstawienia (28 299 widzów), na Małej 93 (9 324 widzów) oraz na scenie kameralnej 46 (3 423 widzów). Poza siedzibą zorganizowano 14 imprez, które skupiły 3 164 widzów.

Książnica Pomorska, sprawująca funkcje biblioteki wojewódzkiej, jest jednym z najnowocześniejszych ośrodków bibliotecznych w kraju. Książnica Pomorska gromadzi rękopisy, spuścizny literackie, literaturę współczesną, prowadzi lekcje biblioteczne oraz gromadzi i udostępnia nuty, płyty, kasety. W 2007 roku było zarejestrowanych 33 724 czytelników (33 706 w 2006 r.). Liczba wypożyczeń w woluminach wyniosła 337 581 (387 053 w 2006 r.).

Muzeum Narodowe prezentuje swoje zbiory w czterech gmachach na ponad 6 800 m^2 powierzchni ekspozycyjnej. W 2007 roku zorganizowano 48 wystaw (82 262 zwiedzających), 637 lekcji muzealnych (18 542 widzów) oraz 72 inne zdarzenia (5 702 widzów).

Dom Kultury „Klub 13 Muz" należy do jednych z najstarszych instytucji kulturalnych w Szczecinie. W 2008 roku odbyły się w nim 82 koncerty (10 995 widzów), 63 wystawy (27 984 widzów), 144 spotkania (5 534 uczestników), 41 spektakli (3 292 widzów) oraz 52 inne wydarzenia kulturalno – rozrywkowe (65 419 widzów). W sumie „Klub 13 Muz" odwiedziło 113 224 widzów podczas 382 imprez. W porównaniu z rokiem 2007 zostało zorganizowanych 209 imprez więcej, a liczba widzów wzrosła prawie 8-krotnie.

Dom Kultury „Słowianin" zorganizował w 2008 roku 173 imprezy (o 4 więcej niż w roku 2007), które odwiedziło 45 766 osób. W tym czasie odbyło się 57 koncertów (15 100 widzów), 2 wystawy (700 widzów), 26 spotkań (2 300 uczestników), 13 spektakli (2 240 widzów) oraz 50 imprez muzyczno – tanecznych (8 800 widzów). Wystąpiło również 15 zespołów tanecznych (226 widzów) i zorganizowano 10 imprez plenerowych (16 400 widzów).

Klub „Jantar" zorganizował w 2008 roku 20 wydarzeń (o 36 mniej niż w roku 2007), które odwiedziło i/lub uczestniczyło w nich 2 828 osób (o 1 364 widzów więcej niż w roku 2007). W 2008 roku odbyły się w nim 4 koncerty (324 widzów), 2 imprezy edukacyjno – kulturalne (46 widzów) oraz 7 innych imprez kulturalnych (2 313 widzów). Ponadto działało 5 kół zainteresowań (123 uczestników) i funkcjonowały 2 zespoły artystyczne (22 uczestników).

Dom Kultury „Klub Skolwin" położony jest w północnej części Miasta, na terenach znacznie oddalonych od oferty kulturalnej największych instytucji artystycznych. Mimo to w 2008 roku udało się w nim zorganizować 70 wydarzeń kulturalnych (o 21 więcej niż w 2007 r.), które skupiły 20 869 widzów (o 17 279 więcej niż w 2007 r.). W tym czasie odbyło się 7 koncertów (420 widzów), 18 wystaw (16 900 widzów), 13 spotkań (700 widzów), 10 spektakli (670 widzów), 5 imprez plenerowych (1 420 widzów) oraz 3 zdarzenia kulturalne (510 widzów). Ponadto działały 3 zespoły artystyczne (skupiały 16 osób) i 11 kół zainteresowań (skupiały 233 osoby).

Miejski Ośrodek Kultury działa głównie na prawobrzeżu Szczecina, na terenie dzielnicy Dąbie. Placówka pełni funkcję kulturalno-edukacyjną dla dzieci i młodzieży oraz osób dorosłych. W 2008 roku zostało zorganizowanych 129 wydarzeń kulturalnych (o 32 więcej niż w 2007 r.), które odwiedziło i/lub uczestniczyło w nich 43 476 osób. W tym czasie odbyło się 27 koncertów (3 280 widzów), 11 wystaw (9 740 widzów), 8 spektakli (1 100 widzów), 1 impreza plenerowa (4 000 widzów), 9 kursów (815 uczestników) oraz 45 imprez kulturalnych (23 411 widzów). Ponadto odbyło się 13 spotkań kulturalnych (896 uczestników). Na terenie ośrodka działało 13 zespołów artystycznych (166 uczestników) oraz 2 koła zainteresowań (68 uczestników).

Ośrodek Teatralny „Kana" jest instytucją utworzoną i prowadzoną wspólnie przez Gminę Miasto Szczecin oraz Samorząd Województwa Zachodniopomorskiego. W 2008 roku odbyły się 132 imprezy (o 39 mniej niż w 2007r.), które odwiedziło 34 700 widzów (o 9 730 mniej niż w 2007r.). W 2008 roku zorganizowanych zostało 29 koncertów (10 100 widzów), 12 wystaw (850 widzów), 14 spotkań kulturalnych (850 widzów), 31 spektakli (12 600), 9 projekcji filmowych (750 widzów), 18 warsztatów (250 uczestników) oraz 19 innych imprez kulturalnych (9 400 widzów).

Teatr Współczesny od wielu lat cieszy się opinią jednej z najlepszych i najciekawszych scen teatralnych w Polsce, specjalizującej się w dramaturgii współczesnej, zarówno polskiej, jak i światowej. W 2008 roku odbyło się 328 spektakli (o 49 więcej niż w 2007 r.), w których uczestniczyło 36 794 widzów (o 7 023 mniej niż w 2007 r.).

Teatr Lalek „Pleciuga" jest jedyną tego rodzaju placówką na Pomorzu Zachodnim i na obszarze polsko-niemieckiego pogranicza, a zarazem jedną z czołowych scen dziecięcych w kraju. Osiągnięcia artystyczne ostatnich lat wiążą się z udziałem „Pleciugi" w najważniejszych przeglądach i festiwalach teatrów lalkowych w Polsce i za granicą. W 2008 roku odbyło się 165 przedstawień (o 108 mniej niż w 2007 r.), które odwiedziło 26 012 młodych widzów (o 18 402 mniej niż w 2007r.). Spadek liczby przedstawień oraz widzów był spowodowany budową i przenosinami do nowego obiektu. W 2008 roku zorganizowano 149 przedstawień w Sali Widowiskowej (frekwencja wyniosła 72%), 7 przedstawień w Sali Prób (frekwencja wyniosła 82%) oraz 9 przedstawień poza siedzibą teatru (1 764 widzów).

Filharmonia im. Mieczysława Karłowicza to jedna z największych i najstarszych instytucji kulturalnych w Szczecinie. Filharmonia organizuje i wykonuje koncerty zarówno w swojej siedzibie, jak i poza nią, z udziałem artystów z kraju i z zagranicy. Celem działalności, obok upowszechniania kultury muzycznej polskiego i światowego repertuaru muzycznego, jest także edukacja muzyczna dzieci i młodzieży oraz promocja lokalnego środowiska muzycznego. W 2008 odbyły się 52 koncerty (o 12 mniej niż w 2007 r.), które zgromadziły 24 587 widzów (o 16 608 mniej niż w 2007 r.). W tym czasie odbyły się 33 koncerty symfoniczne otwarte, w tym 31 we własnej sali koncertowej (frekwencja wzrosła w stosunku do 2007 r. o 8% i wyniosła 90%), 4 koncerty symfoniczne szkolne (frekwencja wyniosła 75%), 2 recitale (322 widzów), 3 koncerty zagraniczne (800 widzów), 5 koncertów promenadowych (8 620), 1 koncert zamknięty na zlecenie oraz 4 audycje szkolne (387 widzów).

Miejska Biblioteka Publiczna powołana została w 1995 r. i obejmuje obecnie 35 filii położonych w różnych częściach Miasta. W sieci filii zarejestrowanych jest prawie 50 000 czytelników, a liczba wypożyczeń sięga około 800 000 rocznie, co czyni tę instytucję najczęściej odwiedzaną placówką w Szczecinie. Sukcesywnie modernizowany i wzbogacany księgozbiór liczy aktualnie około 500 000 woluminów.

Szczecińska Agencja Artystyczna specjalizuje się w organizacji imprez masowych, w tym przede wszystkim plenerowych imprez artystycznych. Do najważniejszych organizowanych przez nią cyklicznych wydarzeń należały w roku 2008: Finał Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy, Szczecińska Majówka, Mikołajki, Sylwester Miejski, koncerty na Różance. W 2008 roku zorganizowano 105 zdarzeń, które skupiły 160 000 widzów. W tym czasie zorganizowano 77 koncertów (129 150 widzów), 7 spektakli (3 900 widzów), 2 festiwale (6 020 widzów) oraz 19 innych imprez kulturalnych (20 200 widzów). W 2007 roku Szczecińska Agencja Artystyczna była odpowiedzialna

za organizację części artystycznej odbywającego się finału regat The Tall Ships' Races 2007, który skupił około 2,5 mln osób.

Muzeum Techniki i Komunikacji – Zajezdnia Sztuki formalną działalność rozpoczęło 1 stycznia 2006 roku. W pierwszych dwóch latach swojego istnienia instytucja skupiła się przede wszystkim na sprawach organizacyjnych i na pozyskiwaniu zabytków; w roku 2008 przygotowywała się do przeprowadzenia szeroko zakrojonych prac remontowych, które przekształcą dawną zajezdnię tramwajową Niemierzyn w nowoczesną placówkę kulturalną i naukową. Muzeum zakupiło ze środków budżetu Miasta okazałą kolekcję polskiej motoryzacji, składającą się ze 118, często unikalnych obiektów, należącą do prywatnego kolekcjonera. W 2008 roku zorganizowano 4 wystawy (830 widzów) oraz 2 inne imprezy kulturalne (1 300 widzów). W latach 2007 i 2008 roku organizowano po 6 zdarzeń rocznie.

Instytucje kultury i ich ofertę trudno ująć w dające się skwantyfikować oceny, z uwagi na subiektywizm w odbiorze przekazu kulturalnego. Szczecińska oferta kulturalna funkcjonuje w powszechnym odbiorze jako uboga, lecz jest to ocena krzywdząca. Działające w Szczecinie teatry, w tym tradycyjne instytucje takie jak Teatr Współczesny i Teatr Polski, ale także nowsze formy (np. Teatr Kana) są oceniane pozytywnie, a wielu odbiorców wskazuje na niewystarczającą liczbę spektakli i miejsc na sali.[8]

Podobnie oferta muzeów staje się coraz bardziej atrakcyjna, bardziej otwarta na nowe formy przekazu i bogata w wystawy najciekawszych wydarzeń objazdowych. Efektem zainteresowania są obecne plany dotyczące budowy nowych obiektów o charakterze muzealnym. Na szczególne uznanie zasługuje szczecińska kultura muzyczna, która choć nie do końca widoczna na arenie krajowej, wydaje się być rozwinięta, jak na miasto wielkości Szczecina, nie posiadające, jak dotąd, akademii artystycznej.

Niemniej jednak, bez względu na fakt pomijania w subiektywnych rankingach najlepszych teatrów, muzeów i filharmonii w kraju instytucji szczecińskich, należy je uznać za co najmniej umiarkowanie renomowane.

Lata 2008 i 2009 mogą stanowić potwierdzenie rosnącej roli sfery kultury w budowaniu i umacnianiu metropolitalnej rangi Szczecina. Jednym z jej aspektów jest atrakcyjna i wartościowa artystycznie oferta kulturalna.

[8] Porównaj: M. Fiternicka-Gorzko, M. Gorzko, T. Czubara „Co z tą kulturą? Raport z badania eksploracyjnego stanu kultury w Szczecinie", Szczecin, luty 2010 r.

Tabela 3.5.3. Cykliczne imprezy kulturalne zorganizowane w Szczecinie w latach 2008-2009

Organizator	Nazwa
Impresariat oprócz Dariusz Cezary Startek	Szczecin Music Fest
Stowarzyszenie Inicjatyw Społeczno-Kulturalnych „Boogie Brain"	Międzynarodowy Festiwal Muzyczny „Boogie Brain"
Promotor United Entertainment Sp. z o.o.	Szczecin Rock Festival
Polskie Radio Szczecin SA	Szczeciński Festiwal Młodych Talentów GRAMY
Stowarzyszenie Orkiestra Jazzowa	Międzynarodowy Festiwal „Zmagania Jazzowe"
Zamek Książąt Pomorskich	Międzynarodowy Festiwal Chóralny
Fundacja Balet	Międzynarodowy Konkurs Baletowy „Złote Pointy" i Międzynarodowa Gala Baletu
Fundacja Akademia Muzyki Dawnej	Festiwal Muzyki Dawnej
Fundacja na Rzecz Instrumentów Dętych	Międzynarodowy Festiwal Saksofonowy
Fundacja na Rzecz Instrumentów Dętych	Międzynarodowy Festiwal Instrumentów Dętych "Etiuda"
Stowarzyszenie „Katedra"	Międzynarodowy Festiwal Organowy
Klub XIII Muz	Międzynarodowy Festiwal Sztuki Wizualnej „Inspiracje"
Klub XIII Muz	Festiwal Sztuki digitalnej „Digital_ia"
Związek Polskich Artystów Plastyków	Festiwal Polskiego Malarstwa Współczesnego
Ośrodek Teatralny Kana	Festiwal „Spoiwa Kultury"
Ośrodek Teatralny Kana, Teatr Współczesny, Teatr Pleciuga	Kontrapunkt – Przegląd Teatrów Małych Form
Ośrodek Teatralny Kana	Międzynarodowe Spotkania Młodego Teatru Okno
Stowarzyszenie OFFicyna	Π Performance Intermedia Festival
Stowarzyszenie OFFicyna, Stowarzyszenie Latücht	Międzynarodowy Festiwal Filmowy dokumentART
Stowarzyszenie Architektów Polskich	Westival – Sztuka Architektury
Związek Ukraińców w Polsce	Dni Kultury Ukraińskiej
Związki mniejszości narodowych w Szczecinie	Festiwal „Spotkanie Kultur"
Stowarzyszenie Winda Kreatywnych	Szczeciński Przegląd Autorskich Kabaretów
Stowarzyszenie Twórców i Producentów Sztuki	Noce Europejskiej Kinematografii
Stowarzyszenie Zachęta Sztuki Współczesnej	Przeciąg. Festiwal Sztuki Młodych
Podparty Produkcja Aleksander Różanek	Akustyczeń
Międzynarodowe Targi Szczecińskie Sp. zo.o.	Dni Morza
Stowarzyszenie Inspiracji Młodych	Juwenalia
Szczecińska Agencja Artystyczna	Szczecińska Majówka
Opera na Zamku	Requiem na Cmentarzu

Źródło: Wydział Kultury i Ochrony Zabytków Urzędu Miasta w Szczecinie.

W przypadku rozpatrywania zagadnień związanych z kulturą wysoką należy zwrócić uwagę, że nie może ona funkcjonować bez wykształconych do jej odbioru słuchaczy. Jakkolwiek szkoły artystyczne kształcą w większości twórców, to liczba ich absolwentów ma duży wpływ na poziom edukacji kulturalnej całej społeczności lokalnej. Oferta szkół artystycznych jest równie ważna w kontekście kształcenia szczecińskich kandydatów do będącej w pierwszej fazie powstawania Akademii Sztuki w Szczecinie.

Tabela 3.5.4. Liczba uczniów w kulturalnych placówkach edukacyjnych w roku szkolnym 2007/2008 i 2008/2009.

Lp.	Nazwa placówki	2007/2008	2008/2009
1.	Akademia Muzyczna im. I.J. Paderewskiego w Poznaniu, filia w Szczecinie	130	129
2.	Wyższa Szkoła Sztuki Użytkowej	239	235
3	Zespół Szkół Muzycznych	222	242
4.	Liceum Plastyczne	173	166
5.	Ogólnokształcącą Szkoła Muzyczna I st.	266	287
6.	Państwowa Szkoła Muzyczna	350	338
7.	Społeczna Szkoła Muzyczna I -II st.	43	36
8.	Prywatna szkoła Muzyczna Leonarda Piwoni	94	124

Źródło: Wydział Kultury Urząd Miasta w Szczecinie.

Stypendia Artystyczne Miasta Szczecina przyznawane są od 1991 roku dla młodych szczecinian o wybitnych zdolnościach i osiągnięciach artystycznych. Przeznaczone są dla uczniów szkół kształcenia artystycznego (podstawowych, średnich i wyższych) oraz studentów kontynuujących naukę poza Szczecinem.

W roku szkolnym 2007/2008 były przyznawane na podstawie Uchwały Nr LII/1174/02 Rady Miasta Szczecina z dnia 27 maja 2002 r. w sprawie zasad i trybu przyznawania Stypendiów Artystycznych. Z grona 93 kandydatów dwie Komisje Stypendialne wybrały 84 laureatów. Wysokość kwoty stypendium wyniosła od 400 zł do najwyższego 2 100 zł i łączna ich wysokość wyniosła 70 000 zł. Stypendia w roku szkolnym 2008/2009 zostały przyznane na podstawie nowej uchwały Nr XXXIII/823/09 Rady Miasta Szczecin z dnia 23 marca 2009 r. w sprawie zasad przyznawania Stypendiów Artystycznych Miasta Szczecin, która określiła, że może być maksymalnie 30 stypendystów w danym roku. Z grona 67 kandydatów dwie Komisje Stypendialne wybrały 30 laureatów rozdzielając stypendia na łączną kwotę 80 000 zł. Znacznie wzrosła w stosunku do poprzedniego roku wysokość stypendium - najmniejsze wynosiło 1 600 zł, najwyższe 5 000 zł.

Skuteczna forma wykonywania na terenie gminy Szczecin zadań publicznych w dziedzinie kultury zakłada partnerstwo i współpracę pomiędzy administracją samorządową i organizacjami pozarządowymi. Współpraca ta oparta jest na następujących zasadach: pomocniczości, suwerenności stron, partnerstwa, efektywności, uczciwej konkurencji i jawności. Prowadzona przez organizacje pozarządowe działalność stanowi nie tylko ważne ogniwo wspomagające rozwój kulturalny Miasta, ale jest najlepszym sposobem budowania społeczeństwa obywatelskiego. Wśród ponad 1 964[9] szczecińskich organizacji realizujących różnorodne cele statutowe, 234 deklarują działalność w sferze kultury, sztuki i twórczości artystycznej. Współpraca Miasta Szczecina z organizacjami pozarządowymi realizowana jest w oparciu o regulacje ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. Nr 93 poz. 873), czego konsekwencją było zlecanie zadań z zakresu kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i tradycji organizacjom pozarządowym w drodze otwartych konkursów ofert.

W roku 2008 Prezydent Miasta Szczecin ogłosił 5 otwartych konkursów ofert w sferze kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i tradycji, na które wpłynęło ogółem 89 ważnych ofert od organizacji pozarządowych, z czego 43

[9] Stan na koniec 2009 roku.

otrzymało dotacje na realizację projektów na łączną kwotę 1 156,8 tys. zł, przy czym całkowita kwota oczekiwanego dofinansowania wyniosła prawie 3 mln zł.

W roku 2008 żadna z inwestycji z zakresu kultury nie została sfinansowana bezpośrednio ze środków unijnych. Tego typu inwestycje planowane są do realizacji w najbliższym czasie i są to:

- Nowa Filharmonia - Rada Miasta Szczecina wskazała lokalizację nowego budynku filharmonii przy ul. Małopolskiej, na miejscu przedwojennego Domu Koncertowego (Konzerthaus). Konkurs na projekt koncepcyjny budynku wygrało Estudio Barozzi Veiga z Barcelony. Zakończyły się prace związane z opracowaniem dokumentacji projektowej; szacunkowy koszt realizacji inwestycji (zgodnie z WPI) może wynieść około 130 mln zł. Planowane zakończenie realizacji prac budowlanych: XII 2011 rok.
- Muzeum Techniki i Komunikacji – Zajezdnia Sztuki w Szczecinie - szacunkowy koszt: 17,8 mln zł (w tym kwota dofinansowania to około 9,22 mln zł). Nowe Muzeum będzie prezentować i promować techniczną i cywilizacyjną rolę Szczecina w przeszłości i obecnie, a także przybliżać zagadnienia współczesnej komunikacji społecznej z wykorzystaniem najnowszej techniki. Planowane zakończenie realizacji projektu przewidziane jest na II połowę 2010 roku.
- Centrum Kultury Technicznej zlokalizowane będzie w obiekcie położonym obok byłej zajezdni, w dawnym budynku administracyjnym. Centrum będzie miejscem uzupełniającym działalność statutową Muzeum; odbywać się tutaj będą pokazy, konkursy, prelekcje, wykłady, spotkania, warsztaty, wernisaże, konferencje i sympozja. Szacunkowy koszt: około 9,6 mln zł (w tym planowana kwota dofinansowania około 6,6 mln zł). Zakończenie realizacji projektu przewidziane jest na rok 2011.
- Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej zlokalizowanych na terenie Gminy Miasta Szczecin – przewidziane są prace remontowe w filii nr 4 MBP przy ul. Ks. Barnima 25. Realizacja projektu (w części dotyczącej obiektu bibliotecznego) przewidziana jest na rok 2010. Szacunkowy koszt: 185 tys. zł (w tym planowana kwota dofinansowania 85 tys. zł).
- Nowy Teatr Lalek „Pleciuga" - 30 maja 2009 roku dokonano oficjalnego otwarcia nowej siedziby Teatru Lalek „Pleciuga". Za realizację i pokrycie kosztów inwestycji (około 31 mln zł) odpowiedzialny był zewnętrzny inwestor - firma ECE.

Ponadto poszukiwane jest zewnętrzne źródło finansowania następujących (planowanych) zadań inwestycyjnych:

- Willa Lentza - zadanie wiąże się z koniecznością zachowania unikatowych walorów architektonicznych jednego z najcenniejszych zabytków willowej zabudowy mieszczańskiej z przełomu XIX i XX w. Planowane są kompleksowe prace konserwatorskie i remontowe, wyposażenie w nowoczesny sprzęt i meble oraz zagospodarowanie przyległego ogrodu. W wilii ulokowana została samorządowa instytucja kultury „Szczecin 2016", której podstawowy profil działalności dotyczy koordynacji starań Gminy Miasto Szczecin o tytuł Europejskiej Stolicy Kultury w 2016 roku. Zgodnie z projektem budżetu na rok 2010 (oraz prognozą na lata 2011-2012) zakończenie realizacji przedmiotowego zadania przewidziane jest na rok 2012. Szacunkowy koszt całości inwestycji to około 21 mln zł.
- Trafostacja Sztuki Szczecin - idea powstania Interdyscyplinarnego Centrum Sztuki Współczesnej pod tą nazwą wynika z analizy obecnej sytuacji infrastruktury kulturalnej Szczecina. O ile realizacja potrzeb mieszkańców Miasta i regionu jest zagwarantowana, realnie lub poprzez planowane inwestycje, w odniesieniu do sztuki teatralnej i klasyki sztuk, o tyle nie istnieje przestrzeń, w której prezentowana byłaby aktualna sztuka wizualna i muzyka eksperymentalna. Potrzeby mieszkańców nie są w tej

dziedzinie zaspakajane już dzisiaj, o czym może świadczyć duża frekwencja na takich wydarzeniach, jak Międzynarodowy Festiwal Sztuki Wizualnej inSPIRACJE, a wkrótce zostaną jeszcze bardziej rozbudzone dzięki powstającej Akademii Sztuki. Dlatego też zasadne jest podjęcie działań zmierzających do powołania Interdyscyplinarnego Centrum Sztuki Współczesnej, które stanie się instytucją skupioną na prezentowaniu najważniejszych aspektów współczesnej sztuki wizualnej i muzycznej, a tym samym będzie współtworzyło kulturalną tożsamość regionu. Zgodnie z projektem budżetu na rok 2010 (oraz prognozą na lata 2011-2012) zakończenie realizacji przedmiotowego zadania przewidziane jest na rok 2012. Szacunkowy koszt całości inwestycji to około 20 mln zł.

Działania kształtujące wizerunek Szczecina w zakresie promocji kultury podejmowane w latach 2008-2009 dotyczyły imprez organizowanych z udziałem Miasta (bądź miejskich instytucji kultury) oraz przedsięwzięć podejmowanych przez inne podmioty. Kreowanie wizerunku Szczecina jako ważnego ośrodka kultury odbywało się głównie poprzez różnorodne narzędzia promocji, w tym m.in. przyznawanie Patronatów Prezydenta Miasta Szczecina i Mecenatów Miasta, wspieranie finansowe lub organizacyjne dużych, renomowanych imprez artystycznych, akcentowanie partnerstwa we współpracy z organizacjami pozarządowymi (wspieranie finansowe organizacji wydarzeń kulturalnych w ramach otwartych konkursów ofert), marketing wystawienniczy i targowy. Wśród projektów i wydarzeń kulturalnych promujących szczecińską kulturę i samo miasto poza jego granicami należy wymienić:

- dofinansowanie zorganizowanych w dniu 12 października 2008 r. w klubie „New Morning" w Paryżu dwóch koncertów w ramach Paris JVC Jazz Festival (koncert Piotra Wojtasika z zespołem oraz koncert The Archie Sheep Quartet - reprezentantów szczecińskiego Międzynarodowego Festiwalu „Zmagania Jazzowe"). W ramach powyższego projektu zorganizowano również prezentację w siedzibie firmy Henri Selmer Paris działań Miasta Szczecin w zakresie starań o zdobycie tytułu Europejskiej Stolicy Kultury 2016 oraz wsparcia idei utworzenia w Szczecinie publicznej wyższej uczelni artystycznej – Akademii Sztuki,
- prezentację Szczecina na EXPO 2008 Saragossa podczas której odbyła się promocja Szczecina jako kandydata do tytułu Europejskiej Stolicy Kultury 2016 wsparte przez następujące wydarzenia kulturalne: Koncert zespołu Pogodno, Wystawa fotoinstalacji Krzysztofa Keda Olszewskiego oraz Graffiti,
- Szczecin w hołdzie ofiarom katastrofy 22 lipca 2007 – jako forma wdzięczności od miasta Szczecin dla francuskich uczestników akcji ratunkowej odbył się w Katedrze w Grenoble koncert oratoryjny w wykonaniu solistów, Chóru PS Collegium Maiorum, Orkiestry Filharmonii im. M. Karłowicza w Szczecinie pod dyr. Zygmunta Rycherta,
- Dzień Szczeciński w Grecji - w nawiązaniu do organizowanych w Szczecinie Dni Kultury Greckiej (11-13.09.08) zorganizowano partnerską prezentację artystyczną Miasta w formie wystawy fotograficznej „The Tall Ships Races Szczecin 2007", spektaklu teatralnego w wykonaniu aktorów Teatru Współczesnego ze Szczecina oraz koncertu kameralnego - Recitalu Mistrzowskiego w wykonaniu wybitnego skrzypka szczecińskiego - Bartłomieja Nizioła. Celem projektu była promocja Miasta Szczecina w staraniach uzyskanie tytułu Europejskiej Stolicy Kultury 2016,
- dofinansowanie Międzynarodowej konferencji naukowej pt. „1908-2008 sto lat z Vittorinim", która odbyła się w Szczecinie w dniach 8-10 grudnia 2008 r., a której organizatorem była Katedra Italianistyki Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Szczecińskiego w porozumieniu z Uniwersytetem z

Bari (Włochy),

- dofinansowanie udziału Chóru Kameralnego Akademii Rolniczej (obecnie ZUT) w Międzynarodowym Festiwalu Chóralnym „Moskwa, miastem pokoju" (2008) oraz „VII Międzynarodowym Festiwalu Chóralnym - *VII International Choir Festiwal of Sacred and Clerical Music* MUSICA RELIGIOSA OLOMUNC 2009.

Rodzajem działań promujących kulturę są wyróżnienia przyznawane imprezom kulturalnym w formie Patronatu Prezydenta Miasta i Mecenatu Miasta. W roku 2008 przyznano Patronat Prezydenta Miasta Szczecin 36 imprezom, Mecenat Miasta Szczecin 13 imprezom.

Corocznie za twórcze osiągnięcia najwybitniejszym twórcom lub animatorom kultury związanym ze środowiskiem szczecińskim przyznawana jest Nagroda Artystyczna Miasta Szczecin (w 2008 r. Nagrodę otrzymali Wojciech Zieliński – artysta grafik i malarz, Anna Zaradny i Robert Piotrowicz – muzycy, autorzy m.in. Międzynarodowego Festiwalu Muzyki Improwizowanej i Eksperymentalnej Musica Genera). Za działalność na rzecz realizowanych na terenie Szczecina przedsięwzięć kulturalnych lub działalność podejmowaną w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, w tym w szczególności w zakresie ochrony zabytków przyznawany jest tytuł Mecenasa Kultury Szczecina (w 2008 roku za wspieranie działalności szczecińskich instytucji kultury uhonorowany został Hotel Radisson SAS). W latach 2008-2009 Miasto wsparło organizację Plebiscytu Bursztynowy Pierścień organizowanego przez Redakcję Kuriera Szczecińskiego. W Plebiscycie nagrody otrzymują aktorzy oraz przedstawienia teatrów szczecińskich i koszalińskich.

Dziedzictwo kulturowe Szczecina nie jest ściśle związane z Polską, co jest jedną z przyczyn nie wykorzystywania jego potencjału w promocji Miasta, w tym turystycznej. Szczecinianie to w zdecydowanej większości społeczeństwo napływowe przybyłe po 1945 roku, które nie do końca wykorzystało ostatnie 60 lat na zbudowanie własnej lokalnej tożsamości, opartej na polskości wielowiekowej różnorodności kulturowej.

Szczecin jest miastem z bogatą historią - jest typowym miastem portowym powstałym we wczesnym średniowieczu, które połączyło trakt lądowy ze wschodu na zachód z drogą wodną z południa. Początkowy szybki rozwój został zapewniony lokacją na prawie Magdeburskim (1243 r.) i przystąpieniem do związku Hanzeatyckiego. W średniowieczu Szczecin był porównywalny z Lubeką, Stralsundem, Gdańskiem i Królewcem. Dopiero liczne wojny, a szczególnie wojna 30-letnia i 7-letnia zahamowały proces wzrostu Miasta.

Szczecin znajdował się od tego czasu pod rządami szwedzkimi i pruskimi, a także okupacją francuską. Z uwagi na burzliwą historię, w stosunku do innych miast nadbałtyckich, na Starym Mieście nie przetrwały zbyt licznie budynki średniowieczne, a liczba bogato zdobionych frontów była skromna. Większość zabudowy uległa dużym zmianom w XIX w. Podnoszono i upraszczano budynki, przekształcano partery i oficyny, likwidowano spichlerze a nawet rozebrano kilka kościołów. Od decyzji o likwidacji twierdzy (1873 r.) rozpoczął się proces szybkiej rozbudowy Miasta. Plan śródmieścia Szczecina, na północny zachód od ul. Wojska Polskiego, stanowi wybitny przykład dojrzałej kompozycji urbanistycznej drugiej połowy XIX stulecia. Wielkomiejski charakter, przestrzenność

i oryginalność kompozycji tego rejonu przetrwały próbę czasu i stanowią o bogactwie dziedzictwa miasta i wartościach jego krajobrazu. Proces zabudowy trwał do wybuchu I wojny światowej[10].

Obecnie architektura zabudowy śródmiejskiej, pomimo jej średniej wartości indywidualnej, stanowi wartościowy kompleks, który, poza wyróżniającymi się budowlami publicznymi, jest bardzo jednolity i tradycyjnie eklektyczny. Na skutek intensywnych bombardowań aliantów w czasie II wojny światowej, zwłaszcza w latach 1943 – 1944, całkowitemu zniszczeniu uległy tereny Starego Miasta, Bolinka i Grabowa (ogólnie zakres zniszczenia i uszkodzenia substancji miejskiej oceniano na 45%).

Szczególnej wartości nabrała zachowana zabudowa układu śródmiejskiego po zniszczeniach i rozebraniu Starego Miasta. Pomimo zniszczeń, w Szczecinie nadal istnieje znaczący zasób kulturowy, liczący ponad 4 600 zabytkowych nieruchomości (budynki, budowle, relikty osadnictwa pradziejowego, parki, cmentarze), znajdujących się w granicach administracyjnych Miasta. W liczbie tej widnieją obiekty wpisane do rejestru (około 160 pozycji) i ujęte jedynie w gminnej ewidencji zabytków (około 4 500 pozycji).

Obszary reprezentacyjne Miasta tworzone przez tereny związane z obiektami i instytucjami oraz przez pozostałe założenia o charakterze wielkomiejskim nasycone funkcjami handlowo-usługowymi i rekreacyjnymi, to przede wszystkim:

- Zamek Książąt Pomorskich wraz z bezpośrednim otoczeniem (obiekt mieści: siedzibę Urzędu Marszałkowskiego Województwa Zachodniopomorskiego, Operę i Operetkę, galerie wystawiennicze oraz inne placówki imprezowe),
- obszar podzamcza pomiędzy ul. Panieńską, Mściwoja a Bulwarem Piastowskim (z Ratuszem Staromiejskim, obecnie Muzeum Miasta)
- kościół św. Jana Ewangelisty z otoczeniem,
- Katedra św. Jakuba wraz z ul. św. Jakuba - Plac Orła Białego,
- obszar pomiędzy: kościołem Piotra i Pawła - pl. Solidarności - pl. Hołdu Pruskiego z Bramą Królewską - pl. Żołnierza Polskiego z Muzeum Narodowym, Galerią i Klubem „13-Muz" - ul. Korsarzy,
- oś: ul. ks. kard. Wyszyńskiego - pl. Brama Portowa - pl. Zwycięstwa,
- pl. Tobrucki - pl. Ratuszowy z ratuszem - pl. St. Batorego - aleja 3-go Maja - pl. Zawiszy Czarnego[11].

Wartościowe zespoły krajobrazowe z efektowną architekturą to przede wszystkim: zabudowa Wałów Chrobrego z parkiem Żeromskiego, gmach Urzędu Miasta z założeniem Jasnych Błoni i parkiem Kasprowicza, kompleks Cmentarza Centralnego, dwa historyczne place parad: Żołnierza i al. Niepodległości, plac Zwycięstwa z Bramą Portową i plac Hołdu Pruskiego z Bramą Królewską, oś al. Papieża Jana Pawła II, ul. Wielkopolska, aleja Piastów i Piłsudskiego z placami: Grunwaldzkim, Sprzymierzonych, Kościuszki; kompleksy koszarowe: przy ul. Potulickiej, Narutowicza, Żołnierskiej, Łukasińskiego, Wojska Polskiego, Ku Słońcu; zespoły szpitalne: w Zdunowie, przy ul. Unii Lubelskiej, Wyzwolenia, Piotra Skargi, Powstańców Wielkopolskich, Strzałowskiej; zespoły fabryczne w Żydowcach, przy ul. Kolumba, na Skolwinie, w tym znaczna część obszarów stoczniowych, port wolnocłowy,

[10] Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Szczecin przyjęte Uchwałą Rady Miasta Szczecina z dnia 24 listopada 2008 roku.
[11] Ibidem.

zabudowania lotniska, itp.[12]

Od dnia powołania Miejskiego Konserwatora Zabytków (1 kwietnia 1996 roku) jego zadaniem było przede wszystkim odwrócenie trendu fizycznej i społecznej degradacji obszaru centrum Miasta. Podstawowym zadaniem biura Miejskiego Konserwatora Zabytków od momentu podpisania porozumienia w 1999 r. stało się wydawanie pozwoleń konserwatorskich na prace konserwatorskie, remontowo-budowlane czy adaptacyjno-modernizacyjne obiektów zabytkowych oraz działania prowadzone w ich otoczeniu, wydawanie wytycznych konserwatorskich do projektowania oraz prowadzenie lustracji i nadzoru konserwatorskiego nad obiektami zabytkowymi – obejmujące około 1 200 spraw rocznie. Ponadto zadaniem Miejskiego Konserwatora Zabytków jest opracowanie głównych zasad polityki miasta w zakresie ochrony i konserwacji zabytków, jak też projektowanie środków na prace dokumentacyjne i konserwatorskie.[13]

Od tego czasu zrealizowano wiele projektów, w tym m.in. konserwacje i przywrócenia wystroju wnętrz miejskich obiektów użyteczności publicznej (np. komenda policji, szkoły, sądy, tarasy widokowe). Jednym z obecnych priorytetów jest ratowanie substancji zabytkowej Miasta poprzez rewitalizację zdegradowanych obszarów powojskowych i poprzemysłowych z przełomu XIX i XX w.

W przypadku obiektów będących w gestii samorządu prowadzone są bezpośrednio finansowane prace, jednak wiele zadań wykonywanych jest poprzez dotacje na prace konserwatorskie. Poniższa tabela zawiera zestawienie wydatków budżetu Miasta Szczecin na prace konserwatorskie.

Tabela 3.5.5. Wydatki z budżetu Gminy Miasta Szczecina na prace konserwatorskie w latach 2007-2010 (planowane)

Forma finansowania	2007	2008	2009	2010
Dotacje na konserwatorskie	290 000	1 504 500	1 106 671	1 751 635
Finansowanie bezpośrednie	586 264	0	0	500 000
Razem	**876 264**	**1 504 500**	**1 106 671**	**2 251 635**

Źródło: Sprawozdania z wykonania budżetu Miasta Szczecin 2007-2009, Budżet Miasta Szczecin na rok 2010, Wykazy dotacji przyznanych przez Miasto Szczecin na prace konserwatorskie w latach 2007-2010.

Pomimo realizacji coraz większych wydatków z budżetu Miasta na działalność związaną z ochroną i renowacją zabytków są to kwoty nadal niewystarczające. Problemem jest zły stan techniczny całych zespołów mieszkalnych, zdegradowana zabytkowa architektura poprzemysłowa, a także brak powiązania części mieszkańców z przedwojennym dziedzictwem kulturowym miasta a tym samym słabe zrozumienie społeczne dla problematyki ochrony zabytków, zwłaszcza w odniesieniu do obiektów mieszkalnych połączone z chęcią nieskrępowanego inwestowania w sposób przypadkowy bez poszanowania substancji zabytkowej i ładu przestrzennego. Odpowiedzią na stojące wyzwania są cele sformułowane w Gminnym programie opieki nad zabytkami Gminy Miasto Szczecin na lata 2008-2012.

[12] Ibidem.
[13] „X lat samorządowej służby konserwatorskiej w Szczecinie: 1 kwietnia 1996 – 1 kwietnia 2006", materiał WKiZ Urzędu Miasta Szczecin.

Problemy

1. Baza lokalowa instytucji i placówek nie we wszystkich przypadkach jest odpowiednia do pełnionych przez nie funkcji (np. funkcjonują w obiektach, które wybudowano do innych celów, w tym w byłych szkołach); istotnym przykładem problemów jest też lokalizacja opery, która uniemożliwia gościnne występy dużych zespołów, czy też niełatwa koegzystencja Muzeum Narodowego i Teatru Współczesnego.
2. Problemy związane z działaniem instytucji oraz placówek kultury i sztuki (wydarzenia, inicjatywy, imprezy), wynikające m.in. niewystarczającego poziomu finansowania. Niezadowalające jest pozyskiwanie środków centralnych, prywatnych, unijnych i z innych źródeł zewnętrznych do instytucji i placówek kultury. Strategię finansowania uznaje się za niedookreśloną (nie można finansować wszystkiego, określenie kryteriów wyboru, propozycja wyboru oferty najbardziej zgodnej ze strategią Miasta i najbardziej wszechstronnej dla odbiorców, zwłaszcza imprez flagowych). Opera na Zamku jest najsłabiej dotowaną operą w Polsce. Brakuje możliwości pozyskiwania nowej szerszej przestrzeni publicznej a niedostateczna ilość miejsc do organizacji dużych imprez utrudnia rozmowy z ich organizatorami.
3. Edukacja kulturalna, wymaga wsparcia systemowego. Nie są wykorzystywane atuty edukacji kulturalnej w wychowaniu. Jednocześnie jej brak ogranicza krąg odbiorców sztuki współczesnej, która wymaga komentarza. Zwłaszcza uczestnictwo młodych ludzi w życiu kulturalnym uznaje się za niezadowalające, a w ich zaangażowaniu nie pomaga źle oceniana promocja kultury i sztuki. Jako problemy wskazuje się niełatwą współpracę z mediami i konkurencję centrów handlowych, jako alternatywną, prostą w odbiorze formę spędzania czasu.
4. Wciąż niewystarczające są środki finansowe z budżetu miasta na ochronę zabytków jak również nienajlepsza sytuacja kadrowa, zwłaszcza w zakresie konserwatorów zabytków.
5. Niewystarczająca jest współpraca i integracja całego środowiska, w tym podmiotów podlegających Marszałkowi i Prezydentowi, organizacji pozarządowych i podmiotów prywatnych, a także współpraca w ujęciu metropolitalnym.

Ocena

W Szczecinie istnieje 12 instytucji kultury prowadzonych przez Gminę Miasto Szczecin oraz 5 podległych samorządowi województwa. Instytucje kultury działają w oparciu o ustawę o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej z 25 października 1991 roku, ale system dotacji podmiotowych ogranicza możliwości organizatorów w zakresie racjonalnego wykorzystywania środków.

Instytucje kultury borykają się głównie z problemami braku własnych, nowych budynków, złym stanem infrastruktury istniejących i koniecznością wyboru pomiędzy „być a mieć" (modernizacje i remonty a działalność merytoryczna). Do sukcesów należy zaliczyć: nowo powstały budynek Teatru Lalek „Pleciuga", wybudowany w partnerstwie prywatno-publicznym, remont Muzeum Techniki i Komunikacji z Funduszy Norweskich EOG, remonty filii MBP, budowę instytucji podległych Samorządowi Województwa Zachodniopomorskiego – Muzeum Morskiego, Centrum Dialogu „Przełomy".

Istotnym problemem ośrodków miejskich, nie będących postrzeganym jako centra rozwoju kultury na poziomie umożliwiającym w danej dziedzinie na krajowy lub międzynarodowy rozgłos, jest przyciąganie i angażowanie mecenasów kultury i sztuki. Zarówno brak prywatnych środków wspierających kulturę, jak też poważne braki w zdolnościach instytucji kultury do ich przyciągnięcia, powodują przekładanie większości problemów finansowych na roszczeniową postawę względem jednostek prowadzących. Stąd też tak duża rola organizacji pozarządowych w realizacji zadań kulturalnych, które od kilku lat korzystają z możliwości uzyskania finansowania na podstawie wieloletnich umów z Miastem, a także narzędzi pozwalających wykorzystywać pieniądze z umów na wkład własny do projektów współfinansowanych ze środków unijnych.

Jakkolwiek infrastruktura kulturalna Miasta objawia wiele długoletnich zaniedbań, a także niedostosowania obiektów do ich potrzeb, to planowane do realizacji projekty wydają się być istotnym elementem poprawy sytuacji w tym zakresie. W dużym stopniu zainteresowanie obiektami kulturalnymi jest wynikiem szerokiej dyskusji na temat rozwoju tej sfery w Mieście i wynikającej z niej determinacji władz Miasta i województwa. Działania te w efekcie stały się zalążkiem do podjęcia inicjatywy społecznej starania się Szczecina o tytuł Europejskiej Stolicy Kultury 2016. Wobec powyższego trudna sytuacja kultury zaczęła być szerzej postrzegana i w związku z tym ma ona szansę na rozwiązanie przynajmniej części swoich problemów.

Wyzwaniem dla Miasta będzie na pewno edukacja kulturalna obecnych i kolejnych pokoleń, bowiem zaplecze użytkowników rozwijającej się bazy kulturalnej już obecnie jest niewystarczające i odbiegające od innych dużych miast w Polsce. Niezbędne wydaje się podjęcie systemowych działań w zakresie szkolnictwa artystycznego w Szczecinie, których istotnym elementem będzie powstanie Akademii Sztuki, która będzie miała za zadanie kształcenie przyszłych artystów, ale też budowanie środowiska artystycznego. Brak natomiast odpowiednich zajęć artystycznych w szkołach o profilu nieartystycznym. W projekcie budżetu na 2010 rok pojawił się program wspierania edukacji artystycznej w kontekście Akademii Sztuki, wspólnie prowadzonej przez Urząd Miasta Szczecin i Urząd Marszałkowski.

Warto zwrócić uwagę, że promowanie wydarzeń kulturalnych wydaje się być rozproszone, zarówno w sferze finansowania konkretnych wydarzeń przez Miasto, jak również poprzez różne spojrzenia na tzw. wydarzenia kultury wysokiej i imprezy o charakterze masowym i rozrywkowym. Promocja kultury powinna odbywać się poprzez instytucje kultury, system oświatowy, organizacje pozarządowe, wydarzenia mające na celu przedstawienie odbiorcom kultury różnorodności, ale muszą one być ze sobą spójne i podporządkowane kierunkowej polityce.

W zakresie utrzymania materialnego i rozwoju atrakcyjności ekspozycji obiektów chronionych i zabytków należy stwierdzić, że poziom finansowania narzędzi wsparcia i zaangażowania społecznego w ochronę zabytków jest niewystarczający w stosunku do liczby obiektów w Mieście. Wskazać można zarówno na zły stan techniczny historycznych zespołów mieszkalnych i poprzemysłowych, jak też brak miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, określających warunki ochrony zabytków nie wpisanych do rejestru zabytków, a mających istotne znaczenie dla krajobrazu miasta. Praktycznie brak jest współpracy z właścicielami zabytków w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego, które w części lub w całości przyczyniałyby się do zmniejszenia stopnia zaniedbania zabytkowej zabudowy Miasta.

3.6. Demografia i praca

Fakty

Liczba ludności Szczecina na koniec 2008 roku wynosiła 406 941 osób, co stanowiło około 24% mieszkańców województwa i 1% ludności kraju oraz oznacza, że Szczecin jest 7 największym wśród polskich miast pod względem liczby ludności. W populacji mieszkańców przeważają kobiety (52,6%), co w korelacji z mniejszą śmiertelnością kobiet (o 1,5% w latach 2002-2008) w stosunku do liczby mężczyzn (2,4%) wpłynęło na wzrost współczynnika feminizacji o 0,7 – do poziomu 110,7 kobiet na 100 mężczyzn. Gęstość zaludnienia w Szczecinie wyniosła 1 352 osoby na 1 km^2 i jest to najniższa wartość w grupie polskich miast (np. Poznań - 2 127, Wrocław - 2 158, Gdańsk – 1 739).

Tabela 3.6.1. Sytuacja demograficzna mieszkańców Szczecina w latach 2002-2008

Wyszczególnienie	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2008 / 2002
Ogółem	415 117	414 032	411 900	411 119	409 068	407 811	406 941	-1,97%
Mężczyźni	197 826	197 028	195 963	195 433	194 524	193 744	193 055	-2,41%
Kobiety	217 291	217 004	215 937	215 686	214 544	214 067	213 886	-1,57%

Źródło: Główny Urząd Statystyczny.

Wraz ze spadkiem liczby mieszkańców nastąpiły poważne zmiany w strukturze demograficznej Szczecina. Najbardziej liczna grupa ludności w wieku produkcyjnym utrzymuje udział w ogólnej liczbie ludności, jednak rośnie liczba osób w wieku poprodukcyjnym, przy zmniejszającej się liczbie osób w wieku przedprodukcyjnym. Najprawdopodobniejszy scenariusz najbliższych lat to transfer zjawiska do grupy osób w wieku produkcyjnym i dalsze zwiększanie się udziału osób starszych w strukturze wiekowej szczecinian. Istotne jest przy tym, że nawet przy zatrzymaniu negatywnego trendu, np. przez dalszy wzrost dzietności, przynajmniej okresowy spadek liczby osób w wieku produkcyjnym nie może zostać zatrzymany.

Tabela 3.6.2. Ludność w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w latach 2002-2008

Wyszczególnienie		2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2008 / 2002
Ludność w wieku przedprodukcyjnym (17 lat i mniej)		74 435	71 719	69 596	68 060	66 654	65 485	64 622	-13,18%
Ludność w wieku produkcyjnym		273 575	274 512	274 012	274 249	272 549	271 250	269 645	-1,44%
Ludność w wieku poprodukcyjnym		67 107	67 801	68 292	68 810	69 865	71 076	72 674	8,30%
Procentowy udział ludności	W wieku przedprodukcyjnym	17,93%	17,32%	16,90%	16,55%	16,29%	16,06%	15,88%	-11,44%
	W wieku produkcyjnym	65,90%	66,30%	66,52%	66,71%	66,63%	66,51%	66,26%	0,54%
	W wieku poprodukcyjnym	16,17%	16,38%	16,58%	16,74%	17,08%	17,43%	17,86%	10,47%

Źródło: Główny Urząd Statystyczny.

Przy wskaźniku obciążenia demograficznego bardzo widoczne są wzajemne relacje liczby osób w poszczególnych grupach. Zauważyć można zwłaszcza systematyczny wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym do liczby osób w wieku przedprodukcyjnym. Stosunek ten wynosił w 2002 roku 0,9, a w 2008 roku istotnie wzrósł do 1,125 osoby – liczba osób w wieku poprodukcyjnym przekroczyła liczbę osób w wieku przedprodukcyjnym w 2005 roku. Wartość wskaźnika liczby ludności w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w

wieku produkcyjnym wyniosła 27, co oznacza, że zanotował on wzrost o 10,2%. Tabela 3.6.3 prezentuje obciążenie demograficzne na przestrzeni lat 2002-2008.

Tabela 3.6.3. Obciążenie demograficzne w Szczecinie w latach 2002-2008

Wyszczególnienie	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2008 / 2002
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	51,7	50,8	50,3	49,9	50,1	50,3	50,9	-1,55%
Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	90,2	94,5	98,1	101,1	104,8	108,5	112,5	24,72%
Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	24,5	24,7	24,9	25,1	25,6	26,2	27	10,20%

Źródło: Główny Urząd Statystyczny.

Tabela 3.6.4 obrazuje zależności występujące w ruchu naturalnym ludności Szczecina. W okresie od 2002 do 2008 roku widoczna jest znaczna poprawa wskaźnika dynamiki demograficznej, będąca wynikiem spadku liczby zgonów w 2008 roku i systematycznego wzrostowi liczby urodzin praktycznie w całym badanym okresie.

Tabela 3.6.4. Ruch naturalny ludności na terenie Szczecina w latach 2002 i 2008

Wyszczególnienie	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2008 / 2002
Urodzenie żywe	3 091	3 275	3 327	3 422	3 411	3 701	3 986	28,96%
Urodzenia żywe na 1000 ludności	7,45	7,91	8,08	8,32	8,34	9,08	9,80	31,55%
Zgony	3 988	3 952	4 031	3 947	4 094	4 263	4 190	5,07%
Zgony na 1 000 ludności	9,61	9,55	9,79	9,60	10,01	10,45	10,30	7,18%
Zgony niemowląt	16	28	26	20	26	25	17	6,25%
Wskaźnik dynamiki demograficznej	0,78	0,83	0,83	0,87	0,83	0,87	0,95	22,74%

Źródło: Główny Urząd Statystyczny.

W roku 2008 zarysowuje się wzrost liczby zawieranych małżeństw, który w stosunku do roku 2002 wyniósł 675. Również liczba rozwodów uległa powiększeniu, ale przy dużo mniejszej dynamice i wyniosła w 2008 roku 1 114.

Tabela 3.6.5. Małżeństwa i rozwody na terenie Szczecina w latach 2002-2008

Wyszczególnienie	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2008 / 2002
Małżeństwa	1 824	1 875	1 816	1 997	2 198	2 392	2 499	37,01%
Małżeństwa na 1 000 mieszkańców	4,39	4,53	4,41	4,86	5,37	5,87	6,14	39,76%
Rozwody	1 047	1 106	1 203	1 226	1 508	1 153	1 114	6,40%
Rozwody na 1 000 mieszkańców	2,52	2,67	2,92	2,98	3,69	2,83	2,74	8,54%

Źródło: Główny Urząd Statystyczny.

Na stan ludności w Mieście znaczący wpływ ma również migracja. Od roku 2003 saldo migracji Szczecina jest ujemne (z wyjątkiem roku 2005, kiedy było lekko dodatnie), a w analizowanym okresie od 2002 do 2008 roku włącznie ubyło ponad 1 650 mieszkańców Miasta. Analiza szczegółowych kierunków migracji z i do Miasta wskazuje, że napływ ludności wykazuje się mniejszą zmiennością (zarówno w zakresie łącznej liczby ludności napływowej, jak również jej struktury) i jednocześnie zarysowana została tendencja wzrostowa, natomiast odpływ mieszkańców jest zmienny i w główniej mierze zależy od liczby osób opuszczających Miasto w kierunkach

wiejskich. Z dużym prawdopodobieństwem można stwierdzić, że za znaczną część migracji w tym zakresie odpowiada zjawisko osiedlania się na obrzeżach Miasta, w gminach sąsiednich, a obserwowane wahania są wynikiem oddawania do użytku konkretnych inwestycji mieszkaniowych (osiedla domów wielorodzinnych).

Największe saldo migracji występuje w gminach: Dobra, Kołbaskowo, Goleniów, Police i Kobylanka. Dodatnie saldo migracji dla Szczecina jest najwyższe w stosunku do miast Stargard Szczeciński i Świnoujście oraz gminy Pyrzyce. Migracja ta w zdecydowanej większości jest wynikiem poszukiwania lepszych warunków mieszkaniowych i w rezultacie przenoszenia się poza granice Miasta.

Tabela 3.6.6. Migracje w Szczecinie w 2008 roku

Wyszczególnienie	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Napływ, w tym:	3 597	3 519	3 883	3 542	3 667	3 821	4 271	4 086	3 463
- z miast	2 311	2 336	2 673	2 314	2 372	2 511	2 624	2 472	2 128
- ze wsi	1 186	1 130	1 152	1 187	1 222	1 284	1 403	1 413	1 159
- z zagranicy	100	53	57	41	73	26	244	201	176
Odpływ, w tym:	3 082	3 178	3 419	3 708	4 159	3 763	4 332	4 762	4 246
- do miast	1 414	1 413	1 592	1 617	1 595	1 526	1 712	1 782	1 532
- na wieś	1 435	1 516	1 634	1 997	2 357	1 970	2 388	2 773	2 429
- za granicę	233	249	193	94	207	267	232	207	285
Saldo migracji	515	341	464	-166	-492	58	-61	-676	-783
Saldo migracji na 1000 mieszkańców	1,3	0,8	1,1	-0,4	-1,2	0,1	-0,1	-1,7	-1,9

Źródło: BDR GUS.

Zarówno dla procesów sfery społecznej, ale także gospodarczej i przestrzennej, ważne są również zjawiska demograficzne występujące w Szczecińskim Obszarze Metropolitalnym (SOM). Na koniec 2008 roku SOM zamieszkiwało 618 tys. osób i stan ten utrzymuje się od 10 lat. Następują wyraźne przemieszczenia ludności wewnątrz obszaru: od roku 1996 liczba ludności na terenach wiejskich SOM zwiększyła się z 42,9 tys. do 62,2 tys., podczas gdy w miastach liczba mieszkańców spadła z 573,4 tys. (93% ogółu ludności SOM) do 555,9 tys. (90%). W samym Szczecinie liczba mieszkańców zmniejszyła się z 418,8 tys. (68% ludności SOM) do 406,9 tys. (66%). Jedynym miastem utrzymującym liczbę ludności jest Goleniów. Gmina Stare Czarnowo jest natomiast jedynym obszarem wiejskim, na którym liczba ludności spada. Głównym obszarem wzrostu liczby ludności z uwagi na najkorzystniejszą dostępność do centrum miasta są gminy sąsiadujące ze Szczecinem od zachodu (Dobra i Kołbaskowo). Rozwój osadnictwa w gminie Dobra w głównej mierze rozwija się krawędziowo do osiedli szczecińskich, niejako doklejając się do już istniejącej zabudowy (z tego powodu największymi miejscowościami gminy są Mierzyn z 5 350 i Bezrzecze z 2 540 mieszkańcami). W gminie Kołbaskowo natomiast, jako pasmo wzdłuż drogi krajowej nr 13, największymi miejscowościami są: Przecław z 3 480 i Warzymice z 1 889 mieszkańcami. Podobnie jak w całym kraju zauważyć można wyraźny trend dezurbanizacyjny – ludność dużych i średnich miast przenosi się na tereny podmiejskie. W latach 1998-2007 Szczecin uzyskał dodatnie saldo migracji, ponieważ był miejscem napływu mieszkańców z innych terenów, głównie z mniejszych miast leżących w zachodniej części województwa (Police, Choszczno, Nowogard, Świnoujście, Gryfino, Pyrzyce i Gryfice), miasteczek środkowej części województwa oraz Koszalina i Szczecinka.

Procesy deglomeracyjne zachodzą nie tylko na skutek przenoszenia się mieszkańców poza miasto - zauważalne są również w samym Szczecinie. Następuje wyraźny spadek liczby ludności w centrum miasta i na dużych osiedlach z wielkiej płyty (Zawadzkiego, Słoneczne). Wzrasta natomiast liczba mieszkańców na obszarach oddalonych od centrum (Warszewo, Osów, Bukowo, Krzekowo-Bezrzecze, Kijewo).

Wraz ze zmianami liczby ludności następują zmiany w strukturze wieku ludności. Migrują głównie młodzi ludzie, którzy po osiedleniu i poprawie warunków mieszkaniowych decydują się na założenie rodziny, przez co na tych terenach wzrasta wyraźnie przyrost naturalny. W efekcie powstają młode struktury demograficzne z dużym odsetkiem dzieci. W obszarach charakteryzujących się odpływem ludności dominuje duży odsetek osób w wieku poprodukcyjnym.

Wykres 3.6.1. Prognozowana liczba mieszkańców Szczecina do roku 2025

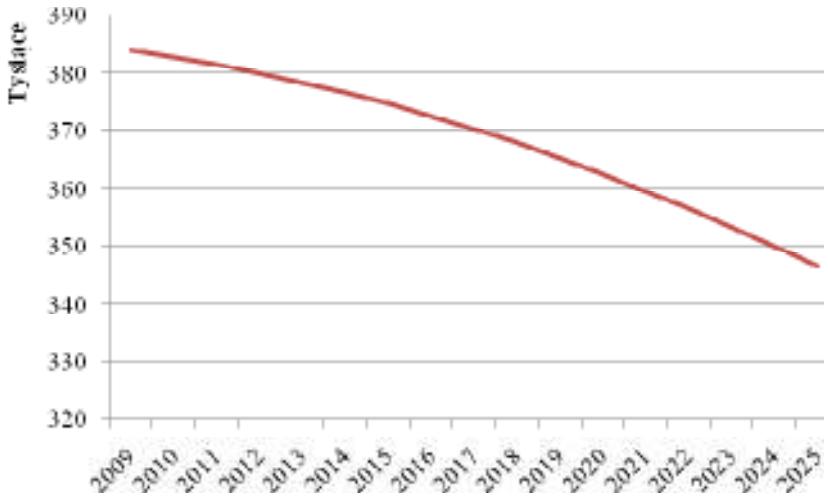

Źródło: Analiza i prognoza zjawisk demograficznych Szczecina 2025 z uwzględnieniem ich wpływu na gospodarkę miasta i rozwój usług publicznych, Public Profits Sp. z o.o., Poznań – Szczecin, czerwiec 2009.

Dokonana na zlecenie Urzędu Miasta Szczecin analiza zjawisk demograficznych do roku 2025 wskazuje, że niekorzystne tendencje zostaną utrzymane, a w efekcie liczba mieszkańców Szczecina w ostatnim roku programowania Aktualizowanej Strategii może spaść poniżej 350 tys. osób. Przewiduje się przy tym pogorszenie struktury wiekowej (wzrost mediany wieku), a także znaczny wzrost współczynnika feminizacji lokalnej społeczności. W efekcie opisywanych zjawisk wskaźnik obciążenia demograficznego, mający silne inklinacje ekonomiczne dla lokalnej gospodarki, może wzrosnąć prawie do 85%, wobec obecnych 55%.

Liczba osób prowadzących działalność gospodarczą w Szczecinie w 2008 roku wyniosła 47 173. W stosunku do innych dużych miast wartość wskaźnika liczby ludności przypadającej na 1 osobę fizyczną prowadzącą działalność gospodarczą była na średnim poziomie i wyniosła 8,63 osoby. Wartość wspomnianego wskaźnika w Gdańsku kształtowała się na poziomie 11,25, a w Poznaniu 8,34 osoby.

Liczba osób przypadająca na 1 organizację pozarządową wynosiła w Szczecinie 215 i była nieznacznie większa w porównaniu do Poznania i Wrocławia.

W 2008 roku przeciętne miesięczne wynagrodzenie w Szczecinie w sektorze przedsiębiorstw wyniosło 3 135 zł i było porównywalne z poziomem wynagrodzenia we Wrocławiu, ale znacznie niższe niż w Poznaniu i Gdańsku. Najwyższe średnie zarobki w Szczecinie zanotowały osoby zatrudnione w sektorze transportu, gospodarki magazynowej i łączności (3 533 zł), a najniższe w branży handlu i naprawy (2 814 zł).

Tabela 3.6.7. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie w sektorze przedsiębiorstw w 2008 roku

Wyszczególnienie	Szczecin	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowice	Lublin	Łódź	Poznań	Wrocław
Średnie wynagrodzenie ogółem:	3 135,02	2 854,26	3 996,08	4 362,39	2 784,14	2 821,93	3 576,07	3 177,44
- w tym przemysł	3 276,17	2 951,11	4 349,26	4 882,32	3 210,15	2 839,92	4 197,13	3 720,67
- w tym budownictwo	3 018,79	2 840,93	4 054,88	3 508,96	2 840,82	3 312,07	3 955,15	3 827,69
- w tym handel i naprawy	2 813,75	2 705,43	3 513,89	3 303,21	2 289,62	2 806,18	3 088,97	2 978,17
- w tym hotele i restauracje	2 453,37	2 184,82	2 095,61	2 082,96	1 613,55	2 097,83	2 451,55	2 213,68
- w tym transport, gospodarka magazynowa i	3 533,24	3 456,61	3 916,40	3 004,91	2 644,88	2 992,49	3 253,41	3 928,56

Źródło: Główny Urząd Statystyczny.

Liczba bezrobotnych w Szczecinie na koniec 2009 roku ukształtowała się na poziomie powyżej 14 tys. osób, co oznacza prawie dwukrotny wzrost w ciągu roku. Bardzo istotnym zdarzeniem, tłumaczącym tak duży wzrost wraz z osłabieniem gospodarczym w Polsce, była upadłość szczecińskiej stoczni. Porównując prezentowane w tabeli dane szczecińskiego rynku pracy z miastami porównywanymi należy stwierdzić, ze odnotowana stopa bezrobocia znacznie odstaje od zdecydowanie liderujących Poznania, Gdańska i Wrocławia, ale nie odbiega od pozostałych miast. Warte podkreślenia jest zjawisko najniższego w Mieście udziału kobiet w zarejestrowanych bezrobotnych, choć może ono być efektem najniższej aktywności zawodowej w tej grupie. Negatywnym zjawiskiem jest niski udział w grupie bezrobotnych osób z prawem do zasiłki i jednocześnie duży udział osób dotychczas niepracujących. Świadczy to o tym, że w Szczecinie elastyczność rynku pracy jest stosunkowo niska, a zarejestrowani bezrobotni nie są w stanie znaleźć pracy przez dłuższy czas, w tym niezwykle istotnej dla przebiegu życia zawodowego pierwszej pracy.

Tabela 3.6.8. Bezrobocie zarejestrowane na koniec 2009 roku

Wyszczególnienie	Szczecin	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowice	Lublin	Łódź	Poznań	Wrocław
Bezrobocie ogółem	14 316	12 374	9 512	6 618	14 784	31 973	10 178	16 182
- w tym kobiety	45,4%	51,5%	48,7%	53,9%	49,8%	49,2%	50,2%	51,1%
- z prawem do zasiłku	16,0%	21,8%	22,8%	20,9%	13,1%	19,6%	25,5%	23,4%
- dotychczas niepracujący	21,7%	11,1%	18,7%	13,5%	21,2%	17,2%	15,4%	10,9%
Stopa bezropocia rejestrowanego	8,1%	7,3%	4,9%	11,1%	9,3%	9,5%	3,2%	5,0%

Źródło: Główny Urząd Statystyczny.

Tabela 3.6.9. przedstawia liczbę osób bezrobotnych według wykształcenia i wieku. Największa liczba bezrobotnych legitymuje się wykształceniem co najwyżej gimnazjalnym (31,8%), natomiast w strukturze wiekowej przeważają osoby w wieku 25-34 lata (31,2%). Negatywne skutki roku 2009 najbardziej odczuły osoby z wykształceniem zasadniczym (przyrost liczby bezrobotnych o 151,3%), a tradycyjnie najmniej osoby z wyższym wykształceniem (przyrost o 51,8%). Największy wzrost bezrobotnych zarejestrowanych odnotowano przy tym w

grupie wiekowej 35-44 lata (wzrost o 121,1%), jednak w każdym z badanych przedziałów wyniósł co najmniej 85%.

Tabela 3.6.9. Bezrobocie według wykształcenia i wieku w latach 2000-2009

Wyszczególnienie	2000	2007	2008	2009
Z wykształceniem:				
wyższym	998	1 648	1 494	2 268
średnim zawodowym	3 190	2 333	1 506	2 822
średnim ogólnokształcącym	1 329	1 063	775	1 407
zasadniczym zawodowym	4 457	2 352	1 299	3 264
gimnazjalnym i niższym	6 391	4 078	2 320	4 555
W wieku:				
24 lata i mniej	3 717	1 265	996	1 841
25 - 34	3 651	3 332	2 409	4 471
35 - 44	4 157	1 945	1 207	2 669
45 - 54	4 298	3 442	1 818	3 490
55 lat i więcej	542	1 490	964	1 845

Źródło: Wydział Rozwoju Miasta w Szczecinie.

Istotnym zjawiskiem wpływającym na poziom bezrobocia na przełomie 2009 i 2010 roku jest kończący się proces kompensacyjny związany ze szczecińską stocznią. Według statystyk projektu „Wparcie dla pracowników sektora budownictwa okrętowego dotkniętych negatywnymi skutkami restrukturyzacji" na dzień 09.04.2010 roku z liczby 3 588 uczestników programu jedynie 30% znalazło zatrudnienie (w tym samozatrudnienie) lub o podjęciu przez nich zatrudnienia można domniemywać. 36% z wymienionej liczby osób zarejestrowało się jako bezrobotne, natomiast pozostała część (około 1 220 osób) to nadal potencjalni bezrobotni, którzy dopiero ujawnią się w oficjalnych statystykach. Jednocześnie sytuacja finansowa Zakładów Chemicznych Police SA jest na tyle nieustabilizowana, że nie można wykluczyć ich upadłości lub konieczności ograniczenia zatrudnienia, co również może skutkować ubytkiem od kilkudziesięciu do kilkuset szczecińskich podatników PIT.

Elementem świadczącym o poziomie dochodów mieszkańców i problemie związanym z bezrobociem jest średnia kwota udzielonego świadczenia społecznego na 1 mieszkańca. W Szczecinie w 2008 roku wyniosła ona 74 z i była wyższa niż w porównywanych miastach: Gdańsku (66 zł), Poznaniu (68 zł) i Wrocławiu (48 zł).

Ostatecznej oceny warunków życia w mieście dokonują jego mieszkańcy, bo to ich odczucia są benchmarkiem dla wszelkich działań społecznych, gospodarczych i przestrzennych. Opublikowany w 2010 roku ranking przyjazności miast[14] badał oceny oferty edukacyjnej, kulturalnej, atrakcyjność turystyczną, infrastrukturę drogową, czystość i porządek, możliwość zawodowego rozwoju, wreszcie sam wygląd miasta. W rankingu 18 miast wojewódzkich Szczecin został sklasyfikowany z 9 punktami, przed ostatnim Lublinem (8 punktami), za Łodzią (18 punktów). Pierwsze trzy miejsca zajęły Wrocław (73 punkty), Kraków (63 punkty) i Poznań (62 punkty).

[14] Badanie TNS OBOP dla Newsweek Polska, 10 maj 2010 r.

Problemy

1. Problemy związane z niekorzystnymi tendencjami w zakresie przyrostu naturalnego, związane ze zbyt małą liczbą urodzeń i występującym ujemnym przyrostem naturalnym. Problem potęguje brak spójnej polityki prorodzinnej i starzenie się społeczeństwa. Malejący przyrost naturalny stawia poważne wyzwania przed systemem szkolnictwa wszystkich szczebli, zwłaszcza w zakresie sieci szkół i restrukturyzacji szkół wyższych przede wszystkim w kierunku uatrakcyjnienia oferty kierunków i specjalności poprzez jej lepsze dostosowanie do potrzeb rynku pracy.
2. Występujące krajowe i zagraniczne migracje, w tym głównie ludzi młodych. Zjawisko migracji ma poważniejszy zasięg, bowiem w znacznej części nie jest rejestrowane przez oficjalne statystyki. Ze Szczecina migrują najczęściej osoby młode, lepiej wykształcone, wykazujące ponadprzeciętną aktywność. Do Szczecina przyjeżdżają zwykle osoby z gmin województwa zachodniopomorskiego, a saldo migracji jest ujemne.
3. Występują niekorzystne zmiany w strukturze ludności (wzrost udziału ludności w wieku poprodukcyjnym i spadek w wieku przedprodukcyjnym), co wraz ze zmniejszaniem bezwzględnej liczby ludności stanowi poważne wyzwanie dla rynku pracy w bliższej i dalszej przyszłości (potencjalny brak rąk do pracy, mniejsze wpływy do budżetu i samorządu, zwiększone wydatki na służbę zdrowia i opiekę społeczną).
4. Stopa bezrobocia w Szczecinie jest umiarkowana, choć wyższa niż w większości innych dużych miast Polski. Rynek pracy jest jednak niestabilny, co oznacza, że wkrótce mogą pojawić się kolejne grupy zarejestrowanych osób bez pracy (m.in. dawni pracownicy Stoczni Szczecińskiej Nowa i firm powiązanych, możliwe zwolnienia w Z.Ch. Police SA). Niestabilność rynku oznacza również potrzebę doskonalenia kształcenia ustawicznego i podniesienia na wyższy poziom szkolnictwa zawodowego.
5. Kapitał ludzki w Szczecinie jest stosunkowo słaby i nie jest wystarczająco wykorzystywany. Wiele osób posiadających wysokie kwalifikacje migruje poza obszar metropolitalny Szczecina (do innych metropolii lub za granicę). Występuje bezrobocie, w tym wśród ludzi młodych, aczkolwiek bezrobocie wśród osób młodych z wyższym wykształceniem jest bardzo niskie. Problemem jest niski poziom kwalifikacji praktycznych znaczącej części populacji Miasta. Bezrobocie wśród tej grupy jest stosunkowo wysokie. Problemem jest również nadal wysoki udział osób długotrwale bezrobotnych.
6. Szczecinianie przeprowadzają się do strefy podmiejskiej, co w konsekwencji powoduje spadek populacji w Mieście, przy zachowaniu populacji w obszarze metropolitalnym. W większości przypadków migracja następuje przy utrzymaniu dotychczasowego zatrudnienia, co skutkuje spadkiem dochodów aglomeracji przy utrzymywaniu się wszystkich pozostałych obciążeń. Konieczne jest dostosowanie układu transportowego do zmian kierunków podróży. Brak zorganizowanego układu wszechstronnych powiązań komunikacyjnych, informacyjnych itp. w układzie metropolitalnym. Brak możliwości zaspokojenia usług podstawowych w miejscu zamieszkania powodujący zwiększone zapotrzebowanie transportowe do oddalonych ośrodków usługowych.

Ocena

Szczecin jest jednym z większych miast Polski - pod względem liczby mieszkańców plasuje się na 7 miejscu w kraju. W ostatnich latach liczba ludności Szczecina utrzymuje się na poziomie nieco powyżej 400 tys. mieszkańców, jednak prognozy są niekorzystne i przewidują dalszy, systematyczny spadek liczby ludności

Szczecina. Zakłada się, że w 2025 roku w Mieście będzie zamieszkiwało 358 tys., a w 2030 już tylko 336 tys. osób.

W ostatnich latach w Szczecinie zauważalny jest postępujący powolny ubytek rzeczywisty ludności, co jest wynikiem niskiego przyrostu naturalnego (w ujęciu długoterminowym) i pogłębiania się ujemnego salda migracji. Występują migracje krajowe i zagraniczne. Ponadto zmieniające się fale wyżów i niżów demograficznych spowodowały zmiany w strukturze ludności według wieku, w tym wzrost przeciętnego wieku ludności ogółem. W ciągu ostatnich kilku lat zmalała liczba i udział ludności w wieku przedprodukcyjnym, a wzrosła liczba i udział pozostałych grup, szczególnie w wieku poprodukcyjnym. Pogłębił się również spadek liczebności osób w grupie wiekowej potencjalnych studentów szczecińskich uczelni. Skutki starzenia się społeczeństwa są spowodowane wydłużeniem życia oraz zahamowaniem liczby urodzeń, a wchodzącym w dorosłość rocznikom wyżu demograficznego z lat osiemdziesiątych nie towarzyszy oczekiwany wzrost liczby dzieci.

Konsekwencje przemian demograficznych wykraczają dużo dalej poza sferę społeczną, mogą być widoczne na wielu płaszczyznach. Starzenie się społeczeństwa przyczyni się do wzrostu obciążeń ludności w wieku produkcyjnym, co rodzi negatywne konsekwencje dla systemu ubezpieczeń społecznych. Spadek liczby ludności i spadek ludności w wieku produkcyjnym oznacza mniejsze wpływy do budżetu miasta na skutek spadku dochodów podatkowych (PIT) oraz dotacji celowych, dla których bazę obliczeniową stanowi liczba mieszkańców. Pojawią się koszty związane z przemodelowaniem infrastruktury społecznej obciążające budżet miasta. Na skutek ograniczenia popytu i zmiany jego struktury nastąpi redukcja oferty zarówno sektora publicznego, jak i prywatnego. Polityka społeczna będzie kształtowana przede wszystkim przez popyt na usługi podnoszące jakość życia ludzi w podeszłym wieku (zapewnienie aktywności, potrzeb w zakresie opieki medycznej i opieki społecznej).

Założenie rodziny i posiadanie dzieci wiąże się z szeregiem obowiązków związanych z zapewnieniem opieki na czas wykonywania pracy przez rodziców. Niedostateczna dostępność żłobków i przedszkoli oraz wysokie koszty związane z opieką prywatną nad dziećmi sprawiają, że pewna liczba kobiet nie decyduje się na powrót na rynek pracy nie tylko z powodów chęci osobistej opieki nad dzieckiem. Takiego rodzaju utrudnienia oraz trudności w nabyciu drogich lokali mieszkalnych przez młode małżeństwa sprawiają, że decyzja o posiadaniu potomstwa jest w przypadku wielu młodych ludzi odraczana. Jednocześnie jednak w pewnych grupach społecznych obserwuje się brak jakiegokolwiek planowania rodziny, obniżanie wieku inicjacji seksualnej, a w następstwie problemy związane z niedopełnianiem obowiązków rodzicielskich i konieczność przejmowania tych funkcji przez system pomocy społecznej.

Aby zapobiec tym zjawiskom i złagodzić niekorzystne tendencje demograficzne, Miasto we współpracy z innymi podmiotami powinno wypracować spójny projekt promujący politykę prorodzinną poprzez wzmocnienie zachęt do posiadania dzieci, tworzenie i utrzymywanie usług prorodzinnych, w tym infrastruktury w celu opieki nad dzieckiem. Dla potencjalnych matek ważne jest zagwarantowanie możliwości łączenia życia zawodowego z rodzinnym, poprzez większą świadomość pracodawców oraz pogodzenie posiadania rodziny ze studiami, co może np. mieć wpływ na obniżenie wieku matek rodzących pierwsze dziecko. Jednak podstawą tych działań jest zwiększenie świadomości społeczeństwa odnośnie przyszłych problemów – społeczeństwo, które dzisiaj powoduje niekorzystne przemiany, w przyszłości będzie dotkliwie odczuwać ich skutki.

Niedostosowanie infrastruktury społecznej jest szczególnie widoczne na przykładzie szkolnictwa podstawowego. Zaspokajanie potrzeb społeczności lokalnej w zakresie edukacji publicznej należy do zadań własnych gminy. Tymczasem np. w gminie Dobra połowa dzieci w wieku szkolnym uczęszcza do szkół podstawowych w innej gminie, w tym zwłaszcza w Szczecinie. Przesunięcia ludności Szczecina z centrum do dzielnic peryferyjnych powodują, że w obszarze przy granicach Miasta mieszka najwięcej młodych ludzi i najwięcej dzieci, a szkoły tam zlokalizowane są najbardziej obciążone[15]. Mieszkańcy terenów podmiejskich często są zatrudnieni na terenie miasta, więc ich dzieci uczęszczają również do szczecińskich przedszkoli, stąd też w przedszkolach, zwłaszcza przy trasach komunikacyjnych jest bardzo duży odsetek dzieci z innych gmin.

Jednym ze sposobów przeciwdziałania skutkom niekorzystnych procesów demograficznych jest wspieranie procesów imigracyjnych – tj. czasowe i stałe osiedlanie się ludności z innych krajów. Procesy tego typu miały miejsce w wielu innych krajach rozwiniętych, cierpiących na deficyt siły roboczej. Imigranci przyczyniają się do rozwoju gospodarki, wzbogacają tkankę społeczną miasta, stanowią o jego wielokulturowości. Powodują równocześnie konieczność zmierzenia się z nowymi wyzwaniami i są potencjalnym źródłem konfliktów.

Należy również pamiętać, że Polska nadal jest krajem o bardzo niskiej koncentracji mieszkańców w miastach, stąd też można się spodziewać dalszego napływu ludności ze wsi i mniejszych miejscowości, tym bardziej, że Szczecin nie posiada innego tak silnego ośrodka metropolitalnego w promieniu kilkuset kilometrów.

[15] Koncepcja zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego. Szczecin 2009, s. 101.

4. Diagnoza w sferze gospodarczej

4.1. Struktura branżowa gospodarki

Fakty

Na skutek zmian zaistniałych w polskiej rzeczywistości po 1989 roku ciągłej zmianie ulega struktura gospodarki, zarówno w ujęciu własnościowym, jak też branżowym. Powoli charakter specjalizacji gospodarki zmienia się z rolniczo-przemysłowej w stronę usług, w tym wysoce specjalistycznych. Dynamicznym zmianom na początku lat dziewięćdziesiątych uległa również struktura podmiotów prowadzących działalność gospodarczą – od znacznej przewagi dużych zakładów produkcyjnych do wzrostu znaczenia małych i średnich przedsiębiorstw, stanowiących obecnie motor wzrostu produktywności i konkurencyjności kraju.

Obserwowane zmiany następowały również w Szczecinie, choć miały swój lokalny charakter. Przede wszystkim w samym Mieście i jego bliskim otoczeniu nieliczne były duże zakłady państwowe, które mogły poprzez proces transformacji własnościowej stać się liderami. Jednocześnie większość z istniejących dużych podmiotów-pracodawców państwowych nie przetrwała próby działania na wolnym rynku, bez względu na podejmowane próby prywatyzacyjne lub ich brak (np. Odra, Wiskord, Załom, Dana, Polmos, FMS Polmo, PPDiUR Gryf, Transocean, Stocznia Szczecińska, Espebepe, Huta Szczecin, ZP Skolwin). W chwili obecnej w Szczecinie działają już tylko 4 przedsiębiorstwa państwowe, których kondycja jest bardzo różna: od świetnie radzącej sobie na rynku międzynarodowym Polskiej Żeglugi Morskiej, przez rynkowych „średniaków", takich jak PP-U Port Rybacki Gryf i PZF Cefarm, po postawioną w stan upadłości Szczecińską Wytwórnię Wódek Polmos.

Konsekwencją powyższych przekształceń w strukturze gospodarczej Szczecina jest stosunkowo wysoki współczynnik przedsiębiorczości, liczony liczbą przedsiębiorstw (których średnia wielkość jest niższa od średniej dla Polski) na 1 mieszkańca.

Tabela 4.1.1. Podmioty gospodarki narodowej na dzień 31.03.2009 roku według klasyfikacji PKD

Benchmarking	Szczecin	Gdańsk	Poznań	Wrocław	Bydgoszcz	Katowice	Lublin	Łódź
Podmioty gospodarki narodowej, w tym:	**63 387**	**60 194**	**93 414**	**95 813**	**45 339**	**40 250**	**38 941**	**93 704**
a) osoby prawne i jednostki org. nie mające osobowości prawnej, w tym:	**16 982**	**19 748**	**26 629**	**29 854**	**11 020**	**14 045**	**10 155**	**23 179**
- przedsiębiorstwa państwowe	4	4	12	1	6	7	5	18
- spółdzielnie	238	304	295	382	119	106	196	217
- spółki handlowe	6 137	7 868	11 757	11 170	3 618	6 177	3 840	7 410
- w tym z udziałem kapitału zagranicznego	1 864	1 383	2 667	2 996	519	1 058	457	1 602
- spółki cywilne	5 226	4 352	8 618	8 185	4 022	4 001	2 905	8 938
b) osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, w tym:	**46 405**	**40 446**	**66 785**	**65 959**	**34 319**	**26 205**	**28 786**	**70 525**
- w tym rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo	307	202	499	416	182	110	159	1 006
- przemysł	3 916	5 254	5 646	5 111	2 992	1 860	1 969	4 455
- budownictwo	5 791	4 367	7 248	7 851	3 583	2 250	2 699	6 535
- handel i naprawy	12 057	9 900	18 004	18 455	10 665	8 660	8 786	22 163
- hotele i restauracje	1 270	1 080	1 465	1 413	675	773	634	1 666
- transport, gospodarka magazynowa i łączność	4 591	3 983	5 788	5 761	3 190	2 206	2 970	6 337
- pośrednictwo finansowe	2 060	2 323	3 244	3 288	2 038	1 329	1 678	3 658
- obsługa nieruchomości i firm	9 559	7 947	15 398	14 454	5 757	5 147	5 247	11 301
- działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna pozostała	2 153	1 773	3 208	2 922	1 706	1 225	1 290	3 282

Źródło: Biuletyny kwartalne województw, I kw. 2009, GUS, Warszawa 2009.

Ogólna liczba podmiotów w gospodarce stawia Szczecin w środku grupy porównywanej, zarówno pod względem ilości podmiotów posiadających osobowość prawną, jak też działalności wykonywanej osobiście. Wysoki natomiast jest sam udział liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w ogólnej liczbie podmiotów, gdzie Szczecin z wymienionym udziałem na poziomie 73,2% znajduje się wśród liderów (Bydgoszcz 75,7%, Łódź 75,3%).

Opisane zjawisko może świadczyć o wysokiej przedsiębiorczości mieszkańców Szczecina, zarówno w zakresie samodzielnego podejmowania ryzyka gospodarczego, jak też otwartości na elastyczne formy zatrudniania. Stanowi też o potencjale Miasta w postaci rozwoju mikro i małych przedsiębiorstw w kierunku średnich i dużych spółek prawa handlowego. Aby tak się stało, odpowiednią wiedzą, aktywnością i motywacją muszą wykazywać się sami przedsiębiorcy, jednak dużą rolę w umożliwieniu rozwoju muszą odegrać również instytucje otoczenia biznesu wszelakiego rodzaju. Rozwój mikroprzedsiębiorczości w stronę większych, stabilnych podmiotów gospodarczych musi również posiadać odpowiednie podstawy w postaci sprzyjającej koniunktury gospodarczej (w skali kraju i regionu).

Tabela 4.1.2. Przedsiębiorstwa zarejestrowane w rejestrze REGON w 2002 i 2008 roku

Wyszczególnienie	Okres	Szczecin	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowice	Lublin	Łódź	Poznań	Wrocław	Województwo	Polska
Liczba podmiotów gospodarki narodowej ogółem	2002	62 516	46 468	57 853	41 092	39 324	89 387	83 813	93 053	195 282	3 468 218
	2008	64 098	45 233	60 122	40 439	39 060	94 578	93 250	95 602	213 124	3 757 093
	2008 / 2002	**2,5%**	-2,7%	3,9%	-1,6%	-0,7%	5,8%	11,3%	2,7%	9,1%	8,3%
Liczba prywatnych podmiotów gospodarki narodowej	2002	60 399	45 063	55 158	39 491	38 352	87 127	81 965	88 337	187 566	3 347 625
	2008	62 249	44 296	58 037	38 910	38 307	92 472	91 654	92 155	206 128	3 632 565
	2008 / 2002	**3,1%**	-1,7%	5,2%	-1,5%	-0,1%	6,1%	11,8%	4,3%	9,9%	8,5%
Liczba publicznych podmiotów gospodarki narodowej	2002	2 117	1 405	2 695	1 601	972	2 260	1 848	4 716	7 716	120 593
	2008	1 849	937	2 085	1 529	753	2 106	1 596	3 447	6 996	124 528
	2008 / 2002	**-12,7%**	-33,3%	-22,6%	-4,5%	-22,5%	-6,8%	-13,6%	-26,9%	-9,3%	3,3%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ewidencji REGON.

Analizując dynamikę liczby przedsiębiorstw w latach 2002-2008 można zauważyć, że Szczecin - dysponując dużą liczbą podmiotów gospodarczych w 2002 roku - nie wykazał dużego ich przyrostu w ciągu sześciu analizowanych lat. Warto jednak zauważyć, że również w pozostałych dużych miastach wskaźnik ten przyjmował wartości poniżej średniej krajowej, stąd też można wnioskować, że początek XXI wieku to czas rozwoju przedsiębiorczości w mniejszych ośrodkach miejskich i wiejskich.

Tabela 4.1.3. Liczba podmiotów gospodarki narodowej na 10 tys. mieszkańców w latach 2002 i 2008

Wyszczególnienie	Okres	Szczecin	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowice	Lublin	Łódź	Poznań	Wrocław	Województwo	Polska
Liczba podmiotów gospodarczych ogółem na 10 tys. mieszkańców	2002	**1 506**	1 249	1 253	1 264	1 097	1 138	1 452	1 456	1 150	907
	2008	**1 575**	1 260	1 320	1 306	1 115	1 266	1 673	1 512	1 259	985
	2008 / 2002	**4,6%**	0,9%	5,3%	3,3%	1,6%	11,2%	15,2%	3,9%	9,4%	8,6%
Liczba podmiotów zatrudniająca od 0 do 9 pracowników na 10 tys. mieszkańców	2002	**1 448**	1 198	1 198	1 180	1 055	1 079	1 379	1 409	1 104	864
	2008	**1 516**	1 202	1 256	1 215	1 065	1 199	1 585	1 455	1 211	936
	2008 / 2002	**4,7%**	0,3%	4,9%	3,0%	1,0%	11,2%	15,0%	3,3%	9,7%	8,3%
Liczba podmiotów zatrudniająca od 10 do 49 pracowników na 10 tys. mieszkańców	2002	**45,3**	37,6	43,6	67,1	31,5	47,7	58,4	35,0	36,1	34,4
	2008	**46,8**	45,3	51,3	73,7	37,4	54,9	72,1	45,1	38,8	40,6
	2008 / 2002	**3,1%**	20,6%	17,8%	9,9%	18,7%	15,0%	23,5%	28,7%	7,4%	18,0%
Liczba podmiotów zatrudniająca od 50 do 249 pracowników na 10 tys. mieszkańców	2002	**10,1**	11,0	9,8	13,8	8,7	9,9	12,5	9,5	8,4	7,6
	2008	**10,2**	10,9	10,3	13,7	9,8	10,1	13,1	10,1	7,9	7,7
	2008 / 2002	**0,8%**	-1,1%	4,9%	-1,1%	12,1%	2,4%	4,9%	6,6%	-6,2%	1,7%
Liczba podmiotów zatrudniająca od 250 do 999 pracowników na 10 tys. mieszkańców	2002	**1,7**	1,5	1,9	2,6	1,7	1,8	2,0	2,1	1,1	1,2
	2008	**1,5**	1,6	1,5	2,9	1,5	1,3	2,5	2,0	0,8	1,0
	2008 / 2002	**-13,6%**	7,3%	-19,9%	11,1%	-11,2%	-27,4%	21,3%	-4,1%	-22,3%	-11,0%
Liczba podmiotów zatrudniająca od 1000 pracowników na 10 tys. mieszkańców	2002	**0,5**	0,6	0,5	0,8	0,6	0,3	0,6	0,5	0,3	0,2
	2008	**0,3**	0,4	0,4	0,7	0,6	0,3	0,7	0,5	0,2	0,2
	2008 / 2002	**-33,7%**	-35,2%	-3,5%	-14,5%	2,3%	9,3%	9,3%	-5,0%	-40,7%	-14,5%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDR GUS.

W Szczecinie wysoki jest poziom liczby przedsiębiorstw w odniesieniu do stanu ludnościowego Miasta – na koniec 2008 roku z liczbą 1 575 podmiotów na 10 tys. mieszkańców Szczecin ustępował jedynie Poznaniowi (1 673), zdecydowanie przewyższając średnią dla ośmiu porównywanych miast (1 378). Podobną pozycję Szczecin posiada w liczbie przedsiębiorstw zatrudniających do 9 pracowników w przeliczeniu na mieszkańca.

Natomiast wraz ze wzrostem średniej wielkości podmiotu gospodarczego (liczonej poziomem zatrudnienia) Szczecin traci swoją pozycję - w przypadku podmiotów zatrudniających od 49 do 249 i od 250 do 999 pracowników plasuje się w środku porównywanej grupy, w przypadku większych przedsiębiorstw notuje wielkości najmniejsze.

Niewielka ilość większych przedsiębiorstw jest odczuwalnym brakiem w gospodarce Szczecina, bowiem duże podmioty generują popyt na usługi okołobiznesowe, często są centrami innowacyjności i dostarczycielami inwestycji w Mieście.

Tabela 4.1.4. Zarejestrowane i wyrejestrowane podmioty gospodarki narodowej w latach 2003-2008

Nowo zarejestrowane w REGON podmioty gospodarki narodowej							Wyrejestrowane z REGON podmioty gospodarki narodowej					
Powiaty miejskie	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Szczecin	4 120	4 177	4 586	5 067	5 177	5 277	3 205	3 606	2 930	5 445	5 230	5 336
Bydgoszcz	2 842	2 536	2 917	3 222	3 263	3 543	1 282	4 829	1 284	4 747	3 203	2 830
Gdańsk	4 105	3 746	4 399	5 026	5 002	5 308	2 440	4 689	3 812	4 619	4 652	4 067
Łódź	6 609	5 664	6 478	6 771	6 708	6 934	3 514	3 584	4 178	8 138	6 554	6 253
Katowice	2 462	2 327	2 446	2 553	2 460	2 686	1 972	1 689	1 793	2 202	2 462	4 904
Lublin	2 957	2 787	3 074	3 147	3 383	3 622	2 128	2 977	2 818	3 010	4 325	2 914
Poznań	5 520	5 201	6 161	6 723	6 697	7 287	1 740	4 064	3 184	7 299	4 419	4 892
Wrocław	5 927	5 516	6 072	7 114	7 051	7 411	3 597	5 998	7 213	7 042	5 974	5 374

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS.

W powyższej tabeli przedstawiono liczbę nowo zakładanych podmiotów gospodarczych i likwidowanych w latach 2003-2008. Szczecin jest jedynym porównywanym miastem, w którym liczba zakładanych przedsiębiorstw rośnie nieprzerwanie (i jest największa na 1 mieszkańca). Jednakże od roku 2006 liczba podmiotów likwidowanych przewyższa liczbę nowych podmiotów. Przyrosty netto liczby przedsiębiorstw w poszczególnych miastach zaprezentowano na poniższym wykresie.

Wykres 4.1.1. Przyrost netto podmiotów gospodarki narodowej w latach 2003-2008

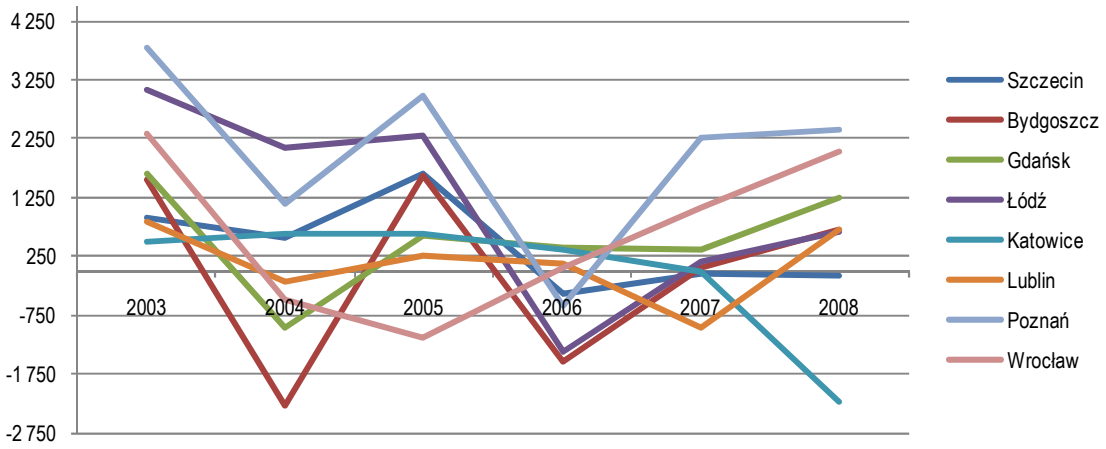

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Regionalnych GUS.

W kolejnej tabeli zaprezentowano udział liczby przedsiębiorstw z wybranych sekcji PKD w ogólnej liczbie przedsiębiorstw w roku 2002 i roku 2008, a także dynamikę poziomu udziału, jako miarę tempa przemian strukturalnych lokalnych gospodarek.

Tabela 4.1.5. Udział podmiotów wybranych sekcji PKD w ogólnej liczbie podmiotów w latach 2002 i 2009

Wyszczególnienie	Okres	Szczecin	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowice	Lublin	Łódź	Poznań	Wrocław	Województwo	Polska
Udział podmiotów sekcji D - przetwórstwo przemysłowe	2002	8,41%	10,63%	13,24%	8,04%	7,78%	15,65%	10,72%	8,76%	8,66%	10,89%
	2009	8,38%	9,37%	11,78%	7,30%	7,39%	12,97%	8,95%	7,62%	8,33%	9,75%
	2009 / 2002	-0,4%	-11,9%	-11,1%	-9,3%	-5,0%	-17,1%	-16,4%	-12,9%	-3,8%	-10,5%
Udział podmiotów sekcji E - wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	2002	0,10%	0,04%	0,06%	0,07%	0,05%	0,02%	0,06%	0,05%	0,16%	0,10%
	2009	0,25%	0,13%	0,15%	0,09%	0,07%	0,06%	0,14%	0,06%	0,21%	0,14%
	2009 / 2002	154,7%	204,1%	172,9%	28,0%	50,7%	150,2%	124,8%	35,3%	32,1%	48,8%
Udział podmiotów sekcji F - Budownictwo	2002	11,2%	9,7%	10,0%	8,0%	8,7%	8,1%	9,9%	10,9%	10,2%	10,3%
	2009	11,1%	9,7%	9,5%	8,1%	8,9%	8,4%	9,5%	10,2%	12,0%	11,5%
	2009 / 2002	-1,0%	0,2%	-5,2%	1,9%	2,0%	4,1%	-3,6%	-6,4%	17,9%	11,1%
Udział podmiotów sekcji G - Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, motocykli i art. użytku osobistego i domowego	2002	29,4%	33,9%	26,6%	35,4%	33,4%	33,1%	30,8%	30,2%	30,8%	33,7%
	2009	25,5%	29,2%	23,2%	30,4%	29,5%	29,1%	26,7%	26,0%	26,8%	29,3%
	2009 / 2002	-13,2%	-14,0%	-12,9%	-14,0%	-11,8%	-12,0%	-13,2%	-13,7%	-12,9%	-13,0%
Udział podmiotów sekcji H - Hotele i restauracje	2002	2,5%	2,0%	2,4%	2,9%	2,5%	2,3%	2,1%	2,1%	5,5%	3,1%
	2009	2,8%	2,0%	2,6%	2,9%	2,4%	2,5%	2,4%	2,3%	6,1%	3,2%
	2009 / 2002	12,1%	2,9%	10,0%	1,5%	-1,7%	10,9%	16,9%	14,3%	11,0%	3,6%
Udział podmiotów sekcji I - Transport, gospodarka magazynowa i łączność	2002	8,5%	7,9%	8,2%	6,9%	8,9%	7,9%	7,5%	7,1%	7,3%	7,7%
	2009	8,3%	7,5%	7,7%	6,6%	8,2%	7,6%	7,1%	6,8%	6,8%	7,2%
	2009 / 2002	-1,4%	-4,4%	-6,2%	-4,3%	-8,1%	-4,3%	-5,2%	-3,5%	-7,4%	-6,8%
Udział podmiotów sekcji J - Pośrednictwo finansowe	2002	3,5%	4,5%	4,5%	4,2%	4,2%	4,0%	3,6%	3,8%	3,4%	3,6%
	2009	3,6%	4,9%	4,1%	4,2%	4,4%	4,1%	3,9%	4,0%	3,3%	3,5%
	2009 / 2002	4,1%	9,0%	-8,4%	-1,2%	4,5%	2,9%	10,0%	6,4%	-4,0%	-2,5%
Udział podmiotów sekcji K - Obsługa nieruchomości, wynajem i usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej	2002	23,2%	17,6%	22,5%	20,0%	18,1%	15,8%	21,3%	24,1%	17,6%	14,8%
	2009	23,9%	19,2%	25,9%	23,1%	19,1%	18,8%	24,5%	27,3%	18,1%	17,2%
	2009 / 2002	2,8%	8,8%	15,2%	15,6%	5,3%	18,9%	14,7%	13,2%	3,1%	16,1%
Udział podmiotów sekcji M - Edukacja	2002	1,8%	1,9%	1,5%	2,1%	2,3%	2,0%	1,7%	1,8%	1,9%	2,1%
	2009	2,2%	2,4%	2,3%	2,5%	2,9%	2,6%	2,5%	2,5%	2,2%	2,7%
	2009 / 2002	26,1%	26,5%	50,9%	19,5%	27,1%	26,2%	44,9%	36,5%	16,8%	29,8%
Udział pozostałych sekcji	2002	11,5%	11,9%	11,0%	12,5%	14,0%	11,1%	12,3%	11,3%	14,5%	13,8%
	2009	14,0%	15,6%	12,8%	14,8%	17,1%	13,9%	14,2%	13,1%	16,2%	15,6%
	2009 / 2002	21,3%	31,4%	16,2%	18,6%	22,3%	24,6%	15,1%	16,1%	11,2%	13,1%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDR GUS.

W ramach struktury branżowej Szczecin wyróżnia się dużym udziałem przedsiębiorstw budowlanych (ujemna dynamika wzrostu udziału), jednak ich średnia wielkość jest mniejsza, niż w większości miast porównywalnych. Podobnie charakterystyczny dla Szczecina jest najwyższy w grupie udział firm transportowych i co warte podkreślenia, również udział firm z zakresu wytwarzania i zaopatrywania w energię elektryczną, wodę i gaz. Średni poziom odnotowano w zakresie udziału firm pośrednictwa finansowego. Stosunkowo niewielki udział posiada sektor przetwórstwa przemysłowego, jednak wskaźniki w tym zakresie wyrównują się pomiędzy porównywanymi miastami.

Liczba przedsiębiorstw, struktura branżowa, a także dynamika liczby i struktury branżowej świadczą o przedsiębiorczości mieszkańców, jednak dopiero produktywność ogółu lokalnej gospodarki jest w stanie odpowiedzieć na pytanie o jakość przedsiębiorstw oraz siłę i potencjał gospodarczy Miasta. W poniższej tabeli zebrano dane o produkcie krajowym brutto dla poszczególnych miast w roku 2002 i 2007.

Tabela 4.1.6. Produkt krajowy brutto w roku 2002 i 2007 w wybranych miastach Polski

Wyszczególnienie	Okres	Szczecin	podregion bygosko-toruński	podregion trójmiejski	podregion katowicki	podregion lubelski	Łódź	Poznań	Wrocław	Województwo	Polska
PKB w milionach złotych	2002	13 172	18 901	23 099	25 597	13 866	20 100	24 209	20 628	35 234	808 578
	2007	16 163	26 301	32 964	34 261	18 767	28 278	35 208	28 923	46 904	1 176 737
	2007 / 2002	22,7%	39,2%	42,7%	33,8%	35,3%	40,7%	45,4%	40,2%	33,1%	45,5%
PKB per capita w złotych	2002	31 718	24 997	30 526	31 952	19 399	25 482	41 842	32 214	20 746	21 149
	2007	39 558	34 683	44 151	44 273	26 265	37 372	62 422	45 623	27 708	30 873
	2007 / 2002	24,7%	38,7%	44,6%	38,6%	35,4%	46,7%	49,2%	41,6%	33,6%	46,0%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Wśród porównywanych wyżej miast (aglomeracji) Szczecin w roku 2002 posiadał najniższą wartość produktu krajowego brutto w ujęciu nominalnym, który stanowił 54,4% PKB Poznania (miasto o najwyższym PKB na koniec 2007 roku). W roku 2007 szczeciński PKB stanowił już tylko 45,9% poziomu Poznania.

Wykres 4.1.2. Zmiana PKB na mieszkańca w latach 2002-2007

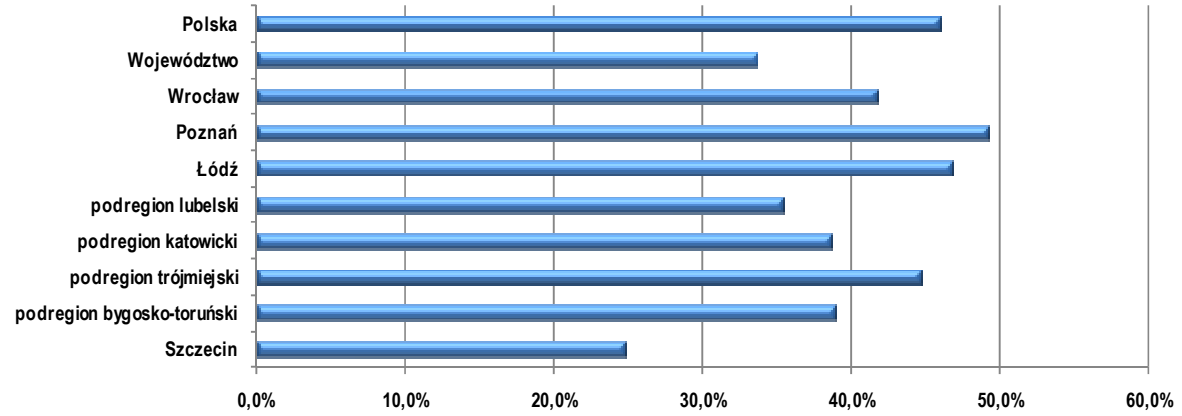

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W przypadku PKB przeliczonego na mieszkańca różnice przejawiają się inaczej, lecz równie niepokojąco: w 2002 roku Szczecin miał PKB na mieszkańca zbliżony do Wrocławia, Katowic i Trójmiasta, natomiast do roku 2007 miasta te wyraźnie wyprzedziły Szczecin, co wynika ze zdecydowanie niższej dynamiki PKB w Szczecinie niż w innych miastach ujętych w zestawieniu - PKB Polski na mieszkańca w latach 2002-2007 wzrósł o 46,0%, podczas gdy w Szczecinie zaledwie o 24,7% i jest to najgorszy wynik wśród porównywanych miast, choć nominalna wartość PKB na mieszkańca jest w Szczecinie nadal wyższa od Łodzi, Lublina i Bydgoszczy. Jednak dystans do lepiej rozwiniętych miast jest coraz większy, a miasta uznawane dotąd za gorzej rozwinięte zaczynają odrabiać straty.

Kolejnym czynnikiem charakteryzującym strukturę lokalnej gospodarki jest poziom zatrudnienia w poszczególnych sektorach branżowych.

Tabela 4.1.7. Przeciętne zatrudnienie według sektorów w 2008 roku w tysiącach osób

Wyszczególnienie	Szczecin	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowice	Lublin	Łódź	Poznań	Wrocław
Pracujący ogółem	**114,6**	118,1	139,9	158,1	112,6	221,5	227,6	234,2
Pracujący w przemyśle	**23**	36,3	28,6	35,1	16,6	59,4	46,9	40,8
Pracujący w budownictwie	**6,1**	5,4	8,9	10,4	8,5	8,3	11,5	13,9
Pracujący w handlu i naprawach	**15,7**	16,8	21,3	22,1	17,1	32,6	42,5	34,9
Pracujący w transporcie, magazynowaniu i łączności	**13,2**	7,8	11,3	14	7,7	14,6	15,4	15,9
Pracujący w pośrednictwie finansowym	**4,5**	4	5,1	8,4	5,4	8,2	10,9	19
Pracujący w obsłudze nieruchomości i firm	**12**	12	17,1	23,7	8,7	27,5	30,6	39,2
Pracujący pozostali	**40,1**	35,8	47,6	44,4	48,6	70,9	69,8	70,5
Udział zatrudnionych w sektorze prywatnym	**55,15%**	62,49%	62,19%	58,00%	53,73%	63,30%	64,10%	67,16%
Udział pracujących w liczbie mieszkańców	**28,2%**	32,9%	30,7%	51,1%	32,1%	29,6%	40,8%	37,0%

Źródło: Miasta Wojewódzkie - podstawowe dane statystyczne, Urząd Statystyczny w Poznaniu, Warszawa 2009.

Szczecin pod względem liczby zatrudnionych w przedsiębiorstwach zajmuje przedostatnie miejsce, nieznacznie wyprzedzając mniejszy Lublin. Charakteryzujące się mniejszą liczbą mieszkańców miasta, takie jak Bydgoszcz i Katowice, również posiadają wyższą liczbę zatrudnionych. Oznacza to, że Szczecin z jednej strony nadal boryka się ze stosunkowo wysokim bezrobociem względem porównywanych miast, ale co gorsze, posiada niższy udział pracujących w liczbie mieszkańców.

Słabość rynku pracy widoczna jest zwłaszcza w zakresie zatrudnienia w przemyśle, które jest efektem wspominanego upadku większości dużych zakładów państwowych. Niskie zatrudnienie utrzymuje się również w handlu i naprawach, co jest efektem istnienia znacznej liczby sklepów wielkopowierzchniowych, charakteryzujących się niskim zatrudnieniem względem wielkości sprzedaży. Na tle porównywanych miast, charakterystyczny dla Szczecina jest wysoki udział zatrudnienia w transporcie i branży logistycznej, co jest efektem m.in. funkcjonowania portu morskiego w Szczecinie, spółek przeładunkowych i szeregu firm logistycznych wokół morsko-lądowego węzła transportowego.

Problem braku dużych przedsiębiorstw, które generują popyt na usługi okołobiznesowe, jest szczególnie odczuwalny od momentu upadku Stoczni Szczecińskiej Nowa. Kolejne informacje dotyczące procesu kompensacji są istotne dla planowania rozwoju gospodarczego Miasta, bowiem sytuacja w której możliwe będzie podtrzymanie dużego zatrudnienia na terenach postoczniowych jest zupełnie inną on konieczności racjonalnego projektowania zagospodarowania tego obszaru. Na dzień sporządzania diagnozy ogłoszone są kolejne przetargi na ruchome części majątku, które rozstrzygnięte zostaną 20 lipca 2010 roku. Według Zarządcy Kompensacji obecne zainteresowanie majątkiem o wartości 120 mln złotych, w tym np. pochylniami Wulkan i Odra, działem malarni, wykazują zakłady związane z konstrukcjami wielkogabarytowymi i stalowymi, jak również firmy produkujące elementy do wykańczania statków. Będzie to kolejny etap sprzedaży majątku Stoczni w częściach (dotychczas sprzedano 9 z 19 pakietów), która pozwoli podtrzymać produkcję na części terenów, jednak ogranicza możliwość zagospodarowania terenów Stoczni jako całości.

W ramach prowadzonej w Szczecinie polityki gospodarczej należy również monitorować sytuację w Zakładach Chemicznych Police SA, bowiem przyznana w czerwcu 2010 roku pożyczka z ARP SA w wysokości 150 mln zł

jest tylko elementem planu niezbędnego do realizacji celu, jakim jest uniknięcie upadłości. W tym wypadku trudno też liczyć na zakończenie sukcesem przedłużających się procedur i decyzji prywatyzacyjnych, które w przypadku utrzymywania się trudnej sytuacji finansowej Przedsiębiorstwa prawdopodobnie nie dojdą do skutku.

Szczecin charakteryzuje się stosunkowo niskim współczynnikiem udziału zatrudnienia w sektorze prywatnym, pomimo niewielkiej ilości przedsiębiorstw państwowych. Można więc wnioskować, że znacznie rozbudowany jest tutaj sektor finansów publicznych, który pomimo większej stabilności zatrudnienia charakteryzuje się relatywnie niskim poziomem zarobków i - w przypadku administracji - brakiem czynników generujących dochód.

Tabela 4.1.8. Zatrudnienie w 300 największych międzynarodowych centrach usług w Polsce na dzień 31.12.2007 r.

Wyszczególnienie	Szczecin	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowice	Lublin	Łódź	Poznań	Wrocław
IT	600	630	947	345	500	1 923	1 959	3 507
Call center	261	370	0	376	0	652	1 891	645
R&D	350	520	1 089	181	43	805	117	1 615
Księgowość	0	0	0	200	360	870	320	1 810
HR	0	0	0	200	0	870	0	670
BPO	500	0	177	0	140	1 886	1 650	1 337
SSC	0	280	622	356	360	745	414	840

Źródło: "Przegląd 300 międzynarodowych centrów usług - definicje, segmentacja, zatrudnienie, plany i prognozy", DiS, Warszawa 2008.

Elementem wspomnianego już rozwoju części gospodarki usługowej jest rosnący poziom lokalizacji w Polsce międzynarodowych centrów usług. Na podstawie prezentowanych za Polską Agencją Informacji i Inwestycji Zagranicznych (raport DiS 2008) danych można stwierdzić, że również ten segment przedsiębiorstw nie jest w chwili obecnej w Szczecinie nadmiernie obecny. Jednakże już w roku 2009 dwie duże korporacje (UniCredit i Coloplast) podjęły decyzje o ulokowaniu części swoich centrów księgowo-rozliczeniowych w Szczecinie. Może to oznaczać, że dysponowanie znaczną liczbą uczelni wyższych, których absolwenci mogą stanowić element przyciągający inwestorów BPO i SSC, pozwoli Szczecinowi znaleźć stałe miejsce na mapie lokowania centrów usług w Polsce.

Problemy

1. Odpływ wysokokwalifikowanych kadr oraz absolwentów szkół średnich i uczelni wyższych do miast o wyższej średniej płacy i mniejszych barierach znalezienia pracy.
2. Malejąca rola gospodarki morskiej, skutkująca spadkiem popytu zarówno na kadry wykwalifikowane, jak też pracowników o zawodowym i średnim wykształceniu specjalistycznym.
3. Ograniczające rozwój współpracy biznesowej położenie Szczecina tj. znaczna odległość od głównych ośrodków gospodarczych (np. Warszawa, Wrocław) połączone z nienajlepszym skomunikowaniem.
4. Brak jednoznacznie zdefiniowanej specjalizacji gospodarczej w kontekście regionalnym, stanowiącej wizytówkę Miasta i przyciągającej większość inwestycji danego typu.
5. Niewielki udział firm średnich i dużych w strukturze podmiotów gospodarczych, wynikających z istnienia barier rozwoju mikro i małych przedsiębiorstw.

6. Niski poziom liczby osób pracujących w liczbie mieszkańców Szczecina, będący problemem zarówno bezrobocia, jak też niskiej aktywizacji zawodowej.
7. Dominujący udział podmiotów świadczących usługi „proste" (np. naprawy) w grupie podmiotów działających na rynku szczecińskim ogółem.
8. Funkcjonowanie podmiotów zagranicznych nastawionych głównie na minimalizację kosztów pracy, a nie wymianę know-how (w tym problem importu podzespołów do produkcji w jednostkach macierzystych – zagranicznych działających w ramach grupy, co nie sprzyja rozwojowi lokalnego rynku).
9. W krótkim i średnim terminie problemem jest utrzymanie ciągłości funkcjonowania firm - kooperantów Stoczni Szczecińskiej Nowa.
10. Niewystarczający poziom przejrzystości działań lokalnych władz, np. w zakresie dysponowania zasobami gruntowymi, a także niewystarczająco sprecyzowana wizja rozwoju gospodarczego Miasta.

Ocena

Z przedstawionych statystyk i dyskusji eksperckich wyłania się trudny i mało budujący obraz szczecińskiej gospodarki. Ostatecznym dowodem słabej kondycji gospodarczej Szczecina jest niska dynamika PKB na mieszkańca – zdecydowanie najniższa wśród dużych miast polskich. Po wejściu Polski do Unii Europejskiej silniejsze były negatywne konsekwencje peryferyjnego w stosunku do Warszawy i reszty kraju położenia Szczecina, niż korzyści z bliskości Niemiec i Skandynawii. Niezrealizowane przez państwo inwestycje w infrastrukturę drogową i kolejową, problemy Stoczni Szczecińskiej i jej kooperantów, brak większych inwestycji w Mieście – to główne przyczyny problemów nie tylko Miasta, ale i całego regionu.

Szczecin ciągle musi dbać o to, by być przyjazny przedsiębiorcom i przedsiębiorczości, nie tylko w zakresie warunków dla sprawnej obsługi procesu zakładania przedsiębiorstw, ale także posiadania jasnej wizji kierunków i sposobów wspierania wybranych branż. Należy w miarę możliwości wspierać lokalnych przedsiębiorców i uwłaszczać mieszkańców.

Równocześnie intensywnie zabiegać o inwestorów z zewnątrz. Szczecin powinien stawiać na te dziedziny, które mają dobre perspektywy. Warunkiem jest rozpoznanie oczekiwań inwestorów i zapewnienie odpowiednich zasobów (grunty, powierzchnie biurowe, kadry, otoczenie biznesu, skomunikowanie itd.). Wśród priorytetów na najbliższe lata powinno znaleźć się BPO – w różnych specjalnościach, w tym w zakresie informatyki, księgowości, projektowania, finansów, mając na uwadze, że jest to kierunek średniookresowy, z uwagi na charakter tego typu usług, opierający się na arbitrażu ceny pracy. W samym Mieście w pierwszym rzędzie należy stawiać na usługi, szczególnie oparte na wysokokwalifikowanych kadrach. Szansą na zmianę struktury branżowej gospodarki Szczecina jest zdynamizowanie rozwoju branż zaawansowanych technologii.

Mimo problemów związanych z upadkiem Stoczni Szczecińskiej Nowa, nie należy rezygnować z rozwoju produkcji i usług związanych z gospodarką morską. Dobre perspektywy stoją przed stoczniami remontowymi, producentami mniejszych statków, jachtów i łodzi. Tereny portowe mogą być wykorzystane nie tylko do przeładunków towarów, ale również jako miejsce produkcji, składania i konfekcjonowania różnych wyrobów, np. wielkogabarytowych konstrukcji (turbiny wiatrowe, konstrukcje „offshore"). Szczecin powinien jednak pamiętać o

swojej szczególnej roli jako węzeł transportowy i naturalne centrum logistyczne. Zapowiadane w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego zdecydowane działania zmierzające do poprawy skomunikowania Szczecina z resztą kraju powinny przywrócić należną Szczecinowi rolę w tym zakresie, dając również silny impuls rozwojowy samemu portowi. Port ma z pewnością duże szanse rozwojowe, czego dowodem obecność potężnej w Szczecinie spółki Deutsche Bahn (dawne PCC, wcześniej Drobnica).

Szansą, a zarazem ogromnym wyzwaniem dla Szczecina, jest niewątpliwie skala planowanych inwestycji miejskich, z których wiele ma być współfinansowanych z funduszy unijnych i kredytów. Szczecin nigdy nie miał tak wielkiego programu inwestycyjnego. Szansą i wyzwaniem jest również tworzenie relacji z otoczeniem w ramach szczecińskiego obszaru metropolitalnego. Inwestycje w gminach sąsiednich leżą w interesie Szczecina, tak jak w najlepiej pojętym interesie tych gmin leży wzmacnianie wszystkich funkcji metropolitalnych stolicy województwa.

Ważnym czynnikiem sukcesu będzie wyznaczenie przez władze Miasta jasnych kierunków rozwoju (strategia rozwoju Szczecina), a następnie konsekwentna i sprawna realizacja poszczególnych celów, programów i projektów. Kolejnym czynnikiem sukcesu jest wypracowanie skutecznych ram współpracy Miasta z uczelniami, biznesem, organizacjami pozarządowymi, środowiskami kultury. W relacjach Szczecin – Warszawa konieczna jest zupełnie nowa jakość i skuteczność współpracy prezydenta Miasta z marszałkiem, wojewodą, posłami, senatorami, europarlamentarzystami, mediami i organizacjami pozarządowymi.

4.2. Działalność inwestycyjna

Fakty

Działalność inwestycyjna stanowi niezbędny element rozwoju, zarówno w powszechnie odbieranej działalności inwestycyjnej przedsiębiorstw, jak też instytucji i podmiotów finansów publicznych. Działalność inwestycyjna obejmuje swym zasięgiem przedsięwzięcia w sferze realnej i niematerialnej, warunkujące przetrwanie i rozwój podmiotów w zmieniającym się, konkurencyjnym środowisku. W chwili obecnej szczególną uwagę poświęca się inwestycjom w zakresie technologii innowacyjnych, które w średnim i długim terminie pozwalają na znaczne zwiększenie efektywności pracy, a więc umożliwiają bogacenie się społeczeństwa i konkurowanie z rynkami dysponującymi tanią siłą roboczą.

Najwyższym poziomem atrakcyjności inwestycyjnej dla działalności zaawansowanej technologicznie charakteryzują się głównie ośrodki metropolitalne, bowiem w największych miastach skoncentrowana jest przeważająca część infrastruktury oraz kadry badawczo-rozwojowej. Duże ośrodki miejskie posiadają niezbędne zaplecze akademickie do kształcenia specjalistów zasilających lokalny rynek pracy, a dzięki rozbudowanej infrastrukturze czasu wolnego oferują dobre warunki życia i atmosferę kreatywności. Korzystne warunki funkcjonowania mogą także zapewnić ośrodki, w których zlokalizowana jest wysoko wyspecjalizowana produkcja o dużej skali oraz oferowane są dodatkowe korzyści, np. w postaci ulg z tytułu inwestycji w specjalnych strefach ekonomicznych. Wymienione uwarunkowania tworzą obszar konkurencji pomiędzy najprężniejszymi miastami, wśród których również Szczecin posiada swoje zalety i wady.

Tabela 4.2.1. Atrakcyjność inwestycyjna działalności zaawansowanej technologicznie - mocne i słabe strony podregionu szczecińskiego w 2009 r. według IBnGR

Czynniki	Charakterystyka
	Mocne strony
Dostępność transportowa	Węzeł transportowy rangi ponadregionalnej z dostępem do lotniska międzynarodowego, bliskość granicy zachodniej (doskonale rozwiniętej infrastruktury transportowej)
Jakość zasobów pracy	Ponadprzeciętna liczba studentów, bardzo wysoki poziom aktywności gospodarczej, ponadprzeciętna sytuacja zdrowotna
Infrastruktura gospodarcza	Ponadprzeciętna gęstość instytucji otoczenia biznesu
Infrastruktura społeczna	Rozbudowana baza noclegowa, rozwinięta działalność hotelowo restauracyjna
Poziom rozwoju gospodarki	Korzystna struktura gospodarki
	Słabe strony
Poziom bezpieczeństwa powszechnego	Wysoki poziom przestępczości, stosunkowo niski poziom wykrywalności przestępstw
Jakość środowiska przyrodniczego	Stosunkowo wysoki poziom emisji ścieków nieczyszczonych oraz pyłów, niski odsetek powierzchni chronionych

Źródło: "Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski 2009", KAS, IBnGR, Gdańsk 2009.

W 2008 roku wielkość nakładów inwestycyjnych podmiotów z siedzibą w Szczecinie wyniosła prawie 1,3 mld zł. Inwestowały głównie podmioty prowadzące działalność gospodarczą związaną z obsługą nieruchomości, wynajmem, nauką oraz wytwarzaniem i dostarczaniem energii.

Tabela 4.2.2. Nakłady inwestycyjne i wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca w zł

Wyszczególnienie	Okres	Szczecin	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowice	Lublin	Łódź	Poznań	Wrocław	Województwo	Polska
Przedsiębiorstwa - nakłady inwestycyjne na mieszkańca	2002	**1 779**	2 410	2 812	3 518	2 002	1 674	5 526	3 020	1 198	1 650
	2008	**3 137**	4 622	10 482	6 711	3 391	4 512	7 367	5 622	2 849	3 518
	2008 / 2002	**76,3%**	91,8%	272,8%	90,8%	69,4%	169,5%	33,3%	86,2%	137,8%	113,2%
Przedsiębiorstwa - wartość brutto środków trwałych na mieszkańca	2002	**34 151**	30 592	56 577	58 434	32 222	23 637	47 308	33 247	20 439	23 534
	2008	**37 770**	38 413	61 216	76 401	34 949	37 315	76 600	54 342	26 375	32 314
	2008 / 2002	**10,6%**	25,6%	8,2%	30,7%	8,5%	57,9%	61,9%	63,4%	29,0%	37,3%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Szczecin pod względem poziomu nakładów inwestycyjnych przedsiębiorstw na jednego mieszkańca sytuuje się na ostatnim miejscu wśród analizowanych miast, a porównywalny poziom reprezentuje jeszcze Lublin. Ponadto jedynie Bydgoszcz i Łódź posiada wartość wymienionego wskaźnika poniżej 5 tysięcy złotych. Jednocześnie w analizowanym okresie 2002-2008 Szczecin wykazał się stosunkowo niską dynamiką nakładów, niższą niż średni wzrost dla całego kraju i województwa. Należy jednak pamiętać, że kapitałochłonne inwestycje rzeczowe nie są jedynymi, które tworzą wysokospecjalistyczne i dobrze opłacane miejsca pracy, a motorem rozwoju wielu miast stały się lokalizowane centra specjalistycznych usług.

Warunkiem lokalizacji inwestycji na danym terenie jest dostępność odpowiednich nieruchomości gruntowych oraz nieruchomości zabudowanych (np. powierzchnie biurowe). W przypadku nieruchomości posiadających prywatnych właścicieli brak jest możliwości dokładnego oszacowania dostępności terenów (mierzoną najczęściej na podstawie średniej ceny za metr kwadratowy), jednak w chwili obecnej o możliwościach inwestycyjnych decyduje w dużym stopniu dostępność zasobów znajdujących się w gestii samorządów lokalnych. Szczecin w granicach miasta nie posiada już znaczących terenów inwestycyjnych, a ich duża część znajduje się w rękach syndyków (np. tereny postoczniowe, tereny po upadłej papierni itp.) lub są to nieuzdatnione tereny portowe.

W przypadku Szczecina informacje o nieruchomościach gruntowych i zabudowanych przeznaczonych pod dzierżawę, wieczyste użytkowanie i na sprzedaż podawane są m.in. na stronie internetowej Urzędu Miasta (Wydział Gospodarki Nieruchomościami) w postaci numerowanych wykazów. Z uwagi na procesy prywatyzacyjne maleje powierzchnia gruntów oddanych w wieczyste użytkowanie. Jednocześnie w przypadku nieruchomości przygotowywanych do zbycia w danym roku szczegółowe informacje znajdują się w wykazach Referatu ds. obsługi inwestorów. W roku 2009 Gmina Miasto Szczecin planuje przygotować do sprzedaży pod zabudowę komercyjną 51 nieruchomości o łącznej powierzchni niespełna 420 tys. m^2. Duże rezerwy nieruchomości, które mogą zostać przeznaczone do zbycia znajdują się w zasobie obecnie dzierżawionym.

Tabela 4.2.3. Nieruchomości Gminy Miasto Szczecin w dzierżawie w latach 2007-2009

Lp	Sposób użytkowania	Stan na 30.06.2007	Stan na 30.06.2008	Stan na 30.06.2009
1.	Handel i gastronomia	5 606	4 287	4 116
2.	Produkcja	2 861	550	490
3.	Usługi	4 687	2 625	2 723
4.	Magazyn i place składowe	21 930	23 380	20 313
5.	Administracyjno socjalne	11 334	12 674	12 446
6.	Parkingi	23 136	26 279	21 509
7.	Drogi dojazdowe, dojścia, place manewrowe	103 511	101 605	78 842
8.	Składowanie materiałów budowlanych, zaplecza budów	16 335	85 103	74 169
9.	Pogotowia lokatorskie	4 000	2 000	2 000
10.	Trafostacje itp.	2 249	11 236	9 573
11.	Schody, wiatrołapy	763	749	719
12.	Imprezy tymczasowe	27	0	0
13.	Zieleń ozdobna trawniki	211 573	225 250	234 919
14.	Rekreacja i wypoczynek	114 605	163 749	123 248
15.	Uprawy warzyw	1 436 945	1 117 252	1 061 129
16.	Uprawy rolne, łąki, pastwiska	2 907 933	3 357 188	3 122 630
17.	Hodowla	2 541	2 783	2 855
18.	Altanki	24 173	17 600	18 835
19.	Garażowiska	29 107	26 797	3 160
20.	Tereny po przetargu	452 593	406 484	444 557
21.	Inne	381 329	419 960	258 737
	Razem	**5 757 238**	**6 007 551**	**5 496 969**

Źródło: Wydział Gospodarki Nieruchomościami UM Szczecin.

Miarą aktywności inwestycyjnej są oczywiście poniesione nakłady i powstałe środki trwałe. Jednak oceną obecnych działań i przyszłych trendów są nie tylko inwestycji zrealizowane, ale także planowane, będące na etapie projektowania lub/i występowania o decyzje administracyjne.

Tabela 4.2.4. Wybrane zrealizowane i planowane większe inwestycje komercyjne w Szczecinie

Zrealizowane	W budowie	Planowane
Hotel Focus	Galeria Kaskada	Galeria handlowo-usługowa Kaskada (ECE)
Terminal kontenerowy Ostrów Grabowski	Biurowiec Oxygen	Centra Handlowe: Ferio, Aleja Ku Słońcu i Astra
Galeria Handlowa "Stara Cegielnia" (Caelum Development)	Centrum Diagnostyki Nowotworów (Szpital Kliniczny nr 1)	Galeria handlowa "Turzyn" (TURZYN Sp. z o.o.)
Silver Hotel & Gokart Center	Centrum Danych UNIZETO	Centrum Dydaktyczno-Badawcze Nanotechnologii ZUT
Salony samochodowe KIA, Nissan, Bemo Motors	Budynek ZUS Szczecin-Dąbie	Regionalne Centrum Innowacji i Transferu Technologii
Zachodniopomorskie Centrum Logistyczne w Porcie Szczecin	Terminal Kontenerowy DB Port Szczecin	Obiekty biurowe: Nowa Dana, Baltic Business Park, Brama Portowa 1 i 2, SGI Zbożowa, Piastów Office Park, CDI Posejdon
Salon Meblowy Agata, Leroy Merlin	Salony samochodowe Lexus, Opel, BMW, Toyota	Centrum Transferu Wiedzy i Innowacji
	Terminal kwasu siarkowe w Porcie Szczecin	
	Elewator zbożowy w Porcie Szczecin	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie www.urbanity.pl.

Tabela 4.2.5. Wydane decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu oraz decyzje o pozwoleniu na budowę w Gminie Miasto Szczecin w latach 2006-2009

Rok	Decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu	Decyzje o pozwoleniu na budowę
2006	1 304	1 996
2007	1 247	2 266
2008	923	2 124
I poł. 2009	488	932

Źródło: Wydział Gospodarki Nieruchomościami UM Szczecin.

Dotychczas największe inwestycje deweloperskie w Szczecinie miały charakter mieszkalny lub handlowy, a więc nie będący w zakresie głównych gospodarczych elementów rozwojowych. Jednak planowane na najbliższe lata inwestycje zapowiadają zmianę tego trendu. Ma to duży związek ze zmianą wizerunku Szczecina na miejsce dysponujące wykształconą i liczną kadrą pracowników oraz przyjazne inwestycjom typu BPO (*Business Process Outsourcing*).

Rysunek 4.2.1. Atrakcyjność inwestycyjna BPO miast Polski według Colliers International

Źródło: Raport o perspektywach BPO w Polsce, Colliers International, I 2008.

W opublikowanym w 2008 raporcie Colliers International oceniona została atrakcyjność inwestycyjna głównych miast w Polsce dla sektora BPO. Na prezentowanym wykresie w sposób syntetyczny przedstawiono oceny poszczególnych miast w zakresie dostępu do kadry, wysokości kosztów pracy, dostępnej infrastruktury biznesowej, kosztów i dostępności nieruchomości oraz polityki władz lokalnych w zakresie wspierania inwestycji. W analizowanej grupie Szczecin sytuuje się powyżej linii zależności poziomu kosztów i osiąganych korzyści, a więc jego atrakcyjność jako miejsce lokalizacji inwestycji została oceniona wysoko - na trzecim miejscu, w pewnej odległości od przodujących Łodzi i Poznania, nieznacznie przed Trójmiastem i Toruniem/Bydgoszczą. W przypadku Szczecina zwrócono uwagę na pozytywny trend w zakresie dostępu do kadry oraz infrastruktury biznesowej, a także polepszający się klimat dla inwestycji u władz lokalnych. Wskazano jednocześnie, że wraz z lokowaniem kolejnych inwestycji rosną koszty wynajmu nieruchomości, a także koszty pracy.

W strategii inwestycyjnej „Szczecin Miasto Usług" BPO (w skład którego wchodzą IT- outsourcing informatyczny, F&A – finanse księgowe, HR- kadry) został obok B+R wyznaczony jest jako sektor strategiczny. Aby nowoczesne usługi wykorzystujące zaawansowane technologie informatyczne mogły się rozwijać, należy im stworzyć właściwe środowisko biznesowe i zaplecze kadrowe (osoby z odpowiednim wyższym wykształceniem i znajomością języków obcych).

Szczecin już od kilku lat zaczyna być „rozpoznawany" na mapie miejsc atrakcyjnych w zakresie lokowania centrów usług okołobiznesowych dla dużych przedsiębiorstw, czego efektem są już dokonane inwestycje (np. TietoEnator, Coloplast, UniCredito). Jednak z uwagi na brak odpowiednich powierzchni biurowych branża ta rozwija się wolniej niż powinna. Rynek nowoczesnej powierzchni biurowej w Szczecinie znajduje się we wstępnej fazie rozwoju. Ze względu na ludność Miasta, bliskość granicy niemieckiej, znaczenie gospodarcze wynikające z funkcji w regionie, rynek ten jest zdecydowanie mniejszy niż np. w Poznaniu czy Lublinie. Większość powierzchni biurowej w Szczecinie stanowią obiekty klasy C (około 26 tys. m^2), usytuowane w lewobrzeżnej części Miasta. Powierzchnie biurowe klasy B+ i B pod wynajem kształtują się na poziomie około 40 tys. m^2 (PAZIM przy al. Wyzwolenia, „Pentagon" przy pl. Sprzymierzonych, Centrum Biznesowe MCX Sp. z o.o. przy ul. Piotra Skargi). Biurowce klasy A stanowią około 13 tys. m^2. Nowoczesnym obiektem tej klasy w centrum Miasta jest Centrum Biurowe MARIS przy pl. Hołdu Pruskiego o powierzchni najmu około 4,6 tys. m^2. Planowane inwestycje na rynku biurowym powinny zmienić tę sytuację.

Tabela 4.2.6. Planowane inwestycje biurowe w Szczecinie

L.p.	Nazwa projektu	Pow. biurowa [m^2]	Planowana data zakończenia
1.	Nowa Dana	20 877	2012
2.	Piastów Office Park	20 000	2015
3.	Baltic Business Park I	15 000	2013
4.	Baltic Business Park II	15 000	2013
5.	Centrum Wysokich Technologii / Oxygen	12 500	2010
6.	SGI Zbożowa	10 000	2011
7.	Brama Portowa I	6 800	2012
8.	Brama Portowa II	4 000	2012

Źródło: Opracowanie własne na podstawie www.urbanity.pl.

W celu podniesienia atrakcyjności inwestycyjnej Szczecina, oprócz uchwalonych w 2007 roku programów „Szczecińskiego Programu Regionalnej Pomocy Inwestycyjnej w Podatku od Nieruchomości" oraz „Programu zwolnienia w podatku od nieruchomości w ramach pomocy de minimis na zatrudnienie" wprowadzono Uchwałą Rady Miasta w dniu 28.07.2008 r. „Program zwolnienia od podatku od nieruchomości w ramach programu pomocy regionalnej". Program wprowadza zwolnienie z podatku od nieruchomości na okres do 3 lat dla inwestycji związanej z wybudowaniem obiektu, w którym użytkowa powierzchnia biurowa o wysokim standardzie będzie stanowić co najmniej 1,5 tys. m^2.

Rysunek 4.2.2. Powierzchnie biurowe w największych miastach w Polsce

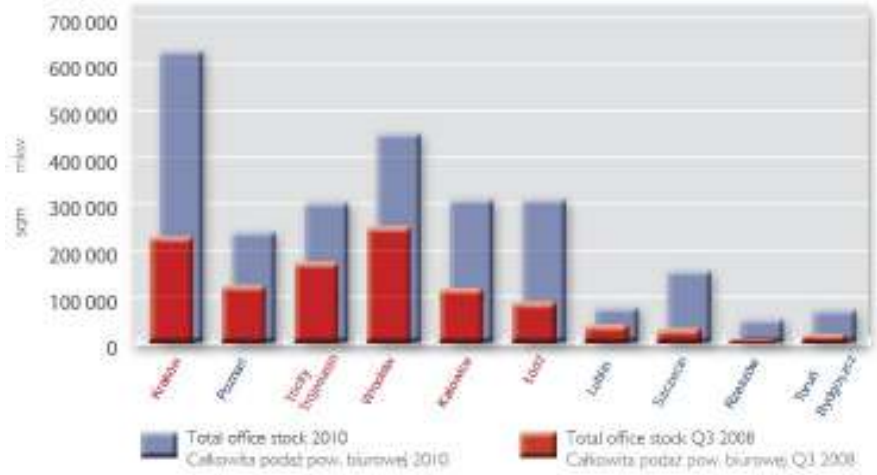

Źródło: Raport o perspektywach BPO w Polsce, Colliers International, I 2008.

Inwestorom, którzy dostrzegli potencjał rozwojowy Zachodniopomorskiego, profesjonalną i bezpłatną pomoc w procesie inwestycyjnym na każdym etapie zapewnia Centrum Obsługi Inwestora (COI) Urzędu Marszałkowskiego w Szczecinie, które jest jednym z szesnastu regionalnych partnerów Polskiej Agencji Informacji i Inwestycji Zagranicznych (PAIiIZ). Natomiast miejscem pierwszego kontaktu dla zainteresowanych procesem inwestycyjnym w Szczecinie jest zajmujący się obsługą inwestorów Wydział Rozwoju Miasta, odpowiedzialny m.in. za:

- przygotowywanie ofert inwestycyjnych - promocję kontaktów inwestorskich,
- współpracę z Powiatowym Urzędem Pracy, instytucjami otoczenia biznesu oraz centrami akademickimi,
- udzielanie informacji na temat pomocy publicznej oferowanej przez Miasto.

Działania gminy obejmują ponadto :

- pomoc w poszukiwaniu nieruchomości do zagospodarowania zgodnie z zainteresowaniem inwestora,
- funkcjonowanie Zespołu ds. Inwestycji Komercyjnych, powołanego w celu usprawnienia procesu związanego z obsługą inwestorów zainteresowanych realizacją na terenie miasta inwestycji,
- w kwestii realizacji procedur inwestycyjnych pilotaż obiegu dokumentów związanych z rozpoczęciem działalności gospodarczej przez potencjalnego inwestora,
- pomoc udzielaną inwestorom w zakresie poszukiwania przyszłych pracowników,
- udzielanie informacji na temat pomocy publicznej oferowanej przez Gminę Miasto Szczecin.

Atrakcyjność inwestycyjną danej lokalizacji zwiększa również dostępność terenów znajdujących się w obrębie specjalnych stref ekonomicznych, a także parków przemysłowych i technologicznych.

Tabela 4.2.7. Odległość drogowa miast od powierzchni Specjalnych Stref Ekonomicznych

Wyszczególnienie	Szczecin	Gdańsk	Poznań	Wrocław	Bydgoszcz	Katowice	Lublin	Łódź
Powierzchnia stref i podstref SSE w promieniu 25 km od miasta	10,1	61,1	175,1	780,3	35,9	425,5	81,0	226,0
- w tym niezagospodarowane	0,0	46,1	104,5	185,7	35,9	194,0	38,9	62,1
Powierzchnia stref i podstref SSE w promieniu 50 km od miasta	302,5	163,8	181,4	1 052,2	135,9	1 361,6	180,0	359,0
- w tym niezagospodarowane	102,7	54,6	104,5	297,7	73,9	642,6	129,0	96,5
Powierzchnia stref i podstref SSE w promieniu 75 km od miasta	302,5	336,7	232,0	1 442,8	429,4	1 482,7	182,0	606,2
- w tym niezagospodarowane	102,7	117,2	128,9	447,6	178,9	698,2	129,0	241,2
Powierzchnia stref i podstref SSE w promieniu 100 km od miasta	436,0	410,1	326,7	2 169,9	454,2	1 508,3	259,1	843,0
- w tym niezagospodarowane	123,9	126,5	186,2	744,5	202,9	722,4	161,2	381,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PAIiIZ i poszczególnych SSE.

W Szczecinie oraz jego najbliższych sąsiedztwie funkcjonują następujące parki przemysłowe i technologiczne:

1. **Policki Park Przemysłowy - „INFRAPARK Police" SA** - lokalizacja na zachodnim brzegu kanału Polickiego (dorzecze Odry) w sąsiedztwie Z.Ch. „Police" SA, umożliwia korzystanie z istniejącej i nowobudowanej infrastruktury; część terenów PPP otrzymała status SSE, jako podstrefa Kostrzyńsko-Słubickiej SSE; głównym celem utworzenia jest stworzenie atrakcyjnego, zgodnego ze standardami i prawem UE obszaru intensywnego gospodarowania, wyróżniającego się dogodną lokalizacją, nowoczesną infrastrukturą oraz profesjonalnymi usługami wspomagającymi przedsiębiorstwa; stanowi wydzielony zespół majątku o łącznej powierzchni 165,32 ha; składa się z 13 podstawowych terenów.
2. **Goleniowski Park Przemysłowy** - w pełni uzbrojony teren o powierzchni 400 ha, przeznaczony pod obiekty produkcyjne i usługi przemysłowe; na terenie Parku działa Specjalna Strefa Ekonomiczna, będąca podstrefą Kostrzyńsko-Słubickiej SSE; w Parku zainwestowało 35 firm, zajmujących się m.in. przetwórstwem rolnym, produkcją żywności, obróbką skór, konfekcjonowaniem i obróbką kamieni dekoracyjnych, produkcją przędzy dywanowej, produkcją opakowań tekturowych, drabin, tapet, przyczep i naczep, laminowanych kadłubów jachtowych oraz łopat dla siłowni wiatrowych, asfaltu i betonu, materiałów ściernych, a także logistyką i transportem; działki położone są na płaskim terenie i nie są zabudowane; brak jest jakichkolwiek ograniczeń związanych z inwestycjami przemysłowymi poza wymaganą oceną oddziaływania na środowisko.
3. **Stargardzki Park Przemysłowy** - utworzony w 2004 roku; obszar inwestycyjny o powierzchni ponad 150 hektarów, zarządzany przez Stargardzką Agencję Rozwoju Lokalnego Sp. z o.o.; położony w północno-zachodniej części miasta Stargard Szczeciński; na terenie parku znajdują się obszary zabudowane obiektami przemysłowymi, pozostałymi po likwidowanych lub restrukturyzowanych przedsiębiorstwach oraz tereny niezabudowane, przygotowywane dla nowych inwestycji; teren posiada świetne rozwiązania komunikacyjne - z drogą krajową numer 10 i torami szlakowymi PKP.
4. **Szczeciński Park Naukowo-Technologiczny Sp. z o.o.** - zespół wyodrębnionych nieruchomości wraz z infrastrukturą techniczną, utworzony w celu dokonywania przepływu wiedzy i technologii pomiędzy jednostkami naukowymi a przedsiębiorcami; spółka jest w 100% własnością Gminy Miasto Szczecin i zgodnie ze statutem jest organizacją non-profit; w SPNT podstawową zasadą działania jest wspieranie innowacyjności poprzez tworzenie środowiska współpracy i podstawowej infrastruktury dla wspierania MŚP, pomoc w tworzeniu nowych firm, wdrażanie innowacji na wzorcowych przykładach, ich powielanie, stosowanie rozwiniętych form kooperacji oraz tworzenie sieci współpracy firm, uczelni oraz instytucji.
5. **Park Naukowo-Technologiczny POMERANIA** - inwestycję realizuje SPNT; w planowanych obiektach powstanie około 12 000 m^2 powierzchni do prowadzenia działalności w obszarze nowych technologii dla 500-

600 pracowników głównie z branży informatycznej i telekomunikacji; realizacja inwestycji rozpoczęła się w 2007 r.; w drugiej połowie 2010 r. oddany zostanie do użytku Inkubator Przedsiębiorczości, usytuowany w zaadoptowanym do tego celu budynku zlikwidowanej szkoły; całkowita wartość prac budowlanych, zagospodarowania terenu i specjalistycznego wyposażenia szacowana jest na ok. 100 mln zł i finansowana będzie z budżetu Szczecina oraz dotacji UE.

6. **Podstrefa specjalnej strefy ekonomicznej na terenie Stoczni Szczecińskiej Nowa** - pozyskaniu nowych inwestorów ma również służyć utworzenie specjalnej strefy na terenach postoczniowych; podstrefa specjalnej strefy ekonomicznej może powstać w części niesprzedanego terenu Stoczni; w podstrefie będzie można prowadzić działalność stoczniową, ale i pozastoczniową; Gmina Miasto Szczecin może zwolnić inwestorów na tym terenie z podatków lokalnych, a Urząd Marszałkowski, korzystając z funduszy unijnych, będzie wspierać finansowo każde nowe miejsce pracy.
7. **Strefa przemysłowa Wielgowo-Dunikowo** - zgodnie z uchwałą podjętą przez Radę Miasta Szczecina w dniu 23 marca 2009 roku przystąpiono do sporządzenia Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego „Wielgowo - Dunikowo" w Szczecinie; przedmiotem planu są tereny funkcji miejskich, takich jak: zabudowa usługowa, produkcyjna i magazynowo-składowa, tereny zieleni urządzonej, tereny komunikacji drogowej i infrastruktury technicznej oraz tereny lasów i użytków rolnych. Teren zostanie skomunikowany z drogą S3 poprzez bezpośredni zjazd.

Problemy

1. Brak odpowiedniego skomunikowania pasażerskiego i towarowego z pozostałą częścią kraju, a także ograniczenia w dostępności drogowej i kolejowej portu w Szczecinie, które ograniczają atrakcyjność inwestycyjną oraz stanowią barierę w skutecznym wykorzystaniu renty lokalizacyjnej Miasta.
2. Niewystarczającej jakości infrastruktura obsługująca kadrę zarządzającą „dużego" biznesu: biznesowe połączenia kolejowe i lotnicze, hotele 5-cio gwiazdkowe, prywatne szkoły podstawowe i średnie, w tym dla obcokrajowców itp., które często są niedocenianym, a istotnym czynnikiem decydującym w procesach decyzyjnych lokalizacji komercyjnych przedsięwzięć inwestycyjnych.
3. Znikome wykorzystanie transportu wodnego, a zwłaszcza śródlądowego, jako elementu uatrakcyjniającego ofertę inwestycyjną Miasta, szczególnie dla lokalizacji przedsiębiorstw eksportujących do krajów Europy Zachodniej m.in. produkty wielkogabarytowe.
4. Nadal wysoki stopień odwrócenia Miasta od wody, tj. brak „*water frontu*", będącego efektem dotychczasowej niespójnej polityki względem wykorzystania wodnych atutów Szczecina (zbyt małych zachęt do rewitalizacji obszarów nadrzecznych), obniżający atrakcyjność inwestycyjną w zakresie rozwoju zabudowy centrotwórczej.
5. Dotychczasowe niewielkie wykorzystanie bliskości krajów skandynawskich - udział firm z tego rejonu w inwestycjach zagranicznych jest niewielki.
6. Bardzo niski poziom eksportu lokalnych przedsiębiorców, zwłaszcza małych i średnich, pomimo lokalizacji Miasta przy granicy lądowej i morskiej z kilkoma państwami o dużych rynkach wewnętrznych.
7. Brak kanonu inwestycji rozwojowych, wokół którego występowałby konsensus polityczny zwiększający poczucie stabilności finansowej i inwestycyjnej Miasta.

8. Brak ciągłości polityki gospodarczej Miasta wykraczającej poza kadencyjność władz, utrudniająca średnio i długoterminowe planowanie inwestycyjne.
9. Relatywnie niewielka ilość wolnej powierzchni biurowej, zwłaszcza w standardzie A, ograniczająca rozwój branży BPO.
10. Trudności w utrzymaniu stanu technicznego toru wodnego Świnoujście – Szczecin oraz niestabilność finansowania działań w tym zakresie, negatywnie wpływająca na decyzje inwestycyjne podmiotów na terenach portowych.

Ocena

Dystans dzielący gospodarkę Szczecina od innych znaczących miast wojewódzkich jest duży i w ostatnich kilku latach ulegał dalszemu zwiększeniu. Sytuacja taka była efektem braku lokalnych motorów rozwoju, którym kiedyś była branża morska i przemysł stoczniowy.

Wieloletni brak dynamicznego rozwoju związany był m.in. z niską efektywnością i ciągłymi kłopotami Stoczni Szczecińskiej i w związku z tym jej kooperantów oraz stagnacji sytuacji szczecińskiego portu. Małe i średnie przedsiębiorstwa rozwijające się dynamicznie w międzyczasie nie posiadały potencjału finansowego i technologicznego wystarczającego do przejęcia roli „siły napędowej" lokalnej gospodarki.

Tym niemniej ostateczna, jak się wydaje, zapaść przemysłu stoczniowego rodzi kolejne komplikacje związane z erozją lokalnego rynku pracy i spadkiem potencjału budżetu samorządowego, w którym dochody z udziału w podatku PIT są najistotniejszym ich źródłem. Stąd też najważniejszym działaniem strategicznym wydaje się zidentyfikowanie sektora gospodarki mogącego pełnić opisaną rolę przewodnią.

Z uwagi na poważne braki w infrastrukturze powierzchni biurowych i magazynowych, w krótkim okresie nie staną się nią usługi, jednak w średnim i długim okresie może to być kierunek warty rozważenia. Należy jednak pamiętać, że w chwili obecnej konkurencja lokalizacji inwestycji jest na tyle duże, a oferta inwestycyjna miast na tyle podobna, że o konkretnych decyzjach inwestycyjnych decydują często kwestie otoczenia pozagospodarczego, takie jak infrastruktura mieszkaniowa, komunalna, oferta edukacyjna i kulturalna, lub elementy dotychczas nie uważane za kluczowe, takie jak: sposób obsługi inwestora przez reprezentantów władz lokalnych, opinie o klimacie inwestowania w Mieście, pasażerskie połączenia lokalizacji z centrami decyzyjnymi kraju itp.

Tym samym ukierunkowanie rozwoju gospodarczego i oferty inwestycyjnej musi być spójne, jednoznaczne i szeroko akceptowane, tak aby ograniczone środki Miasta nie były rozpraszane na wiele różnych działań. Jednocześnie oferta gruntów inwestycyjnych w Mieście jest ograniczona i powinny być one w sposób przemyślany zagospodarowywane, tak aby uzyskać konkretny profil branżowy.

Elementem kluczowym jest uzyskanie większego stopnia współpracy pomiędzy wizytującymi Miasto potencjalnymi inwestorami a przedstawicielami uczelni wyższych, a także współpracy uczelni i samorządu miejskiego dla dostosowania oferty edukacyjnej do lokalnych celów gospodarczych.

Lokalna gospodarka w chwili obecnej znajduje się w słabej kondycji, jednak istnieją wyraźne przesłanki dla zdynamizowania rozwoju w średnim okresie. Liczba i skala planowanych inwestycji wydaje się wystarczająca do dalszego pobudzenia rynku inwestycji budowlanych, a wraz z nią wzrostu liczby miejsc pracy. Miasto posiada szereg szans, w dużej mierze dotąd niewykorzystywanych, które przeważają nad stosunkowo licznymi zagrożeniami, wśród których najistotniejszym wydaje się wzrost bezrobocia i związane z tym problemy społeczno-gospodarcze z uwagi na kończący się okres szkoleń i zasiłków dla osób pracujących w branży stoczniowej w Szczecinie.

4.3. Nauka i innowacje

Fakty

Wysokospecjalistyczne technologie oraz zdolność innowacyjna, a także sprawność ich implementowania do gospodarki uznawane są za kluczowe czynniki determinujące konkurencyjność oraz rozwój ekonomiczny lokalny, regionalny i krajowy.

Do osiągnięcia konkurencyjnego poziomu innowacyjności przez daną gospodarkę lokalną niezbędne jest funkcjonowanie odpowiedniego zaplecza naukowego i badawczego (uczelnie, instytucje badawcze, działy B+R przedsiębiorstw), przedsiębiorstw gotowych korzystać z innowacyjnych osiągnięć nauki, a także instytucji koordynujących i ułatwiających kontakt pomiędzy biznesem i nauką. Dopiero działalność firm, które wdrażają innowacje w praktyce oraz zatrudniają wysoko wykwalifikowanych specjalistów, są w stanie wygenerować realny wpływ innowacji na rozwój lokalny i regionalny.

Oddziaływanie innowacji na sferę realną odbywa się na szeregu płaszczyzn przestrzeni społeczno-gospodarczej, m.in. poprzez zacieśnianie więzi między nauką a gospodarką, kwalifikacje kadr, tworzenie nowej wiedzy, wartości i jakości, powstawanie nowych, innowacyjnych firm, a także dyfuzję innowacji na inne rynki. Należy ponadto zauważyć, że wiedza ma charakter ponadnarodowy i jest mobilna, podczas gdy kwalifikacje i przedsiębiorczość mają wymiar lokalny, gdyż są utożsamiane z określonym miejscem, a ich mobilność jest zdecydowanie mniejsza[16].

Działania innowacyjne regionów skupiają się przede wszystkim w ich największych miastach. Ze względu na duże zagęszczenie podmiotów oraz szybsze tempo rozwoju miasta te stanowią platformę postępu. Szczególną rolę w regionie pełnią miasta wojewódzkie i to one są największymi ośrodkami akademickimi.

W Szczecinie funkcjonuje 21 uczelni, w tym 4 publiczne (Akademia Morska z 3 wydziałami, Pomorska Akademia Medyczna z 4 wydziałami, Uniwersytet Szczeciński z 10 wydziałami i Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny również z 10 wydziałami) oraz 17 niepublicznych. Oferta edukacyjna szkół wyższych jest bardzo szeroka i pokrywa większość potencjalnych kierunków rozwoju naukowego, choć można zauważyć niedostatek w postaci braku kilku atrakcyjnych kierunków studiów, np. inżynieria drogowa, skandynawistyka.

W stosunku do wielkości miasta Szczecin jest stosunkowo liczebnym ośrodkiem akademickim, jednak zachodzące zmiany demograficzne w większym stopniu dotykają uczelnie o mniejszym prestiżu, czego doświadcza część szczecińskich uczelni. Przy zachowaniu obecnej tendencji spadku studentów, przy braku działań zwiększających atrakcyjność uczelni, część kierunków będzie musiała zostać zamknięta, a liczebność kadry ograniczona.

[16] D. Stawasz: *Ekonomiczno-organizacyjne uwarunkowania rozwoju regionu – teoria i praktyka*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2004, s. 71.

Tabela 4.3.1. Liczba studentów i absolwentów w roku akademickim 2008/2009

Wyszczególnienie	Szczecin	Trójmiasto	Poznań	Wrocław	Lublin	Łódź
Liczba uczelni wyższych	21	21	25	43	17	23
Bezwzględna liczba studentów, w tym:	61 196	43 907	78 626	71 403	141 356	144 531
- kobiety	56,4%	59,7%	55,1%	61,6%	57,4%	55,3%
- stacjonarne	33 210	21 706	44 872	29 336	71 437	78 078
- niestacjonarne	27 986	22 201	33 754	42 067	69 919	66 453
- cudzoziemcy	0,92%	0,10%	0,95%	0,81%	1,22%	0,78%
Liczba studentów i absolwentów wybranych kierunków:	66 000	90 600	140 000	141 600	103 530	141 000
- finanse i ekonomia - studenci	13 900	17 000	16 400	24 700	13 800	16 700
- absolwenci	3 500	3 500	4 000	4 900	3 900	4 200
- Informatyka - studenci	2 400	2 800	3 900	6 300	1 700	4 900
- absolwenci	600	430	800	900	300	900
- kierunki inżynieryjne - studenci	12 000	22 000	24 400	37 600	11 900	24 300
- absolwenci	2 300	3 300	5 000	5 600	2 300	3 500

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Na poziomie szkół wyższych zauważalne jest duże zróżnicowanie jakości kształcenia (rzeczywistej, czy też postrzeganej) – rozwijające się i posiadające silną pozycję w kraju i na świecie Pomorska Akademia Medyczna i Akademia Morska oraz walczące o studentów z nikłym efektem pozostałe uczelnie. Wydaje się, że tylko rozwój sztandarowych, niezbędnych na rynku kierunków studiów, podniesienie ich jakości dzięki selekcji kadry naukowej i jej większa współpraca międzyuczelniana może rozwiązać ten problem. Pozytywnym sygnałem jest przy tym liczba studentów zagranicznych na szczecińskich uczelniach (563 w roku akademickim 2008/2009), bowiem ten kierunek promocji oferty edukacyjnej wydaje się pożądany, zarówno z uwagi na interes uczelni, jak i Miasta.

Innowacyjna gospodarka potrzebuje również wykształconej kadry pracowniczej, która stanowi ostatnie ogniwo zastosowania nowych technologii w praktyce. Polskie społeczeństwo odnotowuje dynamiczne wzrosty liczby studentów i absolwentów uczelni wyższych, jednak odsetek Polaków posiadających wyższe wykształcenie jest nadal niewielki. Stąd silne zaplecze w postaci uczelni wyższych jest bardzo istotnym elementem rozwoju innowacyjnej gospodarki obecnie i będzie nim nadal w przyszłości. Aktualnie najbardziej poszukiwanymi przez inwestorów absolwentami są osoby z wykształceniem inżynierskim, informatycznym, a także ekonomicznym.

Tabela 4.3.2. Miejsce miast i ich uczelni w rankingach jakości 2008

Wyszczególnienie	Szczecin	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowice	Lublin	Łódź	Poznań	Wrocław
Miejsce w rankingu innowacyjności miast na prawach powiatu Rzeczpospolitej 2008	7	6	9	2	-	-	1	-
Liczba uczelni w rankingu 90 najlepszych uczelni akademickich w Polsce w roku 2008 wg. Rzeczpospolitej i Perspektyw	4	2	4	5	5	5	6	7
Liczba uczelni w rankingu 78 najlepszych niepublicznych uczelni licencjackich w roku 2008 wg. Rzeczpospolitej i Perspektyw	5	0	2	3	1	4	4	3
Liczba uczelni w rankingu 100 najlepszych niepublicznych uczelni magisterskich wg. Rzeczpospolitej i Perspektyw	2	3	3	4	3	6	8	6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie rankingów Rzeczpospolitej i Perspektyw.

Pomimo, że innowacyjność mierzona może być na wiele sposobów, żaden nie stanowi ostatecznie najlepszej metody badawczej. Porównywane są osiągnięcia uczelni, studentów, liczba zgłoszonych patentów, wprowadzonych innowacji produkcyjnych, nakłady na badania i rozwój i wiele innych. Na podstawie podobnych miar powstają wielokryterialne wskaźniki publikowane przez poczytne periodyki. Jednocześnie nie tylko ilość uczelni, ale przede wszystkim ich jakość wpływa na zdolność kadry pracowniczej do inicjowania, tworzenia i implementacji innowacji.

Tabela 4.3.3. Nakłady na badania i rozwój[17] w wybranych województwach (dane dla województw)

Wyszczególnienie	Okres	Szczecin	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowice	Lublin	Łódź	Poznań	Wrocław	Województw	Polska
Nakłady na B+R na 1 zatrudnionego w B+R	2002	**26,3**	22,9	9,5	30,5	21,1	38,3	27,4	30,5	26,3	36,8
	2007	**28,9**	23,6	51,6	53,7	35,6	45,3	44,5	45,9	28,9	54,9
	2007 / 2002	**9,9%**	3,1%	443,2%	76,1%	68,7%	18,3%	62,4%	50,5%	9,9%	49,2%
Udział sektora przedsiębiorstw w nakładach na B+R	2006	**9,3%**	59,0%	42,1%	46,4%	23,4%	17,4%	24,9%	27,6%	9,3%	31,7%
	2007	**4,1%**	47,1%	46,1%	42,7%	12,7%	16,6%	32,7%	36,8%	4,1%	30,4%
	2007 / 2006	**-55,5%**	-20,2%	9,4%	-8,0%	-45,6%	-4,6%	31,2%	33,3%	-55,5%	-3,9%
Udział sektora rządowego w nakładach na B+R	2006	**0,2%**	0,2%	25,2%	21,5%	39,0%	32,2%	43,8%	14,0%	0,2%	37,2%
	2007	**3,9%**	0,3%	21,2%	22,7%	52,4%	33,0%	29,6%	9,9%	3,9%	35,5%
	2007 / 2006	**1482,5%**	60,1%	-15,7%	5,5%	34,2%	2,8%	-32,5%	-29,7%	1482,5%	-4,4%
Udział sektora szkolnictwa wyższego w nakładach na B+R	2006	**90,5%**	40,8%	32,7%	32,1%	37,6%	50,4%	31,3%	58,4%	90,5%	31,1%
	2007	**92,0%**	52,6%	32,7%	34,9%	34,9%	50,3%	37,8%	53,3%	92,0%	34,0%
	2007 / 2006	**1,7%**	29,0%	0,0%	8,7%	-7,1%	-0,2%	20,8%	-8,6%	1,7%	9,2%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Regionalnych GUS.

Wdrażane w gospodarce wysokie technologie są efektem dostępnej infrastruktury innowacyjnej i poniesionych nakładów. Ich wysokość w bezpośredni sposób (choć z opóźnieniem) przekłada się na poziomy pozostałych wskaźników badania innowacyjności. Pod względem nakładów na badania i rozwój województwo zachodniopomorskie, wraz z jego stolicą, znajdują się na ostatnim miejscu w badanej grupie. Nawet w przeliczeniu na jednego zatrudnionego w sektorze B+R nakłady ponoszone w ramach lokalnej gospodarki są jednymi z najniższych.

Pewnym wytłumaczeniem tego faktu jest zdecydowanie dominujący udział sektora szkolnictwa wyższego w wydatkach na B+R w zachodniopomorskim (92,0% w 2007 roku), przy czym poziom koncentracji wydatków w tym sektorze postępuje. Oznacza to, że poza budżetami uczelni nie ma podmiotów inwestujących w badania i rozwój, a udział przedsiębiorstw jest symboliczny (4,1%). W miastach rozwiniętych gospodarczo nakłady przedsiębiorstw na badania i rozwój to co najmniej 1/3 nakładów ogółem, a często nawet blisko 50% (np. Gdańsk). Tak niska wartość w przypadku Szczecina wynikać może z braku wolnych środków inwestycyjnych lokalnych przedsiębiorstw, które w pierwszej kolejności wydawane są na przedsięwzięcia o krótkim okresie zwrotu, a działalność B+R wymaga inwestowania długoterminowego. Jednocześnie słabość szczecińskich przedsiębiorstw w tym zakresie jest odzwierciedleniem niskiego udziału inwestycji zagranicznych w lokalnej gospodarce, które najczęściej przyczyniają się do wzrostu średniego poziomu innowacyjności przedsiębiorstw.[18]

[17] Pojęcie nakładów na działalność badawczo-rozwojową obejmuje nakłady na nowe i używane środki trwałe związane z działalnością B+R oraz na pierwsze wyposażenie inwestycji nie zaliczane do środków trwałych, a nabyte ze środków inwestycyjnych.
[18] Należy również pamiętać, że statystyki GUS w tym zakresie powstają na podstawie sprawozdań z działalności B+R rozsyłanych do przedsiębiorstw (PNT-01) i uczelni (PNT-01/s), które ze względu na niski poziom zwrotów sprawozdań są krytykowane jako niereprezentatywne.

Na poniższym wykresie zaprezentowano kształtowanie się wydatków na B+R w przeliczeniu na mieszkańca w latach 2003-2008 w województwach miast grupy porównawczej.

Wykres 4.3.1. Nakłady na badania i rozwój na mieszkańca w wybranych województwach w latach 2003-2008

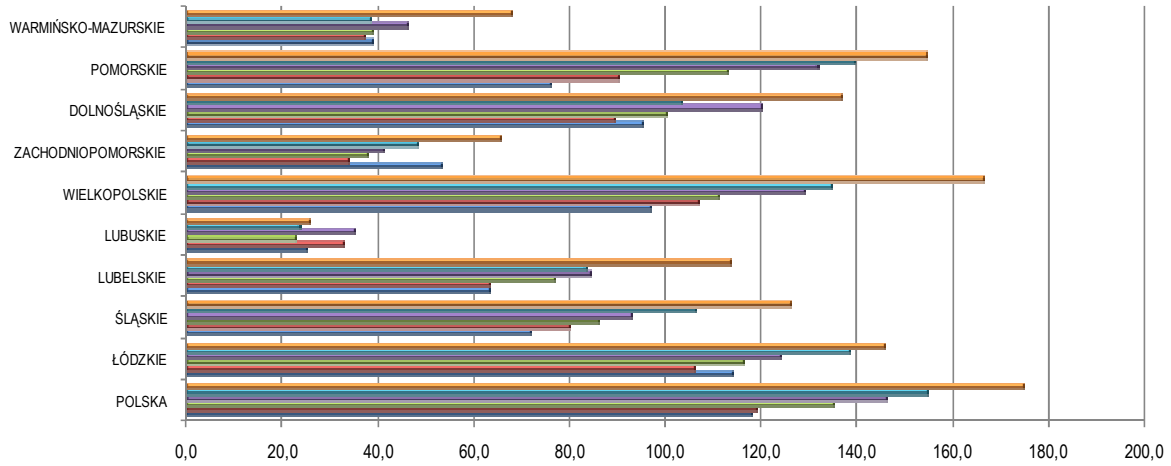

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Regionalnych GUS.

Polska gospodarka, będąc technologicznie wciąż zacofana względem krajów wysokorozwiniętych, nie może sobie pozwolić na oszczędność w zakresie wspierania nowych technologii. Tym samym pozytywny jest trend rosnących nakładów na badania i rozwój na mieszkańca, jednak ich poziom jest nadal niewielki.

Należy przy tym pamiętać, że wzrost zastosowania innowacji w gospodarce przekłada się na wzrost produktywności, a ten jest podstawą do wzrostu wynagrodzeń i dobrobytu mieszkańców. Poniżej zaprezentowano dane dotyczące wykorzystania w przedsiębiorstwach podstawowych technik teleinformatycznych, jako miary potencjału przyswajania rozwiązań innowacyjnych w procesach gospodarczych.

Tabela 4.3.4. Wykorzystanie technik teleinformatycznych[19] w przedsiębiorstwach w 2008 roku (dane dla województw)

Wyszczególnienie	Szczecin	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowice	Lublin	Łódź	Poznań	Wrocław	Województwo	Polska
Przedsiębiorstwa wykorzystujące komputery	**94,6%**	94,6%	95,4%	94,8%	95,0%	91,4%	94,3%	93,9%	94,6%	94,9%
Przedsiębiorstwa korzystające z wewnętrznej sieci komputerowej LAN	**57,3%**	61,8%	59,8%	59,6%	48,2%	48,1%	51,8%	58,9%	57,3%	57,9%
Przedsiębiorstwa posiadające dostęp do Internetu	**91,9%**	92,5%	93,7%	92,1%	92,5%	86,7%	92,3%	91,2%	91,9%	92,6%
Przedsiębiorstwa posiadające Intranet	**26,0%**	25,0%	28,0%	26,2%	17,6%	18,5%	22,1%	26,3%	26,0%	26,1%
Przedsiębiorstwa posiadające własną stronę internetową	**54,8%**	51,9%	59,8%	58,3%	47,1%	53,0%	50,2%	56,7%	54,8%	56,5%
Przedsiębiorstwa, dla których strona internetowa spełniała funkcje prezentacji katalogów, wyrobów lub cenników	**40,9%**	41,4%	44,3%	44,3%	35,7%	41,3%	38,9%	43,3%	40,9%	43,3%
Przedsiębiorstwa otrzymujące zamówienia na towary i usługi poprzez sieci komputerowe z wyjątkiem zamówień otrzymywanych pocztą elektroniczną	**2,9%**	4,4%	5,8%	4,4%	3,4%	4,3%	4,9%	5,5%	2,9%	4,9%
Przedsiębiorstwa składające zamówienia na towary i usługi przez sieci komputerowe	**11,4%**	11,7%	9,7%	12,9%	9,4%	8,8%	10,6%	14,1%	11,4%	11,9%
Przedsiębiorstwa wykorzystujące Internet w kontaktach z administracja publiczną	**60,7%**	56,4%	61,7%	63,8%	60,5%	55,1%	59,7%	62,5%	60,7%	60,6%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDR GUS.

Z analizy przedstawionych informacji wynika, że zachodniopomorskie przedsiębiorstwa nie odbiegają z zakresie dostępności i wykorzystania komputerów i Internetu w działalności gospodarczej. Warto jednak zauważyć, że im bardziej aktywne wykorzystanie wymienionych środków elektronicznych, tym pozycja lokalnych firm niższa na tle grupy porównywalnej – wykorzystanie Internetu do przyjmowania zamówień w zachodniopomorskiem stosuje jedynie 2,9% przedsiębiorstw, co jest wynikiem najniższym. Jednocześnie badanie endogenicznego potencjału niezbędnego do samodzielnego opracowania i realizacji inicjatyw na rzecz rozwoju społeczeństwa informacyjnego (indeks potencjału e-rozwoju) wskazuje na wysoki jego poziom w Szczecinie, przy średniej wartości dla kraju w całym województwie[20].

Wobec powyższego nie dziwi niski udział przedsiębiorstw innowacyjnych w województwie zachodniopomorskim na tle miast (województw) porównywanych.

Tabela 4.3.5. Przedsiębiorstwa innowacyjne[21] w województwach porównywanych w 2008 roku (dane dla województw)

Wyszczególnienie	Szczecin	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowice	Lublin	Łódź	Poznań	Wrocław	Województwo	Polska
Udział przedsiębiorstw innowacyjnych w sektorze usług	**8,3%**	13,2%	17,2%	16,1%	9,9%	8,5%	12,6%	19,1%	8,3%	15,6%
Udział przedsiębiorstw innowacyjnych w przemyśle	**17,0%**	20,7%	25,1%	22,4%	22,2%	14,8%	18,5%	24,2%	17,0%	21,3%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDR GUS.

[19] Technologie związane ze zbieraniem, przechowywaniem, przetwarzaniem, przesyłaniem i prezentacją informacji (tj. tekstów, obrazów i dźwięku). Obejmują one w szczególności technologie komputerowe (sprzęt i oprogramowanie) i komunikacyjne.
[20] „Stymulowanie rozwoju społeczeństwa informacyjnego w województwie zachodniopomorskim jako czynnik wzrostu gospodarczego w regionie", Studium Pro@ctis – część pierwsza, Tarnów – Szczecin, grudzień 2009 r.
[21] Przedsiębiorstwo, które w badanym okresie wprowadziło przynajmniej jedną innowację produktową lub procesową, nowy lub istotnie ulepszony produkt, bądź nowy lub istotnie ulepszony proces, będący nowością przynajmniej dla badanego przedsiębiorstwa.

Niestety zarówno w sektorze usług, jak i przemyśle, udział firm innowacyjnych jest u nas jednym z najniższych. Można z dużym prawdopodobieństwem stwierdzić, że główną przyczyną takiego stanu jest utrzymujący się przez wiele lat niski poziom inwestycji na badania i rozwój. Z drugiej strony brak przedsiębiorstw innowacyjnych tłumaczy niski poziom nakładów na badania i rozwój, które są charakterystyczne dla wysokich, a nie tradycyjnych technologii.

Definicja innowacyjnego przedsiębiorstwa nie jest jednoznaczna i w statystykach znajdują się firmy mniej i bardziej innowacyjne. Biorąc pod uwagę sukcesy szczecińskich firm innowacyjnych na rynku krajowym i międzynarodowym, takich jak: BLStream, EPA, Escort, Fosfan, IAI, Read Gene, TietoEnator czy Unizeto Technologies, można mieć nadzieję, że kolejne niewielkie jeszcze lokalne projekty przerodzą się w dynamiczne przedsiębiorstwa innowacyjne co najmniej średniej wielkości.

Miejsce występowania największych problemów pomiędzy teoretycznymi podstawami innowacji a ich zastosowaniem w praktyce zostały sprecyzowane podczas dyskusji panelowej na Politechnice Wrocławskiej pt. „Nauka a innowacje". Wskazano tam, że w dziedzinie publikacji naukowych w czasopismach z listy filadelfijskiej Polska nie wypada najgorzej: w proporcji do liczby mieszkańców Polacy publikują około 1/3 tego, co Niemcy. Natomiast w dziedzinie wynalazków opatentowanych stosunek ten wygląda jak 1/280 i jest to alarmujące, tym bardziej, że Czesi posiadają pod tym względem odsetek wyższy czterokrotnie, a Węgrzy dwunastokrotnie. Przyczyn upatruje się w różnicach w finansowaniu badań naukowych i w niskim stopniu sprywatyzowania instytucji naukowych (rzadko są związane bezpośrednio z firmami zainteresowanymi wykorzystaniem wyników badań naukowych). W Polsce liczba badaczy pracujących w prywatnych instytucjach to około 17%, przy 50% w Unii Europejskiej i 80% w USA. Prof. Wiszniewski przywołał także statystyki patentowe OECD z 2000 roku, które wskazują, że całkowita liczba patentów poważnych (czyli takich, które opłaciło się opatentować w trzech wielkich urzędach patentowych: europejskim, amerykańskim i japońskim), dotyczących technologii to 42 730 wpisów, w tym 10 polskich[22].

Efektem powyżej opisanych zjawisk jest niski udział przychodów ze sprzedaży produktów innowacyjnych w przychodach ogółem. Prosta zależność pomiędzy innowacyjnym przedsiębiorstwem a innowacyjnym produktem skutkuje niską pozycją województwa zachodniopomorskiego również w prezentowanym poniżej zestawieniu.

[22] Pismo informacyjne Politechniki Wrocławskiej „PRYZMAT" nr 195, październik 2005 r.

Tabela 4.3.6. Przychody ze sprzedaży produktów innowacyjnych w 2008 roku (dane dla województw)

Wyszczególnienie	Szczecin	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowice	Lublin	Łódź	Poznań	Wrocław	Województwo	Polska
Udział przychodów netto ze sprzedaży produktów innowacyjnych w przychodach netto ze sprzedaży ogółem, w tym:	**8,4%**	15,6%	27,0%	11,8%	6,2%	7,9%	8,4%	10,6%	8,4%	12,3%
- w firmach zatrudniających od 10 do 49 pracowników	**1,8%**	6,1%	3,6%	3,3%	6,4%	2,0%	7,5%	3,7%	1,8%	4,2%
- w firmach zatrudniających od 50 do 249 pracowników	**5,5%**	10,0%	8,6%	8,4%	5,2%	9,9%	7,6%	8,1%	5,5%	7,9%
- w firmach zatrudniających co najmniej 250 pracowników	**12,2%**	21,5%	37,6%	14,0%	6,6%	8,3%	8,8%	12,5%	12,2%	15,2%
Udział przychodów netto ze sprzedaży produktów innowacyjnych na eksport w przychodach netto ze sprzedaży ogółem, w tym:	**4,4%**	8,3%	7,0%	6,4%	1,4%	2,9%	4,2%	7,0%	4,4%	5,1%
- w firmach zatrudniających od 10 do 49 pracowników	**0,2%**	0,7%	0,7%	0,5%	1,4%	0,2%	0,6%	0,7%	0,2%	0,5%
- w firmach zatrudniających od 50 do 249 pracowników	**2,4%**	1,7%	2,8%	2,0%	1,6%	3,9%	2,3%	3,6%	2,4%	2,2%
- w firmach zatrudniających co najmniej 250 pracowników	**6,9%**	14,4%	9,5%	8,5%	1,3%	3,2%	5,6%	9,1%	6,9%	6,9%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDR GUS.

Jedynym pozytywnym zjawiskiem, jakie można dostrzec w prezentowanych danych, to relatywnie wyższa pozycja Szczecina (województwa) w zakresie udziału produktów innowacyjnych w sprzedaży eksportowej. Jednocześnie zasługującym na podkreślenie jest zjawisko znikomego udziału produktów innowacyjnych w sprzedaży przedsiębiorstw zatrudniających niewielką liczbę pracowników. W kontekście małej liczby dużych przedsiębiorstw w Mieście oznaczać to może istotną barierę w rozwoju innowacyjności sprzedanej w przyszłości.

Problemy

1. Niska atrakcyjność studiowania w Szczecinie (poza wyjątkami takimi jak PAM), która wynika zarówno ze względnej słabości uczelni – zarówno rzeczywistej, ale też wizerunkowej, jak też wewnętrznej atomizacji poszczególnych szkół wyższych. W Mieście zbyt mało jest kształcenia elitarnego i powiązań międzynarodowych. Atrakcyjność studiowania obniża też mała ilość innowacyjnych firm w Szczecinie, które są w stanie zaoferować ciekawą i dobrze płatną pracę najlepszym absolwentom. W efekcie brakuje też powiązań sieciowych między uczelniami, biznesem i administracją publiczną.
2. Słabo wykształcone partnerstwo pomiędzy nauką a biznesem, które skutkuje niemożnością porozumienia względem pożądanych kierunków rozwoju badań, z drugiej strony zniechęca do ich współfinansowania i wdrażania przez lokalny biznes.
3. Brak przełożenia trwających i zakończonych badań naukowych na wdrożenia, z uwagi na istniejący system motywacji i oceny działalności naukowej i brak wiedzy „biznesu" o potencjalnych korzyściach z wykorzystania efektów prac naukowych.
4. Brak instytutów badawczych największych polskich publicznych instytucji naukowych, charakterystyczny dla zmarginalizowanych ośrodków naukowych.
5. Nierozwiązany problem dostosowania struktury kształcenia do obecnych i przyszłych potrzeb rynku pracy, skutkujący „produkcją" absolwentów nieznajdujących zatrudnienia w ramach wykształconego zawodu oraz rosnące braki w zakresie liczby inżynierów, m.in. drogownictwa i energetyki. Problem związany z brakiem

koordynacji między poszczególnymi uczelniami na lokalnym rynku oferty edukacyjnej (w tym między wydziałami tych samych uczelni).

6. Niewystarczająca liczba i poziom merytoryczny w zakresie rozwiązań praktycznych kadry o profilu informatycznym, wynikające z braku możliwości zaoferowania wynagrodzeń i rzeczowych warunków pracy konkurencyjnych względem przedsiębiorstw. Problem ten skutkuje możliwością wyposażenia absolwentów kierunków technicznych, zwłaszcza informatycznych, w wiedzę pozostającą kilka lat za rozwiązaniami praktycznymi.
7. Niezadowalający potencjał liderów zespołów naukowych szczecińskich uczelni i brak spójności środowiska naukowego w Szczecinie, pozwalającego na prowadzenie spójnego lobbingu politycznego i szersze uczestnictwo w programach krajowych i międzynarodowych.
8. Niewielkie możliwości zaznajomienia uczniów szkół podstawowych, średnich i wyższych z praktyką gospodarczą, która to znajomość pozwala świadomie kształtować kierunek rozwoju naukowego i zawodowego.
9. Niski poziom absorpcji środków unijnych skierowanych na współfinansowanie projektów o wysokim poziomie innowacyjności oraz marginalizacja Szczecina jako ośrodka akademickiego o wysokim potencjale, skutkujące niskim udziałem w środkach krajowych i międzynarodowych.
10. Drastycznie niska liczba dużych przedsiębiorstw w Szczecinie, które pełnią rolę motorów rozwoju technologicznego poprzez dialog z uczelniami i dysponowanie odpowiedniej wysokości środkami na badania i rozwój.
11. Niski poziom innowacyjności przedsiębiorstw, skutkujący znikomą liczbą innowacyjnych produktów i niewielkim udziałem sprzedaży produktów innowacyjnych w sprzedaży ogółem.
12. Praktycznie brak jest projektów opartych na współpracy z uczelniami niemieckimi (w tym zwłaszcza berlińskimi) i skandynawskimi, pomimo bliskości geograficznej.
13. Niedostateczna promocja osiągnięć szczecińskich uczelni w dziedzinach, w których osiągane są krajowe i międzynarodowe sukcesy.

Ocena

Na podstawie zebranych diagnostycznych danych i opinii ekspertów można stwierdzić, że problematyka tworzenia i implementacji innowacji w gospodarce lokalnej Miasta Szczecina napotyka na dwie podstawowe bariery – dostęp do środków inwestycyjnych na badania (zarówno na wyposażenie techniczne, jak też wynagrodzenia dla kadry o odpowiednim potencjale) oraz niedostatki we współpracy i dialogu na różnych szczeblach.

W przypadku niedostatków finansowych problemem jest zarówno zewnętrzna marginalizacja względem głównych ośrodków naukowych, utrudniająca dostęp do środków centralnych na największe projekty badawcze, jak też brak odpowiednich projektów w ramach udziału w programach badawczo-naukowych wspieranych przez Unię Europejską. Jednocześnie udział środków prywatnych, tj. biznesowych w strukturze dochodów uczelni jest znikomy, z uwagi na niskie zainteresowanie szkół wyższych oraz poszczególnych jednostek, w tym zespołów

badawczych, potrzebami lokalnej gospodarki, jak również brakiem odpowiedniej wiedzy o możliwościach współpracy z uczelniami przez przedsiębiorców. W tym zakresie istotną rolę do odegrania mają instytucje funkcjonujące na pograniczu nauki i biznesu, tj. parki naukowo-technologiczne, centra transferu technologii i inkubatory innowacyjności.

Również odpowiednia polityka uczelni względem wychodzenia poszczególnych jednostek organizacyjnych z usługami opartymi na zdobywanej w ramach pracy naukowej wiedzy do realnej gospodarki oraz zachęty i motywacja dla poszczególnych naukowców do angażowania się w projekty realizowane przez przedsiębiorstwa może stanowić zaczątek do niwelacji części barier pomiędzy teorią i praktyką. W chwili obecnej uczelnie częściej są przeszkodą w prowadzeniu działań pozauczelnianych, niż elementem dopingującym.

Należy poprawić atrakcyjność studiowania w Szczecinie. Nabór studentów zależy od prestiżu kierunku, a kształcenie w Szczecinie ma raczej charakter masowy. Wiele osób ze względów finansowych nie podejmuje kształcenia, jeżeli nie dostanie się na studia dzienne. Negatywnymi czynnikami są tu: duża atomizacja szkół wyższych, pozostawianie szkół wyższych samych sobie (w tym z problemami finansowymi i lokalowymi), bardzo mała liczba firm innowacyjnych w Szczecinie przyjmujących najlepszych absolwentów, mała liczba powiązań sieciowych między uczelniami, biznesem i administracją publiczną, brak parku biznesu. Aby zwiększyć atrakcyjność studiowania w Szczecinie należy: wykreować w Urzędzie Miasta biuro ds. kontaktów ze studentami (we Wrocławiu jest biuro tego typu), stworzyć kilka kierunków elitarnego kształcenia, kreować uczelnie o silnych powiązaniach międzynarodowych (np. zapraszanie osób z zagranicy, w tym „profesorów wizytujących" na wykłady gościnne), kształcić na kierunkach na które jest zapotrzebowanie, stworzyć warunki dla kształcenia ustawicznego (dzisiaj wiele osób musi zmieniać zawód, inni zdobywają wiedzę dla własnej satysfakcji, a coraz ważniejsza staje się ekonomika czasu wolnego), zabiegać o studentów dla szczecińskich uczelni za pomocą dostępnych narzędzi, np. poprzez dalsze rozwijanie systemu stypendiów.

Remedium na podstawowe bariery w rozwoju innowacyjności Miasta, również w ramach opisanych zagadnień finansowych, jest współpraca. Dialog pomiędzy poszczególnymi uczelniami, uczelniami a przedsiębiorstwami, uczelniami a samorządem lokalnych i współpraca wymienionych jednostek w celu wspólnego reprezentowania lokalnego potencjału badawczego w instytucjach centralnych oraz krajowych i międzynarodowych może skutkować sukcesem w pozyskiwaniu konkretnych kwot na prowadzenie poważnych zadań badawczo-rozwojowych.

Biorąc pod uwagę słabość lokalnych przedsiębiorstw w zakresie generowania popytu na innowacje, akademickie grupy i zespoły badawcze muszą w pierwszej kolejności szukać donatorów badań – odbiorców technologii również poza granicami Miasta i województwa, a nawet kraju. W późniejszym etapie, po wykształceniu kierunków rozwoju lokalnej myśli naukowej, w sposób naturalny pojawiać się będą oddolne inicjatywy gospodarcze wykorzystujące najbardziej obiecujące wyniki badań, które w średnim terminie mogą przekształcić się w średnie i duże przedsiębiorstwa innowacyjne.

Szczecin posiada przy tym kilka specjalności, takich jak genetyka, nanotechnologia, szerzej szkolnictwo morskie i medyczne, wśród których może być postrzegany jako krajowy, a często międzynarodowy lider i w ramach tych specjalności realizowana powinna być odpowiednia promocja Miasta jako silnego centrum akademickiego.

Promocja ta powinna zostać również wzmocniona kilkoma rozpoznawalnymi nazwiskami naukowców odpowiedniej rangi, dla których stworzeniem warunków naukowych, materialnych i społecznych powinny zająć się wszystkie wymienione w tej części środowiska.

.

4.4. Otoczenie biznesu

Fakty

Wzrost znaczenia małych i średnich przedsiębiorstw w procesach rozwojowych gospodarki narodowej powoduje konieczność objęcia ich specjalną opieką. Niewielkie podmioty gospodarcze, szczególnie w początkowych fazach rozwoju, narażone są na wiele czynników hamujących ich rozwój lub zagrażających istnieniu, z którymi w lepszym stopniu radzą sobie podmioty posiadające rozbudowaną sferę administracyjno-zarządczą. Stąd też wynika obserwowany dynamiczny rozwój instytucji otoczenia biznesu. Organizacje te to również podmioty świadczące usługi zwiększające elastyczność przedsiębiorstw i pracowników, spełniające rolę platform wymiany wiedzy, zwiększające kwalifikacje pracowników i kadry zarządzającej, a także ułatwiające inwestującym przedsiębiorstwom dostęp do kapitału. Wzrastająca konkurencja lokalna i międzynarodowa, a także wąska specjalizacja produkcji wymusza na przedsiębiorcach korzystanie z usług specjalistów przede wszystkim z takich dziedzin jak działania public relations i reklama, doradztwo gospodarcze, technologiczne i inne, marketing, prace badawczo – rozwojowe itp. Ponadto instytucje otoczenia biznesu wspierają działalność małych i średnich przedsiębiorstw, które ze względu na swoje specyficzne cechy są szczególnie istotne z punktu widzenia rozwoju społeczno – gospodarczego.

Otoczenie biznesu, rozpatrywane jako zbiór instytucji otoczenia biznesu wraz z ich wzajemnymi powiązaniami, obejmuje przede wszystkim następujące podmioty:

- organizacje działające na rzecz osób bezrobotnych i świadczące usługi na rzecz rynku pracy,
- parki i inkubatory technologiczne oraz centra transferu technologii,
- inkubatory przedsiębiorczości,
- instytucje ułatwiające pozyskanie finansowania na inwestycje.

Tabela 4.4.1. Wybrane rodzaje organizacji i instytucji otoczenia biznesu w wybranych miastach

Wyszczególnienie	Szczecin	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowice	Lublin	Łódź	Poznań	Wrocław
Organizacje działające na rzecz osób bezrobotnych / rynku pracy	**39**	24	51	40	62	95	69	94
Parki naukowo-technologiczne	**1**	0	1	1	1	1	2	2
Inkubatory technologiczne	**2**	0	1	0	0	2	2	0
Akademickie Inkubatory Przedsiębiorczości	**4**	1	2	3	2	2	4	6
Inkubatory przedsiębiorczości	**2**	0	0	0	0	0	0	0
Centra transferu technologii	**1**	1	2	2	5	4	7	3
Fundusze kapitału zalążkowego i sieci aniołów biznesu	**1**	1	1	1	1	0	1	1
Regionalne i lokalne fundusze pożyczkowe	**4**	2	2	3	2	1	2	1
Fundusze poręczeń kredytowych	**3**	1	1	1	1	1	2	1
Ośrodki szkoleniowo-doradcze	**9**	6	10	8	9	8	6	6
Łącznie	**66**	**36**	**71**	**59**	**83**	**114**	**95**	**114**

Źródło: Opracowanie własne na podstawie KRS.

Instytucje otoczenia biznesu często łączą sferę publiczną ze sferą prywatną, co pozwala zmniejszyć dystans pomiędzy „państwem" a mikropodmiotem gospodarczym, zwracając uwagę na problemy i oczekiwania

podmiotów gospodarczych. Organizacyjnie podmioty otoczenia biznesu to w ścisłym znaczeniu instytucje nie nastawione na zysk – głównie fundacje, stowarzyszenia, komitety, czy towarzystwa. Rozwój tego sektora jest postrzegany jako oddolny mechanizm samoidentyfikacji społecznej, woli reform i innowacji, barometr oczekiwań i potrzeb samorealizacji określonych grup społecznych.

Organizacje sfery otoczenia biznesu posiadają szerokie spektrum celów funkcjonowania i form wspierania podmiotów gospodarczych i można je podzielić między innymi na:

- organizacje pozarządowe działające na rzecz osób bezrobotnych i świadczące usługi rynku pracy – to podmioty w głównej mierze koncentrujące się na aktywizacji zawodowej grup wykluczonych lub zmianie kwalifikacji schodzących z rynku. Zalicza się tutaj różnego rodzaju instytucje szkoleniowe, zakłady doskonalenia zawodowego, ośrodki pomocy w powrocie na rynek pracy, częściowo ośrodki socjalno-wychowawcze i inkubatory przedsiębiorczości,
- parki naukowo-technologiczne – organizacje, których celem jest wzrost zasobności przedsiębiorstw i instytucji naukowo-badawczych w niej zrzeszonych poprzez wspieranie rozwoju innowacji i konkurencyjności. Park zarządza wiedzą i technologią wśród uniwersytetów, instytucji B+R, firm, sprzyja powstawaniu i wzrostowi liczby firm działających w oparciu o innowacje w wyniku procesów inkubacji i spin-off oraz zapewnia wysokiej jakości usługi,
- inkubatory technologiczne – wyodrębniona organizacyjnie, budżetowo i lokalowo jednostka, która zapewnia początkującym przedsiębiorcom z sektora MSP pomoc w uruchomieniu i prowadzeniu firmy oferującej produkt lub usługę powstałą w wyniku wdrożenia nowej technologii,
- akademickie inkubatory przedsiębiorczości – organizacje działające na uczelniach wyższych promujące przedsiębiorczość wśród studentów i absolwentów poprzez pomoc w rejestracji, prowadzeniu i finansowaniu młodych firm,
- inkubatory przedsiębiorczości – instytucje, których głównym celem jest wspieranie przedsiębiorczości, przez umożliwienie beneficjentom prowadzenia działalności poprzez wsparcie w zakresie prowadzenia księgowości, rejestracji firmy, współfinansowaniu składek ZUS, użyczenie powierzchni biurowej, szkolenia i doradztwo, porady prawne,
- centra transferu technologii – jednostki wspierające komercjalizację wyników badań naukowych, ochronę i obrót własnością intelektualną powstającą na uczelniach wyższych, promocję przedsiębiorczości oraz koordynację strategicznych inwestycji uczelni i wspieranie naukowców w przygotowaniu wniosków o dostępne środki finansowe (pomoc publiczna, granty, fundusze UE),
- fundusze kapitału zalążkowego i sieci aniołów biznesu – fundusze dostarczające bezpośredniego finansowania udziałowego przedsiębiorstwom na etapie tworzenia oraz sieci inwestorów indywidualnych dysponujących wolnymi środkami do inwestowania w firmy na początkowym etapie rozwoju z wysokimi perspektywami rozwojowymi,
- regionalne i lokalne fundusze pożyczkowe – organizacje non profit, których zadaniem jest wspieranie mikro i małych przedsiębiorstw poprzez udostępnianie niskooprocentowanych pożyczek, często na rozpoczęcie prowadzenia działalności,
- fundusze poręczeń kredytowych – podmioty wspierające działalność małych i średnich przedsiębiorstw poprzez poręczanie spłaty zaciąganych przez nie zobowiązań kredytowych,
- ośrodki szkoleniowo-doradcze – instytucje doskonalenia zawodowego, szkolenia w zakresie prowadzenia działalności, doradztwa wspierającego postawy przedsiębiorcze i podobne.

W zakresie oferty podmiotów otoczenia biznesu Szczecin nie odbiega od miast porównywanych, chociaż ogólna ich liczba jest niższa. Jest to efekt tylko i wyłącznie znacznie niższej liczby organizacji wspierających rynek pracy, w tym świadczących pomoc osobom bezrobotnym.

Otoczenie biznesu to również podmioty komercyjne świadczące usługi na rzecz innych przedsiębiorstw w zakresie wspomagającym podstawowe funkcje gospodarcze (m.in. administracyjne i finansowe). Grupę tę najczęściej identyfikuje się w ramach klasyfikacji PKD jako sekcje J i K, do których zalicza się między innymi:

1. Sekcja J: pośrednictwo finansowe:
   - pośrednictwo finansowe, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszów emerytalno-rentowych,
   - ubezpieczenia oraz fundusze emerytalno-rentowe, bez gwarantowanej prawnie opieki społecznej,
   - działalność pomocnicza związana z pośrednictwem finansowym i ubezpieczeniami,
2. Sekcja K: obsługa nieruchomości, wynajem i usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej:
   - obsługa nieruchomości,
   - wynajem maszyn i urządzeń bez obsługi oraz wypożyczanie artykułów użytku osobistego i domowego,
   - informatyka (w tym doradztwo w zakresie sprzętu i oprogramowania komputerowego, konserwacja i naprawa sprzętu, przetwarzanie danych),
   - działalność badawczo-rozwojowa,
   - działalność gospodarcza pozostała (w tym prawnicza, rachunkowo-księgowa, architektura, inżynieria, badania i analizy techniczne, reklama, rekrutacja i udostępnianie pracowników, sprzątanie i utrzymanie obiektów).

Tabela 4.4.2. Komercyjne podmioty otoczenia biznesu – sekcje J i K PKD w latach 2002 i 2008

Jednostka terytorialna	Sekcja J - Pośrednictwo finansowe						Sekcja K - Obsługa nieruchomości, wynajem i usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej					
	ogółem		sektor publiczny		sektor prywatny		ogółem		sektor publiczny		sektor prywatny	
	2002	2008	2002	2008	2002	2008	2002	2008	2002	2008	2002	2008
Powiat m.Szczecin	**2 160**	**2 301**	**4**	**4**	**2 156**	**2 297**	**14 532**	**15 328**	**1 542**	**1 289**	**12 990**	**14 039**
Powiat m.Bydgoszcz	2 068	2 185	1	2	2 067	2 183	8 188	8 480	869	434	7 319	8 046
Powiat m.Gdańsk	2 587	2 632	3	5	2 584	2 627	13 011	15 290	2 201	1 503	10 810	13 787
Powiat m.Katowice	1 735	1 722	6	4	1 729	1 718	8 209	9 214	990	1 003	7 219	8 211
Powiat m.Lublin	1 668	1 854	3	1	1 665	1 853	7 127	7 456	446	255	6 681	7 201
Powiat m.Łódź	3 546	4 092	3	3	3 543	4 089	14 132	17 111	1 243	1 239	12 889	15 872
Powiat m.Poznań	2 988	3 742	4	5	2 984	3 737	17 884	22 454	983	722	16 901	21 732
Powiat m.Wrocław	3 532	3 905	4	4	3 528	3 901	22 447	25 946	3 984	2 680	18 463	23 266

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Regionalnych GUS.

W przypadku podmiotów otoczenia biznesu działających zarobkowo Miasto Szczecin również charakteryzuje się podobnym ich rozwojem, jak miasta porównywane. Można jednocześnie wskazać na istnienie relatywnie większej ilości podmiotów zajmujących się obsługą nieruchomości. Wytłumaczeniem tego stanu może być brak przedstawicielstw i oddziałów dużych sieci obrotu nieruchomościami, zarządzania nieruchomościami, konsultingu biznesowego itp., co powoduje większe rozdrobnienie rynku.

Poza czynnikami prorozwojowymi w postaci oferty inwestycyjnej i obsługi inwestorów, samorządy lokalne stanowią istotne podmioty bezpośredniego oddziaływania na gospodarkę lokalną poprzez działania inwestycyjne i przedsiębiorstwa komunalne. W działaniach Miasta Szczecin na rzecz rozwoju działalności gospodarczej warto wskazać prace nad stworzeniem Parku Naukowo-Technologicznego POMERANIA (w ramach SPN-T Sp. z o.o.), działalność Szczecińskiego Funduszu Pożyczkowego, a także wspieranie działalności spółki miejskiej – Międzynarodowe Targi Szczecińskie.

Elementem wspierania lokalnej gospodarki i kierunkowania rozwoju przedsiebiorstw jest pomoc publiczna, której wysokość w latach 2007-2008 kształtowała się w Szczecinie na poziomie 13 mln zł i dotyczyła głównie zwolnień z podatku od nieruchomosci. Była to najwyższa kwota pomocy w grupie miast: Bydgoszcz, Gdańsk i Katowice.

Problemy

1. Jakkolwiek pozytywnie oceniany jest rozwój instytucji transferu wiedzy i wspierania innowacyjności, to największe problemy identyfikuje się w zakresie pozyskiwania finansowania dla nowych i rozwojowych przedsiębiorstw, przy czym na główne źródło problemu wskazuje się kojarzenie biorcy i dawcy kapitału.
2. Wskazuje się na zbyt duże usztywnienie działań wspierających biznes przepisami zamówień publicznych i dyrektywami o niezaburzaniu i nieograniczaniu konkurencji oraz pomocy publicznej, które nie pozwalają dostatecznie elastycznie kształtować lokalną politykę rozwoju przedsiębiorczości.
3. Niska aktywność przedsiębiorców w wykorzystaniu istniejących propozycji wspierania biznesu, np. bezpłatnym udziale w targach i konferencjach.
4. Brak dużej instytucji finansowej posiadającej korzenie, a więc i centrum decyzyjne na terenie Miasta. Stąd też decyzje o finansowaniu np. kredytowym zapadają poza Miastem i są w kompetencjach osób nie znających specyfiki lokalnego biznesu.
5. Niewystarczający stopień wsparcia dla przedsiębiorców chcących skorzystać z możliwości dofinansowania projektów inwestycyjnych z funduszy UE.
6. Niski poziom poinformowania o istniejących instytucjach otoczenia biznesu i wspierania przedsiębiorczości, zwłaszcza o organizacjach aktywizacji przedsiębiorczości.
7. Niespełniający oczekiwań ukierunkowanego doradztwa zawodowego system szkoleń, który mógłby pomóc w zagospodarowaniu pracowników branży stoczniowej w średnim okresie.
8. Brak organizacji wspierającej eksport lokalnych małych i średnich przedsiębiorstw, a także ułatwiających inwestowanie i współpracę z podmiotami niemieckimi i skandynawskimi.
9. Nadmierne zbiurokratyzowanie i brak długoterminowej strategii w przedsiębiorstwach komunalnych, zaniechanie ich prywatyzacji.

Ocena

W okresie ciągłej zmiany struktury gospodarki opartej na dużych przedsiębiorstwach przemysłowych w kierunku wzrostu znaczenia małej i średniej przedsiębiorczości coraz większego znaczenia dla lokalnego rozwoju nabiera

obszar otoczenia biznesu. Nie tylko koniunktura gospodarcza wpływa na aktywność przedsiębiorczą społeczeństwa, lecz zwłaszcza warunki powstawania i prowadzenia działalności.

Pod względem barier napotykanych przez przedsiębiorców na początku istnienia ich firm Polska znajduje się w niechlubnej czołówce europejskiej, co potwierdzają corocznie sporządzane rankingi międzynarodowe. Stąd szczególnego znaczenia nabierają organizacje wspierające przedsiębiorców w zakresie rejestracji firm w odpowiednich instytucjach, prowadzenia administracji, podstawowych funkcjach biznesowych, czy pozyskiwaniu finansowania.

Postrzeganie otoczenia biznesu przez prowadzących działalność gospodarczą jest niezwykle ważne dla kształtowania ogólnej aktywności gospodarczej. Koniunktura gospodarcza kształtuje się bowiem zarówno pod wpływem uwarunkowań obiektywnych, odzwierciedlonych przez wskaźniki mikro i makro ekonomiczne, jak i pod wpływem czynników psychologicznych takich jak optymizm lub pesymizm, będących wyrazem indywidualnej oceny warunków gospodarowania przez prowadzącego działalność. Dlatego też tak ważny jest „klimat gospodarczy" w Mieście, przejawiający się szerokim zakresem zachęt do podejmowania działalności gospodarczej, przenoszenia działających i lokowania nowych firm itd. Jego stworzenie nie jest łatwe i wymaga skoordynowanych działań i spójnej wizji, a także postrzegania przez wszystkie szczeble administracji lokalnej przedsiębiorcy jako klienta, o którego należy zabiegać.

Zadania organizacji otoczenia biznesu są przy tym tak szerokie, jak bogate jest spektrum czynników wpływających na działalność gospodarczą. Stąd też największe problemy i sukcesy otoczenia biznesu są identyfikowane tam, gdzie sam biznes posiada podobne uwarunkowania. Otoczenie biznesu funkcjonujące w Szczecinie należy pod tym względem ocenić na wystarczające organizacyjnie, ale posiadające wady funkcjonalne. Dostępność istniejących instrumentów wspierania biznesu nie wynika bowiem jedynie z ich szerokiego spektrum, ale przede wszystkim warunków stosowania.

Jednocześnie zwraca się uwagę, że w chwili obecnej największe problemy występują w zakresie instytucji ułatwiających przedsiębiorcom finansowanie inwestycji, a więc instytucji pożyczkowych, gwarancyjnych oraz kojarzących biorców kapitału z dawcami. Problemy te nasiliły się w związku ze znacznym ograniczeniem finansowania przez instytucje bankowe, natomiast sieć odpowiednich organizacji otoczenia biznesu wydaje się stosunkowo rozbudowana. Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na funkcjonowanie w Szczecinie Polskiej Fundacji Przedsiębiorczości, będącej jednym z liderów segmentu pożyczek dla przedsiębiorców oraz wzrost aktywności miejskiej funduszy pożyczkowych.

Jednocześnie od 2009 roku funkcjonuje w Szczecinie pierwsza sieć „aniołów biznesu", która może stanowić dla wielu przedsiębiorców alternatywę finansową dla funduszy dłużnych, podobnie jak wykorzystanie giełdowego rynku New Connect (gdzie notowane są dwie szczecińskie firmy) przy wsparciu o funkcjonujących w Szczecinie autoryzowanych doradców.

W przypadku organizacji wspierania aktywności gospodarczej, w tym zwłaszcza inkubatorów przedsiębiorczości i innowacji Szczecin posiada kilkuletnie opóźnienia organizacyjne względem bardziej rozwiniętych miast wojewódzkich. Tym niemniej pozytywnie należy ocenić fakt zwiększonej dynamiki działań w tym zakresie, tj.

rozpoczęcia prac nad stworzeniem parków technologicznych w Szczecinie i widocznego pobudzenia w zakresie wykorzystania inkubatorów przedsiębiorczości i centrów transferu technologii. W chwili obecnej należy tę sferę otoczenia biznesu uznać za słabą stronę Miasta, jednak z dużą szansą na dynamiczny rozwój, przekładający się na realne wsparcie dla lokalnego biznesu i przedsiębiorczości. Podjęta już inicjatywa (park Pomerania), ale także inne podobne przedsięwzięcia, powinny uzyskać możliwie silne wsparcie Miasta Szczecin, bowiem jest to jedna z niewielu szans zmiany stanu niskiej innowacyjności szczecińskich przedsiębiorstw. Konieczne jest także uwolnienie gospodarki komunalnej od gorsetu administracyjnego i jej prywatyzacja.

4.5. Turystyka

Fakty

Turystyka, zjawisko przestrzennej ruchliwości ludzi, które związane jest z dobrowolną zmianą miejsca pobytu, środowiska i rytmu życia, obejmuje całokształt stosunków i zjawisk związanych z ruchem turystycznym. Czasowe migracje poza miejsce zamieszkania wynikają z uwarunkowanych społecznie potrzeb określonych różnorakimi motywami. Światowa Organizacja Turystyki szacuje, że światowy ruch turystyczny przekracza 900 mln podróży rocznie, natomiast wielkość przychodów w branży turystycznej wynosi około 700 mld dolarów rocznie.

Turystyka nie jest zjawiskiem jednorodnym i w ramach jej definicji znajdują się m.in.: turystyka wypoczynkowa (np. agroturystyka, handlowa, morska, rozrywkowa), turystyka kwalifikowana (np. piesza, trekking, survival, żeglarska, nurkowa), turystyka poznawcza (np. przyrodnicza, geoturystyka, safari, etniczna, sentymentalna), turystyka zdrowotna (np. uzdrowiskowa, medyczna), turystyka biznesowa (np. podróże służbowe, targowa, kongresowa, korporacyjna), turystyka religijna (np. pielgrzymka, turystyka miejsc kultu).

Wielkość ruchu turystycznego na lokalnym rynku szczecińskim jest efektem głównie ruchu handlowego, biznesowego, a także wypoczynkowo-krajoznawczego, krajowego i zagranicznego. W poniższej tabeli przedstawiono podstawowe dane charakteryzujące ruch turystyczny Szczecina na tle trzech innych miast wojewódzkich.

Tabela 4.5.1. Ruch turystyczny w wybranych miastach w roku 2008

Ruch turystyczny w 2008 roku				
Wyszczególnienie	**Szczecin**	**Gdańsk**	**Poznań**	**Wrocław**
Ogólna liczba przyjazdów turystów krajowych [mln osób]	0,6	0,7	0,7	1,0
Ogólna liczba przyjazdów turystów zagranicznych [mln osób]	0,6	0,6	0,7	0,8
Pasażerowie obsłużeni w porcie lotniczym w ruchu krajowym i międzynarodowym [tys. osób]	298,6	1 951,1	1 255,9	1 480,5
Cudzoziemcy przylatujący do portu lotniczego [tys. osób]	20,0	210,0	150,0	180,0
Wydatki turystów krajowych [mln PLN]	69,7	144,2	89,7	134,5
Wydatki turystów zagranicznych [mln USD]	216,0	277,8	258,3	259,2
Wydatki turystów zagranicznych na osobę [USD] 2008	360,0	463,0	369,0	324,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, publikacji Polskiej Izby Turystycznej, Polskiej Organizacji Turystycznej oraz Instytutu Turystyki w Warszawie.

Ogólna liczba turystów odwiedzających Szczecin rośnie nieprzerwanie od kilku lat, osiągając w 2008 roku wartość 1,2 mln turystów. Warto podkreślić, że duża liczba turystów odwiedzających Szczecin w roku 2007 dzięki organizacji finałów The Tall Ships' Races, została utrzymana w roku 2008, kiedy ogólny ruch turystyczny w Polsce odnotował spadek.

Na podstawie prezentowanych danych ruchu turystycznego w Szczecinie w 2008 roku na tle trzech dużych miast wojewódzkich: Gdańska, Poznania i Wrocławia można stwierdzić, że nie odbiega on znacząco od miast, uznawanych powszechnie za atrakcyjniejsze turystycznie. Jednocześnie potencjał wynikający z możliwości obsługi ruchu lotniczego jest niewykorzystany, a liczba pasażerów w lokalnym porcie lotniczym jest o ponad 75% niższa niż w Poznaniu i niespełna 80% niższa niż we Wrocławiu. Na ten stan wpływ ma także bliskie sąsiedztwo

lotnisk berlińskich, które szczególnie po wejściu Polski do strefy Schengen, przejęły ruch pasażerów z i do Szczecina.

Umiarkowanie pozytywną informacją jest natomiast średni poziom wydatków turystów zagranicznych, który nie odbiega znacząco od wartości w innych miastach, co oznacza, że Szczecin jest w stanie zaoferować odpowiednią ilość atrakcji dla przebywających turystów. Oczywiście w przypadku Szczecina za większą część wydatków może odpowiadać konsumpcja związana z bieżącymi zakupami przygranicznej ludności niemieckiej, choć - jak wynika z badań Instytutu Turystyki w 2008 roku - tylko 4% turystów zagranicznych odwiedzających Szczecin deklarowało handlowy charakter odwiedzin. Zdecydowanie największa liczba wskazań (40%) to turystyka wypoczynkowa, następnie odwiedziny krewnych i przyjaciół (22%) oraz interesy (19%).

Tabela 4.5.2. Charakterystyka przyjazdów turystów zagranicznych

Przyjazdy wedug głównych celów					Przyjazdy według rodzajów podróży służbowych				
	Szczecin	Gdańsk	Poznań	Wrocław		Szczecin	Gdańsk	Poznań	Wrocław
Turystyka - wypoczynek	40%	40%	15%	33%	Prowadzenie interesów firmy	17%	42%	25%	36%
Interesy	19%	23%	39%	23%	Prowadzenie własnego biznesu	17%	14%	34%	27%
Odwiedziny	22%	15%	19%	19%	Udział w targach i wystawach	14%	7%	13%	4%
Zakupy	4%	1%	1%	2%	Udział w konferencjach	14%	10%	6%	7%
Tranzyt	4%	6%	16%	9%	Usługi transportowe	28%	11%	14%	14%
Inne	11%	15%	10%	14%	Inne	10%	16%	8%	12%

Źródło: Turystyka polska w 2008 roku - Wielkie miasta, Instytut Turystyki Sp. z o.o. 2009r.

Głównym celem zagranicznego ruchu turystycznego w Szczecinie jest wypoczynek, co upodabnia go do ruchu turystycznego Gdańska, a odróżnia od Wrocławia, a zwłaszcza Poznania, gdzie znaczący udział posiada turystyka biznesowa. W ostatnim wymienionym segmencie można spodziewać się największej dynamiki przyjazdów zagranicznych, w przypadku zdynamizowania działalności inwestycyjnej inwestorów zagranicznych na terenie Miasta Szczecin.

W chwili obecnej największy udział w strukturze podróży służbowych w Szczecinie mają usługi transportowe, co oznacza, że ruch związany z działalnością biznesową nie jest realizowany w sferze przynoszącej najwięcej korzyści branży turystycznej (hotelarstwo, gastronomia itp.).

Największa liczba turystów zagranicznych odwiedzających Szczecin w 2008 roku pochodziła z Niemiec, co wynika z bliskości granicy i liczebności obywateli państwa niemieckiego. Jednocześnie liczba turystów niemieckich odwiedzających Szczecin stanowiła prawie 1/5 wszystkich niemieckich turystów w Polsce.

Ciekawą informacją jest fakt, że prawie 1/3 turystów duńskich odwiedzających Polskę odwiedza również Szczecin i jest to nominalnie druga najliczniejsza grupa obcokrajowców odwiedzających Miasto. Źródło tego zjawiska można łączyć z istnieniem połączeń promowych Świnoujście – Kopenhaga, a także z funkcjonowaniem kontyngentu duńskich żołnierzy w ramach Wielonarodowego Korpusu Północno-Wschodniego.

Równie licznie Szczecin odwiedzany jest przez mieszkańców pozostałych państw skandynawskich, tj. Szwecji i Norwegii (odpowiednio 16,2% i 15,8% odwiedzających Polskę), a także Belgów i Holendrów, z których prawie co

dziesiąty odwiedza Szczecin. W kontekście odwiedzin polskich miast przez turystów zagranicznych ciekawa jest ich opinia o atrakcyjności samego Miasta jako celu podróży. W poniższej tabeli wskazano rangi odpowiadające zainteresowaniu turystów poszczególnych nacji turystyką miejską w poszczególnych miastach (im wyższa ranga, tym większe zainteresowanie City break jako celem odwiedzin danego miasta).

Tabela 4.5.3. Gradacja oferty City break według opinii turystów zagranicznych

Gradacja oferty City break według turystów zagranicznych								
	Szczecin	Gdańsk	Poznań	Wrocław	Bydgoszcz	Katowice	Lublin	Łódź
Niemcy	3	2	3	3	-	3	2	3
Wielka Brytania	2	3	3	3	-	1	1	3
USA	1	-	-	3	-	-	-	1
Włochy	1	2	-	3	-	1	1	2
Francja	3	2	2	3	-	2	1	2
Belgia	1	2	2	3	-	2	-	2
Hiszpania	2	2	2	3	-	1	1	1
Holandia	1	2	2	3	-	2	2	2
Austria	1	1	1	3	-	-	1	2
Czechy	1	1	3	-	-	1	-	2
Węgry	1	1	-	2	-	1	-	1
Rosja	2	2	-	3	-	1	2	3
Szwecja	3	3	3	3	-	1	-	2
Norwegia	2	3	3	3	-	-	1	-
Dania	2	3	-	3	-	-	-	-
Ukraina	2	1	-	3	-	1	2	2
Średnia	**1,75**	**2,00**	**2,40**	**2,93**	**-**	**1,42**	**1,40**	**2,00**

Źródło: Potencjał i gradacja wartości produktów turystycznych województw POT wrzesień 2008r.

W ostatnich latach, dzięki działalności Polsteam Shipping Agency, Szczecin został dostrzeżony jako miejsce oferujące odpowiednią ilość atrakcji turystycznych dla pasażerów cruiserów morskich i rzecznych. Punktem zwrotnym była wizyta jednostki „The World" podczas finałów regat The Tall Ships' Races w sierpniu 2007 roku. Od tego czasu widoczny jest trend wzrostowy liczby zawijających do Szczecina jednostek pełnomorskich, a wielokrotne powroty tych samych jednostek mogą świadczyć o atrakcyjności lokalnej oferty. W roku 2007 odnotowano 3 zawinięcia, a w kolejnych dwóch latach odpowiednio 5 i 3. Biorąc pod uwagę plan na rok 2010 (13 zawinięć) można mieć nadzieję, że tego rodzaju turystyka znajdzie swoje stałe miejsce w Szczecinie.

Nie mniej istotna dla Miasta jest również turystyka rzeczna (cruisery rzeczne) – w roku 2009 odnotowano 101 zawinięć. Tego typu podróże obsługiwane są przez jednostki o długości do 85 m, które zabierają na pokład około 100 osób, w tym 25 osób załogi. Po planowanej przebudowie podnośni Niederfinow (planowanej do ukończenia w 2014 roku) do Szczecina będą mogły wpływać drogą z Berlina jednostki o długości do 115 m, zabierające na pokład 150 pasażerów i załogę.

Działania w zakresie turystyki, wśród których bardzo duże znacznie mają zadania informacyjne, zarządcze, koordynacyjne, promocyjne itp. posiadają swoje instytucjonalne zaplecze w postaci funkcjonującego od 2006 roku w strukturze Urzędu Miasta Szczecina, w ramach Wydziału Sportu i Turystyki, Referatu ds. Turystyki. Bezwzględnie niezbędnymi elementami sprawnego układu lokalnej turystyki są też podmioty otoczenia turystyki (punkty informacji turystycznej, stowarzyszenia na rzecz rozwoju turystyki, zrzeszenia podmiotów turystycznych) oraz podmioty gospodarcze sektora turystycznego.

Gmina Miasto Szczecin również zarządza i nadzoruje działalność Miejskiego Ośrodka Sportu, Rekreacji i Rehabilitacji (zakładu budżetowego), którego zakres działalności obejmuje zarządzanie i utrzymanie bazy sportowej i rekreacyjnej Miasta.

Tabela 4.5.4. Narzędzia stosowane przez Urząd Miasta Szczecin w zakresie rozwoju turystyki

Narzędzie	Działania
Reklama w prasie	artykuły sponsorowane w pismach branżowych, artykuły w prasie codziennej w dodatkach targowych, dodatki sezonowe w prasie lokalnej i katalogu turystycznym
Organizacja i obsługa stoisk targowych	targi branży turystycznej w Polsce, targi branży turystycznej za granicą
Wydawanie i dystrybucja materiałów promocyjnych i informacyjnych	foldery (np. Szczecin - miejskie szlaki, Archipelag atrakcji, W zieleni nad wodą), ulotki (np. Mapka turystyczna, Baza noclegowa), materiały elektroniczne (filmy i animacje na CD, pendrive'ach)
Współpraca z serwisami internetowymi	przygotowywanie materiałów
Współpraca z mediami	przygotowywanie bieżących materiałów, kontakt z mediami zagranicznymi
Koordynacja projektu "szczecińska karta turystyczna"	Stworzenie koncepcji szczecińskiej karty turystycznej, jej koordynacja, obsługa i promocja
Obsługa podmiotów turystycznych	Study Tours dla dziennikarzy zagranicznych, dziennikarzy lokalnych, dla branży turystycznej, a także obsługa touroperatorów (np. przedstawiciela armatora cruiserów)
Inne działania	m.in. współpraca z organizacjami turystycznymi, budowa kolejnych punktów informacji turystycznej, realizacja oznakowania turystycznego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie informacji Referatu Turystyki, WSiT UMSzczecin.

Wśród wymienionych działań większość ma charakter informacyjny. Za szczególnie efektywne można uznać: obsługę podmiotów turystycznych, opracowywanie i dystrybucję materiałów promujących lokalną turystykę i ukazujących jej atrybuty, a także udział w targach i innych imprezach turystycznych.

Z dotychczasowych doświadczeń pracowników podmiotów i organizacji związanych ze szczecińską turystyką wynika, że nie brak atrakcji turystycznych w Szczecinie, a brak informacji o nich jest częstą przyczyną niskiego zainteresowania ofertą Szczecina. Stąd też szeroki i skuteczny udział Miasta w imprezach promujących turystykę jest niezbędny. W tabeli zaprezentowano turystyczne imprezy branżowe, w których przedstawiciele Miasta Szczecin uczestniczyli z ofertą.

Tabela 4.5.5. Lista imprez turystycznych z udziałem Miasta Szczecina w latach 2006-2009

Lp.	Nazwa targów	Miejsce	Miesiąc	Pow. stoiska [m²]	Lp.	Nazwa targów	Miejsce	Miesiąc	Pow. stoiska [m²]
	2009					**2008**			
1.	Reiseliv	Oslo - Norwegia	styczeń	4	1.	Reiseliv	Oslo - Norwiegia	styczeń	4
2.	Reisen	Hamburg - Niemcy	luty	4	2.	Reisen	Hamburg - Niemcy	luty	10
3.	ITB	Berlin - Niemcy	marzec	10	3.	ITB	Berlin - Niemcy	marzec	10
4.	TUR	Goeteborg - Szwecja	marzec	10	4.	TUR	Goeteborg - Szwecja	marzec	10
5.	LATO	Warszawa - Polska	kwiecień	4,5	5.	LATO	Warszawa - Polska	kwiecień	10
6.	Piknik nad Odrą	Szczecin - Polska	maj	-	6.	Market Tour "Piknik nad Odrą"	Szczecin - Polska	maj	12
7.	Sail Szczecin	Szczecin - Polska	czerwiec	-	7.	Tour Salon	Poznań - Polska	październik	20
8.	Tour Salon	Poznań - Polska	październik	12	8.	Touristik & Caravaning	Lipsk - Niemcy	listopad	4
9.	World Travel Market	Londyn - Wielka Brytania	listopad	-					
10.	Tourismus & Caravaning	Lipsk - Niemcy	listopad	4					
	2007					**2006**			
1.	Reisen	Hamburg - Niemcy	luty	10	1.	ITB	Berlin - Niemcy	marzec	40
2.	ITB	Berlin - Niemcy	marzec	40	2.	Tour Salon	Poznań - Polska	październik	40
3.	LATO	Warszawa - Polska	kwiecień	8	3.	LATO	Warszawa - Polska	kwiecień	-
4.	Tour Salon	Poznań - Polska	październik	20					

Źródło: Opracowanie własne na podstawie materiałów Referatu ds. turystyki UMSzczecin.

Od roku 2006 widoczny jest stały wzrost aktywności Miasta w zakresie promocji Szczecina jako miasta atrakcyjnego turystycznie. Wymiernym wskaźnikiem tego procesu jest również coroczny wzrost wydatków na turystykę z budżetu Miasta (w ostatnich dwóch latach o ponad 50% rocznie), choć w 2009 roku nie wykonano ponad połowy wydatków, w związku z niezrealizowaniem projektów oznakowania turystycznego (projekt przeniesiony do budżetu na rok 2010), utworzenia punktów widokowych, czy też rewitalizacji tablic zabytkowych tablic nagrobnych na Cmentarzu Centralnym[23]. Miasto Szczecin nadal wydaje jednak znacznie mniej niż Poznań, Wrocław czy też Gdańsk, miasta dużo bardziej rozpoznawalne, jako atrakcyjne turystycznie, ale dysponujące również znacznie większymi budżetami.

O atrakcyjności turystycznej miast decyduje wiele czynników, jednak nawet najbardziej konkurencyjne pod tym względem miejsce nie będzie odwiedzane, jeżeli nie posiada odpowiedniego zaplecza turystycznego w postaci rozwiniętej infrastruktury. Baza noclegowa powinna być przy tym dostosowana do docelowej struktury turystów pod względem formy, lokalizacji i standardu. Inne są bowiem oczekiwania uczestników turystyki biznesowej, wypoczynkowej i krajoznawczej, a zróżnicowanie potrzeb zależy od narodowości turystów, ich wieku i statusu społecznego.

W poniższej tabeli zestawiono istniejącą w Szczecinie i porównywanych miastach bazę noclegową, wraz ze wskazaniem jej wykorzystania.

[23] W ramach projektu „Polsko-niemieckie dziedzictwo historyczne zapisane na tablicach Cmentarza Centralnego w Szczecinie".

Tabela 4.5.6. Ewidencja obiektów hotelarskich w 2009 roku i ich wykorzystanie w 2008 roku

Kategoria	Szczecin	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowice	Lublin	Łódź	Poznań	Wrocław
Hotel *	5	1	0	4	0	2	2	6
Hotel **	3	11	4	4	2	8	15	6
Hotel ***	7	7	10	3	6	7	23	20
Hotel ****	4	2	5	2	2	0	5	8
Hotel *****	0	1	3	1	0	0	1	3
Motel	0	0	0	0	1	1	0	0
Pensjonat	7	0	2	0	0	0	4	1
Kemping	1	0	2	1	0	0	2	2
Dom wycieczkowy	0	0	0	0	0	4	0	1
Schronisko młodzieżowe	5	0	3	0	0	2	0	4
Miejsca noclegowe w hotelach	3 233	1 800	2 664	2 060	1 321	2 648	5 839	5 280
Korzystający z hotelowych miejsc noclegowych	306 672	115 475	194 515	167 392	119 520	249 892	454 575	509 569
- w tym zagraniczni	124 858	15 767	90 809	55 036	36 583	57 967	150 238	199 705
Udzielone noclegi hotelowe	500 378	229 575	389 901	298 329	178 212	410 639	776 869	846 690
- w tym dla turystów zagranicznych	230 864	43 446	200 365	119 035	57 956	115 780	299 248	367 548

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Ewidencji Obiektów Hotelarskich MSiT oraz danych statystycznych GUS i IT w Warszawie.

Każde miasto chcące przyciągnąć większą liczbę turystów musi posiadać wyraźnie identyfikowalne produkty turystyczne. Mogą one stać się elementami rozpoznawalnymi w kraju, regionie, czy też na świecie i być wizytówką danego miasta. Wykształcone produkty, atrakcje turystyczne, stają się przedmiotami szerokiej promocji i korzystają z możliwości zdynamizowania ruchu turystycznego. W tabeli 4.5.7 zestawiono atrakcje turystyczne Szczecina, mogące stanowić atrakcje zarówno dla turystów indywidualnych jak i grup zorganizowanych.

Prezentowane atrakcje są zamkniętymi całościami, które w mniejszym lub większym stopniu posiadają miejsce w świadomości szczecinian i turystów. Zróżnicowana jest również ich ekspozycja w materiałach informacyjnych dotyczących oferty turystycznej Szczecina (foldery, strony internetowe, ogłoszenia itp.). Należy jednak podkreślić, że ich ilość i ranga jest wystarczająca dla maksymalnie dwudniowych pobytów, nie połączonych z innymi atrakcjami (np. krajoznawczymi, sportowymi, wellness&spa).

Elementem niezbędnym do osiągania sukcesu miasta w turystyce zagranicznej jest również ekspozycja jego oferty w zagranicznych biurach podróży. Z badania największych touroperatorów zagranicznych, przeprowadzonych przez Instytut Turystyki w Warszawie w 2009 roku wynika, że Szczecin w swojej ofercie posiada 26 z biur podróży z grupy badanych, w tym: 12 austriackich, 7 szwajcarskich, 5 holenderskich i 1 niemieckie. Jakkolwiek badania mają charakter wyrywkowy, to możliwość odwiedzenia Gdańska, Poznania, czy Wrocławia posiadało odpowiednio 205, 89 i 156 badanych biur podróży. Wynik Szczecina jest przy tym lepszy niż w przypadku Lublina, Łodzi, Katowic i Bydgoszczy (odpowiednio 13, 7, 3 i 2 biura podróży).

Można więc określić atrakcyjność turystyczną Szczecina jako postrzeganą zdecydowanie lepiej niż czterech ostatnich z wymienionych miast, ale znacznie gorzej od przodujących Gdańska, Wrocławia i Poznania. Prezentowane dane nie obejmują touroperatorów, którzy posiadają w swojej ofercie produkt obejmujący zwiedzanie „dużych miast w Polsce", jednak w tym przypadku można spodziewać się zwiększenia przewagi bardziej rozpoznawalnych w skali europejskiej miast względem Szczecina.

Tabela 4.5.7. Najważniejsze atrakcje turystyczne Miasta Szczecina

L.p.	Atrakcje turystyczne Szczecina	
1.	Bazylika Archikatedralna pw. Świętego Jakuba	Wzniesiona w XIV i w XV stuleciu świątynia należy do dzieł gotyku ceglanego charakterystycznego dla krajów nadbałtyckich kierunku w architekturze gotyckiej.
2.	Cmentarz Centralny	Największy cmentarz w Polsce oraz trzeci co do wielkości cmentarz w Europie. Zajmuje powierzchnię 164 ha, a łączna długość alei wynosi 72 km. Na terenie cmentarza rośnie 360 gatunków drzew i krzewów.
3.	Dąbie i jezioro Dąbie	Dąbie jest największą prawobrzeżną dzielnicą Szczecina. Do jej najbardziej wartościowych zabytków należą: Kościół pw. Wniebowstąpienia NMP z XV w., renesansowy książęcy pałac myśliwski, średniowieczny mur obronny oraz koszary portowe.
		Dąbie to deltowe jezioro polodowcowe o powierzchni 56 km^2 (czwarte co do wielkości w Polsce) o małej głębokości.
		Przy jeziorze Dąbie usytuowane są mariny wyposażone w niezbędną infrastrukturę dla żeglarzy.
		Na południe od jeziora Dąbie znajduje się lotnisko sportowe z Aeroklubem Szczecińskim, przyjmujące niewielkie samoloty pasażerskie.
4.	Eksperymentarium Eureka	Największa w Polsce wystawa interaktywna usytuowana w szczecińskim Domu Marynarza. Celem wystawy jest promowanie nauki w sposób jak najbardziej zabawowy i ma ona charakter wesołego miasteczka.
5.	Halowy tor kartingowy	Silver Gokart Center to całoroczny tor kartingowy. Jeden bieg trwa 10 minut, a czas każdego przejazdu jest komputerowo rejestrowany, a najlepsze czasy publikowane są na stronie internetowej.
6.	Kąpieliska w Szczecinie	Do największych kąpielisk w Szczecinie należą: Arkonka, Głębokie, Dąbie, Dziewoklicz.
7.	Knieja Bukowa i Jezioro Szmaragdowe	Knieja Bukowa to kompleks lasów tworzący Szczeciński Park Krajobrazowy, gdzie wydzielono 6 rezerwatów przyrody.
		Jezioro Szmaragdowe położone w Parku Leśnym Zdroje jest dawną kopalnią kredy, zalaną w połowie lat dwudziestych wodami podziemnymi. Szmaragdową barwę wody zawdzięcza węglanowi wapnia zawartemu w eksploatowanej kredzie.
8.	Lasy miejskie w Szczecinie	Do największych kompleksów leśnych należą Las Arkoński i Głębokie (Puszcza Wkrzańska) oraz Park leśny Zdroje i Klęskowo (Puszcza Bukowa). Na terenie lasów miejskich wyznaczone są trasy turystyczne, polany, miejsca na imprezy i ogniska.
9.	Miejski szlak turystyczny w Szczecinie	Kilkugodzinny spacer pozwala zobaczyć najciekawsze zabytki na Starym Mieście czy Wałach Chrobrego. Na ulicach miasta szlak prowadzi turystów czerwoną przerywaną linią, a poszczególne zabytki są oznaczone liczbami.
10.	Muzeum Techniki i Komunikacji	„Zajezdnia Sztuki w Szczecinie" prezentuje zbiory muzealne w miejskiej zajezdni tramwajowej „Niemierzyn". Do zbiorów muzealnych należą m.in.: tramwaje, autobusy, pojazdy osobowe i użytkowe, motocykle, rowery, sprzęt elektroniczny, telekomunikacyjny i AGD.
11.	Park linowy	Park linowy „TARZANIA" usytuowany jest na kąpielisku Głębokie. Park obejmuje trzy trasy o różnych stopniach trudności (łącznie przygotowanych jest 39 różnych przeszkód).
12.	Pionier - najstarsze kino na świecie	Pierwszy seans w kinie odbył się 26 września 1909 roku. Obecnie, jak w żadnym innym kinie, można obejrzeć film przy stoliku w kawiarnianej atmosferze. W 2005 roku Pionierowi został przyznany tytuł najstarszego, nieprzerwalnie działającego kina na świecie.
13.	Plac Jasne Błonia	Ulubione miejsce spacerowe szczecinian. Plac otaczają dwie aleje 100-letnich platanów klonolistnych.
14.	Podziemne trasy Szczecina	Na terenie Szczecina istnieją dwie godzinne podziemne trasy: "II Wojna Światowa" przedstawia rekonstrukcję życia w schronie podczas nalotów II Wojny Światowej oraz "Zimna Wojna" ukazująca historię schronu podczas Zimnej Wojny.
15.	Starka	Piwnice szczecińskiej fabryki Polmos udostępnione do zwiedzania przez turystów posiadają doskonałe warunki temperaturowe i wilgotnościowe dla leżakowania zbożowej wódki. Odwiedzając wytwórnie goście mają możliwość degustacji wyrobów, w tym Starkę 10 i 18-letnią.
16.	Tramwajowa Linia Turystyczna	Kursy zabytkowym tramwajem linią numer „0" z przystanku Dworzec Główny i prowadzą przez centrum Szczecina do Zajezdni Tramwajowej przy ulicy Kolumba.
17.	Wały Chrobrego	Taras widokowy nad Odrą z budynkami Akademii Morskiej, Teatru Współczesnego oraz Muzeum Narodowego. Z tarasu do Odry prowadzą szerokie schody. Po środku tarasu znajduje się pomnik Herkulesa, u podnóża fontanna z figurami Jana z Kolna i Wyszaka.
18.	Wycieczka wodolotem	Wycieczki wodolotem „Bosman Express" organizowane są na trasie Szczecin - Świnoujście oraz Świnoujście - Szczecin. Wodolot zabiera jednorazowo 120 pasażerów, a wycieczka trwa około 75 minut.
19.	Wycieczka po porcie	Dostępne są rejs statkami białej floty po porcie i jeziorze Dąbie, które rozpoczynają się od Nabrzeża Kapitańskiego na Wałach Chrobrego.
20.	Wystawa astronomiczna	Prezentacja zlokalizowana w muzeum na Wałach Chrobrego obejmuje: obraz nieba na różnych szerokościach geograficznych, dobowy ruch ciał niebieskich i zjawiska im towarzyszące oraz podstawowe gwiazdozbiory.
21.	Zamek Książąt Pomorskich	Dawna siedziba pomorskiej dynastii Gryfitów, obecnie ma formę renesansową, jest szczecińskim ośrodkiem kulturalnym a jego obydwa dziedzińce w sezonie są miejscem wielu imprez plenerowych.
22.	Złoty szlak	Stuletni szlak spacerowy prowadzi od Zamku Książąt Pomorskich do Parku Kasprowicza, przez plac Lotników, Aleję Fontann, gwiaździsty plac Grunwaldzki, aleję Jana Pawła II, Jasne Błonia, Park Kasprowicza, Różankę.

Źródło: Opracowanie własne.

Podsumowując aktywność Miasta Szczecina w promowaniu i wspieraniu lokalnej oferty turystycznej, zaprezentowane zostały informacje dotyczące organizatorów ujawnionych w Centralnej Ewidencji Organizatorów Turystyki i Pośredników Turystycznych, projektów turystycznych dofinansowanych z funduszy Departamentu

Turystyki Ministerstwa Sportu i Turystyki, a także produktów turystycznych z Certyfikatem Polskiej Organizacji Turystycznej.

Tabela 4.5.8. Podstawowe dane o otoczeniu turystycznym

Podstawowe dane otoczeniu turustycznym								
Wyszczególnienie	**Szczecin**	**Bydgoszcz**	**Gdańsk**	**Katowice**	**Lublin**	**Łódź**	**Poznań**	**Wrocław**
Liczba organizacji w ewidencji CEOTiPT*	129	112	166	166	88	208	261	301
Liczba proj. turystycznych dof. przez MSiT DT** w 2009 roku	3	0	2	3	0	2	1	3
Dotacja do proj. dof. przez MSiT DT w 2009 roku [tys. PLN]	255,6	0,0	119,5	133,7	0,0	248,7	28,7	184,8
Liczba przewodników miejskich (siedziba w mieście)	6	1	20	0	11	12	19	41
Piloci wycieczek (siedziba w mieście)	17	9	16	1	6	2	27	46
Produkty turystyczne z certyfikatem i nominacje POT 2003-2008	2	0	3	2	1	7	2	3
Ścieżki rowerowe [m]	75 033	45 875	72 004	95 845	35 884	54 230	74 043	151 270

* - Centralna ewidencja organizatorów turystyki i pośredników turystycznych

** - Ministerstwo Sportu i Turystyki Departament Turystyki

Źródło: Opracowanie własne na podstawie informacji POT, CEOTiPT i MSiT.

Warto również wskazać, że o kondycji szczecińskiej turystyki miejskiej świadczy również niewielka liczba przewodników miejskich i pilotów wycieczek, ponad dwukrotnie niższa niż w Poznaniu, Gdańsku i Wrocławiu.

Należy jednak podkreślić, że nie ilość podmiotów zajmujących się daną dziedziną, a intensywność ich działań przekłada się na możliwość osiągnięcia ostatecznego sukcesu. W zakresie turystyki istotna jest działalność Urzędu Miasta, bowiem jest to podmiot mogący stanowić element inicjujący pewne rozwiązania, będąc organizatorem branżowego forum, w celu nadania kierunków rozwojowi lokalnej turystyki, jednak jego działania mogą być tylko zaczątkiem do oferty turystycznej, którą muszą stworzyć przyjazdowe biura podróży.

Problemy

1. Turyści odwiedzający Szczecin są to goście spędzający najwyżej kilka dni w Mieście - brak jest osób wypoczywających tydzień lub dłużej. Jest to efekt głównych celów turystyki przyjazdowej do Szczecina, tj. odwiedziny znajomych/rodziny, zakupy, skorzystanie z gabinetów lekarskich, ośrodków rekreacji lub SPA. Poza brakiem typowych atrakcji turystyki miejskiej, które są w stanie zaoferować takie miasta jak Kraków, czy Trójmiasto, wynika to z niskiego udziału turystyki biznesowej. W chwili obecnej Szczecin nie jest silnym ośrodkiem inwestycji zagranicznych, czy konferencji, co wynika w dużej mierze z braku odpowiedniej infrastruktury (hotele, sale konferencyjne). Wraz z dynamicznym rozwojem sektora BPO istnieje szansa na naturalne wykreowanie popytu na zaplecze dla spotkań, zebrań i konferencji. Warto również wspomnieć, że Strategia Rozwoju Turystyki Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2015, do planowanych wybranych istotnych działań i efektów w okresie 2003-2006 zalicza rozwój Szczecina jako kluczowego ośrodka konferencyjno-biznesowego na obszarze Euroregionu Pomerania oraz Pomorza Zachodniego (m.in. rozwój nowoczesnej bazy hotelowej, planowana sala widowiskowa o funkcji centrum konferencyjno-naukowego, rozwój oferty uczelni szczecińskich), co powinno znajdować swoje odzwierciedlenie w miejskich programach wspierania rozwoju turystyki Szczecina.
2. Brak rozpoznawalnego miejsca organizacji imprez masowych. Szczecin posiada kilka lokalizacji dla imprez masowych (stadion, Wały Chrobrego, Jasne Błonia, amfiteatr), jednak nie posiada obiektu zamkniętego.

Ogranicza to możliwość organizacji szeregu wydarzeń, a rozwiązaniem tego problemu wydaje się np. budowa hali widowiskowo-sportowej.

3. Brak charakterystycznego produktu turystycznego znanego w całym kraju. W chwili obecnej elementem przestrzeni Miasta, mogącym spełniać taką rolę, są Wały Chrobrego wraz z nabrzeżami. Niezbędne jest jednak skoordynowanie działań wielu podmiotów i instytucji, które pozwolą przekształcić nabrzeża w pasaż spacerowy z terminalem promowym, Wały Chrobrego w atrakcję turystyczną z punktami informacji turystycznej, sprzedaży pamiątek itp., a ulicę Jana z Kolna w arterię nie stanowiącą bariery pomiędzy Miastem a wodą.
4. Zupełnie niezadowalająca jest liczba organizatorów turystyki przyjazdowej. Na terenie Miasta funkcjonuje kilkadziesiąt biur turystycznych, ale w znakomitej większości są to podmioty świadczące usługi pośrednika lub agenta sprzedającego wycieczki wyjazdowe dużych polskich lub zagranicznych biur podróży. Nie ma natomiast dobrej i konkretnej oferty dla turystów zagranicznych i krajowych odwiedzających Szczecin. Z rozmów z przedstawicielami branży turystycznej wynika, że nie ma wręcz możliwości organizacji pobytu dla turystów indywidualnych.
5. Nie są stosowane instrumenty ochrony lokalnego rynku usług turystycznych, m. in. poprzez kontrolę spełniania prawnego wymogu korzystania z miejscowych przewodników miejskich przez grupy zorganizowane. W efekcie występuje niewystarczający popyt na usługi odpowiedniej ilości przewodników, stąd też ich liczba i jakość są na niewystarczającym poziomie.
6. System oznaczeń wewnętrznych i zewnętrznych Miasta jest niejednolity. Aktualnie Szczecin nie posiada spójnego systemu znaków kierunkowych i lokalizacyjnych dla turystów, jednak odpowiedni projekt jest zgłoszony do konkursu na dofinansowanie. W ramach systemu identyfikacji turystycznej miasta wskazuje się również na braki w drobnej infrastrukturze uzupełniającej turystyczną wizualizację miasta, takiej jak np. ławeczki z figurami znanych szczecinian, maskotka miasta, mini fontanny z wodą pitną i podobne.
7. Jako niewystarczająca jest oceniana współpraca w zakresie oferty turystycznej z ościennymi gminami. Zwraca się uwagę na potrzebę tworzenia wspólnych produktów turystycznych, składających się z atrakcji położonych w kilku gminach, ale posiadających wspólne, komplementarne cechy. Do produktów, które powinny posiadać wspólne elementy promocyjne, należeć mogą ścieżki rowerowe, trasy turystyczne, programy wycieczek itp.
8. Nie istnieje jeden, centralny i pełny, a przede wszystkim dostępny z odpowiednim wyprzedzeniem kalendarz imprez. W ramach jednostek Urzędu Miasta Szczecina i wielu portali informacyjnych Szczecina funkcjonuje kilka niezależnych kalendarzy imprez kulturalnych, sportowych i społecznych. Grono ekspertów wskazuje na potrzebę stworzenia jednolitego systemu, który obejmowałby wszystkie organizowane imprezy i dzięki jego znajomości informacje napływałyby do niego automatycznie. Z uwagi na możliwość wypracowania jego rozpoznawalności, miałby on możliwość „dyktowania" warunków, po spełnieniu których impreza mogłaby zostać odnotowana, co ograniczyłoby ryzyko jej „wypadnięcia".

Ocena

Szczecin przez wiele lat posiadał miano miasta przemysłowego, opartego na gospodarce morskiej, ale nie w zakresie turystyki i rekreacji wodnej. Nie był sam w sobie atrakcją turystyczną i nie zapewniał odpowiedniej ilości rozrywek osobom odwiedzających Miasto, co było efektem braku postrzegania turystyki, jako gałęzi gospodarki wartej inwestowania.

W czasie przemian gospodarczych, charakteryzujących się odejściem od przemysłu w kierunku usług, również sektor turystyczny stał się atrakcyjnym elementem rozwoju miast. Jednak wraz ze zmianą świadomego postrzegania turystyki, jako sektora rozwojowego, nie podążały działania organizacyjne i inwestycyjne. Wobec tego Szczecin posiada szereg atrakcji turystycznych wynikających z jego cech immanentnie związanych z historią i położeniem (w tym przyrodą) oraz niewiele wytworzonych w toku celowych działań. Widoczna jest zwłaszcza atomizacja środowiska związanego ze szczecińską gospodarką turystyczną, które nie podejmuje prawie żadnych wspólnych działań zmierzających do stworzenia i wypromowania konkretnych atrakcji i kompletnych „pakietów" turystycznych.

Analizując rozwój sektora turystycznego w Szczecinie łatwo zauważyć, że posiada on duży potencjał, co potwierdziły wyniki ankiety, który nie był dotychczasowo wystarczająco wykorzystany. Sukces w zakresie budowy silnego wizerunkowo i rozpoznawalnego produktu turystycznego to zadanie do realizacji co najmniej w średnim okresie, tj. kilku lat. Wymaga skoordynowanej pracy całego środowiska, zarówno strony publicznej (Miasto, organizacje, stowarzyszenia), jak też komercyjnej (biura, przewodnicy, dysponenci atrakcji turystycznych). Niezbędne jest również wykształcenie odpowiedniego klimatu w Mieście dla turystów, którzy mogą się włączyć w codzienne, wieczorne, kulturalne życie Miasta. Z przeprowadzonej diagnozy wynika, że Miasto Szczecin posiada odpowiednią liczbę atrakcji turystycznych, aby zapewnić zajęcie dla zorganizowanych grup turystycznych na co najmniej dwa dni, może zatem być coraz częstszym elementem aktywnego wypoczynku w regionie lub elementem turystyki objazdowej (autokarowej lub wodnej).

Jednocześnie zwrócono uwagę, że obszarem stosunkowo mało zagospodarowanym jest turystyka biznesowa, która powinna się rozwinąć wraz z kolejnymi inwestycjami BPO oraz rozwojem bazy konferencyjnej. Mając to na uwadze niezbędnym jest zapewnienie w odpowiednim czasie zaplecze konferencyjno-hotelowego.

Także powstanie wizji i marki Szczecina, związanych z otwartością Miasta na wodę, daje szansę na zwrócenie uwagi turystów na ten aspekt funkcjonowania metropolii, ale wymaga również rozwinięcia miejscowych atrakcji związanych z wodą. Należy jednak pamiętać, że w wielu przypadkach (poza żeglarzami) jest to dopiero przyczynek do poznania atrakcji Miasta, a nie atrakcja sama w sobie. Stąd też tak ważne wydaje się przezwyciężenie barier wskazanych we wcześniejszej części diagnozy. Część z nich to działania niskonakładowe, które wymagają zaangażowania, decyzyjności i kooperacji pomiędzy podmiotami turystycznymi. Najczęściej brakuje siły inicjującej, które nadać mogą działaniom odpowiednią dynamikę. Ten jakże istotny element rozpoczynający działania („koło zamachowe") musi zostać odnaleziony, bowiem potencjał turystyczny Szczecina wart jest wykorzystania.

4.6. Transport

Fakty

Zagadnienie transportu, jako zbioru elementów, relacji i procesów, które służą przetwarzaniu strumienia ładunków i pasażerów generowanych przez popyt na usługi transportowe w relacjach wewnętrznych i zewnętrznych miasta jest jedną z najistotniejszych kwestii zarówno gospodarczych, jak i społecznych, posiadającą również bardzo silne uwarunkowania przestrzenne.

W sferze zainteresowań miast i aglomeracji miejskich, konkurujących w zakresie dostępności transportowej lokalizacji inwestycji, jak również realizujących zadanie zapewnienia komunikacji wewnętrznej, znajdują się zagadnienia transportu drogowego, kolejowego, lotniczego, morskiego, śródlądowego i komunikacji miejskiej.

Z uwagi na wielopodmiotowość zarządczą i decyzyjną w zakresie układów transportowych (infrastruktury i taboru) samorządy lokalne posiadają ograniczony wpływ na dostępność transportową danego miasta, natomiast ich działalność w tym zakresie skupia się na lobbingu, integrowaniu środowisk i promowaniu rozwiązań najkorzystniejszych dla rozwoju lokalnego. Istniejący i planowany układ transportowy miast jest bowiem czynnikiem, który w największym stopniu wpływa na atrakcyjność inwestycyjną.

W zakresie komunikacji zewnętrznej Szczecin posiada przewagę konkurencyjną wynikającą z położenia, w postaci dostępności nie tylko transportu drogowego, kolejowego i lotniczego, ale również śródlądowego i morskiego. Należy jednak pamiętać, że jego potencjał może być wykorzystany tylko w przypadku komplementarnych rozwiązań drogowych i kolejowych.

W zakresie układu kolejowego Szczecin obejmuje m.in. linia kolejowa Międzylesie – Wrocław – Kostrzyn – Szczecin, o długości 492 km, która stanowi odgałęzienie dla ruchu towarowego od linii E 59 Wrocław – Poznań – Szczecin przeznaczonej dla ruchu pasażerskiego. Natomiast linia C-E 59 jest elementem ciągu transportowego biegnącego z Malmö – Ystad do Ostravy i stanowi połączenie Skandynawii z Europą Środkowo – Wschodnią.

Rysunek 4.6.1. Układ linii kolejowych Szczecina i okolic

Źródło: PKP PLK.

Linia C-E 59 (Szczecin – Wrocław – granica z Czechami) została objęta umową o głównych międzynarodowych liniach transportu kombinowanego AGTC, a celem modernizacji jest zwiększenie prędkości pociągów pasażerskich do 160 km/h, a pociągów towarowych do 120 km/h, przy dopuszczalnym nacisku na oś 22,5 t.

W ostatnich latach największy nacisk kładziony jest na rozbudowę systemu kolei dużych prędkości, która odgrywa kluczową rolę w rozwoju gospodarczym i jest traktowana jako element poprawy koniunktury ze względu na zwiększenie atrakcyjności regionów, do których dociera. Przygotowany przez PKP Polskie Linie Kolejowe i Ministerstwo Infrastruktury "Program rządowy budowy i uruchomienia przewozów kolejami dużych prędkości w Polsce" obejmuje stworzenie najszybszego[24] połączenia pomiędzy Warszawą, Poznaniem i Wrocławiem[25]. Szczecin włączony będzie do tego układu poprzez połączenia z Poznaniem i Wrocławiem liniami dostosowanymi do prędkości 160-200 km/h, co w efekcie ma pozwolić skrócić czas podróży ze Szczecina do Warszawy (do 3 godzin i 15 minut), Krakowa (do 5 godzin), czy Lublina (do 5 godzin).

[24] O prędkości co najmniej 350 km/h.
[25] W drugim etapie być może przedłużony do Trójmiasta przez Płock.

Rysunek 4.6.2. Planowana sieć Kolei Dużych Prędkości zgodnie z programem rządowym

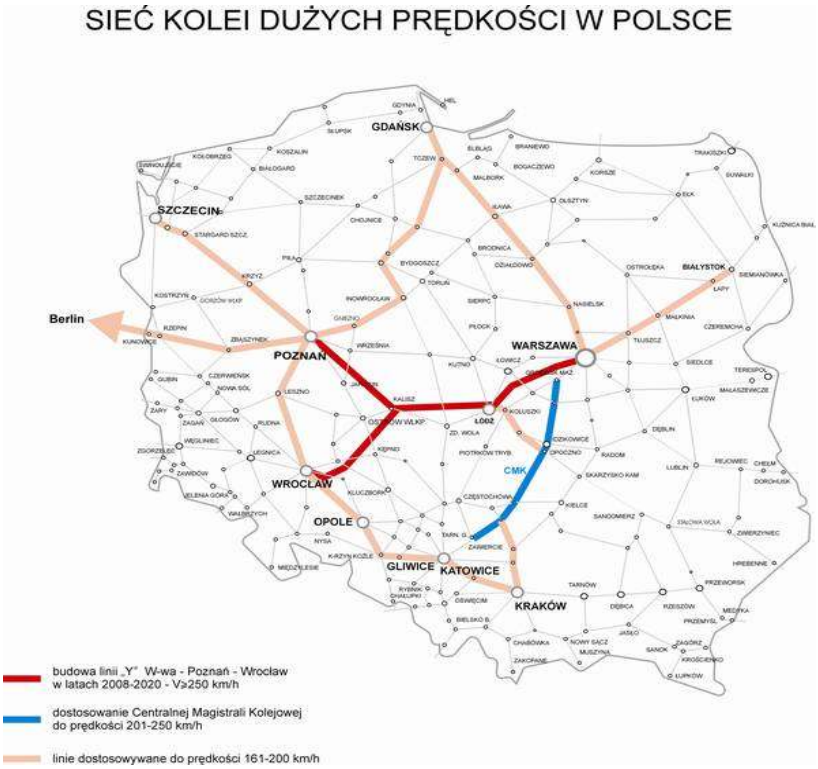

Źródło: PKP PLK.

Istniejąca sieć dróg w Polsce obejmuje niewielką liczbę autostrad, dróg ekspresowych i innych kategorii dróg co najmniej dwujezdniowych, a więc arterii o wysokiej przepustowości i wysokim bezpieczeństwie ruchu. Priorytetem państwa jest utworzenie kilku głównych tras szybkiego ruchu łączących wschód z zachodem (autostrady A2 i A4) oraz północ z południem (autostrada A1 i droga szybkiego ruchu S3). Szczególnie ta ostatnia jest bardzo ważną inwestycją dla Miasta Szczecina, gdyż jest to trasa Środkowoeuropejskiego Korytarza Transportowego CETC, która połączy pośrednio aglomerację szczecińską z aglomeracją poznańską (autostrada A2) oraz z wrocławską, GOP i aglomeracją krakowską (autostrada A4). Na odcinku drogi S3 od Szczecina do Gorzowa Wielkopolskiego (81,6 km) trwają prace budowlane, mające zakończyć się w 2010 roku. Dla fragmentu Gorzów Wlkp.-Sulechów (80,6 km) trwa postępowanie przetargowe na wyłonienie wykonawcy robót budowlanych. Dodatkowym atutem Szczecina, jeśli chodzi o transport drogowy, jest jego położenie blisko zachodniej granicy kraju i możliwość korzystania z rozbudowanej niemieckiej sieci autostrad. Dzięki temu możliwe jest dotarcie na południe Polski, jak również do większości miast Europy Zachodniej, za pomocą darmowej (dla ruchu niekomercyjnego) i jednej z najlepszych w Europie infrastruktury drogowej.

Rysunek 4.6.3. Istniejące i planowane drogi w Polsce

Źródło: Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad.

Rysunek 4.6.4. - Połączenie Szczecina z południem Polski za pomocą sieci niemieckich autostrad

Źródło – Gazeta Wyborcza, Wrocław 2009.

Jednocześnie należy zwrócić uwagę na fatalne połączenie drogowe na północny wschód od Szczecina, tj. z Koszalinem, Słupskiem, Trójmiastem, Olsztynem i Białymstokiem. Na kierunku tym w chwili obecnej nie jest planowany rozwój sieci drogowej dwupasmowej co najmniej do roku 2015, w związku z czym nadal połączenie drogowe Szczecina z Polską północną pozostanie jednym z najgorszych w kraju.

Połączenia morskie ze Szczecinem mają dwojaki charakter, z uwagi na funkcjonowanie zespołu portowego Szczecin-Świnoujście. W przypadku transportu ładunków odbywa się on z obu portów (choć port w Szczecnie posiada mniejszą głębokość), natomiast promy pasażerskie obsługiwane są z terminalu pasażerskiego w Świnoujściu (w Szczecinie funkcjonuje biała flota). Port w Szczecinie jest jednym z czterech największych portów w Polsce, a jego obroty ładunkowe wahały się w latach 2006-2008 pomiędzy 8 952 tys. ton a 9 965 tys. ton, co dawało mu udział w przeładunkach w portach morskich ogółem na poziomie około 16%.

Tabela 4.6.1. Obroty ładunkowe w głównych portach morskich w Polsce

Port	2004		2005		2006		2007		2008*	
	tys. t	udział [%]	tys. t	udział [%]	tys. t	udział [%]	tys. t	udział [%]	tys. t	udział [%]
Ogółem, w tym:	56 918	100,0%	59 479	100,0%	60 319	100,0%	60 049	100,0%	52 464	100,0%
Gdańsk	24 078	42,3%	24 163	40,6%	24 207	40,1%	19 626	32,7%	17 781	33,9%
Gdynia	10 711	18,8%	12 294	20,7%	14 183	23,5%	17 025	28,4%	15 467	29,5%
Szczecin	9 480	16,7%	10 002	16,8%	9 965	16,5%	9 499	15,8%	8 952	17,1%
Świnoujście	9 753	17,1%	10 018	16,8%	9 242	15,3%	9 153	15,2%	10 264	19,6%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie statystyk GUS, "Namiary na morze i handel" oraz zarządów portów.

* - dane ogólne dla roku 2008 dotyczą jedynie 4 największych portów w Polsce

Port w Szczecinie jest jednym z największych pod względem obrotów ładunkami drobnicowymi i masowymi, nie uwzględniając ropy i przetworów naftowych. Jest liderem pod względem przeładunków zboża (w 2008 udział równy 36,6%) i drewna (odpowiednio 52,9%) oraz drugim portem w Polsce w przeładunku węgla i koksu (27,5%), a także rudy (35,7%).

Tabela 4.6.2. Obroty ładunkowe w portach morskich w Polsce według ładunków w tys. ton

Grupa ładunków	Szczecin		Ogółem*		Udział portu Szczecin	
	2007	2008	2007	2008	2007	2008
Węgiel i koks	2 018	2 172	6 889	7 895	29,3%	27,5%
Rudy	545	530	1 137	1 486	47,9%	35,7%
Zboże	1 422	1 127	3 851	3 076	36,9%	36,6%
Drewno	61	45	97	85	62,9%	52,9%
Ropa i przetwory naftowe	302	281	13 881	11 913	2,2%	2,4%
Inne masowe	2 688	2 290	9 335	7 476	28,8%	30,6%
Drobnica	2 463	2 506	20 630	20 534	11,9%	12,2%
Ogółem	**9 499**	**8 951**	**55 820**	**52 465**	**17,0%**	**17,1%**

Źródło: Opracowanie własne na podstawie statystyk GUS, "Namiary na morze i handel" oraz zarządów portów.

* - przeładunki w najważniejszych portach morskich w Polsce (Gdynia, Gdańsk, Szczecin, Świnoujście)

Dodatkowym atutem Szczecina jest dogodne położenie w ramach polskiego i europejskiego układu żeglugi śródlądowej, które obecnie jest wykorzystane w znikomym stopniu. Swemu położeniu nad Odrą Szczecin zawdzięcza możliwość żeglugi do wielu europejskich portów za pomocą systemu kanałów łączących największe rzeki. Szczecin posiada dostęp do drogi wodnej E30 (droga wodna łącząca Morze Bałtyckie z Dunajem w Bratysławie - w Polsce przebiega Odrzańską Drogą Wodną od Świnoujścia poprzez Szczecin i Wrocław do granicy z Czechami) i E70 (europejski szlak komunikacyjny wschód-zachód łączący Antwerpię (Belgia, wybrzeże Atlantyku) z Kłajpedą (Litwa, wybrzeże Bałtyku); prowadzi poprzez Holandię, Niemcy, Polskę, Rosję do Litwy).

Bezpośrednie połączenie przez kanały w kierunku Berlina umożliwia połączenie Odry z bogatym, żeglownym i intensywnie wykorzystywanym systemem europejskich dróg wodnych.

Obsługę lotniczą aglomeracji szczecińskiej zapewnia Port Lotniczy Szczecin-Goleniów, który w chwili obecnej jest portem regionalnym. Terminal posiada przepustowość rzędu 600-750 tys. pasażerów rocznie, co przy obecnych przewozach (około 300 tys. pasażerów) oznacza znaczne rezerwy portu i możliwości jego dalszego rozwoju.

Tabela 4.6.3. Pasażerskie połączenia lotnicze z Portu Lotniczego Szczecin-Goleniów

Destynacja	Przewoźnik	Samolot	Ilość lotów w tygodniu	Ilość lotów dziennie
Duseldorf	Ryanair	Boeing 737 - 800	2	1
Warszawa	LOT	ATR 42-500 i ATR 72-210	7	2 - 3
Dublin	Ryanair	Boeing 737 - 800	2	1
Londyn	Ryanair	Boeing 737 - 800	3	1
Oslo	Norwegian	Boeing 737 - 800	2	1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie www.lotniskogoleniow.pl.

Niewielką liczbę destynacji i lotów należy ocenić negatywnie, jednak warto zwrócić uwagę, że odpowiada ona realnemu zapotrzebowaniu – stworzone w 2009 roku połączenia do Poznania i Krakowa nie spotkały się z zainteresowaniem umożliwiającym długotrwałe eksploatowanie linii. Funkcję komplementarną do portu goleniowskiego pełnić będzie istniejące lotnisko sportowe Szczecin Dąbie. Po modernizacji specjalizować się będzie w przewozach typu *general aviation* (realizowane przez małe samoloty i śmigłowce, wykorzystywane do realizacji celów sportowych, sanitarnych, a także turystycznych i biznesowych), zarówno w ruchu krajowym, jak i międzynarodowym.

Problemy

1. W chwili obecnej brak jest wykorzystania faktu dostępu do zachodniej sieci autostrad, który stanowi dużą przewagę konkurencyjną względem miast położonych dalej od granicy zachodniej Polski. Atut ten nie przekłada się ani na atrakcyjność portów morskich w Szczecinie i Świnoujściu, ani na atrakcyjność lokalizacji terenów inwestycyjnych.
2. Należy pamiętać, że budowa Obejścia Zachodniego Miasta, a także realizacja drogi S3 (północ – południe) i S6 (wschód – zachód) przyczyni się do znacznej poprawy komunikacji z centrum kraju i odciąży centrum miasta od ruchu transportu ciężarowego (przede wszystkim wyeliminuje transportu materiałów niebezpiecznych z Miasta), spowoduje również odcięcie Miasta od ruchu tranzytowego i tym samym utratę części dochodów z jego obsługi.
3. Niewystarczający poziom lobbingu środowisk lokalnych w zakresie centralnych rozwiązań komunikacyjnych dla Pomorza Zachodniego, w tym ujęcia lokalnej specyfiki transportowej, położenia terenów inwestycyjnych i układu przestrzennego Miasta i metropolii.
4. Brak przedłużenia lądowego o odpowiedniej przepustowości doskonałych rozwiązań komunikacji promowej, tj. brak przedłużenia autostrady morskiej Świnoujście-Ystad.
5. Ustanowienie Środkowoeuropejskiego Korytarza Transportowego na linii Skandynawia – Adriatyk przez port w Rostocku, a nie przez konkurencyjne porty w Szczecinie i Świnoujście.
6. Wysoki stopień ograniczeń przestrzennych wodnego układu komunikacyjnego związanych z obszarami Natura 2000, w tym dotyczących rozwoju portu morskiego w Szczecinie. Problem ten dotyczy zarówno poprawy dostępności portu poprzez zwiększenie parametrów technicznych toru wodnego i dróg wodnych wewnątrz portu, jak też rozwoju portu na nowe tereny.
7. Ograniczenia rozwojowe portu morskiego w Szczecinie z uwagi na parametry dostępowe od wody (niskie zanurzenie) i lądu (słaby dostęp drogowy i kolejowy).
8. Niskie prędkości na wielu odcinkach dwóch głównych tras kolejowych na południe i wschód od Miasta Szczecin.
9. Niewykorzystane duże możliwości rozwojowe związane z transportem pasażerów i ładunków drogą śródlądową na zachód Europy.
10. Niski potencjał techniczny przeładunku kontenerów w portach Szczecin i Świnoujście.
11. Niski standard głównego pasażerskiego dworca kolejowego oraz dworca autokarowego.

Ocena

Podejmując się kwestii oceny zagadnień transportowych Miasta Szczecina należy podkreślić bardzo duże zróżnicowanie ocen cząstkowych dotyczących poszczególnych obszarów i gałęzi transportu. Pomimo nominalnego występowania wszystkich rodzajów transportu w skomunikowaniu zewnętrznym Miasta, tj. transportu drogowego, kolejowego, śródlądowego, morskiego i lotniczego, stan infrastruktury i wynikających z niego ograniczeń jest różny.

Dostępność Szczecina dla transportu drogowego ma dwojaki charakter: z jednej strony Miasto jest fatalnie skomunikowane z południem (Poznań, Wrocław), centrum (Warszawa) i wschodem kraju (Trójmiasto) poprzez sieć jednojezdniowych dróg krajowych, z drugiej posiada dobre i krótkie (18 km) połączenie z siecią autostrad Europy Zachodniej. Jednocześnie dostęp do autostrad niemieckich częściowo niweluje braki w infrastrukturze drogowej w kierunku południowym dzięki dogodnemu połączeniu z Wrocławiem. Stąd też priorytetowym projektem dla Szczecina jest realizacja drogi S3 na południe oraz S6 na wschód. Niestety druga z wymienionych tras jest w odległych czasowo planach realizacyjnych GDDKiA.

Bardzo atrakcyjna przewaga konkurencyjna związana z dostępnością zachodnioeuropejskiej sieci autostrad nie jest w praktyce wykorzystywana, tj. Szczecin nie stał się ciekawą lokalizacją inwestycyjną usług logistycznych dla Polski i krajów sąsiadujących od wschodu. Stąd też atrakcyjność w tym zakresie można uznać jako nadal niewykorzystaną szansę.

W przypadku połączeń kolejowych należy zwrócić uwagę na niskie prędkości dopuszczalne na szlakach kolejowych. Ta gałąź transportu jest nadal barierą w rozwoju np. portów w Szczecinie i Świnoujściu, a czas niezbędny na pokonanie trasy Szczecin-Warszawa pociągiem klasy InterCity, wynoszący około 5 godzin, ogranicza zainteresowanie Miastem jako miejscem do organizacji zdarzeń gospodarczych, kulturalnych i naukowych. Warto też podkreślić, że brak szybkich połączeń kolejowych z Wrocławiem, Gdańskiem czy Krakowem ogranicza ruch pasażerów i marginalizuje Miasto względem głównej osi procesów decyzyjnych na szczeblu centralnym.

Również w przypadku transportu śródlądowego należy mówić o niewykorzystanej od wielu lat szansie, bowiem zarówno szlak żeglugowy na Odrze w kierunku południowej Polski i krajów położonych na południe, jak też połączenie z europejską siecią szlaków wodnych śródlądowych nie przekłada się na wykorzystujące je działania. Obrót ładunkami w kierunku południowym praktycznie nie istnieje, natomiast ładunki skierowane do Berlina obsługiwane są poprzez jednostki morsko-rzeczne i transportowane są z pominięciem portu w Szczecinie. Należy jednak pamiętać, że transport śródlądowy jest ekologiczną gałęzią transportu, która uzyskuje szerokie wsparcie w ramach funduszy unijnych, stąd też jego wykorzystanie w większym stopniu może być ułatwione i przyczynić się może do zaktywizowania gospodarczego terenów przemysłowych z dostępem do rzeki.

Pomimo wskazanych barier w transporcie drogowym, kolejowym i śródlądowym alternatywnego środka transportu nie zapewniają połączenia cargo z Portu Lotniczego Szczecin-Goleniów. Ich rozwój mógłby przyczynić się do wymiany handlowej z krajami pozaeuropejskimi, głównie dzięki połączeniu z jednym z zachodnioeuropejskich węzłów lotniczych (*hub*). W ramach transportu pasażerskiego lotnisko w Goleniowe posiada braki w połączeniach krajowych (połączenia tylko z Warszawą i zawieszone już, a działające od października 2009 roku z Krakowem), natomiast połączenia międzynarodowe obsługuje głównie w ramach czarterów.

Położenie Szczecina na przecięciu ważnych szlaków transportowych od wielu lat uznawane jest za jego atut, jednak z tej przewagi konkurencyjnej do dnia dzisiejszego nic nie wynika. Z jednej strony brak jest odpowiedniej infrastruktury

transportowej łączącej Miasto z najważniejszymi ośrodkami gospodarczymi Polski, co uniemożliwia wykorzystanie terenów około miejskich na cele logistyczne, z drugiej – podmioty działające na terenie Miasta nie potrafią stać się zagłębiem tych usług dla dobrze skomunikowanej ze Szczecinem Europy Zachodniej.

5. Diagnoza w sferze przestrzennej

5.1. Ład przestrzenny

Fakty

„*Ład przestrzenny*" został zdefiniowany w ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym jako ukształtowanie przestrzeni, które tworzy harmonijną całość oraz uwzględnia, w uporządkowanych relacjach, wszystkie uwarunkowania i wymagania funkcjonalne, społeczno-gospodarcze, środowiskowe, kulturowe oraz kompozycyjno-estetyczne.

Struktura funkcjonalno-przestrzenna Szczecina składa się z wielu historycznie odrębnych jednostek osadniczych, których rozwój determinowały: ukształtowanie terenu wzgórz morenowych i doliny ujściowego odcinka Odry, położenie względem najstarszej części - Starego Miasta i portu, koncentryczna struktura komunikacyjna oraz stan zachowania po zniszczeniach wojennych. Najlepiej zachowane były wsie znajdujące się w granicach Miasta, tereny zabudowy jednorodzinnej i willowej, położone na zewnątrz obwodowej linii kolejowej oraz obszar wielorodzinnej zabudowy śródmiejskiej, położony po południowo-zachodniej stronie kompletnie zniszczonego Starego Miasta. Tereny te zostały zasiedlone w pierwszej kolejności, stabilizując zasadniczą, historycznie ukształtowaną strukturę przestrzenną. Pierwsze plany zagospodarowania Szczecina skupiały się na adaptacji zachowanej substancji, jej remontach i zagospodarowaniu dla stale rosnącej liczby mieszkańców. Tereny zniszczone planowano zagospodarować zielenią i nową zabudową o charakterze osiedlowym. Zniszczone zakłady przemysłowe oraz port były od początku przeznaczone do odbudowy i rozbudowy, na co pozwalały zniszczenia wojenne ich bezpośredniego sąsiedztwa. Polityka odbudowy pozwoliła na utrzymanie znacznej liczby budynków przedwojennych, układu ulicznego i infrastruktury. Do 2003 roku utrzymana była ciągłość planistyczna Miasta, zachowując podstawową strukturę i relacje funkcjonalno-przestrzenne, pomimo zmiany mód i priorytetów inwestycyjnych.

Dynamiczny rozwój Miasta w XX wieku i dominująca rola portu uchroniły je przed chaotyczną lokalizacją terenów produkcyjnych, które skupiły się w pasie nadodrzańskim, umożliwiając budowę nowoczesnej struktury funkcjonalnej Miasta, z rozproszonymi skupiskami funkcji usługowych i długimi, zbiorczymi dojazdami do dużych skupisk miejsc pracy. Niewielka liczba nieuciążliwych zakładów produkcyjnych, w otoczeniu struktur mieszkaniowych, pozwala obecnie na pozyskiwanie terenów inwestycyjnych dla nowych, wielkopowierzchniowych usług ponadlokalnych. Utrzymujące się ograniczenia komunikacyjne na Międzyodrzu spowodowały, że struktura Szczecina w naturalny sposób zachowuje dwubiegunowy układ ośrodków miastotwórczych. Centrum Miasta na lewobrzeżu charakteryzuje się koncentracją usług o znaczeniu ogólnomiejskim, regionalnym, krajowym i międzynarodowym i jest największym skupiskiem miejsc pracy, natomiast na Prawobrzeżu kształtuje się centrum o znaczeniu lokalnym i podmiejskim, skierowane na bezpośrednie otoczenie Miasta.

Tereny dawnych wsi, osiedla willowe oraz ponad 60% terenu historycznego śródmieścia, stanowi wartościowy zespół zabytkowy, na którym znajdują się prawnie chronione: 282 obszary zabytków archeologicznych, 29 zespołów zabudowy, 7 zespołów zieleni i 140 obiektów, wpisanych indywidualnie do rejestru zabytków. Obok najcenniejszych zabytków chronionych wpisem do rejestru, na terenie Miasta znajduje się 2 500 zabytków ujętych w gminnej ewidencji zabytków, objętych ochroną w prawie miejscowym i podobna liczba aktualnie objętych ewidencją, dla których plany miejscowe nie są jeszcze opracowane.

Administracyjną strukturę Miasta tworzą cztery dzielnice: Śródmieście (wraz z Międzyodrzem), Północ, Zachód i Prawobrzeże. Na ich terenie znajduje się 37 osiedli, posiadających strukturę samorządową w postaci rad osiedlowych.

Urzędowy podział Miasta, pogrupowany według Rad Osiedli (w nawiasach podano symbol osiedla), przedstawiony został w poniższej tabeli.

Tabela 5.1.1. Administracyjny podział Miasta Szczecina według Rad Osiedli

Śródmieście	Zachód	Prawobrzeże	Północ
Centrum (SC)	Arkońskie - Niemierzyn (ZA)	Bukowe - Klęskowo (DB)	Bukowo (PB)
Drzetowo - Grabowo (SD)	Głębokie - Pilchowo (ZL)	Dąbie (DD)	Golęcino - Gocław (PG)
Łękno (SŁ)	Gumieńce (ZG)	Kijewo (DO)	Niebuszewo (PN)
Międzyodrze-Wyspa Pucka (MM)	Krzekowo - Bezrzecze (ZB)	Majowe (DM)	Skolwin (PS)
Niebuszewo-Bolinko (SB)	Osów (ZO)	Płonia - Śmierdnica - Jezierzyce (DJ)	Stołczyn (PT)
Nowe Miasto (SN)	Pogodno (ZP)	Podjuchy (DP)	Warszewo (PW)
Stare Miasto (SS)	Pomorzany (ZN)	Słoneczne (DS)	Żelechowa (PZ)
Śródmieście Północ (SP)	Świerczewo (ZS)	Wielgowo - Sławociesze (DW)	
Śródmieście Zachód (SZ)	Zawadzkiego-Klonowica (ZK)	Załom (DA)	
Turzyn (ST)		Zdroje (DZ)	
		Żydowce - Klucz (DK)	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Informacji o stanie mienia komunalnego Miasta Szczecina na dzień 30.06.2009 r.

Powyższy podział został ustalony w 1991 roku według kryteriów morfo-genetycznych, określających dominujące cechy lokalnego ładu przestrzennego.

Głównym obszarem stanowiącym o wizerunku Miasta jest obszar Śródmieścia i Międzyodrza. Wypełniają go jednorodne zespoły przedwojennej i powojennej zabudowy mieszkalnej i usługowej oraz struktury wielofunkcyjne, o przewadze usług i mieszkalnictwa, w obrębie osiedli Łękno, Niebuszewo, Bolinko, Drzetowo, Północ, Turzyn i Nowe Miasto. W strefie przyodrzańskiej, w obrębie osiedla Drzetowo-Grabowo, znajdują się obiekty związane z gospodarką morską, do niedawna głównie z przemysłem stoczniowym, stanowiące południowe ogniwo pasma przemysłowego, sięgającego aż do Polic. Na południu dzielnicy (w rejonie ul. Kolumba) i dalej na tarasie nadrzecznym, w dawnych obiektach przemysłowych, koncentruje się mały i średni biznes, handel hurtowy i bazy przedsiębiorstw budowlanych. Znaczącą część obszaru południowego Śródmieścia, w rejonach ulic Narutowicza, Potulickiej, Sowińskiego i Kusocińskiego zajmują budynki szkół średnich i wyższych, sądownictwa, policji, duże obszary kolejowe oraz koszary i tereny wojskowe, które częściowo przekształcane są pod funkcje mieszkaniowe.

Północną część Międzyodrza zajmuje port, skoncentrowany na styku z akwenami w części zachodniej i południowej, z obszernymi terenami rozwojowymi w centralnej części wysp Ostrów Grabowski i Mieleński. Międzyodrze przecinają dwa ciągi komunikacyjne drogowe, z przeprawami mostowymi na Odrze i Regalicy. Znaczący obszar zajmują tereny kolejowe, w tym stacja rozrządowa Port Centralny. Na części Wyspy Puckiej zlokalizowane jest małe osiedle jednorodzinne i duży kompleks ogrodów działkowych – problemem jest tu ochrona przeciwpowodziowa (tereny depresyjne) i braki w infrastrukturze technicznej i społecznej. W części południowej Międzyodrza dominującymi elementami zagospodarowania są znajdujące się pod ochroną łąki, łęgi i lasy wraz z systemami kanałów w obrębie Wyspy Puckiej i Ostrowa Bryneckiego.

Struktura przestrzenna dzielnicy Północ charakteryzuje się pasmową dyspozycją terenów: pasmo dolne, nadodrzańskie to tereny funkcji portowych i produkcyjnych. Pasmo krawędziowe (skarpa wysoczyzny) to strefa zieleni zabezpieczającej i krajobrazu otwartego, ogrodnictwa, sadów, ogrodów działkowych. Pasmo wysoczyzny Wzgórz Warszewskich to tereny mieszkalnictwa i usług. Struktura przestrzenna zabudowy południowej części dzielnicy charakteryzuje się wysoką intensywnością wykorzystania terenów położonych przy kolejowej obwodnicy śródmiejskiej (osiedla wielorodzinne Książąt Pomorskich, Bandurskiego, Drzetowo) oraz rosnącą intensywnością zabudowy w północnej części: osiedla

Żelechowa, Warszewo, Bukowo, Golęcin, Skolwin. Problemem są powiązania poprzeczne pomiędzy tarasem dolnym i górnym oraz niekorzystne zjawiska geodynamiczne (osuwiska) na terenie skarpy.

Dzielnica Zachód pełni funkcje mieszkaniowe, rekreacyjne, usługowe i komercyjne (ogólnomiejskie i dzielnicowe), z przewagą funkcji mieszkaniowej o średniej i dużej intensywności. Dzielnica w części wschodniej (Pogodno, Świerczewo) jest przedłużeniem koncentracji funkcji usługowych i komercyjnych Śródmieścia. W środkowej części, dominują usługi i wielorodzinne osiedla mieszkaniowe, część południową (Gumieńce i Pomorzany) stanowią w większości tereny usług komercyjnych i tereny składowe, korzystające także z transportu wodnego. Na terenie dzielnicy znajdują się duże kompleksy kolejowe stacji rozrządowych Pomorzany i Gumieńce oraz dwa cmentarze: zabytkowy Cmentarz Centralny i nowy cmentarz przy ul. Bronowickiej. W zachodnich i północnych częściach zewnętrznych dzielnicy (Pogodno, Krzekowo) intensywność zainwestowania spada, dominują tereny niskointensywnej zabudowy jednorodzinnej i tereny zielone. Północną część dzielnicy obejmuje obszar lasów, parków, ogrodów działkowych i jednorodzinnych osiedli mieszkaniowych. Część miejskich terenów leśnych zajmują poligony wojskowe.

Dzielnica Prawobrzeże stanowi wschodnią część Miasta, wykształconą w formie „palczastej" na kierunkach do: Gryfina – osiedla: Podjuchy, Żydowce-Klucz; do Stargardu Szczecińskiego i Pyrzyc – osiedla: Płonia, Śmierdnica, Jezierzyce, Wielgowo, Sławociesze; do Goleniowa – osiedla: Dąbie (część wschodnia), Trzebusz, Załom. Ogniwem centralnym układu osadniczego Prawobrzeża jest zespół osiedli wielorodzinnych: Zdroje, Słoneczne – Majowe - Kijewo, Bukowe - Klęskowo oraz zachodnia część osiedla Dąbie. Dzielnicę Prawobrzeże zamieszkuje około 25% mieszkańców Szczecina. Główne funkcje dzielnicy, o znaczeniu równorzędnym, to: mieszkaniowo-usługowa, przemysłowo-składowa, turystyczno-rekreacyjno-sportowa. Otoczenie dzielnicy stanowią wzgórza i duże kompleksy leśne - Puszcza Goleniowska i „Szczeciński Park Krajobrazowy Puszczy Bukowa". Płaski teren na styku z rzeką Regalicą zajmuje lotnisko sportowe, graniczącą z pasem wybrzeża jeziora Małe Dąbie. Brzegi jeziora, wzdłuż ulicy Przestrzennej, zagospodarowane są w dużej mierze przez przystanie wodne. Częściowo zaburzony współczesną zabudową układ kompozycyjny Starego Dąbia, z wyodrębnionym zespołem historycznym, podlega ochronie konserwatorskiej i wymaga intensywnej rewitalizacji. Najbardziej wysunięte na wschód osiedla Załom, Wielgowo, Sławociesze z kompleksem szpitalnym Zdunowo wymagają działań integracyjnych, poprawy infrastruktury oraz skomunikowania z centrum dzielnicy.

Szczecin posiada zaktualizowane w 2008 roku Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, stanowiące dokument określający politykę przestrzenną Miasta i zasady koordynacji działań planistycznych. W Szczecinie obowiązują obecnie 173 miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, które obejmują swoim zakresem 7 756 hektarów powierzchni (około 27% powierzchni administracyjnej Miasta). Kolejne miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, które zostały już uchwalone, lecz nie mają jeszcze statusu obowiązujących, po wejściu w życie (30 dni od daty publikacji w Dzienniku Urzędowym Województwa Zachodniopomorskiego) obejmą ponad 1 000 hektarów powierzchni. Studium i plany miejscowe są dostępne mieszkańcom w postaci drukowanej w Dziennikach Urzędowych Województwa Zachodniopomorskiego, ale także za pośrednictwem miejskiej strony internetowej (BIP).

Rysunek 5.1.1. Uchwalone i obowiązujące w pełnym zakresie miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego w Szczecinie, stan na 31 grudnia 2009 roku

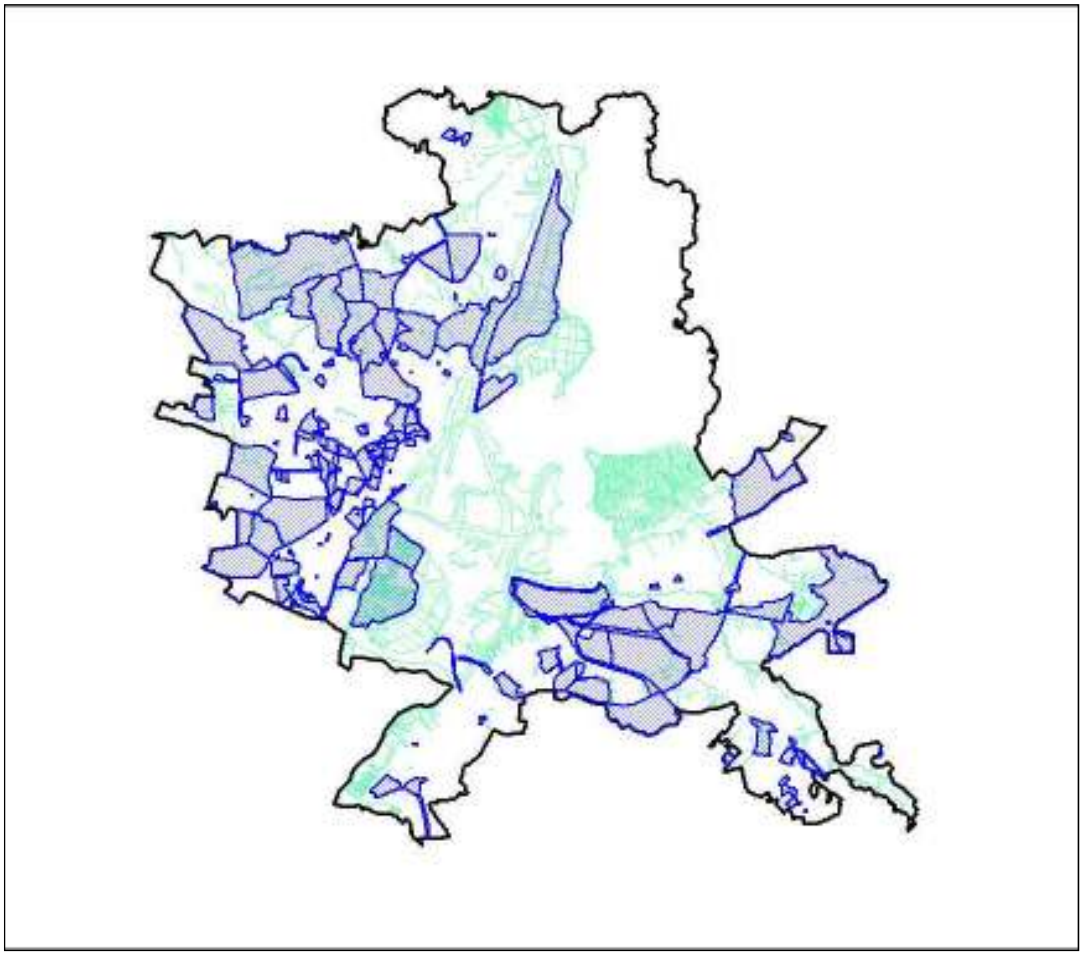

Źródło: Biuro Planowania Przestrzennego Miasta Szczecina.

W Mieście od lat budowany jest Centralny System Informacji Przestrzennej, którego ukończenie znacząco usprawniłoby zintegrowane zarządzanie gospodarką komunalną i organizację pracy w magistracie. Szczególnie odczuwalny jest brak numerycznego katastru sieci infrastrukturalnych (zwektoryzowany jest kataster nieruchomości i budynków), co nie pozwala na posługiwanie się w pełni numeryczną mapą Miasta, zarówno w planowaniu, jak i zarządzaniu Miastem. Obecnie Szczecin posługuje się mapą hybrydową rastrowo-wektorową w układzie lokalnym. Nadal posługuje się podziałem obrębowym z okresu PRL, który nie odpowiada podziałowi administracyjnemu ustalonemu w 1991 roku. Układ lokalny współrzędnych geodezyjnych powinien być zastąpiony nowym układem współrzędnych - tzw. układ 2000, co powinno ułatwić planowanie działań na terenach granicznych i współpracę z gminami ościennymi oraz prosty transfer danych do planu województwa.

Na terenach, na których brak jest obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, realizowane są inwestycje na podstawie decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego lub warunków zabudowy, wydawanych sukcesywnie od 2004 roku. Decyzje te, oparte na przepisach ogólnie obowiązujących, bez uwzględnienia Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, często doprowadzają do konfliktów przestrzennych. Jest to element destrukcyjny dla ładu przestrzennego i charakteryzuje dziką działalność inwestycyjną, zalegalizowaną ustawą z 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, we wszystkich miastach w kraju. Decyzje wydane w tym zakresie w Szczecinie w latach 2007-2008 obrazuje poniższa tabela.

Tabela 5.1.2. Decyzje o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz warunków zabudowy w Szczecinie w latach 2007-2008

Stan	2007	2008
Decyzje o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz warunków zabudowy, wydane na podst. art. 50 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym		
- wnioski o wydanie decyzji [szt.]	340	248
- wydane ostateczne decyzje ogółem [szt.]	324	171
- wydane ostateczne decyzje odmowne [szt.]	0	0
Decyzje o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz warunków zabudowy, wydane na podst. art. 59 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym		
- wnioski o wydanie decyzji [szt.]	1 451	1 189
- wydane ostateczne decyzje ogółem [szt.]	890	750
- wydane ostateczne decyzje o ustaleniu warunków dla zabudowy mieszkaniowej [szt.]	413	331
- wydane ostateczne decyzje odmowne [szt.]	52	38

Źródło: Główny Urząd Statystyczny.

W zakresie intensywności procedur pozaplanistycznych Szczecin, w porównaniu do innych ośrodków miejskich, plasuje się na średnim poziomie, co oznacza, że przy stosunkowo niskiej aktywności inwestorów, znaczna ich liczba kształtuje nie zawsze korzystne zmiany ładu przestrzennego, powstawanie słabo skomunikowanych osiedli wielorodzinnych na peryferiach Miasta, powstawanie zespołów osadniczych pozbawionych usług socjalnych, edukacyjnych, a nawet handlowych, czego przykładami są: zabudowa jednorodzinna na Osowie, zabudowa wielorodzinna na Warszewie, obudowa wielorodzinna ul. Europejskiej itp.

Tabela 5.1.3. Decyzje o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego lub warunków zabudowy w wybranych miastach w latach 2007 - 2008

Wyszczególnienie	Okres	Szczecin	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowice	Lublin	Łódź	Poznań	Wrocław	Województwo	Polska
Wnioski o wydanie decyzji o ustalenie lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz warunków zabudowy na podst. Art. 50 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym	2007	**340**	143	213	167	165	555	485	432	2 190	27 755
	2008	**248**	172	209	146	229	420	390	359	2 477	29 578
	2008 / 2007	**-27,1%**	20,3%	-1,9%	-12,6%	38,8%	-24,3%	-19,6%	-16,9%	13,1%	6,6%
Stosunek wydanych decyzji ogółem do złożonych wniosków	2007	**95,3%**	100,0%	93,4%	86,8%	96,4%	83,1%	87,2%	65,0%	92,0%	90,0%
	2008	**69,0%**	100,6%	90,9%	50,0%	66,4%	94,0%	91,5%	74,7%	91,1%	91,1%
	2008 / 2007	**-47%**	**21%**	**-5%**	**-49,7%**	**-4%**	**-14%**	**-16%**	**-5%**	**12%**	**8%**
Odsetek wydanych decyzji odmownych	2007	**0,0%**	1,4%	0,0%	2,1%	3,1%	0,0%	8,5%	0,0%	0,8%	1,8%
	2008	**0,0%**	4,0%	0,0%	1,4%	0,0%	1,8%	9,8%	0,0%	1,4%	2,0%
	2008 / 2007	**-**	**250%**	**-**	**-66,7%**	**-100%**	**-**	**-**	**-**	**82%**	**19%**
Wnioski o wydanie decyzji o ustalenie lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz warunków zabudowy na podst. Art. 59 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym	2007	**1 451**	584	1 163	493	890	2 521	2 492	1 692	12 113	200 609
	2008	**1 189**	961	676	628	718	2 374	2 246	1 213	11 635	193 926
	2008 / 2007	**-18%**	65%	-42%	-20%	-19%	-6%	-10%	-28%	-4%	-3%
Stosunek wydanych decyzji ogółem do złożonych wniosków	2007	**61,3%**	100,0%	93,5%	63%	69,3%	88,7%	80,3%	66,6%	85,5%	88,1%
	2008	**63,1%**	65,2%	90,8%	69,6%	66,6%	86,6%	78,1%	75,6%	88,5%	90,2%
	2008 / 2007	**-15,7%**	**7,4%**	**-43,5%**	**-11,4%**	**-22,5%**	**-8,1%**	**-12,3%**	**-18,6%**	**-1,0%**	**-1,0%**
Odsetek wydanych decyzji odmownych	2007	**5,8%**	1,4%	5,2%	3,4%	11,3%	7,8%	17,6%	18,4%	3,5%	3,1%
	2008	**5,1%**	1,9%	11,7%	3,4%	7,1%	8,7%	23,8%	14,9%	4,9%	3,4%
	2008 / 2007	**-26,9%**	**50,0%**	**28,6%**	**-11,8%**	**-51,4%**	**1,7%**	**18,5%**	**-33,8%**	**42,0%**	**8,0%**

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS.

Działania w zakresie programowanej rewitalizacji Miasto Szczecin prowadzi od 1991 roku, kiedy to podjęło pionierską w skali kraju inicjatywę kompleksowej renowacji obszarów śródmiejskiej zabudowy mieszkaniowo-usługowej. Prace realizacyjne prowadzono w oparciu o dokument programowy, jaki stanowiła „Strategia Renowacji Śródmieścia Szczecina" z 1993 roku, zaktualizowana przez Radę Miejską w roku 1996. Planami rewitalizacji objęto 56 kwartałów zabudowy Śródmieścia (obszar o łącznej powierzchni około 100 ha), fragment Starego Miasta w rejonie ul. Tkackiej oraz fragment Starego Dąbia. Podjęte w latach 90-tych prace kontynuowane są na wybranych obszarach do chwili obecnej (kwartały Turzyńskie, tzw. kwartały norweskie, rejon ul. Tkackiej, obszary przedwojennej zabudowy na terenie Starego Dąbia).

W styczniu 2005 roku Rada Miasta Szczecina uchwaliła „Lokalny Program Rewitalizacji obszarów miejskich, poprzemysłowych i powojskowych miasta Szczecina" (LPR), który znacznie powiększył obszary przeznaczone do rewitalizacji. Obejmują one łącznie powierzchnię około 16,5 km^2 i należą do nich: obszar Śródmieścia, rejon ul. Parkowej, Stare Dąbie, obszar Nad Odrą, Śródodrze, Podjuchy, Żydowce-Wiskord, Krzekowo. Przyjęcie tego dokumentu było warunkiem ubiegania się przez różne podmioty w latach 2004–2006 o dofinansowanie projektów rewitalizacyjnych ze środków Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego. Poniższa tabela prezentuje projekty ujęte w „Programie" i zrealizowane z udziałem środków ZPORR.

Tabela 5.1.4. Projekty ujęte w LPR dofinansowane ze środków ZPORR w latach 2006-2007

Nazwa projektu	ogółem	ZPORR	wkład własny		
			ogółem	w tym wkład Miasta	w tym wkład innych
Budowa Sceny Kameralnej w Pasażu Bogusława	746 640	459 000	287 640	287 640	-
Rewitalizacja budynku rektoratu Pomorskiej Akademii Medycznej	2 622 813	1 967 110	655 703	-	655 703
Rewitalizacja gmachu Wyższej Szkoły Sztuki Użytkowej	2 213 553	1 247 665	965 888	660 000	305 888
Docieplenie budynku A Zachodniopomorskiej Szkoły Biznesu	422 295	259 607	162 688	-	162 688
Remont lokalu Towarzystwa Walki z Kalectwem	410 280	307 700	102 580	-	102 580
Razem	**6 415 581**	**4 241 082**	**2 174 499**	**947 640**	**1 226 859**

Źródło: Dane Wydziału Rozwoju Miasta.

Obecnie przygotowywana jest aktualizacja LPR, dostosowana do wymogów Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2007-2013, który m.in. kładzie nacisk na potrzebę koncentracji działań dla osiągnięcia celów rewitalizacji na wybranych obszarach.

Rolę operatora podjętych procesów pełnią przede wszystkim utworzone spółki gminne: powstałe w 1997 roku Szczecińskie Towarzystwo Budownictwa Społecznego (STBS), utworzone w 1998 roku Towarzystwo Budownictwa Społecznego „Prawobrzeże" (TBSP), a od 2000 roku – Szczecińskie Centrum Renowacyjne (SCR). STBS ukończył kompleksową renowację kwartału nr 27, odnawia kwartał nr 33 i 36 oraz przygotowuje działania w kwartałach nr 8, 23, 24, 25 i 35. TBSP ukończył w 2007 roku odnowę kwartału w Starym Dąbiu między ul. Koszarową i Dziennikarską i przygotowuje działania w kolejnych kwartałach tego obszaru oraz w śródmiejskim kwartale nr 40 i we fragmencie kwartału między ulicami Kusocińskiego, Sowińskiego i Głowackiego (teren powojskowy). SCR kontynuuje prace renowacyjne w rejonie deptaka „Bogusława", gdzie kończy prace w kwartale nr 22 i rozpoczął działania w kwartale nr 21.

Zadania związane z rewitalizacją realizowane są również poprzez funkcjonujący w Szczecinie od 1994 roku Program Małych Ulepszeń wspierający działania remontowe najemców mieszkań komunalnych oraz Program „Nasz Dom", w ramach którego od 1997 roku Miasto wspiera remonty części wspólnych budynków wielorodzinnych. Szczególnie ten drugi Program okazał się bardzo skutecznym instrumentem mobilizacji wspólnot mieszkaniowych do podejmowania działań remontowych i przyniósł wymierne efekty. Od początku istnienia Programu wydatkowano z budżetu Miasta 19,7 mln zł na dofinansowanie 750 remontów części wspólnych nieruchomości, których łączna wartość wyniosła około 76 mln zł. Niestety w 2009 roku realizacja Programu „Nasz Dom" została zawieszona w związku z kwestionowaniem zgodności z ustawą o finansach publicznych uchwał rad gmin wspierających ze środków publicznych działania remontowe wspólnot mieszkaniowych. Miasto poszukuje nowych rozwiązań umożliwiających wspomaganie tych działań.

Pozytywne zmiany w zaniedbanych fragmentach Miasta wprowadza też nowa zabudowa mieszkaniowa realizowana przez deweloperów i spółdzielnie mieszkaniowe. Przykładem takich działań rewaloryzacyjnych jest odbudowa Podzamcza, zabudowa ul. Lekarskiej w Starym Dąbiu, budynki plombowe w rejonie ul. Parkowej, Szarotki, Emilii Plater, Barnima, Piłsudskiego, Krzywoustego, remonty zabudowy spółdzielczej przy ul. Mickiewicza i najliczniejsza grupa prywatnych właścicieli, remontujących budynki na Pogodnie, Gumieńcach, Warszewie, Głębokiem itd. Działaniami rewitalizacyjnymi są także remonty kamienic podejmowane przez Wspólnoty Mieszkaniowe, jak np. przy ul. Wojska Polskiego, Krzywoustego, Jagiellońskiej i inne. Zabytkowe budynki często otrzymują nowe funkcje, tak jak kompleks dawnego zespołu opiekuńczego „Bethania"- zespół usługowy, koszary wojskowe u zbiegu ulic Żołnierskiej i Wernyhory o funkcji usługowej i szkolnictwa wyższego, a także ostatnio opuszczone przez wojsko koszary przy ul. Janickiego, gdzie powstaje kompleks mieszkalno-usługowy.

Problemy

1. Aktualnie nie ma określonej formuły realizacyjnej zagospodarowania przestrzennego Miasta, która wskazywałaby, gdzie (w których miejscach) budowany będzie jego wizerunek. Potrzebne jest wykreowanie przestrzeni publicznych nie tylko w ramach istniejących tras turystycznych, ale również w obrębie poszczególnych dzielnic i osiedli. Podjęcie tego rodzaju działań może, między innymi, pomóc rozwiązać występujący obecnie problem słabej integracji mieszkańców i identyfikacji ich z Miastem.
2. Słaby kontakt Miasta z rzeką Odrą. Przez wiele lat duży wpływ na kształtowanie polityki przestrzennej Miasta miał przemysł stoczniowy, jednak obecnie konieczne jest zrealizowanie wizji „miasta usług", które będzie spójnym działaniem planistycznym i inwestycyjnym w konkretyzacji tworzenia „Floating Garden". W niewielkim stopniu zagospodarowane są zasoby gruntów, które sąsiadują z akwenami możliwymi do wykorzystania, są one poddawane przyrodniczej sukcesji naturalnej, która z czasem może uniemożliwić planowane zagospodarowanie tych obszarów. Dążąc do zagospodarowania obszarów Międzyodrza należy pamiętać, że atrakcyjność szczecińskiej „Amazonii" (łęgowe wyspy pomiędzy j. Dąbie i rzeką) może zostać utracona, jeżeli składające się na nią tereny będą jedynie terenami chronionymi.
3. Istniejące w Szczecinie historyczne „Serce Miasta - Starówka", na skutek prowadzonych w latach 60–tych XX wieku, uwarunkowanych systemem politycznym działań architektoniczno-urbanistycznych, jest niedostosowane do pełnienia roli usługowej. Jedną z przyczyn słabego zagospodarowania Starego Miasta jest jego kłopotliwa dostępność komunikacyjna i niedostateczne wyposażenie w usługi.
4. Rozwój centrów handlowych niesie ryzyko degradacji centrum Miasta, które traci na atrakcyjności także z powodu złego stanu zasobów mieszkaniowych, praktycznego pustostanu sklepów (dominują banki, tania odzież i lombardy) i mało atrakcyjnej przestrzeni publicznej (zastawione samochodami chodniki).
5. Renowacji wymaga całe historyczne śródmieście, z zabudową z przełomu XIX i XX wieku, której wielkość i oryginalność jest wyjątkowa i ma znaczącą wartość zabytkową. Problemem są tu między innymi zaniedbane i wymagające remontów kamienice, brak garaży i miejsc parkingowych dla mieszkańców, zdewastowane zagospodarowanie podwórzy i przedogródków. Nakładają się na to problemy społeczne, niska kondycja ekonomiczna dużej grupy lokatorów, a nawet właścicieli lokali mieszkalnych, szczególnie wśród mieszkańców substandardowych oficyn, a także pracochłonność planów rewaloryzacji i rewitalizacji, które nie nadążają za naturalnym zużyciem substancji budowlanej, wybudowanej w ciągu około 20 lat przed I wojną światową.
6. Szczecin posiada niewykorzystany potencjał przestrzenny ze względu na niski popyt ze strony sfery gospodarczej. Od pewnego czasu jednym z kluczowych problemów jest niedobór powierzchni biurowych, odpowiadających wymaganiom dużych międzynarodowych inwestorów.
7. Problemem są zdegradowane powojenne osiedla wielorodzinne, problemy społeczne wynikające ze starzenia się ich mieszkańców i braku działań modernizacyjnych. Całość osiedli wielkoblokowych wymaga intensywnej rewitalizacji i uporządkowania struktur usługowych oraz poprawy dostępności, szczególnie na Północy i Prawobrzeżu.
8. Duża powierzchnia terenów powojskowych i poprzemysłowych wymaga rewitalizacji i zagospodarowania na nowe funkcje, szczególnie w obszarze śródmiejskim, jako wielofunkcyjne tereny inwestycyjne wspomagające rewitalizację zabytkowego Śródmieścia.
9. Problemem jest znaczna ilość zabytków i związana z tym potrzeba remontów i konserwacji, których obecni właściciele nie są w stanie sfinansować, a wsparcie środków publicznych ograniczone jest wyłącznie do zabytków rejestrowych.
10. Braki w strukturze planistycznej, pokrycie Miasta ustaleniami studium, które nie jest prawem lokalnym, sprzyja działaniom spekulacyjnym i nie chroni wartości przestrzeni zainwestowanych.

Ocena

Struktura funkcjonalno-przestrzenna Miasta jest czytelna i harmonijna, a planowany rozwój przestrzenny, skierowany na intensyfikację obszaru śródmiejskiego ze wskazaniem terenów ścisłego śródmieścia umożliwia wykreowanie „serca miasta" z wykorzystaniem tradycji historycznej. Dla zabezpieczenia prawidłowego rozwoju konieczne jest zintensyfikowanie prac planistycznych, które powinny objąć całość obszarów zainwestowanych w Śródmieściu i w dzielnicach willowych oraz terenów wartościowych przyrodniczo. Potrzebne są także plany dla wielu terenów inwestycyjnych, zarówno niezabudowanych, jak i wymagających restrukturyzacji. Założeniem władz Miasta zapisanym w Studium, jest pełne pokrycie obszaru administracyjnego Miasta planami o wysokiej szczegółowości. Problemem są pracochłonne i trudne w realizacji plany rewaloryzacji i rewitalizacji, które nie nadążają za naturalnym zużyciem substancji budowlanej, wybudowanej w ciągu około 20 lat przed I wojną światową. Śródmieście wymaga, równie skoncentrowanej w czasie, interwencji remontowej. Wysokie walory fizjonomiczne krajobrazu miejskiego dominują w odbiorze Miasta zarówno mieszkańców, jak i turystów odwiedzających Szczecin i jest to niewątpliwie jeden z jego silnych walorów. Dla zachowania walorów krajobrazu miejskiego konieczne jest przyspieszenie procesów rewitalizacji i objęcie nimi jak największej liczby właścicieli i użytkowników nieruchomości.

Niekorzystnie przedstawiają się opóźnienia w zagospodarowaniu kilku obszarów w centrum Miasta, na których trwają powolne procesy inwestycyjne. Powrót Miasta nad rzekę jest szansą nie tylko na uzupełnienie funkcjonalne Śródmieścia o brakujące obiekty publiczne i budowę nowoczesnych obiektów kultury, ale także na powstanie reprezentacyjnych obiektów usługowych i mieszkalnych z przestrzeniami publicznymi, wykorzystującymi zespół akwenów jako obszar aktywności nadwodnej: żegluga pasażerska, turystyczna i sportowa, pływające domy mieszkalne.

Zagospodarowanie miejskie terenów nadrzecznych wywołać może działania restrukturyzacyjne na obszarze Starego Miasta, które ma szansę pełnić funkcję „Serca Miasta" i doprowadzić do koncentracji usług ogólno miejskich.

Rozwój budownictwa mieszkaniowego w osiedlach północnych, zachodnich i na prawobrzeżu umożliwi racjonalne rozgęszczenie terenów mieszkaniowych w centrum Miasta i realizację założonego rozwoju wewnętrznego z sukcesywną rewaloryzacją zabudowy historycznej i restrukturyzacją blokowisk wypełniających północną część Śródmieścia, pod warunkiem zintensyfikowania komunikacji publicznej. Podobnie oczekiwana jest aktywizacja obszarów prawobrzeża i powstanie tam skoncentrowanego ośrodka usługowego oraz nowych miejsc pracy, co umocni dwubiegunową strukturę Miasta i zmniejszy obciążenie korytarzy komunikacyjnych przez Międzyodrze. Barierą dla pomyślnej realizacji przekształceń Śródmieścia jest jego koncentryczna komunikacja z włączeniami ruchu z prawobrzeża w rejonie centrum, niedogodności w komunikacji z dzielnicami północnymi oraz brak powiązań dzielnic pomiędzy sobą (obwodnica śródmiejska). Brak koordynacji inwestycji komunikacyjnych i „łatanie ich" liniami autobusowymi, wykorzystującymi te same, niewydolne trasy uliczne, nie jest w stanie uzdrowić struktury komunikacji zbiorowej. Konieczna jest rozbudowa linii tramwajowych, rezerwowana w planach, na terenach komunikacyjnych prowadzących do osiedli peryferyjnych i ich powiązanie w układy zamknięte. Niezbędna jest budowa linii tramwaju szybkiego na Prawobrzeże i powiązanie komunikacją szynową osiedli w dzielnicy Północ ze Śródmieściem. Dzielnice Północ i Prawobrzeże nie posiadają rozwiniętej, wewnętrznej, struktury transportu publicznego, co utrudnia zlokalizowanie stref pieszych powiązanych z węzłami przesiadkowymi i centrami usługowymi.

W warunkach planowanej aktywizacji terenów nadwodnych, powstania bulwarów i terenów rekreacyjnych, konieczne jest wybudowanie planowanych przepraw mostowych i powiązanie linii tramwajowej wzdłuż rzeki z pozostałą siatką komunikacji tramwajowej, w tym jej przedłużenia do skrajnych terenów dzielnicy Północ i Zachód, nie wykluczając dalszego ich przebiegu w gminach sąsiednich.

Brak rozbudowanej komunikacji publicznej powoduje zwiększone potrzeby parkingowe, szczególnie przy największych koncentracjach usługowych. Za nieracjonalne uważane jest oczekiwanie na inwestycje w parkingi zarządców szpitali, szkół wyższych czy jednostek administracji publicznej. Lokalne braki miejsc parkingowych znacząco obniżają dostępność ważnych obiektów kultury, nauki i obniżają standard przestrzeni Miasta. Konieczne są parkingi strategiczne na planowanych przecięciach obwodnicy śródmiejskiej z liniami tramwajowymi obsługującymi Śródmieście.

Nieskoordynowana działalność deweloperska, wykorzystująca brak planów miejscowych na peryferiach Miasta obniża skuteczność polityki rozwoju wewnętrznego, koniecznego w formule miasta usług, nauki i kultury. Dekoncentracja usług ponadlokalnych utrudnia kreację istotnych przestrzeni publicznych w centrum i prowadzi do dezintegracji mieszkańców Miasta. Konieczność przyspieszenia procesów planowania wynika z coraz większego udziału w kształtowaniu ładu przestrzennego poprzez wymogi rynkowe, w których decydującą rolę będzie miało kierowanie rozwojem poprzez zarządzanie inwestycjami realizowanymi przez prywatnych inwestorów. Do realizacji roli koordynacyjnej potrzebne są nowoczesne narzędzia, w tym system informacji przestrzennej, opierający się na mapach wektorowych, powiązanych z bazami danych, umożliwiający planowanie inwestycyjne nie tylko na obszarze Miasta, ale także w granicach aglomeracji.

5.2. Gospodarka nieruchomościami

Fakty

Łączna powierzchnia gruntów komunalnych Miasta Szczecina wynosiła na dzień 30.06.2009 roku 140 994,7 tys. m^2, co w porównaniu z rokiem 2002 oznacza przyrost o ponad 7 mln m^2. Skokowa zmiana dokonała się w roku 2005, na skutek zapowiedzi ustawodawcy o likwidacji Komisji Inwentaryzacyjnych, powstałych w 1990 roku dla prowadzenia komunalizacji mienia z mocy prawa. Zwiększenie aktywności Urzędu i zakończenie procedur komunalizacyjnych ustabilizowało stan posiadania, który od tego czasu charakteryzuje się stałą tendencją o lekko spadkowym nachyleniu, wynikającym z uwłaszczania użytkowników wieczystych i zbywaniu nieruchomości w drodze przetargów.

Z uwagi na względnie stałą powierzchnię Szczecina (w 2008 roku z obszaru powiatu Szczecina wyłączono obszar osiedla rzemieślniczego przy ul. Ofiar Stutthofu o pow. 24,91 ha) oraz wspomniane procedury komunalizacyjne, nastąpił wzrost udziału własności komunalnej w całkowitej powierzchni Miasta. Aktualnie odsetek ten wynosi 46,9%, a pozostałe nieruchomości na terenie Miasta pozostają we władaniu Skarbu Państwa i osób prywatnych. Wspomniana, obserwowana od połowy dekady spadkowa tendencja w wielkości gruntów komunalnych obrazuje dynamikę przekształceń własnościowych oraz powstawanie kolejnych funkcji miejskich realizowanych przez niekomunalne podmioty. Pod względem powierzchni najwięcej terenów komunalnych usytuowanych jest w dzielnicy Północ (dawna dzielnica Nad Odrą), natomiast najmniej w Śródmieściu. W analizowanym okresie zmieniła się także struktura użytkowania gruntów komunalnych:

- udział terenów w wieczystym użytkowaniu zmniejszył się o 1,24%,
- udział terenów oddanych w zarząd zmalał z 6% do 4,2%,
- powierzchnia terenów pod drogami wzrosła o prawie 2%,
- tereny pozostające w dzierżawie pozostały praktycznie bez zmian,
- udział terenów pod zasobami mieszkalnymi jest ustabilizowany – wynosi około 4,6 %.

Zasób gruntów wykazywany w informacji o stanie mienia w obu analizowanych okresach był prawie identyczny i wynosił około 70 tysięcy ha, czyli 50% całego stanu posiadania.

Rysunek 5.2.1. Zasób gruntów komunalnych Miasta Szczecin w latach 2002-2009

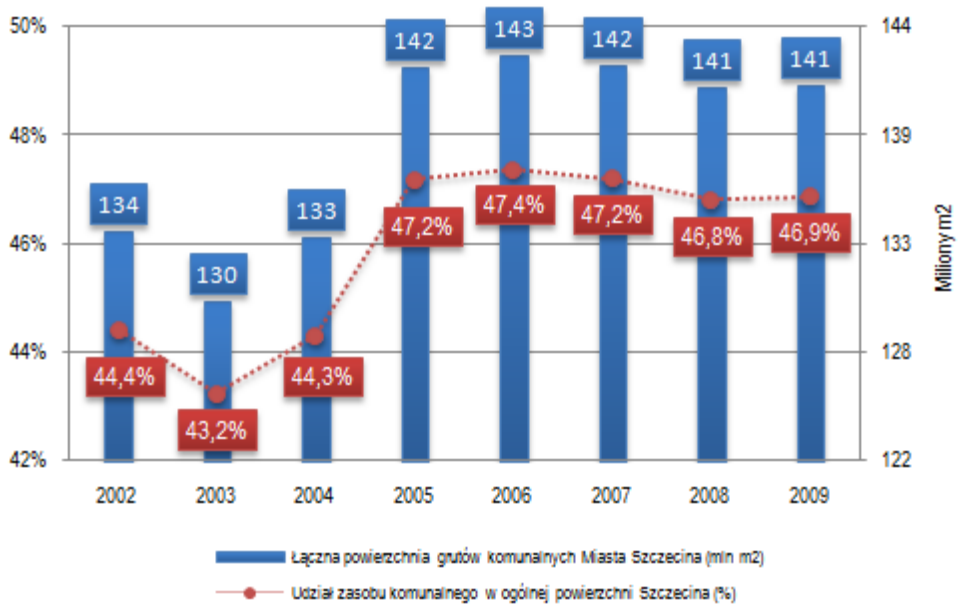

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Mienia Komunalnego Miasta Szczecin za lata 2002-2009.

W wielkościach bezwzględnych zasobu gruntów komunalnych Szczecin plasuje się na pozycji lidera w kontekście analizowanych miast, jednak jest to wynik wpływu znajdujących się w granicach Miasta zasobu lasów komunalnych i terenów zieleni miejskiej, które wynoszą łącznie 3 310 ha, stanowiąc 23,5% całego zasobu. Wielkość ta jest miarą potencjału wewnętrznego rozwoju Miasta.

Od lat w strukturze przeznaczenia zasobu komunalnego zauważyć można (zarówno według danych GUS-u i Miasta) zmniejszający się udział gruntów przekazanych w użytkowanie wieczyste, co jest wynikiem uwłaszczania się użytkowników wieczystych, jak i odchodzenia od zbywania w drodze przetargów gruntów w taki stan władania. W Szczecinie spadek ten wyniósł 16% (dla wielkości bezwzględnych GUS) i był jednym z najniższych. Spadek powierzchniowy nie wywołuje jednak zmniejszania dochodów majątkowych Gminy – opłata roczna za wieczyste użytkowanie w 2002 roku wynosiła łącznie 18,5 mln zł, a w 2008 roku 27,0 mln zł (wzrost o 46 %). Jest to spowodowane systematyczną aktualizacją wartości nieruchomości oddanych w użytkowanie wieczyste, które od 2003 roku realizowane są w drodze szacunkowych operatów indywidualnych, uwzględniających wzrost cen nieruchomości w ostatnich latach. Spadły natomiast dochody z tytułu dzierżawy z 8,9 mln zł w 2002 roku do 7,4 mln zł w 2008 roku (spadek o 17 %). Lokalny wzrost dochodów w roku 2006 (rysunek 5.2.2.) wynika ze zmiany przepisów, które konsolidowały dochody zakładów budżetowych z budżetem miasta, faktycznie ich wysokość pozostawała na poziomie średnim w granicach 8,5 mln zł.

Rysunek 5.2.2. Wielkość i struktura dochodów bieżących Miasta Szczecin z gospodarki mieszkaniowej w latach 2002-2009 w mln zł

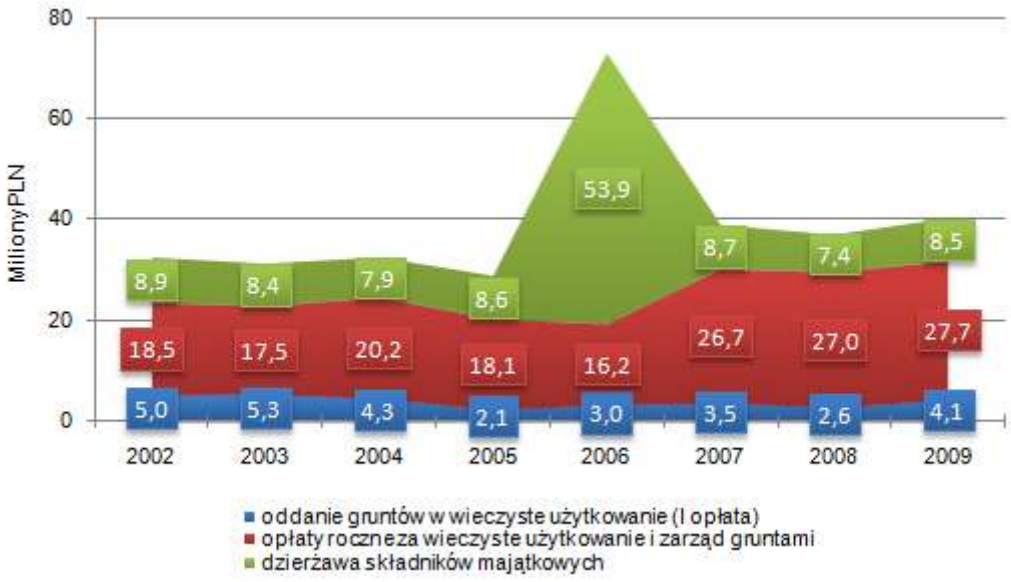

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Mienia Komunalnego Miasta Szczecin za lata 200-2009.

Uzyskiwane dochody z tytułu wykonywania praw własności przez Miasto powoli, lecz systematycznie rosną, a ich struktura wyraźnie się zmienia. Największy i wciąż rosnący udział mają opłaty roczne za wieczyste użytkowanie i zarząd gruntami, natomiast spadają dochody z pierwszej opłaty za oddanie gruntów w wieczyste użytkowanie (wzrost liczby nabywanych gruntów na własność) oraz sprzedaży mieszkań i budynków.

Rysunek 5.2.3. Struktura nieruchomości proponowanych do sprzedaży przez Miasto Szczecin w 2009 roku (ha)

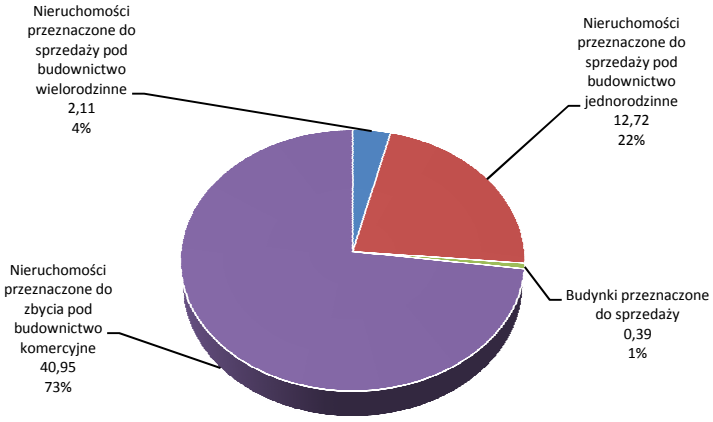

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Gospodarki Nieruchomościami Urzędu Miasta Szczecin.

Jeśli uwzględni się zmianę wartości pieniądza w badanym okresie oraz realny wzrost wartości nieruchomości, to każde uszczuplenie zasobu gruntów wiąże się ze zmniejszeniem realnych wpływów. Szczególnie w kontekście strategii należy przeanalizować jaka forma własności jest dla Gminy najbardziej opłacalna, a jaka jest pożądana z punktu widzenia inwestorów i co w efekcie jest opłacalne dla Miasta w wymiarze ekonomicznym. Analiza powinna uwzględnić spodziewaną od kilku lat zmianę opodatkowania nieruchomości i wprowadzenie podatku „*ad valorem*", czyli katastralnego, który znacznie zmieni strukturę dochodów Miasta i zdynamizuje rynek nieruchomości.

Zasób mieszkalny gminy Szczecin zamknął się w 2008 roku liczbą 23 171 lokali mieszkalnych, 1 542 lokali użytkowych i 7 246 garaży. Według stanu na koniec roku 2007, prawie 50% lokali komunalnych posiadało zadłużenie w regulowaniu czynszów na sumę ponad 5 mln zł. Stosując się do Uchwały Rady Miasta Szczecina z dnia 30 lipca 2007 roku Wydział Gospodarki Nieruchomościami sukcesywnie prowadzi prywatyzację zasobu czynszowego, który docelowo powinien osiągnąć wielkość 8 tys. lokali. Największy udział w tym zasobie posiada Zarząd Budynków i Lokali Komunalnych (88%), natomiast niewielki procent przynależy do TBS Prawobrzeże i Szczecińskie TBS. W latach 2007-2008 sprzedano łącznie 927 lokali mieszkalnych na sumę 7 870,7 tys. zł, podczas gdy w ciągu ostatnich czterech lat wprowadzono do zasobu tylko 489 lokali (nie uwzględniając zasobu Szczecińskiego TBS).

Zasoby mieszkaniowe gminy Szczecin stanowią już tylko 16% (2007 r.) wszystkich mieszkań w Szczecinie i jest to spadek z poziomu 20% w 2002 roku, co jest tendencją panującą we wszystkich analizowanych miastach. Podobna sytuacja, tylko w mniejszym zakresie, ma miejsce w przypadku zasobu mieszkaniowego spółdzielni mieszkaniowych. Tu również okres 2002-2007 upłynął pod znakiem „kurczenia się" zasobu, ale w Szczecinie wciąż mieszkania spółdzielcze stanowią największy odsetek.

Podobna sytuacja ma miejsce jeszcze tylko w Łodzi i Katowicach, ponieważ w pozostałych miastach dominującego znaczenia nabiera budownictwo mieszkaniowe deweloperów i osób fizycznych.

Do zasobu mieszkaniowego Szczecina w badanym okresie weszło ponad 10 tysięcy mieszkań, czyli dynamika wyniosła 23%. Wciąż należy jednak pamiętać, że Szczecin znacząco odbiega zarówno wielkością zasobu, jak również jego dynamiką od pozostałych miast, a szczególnie od Wrocławia. Jest jednak kategoria, która „skromnie" zyskuje na znaczeniu we wszystkich miastach (choć należy pamiętać, że jej wzrost będą starały się hamować siły rynkowe) i wyróżnia Szczecin szczególnie pozytywnie - milionowe kwoty przeznaczane na szczecińskie TBS-y spowodowały, że ilość mieszkań będąca w ich posiadaniu góruje nad innymi miastami. Przyrost o 123% w ciągu pięciu lat nie był najwyższy, ale ponad 6 tysięcy mieszkań w 2007 roku to trzykrotnie więcej, niż w drugim pod tym względem Wrocławiu i prawie 10% wszystkich polskich mieszkań TBS.

Tabela 5.2.1. Wybrane inwestycje szczecińskich Towarzystw Budownictwa Społecznego po 2002 roku

Inwestor / Deweloper	Nazwa obiektu	Ulica	Lokali mieszkalnych	Miejsc parkingowych	Data rozpoczęcia	Data ukończenia
STBS Sp. z o.o.	Paska - Parkowa	Paska 2 - 4 Parkowa 49 - 50	130	b.d.	b.d	2003
	Kusocińskiego 39 - 49B	Kusocińskiego	244	b.d.	b.d.	2004
	TBS Na Górce	5 Lipca Strzelecka	195	b.d.	2005	2007
	Zakopiańska 17 - 21	Zakopiańska Łabędzia Krasińskiego	48	b.d.	2006	2007
	Osiedle Przy Parku	Malczewskiego Parkowa Paska	238	36	2006	2008
	Krasińskiego 72	Krasińskiego 72	23	brak	b.d.	2008
TBS Prawobrzeże Sp. z o.o.	TBS Gwarna II	Gwarna Swojska	192	b.d.	2005	2007
	TBS Cicha	Cicha Miernicza	21	brak	2008	2009

Źródło: Opracowanie własne.

Liczba mieszkań w Szczecinie z roku na rok wzrasta, podobnie jak przeciętna powierzchnia użytkowa przypadająca na jedno mieszkanie. Korzystnym zjawiskiem jest spadek liczby osób przypadających na 1 mieszkanie (0,31) i na 1 izbę (0,1) w latach 2000-2008. Wskaźnik oddanych mieszkań do użytku na 1 000 zawartych małżeństw kształtuje się na poziomie 765 i jest najniższy spośród 3 wcześniej porównywalnych miast. Jego wartości w miastach tj. Gdańsk, Poznań, Wrocław wynosiła odpowiednio 1 552, 912 i 1 324 mieszkań na 1 000 małżeństw. Przeciętna liczba osób na 1 mieszkanie była wyższa niż w Gdańsku, Poznaniu i Wrocławiu odpowiednio o 0,06, 0,14 i 0,11 osoby. Cena m^2 mieszkania w 2008 roku wyniosła średnio 5 487 zł. W porównaniu do Gdańska, Poznania i Wrocławia była znacząco niższa. W powyższych miastach wyniosła odpowiednio 6 595, 6 400, 6362 zł/m^2.

Tabela 5.2.2. Mieszkania zamieszkane w Szczecinie

Wyszczególnienie	2000	2006	2007	2008
Mieszkania zamieszkane ogółem	140 529	155 698	157 607	159 472
Mieszkania zamieszkane na 1 000 mieszkańców	337	381	387	392
Izby mieszkalne ogółem	480 697	538 694	545 320	551 429
Powierzchnia użytkowa mieszkań w tys. m^2	7 939	9 382	9 533	9 688
Przeciętna liczba izb w mieszkaniu	3,42	3,46	3,46	3,46
Przeciętna powierzchnia użytkowa w m^2 na 1 mieszkanie	56,5	60,3	60,5	60,7
Przeciętna powierzchnia użytkowa w m^2 na 1 izbę	19,8	22,9	23,4	23,8
Przeciętna liczba osób na 1 mieszkanie	2,9	2,6	2,6	2,6
Przeciętna liczba osób na 1 izbę	0,8	0,8	0,8	0,7

Źródło: Wydział Rozwoju Miasta w Szczecinie.

Sytuacja mieszkaniowa jest jednym z najważniejszych czynników wpływających na warunki życia mieszkańców. Na obszarze SOM na koniec 2008 roku było 230 tys. mieszkań, o 10 tys. więcej niż w roku 2004. Tym samym ogólna powierzchnia użytkowa mieszkań zwiększyła się o 1 mln m^2, do 14,5 mln m^2. Średnio jeden mieszkaniec SOM dysponuje 23,5 m^2 powierzchni użytkowej mieszkania, co oznacza wzrost tego wskaźnika od 2004 roku o 1,5 m^2. Najlepsza sytuacja występuje w gminie Dobra, gdzie średnio na jednego mieszkańca przypada 39,6 m^2. Średnio powyżej 30 m^2 na osobę mają też mieszkańcy wiejskiej części gminy Nowe Warpno (33,3 m^2) i Kobylanki (32 m^2). Najmniejszą powierzchnią dysponują mieszkańcy Polic (18,9 m^2), Starego Czarnowa (19,5 m^2) oraz Stargardu Szczecińskiego (20,6 m^2) i Gryfina (20,7 m^2). W Szczecinie wskaźnik ten uległ zwiększeniu z 22,3 w roku 2004 do 23,8 m^2 w roku 2008. Sytuacja mieszkaniowa w samym Szczecinie jest jednak mocno zróżnicowana. Nowe mieszkania powstają na obrzeżach miasta; średnia powierzchnia nowych mieszkań systematycznie się zwiększa. Jakość mieszkań w centrum jest niezadowalająca – mieszkania w kamienicach czynszowych, liczne oficyny i brak przestrzeni publicznych powodują przenoszenie się wielu mieszkańców na tereny wiejskie gmin sąsiednich[26].

Istotnym jest przy tym, że Szczecin był i jest miastem, w którym realizuje się nowatorskie formy zarządzania nieruchomościami miejskimi – przykładem jest działalność rewitalizacyjna w latach dziewięćdziesiątych oraz funkcjonowanie szczecińskich TBS-ów, Szczecińskiego Centrum Renowacyjnego, czy programów wspierających zagospodarowanie podwórek, remonty części wspólnych czy działania renowacyjne właścicieli (np. obecnie zawieszony program „Nasz Dom").

W Szczecinie zaczyna być dostrzegalne coraz śmielsze odchodzenie od przeznaczania gruntów pod budownictwo mieszkaniowe w kierunku inwestycji biznesowych, handlowo-usługowych oraz sportowych. Ikonami nowych przemian mogą stać się zatwierdzone do realizacji budowle, takie jak: Piastów Office Park i Baltic Business Park (sześciopiętrowe biurowce), wysoka na 95 metrów *Nowa Dana* oraz zastępujący Galerię Centrum, CDI Posejdon. Szczeciński sport ma

[26] Koncepcja zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego. Szczecin 2009, s. 99-100 oraz 102-103.

szanse wzbogacić się o nową Halę widowiskowo-sportową na Szafera oraz port jachtowy, natomiast rangę kultury mają podnieść nowa filharmonia, Muzeum Centrum Dialogu Przełomy oraz Międzynarodowy Dom Sztuki. Innym natomiast kierunkiem zagospodarowywania ziemi na obrzeżach Miasta może być przykład będącego na ukończeniu Centrum Danych Unizeto, którego funkcjonalność może kojarzyć się z filmami sensacyjnymi, ale stanowi wyraźny przykład na pojawiające się zapotrzebowanie na tego typu konstrukcje, gdzie infrastruktura bezpiecznego centrum danych to m.in. kabina ekranująca, serwerownie, kancelaria tajna, systemy zabezpieczeń, ochrony, monitoringu i podtrzymania pracy obiektu itd. Inne, zrealizowane już, inwestycje na komunalnych gruntach zaprezentowano w tabeli poniżej.

Tabela 5.2.3. Wybrane inwestycje budowlane zrealizowane w Szczecinie po 2002 roku

Inwestor/Deweloper	Nazwa obiektu	Typ obiektu	Ulica	Data rozpoczęcia	Data ukończenia
Parafia św. Mikołaja w Szczecinie	Cerkiew św. Mikołaja	sakralny	Starzyńskiego / Zygmunta Starego	2007	2009
Książnica Pomorska	Książnica Pomorska - nowy budynek	edukacyjno - naukowy	Podgórna 15/16	2003	2004
Erbud S.A.	Centrum Doradztwa i Doskonalenia Nauczycieli	edukacyjno - naukowy	Sowińskiego 68	2007	2008
Gmina Miasto Szczecin	Różanka	kulturalno - rozrywkowy	Jasienicy / Fałata / Moczyńskiego	2006	2007
Echo - Galaxy Szczecin Sp. z o.o.	Galaxy	handlowo - usługowy	Wyzwolenia 18 / Malczewskiego	b.d.	2003
F.B.H.U Modehpolmo Sp. z o.o.	DTK Kupiec	handlowo - usługowy	Krzywoustego 9/10 / Bogusława X	2001	2003
Carrefour Polska	Galeria Gryf	handlowo - usługowy	Wiosenna 32	2006	2005
KK Electronic	Hala KK-Elektronic	handlowo - usługowy	Goleniowska 62	2006	2007
Caelum Development	Stara Cegielnia	handlowo - usługowy	Przyjaciół Żołnierza	2006	2008
Dorbud	Hala Timbex	handlowo - usługowy	1 Maja	b.d.	2008

Źródło: Opracowanie własne.

Jak wynika z przedstawionej analizy udział gruntów i budynków komunalnych ma istotny wpływ na wizerunek Miasta, jednak obostrzenia prawne i ograniczenia w nabywaniu nieruchomości przez Miasto na rynku wtórnym są bardzo wysokie. Brak znacznych rezerw terenów inwestycyjnych, a szczególnie działek o wielkości powyżej 10 ha ogranicza możliwości oferowania strategicznym inwestorom terenów pod duże inwestycje produkcyjne i usługowe. Jest to jedna z przyczyn konieczności współdziałania z gminami ościennymi i politycznych rozwiązań intensyfikacji rozwoju aglomeracji. Miasto musi oszczędnie gospodarować posiadanym zasobem dla zapewnienia co najmniej możliwości realizacji zobowiązań ustawowych wyposażania terenów w drogi publiczne, infrastrukturę i usługi komunalne.

Problemy

1. Procedury prawne powodują, że niektóre tereny oddane w użytkowanie wieczyste z określonym przeznaczeniem, nie są zagospodarowywane i są trudne do odzyskania, nawet jeżeli podmiot z nich korzystający nie wywiązuje się z umowy zawartej z Miastem.
2. Brak jest danych odnośnie dynamiki trendów w rozwoju przestrzennym Miasta, w tym analizy faktycznego przeznaczenia nieruchomości, w planach miejscowych i studium brak bilansów terenowych, co tworzy mało czytelny obraz zmian, przesłaniany działaniami incydentalnymi, które nie wyznaczają rzeczywistego kierunku rozwoju Miasta.
3. W niewielkim stopniu wykorzystuje się tereny powojskowe oraz tereny dawniej użytkowane przez kolej - można przypuszczać że występuje konflikt interesów pomiędzy tymi podmiotami a Miastem, albo procedury są zbyt

przewlekłe, co zniechęca do aktywnych starań o pozyskanie gruntów zbędnych dla bardzo zbiurokratyzowanych podmiotów zarządzających gruntami Skarbu Państwa.

4. W gminie Szczecin zmniejsza się liczba komunalnych lokali użytkowych, co wraz z postępującym procesem uwłaszczenia może doprowadzić do spadku przychodów z użytkowania wieczystego, także ze względu na kryzysowy spadek wartości nieruchomości.
5. Większość majątku jest w obrocie co oznacza, że Miasto ma coraz bardziej ograniczone możliwości uzyskiwania tradycyjnych dochodów z majątku. Wynika z tego potrzeba angażowania w rozwój Miasta sektora prywatnego, który korzysta z jego elementów strukturalnych.
6. W Szczecinie brakuje powierzchni komercyjnych o najwyższym standardzie, uzbrojonych terenów niezabudowanych i nowych budynków usługowych takich jak biurowce klasy A, które stanowiłyby gotową ofertę do rozwoju funkcji biznesowych Miasta.

Ocena

Szczecin jest miastem rozległym, o znacznych rezerwach terenów budowlanych, które w większości są we władaniu prywatnym (osoby fizyczne i podmioty gospodarcze). Miasto posiada głównie tereny zainwestowane, komunikacyjne i zielone, w tym lasy komunalne. Drugim potentatem jest Skarb Państwa, którego częścią zasobu zawiaduje Starosta czyli Prezydent Miasta, a większość jest w zarządzie jednostek państwowych. Są to tereny: wód płynących i dużych zbiorników wodnych (jezioro Dąbie), tereny wojskowe, dróg krajowych, lasów państwowych i obszar portu. Znaczące tereny Skarbu Państwa są w użytkowaniu sprywatyzowanych przedsiębiorstw państwowych, których stan zagospodarowania budzi najwięcej uwag i oczekiwań.

Rozdrobnienie własności komunalnej jest na tyle duże, że nie ma możliwości bezkonfliktowego wygospodarowania obszarów pod duże inwestycje produkcyjne. Największą rezerwą terenową, stanowiąca własność Miasta, a użytkowaną przez Aeroklub, jest lotnisko w Dąbiu, które po odpowiednim zrestrukturyzowaniu daje szanse na uzyskanie terenów inwestycyjnych, odpornych na uciążliwość sąsiedztwa lotniska.

Terenami inwestycyjnymi, o dobrym dostępie komunikacyjnym, dysponują gminy sąsiednie, które w planach przeznaczają je na strefy produkcyjno-usługowe (Goleniów, Kobylanka, Kołbaskowo, Police, Dobra Szczecińska, Gryfino), na których powstają, lub będą powstawać, nowoczesne zakłady zatrudniające specjalistów ze Szczecina. Jedynie sąsiednia gmina Stare Czarnowo, położona peryferyjnie w stosunku do tras tranzytowych i zdominowana obszarowo terenami zieleni chronionej (Park Krajobrazowy Puszcza Bukowa) oraz obszarem o wysokiej wartości rolniczej Kołbacza, nie spełnia kryteriów terenów inwestycyjnych.

Od lat podejmowane są próby powiększania obszaru Miasta o małe fragmenty podzielonych granicami wsi podszczecińskich, które nie zyskują aprobaty mieszkańców. Zmiany te nie mają zmienić struktury zagospodarowania Szczecina, a jedynie złagodzić niektóre konflikty. Zdaniem ekspertów nie jest wskazane podejmowanie prób powiększania Miasta, ale podjęcie skutecznego współdziałania z gminami sąsiednimi, szczególnie tymi, które dysponują obszarami dobrze skomunikowanymi z krajowymi drogami tranzytowymi .

Rozległe tereny inwestycyjne Skarbu Państwa, w tym obszar Portu (gdzie znajdują się także tereny miejskie), są trudne do zainwestowania lub restrukturyzacji z uwagi na warunki gruntowe lub trudności komunikacyjne, a także stan zagospodarowania (zdegradowana zabudowa lub sąsiedztwo zabudowy mieszkalnej). Są to obszary upadłych zakładów i tereny nadrzeczne wymagające uzdatnienia i rekultywacji (Skolwin, Stołczyn, Pomorzany, Płonia, a także obszar stoczni). Intensyfikacja inwestycji komunalnych w tym modernizacja dróg oraz obwodnic może przyspieszyć naturalne

zainteresowanie tymi terenami inwestorów związanych z rozwojem usług i produkcji wymagających dostępu do dróg wodnych.

Gospodarka nieruchomościami nie może ograniczać się wyłącznie do zasobu miejskiego, konieczne jest podjęcie kroków do aktywizacji podmiotów prywatnych i koordynacja procesów inwestycyjnych, z uwzględnieniem harmonogramu realizacji zobowiązań komunalnych. Spontaniczna aktywność deweloperów i inwestorów na obszarach peryferyjnych ogranicza szanse wykorzystania struktury miejskiej komunikacji zbiorowej, budowy centrum śródmiejskiego i zagospodarowywania trudnych terenów nadodrzańskich (wyspy Kępa Parnicka i Łasztownia). Rynek nieruchomości wymaga zwiększenia udziału inwestycji miejskich w zaplanowane powiązania komunikacyjne: obwodnica śródmiejska, trasy tramwajowe na kierunku północnym, południowym i zachodnim, poprawę powiązań z prawobrzeżem – szybki tramwaj, nowe węzły autostradowe na A6, trasa szybkiego ruchu bezpośrednio do portu z węzła autostradowego, modernizacja trasy Nadodrzańskiej od Skolwina do Autostrady Poznańskiej.

Problemy gospodarki nieruchomościami są wtórne w stosunku do infrastruktury, która może zdynamizować rynek nieruchomości, podnosząc znaczenie i wartość nieruchomości komunalnych. Szczególne jednak znaczenie dla rynku nieruchomości i dochodów Miasta może mieć oczekiwane wprowadzenie podatku katastralnego, który zróżnicuje opłaty, w zależności od ich wartości, zmieniając preferencje w gospodarce nieruchomościami.

Częścią gospodarki nieruchomościami jest gospodarka komunalnym zasobem mieszkaniowym, który wymaga bardziej zdecydowanych działań restrukturyzacyjnych i rewitalizacyjnych. Konieczne jest podniesienie standardu tego zasobu dla jego utrzymania w dobrej kondycji i zachowanie prawa do rekomunalizacji nawet sprywatyzowanych nieruchomości, które nie spełniają wymogów funkcjonalnych i estetycznych. Zabudowane nieruchomości komunalne nie przynoszą spodziewanych dochodów, natomiast maleje własność czasowa (użytkowanie wieczyste), a uwłaszczenie osób fizycznych, lokatorów zabudowy wielorodzinnej i spółdzielczej marginalizuje dochody majątkowe gminy podnosząc wartość kapitału prywatnego i przedsiębiorczość mieszkańców. Prawidłowe ograniczenie zasobu komunalnego i udziału w inwestycyjnym programie rewitalizacji zabudowy jest szansą na bardziej dynamiczny rozwój inwestycji komunalnych i wykorzystanie zasobów kapitałowych mieszkańców do poprawy wizerunku Miasta.

5.3. Infrastruktura techniczna

Fakty

Infrastruktura techniczna to układ drogowy komunikacji indywidualnej i zbiorowej, zbiorowa komunikacja szynowa oraz urządzenia, sieci przesyłowe i związane z nimi obiekty, świadczące niezbędne i podstawowe usługi dla określonej jednostki przestrzenno-gospodarczej w zakresie: energetyki, dostarczania ciepła, wody, usuwania ścieków i odpadów, połączeń teleinformatycznych oraz urządzeń telekomunikacji.

Miasto Szczecin obsługuje sieć ulic należących do dróg krajowych (49 km), wojewódzkich (12 km), powiatowych (246 km) i gminnych (477 km). Zarządem nad całością 784 km dróg i ulic zajmuje się zakład budżetowy Zarząd Dróg i Transportu Miejskiego. Struktura przestrzenna Miasta i jego położenie po obu stronach Odry, wymusza konieczność pokonania szerokiego pasa pomiędzy lewobrzeżną i prawobrzeżną częścią Szczecina, co powoduje znaczne obciążenie układu ulicznego na Międzyodrzu, składającego się jedynie z dwóch tras. Główną trasą są ulice Energetyków i Gdańska, powiązane ze Śródmieściem dwoma przeprawami mostowymi i dwoma przeprawami z Prawobrzeżem. Ulice te są bardzo intensywnie wykorzystane co powoduje, że są to ulice o największej liczbie zdarzeń drogowych. Drugą trasą, odgrywającą mniejszą rolę w powiązaniu lewo i prawobrzeża, jest ul. Autostrada Poznańska, na której zrealizowano obecnie nowe mosty na Odrze i Regalicy. Trasa ta po modernizacji i przebudowie węzła autostradowego w Podjuchach, obok powiązań wewnętrznych, spełniać będzie rolę głównej drogi wjazdowej do Miasta od strony południowo-wschodniej (droga ekspresowa S3).

Wewnętrzny układ uliczny Miasta jest na granicy wydolności i nie zawsze jest w stanie sprostać potrzebom wzrastającego ruchu samochodowego, a w szczególności zapewnić sprawne funkcjonowanie autobusowej komunikacji zbiorowej. Wynika to z reorientacji głównych skupisk miejsc pracy i dotyczy głównie porannego i popołudniowego szczytu przewozów i dojazdów z nowych osiedli mieszkaniowych na północy i południowym zachodzie Miasta oraz w gminach sąsiednich. Lokalizacja przepraw mostowych na Odrze powoduje, że przez centralny obszar Miasta przebiegają drogi krajowe nr 10 i nr 13 oraz droga wojewódzka nr 115, a także większość powiązań międzyosiedlowych. Brak układów obwodowych uniemożliwia wyeliminowanie ruchu tranzytowego w kierunkach północno-zachodnich (Lubieszyn, Dobieszczyn, Police), w tym także ograniczenie przewozów towarowych i przewozów materiałów niebezpiecznych przez intensywnie zabudowane obszary miejskie. Nadal oczekuje modernizacji główny ciąg drogowy do terenów produkcyjno-usługowych zlokalizowanych nad brzegiem Odry w osiedlach północnych Miasta. Zaplanowany układ uliczny w Śródmieściu pozostaje tylko częściowo zrealizowany, co uniemożliwia wykorzystanie już istniejących odcinków ulic w celu skierowania ruchu tranzytowego na jego obrzeża i ogranicza możliwość rozwijania sieci komunikacji zbiorowej, a w szczególności układu komunikacji tramwajowej.

W wyniku budowy nowego połączenia w rejonie ul. Hryniewieckiego oraz jezdni wspomagającej w rejonie Basenu Górniczego, nastąpiła poprawa w obsłudze terenów portowych z ul. Gdańskiej. Nadal jednak obecny układ uliczny nie zapewnia sprawnego powiązania portu z zewnętrznym układem drogowym. W każdym przypadku dojazdy do portu wymagają przejazdów przez najbardziej obciążone fragmenty sieci ulicznej.

Tabela 5.3.1. Wskaźniki motoryzacji w wybranych miastach Polski dla lat 2002 i 2007

Wyszczególnienie	Okres	Szczecin	Bydgoszcz	Gdańsk	Łódź	Poznań	Wrocław	Województwo	Polska
Ogółem zarejestrowane pojazdy na 1 000 mieszkańców	2002	**329**	440	466	362	495	466	372	416
	2007	**428**	522	b.d.	b.d.	648**	548	447	511
	2007 / 2002	**30,1%**	18,6%	-	-	31,0%	17,4%	20,1%	22,7%
Zarejestrowane pojazdy osobowe na 1 000 mieszkańców	2002	**260**	341	368	283	365	345	255	289
	2007	**348**	416	412*	370**	496**	434	337	383
	2007 / 2002	**34,0%**	22,0%	12,0%	30,9%	35,9%	25,8%	32,2%	32,6%

* - stan na 31.12.2006r. ** - stan na 31.12.2008r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS.

W Szczecinie, podobnie jak i w innych miastach Polski, następuje systematyczny wzrost liczby samochodów. Wskaźnik motoryzacji w Szczecinie wzrósł w latach 2002-2007 o 30%, co przekracza wzrost krajowy, ale nadal jego poziom jest niższy niż w porównywalnych dużych miastach. Podobnie wskaźnik samochodów osobowych pozostaje na stosunkowo niskim poziomie (348 samochodów na 1 000 mieszkańców), pomimo wzrostu zbliżonego do krajowego (34% do 33%). Do końca roku 2009 w Szczecinie odnotowano kolejne wzrosty liczby zarejestrowanych pojazdów na 1 000 mieszkańców: do 537 w ujęciu łącznym i 404 w przypadku pojazdów osobowych (odpowiednio 25,5% i 16,1% od 2007 roku). Przyczyną niższego udziału samochodów prywatnych w ogólnej liczbie pojazdów mogą być niższe dochody mieszkańców. Różnica poziomu motoryzacji jest jednym z czynników powodujących wrażenie, że Szczecin jest przyjazny dla jego zmotoryzowanych obywateli, a powszechne utyskiwania na korki i strefę płatnego postoju nie mają racjonalnego uzasadnienia.

Warunkiem komfortu parkowania, szczególnie w strefie śródmiejskiej, jest pojemność i zdolność przepustowa istniejącej na tym terenie sieci ulic lokalnych oraz zdolność przepustowa ulic doprowadzających ruch. Obecnie, mimo poziomu motoryzacji odbiegającego od poziomu w dużych miastach, większość rezerw jest bliska wyczerpania i to zarówno na obszarze Śródmieścia (przy obecnym wskaźniku dla tego obszaru około 300 samochodów osobowych / 1 000 mieszkańców, pomimo wprowadzenia strefy płatnego parkowania), jak i na niektórych wybudowanych z ograniczonym wskaźnikiem potrzeb parkingowych osiedlach wielorodzinnych, np. Klonowica, Przyjaźni, Pomorzany, Książąt Pomorskich, Słoneczne. Na wysokie potrzeby parkingowe wpływa niskie pokrycie Miasta siecią szynowego transportu publicznego, który pomimo wysokiej jakości obsługi (niezawodność, punktualność, prędkość i częstotliwość) dla wielu mieszkańców jest niedostępny, z uwagi na niedorozwój sieci. Brak konkurencyjności ze strony komunikacji zbiorowej powoduje, że nie wpływa ona na zmniejszenie liczby podróży transportem indywidualnym, a tym samym na ograniczenie, a przynajmniej zahamowanie zapotrzebowania na miejsca postojowe, zwłaszcza na obszarze Śródmieścia.

Obecnie w granicach Miasta funkcjonuje ponad 51,7 km ścieżek rowerowych prowadzonych w pasach drogowych (poza jezdnią) oraz samodzielnych ścieżek rowerowych. Część istniejących ścieżek rowerowych stanowi element Międzynarodowej Ścieżki Rowerowej wokół Zalewu Szczecińskiego. Szczecin został połączony z europejskim systemem dróg rowerowych Europejskiej Federacji Cyklistów oraz siecią turystycznych tras rowerowych programu *Greenways*, do którego należy Szlak Odry. Układ ścieżek rowerowych obejmuje tylko fragmenty Miasta, w tym około 27 km w dzielnicy Zachód i około 9 km w dzielnicy Śródmieście. Brak jest praktycznie ścieżek rowerowych w dzielnicy Prawobrzeże oraz Północ. Na dzień dzisiejszy jest to układ dość chaotyczny, nie tworzący spójnego systemu tras rowerowych. Brak skoordynowanego układu ścieżek rowerowych wynika z powiązania ich budowy z budową lub remontami dróg. Istotną wadą jest również brak ścieżek rowerowych realizowanych poza układem drogowym, jako system powiązań międzyosiedlowych oraz z terenami rekreacyjnymi, leśnymi i ponadlokalnymi trasami turystyki rowerowej. Tym samym trudno uznać, że rower stał się elementem komunikacji zbiorowej - wciąż jego główną funkcją jest rekreacja.

Komunikację miejską w Szczecinie obsługuje pięciu przewoźników dla połączeń dziennych (w tabeli) i jeden dla przewozów nocnych (PKS Szczecin). Przewozy obejmują obszar gmin Szczecin i Police oraz w niewielkim zakresie gminę Kołbaskowo. Dodatkowym przewoźnikiem są centra handlowe, które organizują bezpłatne przewozy łączące centra handlowe z głównymi punktami w Mieście.

Tabela 5.3.2. Podstawowe dane o komunikacji miejskiej w Szczecinie w 2008 roku

Lista szczecińskich przewoźników Zakładu Dróg i Transportu Miejskiego										
Przewoźnik	Adres	Strona internetowa	Liczba linii		Liczba pojazdów (2008 av.)			Średni wiek autobusów	Liczba miejsc w autobusach	Liczba obsł. gmin
			dzień	noc	aut.	tram.	razem			
SPA Dąbie Szczecin Sp. z o.o.	70-784 Szczecin, ul. Struga 10	www.spad.szczecin.pl	22	2	84	-	84,0	11	14 799	2
SPA "Klonowica" Szczecin Sp. z o.o.	71-241 Szczecin, ul. S. Klonowica 5	www.spak.pl	19	5	78,1	-	78,1	12	11 131	1
MZK/Tramwaje Szczecińskie Sp. z o.o.	71-241 Szczecin, ul. S. Klonowica 5	www.ts.szczecin.pl	11	-	-	142	142,0	-	-	1
SPPK Police Sp. z o.o.	72-010 Police, ul. Fabryczna 21	www.sppk.pl	9	2	54,4	-	54,40	10	7 969	2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ze spółek przewozowych.

Miasto obsługuje 11 linii tramwajowych o długości 96,29 km, 50 linii autobusowych dziennych o łącznej długości 575,14 km oraz 14 linii autobusowych nocnych o długości 243,84 km. W 2002 roku z komunikacji zbiorowej skorzystało około 173 mln pasażerów, a w 2008 roku już tylko 144 mln (spadek o 16,8%). Po systematycznym wzroście przewozów od 1994 roku, spadek obserwowany jest od 2004 roku. Na odchodzenie części pasażerów od komunikacji zbiorowej z pewnością ma wpływ wzrost liczby posiadaczy samochodów osobowych, a także komfort podróży samochodem osobowym i stosunkowo „łatwe" i szybkie osiąganie celów podróży. Pewien wpływ mogło mieć podwyższanie cen biletów, zmniejszanie atrakcyjności poprzez obniżanie częstotliwości taboru, wzrost zagrożenia przestępczością kryminalną, czy niskie prędkości komunikacyjne. Niewątpliwie na spadek przewozów wpływa także migracja wewnętrzna i zewnętrzna oraz zmiany celów komunikacyjnych wynikających z przesunięć lokalizacji głównych skupisk miejsc pracy. Korzystnym zjawiskiem w komunikacji tramwajowej jest fakt, że blisko 70% stanowią torowiska wydzielone, pozwalające na uniezależnienie ruchu pociągów tramwajowych od ruchu kołowego. Korzyści te w dużym stopniu niweczone są poprzez utrudnienia występujące przy przejazdach przez skrzyżowania, zwłaszcza regulowanych sygnalizacją świetlną nieuwzględniającą preferencji dla ruchu tramwajowego. Z porównania wskaźnika średniej prędkości eksploatacyjnej transportu publicznego wynika, że Szczecin posiada niskie nasycenie liniami tramwajowymi, z dużymi odległościami pomiędzy przystankami.

Transport publiczny dotowany jest z budżetu Miasta, a wielkość dotacji w ostatnich latach (od 2006) przekracza 50 mln złotych rocznie. Podobna kwota uzyskiwana jest ze sprzedaży biletów komunikacji miejskiej.

Tabela 5.3.3. Praca przewozowa i inne informacje o komunikacji miejskiej wybranych miast w 2008 roku

Miasto	Średnia prędkość eksploatacyjna (km/h)	Suma liczby wozokm i pociągokm (w tys.)	zatrudnienie ogółem z kierowcami i motorniczymi	średni wiek autobusów (w latach)	liczba miejsc w autobusach	udział przewozów komunalnych (%)	wskaźnik punktualności (%)
Bydgoszcz	bd	19 034,2	1 218	7	26 311	83	87,02
Gdańsk	12,2	28 736,5	1 465	9	28 335	98	94,14
Katowice	15,2	28 943,2	2 427	13	20 215	78	bd
Lublin	7,7	15 843,8	2 915	14	24 104	0	bd
Łódź	18,3	56 138,7	1 304	12	50 375	0	bd
Poznań	7,7	35 911,3	2 656	9	37 793	0	bd
Szczecin	26,6	26 734,5	1 423	11	33 899	99	96,54
Wrocław	7,5	43 286,9	2 453	8	51 226	bd	bd

Źródło: Opracowanie własne na podstawie "Komunikacja miejsca w liczbach 06/2008".

Pasażerski transport kolejowy w granicach Miasta, oparty o linię do Polic, który był w przeszłości wykorzystywany do przejazdów lokalnych, został zlikwidowany z uwagi na brak zainteresowania koniecznej, z ekonomicznego punktu widzenia, liczby pasażerów. Linia kolejowa jest wykorzystywana jedynie do celów transportu towarowego.

System wodociągowy Szczecina obejmuje niemal cały jego zabudowany obszar, obsługując prawie 98% mieszkańców. Zasilany jest poprzez dwa ujęcia wód powierzchniowych: „Miedwie" i „Pomorzany" oraz sześć ujęć wód podziemnych: „Pilchowo", „Zdroje", Świerczewo", „Arkonka", „Skolwin", „1-go Maja". Ze względu na mniejsze zapotrzebowanie wody w stosunku do wydajności ujęć – dwa z nich wyłączono z eksploatacji, do likwidacji przewidziano ujęcie „Zdroje", a na pozostałych nie wykorzystuje się pełnych możliwości produkcyjnych. Ze względu na zmniejszenie zużycia wody w ostatnich latach występuje niekorzystne zjawisko zalegania wody w przewymiarowanych starszych sieciach rozdzielczych, co powoduje obniżenie jej jakości konsumpcyjnej. Poprawa walorów wody wymaga przebudowy znacznej części sieci wodociągowej i wymianę przewodów, z dostosowaniem do rzeczywistej wielkości zapotrzebowania.

Tabela 5.3.4. Produkcja dobowa ujęć wody w m^3 w Szczecinie w latach 2006-2008

Produkcja dobowa ujęć wody [tys. m^3/d]				
ujęcie wody	2006	2007	2008	2008 / 2006
"Miedwie"	64,65	61,36	65,01	0,6%
"Pilchowo"	9,62	10,47	8,91	-7,4%
"Świerczewo"	0,34	0,25	0,22	-35,3%
"Arkonka"	1,79	0,99	0,53	-70,4%
"Pomorzany"	0,09	0,37	-	-
"Skolwin"	0,64	0,46	0,41	-35,9%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ZWiK Sp. z o.o.

Eksploatacją szczecińskiego sytemu wodociągowego i kanalizacyjnego w imieniu gminy zajmuje się Zakład Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. Jednym z największych osiągnięć tej instytucji jest realizacja projektu pod nazwą "Poprawa jakości wody w Szczecinie". Głównym celem projektu jest uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej Miasta.

Jednym z najważniejszych zadań programu była „Budowa magistrali dostarczających wodę do miasta Szczecina", dzięki której wykonano rurociąg magistralny na odcinku Miedwie-Kijewo (14,5 km o średnicy 700 mm oraz 1 km o średnicy 300 mm) oraz Warszewo-Mścięcino (1,5 km o średnicy 250 mm i 3,5 km o średnicy 400 mm). Spodziewany efekt tego zadania, którego koszt wyniósł ponad 12 mln euro, to wyeliminowanie okresowych braków wody w północnych dzielnicach Miasta, powodowanych awariami i zbyt małą przepustowością dotychczasowej magistrali. Na obszarze Śródmieścia zrealizowano kontrakt na „Renowację sieci wodociągowej", który polegał na wymianie zdegradowanych technicznie przewodów wodociągowych. Łączna długość czynnej sieci rozdzielczej wzrosła na przestrzeni lat 2002-2008 z 595,5 km do 671 km długości (cała sieć wodociągowa ma 1 100 km), co stanowi 223 km sieci na 100 km^2 powierzchni Miasta.

Tabela 5.3.5. Podstawowe dane o gospodarce wodno-kanalizacyjnej w Szczecinie w latach 2005-2008

Wyszczególnienie	Okres	Szczecin	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowice	Lublin	Łódź	Poznań	Wrocław
Czynna sieć wodociągowa rozdzielcza (km)	2002	**59 598**	52 826	66 600	46 100	49 935	117 835	77 126	117 317
	2008	**67 213**	56 735	102 259	52 850	56 272	123 236	88 792	123 705
	2008/2002	**12,8%**	7,4%	53,5%	14,6%	12,7%	4,6%	15,1%	5,4%
Czynna sieć wodociągowa rozdzielcza na 1 000 mieszkańców (km)	2002	**144**	142	144	142	139	150	134	184
	2008	**165**	158	224	171	161	165	159	196
	2008/2002	**15,0%**	11,3%	55,6%	20,4%	15,2%	9,9%	19,2%	6,6%
Ilość wody dostarczonej gosp. dom. przypadającej na jednego korzystającego (m^3)	2002	**50,3**	40,8	42,2	47,1	44,4	54,7	48,7	48,7
	2008	**41,8**	38,0	39,9	39,0	40,5	46,6	44,3	44,1
	2008/2002	**-16,8%**	-6,8%	-5,4%	-17,2%	-8,9%	-14,9%	-9,0%	-9,4%
Czynna sieć kanalizacyjna rozdzielcza (km)	2002	**40 304**	45 901	68 199	35 440	49 032	83 761	63 293	78 758
	2008	**52 735**	50 820	83 997	40 904	54 816	95 020	74 120	83 095
	2008/2002	**30,8%**	10,7%	23,2%	15,4%	11,8%	13,4%	17,1%	5,5%
Czynna sieć kanalizacyjna rozdzielcza na 1 000 mieszkańców (km)	2002	**134**	264	260	216	331	285	243	269
	2008	**175**	290	321	248	373	324	283	283,6
	2008/2002	**30,8%**	10,1%	23,2%	14,7%	12,6%	13,8%	16,7%	5,5%
Wielkość ścieków odprowadzona do sieci przypadająca na jedno połączenie (m^3)	2002	**1 587**	1 252	2 035	3 242	2 234	4 557	2 226	1 721
	2008	**1 179**	983	1 280	2 384	1 759	3 113	1 247	1 389
	2008/2002	**-25,7%**	-21,5%	-37,1%	-26,5%	-21,3%	-31,7%	-44,0%	-19,3%

Znaczna liczba osób, wykazanych jako nieposiadających podłączenia do kanalizacji, wynika z rozproszenia nowej zabudowy na terenach porolnych, wymagających pełnego uzbrojenia, a także zakończenia uzbrajania osiedli peryferyjnych.

Wspomniany wcześniej Program „Poprawy jakości wody w Szczecinie" równie mocno, jeżeli nie mocniej, akcentuje działania związane z gospodarką ściekową. Dzięki zbudowanej w ramach programu i oddanej do użytku z końcem 2009 roku mechaniczno-biologicznej oczyszczalni ścieków „Pomorzany" oraz budowie 206 km i renowacji 56,6 km sieci kanalizacyjnej (w ciągu 7 lat) Szczecin stał się miastem o jednym z najwyższych wskaźników ścieków oczyszczonych we wszystkich wymagających oczyszczenia (blisko 100%) spośród dużych miast wojewódzkich. Wymienione działania znalazły swoje odzwierciedlenie w statystyce publicznej - w okresie 2002-2008 Szczecin odnotował najwyższą dynamikę przyrostu długości rozdzielczej sieci kanalizacyjnej na 100 km^2 powierzchni (31%) wśród badanych miast, choć nie należy zapominać, że bezwzględnie jest to wciąż wielkość najmniejsza (175 km) z uwagi na znaczną część powierzchni Miasta zajmowaną przez Jezioro Dąbie. Na ukończeniu jest również modernizacja i rozbudowa drugiej dużej oczyszczalni ścieków „Zdroje", która kosztem 17,5 mln euro została powiększona o część biologiczną, zwiększającą jej przepustowość oraz dostosowującą w pełni do norm ochrony środowiska. Przeznaczeniem zakładu jest obsługa prawobrzeżnej części Miasta, dzięki czemu zostaje zmniejszone ryzyko poważnej awarii oraz powstają wolne moce oczyszczania ścieków po obydwu stronach Odry, co niewątpliwie stanowi atut dla Miasta. Prace nad poprawą gospodarki ściekami w Szczecinie kosztowały już ponad 147 mln euro.

Szczecin zaopatrywany jest w ciepło przez miejski system ciepłowniczy zarządzany przez Szczecińską Energetykę Cieplną Sp. z o.o., skoncentrowane wokół swojego źródła ciepła lokalne systemy osiedlowe, systemy będące własnością zakładów przemysłowych, szpitali i innych instytucji i indywidualne źródła ciepła.

W Szczecinie funkcjonują dwa niezależne systemy ciepłownicze: lewobrzeżny i prawobrzeżny. System lewobrzeżny zasilany jest w ciepło z dwóch elektrociepłowni należących do Zespołu Elektrowni Dolna Odra SA: EC Szczecin (EC – I) i EC Pomorzany (EC – II) oraz w okresach szczytowych poborów energii cieplnej z CR Benesza. System prawobrzeżny

oparty jest o trzy duże źródła ciepła oraz cztery kotłownie lokalne opalane gazem. Charakterystyka podstawowych źródeł ciepła, zasilających miejski system ciepłowniczy, przedstawiona została w poniższej tabeli.

Tabela 5.3.6. Źródła ciepła współpracujące z miejską siecią ciepłowniczą w Szczecinie

Nazwa obiektu	Właściciel	Moc kotłów [MW]*	Paliwo
EC Szczecin	ZE Dolna Odra SA	362	węgiel kamienny współspalany z biomasą
EC Pomorzany	ZE Dolna Odra SA	443	węgiel kamienny
CR Benesza	SEC sp. Z o.o.	52/64*	olej opałowy EKOTERM/gaz ziemny GZ-50
CR Dąbska	SEC sp. Z o.o.	135	gaz ziemny
CR Sąsiedzka	SEC sp. Z o.o.	7,92	gaz ziemny GZ-50
CR Gierczak	SEC sp. Z o.o.	6,6	gaz ziemny GZ-51

* kotły wyposażone są w palniki gazowo-olejowe; moc kotłów uzależniona jest od rodzaju stosowanego paliwa.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie informacji SEC Sp. z o.o.

W dalszym ciągu źródła ciepła, z których korzysta SEC, oparte są głównie na węglu, jednakże zrealizowane inwestycje pozwoliły ograniczyć emitowane przez nie zanieczyszczenia powietrza. SEC, który sprzedaje 18% ciepła ze źródeł własnych, również realizuje projekty inwestycyjne w zakresie produkcji. Do priorytetów należą: budowa najnowocześniejszej ciepłowni komunalnej w Polsce - Ciepłowni Rejonowej Benesza oraz przedsięwzięcie współfinansowane z funduszy europejskich, polegające na modernizacji systemu ciepłowniczego Ciepłowni Rejonowej Dąbska. To ostatnie przedsięwzięcie zrealizowano w latach 2006-2008 nakładem 13,4 mln zł (50% dofinansowania), a jego efekty podzielono na trzy kategorie związane z ochroną środowiska, ekonomią i infrastrukturą techniczną. Zainstalowano nowe urządzenia pracujące w pełnej automatyce, które mają zapewnić większą bezawaryjność źródła ciepła.

Wykres 5.3.1. Wydatki inwestycyjne Szczecińskiej Energetyki Cieplnej w latach 2002-2008

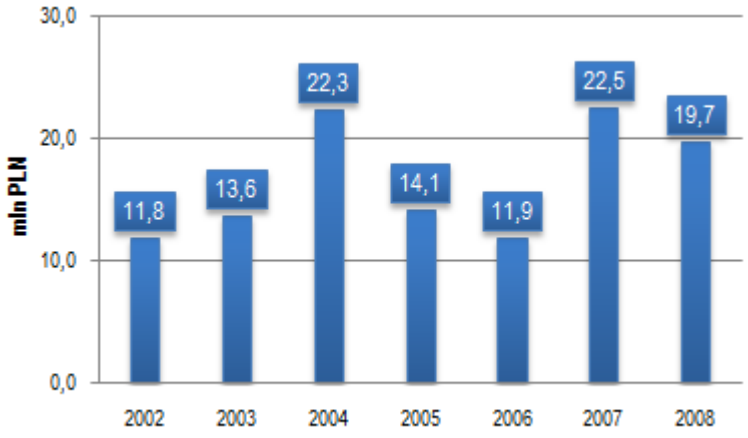

Źródło: Opracowanie własne na podstawie SEC Sp. z o.o.

System ciepłowniczy to nie tylko źródła ciepła, ale również jego dostawy. Wytworzona energia dostarczana jest do odbiorców poprzez system sieci przesyłowych. Dokonywane od 2002 roku inwestycje w sieć przesyłową zmierzają do zastąpienia rur napowietrznych i kanałowych siecią preizolowaną (jej łączna długość to około 104 km w 2008 roku, podczas gdy na koniec 2001 roku było to tylko 57 km). Przy okazji realizowania programu "Ograniczenie emisji do powietrza z Ciepłowni Rejonowej >>Dąbska<< dokonano również wymiany sieci ciepłowniczej wzdłuż ulicy Łubinowej w

Szczecinie (która jest głównym odcinkiem magistrali wspomnianej ciepłowni dostarczającej ciepło do mieszkańców osiedli Majowe i Słoneczne) oraz wymieniono 16 węzłów cieplnych. Długość i rodzaj sieci przesyłowych wykorzystywanych przez Szczecińską Energetykę Cieplną w latach 2006-2008 przedstawione zostały w poniższej tabeli.

Tabela 5.3.7. Długość i rodzaj sieci przesyłowych wykorzystywanych przez Szczecińską Energetykę Cieplną w latach 2006-2008

Sieć cieplna	2006	2007	2008
Długość sieci cieplnej [km], w tym:	266,0	271,0	274,1
sieć kanałowa [km]	145,5	142,6	141,7
sieć napowietrzana [km]	28,8	28,7	28,7
sieć preizolowana [km]	91,7	99,7	103,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie SEC Sp. z o.o.

Ostateczna transformacja energii cieplnej odbywa się w węzłach cieplnych. Zgodnie z danymi EC w 2008 roku odbiorcy energii cieplnej korzystali z 2 189 węzłów cieplnych, z czego 1 494 węzły stanowiły własność spółki. Istniejący system przesyłania energii cieplnej powstawał bez docelowego programu uciepłownienia Miasta, dla zaspokojenia doraźnych potrzeb. Efektem tego są trasy i przekroje sieci przesyłowej niedostosowane do zapotrzebowania oraz sztuczne dopasowywanie przepustowości do potrzeb poprzez budowę pompowni sieciowych.

Zaopatrzeniem Szczecina w gaz zajmuje się Zakład Gazowniczy Szczecin, który wchodzi w skład Wielkopolskiej Spółki Gazownictwa Sp. z o.o. Dystrybucja gazu na obszarze Miasta odbywa się poprzez sieć gazociągów niskiego oraz średniego ciśnienia. W Szczecinie zlokalizowane są trzy stacje redukcyjno-pomiarowe pierwszego stopnia na terenie osiedli: Podjuchy, Warszewo, Płonia oraz 45 stacji gazowych drugiego stopnia.

Tabela 5.3.8. Podstawowe dane dotyczące gazownictwa w wybranych miastach Polski w latach 2002 i 2008

Wyszczególnienie	Okres	Szczecin	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowice	Lublin	Łódź	Poznań	Wrocław
Długość czynnej rozdzielczej sieci gazowej (km)	2002	**75 069**	56 428	76 111	58 286	52 821	101 371	115 049	131 674
	2008	**80 758**	58 450	83 421	57 965	55 022	106 213	121 516	136 538
	2008 / 2002	**7,6%**	3,6%	9,6%	-0,6%	4,2%	4,8%	5,6%	3,7%
Długość czynnej rozdzielczej sieci gazowej na 1 000 mieszkańców (km)	2002	**181**	152	165	179	147	129	199	206
	2008	**198**	163	183	187	157	142	218	216
	2008 / 2002	**7,6%**	3,0%	9,6%	-1,2%	4,9%	5,1%	5,2%	3,7%
Ilość gosp. dom. odbierających gaz z sieci w celu ogrzewania mieszkań	2002	**30 285**	11 407	14 512	6 705	7 239	19 287	31 272	32 613
	2008	**44 887**	11 015	20 431	9 448	12 056	22 348	28 186	39 103
	2008 / 2002	**48,2%**	-3,4%	40,8%	40,9%	66,5%	15,9%	-9,9%	19,9%
Przeciętne zużycie gazu z sieci przez gosp. dom. w celu ogrzania mieszkania (m^3/g.d.)	2002	**2 361**	1 822	1 884	2 042	2 477	2 106	3 140	1 846
	2008	**1 403**	2 024	1 714	1 726	936	1 916	3 098	1 959
	2008 / 2002	**-40,6%**	11,1%	-9,0%	-15,5%	-62,2%	-9,0%	-1,3%	6,1%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS.

Szczecin zasilany jest w gaz ziemny wysokometanowy grupy E. Stan infrastruktury gazowniczej podlega bieżącej kontroli, a sieć gazowa jest poddawana renowacji w obrębie całego Miasta. Stosunkowo zawodna sieć żeliwna została już praktycznie wycofana z eksploatacji, a w jej miejsce wybudowano nowoczesną sieć polietylenową, która składa się przede wszystkim z przewodów PE średniego ciśnienia. Dostawa gazu pod średnim ciśnieniem gwarantuje zachowanie właściwego ciśnienia gazu w każdym miejscu sieci rozdzielczej. W poprzedniej dekadzie Szczecin miał jedną z najwyższych dynamik przyrostu pokrycia siecią gazową miasta (8%). Tylko o 2 pkt. procentowe szybciej wzrosła sieć w

Gdańsku, natomiast - podobnie jak to miało miejsce przy wodociągach i kanalizacji - powierzchnia Szczecina sprawia, że długość sieci na 100 km^2 jest najniższa wśród badanych miast (268 km w 2008 roku).

Równie wysoką dynamikę odnotowano w przypadku połączeń do budynków (16%), co w powiązaniu z wcześniej opisanymi zjawiskami spowodowało aż 48-procentowy przyrost gospodarstw domowych odbierających gaz w celu ogrzania mieszkań.

Zasilanie Szczecina w energię elektryczną odbywa się z sieci wysokich napięć 110 i 220 kV (doprowadzającej energię do Głównych Punktów Zasilania) z elektrowni: Zespołu Elektrowni „Dolna Odra" w Gryfinie, Elektrociepłowni „Szczecin" i Elektrowni „Pomorzany". Dystrybucją energii elektrycznej na terenie Szczecina od 1 lipca 2007 roku zajmuje się Enea Operator Sp. z o.o. W 2008 roku na terenie Miasta znajdowało się 14 stacji WN/SN o łącznej mocy zainstalowanych transformatorów około 541 MVA. Długość linii SN i NN utrzymuje się na stałym poziomie od 2002 roku i wynosi: linia SN 1 - 144 km, linia NN - 2 230 km.

Z uwagi na źródła produkcji energii elektrycznej zlokalizowane na terenie Miasta i bliskość elektrowni „Dolna Odra", w rejonie Szczecina występuje nadmiar energii, co nie przekłada się na jej dostępność. W systemie sieci elektroenergetycznych brak jest, zwłaszcza w Śródmieściu i w północnych dzielnicach Miasta, stacji zasilających wysokiego napięcia. Ze względu na istniejące zagospodarowanie tych obszarów winny one być zasilane liniami kablowymi wysokiego napięcia. Niewystarczający jest rozwój pierścieniowych układów zasilania i niewrażliwych na brak zasilania w energię systemów sterujących, co w przypadku wystąpienia poważnej awarii może skutkować odcięciem dopływu energii elektrycznej. Rozwiązania wymaga też problem stacji transformatorowych 15/04 kV na terenach śródmiejskiej zabudowy mieszkaniowej.

Przebieg napowietrznych linii elektroenergetycznych wysokiego napięcia w granicach osiedli mieszkaniowych na terenie Miasta istotnie ogranicza możliwości inwestycyjne, utrudniając prawidłowe kształtowanie struktur urbanistycznych i obniżając standard warunków mieszkaniowych dla terenów zainwestowanych. Sieci napowietrzne są również wskazywane jako zagrożenie dla terenów ochrony przyrody (Natura 2000), co może skutkować wymuszeniem skablowania także sieci napowietrznych na terenach przyrodniczych lub w ich bezpośrednim sąsiedztwie.

Na terenie Gminy Miasto Szczecin brak jest czynnych składowisk odpadów komunalnych. Składowisko przy ul. Komety, na terenie osiedla Klucz, zostało wyłączone z eksploatacji w marcu 2006 roku i podlega procesom rekultywacyjnym. Na składowisku w Sierakowie deponowanie odpadów komunalnych zakończono w połowie 2005 roku. Obszar składowiska (ostatnio eksploatowane kwatery) o powierzchni 12,49 ha podlega rekultywacji. Na terenach nieczynnych składowisk systematycznie prowadzony jest monitoring jakości powietrza, gleb, wody powierzchniowej i podziemnej. Administratorem nieczynnych miejskich składowisk jest Zakład Usług Komunalnych, który dba o utrzymanie obiektów w fazie poeksploatacyjnej, zgodnie z wymogami ochrony środowiska, prowadzi wywóz wód odciekowych z basenów retencyjnych, znajdujących się na obydwu składowiskach oraz eksploatuje instalacje odgazowania składowisk, z wykorzystaniem biogazu do produkcji energii elektrycznej.

Obecnie odpady komunalne w ilości około 130 tys. ton rocznie odbierane przez przedsiębiorców posiadających zezwolenia w zakresie świadczenia usług odbierania odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości oraz z selektywnej zbiórki odpadów z pojemników ustawianych w miejscach publicznych i gromadzonych indywidualnie przez gospodarstwa domowe. Odpady zmieszane dostarczane są głównie do Stacji Przeładunkowej Odpadów Komunalnych, uruchomionej w styczniu 2007 roku. Odpady wywożone są na składowiska koło wsi: Dalsze (gmina Myślibórz), Rymania (gmina Rymań) i Leśna Górnego (gmina Police). Stacja przeładunkowa odpadów, o powierzchni zabudowy 12 600 m^2, zlokalizowana została na terenie Międzyodrza, nad Regalicą przy ul. Ks. Anny, w miejscu oddalonym od zabudowy

mieszkalnej. Maksymalna zdolność przeładunku odpadów - około 600 ton na dobę. Odpady dostarczone na stację przeładunkową są rozładowywane z pojazdów, a następnie ładowane na pojazdy o dużej objętości skrzyń ładunkowych (rzędu 40-80 m^3) oraz do kontenerów.

Odpady przemysłowe powstające w sektorze gospodarczym w Szczecinie wynoszą około 340 tys. ton, z tego około 60 tys. ton zostało zmagazynowanych, 206 tys. ton poddano procesom odzysku, 62 tys. ton unieszkodliwiono w inny sposób niż składowanie, a 12 tys. ton unieszkodliwiono na składowiskach. Odpady te powstały w 50% z procesów termicznych, 27% z rolnictwa, sadownictwa, leśnictwa, rybołówstwa i przetwórstwa żywności, a 23 % z budowy i remontów obiektów budowlanych i infrastruktury drogowej.

Odpady niebezpieczne powstają głównie w przedsiębiorstwach zlokalizowanych na terenie Miasta, powstaje ich rocznie około 14 tys. ton. Odpady niebezpieczne odbierane są przez specjalistyczne firmy i przekazywane do instalacji odzysku i unieszkodliwiania: w Bytomiu – baterie i akumulatory, w Myśliborzu – azbest, Kobyłce – odczynniki fotograficzne z radiologii i Gorzowie Wielkopolskim – odpady medyczne.

Do specyficznej infrastruktury miejskiej należą nabrzeża miejskie i budowle oraz urządzenia przeciwpowodziowe. Miasto jest właścicielem 4 777 m nabrzeży na wodach śródlądowych i niewielkiego odcinka nabrzeża przy Wałach Chrobrego i Nabrzeże Starówka, na wewnętrznych wodach morskich. Nabrzeża na wewnętrznych wodach morskich znajdują się w granicach Morskiego Portu Szczecin i podlegają dozorowi Urzędu Morskiego, a ich utrzymaniem obciążeni są właściciele i użytkownicy. Nabrzeża wykorzystywane są dla celów gospodarczych, pasażerskich i sportowo-turystycznych. Brak jest zinstytucjonalizowanego portu rzecznego i profesjonalnej mariny na wodach Odry dla jednostek śródlądowych, a po przejęciu przez Miasto nabrzeża Starówka - także mariny dla jednostek morskich.

Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi usytuowane są w obrębie dolnego dorzecza rzeki Odry, gdzie w wyniku niekorzystnych warunków atmosferycznych (silne północne wiatry wywołujące zjawisko tzw. „cofki", wiosenne roztopy, występowanie ulewnych deszczów) poziom wody podnosi się często do poziomu stanu alarmowego. Do Miasta należą istniejące wały przeciwpowodziowe: Mścięcino – Skolwin, Wyspa Pucka, Sławociesze, Klucz - Żydowce, Zdroje ul. Łozowa, wał wsteczny Dąbie i sieć pompowni melioracyjnych odprowadzających wody z terenów narażonych na niebezpieczeństwo powodzi.

Rysunek 5.3.1. Obszary Szczecina narażone na niebezpieczeństwo powodzi

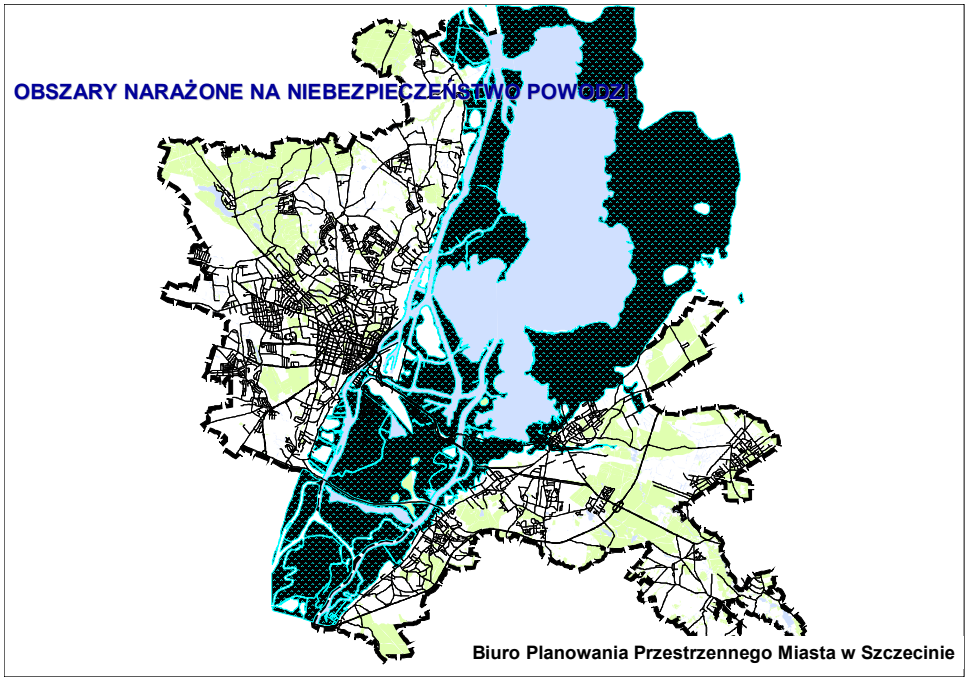

Źródło: Biuro Planowania Przestrzennego Miasta na podstawie danych RZGW Szczecin 2009 r.

Dostęp do sieci internetowej możliwy jest na terenie całego Miasta, a usługi dostępu do Internetu świadczą najwięksi krajowi operatorzy telekomunikacyjni, tacy jak: Telekomunikacja Polska, Netia, UPC, Multimedia, GTS Energis. Aktywni są również lokalni operatorzy: Espol, Akademickie Centrum Informatyki, Internet Partner, Global Connect i inni. Wszyscy wymienieni operatorzy umożliwiają dostęp szerokopasmowy, tj. powyżej 2 Mb/s. Ponadto wszyscy operatorzy telefonii komórkowej (Plus, Era, Orange, Play) obejmują Szczecin sygnałem UMTS, pozwalającym na dostęp do szerokopasmowego Internetu o przepustowości nawet do 7,2 Mb/s.

Wszystkie instytucje użyteczności publicznej są podłączone do Internetu. Urząd Miasta posiada połączenia światłowodowe ze swoimi filiami. Miejska infrastruktura światłowodowa jest sukcesywnie rozbudowywana wspólnie z jednostkami miejskimi (ZWiK, ZDiTM) oraz służbami miejskimi (Policja, Pogotowie Ratunkowe, Straż Pożarna). Do systemu teleinformatycznego należy sieć kamer monitoringu miejskiego, który jest systematycznie rozbudowywany.

W Mieście funkcjonuje Akademicka Miejska Sieć Komputerowa, która łączy 19 jednostek naukowych i akademickich. Szkielet sieci zbudowany jest w technologii GigabitEthernet oraz ATM. Jednostką odpowiedzialną za administrowanie, zarządzanie, utrzymanie ruchu i diagnostykę AMSK oraz jej rozwój jest Akademickie Centrum Informatyki (ACI) Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego w Szczecinie.

W Szczecinie funkcjonuje ponad 50 publicznie dostępnych hot-spotów, w większości bezpłatnych (między innymi na Wałach Chrobrego, Deptaku Bogusława, CHR Galaxy i w wielu innych). Niektóre z nich uruchomione zostały przez jednostki miejskie oraz Urząd Miasta. Oprócz wymienionej strefy, obejmującej Urząd Miasta i jego otoczenie, w Miejskim Ośrodku Kultury Klubie Delta w Dąbiu uruchomiona została w 2008 roku (ze środków dofinansowanych z UE) pracownia z darmowym dostępem do Internetu oraz hot-spot. Ponadto w większości filii Miejskiej Biblioteki Publicznej również można skorzystać z darmowego dostępu do Internetu. Urząd Miasta planuje rozbudowę sieci bezpłatnych punktów i stref dostępu do Internetu (hot-spotów i PIAP-ów) w oparciu o sieć miejskich jednostek oświaty, kultury, w szczególności

szkoły i biblioteki. Środki na ten cel są zagwarantowane w ramach listy indykatywnej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Zachodniopomorskiego 2007-2013.

Na terenie Miasta działa kilku operatorów telewizji kablowej. Rozwijają się, budowane przez operatorów lokalnych, sieci telewizji kablowej wysokiej rozdzielczości.

Problemy

1. Układ drogowy w Mieście nie jest dostosowany do obsługi tranzytu na kierunku północnym i zachodnim, jedyną drogą i zarazem obwodnicą Miasta jest autostrada A6, na której problemem jest brak węzłów wiążących autostradę z Miastem oraz ich dostosowanie do współczesnych wymogów ruchu.
2. Całość ruchu dojazdowego i wyjazdowego Szczecina odbywa się poprzez ograniczoną liczbę mostów i dwa powiązania wschód-zachód w granicach Miasta, co nie zapewnia bezpieczeństwa i wpływa na przeciążenia istniejących ulic i transportu publicznego. Istniejąca możliwość połączenia kolejowego nie jest akceptowana przez mieszkańców, oczekiwana jest budowa „szybkiego tramwaju" ze Śródmieścia na Prawobrzeże.
3. Układ uliczny Śródmieścia dosyć dobrze przenosi wzrastający ruch samochodowy, ale nie jest w stanie zapewnić odpowiedniej ilości miejsc postojowych, stąd konflikt z pieszymi i ustawianie samochodów na chodnikach. Wraz ze wzrostem zamożności mieszkańców powstaje coraz większe zapotrzebowanie na miejsca parkingowe w Śródmieściu, a nawet w nowych osiedlach. Przyrost terenów budowlanych i nowa zabudowa na Warszewie, Osowie, a także w gminie Police znacznie zwiększyły obciążenie istniejących ulic prowadzących do północnych osiedli, które nie zostały do tego dostosowane. Brak obwodnicy powoduje rosnącą liczbę zatorów w godzinach szczytu na granicach Śródmieścia. Nowe tereny osiedlowe nie mają innych, niż autobusowe, powiązań komunikacją publiczną, a autobusy stoją w tych samych korkach, co samochody osobowe. Kolej prowadząca do Polic jest położona na brzegu rzeki, w znacznej odległości od nowej zabudowy mieszkalnej, a dojście do niej jest bardzo długie i utrudnione wysoką skarpą.
5. Problemem jest dojazd do portu od strony autostrady i wjazdów z dróg krajowych, prowadzący poprzez środek osiedli na Prawobrzeżu i pokrywający się z głównym strumieniem ruchu miejskiego.
6. Komunikacja miejska jest niedofinansowana, chociaż w porównaniu z innymi miastami bilety są stosunkowo drogie. Niewystarczające skomunikowanie lewobrzeża i prawobrzeża oraz brak jednego biletu na komunikację regionalną i miejską, nie pozwalają na odpowiedni poziom promocji komunikacji zbiorowej jako transportu alternatywnego. Dodatkowo funkcjonuje za mała liczba taryf biletowych, które powinny obejmować większe zróżnicowanie czasowe. Jednocześnie brak jest spójnej polityki komunikacyjnej dla przewozów tramwajowych i autobusowych, wraz z nieuzasadnionym uprzywilejowaniem autobusów.
7. Występuje problem parkowania, głównie mieszkańców w kwartałach XIX wiecznego Śródmieścia, co może rozwiązać budowa parkingów podziemnych. Są to inwestycje bardzo kosztowne, a chętnych na tak drogie miejsca parkingowe wciąż brakuje.
8. Zrealizowana i uruchomiona oczyszczalnia ścieków zmniejszyła negatywny wpływ miasta na środowisko. Nowo budowane sieci kanalizacyjne są już rozdzielcze, w związku z tym udział sieci ogólnospławnej będzie systematycznie malał, ale nadal pozostają duże obszary zabudowy śródmiejskiej z tradycyjnym uzbrojeniem. Jednocześnie istnieją na terenie Miasta rejony niepołączone z systemem odprowadzania ścieków. Należą do nich obszary południowo-wschodnich osiedli Płonia, Sławociesze, Zdunowo, które zgodnie z planami powinny zostać podłączone do oczyszczalni Zdroje.
9. Problemem eksploatacyjnym jest brak uporządkowania struktury własnościowej kanalizacji deszczowej, która jest własnością gminy Szczecin, a użytkowana jest przez Zakład Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. Rozwiązaniem

może być przekazanie infrastruktury rzeczowej ZWiK Sp. z o.o. lub innemu podmiotowi oraz wprowadzenie „opłat od deszczu", które pozwoliłyby na sfinansowanie niezbędnych inwestycji modernizacyjnych.

10. Występuje brak spójności w planach inwestycyjnych Zakładu Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. i Urzędu Miasta. Jest to problem planowania rozwoju zabudowy Miasta - plany ZWiK Sp. z o.o. w zakresie uzbrajania nowych terenów inwestycyjnych nie zawsze pokrywają się z planami Urzędu Miasta, często wymuszanymi przez inwestycje deweloperskie, realizowane na terenach wymagających kompleksowego uzbrojenia. Warto również zauważyć, że plany ZWiK Sp. z o.o. oraz Urzędu Miasta nie zawsze są zbieżne z oczekiwaniami indywidualnych inwestorów.
11. Na terenie Miasta nie występują braki w dostawie wody pitnej, inwestycje źródłowe nie są potrzebne. Mankamentem obecnej sieci wodociągowej jest jej niekorzystne skonfigurowanie. Jakość wody pitnej, wychodzącej ze stacji uzdatniania w Szczecinie jest stosunkowo dobra, problemem jest jednak przewymiarowanie sieci, którymi woda ta dostarczana jest do odbiorców, co powoduje utratę walorów smakowych dostarczanej nimi wody.
12. Stwierdzono brak realizacji przez przedsiębiorstwa elektroenergetyczne zadań ujętych w planach rozwoju Miasta i w planach tych przedsiębiorstw. Pomimo dostatecznych mocy, w rejonie Miasta występują braki rezerw, szczególnie w Śródmieściu.
13. Szwankuje niezawodność dostaw energii, a prowadzone modernizacje sieci są niewystarczające. Jako przyczynę tego stanu uznano niedostosowanie obowiązującego ustawodawstwa do koniecznych inwestycji infrastrukturalnych. Brak jest planu zaopatrzenia w energię, a nawet założeń do powstania takiego planu. W przypadku przygotowania i uchwalenia takich dokumentów brak jest narzędzi do ich egzekucji i monitoringu. Jako przyczynę wskazano przewlekły proces przekształceń własnościowych i organizacyjnych w zakresie wydzielania majątku sieciowego.
14. W systemie sieci elektroenergetycznych brakuje stacji zasilających wysokiego napięcia. Istotnym problemem są istniejące sieci napowietrzne wysokiego napięcia, utrudniające optymalne przestrzenne zagospodarowanie Miasta. Linie elektroenergetyczne wysokiego napięcia na obszarze zabudowy miejskiej powinny być zastąpione liniami kablowymi 110 kV, czego wymagać będą także organy ochrony przyrody.
15. Brak planów inwestycyjnych przedsiębiorstw ciepłowniczych, dotyczących odtworzenia istniejącego majątku w celu poprawy efektywności pracy urządzeń, brak założeń lub planu zaopatrzenia w ciepło. Stan techniczny sieci cieplnych jest zróżnicowany. Przeważający udział w systemie ciepłowniczym mają sieci kanałowe, których stan ulega stopniowemu pogorszeniu i wymagają one sukcesywnej naprawy. Sieci cieplne systemu lewobrzeżnej części Miasta są w gorszym stanie w porównaniu do sieci na prawobrzeżu. W związku z dewastacją izolacji termicznych napowietrznych sieci cieplnych, były one konsekwentnie odtwarzane przy użyciu technologii odpornej na zniszczenia, przez co problem został stopniowo zminimalizowany.
16. Docelowo planuje się połączenie obu części sieci należącej do Szczecińskiej Energetyki Cieplnej, co wymaga jej całkowitej przebudowy. Problemem będzie likwidacja niektórych kotłowni i wykorzystanie ciepła z planowanej instalacji do termicznej utylizacji odpadów.
17. W Szczecinie występują problemy z wymianą na preizolowane sieci przesyłowych, konkurencyjność nowych rozwiązań grzewczych w stosunku do dostaw ciepła z sieci ciepłowniczej oraz możliwości pozyskania odnawialnych źródeł energii np. z geotermii.

Ocena

Szczecin jest stosunkowo nowym miastem, jego rozwiązania komunikacyjne powstały pod koniec XIX i w początku XX wieku, przy założeniu znacznego rozwoju miasta i jego powiązań z terenami rozległego regionu. Najstarsza część (Stare Miasto i Grabowo), o bardzo niekorzystnym układzie komunikacyjnym (wąskie ulice, duże spadki terenu) została zniszczona w czasie wojny, a po wojnie odbudowana bez powiązań z trasami tranzytowymi. Adaptowana na cele

śródmiejskie zabudowa mieszkalna głównego Miasta przez wiele lat skutecznie obsługiwana była przez istniejące ciągi komunikacyjne, adaptując promenady na ciągi trakcji tramwajowej. Niewielki ruch lokalny, brak ruchu tranzytowego i stosunkowo niski wskaźnik motoryzacji spowolnił inwestycje modernizacyjne i strukturalne. Od momentu transformacji gwałtownie wzrosła liczba samochodów, a transport samochodowy zdominował rynek przewozów lokalnych, regionalnych i międzynarodowych. Nadal, pomimo znacznych inwestycji w modernizację tras dróg krajowych nr 10 i nr 6, Szczecin jest znacznie lepiej skomunikowany z Europą Zachodnią (Niemcami) niż z Warszawą i innymi miastami w kraju. Poprawił się układ dróg dojazdowych do Miasta i stan techniczny przepraw mostowych. Rozpoczęto budowę obwodnicy śródmiejskiej, na jej początkowych odcinkach w dzielnicy Północ wybudowano zachodni odcinek trasy międzyosiedlowej od Gumieniec do Krzekowa oraz zmodernizowano ul. Krasińskiego, Krzywoustego, Ku Słońcu, część ul. Bohaterów Warszawy, w tym modernizując i przebudowując trakcję tramwajową.

Inwestycje te, zmniejszając konflikty komunikacyjne w Śródmieściu, przeniosły je na tereny zewnętrzne i dojazdy do Śródmieścia.

Istotnym mankamentem jest brak obwodnic (zewnętrznej i śródmiejskiej), które zbierałyby ruch tranzytowy, przygraniczny i z Polic do wnętrza regionu i centrum kraju. Ograniczenia te powodują duże zagęszczenie ruchu na podstawowych ciągach komunikacyjnych w Śródmieściu. Układ urbanistyczny Szczecina wymusza konieczność przemieszczania się pomiędzy Prawobrzeżem i Lewobrzeżem (planowane jest ich połączenie trasą szybkiego tramwaju), a istnieją tylko trzy przeprawy przez Odrę i trzy przez Regalicę, co jednak jest istotną poprawą w stosunku do lat ubiegłych (po dwie) ale nadal, w przypadkach losowych, dwa ciągi uliczne są narażone na nadmierną eksploatację i wprowadzenie ograniczeń ruchu.

Wzrost poziomu wskaźnika motoryzacji spowodował problemy z parkowaniem, zwłaszcza w centrum Miasta, pomimo że liczba zarejestrowanych pojazdów na mieszkańców stawia Szczecin na ostatnim miejscu wśród porównywanych miast. Możliwością rozwiązania częściowego tego problemu jest budowa parkingów naziemnych w rejonach skrzyżowań obwodnicy śródmiejskiej z liniami tramwajowymi do centrum oraz na pętlach komunikacji publicznej na trasach wlotowych do Miasta.

Dla powstrzymania degradacji ulic niezbędne są remonty obejmujące w każdym roku minimum 15% wszystkich nawierzchni ulic i chodników, z remontem i wymianą uzbrojenia podziemnego. Wybudowane fragmenty planowanych tras na terenie Śródmieścia nie zostały dotąd powiązane w docelowy system i nadal istnieją liczne rozwiązania prowizoryczne i tymczasowe.

Postulowana od lat rozbudowa ścieżek rowerowych, powiązania z europejskimi trasami rowerowymi i promocja tego typu komunikacji nie tylko dla celów rekreacyjnych jest ważnym zadaniem dla władz Miasta. Konieczna jest współpraca z użytkownikami rowerów na etapie planowania i realizacji terenów rekreacyjnych, remontów i budowy dróg, a także zainteresowanie wymogami cyklistów administratorów usług publicznych, handlu i edukacji.

Istotnym elementem infrastruktury miejskiej jest transport publiczny, realizowany przez spółki miejskie. Sieć tramwajowa, w tradycyjnej lokalizacji, nie zapewnia jednak dostępu do nowych skupisk potencjalnych użytkowników. Planowane trasy tramwajowe nie są realizowane, a inwestycje korygowane są do zakresu remontowego. Powoli postępują prace przy realizacji szybkiego tramwaju, a jego odcinki śródmiejskie i zachodnie nie mają podstawowych decyzji projektowych. Konieczne podjęcie przebudowy węzła na Bolinku i budowa linii na kierunku północnym nadal jest na poziomie dyskusji. Bardzo atrakcyjna wizja budowy obwodnicy tramwajowej Śródmieścia nie jest kontynuowana. Uprzywilejowana jest komunikacja autobusowa, która obciąża system drogowy i jest mało komfortowa.

Wskazane jest nie tylko zrealizowanie planów budowy nowych linii tramwajowych, ale ich zagęszczenie, szczególnie w obszarze śródmiejskim i doprowadzenie do porozumień z gminami sąsiednimi celem połączenia osiedli mieszkalnych w gminach sąsiadujących ze Szczecinem. Dla poprawy dostępności usług miejskich oraz zmniejszenia ruchu samochodów osobowych, konieczna jest budowa parkingów strategicznych przy węzłach przesiadkowych na peryferiach Miasta, tak by przyjezdni mogli bez trudności korzystać z transportu publicznego.

W ostatnich latach Szczecin pozbył się wstydliwej etykiety truciciela Odry, dołączył do rodziny miast przyjaznych środowisku i może obecnie przysunąć się do rzeki bez obawy, że brudna woda będzie zagrażać korzystaniu z bogactwa Miasta i jego nowej wizytówki „Floating Garden". Temat oczyszczania ścieków był dotychczas naczelnym, a obecnie pozostał newralgiczny jedynie dla niewielkiej części Szczecina. Inwestycja pod nazwą „Poprawa jakości wody w Szczecinie" nie tylko zaowocowała prawie pełnym oczyszczaniem ścieków, ale także naprawą systemu kanalizacji istniejącej i eliminacją wielu „domowych" sposobów ich utylizacji. Istotnym działaniem porządkującym gospodarkę ściekową powinno być zmodernizowanie sieci kanalizacyjnej i przebudowa sieci ogólnospławnej na rozdzielczą, odprowadzającą osobno ścieki bytowo-gospodarcze i opadowe (deszczowe). Aktualnie w Szczecinie około 60% sieci kanalizacyjnej jest siecią ogólnospławną. Problem kumulacji ścieków rozwiązany jest poprzez trzy zbiorniki retencyjne, co jest rozwiązaniem tymczasowym.

Przed laty problemem był system źródeł dostawy wody, obok ujęć podziemnych planowano ujęcia powierzchniowe i stale zagrożony był bilans zapotrzebowania i dostaw. Obecnie problem wody sprowadza się do jej jakości, bilans jest zrównoważony, zauważa się przewymiarowanie sieci wodociągowej i spadek jakości wody spowodowany jej zaleganiem w przewodach. Kilka ujęć zostało wyłączonych, a nawet zlikwidowanych. Dwie nitki „miedwianki" są eksploatowane na zmianę, co i tak nie chroni jej przed niespodziewanymi awariami.

Podobna sytuacja jest z dostawą ciepła. Istniejące źródła nie są w pełni wykorzystane, a nawet występują rezerwy, dostawa ciepła jest nieograniczona i zależy wyłącznie od zapotrzebowania. Problemem są nadal sieci przesyłowe, które wymagają modernizacji, a w szczególności wyeliminowania ich części napowietrznych, które obniżają walory estetyczne terenów sąsiadujących. Najdrastyczniejsze są odcinki na Międzyodrzu, gdzie planowane są nowe inwestycje śródmiejskie. Energetyka cieplna stoi zatem przed zadaniem dostosowania sieci do nowych wymagań i jej modernizacji uwzględniającej nowe obszary inwestycyjne, a także spięcia systemów prawo i lewobrzeża.

Całkowicie bezproblemowa jest dostawa gazu przez sprywatyzowane spółki, które dostosowały sieć do nowego rodzaju gazu i dostarczają go do odbiorców bez ograniczeń. Sieć gazowa i wykorzystanie gazu do celów grzewczych znacznie poprawiło stan atmosfery Miasta i zapewniło wysoki komfort użytkowania mieszkań w starych zasobach.

Obszar Szczecina i jego szerokie otoczenie mają dostateczne zaopatrzenie w energię elektryczną. Jak się okazało kilka lat temu, problemem jest sieć przesyłowa wysokich napięć, która doprowadza energię elektryczną do Miasta kilkoma liniami, ale praktycznie na jednym kierunku. Dodatkowym problemem okazało się niedostosowanie do sytuacji awaryjnej elektrowni na terenie Miasta. Obecnie zastosowano zabezpieczenie, które nie dopuszcza do powtórzenia się tak banalnej awarii, o niespotykanej uciążliwości.

Problem sieci przesyłowej wysokich napięć występuje także na terenie Miasta. Brak zaplanowanych inwestycji modernizacyjnych, polegających na skablowaniu miejskich odcinków linii wysokich napięć, jest poważnym ograniczeniem nawet przy budowie obwodnicy śródmiejskiej i innych inwestycji na osiedlach, przez które przebiegają napowietrzne linie wysokich napięć, nie wspominając o dyskomforcie mieszkańców, których okna sąsiadują z przewodami wysokiego napięcia. Skablowania sieci napowietrznych wymagać będzie także system ochrony przyrody, szczególnie awifauny w obszarze Natura 2000.

Uciążliwością jest niedostatek rezerw przyłączy energetycznych w Śródmieściu i odkładanie przez energetykę koniecznych inwestycji w główne punkty zasilania Śródmieścia, dla których są od lat rezerwowane tereny i korytarze dla magistrali kablowych wysokiego napięcia.

Bardzo poważnym problemem jest system utylizacji odpadów komunalnych, wysoki koszt składowania na odległych składowiskach (Myślibórz) i konflikty z lokalizacjami kolejnych przeładowni. Kilka podmiotów zajmujących się zbieraniem odpadów i oczyszczaniem Miasta z powodzeniem realizuje swe zadania. Nie załatwiony jest problem utylizacji i spełnienie wymogów ochrony środowiska oraz groźba kar za zaniechanie odzysku odpadów o wartościach energetycznych. Rozwiązaniem może być planowana budowa zakładu przekształcania i utylizacji termicznej odpadów, dla którego zarezerwowano lokalizację na Międzyodrzu.

Specyfiką Szczecina jest infrastruktura nabrzeży na wodach śródlądowych, ich posiadanie umożliwia rozwój żeglugi śródlądowej, towarowej, pasażerskiej i turystycznej. Planowane budowy marin, zarówno na wodach morskich – Duńczyca, jak i na wodach śródlądowych – ul. Zapadła, Kanał Zielony oraz baseny dawnego przebiegu Parnicy i na Parnicy, zgodnie z uchwalonymi planami Międzyodrza, znacznie zwiększają potencjał wykorzystania akwenów dla rozwoju Miasta. Problemem są nadal zaniżone parametry drogi wodnej pod istniejącymi mostami na Odrze Zachodniej i mostu kolejowego na Regalicy.

Na terenie Miasta nie występują problemy z dostępem do mediów teleinformatycznych, a ich zakres i jakość nie odbiega od oferty w innych dużych miastach. Coraz większą część Miasta obejmuje bezprzewodowy dostęp do Internetu z hot-spotów zbudowanych przez Miasto w ramach wspierania rozwoju społeczeństwa informacyjnego.

5.4. Środowisko przyrodnicze

Fakty

Miasto Szczecin położone jest w północno-zachodniej części Polski, w pasie nadmorskim o bardzo złożonej strukturze morfologicznej i zróżnicowanym krajobrazie geograficznym, zdominowanym ujściowym odcinkiem rzeki Odry i jej doliny, otoczonej wzgórzami morenowymi. Na terenie Miasta znajduje się krajobraz: doliny i równiny akumulacyjne, o charakterze krajobrazu den dolin (część centralna Miasta), deltowy (cześć północna i północno-wschodnia Miasta), tarasów z wydmami (część południowo-wschodnia Miasta) oraz młodoglacjalny z gatunkiem krajobrazu równin i wzniesień morenowych (część północno-zachodnia oraz zachodnia i południowo-wschodnia Miasta).

Najcenniejszymi elementami krajobrazu przyrodniczego Szczecina są:

- fragment doliny Odry wraz z jeziorem Dąbie i łąkami nadodrzańskimi i dąbskimi,
- fragment Wzniesień Szczecińskich, na które składają się: Wzgórza Warszewskie i Wał Bezrzecze – Siadło,
- fragment Wzgórz Bukowych,
- fragment Puszczy Goleniowskiej.

Bogate ukształtowanie terenu wysoczyzny, z licznymi wąwozami i pagórkami, dochodzi do wysokiej krawędzi zachodniego brzegu doliny rzecznej, przy przeciętnym wyniesieniu części zachodniej do około 25 m n.p.m., w części północnej, na terenie Wzgórz Warszewskich wysokość wzniesień dochodzi do 80 m n.p.m., a najwyższe wzniesienie - Wielecka Góra - ma wysokość 131 m n.p.m. Po stronie wschodniej znajduje się dzielnica Prawobrzeże, wyniesiona średnio 10 m n.p.m. i znajdujące się w jej granicach jezioro Dąbie. Dzielnica ta od strony południowej zajmuje dolne tarasy Wzgórz Bukowych, objętych Parkiem Krajobrazowym, którego większość leży w gminie sąsiedniej. Po stronie północno wschodniej, na terenie Miasta znajduje się fragment lasów Puszczy Goleniowskiej i doliny rzeki Płoni.

Najniżej położonymi terenami w Szczecinie są Międzyodrze i południowe brzegi jeziora Dąbie, wyniesione zaledwie od + 1,0 do + 1,5 m n.p.m. (pojawiają się niewielkie powierzchnie depresyjne rzędu - 0,1 m p.p.m.). Jest to wynik położenia omawianego terenu pomiędzy dwiema odnogami Odry, dopływającej do Miasta nurtem wschodnim (Odra Wschodnia – Regalica o poziomie średniej wody żeglownej około 1 m n.p.m., średniej głębokości około 7 m i szerokości około 160 m) oraz zachodnim (Odra Zachodnia o poziomie średniej wody żeglownej około 1 m n.p.m., przy głębokości od 5 do 10 m i szerokości od 140 do 200 m poniżej Widuchowej) i występowania obfitej sieci kanałów i przekopów.

Szczecin należy do miast o bogatej i urozmaiconej sieci wodnej oraz znacznej powierzchni gruntów pod wodami, które stanowią około 24% powierzchni Miasta, tj. 7 196 ha. Udział morskich wód wewnętrznych wynosi 686 ha, wód powierzchniowych płynących 6 391 ha, wód powierzchniowych stojących 119 ha. Głównym elementem sieci hydrograficznej w granicach Miasta jest rzeka Odra kształtująca stosunki wodne na całym obszarze. Mniejszą powierzchnię posiadają zlewnie rzeki Płoni i Jeziora Dąbie.

Rysunek 5.4.1. Hipsometria i batymetria – zasób wód i ukształtowanie terenu Miasta Szczecina

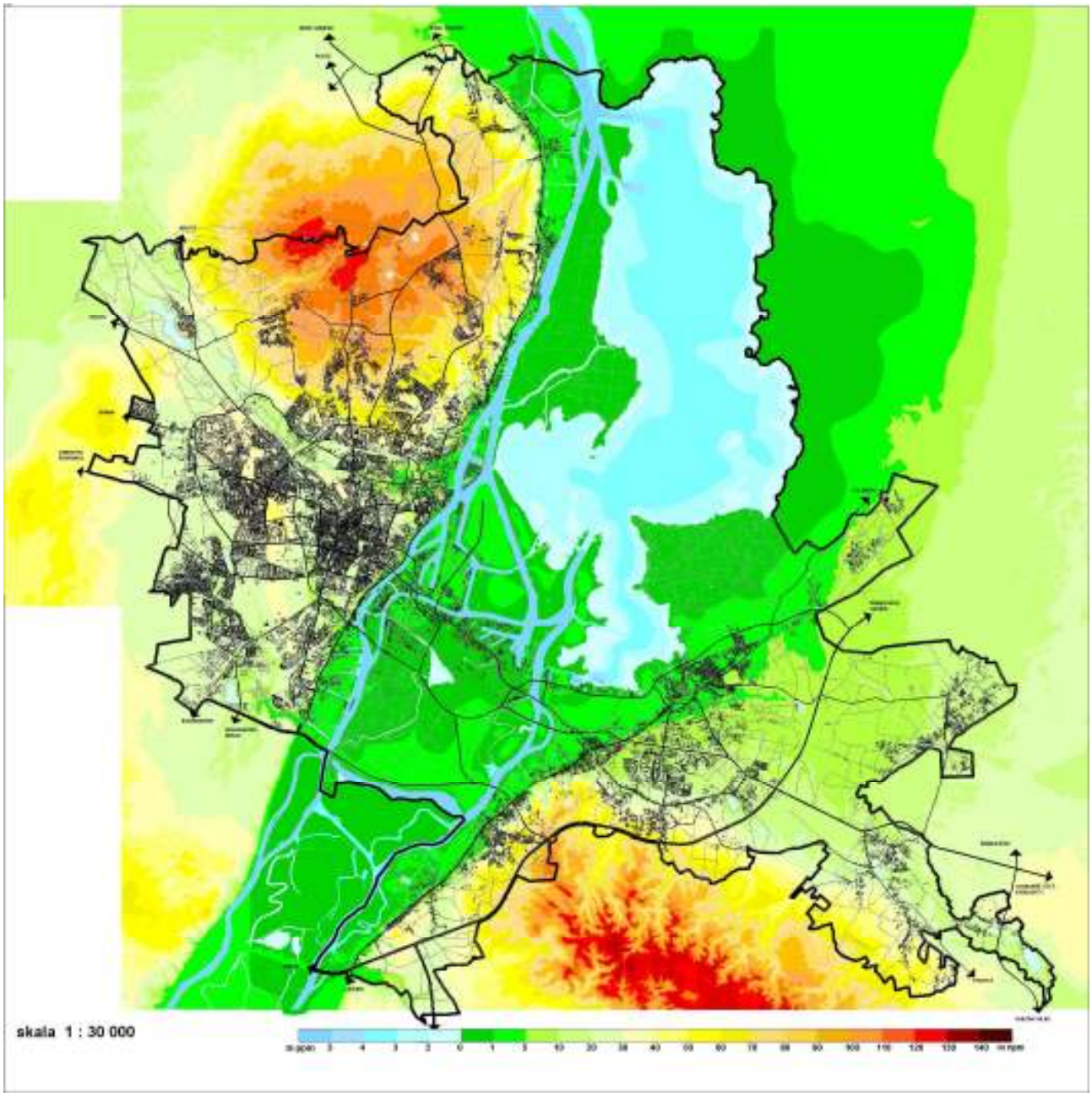

Źródło: *bip.um.**szczecin**.pl.*

Dolny odcinek Odry (w górę rzeki, do około 150 km od brzegu morskiego) znajduje się w zasięgu tzw. cofki[27] z Zalewu Szczecińskiego, polegającej na przepływie wód w górę rzeki w ich warstwie powierzchniowej. Stan ten wynika ze sztucznie pogłębianego dna rzeki poniżej Mostu Długiego na Odrze Zachodniej, w celu zachowania drożności toru wodnego Szczecin-Świnoujście, niezbędnej dla utrzymania żeglugi statków morskich. Wylewy rzeki są jedną z przyczyn bogactwa przyrodniczego Międzyodrza, czyli obszaru pomiędzy Odrą Zachodnią i Wschodnią oraz niskich brzegów, rozlewisk i starorzeczy po jej wschodniej i zachodniej stronie.

[27]Zjawisko piętrzenia się wód powodowane silnym wiatrem wiejącym w kierunku przeciwnym do kierunku spływu wód; zjawisko to jest szczególnie niebezpieczne w okresie wiosennym, w którym nałożenie się tzw. cofki na utrudnienia w odprowadzaniu kry, wynikające z niewielkiej głębokości akwenu, mogą stać się przyczyną groźnych powodzi.

Wody powierzchniowe płynące oraz stojące, zlokalizowane w Szczecinie, oceniane są odpowiednio jako trzeci i czwarty stopień zanieczyszczenia, głównie jest to efekt spływających bezpośrednio do rzeki ścieków, w jej górnym i środkowym biegu oraz chemizacji upraw rolnych. Obecnie, po uruchomieniu oczyszczalni Pomorzany i przyłączeniu całego terenu lewobrzeża do sieci kanalizacyjnej, nastąpiła natychmiastowa poprawa jakości wody w Odrze Zachodniej i Regalicy oraz w Jeziorze Dąbie, co poprawi warunki środowiskowe dla ichtio- i awifauny.

Tabela 5.4.1. Jakość wód w Szczecinie w 2008 roku

Nazwa punktu pomiarowego	Ocena elementów fizykochemicznych (klasa I, II, poniżej stanu dobrego)	Ocena substancji szczególnie szkodliwych	Ocena elementów biologicznych	Ocena stanu ekologicznego	Ocena stanu chemicznego	Ocena stanu w punkcie	Ocena stanu jednolitej części wód
Odra Wschodnia - poniżej Gryfina	II	b.d.	II	dobry	b.d.	dobry	zły
Odra Zachodnia - autostrada	poniżej dobrego	dobry	II	umiarkowany	dobry	zły	zły
Odra Zachodnia - w Mescherin	II	dobry	II	dobry	dobry	dobry	zły
Odra Zachodnia - Szczecin Most Długi	poniżej dobrego	dobry	II	umiarkowany	dobry	zły	zły
Odra Wschodnia - autostrada	II	dobry	II	dobry	b.d.	dobry	zły
Odra Wschodnia – ujście do jez. Dąbie (Szczecin Most Cłowy)	II	dobry	II	dobry	dobry	dobry	zły
Odra Zachodnia - Szczecin Baza UMS	poniżej dobrego	b.d.	II	dobry	dobry	dobry	zły
Odra (Domiąża) - ujście do Roztoki Odrzańskiej (Police)	II	dobry	II	dobry	b.d.	dobry	zły

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Biura Planowania Przestrzennego Miasta.

Ważnym zbiornikiem wodnym jest Jezioro Głębokie, o wielkości 31 ha, na którym realizowany jest od 2008 roku program rekultywacji polegający na działaniach chemicznych (instalacja aeratora napędzanego energią wiatru natleniającego wodę oraz inaktywującego związki fosforu występujące w wodzie), jak również biologicznych tzw. biomanipulacja łańcucha troficznego. Jezioro to obok wartości przyrodniczych jest też czynnym kąpieliskiem miejskim.

Liczne cieki, jeziora i stawy na terenie miasta, znajdujące się często na szlakach spacerów mieszkańców, nie są zewidencjonowane ani objęte systematyczną kontrolą. Ich jakość może budzić wiele zastrzeżeń, chociażby ze względu na wygląd i zapach wody i zdegradowane życie biologiczne.

Działania Miasta polegające na kontroli korzystania ze zbiorników na nieczystości ciekłe oraz realizacji przyłączeń posesji do nowo wybudowanej kanalizacji w ramach programu Poprawy jakości wody dla Szczecina, w sposób bezpośredni przyczyniają się do poprawy jakości wód w mieście.

Na obszarze Miasta występują także zasoby wód podziemnych mających, obok aspektu przyrodniczego, znaczący udział w zaopatrzeniu Miasta w wodę pitną. Użytkowe poziomy wód słodkich na obszarze Głównych Zasobów Wód Podziemnych (GZWP) występują w utworach czwartorzędowych od głębokości 100 do 160 m p.p.t., w którym wyodrębniono zbiornik GZWP 122 „Dolina kopalna Szczecin", o powierzchni około 132 km^2. Na obszarze GZWP 122 wydzielono obszar najwyższej ochrony (ONO) o powierzchni około 2,3 km^2 i obszar wysokiej ochrony (OWO) o powierzchni około 27,2 km^2. Obejmują one rynnę glacjalną Tanowo – Pilchowo – Szczecin, będącą strefą zasilania II poziomu międzyglinowego górnego zbiornika. Bazę drenażu dla wód zbiornika stanowią Zalew Szczeciński oraz Dolina Odry. Obszary zasilania zbiornika położone są w zachodniej części Niziny Szczecińskiej.

Zasoby dyspozycyjne dla obszaru zbiornika wynoszą: w rejonie B (zlewnia rzeki Gunicy): 12 016 m^3/d i w rejonie C (zlewnia rzeki Odry): 23 796 m^3/d. Wody podziemne w utworach czwartorzędowych na wschód od Odry charakteryzują się przypowierzchniowym poziomem wodonośnym, który budują osady rzeczne piaszczyste, w spągu piaszczysto-żwirowe o miąższości 20-30 m. Zwierciadło swobodne występuje na głębokości od 1,0 m p.p.t. do około 6,0 m p.p.t. Poziom ten występuje bez izolacji, co stwarza dogodne warunki zasilania, ale brak izolacji powoduje, że jest narażony

na skażenie antropogeniczne. Uzyskuje się tu wydajność od 30 m^3/h do 120 m^3/h. Korzystają z niego wszystkie lokalne wodociągi i wodociągi przemysłowe znajdujące się w obszarze równiny Goleniowskiej.

Na terenie Miasta występują ograniczone zasoby geologiczne w postaci kopalin, głównie w dzielnicy Północ i Prawobrzeże. Zasoby te są od lat nie eksploatowane (brak aktualnych koncesji na wydobywanie kopalin). Do zasobu należą: węgiel brunatny, torfy, kreda jeziorna, gliny zwałowe, iły septariowe oraz piaski i żwiry. Zasoby te znajdują się w większości w obszarach przyrodniczo cennych i są chronione przed zabudową.

Na terenie Miasta występują obszary podmokłe i bagienne, co wynika z ukształtowania terenu, warunków gruntowo-wodnych, obecności cieków i zjawisk powodziowych. Część z nich to pozostałości po dawnych zbiornikach i oczkach wodnych, a pozostałe to obszary położone w dolinie Odry i wokół Jez. Dąbie oraz wzdłuż cieków. Do najcenniejszych z nich można zaliczyć ciąg wysp rozdzielających Odrę od Jez. Dąbie, tereny pomiędzy Stołczynem a Skolwinem, łąki nad Jez. Dąbie, a przede wszystkim obszar Międzyodrza. Pełnią one ważną rolę retencyjną, tj. zmniejszają zagrożenie związane z gwałtownymi wezbraniami wód w ciekach. Obszary te charakteryzuje okresowe podtapianie, są one siedliskami cennych gatunków flory i fauny, w tym także gatunków objętych ścisłą ochroną, takich jak orzeł bielik. Jezioro Dąbie w okresie zimowym, stanowi jedno z nielicznych skupisk orła bielika w kraju.

Lasy w granicach Szczecina o łącznej powierzchni około 5 056 ha położone są głównie w północnej, południowej i południowo-wschodniej części Miasta i stanowią kompleksy lasów ochronnych. Lasy Państwowe zajmują powierzchnię 2 716 ha i wchodzą w skład trzech nadleśnictw:

- Nadleśnictwo Trzebież (828,71 ha pow. ogólnej, w tym 654,82 ha pow. leśnej),
- Nadleśnictwo Kliniska (658,03 ha pow. ogólnej, w tym 633,33 ha pow. leśnej),
- Nadleśnictwo Gryfino (1 229,29 ha pow. ogólnej, w tym 1 098 ha pow. leśnej).

Lasy Miejskie zajmują ogólną powierzchnię 2 764,17 ha, a funkcja ochronna tych obszarów jest przemieszana z funkcjami rekreacyjnymi. Są one częścią trzech puszcz położonych w dolnym biegu Odry: lasy po zachodniej stronie Odry znajdują się w rejonie Puszczy Wkrzańskiej, południowo-wschodnia część związana jest z Puszczą Bukową, natomiast od wschodu i północnego-wschodu są częścią Puszczy Goleniowskiej.

Obszar Lasów Miejskich podzielony jest na dwa leśnictwa:

- Leśnictwo Głębokie, o powierzchni 1 735,27 ha, obejmujące swym zasięgiem lasy położone po zachodniej stronie Odry,
- Leśnictwo Dąbie, o powierzchni 1 044,90 ha, obejmujące lasy położone po wschodniej stronie Odry.

Lasy, ze względu na znaczenie i funkcję w środowisku, podlegają specjalnej ochronie, a zmniejszanie ich powierzchni traktowane jest zawsze jako sytuacja wyjątkowa, wynikająca z ważnych uwarunkowań społecznych i gospodarczych.

Na terenie Miasta znajduje się ponad 1 300 ha terenów, na których zlokalizowane są Rodzinne Ogrody Działkowe. W dzielnicy Zachód jest 40 zespołów ogrodów, w dzielnicy Śródmieście 14 zespołów, w dzielnicy Północ 44 zespoły, a w dzielnicy Prawobrzeże 14 zespołów. Ogrody działkowe stanowią obszary zieleni rekreacyjnej o ograniczonej dostępności publicznej. Ogrody w obszarze Śródmieścia (bez Wyspy Puckiej) są traktowane jako rezerwy terenowe dla funkcji komunikacyjnej i mieszkalno-usługowej, natomiast oddalone od centrum, w znakomitej większości są do zachowania, z opcją przekształcania na zieleń publiczną, w przypadku spadku zainteresowania kontynuacją ich użytkowania przez działkowców.

W granicach Szczecina znajdują się użytki rolne, które zajmują około 6 851 ha, tj. 22,69% ogólnej powierzchni Miasta. Tworzą je między innymi trzy większe kompleksy: Sadlińskie Łąki nad jeziorem Dąbie (około 580 ha) stanowiące obszar chroniony przyrodniczo, Rejon Skolwina (grunty orne o powierzchni około 160 ha), które są docelowo przeznaczone pod zabudowę i Rejon Wielgowa (użytki zielone i grunty orne o powierzchni około 200 ha), także w dużej części traktowane jako rezerwy budowlane lub z przeznaczeniem na nowe ogrody działkowe lub zieleń publiczną.

Obiekty i obszary przyrody prawnie chronionej, z ustawy o ochronie przyrody, znajdujące się w granicach administracyjnych Szczecina, zajmują powierzchnię 1 719,3 ha, co stanowi około 5,7% ogólnej powierzchni Miasta. System ochrony przyrody na terenie Szczecina jest silnie powiązany z systemami ochrony przyrody gmin sąsiednich, co wynika z istnienia znacznych obszarów leśnych i wodnych przeciętych granicami administracyjnymi, których najwartościowsze tereny objęte są różnymi formami ochrony. Powiązania dotyczą: Kompleksu Przyrodniczego „Puszcze Szczecińskie", Parków Krajobrazowych i ich otulin, obszarów Natura 2000 oraz prawnie ustanowionych, krajowych i europejskich sieci ochrony zasobów przyrodniczych.

Tabela 5.4.2. System obszarów chronionych na terenie Miasta i w jego bezpośrednim sąsiedztwie

Lp.	Obiekt	Położenie w gminach
	Parki krajobrazowe	
1	Park Krajobrazowy Dolina Dolnej Odry	Gryfino, Kołbaskowo
	Otulina parku	Gryfino, Kołbaskowo, Szczecin
2	Szczeciński Park Krajobrazowy Puszcza	Gryfino, Stare Czarnowo, Szczecin
	Otulina parku	Gryfino, Stare Czarnowo, Szczecin, Kobylanka
	Rezerwaty przyrody	
1	Zdroje	Szczecin
2	Bukowe Zdroje im. prof. T. Dominika	Stare Czarnowo, Szczecin
	Korytarze ekologiczne o znaczeniu ponadlokalnym	
1	Dolina Odry	Gryfino, Kołbaskowo, Szczecin, Police, Goleniów
2	Jezioro Dąbie z kompleksami łąk	Szczecin, Goleniów
3	Puszcza Wkrzańska	Police, Dobra, Szczecin
4	Puszcza Bukowa	Gryfino, Stare Czarnowo, Szczecin
5	Dolina Płoni	Kobylanka, Szczecin
6	Dolina Bukowej	Dobra, Szczecin

Źródło: BPPM Szczecin.

Na terenie Miasta zostały określone 4 obszary Natura 2000 ustanowione decyzją Komisji Europejskiej z dnia 12 grudnia 2008 roku:

1. Ostoja Siedliskowa PLH 320018 - Ujście Odry i Zalew Szczeciński – na terenie Miasta obejmuje wody Odry pomiędzy wyspą Skolwinski Ostrów i półwyspu Inoujście.
2. Ostoja Siedliskowa PLH 320037 - Dolina Odry - na terenie Miasta obejmuje Zalewskie Łęgi, Brynecki Ostrów, Siedlinską Kępę. Tereny te obejmuje również Ostoja Ptasia PLB 320003 Dolina Dolnej Odry. Na obszarze miejskim tej ostoi mogą występować problemy rozbudowy infrastruktury Miasta.
3. Ostoja Ptasia PLB 320003 - Dolina Dolnej Odry - na terenie Miasta obejmuje od północy Wyspy Mewią, Dębinę, Dębinkę, Radolin, Radoliński Chełm, Mieleńskie Łąki, Czapli Ostrów, Zalewskie Łęgi, Brynecki Ostrów, Siedlinską Kępę, wody jeziora Dąbie i Dąbie Małe oraz rzeki Odry. Na obszarze miejskim tej ostoi mogą występować problemy rozbudowy infrastruktury Miasta.

4. Ostoja Siedliskowa PLH 320020 - Wzgórza Bukowe - na terenie Miasta obejmuje tereny wokół jeziora Szmaragdowego, Szczecina – Płoni, Szczecina – Smierdnicy, Szczecina – Jezierzyc, Sosnówka. Ostoja pokrywa się w znacznej części z terenem Szczecińskiego Parku Krajobrazowego. Tu także mogą wystąpić problemy z rozbudową infrastruktury Miasta i niekorzystną antropopresją osiedli sąsiadujących. Na terenie ostoi leżą obszary Miasta w pełni zurbanizowane.

Rysunek 5.4.2 Obszary Natura 2000 w granicach Miasta i rejonie Szczecina

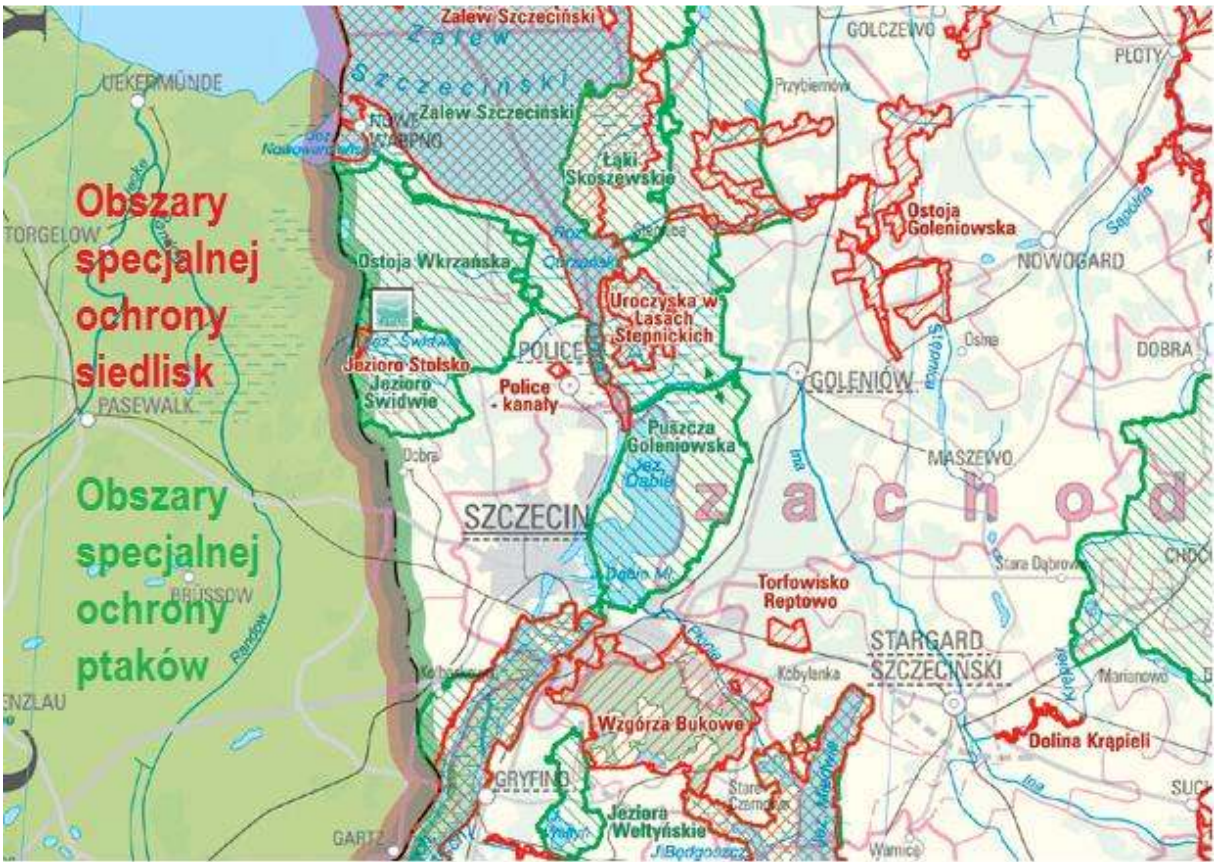

Źródło: www.natura2000.zrodla.org/mapa/

Obok rozległych obszarów chronionych, na terenie miasta znajduje się 7 Zespołów Przyrodniczo-Krajobrazowych, obejmujących cieki, jeziora, zespoły parkowe i leśne, 6 użytków ekologicznych obejmujących głównie stawy i strumienie oraz 247 Pomników Przyrody.

W dokumencie planistycznym stanowiącym politykę przestrzenną, tj. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta (uchwała XXVIII/706/08 z dnia 24 listopada 2008 r.) został ustanowiony „System Zieleni Miejskiej", w celu zapewnienia ciągłości przestrzennej terenów zieleni w sposób pozwalający powiązać ze sobą wartościowe i różnorodne tereny zieleni oraz fragmenty terenów otwartych i zainwestowanych z pozamiejskimi terenami przyrodniczymi. Ustalenie to wymaga wprowadzenia Systemu do planów miejscowych i po ich uchwaleniu ochrona zieleni na terenie Miasta podlega egzekucji jako wymóg prawa miejscowego. Celem ustanowienia tej struktury ochronnej jest także zachowanie w miejskich terenach przyrodniczych bioróżnorodności flory i fauny, zapewnienie dotrzymania wysokich standardów ekologicznych i uniknięcie powstawania wyspowej zabudowy degradującej przestrzeń miejską.

Ze względu na duże obszary zieleni w zwartych skupiskach, Miasto w granicach terenów mieszkaniowych posiada stosunkowo niewielką ilość zieleni publicznej, co daje niekorzystny wskaźnik, liczony tradycyjną metodą według

użytkowania (bez zieleni przydomowej i parkowo-leśnej). W obszarze śródmiejskim znajdują się dwa bardzo duże parki miejskie i kilka mniejszych parków, powstałych na terenach pocmentarnych oraz jeden z największych cmentarzy w Europie – Cmentarz Centralny, który pełni także funkcje rekreacyjne, a docelowo winien być przekształcany na park publiczny. Podobnie zmienia się charakter Rodzinnych Ogrodów Działkowych, których znaczne obszary posiadają charakter zielonych terenów rekreacji rodzinnej.

Tereny zurbanizowane posiadają zasób zieleni w postaci: zieleńców i skwerów przyulicznych oraz licznych ciągów alejowych i ulic z przedogródkami. Uzupełnieniem zieleni ulicznej są tereny zieleni na działkach usług publicznych (szpitale, szkoły, urzędy) oraz zieleń na dużych działkach wolnostojących rezydencji i willi. Struktura terenów zielonych w okresie od 2002 roku do 2008 roku nie zmieniła się, poza lokalnymi ubytkami na cele rozbudowy komunikacji i likwidacji kilku zespołów ogrodów działkowych, które zostały odtworzone na nieużytkach wyspy Puckiej.

Tabela 5.4.3. Środowisko przyrodnicze Miasta Szczecina w 2008 roku

Obszary prawnie chronione ogółem (ha), w tym:	Parki krajobrazowe (ha)	Użytki ekologiczne (ha)	Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe (ha)
1 717,8	359	152,8	1 206

Tereny zieleni						
Parki spacerowo – wypoczynkowe (ha)	Zieleńce (ha)	Zieleń uliczna (ha)	Tereny zieleni osiedlowej (ha)	Zieleń osiedlowa (ha)	Cmentarze (ha)	Lasy gminne (ha)
161,5	48,5	141,4	162,7	372,7	184,4	2 472,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BPPM Szczecin.

Tabela 5.4.4. Obszary prawnie chronione w miastach porównywanych w latach 2002 i 2008

Wyszczególnienie	Okres	Szczecin	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowice	Lublin	Łódź	Poznań	Wrocław	Województwo	Polska
Obszary prawnie chronione ogółem w ha	2002	**1 719**	6 090	6 005	409	2 530	1 686	7 448	1 824	469 359	10 323 025
	2008	**1 718**	6 086	6 471	232	2 530	1 688	355	719	491 648	10 101 986
	2008 / 2002	**-0,1%**	-0,1%	7,8%	-43,3%	0,0%	0,2%	-95,2%	-60,6%	4,7%	-2,1%
Obszar parków krajobrazowych ogółem	2002	**359**	1 486	2 450	0	0	1 676	0	684	118 975	2 569 178
	2008	**359**	1 486	2 450	0	0	1 676	0	684	118 787	2 601 699
	2008 / 2002	**0,0%**	0,0%	0,0%	-	-	0,0%	-	0,0%	-0,2%	1,3%
Obszary użytków ekologicznych ogółem	2002	**164**	4	2	24	0	0	1 742	9	5 222	46 117
	2008	**153**	0	14	4	3	0	116	35	6 425	45 587
	2008 / 2002	**-6,7%**	-100,0%	536,4%	-82,6%	-	-	-93,3%	280,4%	23,0%	-1,1%
Obszary zespołów przyrodniczo-krajobrazowych ogółem	2002	**1 197**	0	0	257	0	0	5 650	1 131	3 049	76 661
	2008	**1 206**	0	455	100	0	0	0	0	9 372	84 645
	2008 / 2002	**0,8%**	-	-	-61,0%	-	-	-100,0%	-100,0%	207,4%	10,4%
Liczba pomników przyrody	2002	**22**	82	150	35	35	253	40	66	1 669	33 880
	2008	**27**	82	163	33	32	286	34	130	2 596	35 833
	2008 / 2002	**22,7%**	0,0%	8,7%	-5,7%	-8,6%	13,0%	-15,0%	97,0%	55,5%	5,8%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDR GUS.

Na stan środowiska przyrodniczego ma wpływ stan zanieczyszczeń powietrza. Jakość powietrza w Szczecinie jest wypadkową emisji wysokiej (punktowej) ze źródeł zlokalizowanych w obszarze Miasta, głównie w jego południowej części oraz wzdłuż rzeki Odry w kierunku na północ. W stosunku do 2002 roku ubyło 5 istotnych źródeł zanieczyszczeń, pozostały: ZEDO (El. Pomorzany i El. Szczecin), Szczecińska Energetyka Cieplna (ciepłownie rejonowe przy ul. Sąsiedzkiej i ul. Dąbskiej), „FOSFAN", Zakłady Mięsne AGRYF oraz emisja ze źródeł powierzchniowych (lokalne kotłownie i indywidualne paleniska domowe), a także ze źródeł liniowych (transport samochodowy). Na jakość powietrza w Szczecinie mają wpływ także zakłady zewnętrzne: Elektrownia "Dolna Odra" i Zakłady Chemiczne "Police". Szczegółowe dane dotyczące ilości zanieczyszczeń w latach 2002 i 2008 zaprezentowano w Aneksie statystycznym.

W 2008 roku zidentyfikowano w Mieście wzrost tlenku węgla (CO) i przekroczenie normatywnego poziomu benzo(a)pirenu[28], natomiast wszystkie pozostałe zanieczyszczenia znajdują się w granicach dopuszczalności. W ciągu ostatnich sześciu lat średnioroczne stężenie SO_2 na punktach pomiarowych w Szczecinie spadło o 30%.

W 2008 roku została opracowana po raz pierwszy „Mapa akustyczna miasta Szczecin", z której wynika, że w Mieście na znacznych obszarach stwierdzono przekroczenia standardów akustycznych, zarówno w porze dziennej, jak i nocnej. Poziom zarejestrowanej siły dźwięku wykazywał zróżnicowanie w poszczególnych rejonach.

Dominujący wpływ na poziom hałasu w obszarze Miasta ma komunikacja samochodowa, jednakże zmienia się on w zależności od natężenia ruchu, ilości pasów ruchu, stanu nawierzchni i udziału procentowego pojazdów ciężkich. Najgorsza sytuacja panuje na głównych trasach tranzytowych przechodzących przez Miasto, szczególnie z nawierzchnią kostkową, posiadających torowisko tramwajowe. Sam stan techniczny taboru tramwajowego również ma duże znaczenie w klimacie akustycznym Miasta: największy poziom hałasu obserwowano dla tramwajów przejeżdżających po starym torowisku, nie posiadającym wydzielonego pasa ruchu, natomiast najniższe poziomy mierzono dla nowych torowisk biegnących w gumowych wibroizolatorach przez wydzielony pas ruchu. Najbardziej uciążliwymi rejonami są dla mieszkańców tereny położone wzdłuż ulic: Wyszyńskiego, Krzywoustego, Kolumba, 3 Maja – Niepodległości, Brama Portowa – Niepodległości, Wyzwolenia – Rondo Giedrojcia, Matejki – Gontyny – Sczanieckiej, Jagiellońskiej, al. Piastów, Rajskiego, Dubois, Niemierzyńskiej, Narutowicza, Bat. Chłopskich, Powstańców Wlkp. i Piotra Skargi. Najwyższe poziomy hałasu występują także w rejonach zabudowy mieszkaniowej przy ulicach, na których torowisko tramwajowe nie jest wydzielone z jezdni. Oddziaływanie autostrady wynika z jej stanu technicznego i miejscowego braku osłon.

Zakres uciążliwości hałasu dla mieszkańców pokazują tabele prezentujące skalę oddziaływania akustycznego w porze nocnej (LN), oraz dzienno-wieczorno-nocnej (LDWN).

Tabela 5.4.5. Natężenie hałasu z ruchu kołowego w Szczecinie w 2008 roku

Przedziały wartości w dB	Liczba osób narażonych		Odsetek osób narażonych w ogólnej liczbie ludności (%)	
	LDWN	LN	LDWN	LN
55-60	101 600	92 100	26%	24%
60-65	104 700	24 900	27%	6%
65-70	24 900	4 400	6%	1%
70-75	3 700	289	1%	0%
>75	200	-	0%	-

Źródło: Mapa Akustyczna Miasta Szczecin.

Zdiagnozowane w badaniach hałasu obszary przekroczeń natężenia nie odbiegają od powszechnie występujących w innych miastach w Polsce i Europie. Zaproponowane w opracowaniach dotyczących hałasu formy ochrony, głównie w postaci licznych lokalizacji ekranów akustycznych, mogą znacznie ograniczyć atrakcyjność krajobrazową Miasta, tworząc „tunele" komunikacyjne, sprzeczne z ideą kreacji przestrzeni publicznych i czytelności struktury miejskiej. Dużo bardziej właściwe są metody techniczne i tradycyjne osłony z niskiej i średniowysokiej zieleni, stosowane w Szczecinie w niedalekiej przeszłości.

[28] Benzo(a)piren jest zanieczyszczeniem powstającym w procesach niepełnego spalania paliw. Jego występowanie towarzyszy podwyższonej emisji pyłów drobnych, obserwowanej w sezonie grzewczym.

Problemy

1. Przeznaczenie znacznych terenów lasów i zieleni powstałych jako sukcesja wtórna na dawnych użytkach rolniczych na rozwój usług turystycznych i rekreacji jest blokowane przez ekologów - problemem jest uzyskanie akceptacji organizacji ekologicznych dla odtworzenia struktur usług turystycznych i zagospodarowania rekreacyjnego obszaru Wzgórz Bukowych i otuliny Parku Krajobrazowego Puszcza Bukowa.
2. Istnieje konflikt pomiędzy użytkowaniem gospodarczym i turystycznym akwenów objętych różnymi formami ochrony przyrody. Kwestie sporne to między innymi: ograniczenia pogłębiania, zakazy składowania urobku pogłębiarskiego, propozycje wprowadzenia zakazów użytkowania motorowych jednostek pływających, zakaz lokalizacji pomostów i ograniczenia w zabezpieczaniu nabrzeży.
3. Poważnym problemem dla bioróżnorodności terenów nadodrzańskich jest niekontrolowana sukcesja leśna i zaprzestanie użytkowania rolniczego niektórych terenów (zarastanie łąk).
4. Program Natura 2000 nie przewiduje zmian terytorialnych i przemieszczania się gatunków prawnie chronionych, utrzymując ograniczenia także na terenach, na których gatunek tam chroniony zmienił miejsce bytowania lub został wyparty przez inne, agresywne formy naturalne. Na tych terenach utrudnione jest podejmowanie działań inwestycyjnych, bowiem procedura ustanawiania bądź modyfikowania obszarów Natura 2000 jest skomplikowana i czasochłonna.
5. Prowadzona w Szczecinie polityka ochrony przyrody ma charakter bierny i doraźny, przez co niedostatecznie wspiera gatunki słabsze i rzadziej występujące, a wysiłek organizacji ekologicznych koncentruje się na blokowaniu koniecznych inwestycji.
6. Rozpoznanie przyrodnicze (monitoring) obszarów prawnie chronionych jest niewystarczające, szczególnie w miejscach trudnodostępnych, co sprawia że brak jest wyprzedzającej informacji na temat form przyrody sąsiadujących z terenami przeznaczonymi na inwestycje.
7. Brak planów ochronnych lub planów zadań ochronnych utrudnia opracowanie działań Miasta na terenach Natury 2000, opracowany przez RDOŚ projekt planu jest opiniowany i wymaga znacznych uzupełnień.
8. Przy ustanawianiu obszarów ochrony siedliskowej Natura 2000 i opracowywaniu planów działań ochronnych Miasto powinno brać większy udział, niż to było w przypadku planu zadań ochronnych Ostoi Ptasiej PLB 320003 Dolina Dolnej Odry.
9. Na terenie Miasta brakuje obiektów środowiskowych o funkcjach poznawczych, edukacyjnych i użytkowych, takich jak ogród botaniczny, palmiarnia, azyl dla ptaków itp. Jednocześnie w sprawie modernizacji dawnego Ogrodu Botanicznego i jego rozbudowy brak jest dostatecznej współpracy pomiędzy Miastem a środowiskiem przyrodników, przez co trudno jest utworzyć podmiot zdolny do zorganizowania takiej inwestycji (uzyskanie wsparcia środkami z UE, przejęcie zasobu gruntów wniesionych przez Miasto).
10. Akweny wokół Szczecina są zaniedbane infrastrukturalnie, przez co tereny Międzyodrza w coraz większym stopniu porastają trawami, Jezioro Dąbie posiada niską przepustowość i płytkie tory żeglugowe.
11. Brak systematycznej kontroli wód stojących i płynących zlokalizowanych na obszarze Szczecina, leżących często przy szlakach spacerowych mieszkańców. Stwierdzone zanieczyszczenie III stopnia wód podziemnych w granicach miasta oraz stopnia IV wód powierzchniowych oznacza, że ich stan jest niezadowalający i brak jest ich należytej ochrony.
12. Zieleń miejska w obszarach zurbanizowanych, szczególnie przyuliczna, jest narażona na zanieczyszczenia chemiczne, spowodowane nadmiernym stosowaniem środków zimowego utrzymania ulic.
13. Narastającym problemem jest walka z hałasem, dla ograniczenia którego proponuje się ekrany akustyczne, niedopuszczalne w harmonijnym krajobrazie Miasta. Nie został przy tym zrealizowany program odnowienia pasów żywopłotowych przy trakcji tramwajowej.
14. Na terenach zieleńców i zieleni przy obiektach użyteczności publicznej nadal, 65 lat po wojnie, znajdują się mało efektywne baseny p. pożarowe i zdewastowane ukrycia dla ludności, obniżające jakość estetyczną.

15. Brak jest terenów do rozbudowy schroniska dla zwierząt o część hotelową i wybieg, a teren przeznaczony na schronisko dla dzikich ptaków jest nadal niezagospodarowany.
16. Istotnym problemem jest presja inwestorów wolno stojących obiektów usługowych na tereny zieleni przyulicznej i zorganizowanej – parki miejskie.
17. Brak aktualnej waloryzacji przyrodniczej miasta oraz mapy roślinności rzeczywistej – obecnie nadal używana jest waloryzacja sporządzona 1999 r.

Ocena

Środowisko przyrodnicze Szczecina i jego bezpośredniego otoczenia jest bardzo bogate i znaczące powierzchniowo. Jego różnorodność wynika z bogactwa form geograficznych, ukształtowania terenu i dużych obszarów wodnych, stanowiących prawie jedną czwartą obszaru administracyjnego Miasta. Z uwagi na malejące zanieczyszczenia wód i powietrza, warunki środowiskowe stale ulegają poprawie. Znaczna ilość obszarów o wartościach przyrodniczych stawia Miasto na bardzo uprzywilejowanej pozycji, ale także rodzi specyficzne problemy.

Rozwój dużego ośrodka miejskiego nad ujściowym odcinkiem rzeki powodował silną ekspansję na tereny nadrzeczne. Najważniejszym kierunkiem stało się wykorzystanie rzeki do celów transportowych i powstanie dużego portu morsko-śródlądowego, który musiał ucywilizować znaczne tereny przyrodnicze, zmienić stosunki wodne i zagospodarować intensywnie brzegi rzeki. Obecny stan Międzyodrza jest prawie całkowicie antropomorficzny, a istniejące tereny (siedliska) o cechach naturalnych lub półnaturalnych wytworzyły się w wyniku sukcesji wtórnej, która odbywa się nadal, generując konflikty ochrony przyrody z realizacją wielu inwestycji, w tym utrzymaniem i rozwijaniem funkcji portowej, rozwijającą się rekreacją nadwodną i turystyką wodną. Wykorzystanie terenów brzegowych i wysp odrzańskich wymaga uzdatnienia, poprzez podniesienie terenu i umocnienie nabrzeży, co ogranicza naturalne powiązania przyrodnicze lądowo-wodne. Rozwój transportu i komunikacji buduje kolejne bariery poprzeczne na naturalnym korytarzu przyrodniczym rzeki, a turystyka wodna koliduje z warunkami bytowania wielu gatunków ptactwa wodnego.

Rozwój gospodarczy aglomeracji usytuowanej wzdłuż rzeki oraz chemizacja rolnictwa i gospodarstw domowych doprowadziła do silnego zanieczyszczenia akwenów, które dopiero ostatnio zostały skutecznie ograniczone poprzez budowę oczyszczalni ścieków i ograniczenia uciążliwości przemysłowych. Na poprawę warunków wpłynęły też zmiany w technologiach portowych i wyższy poziom technologiczny jednostek pływających.

Obok terenów nadwodnych w środowisku przyrodniczym znaczącą rolę odgrywają tereny leśne, łączące się ze zwartymi kompleksami lasów poza granicami Miasta. Szczecin jest jedynym Miastem, w którego granicach są fragmenty trzech puszcz: Wkrzańskiej, Goleniowskiej i Bukowej. Tereny lasów mają status lasów ochronnych i są wykorzystywane także dla celów rekreacji indywidualnej mieszkańców. Podobnie zmienia się status ogrodów działkowych, które z terenów upraw przekształcają się na ogrody rekreacyjne, nadal jednak z ograniczoną dostępnością publiczną.

Wynikająca z transformacji ustrojowej zmiana doktryny z „ujarzmiania przyrody" na „symbiozę ze środowiskiem naturalnym" i uwłaszczenie obywateli wpłynęło korzystnie na zachowania mieszkańców Miasta i terenów podmiejskich, ale równocześnie spowodowało rozlewanie się Miasta na tereny porolnicze i pozwoliła na realizację potrzeby zamieszkania „bliżej natury", w sąsiedztwie lasów i terenów wodnych. Równocześnie wzrósł poziom wykorzystania terenów zieleni miejskiej na cele rekreacyjne i zmiana sposobów wykorzystania zieleni przydomowej, która obecnie konkuruje ze zorganizowaną zielenią publiczną.

Przyroda w granicach Miasta jest chroniona wieloma formami ustawowej ochrony przyrody i są to: fragmenty Parku Krajobrazowego i jego otuliny, rezerwaty przyrody, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe i liczne pomniki przyrody. Planowane jest powiększanie liczby tych obszarów i odpowiednie ich zagospodarowanie.

Na terenie Szczecina ponad 50% powierzchni administracyjnej zajmują wody i zieleń, co jest wyjątkowym przywilejem mieszkańców Miasta. Sytuacji tej nie zauważają krytycy zagospodarowania terenów miejskich, których roszczenia dotyczą ograniczania naturalnego rozgęszczania się Miasta i zajmowania terenów porolniczych na niskointensywną zabudowę mieszkalną. Wskaźnik terenów zielonych, z uwzględnieniem ogrodów przydomowych w bardzo rozpowszechnionej w Szczecinie zabudowie jednorodzinnej, jest niezwykle wysoki, dlatego też Miasto ustaliło System Zieleni Miejskiej by ograniczyć zawłaszczanie terenów w osiedlach jednorodzinnych pod nieuzasadnione rozbudowy i wprowadzanie intensywnych form zamieszkiwania.

Od czasu uchwalenia Strategii Miasta w 2002 roku stan środowiska przyrodniczego uległ stosunkowo niewielkiej zmianie, wzrosła natomiast rola ochrony przyrody. Opracowana została Waloryzacja Przyrodnicza Miasta, opracowano kompleksowe ekofizjografie dla całego Miasta, które stanowią ważny materiał do ustalania polityki przestrzennej. Największą jednak innowacją dla gospodarki przestrzennej stało się wprowadzenie programu Natura 2000, które wzmocniło wszystkie dotychczasowe formy prawne ochrony przyrody, obejmując znaczny obszar terenów wodnych i nadwodnych, tj. prawie 38% (11 000 ha) obszaru administracyjnego Miasta.

Obszary Natura 2000 na terenie Szczecina ustanowiono bez wcześniejszych konsultacji i weryfikacji przebiegu ich granic i znalazły się w jej granicach obszary na terenach zurbanizowanych (ul. Przestrzenna), przekształconych lub w trakcie przekształceń (składowisko żużla elektrowni Szczecin), pomimo dyspozycji wynikającej z dyrektywy siedliskowej, że celem jest ochrona istniejących siedlisk przyrodniczych „całkowicie naturalnych i ponaturalnych". Obszary ustanowiono jako wielkoprzestrzenne nie licząc się z występowaniem bardzo silnych barier antropogenicznych infrastruktury miejskiej. Ustanowiono obszary nie tylko na terenach przyrodniczo chronionych ale też na obszarach rozwojowych Miasta, wprowadzając konflikt na poziom nieadekwatny do skali potencjalnych zagrożeń dla środowiska. Zaproponowano wprawdzie wyłączenie z obszarów Natura 2000 barier przyrodniczych i podzielenie jej na mniejsze obszary, w sytuacji braku możliwości likwidacji tych barier i zagrożenia wzrastania ich uciążliwości, niemniej procedura stanowienia tych obszarów prawdopodobnie nie daje takich możliwości, wymagając uzyskania zgody Komisji Europejskiej. Dotyczy to połączenia komunikacyjnego lewo i prawobrzeżnego Szczecina oraz obsługi portu z powiązaniem bezpośrednim poprzez Międzyodrze z przeprawą w Podjuchach i włączenia do autostrady A6.

Restrykcyjna ochrona obszarów Natura 2000, może mieć istotne znaczenie dla niektórych inwestycji, głównie komunikacyjnych, przebiegających ze wschodu na zachód i południe poprzez tereny Międzyodrza, a także turystycznych i dostępności akwenów dla niektórych rodzajów sprzętu pływającego. Konieczne jest opracowanie działań ochronnych, pozwalające na realizacje inwestycji infrastrukturalnych i użytkowanie terenów cennych przyrodniczo przy równoczesnym zapewnieniu prawidłowych warunków zachowania ekosystemów i ich powiązań.

Generalnie system ochrony przyrody, po wyeliminowaniu konfliktów, stwarza warunki dla racjonalnego korzystania ze środowiska przyrodniczego i stanowi ogromny atut dla Miasta, którego marka „Floating Garden" wiąże się ze specyfiką położenia i wykorzystaniem zasobu przyrodniczego dla jego mieszkańców.

Tereny zieleni publicznej zarówno w postaci parków leśnych, jak i zieleni urządzonej, a także rodzinnych ogrodów działkowych, wymaga bardzo intensywnych działań ze strony właścicielskiej, zapobiegania dewastacjom urządzeń rekreacyjnych i wyposażania w usługi podnoszące komfort ich użytkowania. Nie zawsze są uzasadnione pretensje ekologów, związane z lokalizacją usług na terenach zieleni rekreacyjnej i przywracanie tradycyjnych form rekreacji i turystyki.

Należy pamiętać, że przyrodnicza sukcesja wtórna, jeszcze nie tak dawno gospodarczo wykorzystywanych obszarów, stanie się wartościowa po wielu latach i to pod warunkiem, że ustanie całkowicie antropopresja, a tego nie można zadekretować. Tak jak nie ma możliwości usunięcia niektórych uciążliwości wynikających z życia Miasta, do których należą zanieczyszczenia atmosfery i hałas, które występują w obszarach zainwestowanych, a ich źródłem jest ruch

samochodowy. Nadzieją poprawy jest rozwój technologii środków transportu i zmiana zachowań mieszkańców, tj. wzrost mobilności miejsca zamieszkania.

Jednym z postulowanych rozwiązań łagodzących uciążliwości komunikacyjne jest wzrost udziału komunikacji publicznej i to tej najbardziej masowej, czyli tramwajowej. Hałas, obok spalin samochodowych, występuje powszechnie na terenach sąsiadujących z drogami tranzytowymi i zbiorczymi. Budowa systemu obwodnic jest tu szansą na złagodzenie tej uciążliwości, a raczej jej przeniesienie na wyodrębnione tereny, które obecnie są od niej wolne. Struktura Miasta tradycyjnego jest dosyć specyficzna jeżeli chodzi o zagrożenie hałasem – zabudowa obrzeżna jest od frontu narażona na wysoki poziom hałasu, ale jej wnętrze jest dobrze izolowane. Walka z nadmiernym hałasem wymaga bardzo wyrafinowanych technik budowlanych, izolujących wnętrza mieszkań i miejsc pracy przed hałasem. Renowacja Śródmieścia i postępujące przejmowanie części kamienic na usługi winno być nastawione na walkę z hałasem.

5.5. Obszar metropolitalny

Fakty

Rozwój współczesnego świata koncentruje się w największych skupiskach ludzi, kapitału, wiedzy i możliwości – w metropoliach stanowiących naturalne bieguny wzrostu. Przyjęcie i włączenie się Polski do realizacji celów zapisanych w najważniejszych dokumentach Unii Europejskiej, wymaga dostosowania polityki regionalnej do wspomnianych dokumentów i ułatwienie działania metropoliom istniejącym, a w szczególnych okolicznościach ich kreowanie. Unia Europejska w przyszłości powinna być nadal związkiem polityczno-gospodarczym regionów, jednakże z miejscami szczególnie wyróżniającymi się na mapie, zwanymi obszarami metropolitalnymi (OM).

Ewolucja usytuowania polskiej przestrzeni w Europie oraz jej uwarunkowania wewnętrzne dokumentują, że otwarty system przestrzenny kraju, dynamizujący jej przekształcenia w pierwszych dziesięcioleciach XXI wieku, mogłyby tworzyć:

- europejski i krajowy system infrastruktury technicznej, której konstrukcją nośną będzie system autostrad i dróg ekspresowych, zmodernizowanych kolei, portów morskich i lotnisk oraz system energetyczny i system gospodarki wodnej;
- metropolia stołeczna, której ranga i szansa w systemie europejskim jest współcześnie porównywalna z Wiedniem, Marsylią, Genewą, Tuluzą, Neapolem, Dortmundem, Antwerpią, Kijowem, Pragą i Budapesztem; wzrost jej znaczenia jest potencjalnie możliwy, jednak pod warunkiem, że Warszawa sama znajdzie i uruchomi siły modernizacyjne po to, aby stać się atrakcyjnym i konkurencyjnym miejscem lokalizacji kapitału, innowacyjności i przedsiębiorczości europejskiej;
- zbiór potencjalnych biegunów (ośrodków) rozwoju społeczno-gospodarczego, o znaczeniu europejskim (tzw. europoli), które w procesie konkurencji międzynarodowej (europejskiej) tworzyć będą coraz silniejsze węzły przedsiębiorczości i innowacji oddziałujące na całą polską i europejską przestrzeń; powstawać one będą w procesie europejskiej konkurencji wartości miejsca dla lokalizacji kapitału i przedsiębiorczości; przeprowadzone analizy wskazują, że za kształtujące się europole, z najwyższymi szansami na dalszy rozwój, można już traktować Warszawę, Trójmiasto, Poznań i Kraków; do ośrodków, które mogą potencjalnie w dłuższym okresie czasu osiągnąć tę szansę, w układzie konkurencji europejskiej można zaliczyć także: Szczecin, Wrocław, Łódź, Katowice, Lublin, Białystok, Rzeszów, a także bipolarną aglomerację Bydgoszcz - Toruń;

Aktualnie obowiązującym krajowym dokumentem planistycznym[29] jest Koncepcja polityki przestrzennego zagospodarowania kraju (KPPZK), opracowana przez nieistniejące już Rządowe Centrum Studiów Strategicznych. Koncepcja ukazała się drukiem w 2001 roku (Monitor Polski z 2001 r., Nr 26, poz. 432), lecz prace nad dokumentem rozpoczęły się jeszcze przed rokiem 1995. Wprawdzie horyzont czasowy KPPZK wynosi teoretycznie 25 lat, ale faktycznie przedstawiła ona stan planowania dla 1999 roku (publikacja w 2001 roku nastąpiła bez bieżącej aktualizacji). KPPZK nie uwzględnia zatem wielu uwarunkowań zaistniałych później, takich choćby jak uzyskanie przez Polskę członkostwa w Unii Europejskiej. W latach 2004-2005 w Rządowym Centrum Studiów Strategicznych podjęto próbę aktualizacji dokumentu, a opracowana Zaktualizowana koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju (wraz z Prognozą oddziaływania na środowisko do Zaktualizowanej koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju) została zaakceptowana przez Radę Ministrów 6 września 2005 roku i skierowana do Sejmu RP 19 października tego samego

[29] W polskim prawie, od 2003 r. obowiązują przepisy nakładające na organa samorządu wojewódzkiego obowiązek opracowania planu zagospodarowania przestrzennego obszaru metropolitalnego, jako części planu województwa, zgodnie z Koncepcją przestrzennego zagospodarowania kraju (KPZK), której pierwsze opracowanie (2001r.) zawierało wykaz metropolii.

roku (druk sejmowy nr 4). Sejm nie podjął prac nad tym dokumentem i 9 października 2006 roku, na wniosek Ministra Rozwoju Regionalnego, Rada Ministrów postanowiła o wycofaniu z Sejmu RP projektu Zaktualizowanej koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju. Jednocześnie Rada Ministrów podjęła postanowienie o rozpoczęciu przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego prac nad nową koncepcją przestrzennego zagospodarowania kraju, zgodnie z zaproponowanym przez Ministra Rozwoju Regionalnego harmonogramem.

W myśl ustaleń poczynionych w literaturze przedmiotu[30] oraz praktyki stosowanej w Unii Europejskiej, obszarem metropolitalnym jest układ przestrzenny składający się z dużego miasta i otaczających je terenów ściśle z nim funkcjonalnie powiązanych, charakteryzujący się:

- wysoką jakością usług, instytucji i wyposażenia materialnego;
- wysokim potencjałem innowacyjnym w zakresie technicznym, ekonomicznym, społecznym, politycznym i kulturalnym;
- wysoką konkurencyjnością produkcji i wyspecjalizowanych usług (w tym naukowo-badawczych, kulturalnych) w wymiarze krajowym i międzynarodowym;
- silnymi wewnętrznymi więzami współpracy gospodarczej, społecznej i instytucjonalnej;
- intensywnymi połączeniami z innymi metropoliami krajowymi i zagranicznymi, możliwymi dzięki dobremu z nimi skomunikowaniu;
- wyjątkowością i specyfiką miejsca i jego atrakcyjnością nie tylko w skali kraju, ale i w skali międzynarodowej.

Ponadto w obszarze metropolitalnym funkcje metropolitalne są pełnione przez cały ten obszar, a nie tylko przez miasto, które go tworzy – tak więc funkcje te powinny być zlokalizowane w różnych jego częściach, a nie tylko w granicach samego miasta. Należy zauważyć, że w Ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym postawiono warunek, by ośrodkiem obszaru metropolitalnego było „wielkie miasto" (art. 2 pkt. 9). Wymóg ten należy rozciągnąć na cały obszar metropolitalny, który powinien mieć odpowiednią wielkość, wyznaczoną liczbą ludności. W związku z tym wymogiem liczbę tę określono dla potrzeb Koncepcji na 300 tys. mieszkańców obszaru metropolitalnego.

W Polsce można wyróżnić 10 obszarów metropolitalnych, tzn. dużych miast, które wraz z otaczającymi je wysoko rozwiniętymi i szybko rozwijającymi się gminami są łącznie zamieszkiwane przez co najmniej 300 tys. osób. Są to obszary metropolitalne: bydgosko-toruński, krakowski, lubelski, łódzki, poznański, śląski, szczeciński, trójmiejski, warszawski i wrocławski. Należy jednoznacznie stwierdzić, że wyróżnione obszary metropolitalne – poza warszawskim – kryteria jakościowe spełniają w niepełnym stopniu.

Relatywnie najwięcej cech metropolitalnych mają obszary: warszawski, krakowski, poznański i wrocławski, nieco mniej zaś – trójmiejski. Pozostałe obszary metropolitalne kryteria jakościowe spełniają w mniejszym zakresie.

Zgodnie z powyższymi uwagami, mimo że wokół Szczecina zdiagnozowano cechy obszaru metropolitalnego, to jest dużo niejasności w ustaleniu jego przyszłych granic. Najczęściej w opracowaniach Unii Metropolii Polskich (UMP), Regionalnego Biura Gospodarki Przestrzennej (Biuro) oraz w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Szczecina (Studium) pojawia się jedna nazwa Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego (SOM), ale trzy różne delimitacje. Zasadnicza różnica polega na delimitacji obszaru w oparciu o układ powiatowy (podejście

[30] Autor szczególnie zwraca uwagę na takie pozycje literatury jak: Castells M., *Kwestia Miejska,* wyd. PWN, Warszawa 1982; Gawryszewski A., Korcelli P., Nowosielska E., *Funkcje metropolitalne*, wyd. IGiPZ PAN, z. 53, Warszawa 1998; Kuciński K., *Podstawy teorii regionu ekonomicznego*, wyd. PWN, Warszawa 1990.

UMP) lub gminny (Biuro i Studium). Poziom zagregowania jednostek samorządu terytorialnego, wchodzących w skład projektowanego obszaru, wpływa również na funkcjonalno-przestrzenne kształtowanie się SOM oraz jego liczbę mieszkańców i gęstość zaludnienia. W koncepcji Biura jako kryterium określenia obszaru metropolitalnego zaproponowano ciągłość zabudowy oraz dojazdu do pracy, a także kryterium demograficzno-osadnicze, społeczne, ekonomiczne i mieszkaniowo-infrastrukturalne. W rezultacie rozpatrywana w analizach gmina Nowe Warpno została włączona do proponowanego przez Biuro planowanego Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego (wówczas powierzchnia SOM wyniosłaby 2 305 km^2, a liczba ludności 628 327 osób).

Od 13 listopada 1999 roku Szczecin jest członkiem Sieci Europejskich Regionów i Obszarów Metropolitalnych METREX. Organizacja ta podejmuje projekty dotyczące rozwoju regionów i obszarów metropolitalnych Europy[31]. 30 października 2006 roku podpisane zostało Porozumienie w sprawie Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego (SOM)[32], którego sygnatariuszami byli: Województwo Zachodniopomorskie, Gmina Miasto Szczecin, Miasto Stargard Szczeciński, powiaty: stargardzki, policki, gryfiński, oraz gminy: Police, Goleniów, Gryfino, Stargard Szczeciński, Kołbaskowo, Dobra, Kobylanka, Stare Czarnowo, Nowe Warpno. Współpraca Szczecina z gminami ościennymi przejawia się w fakultatywnym udziale we wspólnych przedsięwzięciach[33].

Od 2004 roku działa Samorządowe Stowarzyszenie Współpracy Regionalnej, którego członkami są[34]: Województwo Zachodniopomorskie, Gmina Miasto Szczecin, Gmina Dobra, Gmina Goleniów, Gmina Gryfino, Gmina Kobylanka, Gmina Kołbaskowo, Gmina Police, Gmina Stare Czarnowo. Stowarzyszenie, w zakresie realizowania funkcji metropolitalnych, zakłada wspólne planowanie przestrzenne, politykę transportową, gospodarowanie odpadami, ochronę środowiska[35]. Dotychczasowe działania Stowarzyszenia obejmowały wspólne działania w zakresie: budowy Zachodniego Obejścia Szczecina wraz z przeprawą Police – Święta i planowania przestrzennego oraz promocję (wspólna promocja Szczecina i gmin w czasie Dni Morza i The Tall Ships' Races 2007)[36]. Od 2009 roku obowiązuje nowy statut i nazwa, która brzmi Stowarzyszenie Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego.

W maju 2009 roku w Szczecinie zorganizowano warsztaty urbanistyczne w sprawie rozwoju Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego i spotkanie tej rangi miało miejsce po raz pierwszy w Polsce. W warsztatach wzięli udział przedstawiciele międzynarodowego Zespołu Doradczego Planowania Przestrzennego (Urban Planing Advisory Team-UPAT), wyłonionego spośród członków Międzynarodowego Stowarzyszenia Urbanistów i Planistów Regionalnych (International Society of City and Regional Planners - ISOCARP). Efektem prac zespołu eksperckiego jest wydanie Zeszytu UPAT Szczecin 2009 pt. Perspektywy Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego w kontekście wyznaczników rozwoju funkcji metropolitalnych, infrastruktury komunikacyjnej oraz transgranicznego charakteru regionu. W dokumencie tym zdiagnozowano obecny stan powiązań pomiędzy ośrodkami tworzącymi SOM, a także wskazano pewne rekomendacje dla jego dalszego rozwoju w sferach transportowej, tożsamościowej oraz międzynarodowej.

W kwestii wizerunku i tożsamości eksperci zaproponowali przede wszystkim utworzenie katalogów przyrodniczych i kulturowych obejmujących miejscowe: ekosystemy, produkty żywnościowe, sztukę, architekturę, układy urbanistyczne i krajobrazy. Dodatkowo należy określić i zbudować regionalny program tożsamości bazujący na cechach charakterystycznych regionu, lokalnych aspiracjach i potencjale marketingowym. W dalszej części znalazły się rozwój postrzegania regionu metropolitalnego, jako tożsamości kulturowej, rozwój frontów wodnych i dziedzictwa przemysłowego, utrzymanie programu renowacji Śródmieścia w Szczecinie oraz większe wykorzystanie „wielkich

[31] Memorandum Finansowe Miasta Szczecin 2009, s. 40.
[32] Raport o stanie Miasta Szczecin 2008 r., s. 313.
[33] Ibidem.
[34] Ibidem.
[35] Ibidem.
[36] Ibidem.

obszarów urbanizacji". W sprawach transportu proponuje się, aby rozwój SOM-u następował poprzez budowanie policentrycznych struktur kooperacji przestrzennej z innymi miastami europejskimi, wzmocnienie dostępności i powiązań regionu metropolitalnego w kontekście europejskim oraz budowanie intermodalnego systemu transportu w oparciu o promocję zrównoważonego rozwoju. Najszerzej eksperci wypowiedzieli się w kwestii możliwości dalszego rozszerzania relacji międzyregionalnych przejawiających się w turystyce, żegludze śródlądowej, wiedzy, kulturze i współrządzeniu.[37]

Rysunek 5.5.1. Graficzny przegląd koncepcji Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego

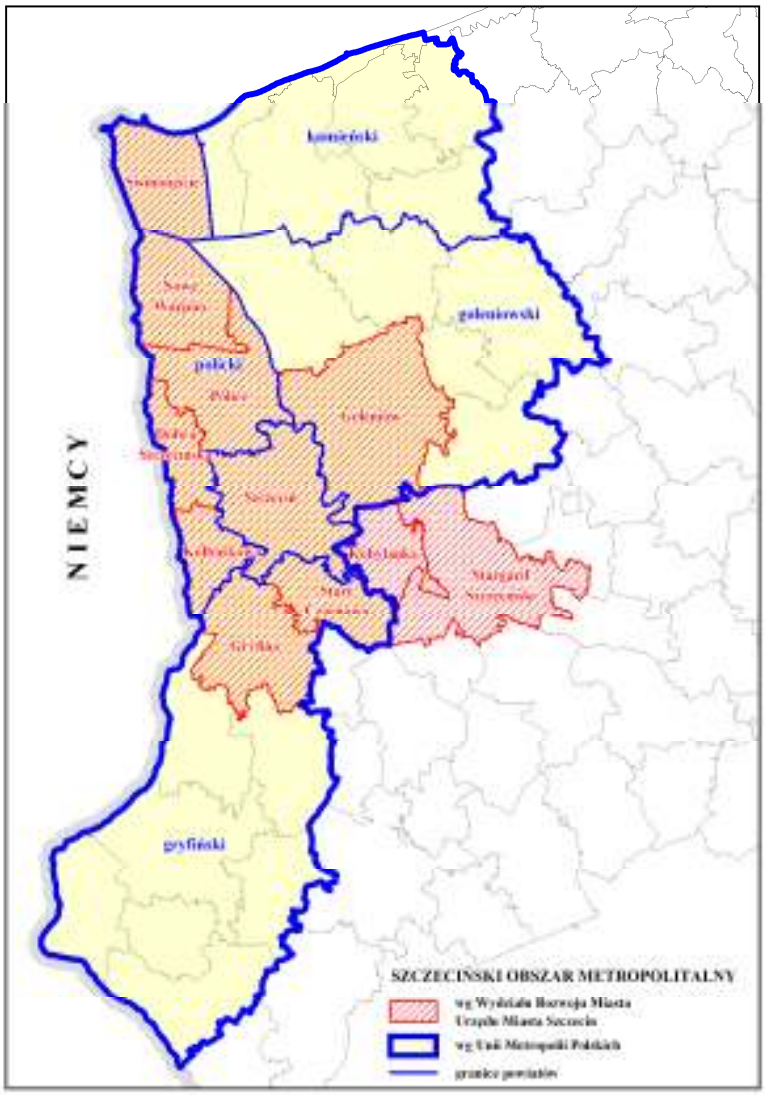

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Szczecin i dokumentów Wydziału Rozwoju Miasta.

Warunkiem wstępnym przy określaniu każdego obszaru metropolitalnego i niezbędnym później dla jego przestrzennego rozwoju jest infrastruktura komunikacyjna, na którą składa się przede wszystkim sieć komunikacyjna zintegrowana z europejską siecią transportową. Dla Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego najważniejsze są połączenia północ-południe (Skandynawia – Morze Adriatyckie) oraz wschód-zachód (Kaliningrad – Lubeka), zatem strategiczne znaczenie mają:

[37] Szerzej na ten temat można przeczytać we wspomnianym zeszycie UPAT.

- droga nr 3 Świnoujście – Szczecin i dalej do granicy państwa, będąca jednocześnie częścią korytarza CETC[38], stanowi najkrótsze połączenie regionów Morza Bałtyckiego i Morza Śródziemnego dla transportu towarów i pasażerów,
- droga nr 6 Gdańsk – Goleniów – Szczecin, będąca częścią międzynarodowej drogi E-28, jednakże swoimi technicznymi parametrami nie spełnia zaplanowanej funkcji łącznika pomiędzy transportem śródlądowym i drogowym,
- droga nr 10 Szczecin – Warszawa, której przeznaczeniem jest połączenie SOM ze stolicą kraju.

Transport samochodowy i jego infrastruktura są elementami wtórnymi dla pozostałych form transportu zbiorowego ludzi i cargo zlokalizowanych w SOM. Szczecin, będący swoistym centrum transportowym, poza wspomnianymi drogami pełni również istotną rolę w ruchu kolejowym, oferując połączenia z wszystkimi większymi miastami w Polsce oraz z Berlinem, Pragą, Sankt Petersburgiem i Budapesztem (choć nie wszystkie bezpośrednio). Pokrycie SOM siecią kolejową jest zadowalające, natomiast jej kiepski stan nie pozwala na szybkie przemieszczanie się pomiędzy niektórymi ośrodkami leżącymi na trasach Trzebież – Szczecin oraz Świnoujście – Szczecin – Wrocław. Dodatkowo Szczecin wraz ze Świnoujściem (Zespół portów Szczecin – Świnoujście) i mniejszym portem w Policach, zaspokajają potrzeby przedsiębiorstw zlokalizowanych w SOM i chcących korzystać z wymiany międzynarodowej towarów drogą morską (eksport towarów własnych za granicę i/lub import z innych państw) oraz w wymianie promowej ludzi. Ta brama do Regionu Bałtyckiego od południowej strony stanowi potencjalną szansę rozwoju wodnego transportu śródlądowego w obszarze metropolitalnym, ale z uwagi na zaniedbania infrastrukturalne konieczne są znaczące nakłady środków finansowych.

Inną funkcję w transporcie mieszkańców SOM z innymi miastami Polski oraz wybranymi stolicami Europejskimi pełni Goleniów i zlokalizowany tam Port Lotniczy. Jest to główny obiekt transportu lotniczego w Regionie Metropolitalnym, jednakże wciąż w fazie rozwoju. Zalecane jest tworzenie specjalnego systemu zachęt dla ukierunkowanego rozwoju, np. w postaci wolnego obszaru celnego albo specjalnych subsydiów na projekty wspomagające cele regionalne. Powinien zostać również sporządzony i stale aktualizowany plan zagospodarowania przestrzennego lotniska, który programowałby również aktywność portu lotniczego w zakresie działalności gospodarczej, turystyki, rekreacji i wydarzeń kulturalnych, jak: fotografia lotnicza, sporządzanie map, fotogrametria, pokazy i zloty lotnicze, wycieczki lotnicze, lekki przemysł i usługi lotnicze.

Pod względem zasięgu usług, jednostki osadnicze SOM można podzielić na:

1. ośrodek o znaczeniu ponadregionalnym, potencjalnym metropolitalnym – Szczecin wraz z ośrodkami dzielnicowymi i osiedlowymi,
2. ośrodek o znaczeniu regionalnym, ponadpowiatowym – Stargard Szczeciński,
3. ośrodki o znaczeniu subregionalnym, ponadgminnym – Goleniów, Gryfino, Police,
4. ośrodki o znaczeniu lokalnym, gminnym – Nowe Warpno, Dobra Szczecińska, Kołbaskowo, Kobylanka, Stare Czarnowo,
5. ośrodki wspomagające ośrodki gminne w zakresie usług podstawowych, krystalizujące sieć osadniczą (Przecław, Mierzyn, Dołuje, Bezrzecze, Tanowo, Kliniska, Mosty, Gardno).[39]

[38] CETC – Środkowo-Europejski Korytarz Transportowy, czyli forma współpracy poszczególnych krajów członkowskich Unii Europejskiej w procesie ulepszania sieci transportowej w celu stworzenia warunków dla znaczącego rozwoju gospodarczego miast europejskich.
[39] Koncepcja Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego, s. 98.

6. ośrodek wspomagający funkcje logistyczne, a szczególnie portowo – przeładunkowe w skali międzynarodowej – Świnoujście.

Należy brać pod uwagę również możliwość współpracy z ośrodkami niemieckimi (m.in. Ueckermunde, Eggesin, Torgelow, Pasewalk), które ze względu na swoje położenie wchodzą w obszar oddziaływania Szczecina. Zespół ekspercki UPAT zaproponował na przykład partnerstwo uniwersytetów Szczecina, Neubrandenburga, Greifswaldu i Stralsundu, które może prowadzić do utworzenia atrakcyjnych i unikalnych programów akademickich, szczególnie związanych z Regionem Bałtyku, jak gospodarka morska czy studia hydrologiczne, a także informatyka i biotechnologia.

Rysunek 5.5.2. Struktura sieci osadniczej i kierunki jej powiązań w Szczecińskim Obszarze Metropolitalnym

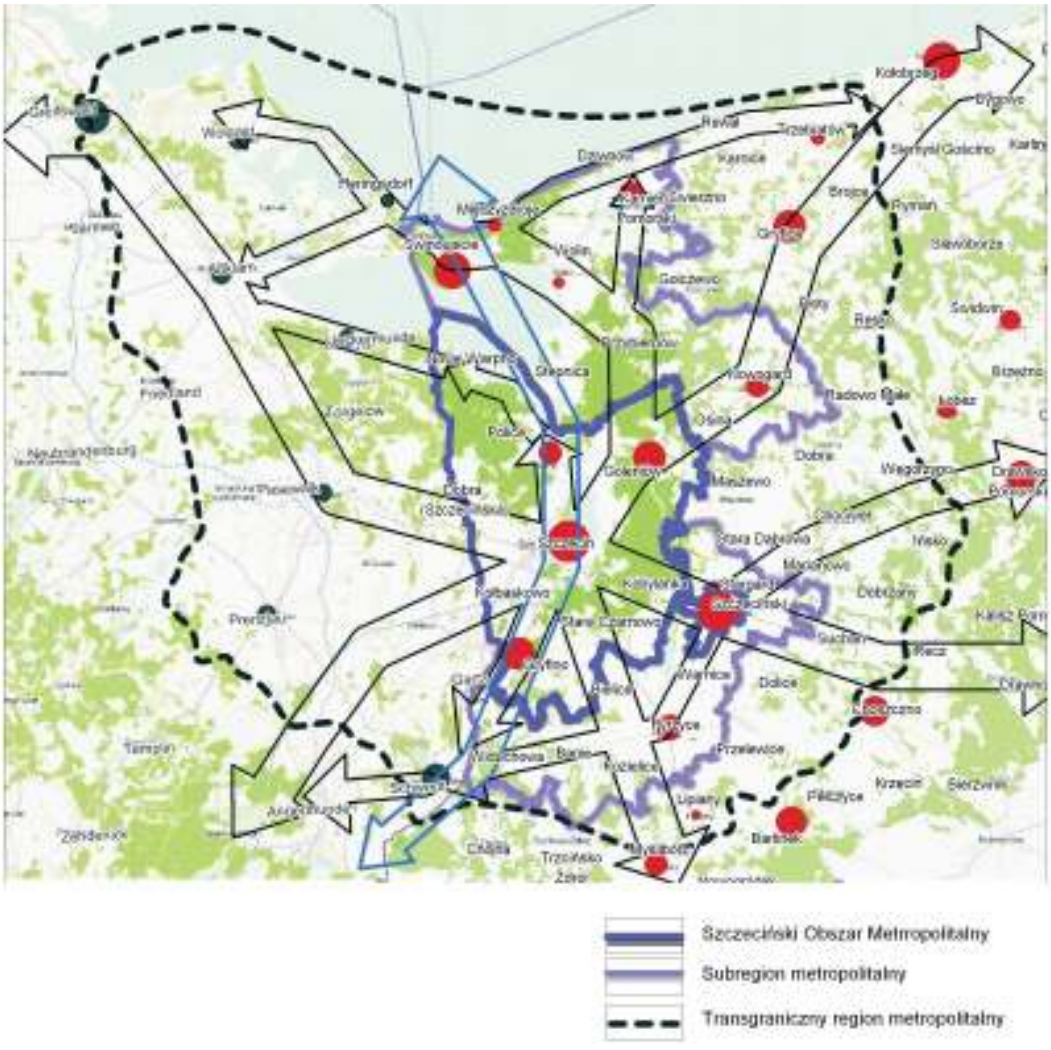

Źródło: Koncepcja Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego - synteza Szczeciński Obszar Metropolitalny.

Szczeciński Region Metropolitalny posiada nadzwyczajne zasoby naturalne w formie rozległych obszarów otwartych, bioróżnorodności i powierzchni wodnych. Elementem spajającym region jest korytarz Odra – Bałtyk i może on stanowić najbardziej znaczący symbol w skali kontynentalnej i międzynarodowej. Region posiada także wyróżniające się zasoby kulturowe w postaci dziedzictwa architektonicznego i urbanistycznego, historii, rolnictwa, przemysłu i gospodarki morskiej, różnorodnych tradycji i wydarzeń.

Tabela 5.5.1. Różnice pomiędzy delimitacją proponowaną przez Unię Metropolii Polskich a Regionalnym Biurem Gospodarki Przestrzennej Województwa Zachodniopomorskiego i stanowiskiem Gminy Miasto Szczecin

Unia Metropolii Polskich	Regionalne Biuro Gospodarki Przestrzennej WZ	Gmina Miasto Szczecin
Układ oparty na klasyfikacji NUTS (NTS3)	Układ oparty na gminach	Układ oparty na gminach
- Miasto Szczecin	- Miasto Szczecin	- Miasto Szczecin
- Miasto Świnoujście	- gmina Police	- gmina Police
- powiat goleniowski	- gmina Kobylanka	- gmina Kobylanka
- powiat gryfiński	- gmina Gryfino	- gmina Gryfino
- powiat kamieński	- gmina Kołbaskowo	- gmina Kołbaskowo
- powiat policki	- gmina Stare Czarnowo	- gmina Stare Czarnowo
	- gmina i miasto Stargard Szczeciński	- gmina i miasto Stargard Szczeciński
	- gmina Goleniów	- gmina Goleniów
	- gmina Dobra	- gmina Dobra
	- gmina Nowe Warpno	- gmina Nowe Warpno
		- Miasto Świnoujście
Pominięty Stargard Szczeciński zarówno miasto oraz gmina nieodzowne w poprawnym funkcjonowaniu przyszłego SOM	Uwzględnia Stargard Szczeciński – gminę i miasto	Uwzględnia Świnoujście z jego portowo – przeładunkową funkcją kluczową dla efektywnego transportu w ramach SOM
Pomija gminę Kobylanka, która pełni funkcję jednego z docelowych kierunków osiedlania	Uwzględnia gminę Kobylanka	
Uwzględnia Świnoujście z jego portowo – przeładunkową funkcją kluczową dla efektywnego transportu w ramach SOM	Pomija Miasto Świnoujście	

Źródło: Zestawienie stanowisk Unii Metropolii Polskich oraz Biura Planowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego a propozycji Miasta Szczecin.

W Szczecinie zlokalizowanych jest wiele podmiotów, przedsiębiorstw, instytucji i inicjatyw, które stanowią jednoznaczny dowód metropolitalnego znaczenia Miasta w regionie. Wśród takich metropolitalnych funkcji wyróżnić można:

- szkolnictwo wyższe – PAM, AM, ZUT, US, ZSB oraz kilkanaście uczelni niepaństwowych,
- kadra zarządzająca – zasób specjalistycznej siły roboczej posiadającej wykształcenie w kierunku zarządzania projektami i przedsiębiorstwami,
- usługi medyczne – specjalistyczne przychodnie i szpitale wyposażone w najnowocześniejszy sprzęt, punkt krwiodawstwa i bank krwi, wyrafinowane usługi nakierowane na urodę, odpoczynek oraz jakość życia (SPA, gabinety kosmetyczne),
- kultura na najwyższym poziomie – zwłaszcza Filharmonia, koncerty w Multipleksach, Najstarsze kino Pionier, możliwość spotkania i obcowania z gwiazdami Teatru, rosnące znaczenie jazzu i bluesa w muzycznym klimacie Szczecina i pojawiający się wybitni przedstawiciele tego gatunku na festiwalach, Muzeum Narodowe,
- komunikacja – węzeł komunikacji kolejowej i autobusowej,
- infrastruktura techniczna – posiadanie przez SEC udziałów w ciepłowniach poza Szczecinem,
- skłonności osadnicze mieszkańców (Dobra, Kołbaskowo i inne gminy ościenne jako sypialnie Szczecina).

Problemy

1. Wspomniany nieuregulowany stan prawny, jak i niejasności co do delimitacji powodują, że nie jest jasne jaką formę miałby przyjąć obszar metropolitalny. Wśród zgłaszanych propozycji są zarówno nowe twory administracyjne, jak powiat metropolitalny, a także dobrowolne organizacje współpracy międzygminnej. Samorządnym gminom trudno jest samoograniczać się w imię jakiegoś „bliżej nieokreślonego dobra wspólnego", natomiast nowy twór administracyjny nie będzie zależał od władz lokalnych, przez co pojawia się niebezpieczeństwo „odgórnego" sterowania tym procesem.
2. Z wyżej wymienioną kwestią związany jest problem osoby, która miałaby stać na czele tego obszaru. Osoby ankietowane wskazywały najczęściej prezydenta Szczecina lub prezydentów Szczecina i Świnoujścia, natomiast w opinii ekspertów obecnych na panelu powinien to być raczej marszałek województwa. Możliwe, że jeżeli obszar metropolitalny będzie luźnym tworem, to nie będzie takiego dylematu i utworzone stowarzyszenie będzie posiadało reprezentantów, którzy wybiorą swojego przewodniczącego (możliwe, że kadencyjnego).
3. Przedstawiona w diagnozie analiza Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego jest omówieniem tylko jednego z możliwych wariantów, jak mógłby on wyglądać. Aktualnie nie ma pewności, które gminy lub/i powiaty będą tworzyły SOM i jego skład wcale nie musi odpowiadać propozycji Unii Metropolii Polskich. O ostatecznym kształcie musi zadecydować porozumienie pomiędzy wieloma przedstawicielami władz oraz społecznościami lokalnymi, a to oznacza konieczność kompromisu, na który wiele stron nie jest gotowych.
4. Z tworzeniem obszaru metropolitalnego związane jest również prowadzenie spójnej polityki samorządów współuczestniczących. Z przeprowadzonych badań wynika, że do najtrudniejszych obszarów, jakie muszą zostać skoordynowane, należą: transport, planowanie przestrzenne, organizacja czasu wolnego, gospodarka odpadami, zaopatrzenie w wodę, utylizacja ścieków oraz edukacja. Możliwe jest, że ze względu na odmienne interesy wielu samorządów konieczne będzie wyodrębnienie obszarów, co do których autonomię zachowają ich samorządy i takich, które będą stanowiły część nowej aglomeracji. Oczywistym jest, że nie wszystkie gminy posiadają odpowiednie zasoby infrastrukturalne, finansowe lub kompetencyjne, żeby podejmować się pewnych sfer, dlatego też w procesie planowania strategicznych dokumentów gmin tworzących obszar metropolitalny powinna być zapisana większa współpraca i pomoc gminom bardziej ubogim. Takich projektów, na wzór programów SAPARD i PHARE, skierowanych do Polski z UE w latach 90` poprzedniego wieku, żadna z gmin zainteresowanych tworzeniem SOM jeszcze nie przygotowała. Zaniedbania są również na szczeblu krajowym, ponieważ Krajowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego pozostaje w sferze koncepcji.

Ocena

Szczecin jest oddalony od głównych miast na terenie Polski, jego położenie determinuje rolę wiodącą w regionie, który jest słabo zaludniony, o silnie rozproszonej sieci osadniczej i potrzebuje silnego ośrodka centralnego wspomaganego ośrodkami współpracującymi. Aglomeracja Szczecińska składająca się z miast i sieci osadniczej położonej wokół Szczecina, stanowi od lat współpracujący organizm. Hierarchia zespołów usługowych w sposób naturalny dzieli się na usługi podstawowe, równo rozlokowane w obszarze aglomeracji, usługi ponadpodstawowe zlokalizowane w miastach powiatowych i usługi regionalne i ponadregionalne skupione w mieście wojewódzkim i wydzielonych centrach regionalnych. Ta struktura, powstająca na przestrzeni dosyć długiego czasu, działa niezależnie od intencji administracji i systemu prawnego. Spontaniczny rozwój aglomeracji może być w pełni zrównoważony, ale może też wytwarzać napięcia i konflikty. Jednym z podstawowych może być pojmowana jednowymiarowo przez władze poszczególnych miast i gmin konkurencyjność.

Podejmowane przez władze państwowe inwestycje, głównie infrastrukturalne, wytwarzają napięcia pomiędzy obszarami. W gminach wiejskich, których rola producenta żywności dla miasta została zmarginalizowana, rodzą się potrzeby

urbanizacji i pozyskiwania nowych funkcji rozwojowych. Jednak do konkurowania w tej materii, w gminach wiejskich, a nawet małych miastach, brak jest odpowiednich zasobów własnych. Niska intensywność zabudowy podmiejskiej łagodzi niektóre potrzeby, ale wraz ze wzrostem intensywności zaludnienia konflikty w dostępności do infrastruktury i usług bytowych stają się barierą dla komfortu zamieszkiwania.

Naturalnym odruchem nowych mieszkańców i pracowników ośrodków produkcyjnych jest korzystanie z oferty sąsiadujących centralnych ośrodków usług ponadpodstawowych, nawet w zakresie najprostszych potrzeb. Monofunkcyjne obszary tworzą także nieznane uprzednio potrzeby komunikacyjne. Rozproszona zabudowa mieszkaniowa to wydłużanie dróg publicznych, realizowanych jako zadanie gminy lub prywatnych realizowanych na koszt mieszkańców, bez możliwości egzekucji wymogów standardu ich budowy i użytkowania. Podobnie wygląda problem zaopatrzenia w media i usługi oświaty, ochrony zdrowia czy pomocy społecznej. Do czasu, gdy nowi mieszkańcy są na tyle młodzi, że mogą pozwolić sobie na zaspakajanie swych potrzeb w niezbyt odległym mieście, braki w wyposażeniu suburbiów nie są bolesne. Ale wraz z upływem czasu problem będzie nabrzmiewał.

Dla Szczecina posiadającego tereny dla mieszkalnictwa, problem urbanizacji i migracji dobrze sytuowanych mieszkańców nie jest obojętny, ale też nie jest obojętne, że na terenach gmin ościennych znajdują się znaczne obszary pod inwestycje produkcyjne, dobrze skomunikowane z drogami krajowymi i międzynarodowymi, które mogą złagodzić problemy bezrobocia, powstającego w trakcie restrukturyzacji upadających tradycyjnych zakładów produkcyjnych.

W ostatecznym bilansie Miasto odczuwa deficyt terenów pod rozwój funkcji miejskich: tereny rolne, przeznaczone do urbanizacji są na ogół rozdrobnione, a ich właściciele oczekują ofert mieszkaniowych - najbardziej korzystnych. Dodatkowym problemem jest lokalizacja terenów przemysłowych w Mieście, konfliktowych komunikacyjnie, wymagających sporych nakładów na ich uzdatnienie i przez to mało atrakcyjnych dla inwestorów wdrażających nowoczesne technologie.

Z uwagi na wielkość miasta i jego położenie najkorzystniejszą koncepcją obszaru metropolitalnego jest struktura koncentryczna z gminami sąsiadującymi, powiększona o gminy sąsiadujące z torem wodnym obsługującym port w Szczecinie. Jest to związek funkcjonalny, oparty na rzeczywistym czynniku rozwojowym, pozwalający na równoważne korzyści zagospodarowania przestrzennego, rozwoju funkcji towarzyszących, jak i rozwoju społeczno-ekonomicznego. Znaczące rozszerzanie obszaru np. na powiaty sąsiadujące, zdominowałoby stosunkowo mały ośrodek centralny, wprowadzając do obszaru metropolii znaczne tereny leśne i rolne o zdecydowanie tradycyjnym sposobie wykorzystania, ze słabo rozwiniętym sektorem produkcji i usług.

Obszarem tradycyjnie ciążącym do Szczecina jako centrum funkcjonalnego są tereny gmin po stronie Niemiec, dla których nie powstał ośrodek konkurencyjny, a średnie miasta w tym regionie są dobrze skomunikowane ze Szczecinem i współpraca z historyczną stolicą jest dla nich racjonalna.

Można zatem stwierdzić, że współpraca między gminami a Miastem powinna i może mieć naturalne korzyści dla obu stron. Dla gmin korzyścią jest podłączenie się do infrastruktury i komunikacji publicznej, uzyskanie dostępu do usług komunalnych (edukacja, ochrona zdrowia, pomoc społeczna) lub ich wzmocnienie, a także uzyskanie pomocy w pozyskiwaniu inwestorów usług i produkcji.

Budowa obszaru metropolitalnego i utworzenie porozumień międzygminnych jest zatem możliwe niezależne od obowiązującego systemu prawnego. Niezbędne jest zatem zbadanie zakresu oddziaływania ośrodków wchodzących w skład aglomeracji i co najmniej zawarcie odpowiednich ustaleń w planie województwa, którego rola koordynacyjna nie zagraża suwerenności władz gmin, a może być podstawą do podejmowanych wspólnych inicjatyw.

6. Diagnoza w zakresie systemu zarządzania strategicznego Miasta

6.1. Struktura instytucjonalna samorządu miejskiego

6.1.1. Władza wykonawcza

Między polityką a administrowaniem w Mieście Szczecinie można doszukać się ścisłych powiązań. Administracja jest narzędziem władzy lokalnej, pozwalającym realizować jej politykę rozwoju, w tym m.in. skutecznie wypełniać wynikające z przepisów prawa zadania. Z drugiej strony, z założenia powinna być apolityczna, by bez większych zakłóceń funkcjonować dla zaspokajania potrzeb społeczności lokalnej.

W ostatnich latach, skład samorządowych organów wykonawczych ulegał częstym zmianom osobowym i politycznym. Niestabilność polityczna, w kontekście sprawowania władzy, utrudniała funkcjonowanie całego lokalnego systemu społeczno-gospodarczego. Obecnie organem wykonawczym w Szczecinie jest prezydent miasta Piotr Krzystek, wybrany w drugiej turze wyborów samorządowych w 2006 roku. Prezydent Miasta Szczecina wraz ze swoimi zastępcami, tj. Elżbietą Masojć, Aleksandrem Buwelskim, Beniaminem Chochulskim i Krzysztofem Soską, sprawuje funkcje kierownicze i zwierzchnie. Powołany na wniosek prezydenta Sekretarz Miasta Ryszard Słoka pełni funkcje koordynacyjne, natomiast Skarbnik Stanisław Lipiński jest odpowiedzialny za sprawy związane z polityką finansową.

Tabela 6.1.1. Prezydenci Miasta Szczecina od 1990 roku

Lp.	Prezydent Miasta Szczecina	Okres sprawowania urzędu	Poparcie ugrupowania politycznego w wyborach na urząd
1.	Jan Czesław Bielecki	18.06.1990 - 11.04.1991	Komitet Wyborczy
2.	Władysław Lisewski	22.04.1991 - 05.07.1994	Porozumienie Centrum
3.	Bartłomiej Sochański	05.07.1994 - 18.11.1998	Unia Wolności
4.	Marian Jurczyk	18.11.1998 - 24.01.2000	Ruch Patriotyczny Ojczyzna (blok prawicowy)
5.	Marek Koćmiel	24.01.2000 - 29.05.2001	Unia Wolności
6.	Edmund Runowicz	29.05.2001 - 21.11.2002	SLD-UP
7.	Marian Jurczyk	21.11.2002 -04.12.2006	Ruch Patriotyczny Ojczyzna (blok prawicowy)
8.	Piotr Krzystek	od 04.12.2006	Platforma Obywatelska

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BIP - Biuletynu Informacji Publicznej.

Działalność władzy prezydenckiej w Szczecinie, w okresie realizacji dotychczasowej Strategii Miasta, była nieciągła. Krótki okres sprawowania urzędu utrudniał realizację wielu programów o charakterze długoterminowym. Z uwagi na częste zmiany na stanowiskach lokalnych decydentów, zarządzanie Miastem odbywało się w skomplikowanych warunkach i ze zmienianym wciąż stylem działania.

Wykres 6.1.1. Liczba prezydentów miast i ich średni czas urzędowania w latach 1990-2010

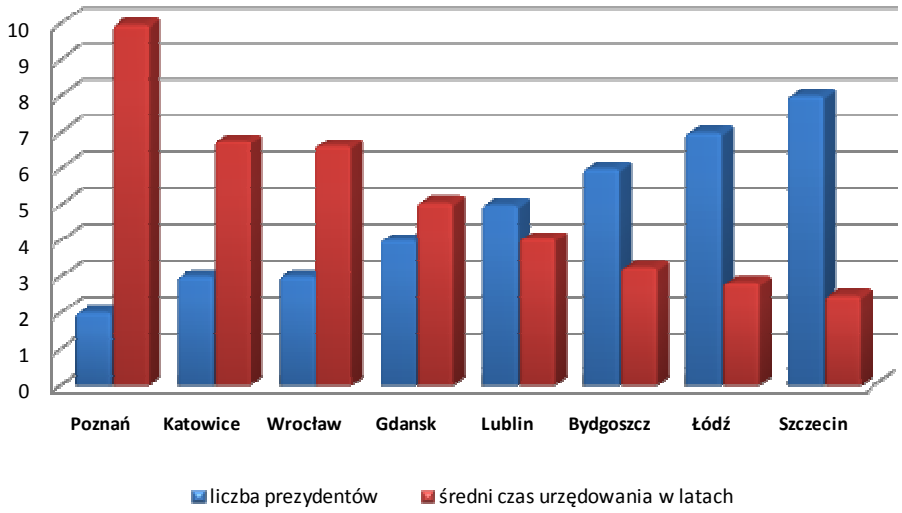

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BIP - Biuletynu Informacji Publicznej.

Analizując średni czas urzędowania prezydentów w porównywanych miastach wojewódzkich warto zwrócić uwagę, że miasta-liderzy, charakteryzują się zdecydowanie wyższą ciągłością władzy wykonawczej – w Poznaniu, Katowicach i Wrocławiu prezydenci pełnią funkcje od co najmniej dwóch kadencji.

6.1.2. Administracja i zarządzanie w urzędzie

O sprawności zarządzania Miastem w dużej mierze decydują struktury organizacyjne urzędu, który pomaga prezydentowi miasta wykonywać jego zadania. Obecnie w ramach struktury organizacyjnej Urzędu działają 24 wydziały i biura na prawach wydziałów oraz 5 biur na prawach samodzielnych referatów, a także Filia Urzędu zlokalizowana w prawobrzeżnej części Miasta. Do pozostałych form wykonywania zadań Miasta Szczecina zaliczyć należy jednostki organizacyjne w sferze oświaty, usług publicznych, pomocy społecznej, instytucji kultury, zakładów opieki zdrowotnej, a także służby, straże, inspekcje, spółki z udziałem miasta. Koordynowanie funkcjonowania oraz nadzór nad działalnością jednostek organizacyjnych sprawowane są w ramach poszczególnych wydziałów Urzędu Miasta. Ogólnie taka struktura ma wpływ na wydatki budżetowe, wśród których pokrywane są wynagrodzenia dla około 12 tys. pracowników zatrudnionych w sektorze publicznym. Samorząd Miasta jest wyłącznym właścicielem 10 spółek miejskich, a współudziałowcem w 14 innych spółkach wykonujących zadania publiczne[40]. W Biurze Prezydenta Miasta sprawowany jest nadzór właścicielski, w szczególności prowadzona jest analiza efektywności działania spółek prawa handlowego, w których Miasto ma swoje udziały lub akcje. Rozbudowana struktura administrowania działalnością samorządu miejskiego, jaka ma miejsce w przypadku ponad 400-tysięcznego Miasta, narażona jest na ryzyko mniejszej skuteczności w zarządzaniu. W Szczecinie zauważalne są wyróżniki charakterystyczne dla wielkomiejskich struktur organizacyjnych, takie jak dominacja podziałów branżowych, rozproszenie jednolitej problematyki w wielu komórkach organizacyjnych, wzajemne przerzucanie kompetencji, podporządkowanie jednostek i komórek o podobnej funkcji różnym organom zarządczym[41].

W rezultacie realizacji zapisów aktualizowanej strategii, w strukturę organizacyjną Urzędu Miasta Szczecina wpisana została komórka koordynująca działalność rozwojową. Umieszczony w strukturze organizacyjnej Wydział Rozwoju

[40] Materiały wewnętrzne Urzędu Miasta.
[41] Informacje zgromadzone techniką wywiadu w Urzędzie Miasta (wrzesień-październik 2009).

Miasta formalnie odpowiedzialny jest za planowanie i nadzór realizacji zadań prorozwojowych, w szczególności zadań dotyczących zapisów aktualizowanej strategii. Wydział ten ponadto odpowiada za koordynowanie prac na rzecz działań ogólnomiejskich, w szczególności dotyczących planowania inwestycyjnego, planowania przestrzennego, rewitalizacji obszarów miejskich, obsługi inwestorów. Z dotychczasowych opinii wynika, że wydział wpisuje się swoją działalnością bardziej w proces administrowania niż zarządzania, zwłaszcza gdy chodzi o zadania związane z wdrażaniem i monitoringiem realizacji zapisów strategii. Należy zaznaczyć, że we współczesnych warunkach zarządzania samorządem lokalnym nieodłącznym atrybutem staje się kompetentny, odpowiedzialny i wysoce profesjonalny system łączący administrowanie z zarządzaniem menedżerskim. Dość istotnym zadaniem komórki, poza już wyznaczonymi, powinno być także budowanie układów partnerskich z podmiotami zewnętrznymi w ramach realizacji zadań strategicznych.

Funkcjonalność struktury administracyjnej w Mieście Szczecinie uwarunkowana jest dostępem do informacji o realizowanych działaniach oraz komunikacją wewnętrzną. W Urzędzie Miasta występują trudności z przepływem informacji i dostępem do jej aktualnych źródeł. Komunikacja między wydziałami jest niewystarczająca. System zarządzania informacją jest mało skuteczny zarówno wewnątrz organizacji, jak i w komunikacji z otoczeniem. Organizacja struktury zarządzania Miastem potęguje problem związany z przepływem informacji między komórkami organizacyjnymi, bowiem w praktyce występuje pionowe przypisanie poszczególnych wydziałów zastępcom Prezydenta. Istnieje potrzeba wypracowania konkretnych procedur współdziałania, by zapobiec zagrożeniu niezdrową rywalizacją między wydziałami (bądź nawet pionami podporządkowanymi poszczególnym wiceprezydentom). Dodatkowym problemem może okazać się niewystarczająca gotowość pracowników do podejmowania działań niestandardowych, wybiegających poza typowy zakres obowiązków.

Obecny potencjał kadrowy urzędu oceniany jest wysoko, jednak zadowalający poziom profesjonalizmu urzędników jest obecnie w małym stopniu wykorzystywany w procesach zarządzania rozwojem lokalnym. Należy wspomnieć, że w minionych latach Miasto odnosiło sukcesy w tym obszarze na poziomie ogólnopolskim i nadal jest liderem w planowaniu inwestycyjnym, planowaniu finansowym oraz budżetowaniu zadaniowym. Miasto jest również liderem w planowaniu wieloletnim.

Na płaszczyźnie administrowania i załatwiania bieżących spraw interesantów urzędnicy mogą się pochwalić konkretnymi sukcesami. Prowadzone od kilku lat badania ankietowe, dotyczące sprawności i zaangażowania pracowników w obsługę interesantów wykazały, że sprawy w urzędzie, głównie w Biurze Obsługi Interesantów, są załatwiane dość szybko. Interesanci postrzegają urzędników jako osoby pracowite i chętne do załatwienia spraw urzędowych, a sam proces załatwienia spraw jest oceniany jako uczciwy. Krytyka natomiast dotyczy kwestii organizacyjnych, w szczególności związanych z kolejkami przy załatwieniu spraw oraz godzinami otwarcia urzędu[42].

W tym miejscu można odnieść się także do wyników badań ankietowych przeprowadzonych na grupie przedsiębiorców i mieszkańców w ramach procedury aktualizacji Strategii Miasta Szczecina[43]. Analiza kwestii dotyczących oceny obsługi administracyjnej w Urzędzie Miasta pozwala sformułować wnioski potwierdzające wcześniejsze oceny. Ankietowani bowiem korzystnie ocenili funkcjonowanie administracji w Urzędzie Miasta Szczecina.

Większość przedsiębiorców (56%) pozytywnie ocenia obsługę przez urzędników. Natomiast około jedna czwarta respondentów sektora gospodarczego jest niezadowolona (27%) a niewiele mniej ankietowanych nie ma zdania na ten temat (17%). W odniesieniu do analizy przeprowadzonej na grupie mieszkańców można sformułować podobne, choć mniej optymistyczne konkluzje. Mniej niż połowa respondentów uważa, że obsługa jest na dobrym lub bardzo dobrym

[42] Raporty na temat badania opinii interesantów dotyczącego pracy Urzędu Miasta Szczecina (przeprowadzonego w dniach: 17-24 lipca 2007, 5-14 grudnia 2007 roku, 9-17 czerwca 2008, 13-20 listopada 2008).
[43] Analizę dokonano oddzielnie na dwóch grupach respondentów, tj. przedsiębiorcach (77 osób, stanowiących 13% badanych respondentów) oraz mieszkańcach (501 podmiotów, stanowiących 86% badanych respondentów).

poziomie (42%), o połowę mniej respondentów przeciwnie ocenia ją źle lub bardzo źle (21%), a znaczna grupa badanych nie ma zdania na ten temat (aż 38%).

Wykres 6.1.2. - Ankieta przedsiębiorcy: Jaka jest ocena obsługi administracyjnej Urzędu Miasta Szczecin?

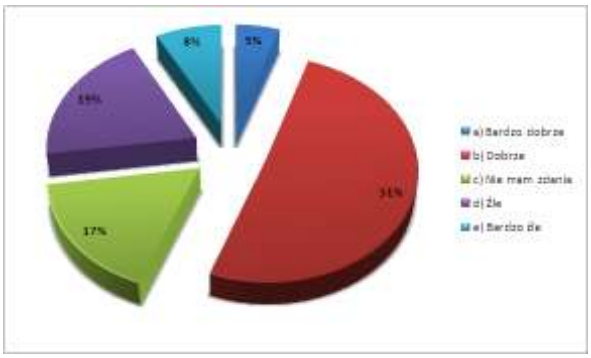

Wykres 6.1.3. - Ankieta mieszkańcy: Jak ocenia Pan/Pani obsługę administracyjną w Urzędzie Miasta Szczecin

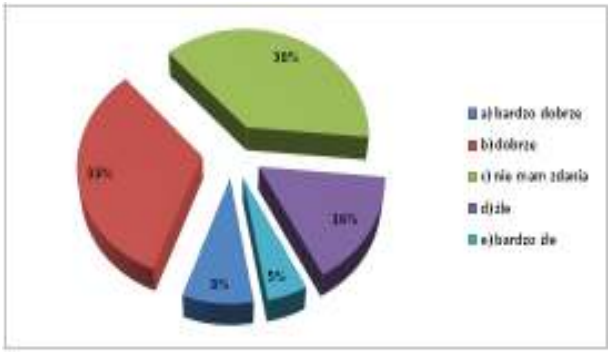

6.1.3. Organ stanowiący i prace legislacyjne

Wpływ na sprawność zarządzania Miastem ma Rada Miasta Szczecin. Rada Miasta działa kadencyjnie, jest oceniana w trakcie wyborów i zmienia się co cztery lata. Funkcje rady polegają m.in. na stanowieniu lokalnego prawa i kontrolowaniu działalności Prezydenta Miasta, gminnych jednostek organizacyjnych oraz jednostek pomocniczych gminy.

Obecnie w skład Rady Miasta Szczecina wchodzi 31 radnych. Polityczną formą organizacji radnych są kluby tworzone przez minimum czterech członków w celu realizacji wspólnych zamierzeń. Zaznaczyć trzeba, że w odróżnieniu od braku stabilności politycznej organów wykonawczych, w Radzie Miasta można zauważyć większą ciągłość struktur decyzyjnych. W analizowanym czasie znamiennym jest również fakt braku wypełniania równocześnie zadań wykonawczych - przez Prezydenta i stanowiących – przez Radę Miasta, w ramach tej samej opcji politycznej (za wyjątkiem Prezydentury E. Runowicza i P. Krzystka).

Tabela 6.1.2. Okresy kadencji Klubów Radnych Rady Miasta Szczecin

Lp.	Okres kadencji	Kluby Radnych Rady Miasta	Liczba radnych
1.	1994 - 1998	21 z listy Sojuszu Lewicy Demokratycznej	60
		16 z listy Unii Wolności	
		11 z listy Szczecińskiego Porozumienia Samorządowego	
		5 z listy Bezpartyjnego Bloku Wspierania Reform	
		4 z listy Samorządów Osiedlowych	
		3 z Ligi Zachodniopomorskiej	
2.	1998 - 2002	24 z listy Sojuszu Lewicy Demokratycznej	60
		21 z listy Akcji Wyborczej Solidarność	
		8 z listy Unii Wolności	
		6 z listy Niezależnego Ruchu Mariana Jurczyka	
		1 z listy Komitetu "Osiedlowców"	
3.	2002 - 2006	9 z listy Sojuszu Lewicy Demokratycznej	31
		5 z listy klubu „Od Nowa"	
		5 z list Platformy Obywatelskiej, Prawa i Sprawiedliwości	
		12 Radnych niezrzeszonych	
4.	2006 - 2010	16 z listy Platformy Obywatelskiej	31
		9 z listy Prawa i Sprawiedliwości	
		5 z listy Lewicy i Demokratów	
		1 Radny niezrzeszony	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BIP - Biuletynu Informacji Publicznej.

Organami wewnętrznymi Rady Miasta o charakterze opiniodawczo-doradczym są Komisje Rady Miasta. Od początku kadencji funkcjonuje stała Komisja Rewizyjna oraz 8 Komisji tematycznych, m.in. w dziedzinie rozwoju, promocji, gospodarki morskiej, gospodarki komunalnej, ochrony środowiska, budownictwa, mieszkalnictwa, edukacji, kultury, sportu zdrowia, pomocy społecznej, bezpieczeństwa publicznego. Na koniec kadencji 2002-2006, w ramach odbytych 1 471 posiedzeń, Komisje podjęły 524 stanowiska i wystąpiły z 393 wnioskami.

Jakość legislacyjna prac Rady Miasta wyrażać się może w zgodności stanowionego prawa lokalnego z aktami wyższego rzędu. Poprawność legislacyjna Rady Miasta Szczecin w odniesieniu do ostatnich lat jest dobra. Średnio na ponad 1 000 uchwał podejmowanych przez Radę Miasta w kolejnych kadencjach ograny nadzoru uchylały nie więcej niż 1,7% aktów stanowionego prawa[44].

Tabela 6.1.3. Uchwały w poszczególnych kadencjach Rady Miasta

Lp.	Okres kadencji RM	Ilość projektów uchwał przekazanych do Biura Rady Miasta	Ilość podjętych uchwał przez Radę Miasta	Ilość uchylonych uchwał przez organ nadzoru
1.	1994-1998	bd.	629	bd.
2.	1998-2002	1268 (w tym 1131 projektów Prezydenta i jego Zastępców)	1268	17 uchwał uchylonych w całości i 10 uchwał uchylonych w części
3.	2002-2006	1305 (w tym 1016 projektów Prezydenta i jego Zastępców)	1187	10 uchwał uchylonych w całości i 10 uchwał uchylonych w części
4.	2006-2010 (stan na X 2009)	1077 (w tym 890 projektów Prezydenta i jego Zastępców)	1008	7 uchwał uchylonych w całości i 7 uchwał uchylonych w części

Źródło: Opracowanie własne na podstawie materiałów wewnętrznych Rady Miasta Szczecina.

W komunikacji zewnętrznej Rady Miasta istnieją elementy dobrze rozwinięte, takie jak: informacja o pracach Rady, terminy i tematyka posiedzeń komisji, transmisje z sesji, wykaz wszystkich uchwał. Atutem była również gotowość do podejmowania trudnych uchwał, dotyczących decyzji zmieniających wizerunek Szczecina oraz przygotowanie do pracy i współdziałania. Pomimo wielu zmian politycznych praca merytoryczna Rady Miasta w wymienionych kadencjach odbywała się w sposób nieprzerwany, a prace Rady zmierzały do tworzenia spójnych planów, dających zarówno efekty bieżące, jak i dotyczące przyszłości Szczecina.

Gotowość radnych do współdziałania można również odnieść do obszaru współpracy z radami osiedli. Na terenie Szczecina funkcjonuje 37 rad osiedlowych, których szczególna rola ujawnia się w procesach identyfikowania ważniejszych problemów i oczekiwań społecznych, jak i w reprezentowaniu interesów mieszkańców wobec organów władzy Miasta. Ocena współpracy Rady Miasta z radami osiedlowymi jest zróżnicowana i zależy zarówno od aktywności konkretnych samorządów osiedlowych, jak również od skłonności i otwartości na inicjatywy oddolne poszczególnych komisji i radnych. Platforma współpracy między radnymi a radami osiedli sprowadza się m.in. do opiniowania projektów budżetu i wieloletnich programów inwestycyjnych Miasta, a także zagospodarowania terenu i realizowania wykonywanych przez Miasto zadań. Rady osiedlowe w tych aspektach odznaczają się znacznym zaangażowaniem i dużą aktywnością. Ocenę współpracy można odnieść także do charakteru czy położenia przestrzennego samorządów osiedli. Dla rad osiedlowych z centrum Miasta charakterystyczne jest rozwiązywanie problemów jednostkowych, podczas gdy rady osiedli peryferyjnych funkcjonują jak jednostka, przy pomocy której można rozwiązać problemy dotyczące dużej części, a nawet całego osiedla. Ocena współpracy Rady Miasta z radami osiedli wymaga dodania, że istnieje potrzeba wzmocnienia prestiżu i odpowiedzialności rad np. poprzez wydzielenie w sferze zadań inwestycyjnych

[44] Materiały wewnętrzne Rady Miasta Szczecina.

obszaru, w którym opinia rad osiedli miałaby zdecydowanie większe znaczenie, a co za tym idzie wzmocniłaby rolę i poczucie zaangażowania mieszkańców w sprawy Miasta[45].

Jednym z podstawowych wyznaczników społeczeństwa obywatelskiego jest świadome uczestnictwo w życiu społecznym. Wskaźnikiem aktywności mieszkańców w życiu społecznym jest m.in. udział w wyborach i referendach. Kształtowanie się frekwencji wyborczej w Szczecinie można ocenić przez pryzmat wyborów parlamentarnych i samorządowych.

Tabela 6.1.4. Frekwencja wyborcza w Szczecinie na tle wybranych miast Polski

Rodzaj i rok wyborów	Okres	Szczecin	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowice	Lublin	Łódź	Poznań	Wrocław	Województwo	Polska
Parlamentarne	2001	**43,40%**	46,53%	47,56%	44,90%	48,09%	48,54%	52,27%	46,92%	43,53%	46,29%
	2005	**38,26%**	37,98%	44,01%	41,04%	42,89%	43,62%	47,23%	41,73%	37,23%	40,57%
	2007	**61,43%**	62,27%	67,47%	62,09%	62,84%	63,00%	69,08%	65,81%	51,86%	53,88%
	2007 / 2001	**41,54%**	33,83%	41,86%	38,29%	30,67%	29,79%	32,16%	40,26%	19,14%	16,40%
Prezydenckie	2000	**61,24%**	64,96%	65,67%	60,78%	61,42%	64,57%	68,05%	61,99%	60,14%	61,12%
	2005 (I tura)	**54,98%**	54,99%	61,36%	54,58%	57,51%	53,82%	59,42%	57,04%	46,79%	49,74%
	2005 / 2000	-10,22%	-15,35%	-6,56%	-10,20%	-6,37%	-16,65%	-12,68%	-7,99%	-22,20%	-18,62%
Samorządowe	2002	**32,15%**	28,23%	34,64%	32,91%	33,79%	25,81%	34,67%	32,95%	43,61%	44,12%
	2006	**42,86%**	38,24%	44,40%	37,99%	41,53%	36,38%	42,85%	40,04%	45,60%	45,99%
	2005 / 2002	**33,31%**	35,46%	28,18%	15,44%	22,91%	40,95%	23,59%	21,52%	4,56%	4,24%
Europarlamentarne	2004	**25,01%**	25,06%	31,73%	28,29%	29,26%	24,60%	30,91%	29,72%	18,83%	20,87%
	2009	**28,64%**	33,31%	38,97%	33,84%	33,31%	32,25%	37,71%	35,23%	21,48%	24,53%
	2009 / 2004	**14,51%**	32,92%	22,82%	19,62%	13,84%	31,10%	22,00%	18,54%	14,07%	17,54%
Referendum ogólnokrajowe	1997*	**40,54%**	44,13%	47,91%	40,84%	43,95%	46,09%	47,69%	35,83%	40,54%	42,86%
	2003	**64,84%**	65,74%	68,46%	66,73%	66,17%	64,32%	68,78%	67,34%	58,47%	58,85%
	2003 / 1997	**59,94%**	48,97%	42,89%	63,39%	50,56%	39,55%	44,22%	87,94%	44,23%	37,31%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie materiałów Państwowej Komisji Wyborczej.

* - dane dla województw (49)

Uczestnictwo w wyborach do parlamentu w pełni odzwierciedla poziom świadomości obywatelskiej, gdyż wymaga skonfrontowania programu wyborczego kandydatów z poglądami i potrzebami mieszkańców. Należy wskazać, że frekwencja w Szczecinie w tych wyborach odznacza się wzrastającą tendencją (od 43% w 2001 roku do 61% w 2007 roku). Niemniej jednak, mieszkańcy Szczecina w porównaniu do mieszkańców pozostałych miast o podobnym potencjale społecznym, stanowią najmniejszą grupę wyborców.

Jeszcze bardziej miarodajne powinny być wyniki frekwencyjne w wyborach samorządowych. Samorządność terytorialna i decentralizacja powinny być niezbędnymi warunkami idei społeczeństwa obywatelskiego. Wybory samorządowe dają bowiem możliwość bezpośredniego wpływu na kreowanie warunków do realizacji interesów społeczności lokalnej. Tymczasem udział obywateli w wyborach samorządowych jest zdecydowanie mniejszy niż w wyborach parlamentarnych (w 2002 roku – 32%, zaś w 2006 roku 43%). Zadawalającym może być jedynie fakt, że Szczecin w porównaniu do innych miast osiąga w tych wyborach jedne z najlepszych wyników.

Wciąż małą frekwencją odznaczają się wybory do Parlamentu Europejskiego. Zarówno w Szczecinie, jak i w całej Polsce aktywność obywateli uprawnionych do głosowania jest mniejsza o połowę w stosunku do frekwencji wyborców w wyborach parlamentarnych.

[45] Materiały wewnętrzne Rady Miasta Szczecin

6.1.4. Decyzje rozwojowe oraz działalność informacyjna w kontekście zaspokajania potrzeb mieszkańców

Kontakty władz samorządowych ze społecznością lokalną odbywają się zarówno w ramach działalności zinstytucjonalizowanej (m.in. poprzez rady osiedli, organizacje społeczne, zrzeszenia gospodarcze), jak i w ramach bezpośrednich spotkań władz Miasta z mieszkańcami (dyżury przedstawicieli samorządu lokalnego, przyjmowanie wniosków lub skarg). Choć w kontaktach władz samorządowych z obywatelami Szczecina nastąpiła w ostatnich latach dość znaczącą poprawa, to i tak wciąż zauważalne są istotne dysfunkcje[46].

Wciąż panuje przekonanie, że władze Miasta podejmują działania dotyczące rozwoju społeczno-gospodarczego bez wcześniejszego zbadania opinii i potrzeb szczecinian. Chodzi przede wszystkim o duże projekty inwestycyjne, których skutki i efekty będą odczuwalne w przyszłości. Decyzje dotyczące takich przedsięwzięć powinny być poprzedzone szerokimi konsultacjami społecznymi. Na przestrzeni ostatnich lat było zbyt mało działań zmierzających do poprawy kontaktu ze szczecińską społecznością. Zauważalna jest zatem potrzeba funkcjonowania systemu badania opinii i potrzeb lokalnych, który z jednej strony informowałby o przedsięwzięciach rozwojowych, a z drugiej pełnił funkcję narzędzia sondażowego. Alternatywą dla takiego rozwiązania organizacyjnego mogłoby być korzystanie z działalności tzw. biura badania opinii lokalnych, działającego poza strukturami urzędu.

Istotnym atutem jest rozbudowana informacja o Mieście, dostępna na stronach internetowych[47]. Urząd Miasta Szczecina posiada własną infrastrukturę teleinformatyczną, przygotowaną do gromadzenia i przetwarzania danych. W jej ramach publikowane są wiadomości, dotyczące zarówno bieżących wydarzeń w Mieście, jak i informacji z zakresu działalności finansowej i administracyjnej. Na bazie infrastruktury teleinformatycznej została stworzona lokalna sieć, tzw. internetowy serwis informacyjny UMiNET, z którego korzystać mogą wyłącznie pracownicy Urzędu Miasta. Poza tym, w sieci internetowej istnieje oficjalny serwis informacyjny Urzędu Miasta (www.szczecin.pl) oraz portal Miasta Szczecina (www.szczecin.eu). Oba serwisy stanowią kompendium wiedzy o Mieście, choć każdy z nich zawiera informacje o innym charakterze. Funkcjonuje również serwis miejski poświęcony organizacjom pozarządowym (www.platany.org) w ramach Szczecińskich Spotkań Organizacji Pozarządowych „Platany". Jako niewątpliwą korzyść należy ponadto ocenić możliwość załatwienia i śledzenia postępu w załatwieniu spraw przez interesantów w ramach usług e-Urzędu (strony internetowej). Działający od dwóch lat e-Urząd pozwala załatwić sprawy mieszkańcom niezależnie od pory dnia i miejsca pobytu.

W celu uproszczenia systemu zaspokajania potrzeb mieszkańców w Szczecinie funkcjonuje Biuro Obsługi Interesantów, którego zakres działania jest wciąż modyfikowany. Działające ponad 10 lat biuro jest wyposażone w stanowiska najczęściej odwiedzane przez interesantów wydziałów i biur, dzięki czemu mogą oni załatwić większość spraw w jednym miejscu, bez konieczności szukania właściwej komórki w budynku Urzędu. Działalność informacyjno-organizacyjną biura można uznać jako stale doskonalącą się w poprawie jakości i komfortu obsługi poprzez profesjonalizm i skrócenie czasu obsługi, pełną jawność kontaktu z urzędnikiem oraz poprawę warunków technicznych pracy. Ważną inicjatywą było również otwarcie Centrum Obsługi Przedsiębiorców w formule tzw. „jednego okienka", załatwiającego na miejscu sprawy ZUS, KRUS i US[48].

Oprócz działalności informacyjnej i innych inicjatyw mających na celu skuteczniejsze zaspokajanie potrzeb mieszkańców, Miasto podejmowało szereg prac związanych z poprawą obsługi. Za tę działalność Urząd otrzymał wiele

[46] Przykładem może być Badanie opinii Mieszkańców na temat Szczecina (18-30 września 2007).
[47] Por.www.szczecin.pl, www.szczecin.eu.
[48] Raporty na temat badania opinii interesantów dotyczącego pracy Urzędu Miasta Szczecina (przeprowadzonego w dniach: 17-24 lipca 2007, 5-14 grudnia 2007 roku, 9-17 czerwca 2008, 13-20 listopada 2008).

nagród i wyróżnień, tym samym poprawie ulegał jego wizerunek. Wśród ważniejszych wyróżnień wymienić należy m.in.[49]:

- Tytuł i certyfikat „Gmina Fair Play 2006" dla Miasta Szczecina,
- Nagroda za Najlepiej Oświetloną Gminę i Miasto roku 2006 dla Urzędu Miasta Szczecina,
- Certyfikat ISO 9001:2000,
- Certyfikat "Przejrzysta Polska" dla Urzędu Miasta Szczecina,
- Wyróżnieni w konkursie "Grunt na medal",
- BOI przykładem „Dobrych Praktyk zarządzania w samorządzie terytorialnym",
- I miejsce w rankingu "Profesjonalna gmina przyjazna inwestorom",
- EUROPRODUKT 2004 dla magistratu,
- Nagroda Złotej @ 2001 za najlepszy serwis www w kategorii dużych miast,
- Wyróżnieni w konkursie „Samorządowa Lilia".

6.1.5. Miasto jako przedmiot i podmiot działań promocyjnych

Działania promocyjne podejmowane w Szczecinie mają charakter ciągły i obejmują różne środki przekazu. W mieście prowadzi się równocześnie promocję o charakterze wewnętrznym, jak i zewnętrznym. Celem promocji wewnętrznej jest wzmacnianie więzi społecznych i utrwalenie poczucia przywiązania oraz zadowolenia mieszkańców ze Szczecina jako miejsca, w którym żyją. Promocja zewnętrzna Miasta przejawia się w działaniach, których odbiorcami są głównie osoby odwiedzające Szczecin, inwestorzy i mieszkańcy sąsiednich gmin oraz osoby utrzymujące sporadyczny kontakt. Ogólnie w ramach działań promocyjnych w Mieście podejmowane są: działania informacyjne, działania mające na celu pozyskiwanie inwestorów zewnętrznych oraz wspieranie lokalnej przedsiębiorczości, działania dotyczące kultury i turystyki. Aktywność promocyjna Miasta przyjmuje różne formy, m.in.: udział w imprezach wystawienniczych, udział w sesjach i seminariach naukowych, zamieszczanie materiałów i artykułów o charakterze informacyjnym w prasie polskiej i zagranicznej, prezentacja osiągnięć w znaczących ośrodkach europejskich, opracowanie materiałów promocyjnych i ofert inwestycyjnych.

Zagadnieniami promocyjnymi w chwili obecnej zajmuje się jedna wyodrębniona w strukturze organizacyjnej komórka. Biuro Promocji i Informacji współpracuje ze wszystkimi wydziałami Urzędu Miasta (np. w przedsięwzięciach dotyczących współorganizowania imprez sportowych, w podejmowaniu działań promujących kulturę, we współudziale w imprezach kulturalnych, czy prowadzeniu spraw związanych z imprezami masowymi i rozrywkowymi), chociaż współpraca ta jest przez poszczególne wydziały oceniana różnie (np. w zakresie koordynacji działań czysto marketingowych z promocją turystyczną, promocją przez sport, kulturę itd.).

W ostatnich latach nastąpiła wyraźna poprawa w zakresie promocji (w rankingu „Rzeczpospolitej", w roku 2007, Szczecin znalazł się na 5 miejscu pod względem wydatków promocyjnych, wyprzedzając Kraków i Poznań)[50]. Korzystnie należy ocenić podejmowanie nowych inicjatyw, wykraczających poza tradycyjne (popularne) ramy marketingu miejskiego (m.in. organizowanie własnych spotkań biznesowych, lobbing w polskich i zagranicznych środowiskach biznesowych). Choć dziś jeszcze trudno mówić o spektakularnych efektach w tym obszarze, to na pewno pozytywnym przejawem jest chęć i gotowość reprezentantów Miasta do podejmowania oraz rozszerzania wspomnianych działań.

W celu wyraźnego zaznaczenia Szczecina na mapie Polski i Europy podjęto decyzję o wykreowaniu marki Miasta i wdrożeniu długofalowego planu zarządzania nią. W rezultacie podjętych prac stworzono spójną koncepcję wizerunkową

[49] Raporty o stanie Miasta Szczecin.
[50] K. Ostrowska: Samorządy doceniły znaczenie promocji. Rzeczpospolita 13.07.2007 wyd. 4258, dodatek.

Szczecina - „Floating Garden", określono strategię marki Miasta oraz opracowano katalog marki. W ten sposób Miasto zaakcentowało swoje indywidualne i niepowtarzalne cechy, usystematyzowało zasady prezentacji i komunikowania, a także zaprojektowało system identyfikacji wizualnej. Na zbudowanie „Floating Garden" - miasta pływającego ogrodu - wyznaczono czas do 2050 roku.

Urząd Miasta korzysta ze standardowych form promocji. Często stosowaną formą jest reklama i bilboardy wykorzystywane do informowania o atrakcyjnych wydarzeniach w Szczecinie. Poza tym w polityce informacyjnej stosuje się takie formy marketingu, jak: Internet, outdoor, plakaty, ulotki, foldery o mieście, informatory gospodarcze dla przedsiębiorców, katalogi ofert, promocję wydawniczą, promocję telewizyjną, prezentacje multimedialne, udział w targach, public relations i publicity. Na uwagę zasługuje fakt, że stosowanie powyższych instrumentów, od czasu powstania koncepcji wizerunkowej Szczecina jest w pełni spójne i służy kompleksowemu systemowi rozpoznawania Miasta. Ponadto szerokie spektrum wykorzystywanych narzędzi przekłada się na wspieranie finansowe lub organizacyjne imprez i konferencji, przyznawanie patronatu Prezydenta Miasta w przedsięwzięciach, których charakter i ranga stwarza możliwość kreowania pożądanego wizerunku Miasta, współpracę partnerską z innymi miastami oraz umacnianie roli Szczecina w strukturach regionalnych i euroregionalnych. Do ważniejszych projektów i wydarzeń promujących Miasto należy zaliczyć[51]:

- The Tall Ships' Races - zlot żaglowców,
- Pekao Szczecin Open - międzynarodowy turniej tenisowy,
- Szczecin Open Golf Binowo,
- Spotkania Organizacji Pozarządowych POD PLATANAMI,
- Spotkania Organizacji Pożytku Publicznego „Stwarzaj Szczecin – daj z siebie 1%",
- „Szczecin Miasto Mistrzów Świata",
- Pedros Cup - mityng lekkoatletyczny,
- Koncerty w Ogrodzie Różanym,
- Flis Odrzański,
- Sail Szczecin „Dni Morza",
- Dni województwa,
- British Day,
- Zachodniopomorskie Noble,
- Targi turystyki (ITB Berlin, Targi Wiatr i Woda),
- Targi gospodarcze (zagraniczne: MIPIM w Cannes, Targi Gospodarcze w Greifsaldzie, Targi Gospodarcze w Torgelow, Exporeal – Monachium; krajowe: Budgryf, Targi Nieruchomości i Inwestycji, Targi Mieszkaniowe).

W kontekście powyższego można uznać, że Miasto systematycznie poprawia politykę promocyjną. Organizowanie działań informacyjnych i działalność wydawnicza spotykają się z coraz większym uznaniem. Z drugiej jednak strony problemem jest wciąż mała promocja konkretnych inicjatyw władz lokalnych i urzędników. O działalności w tym zakresie oraz o pozytywnych efektach, jakie uzyskuje Miasto, mówi się mało. Zauważalny jest również problem na styku „urząd – prasa lokalna".

[51] Raport o stanie miasta Szczecin 2008.

6.2. Zarządzanie finansami Miasta Szczecin

6.2.1. Dochody Miasta

Szczecin, podobnie jak pozostałe jednostki samorządu terytorialnego (JST) w Polsce, nie posiada pełnej samodzielności dochodowej, której stopień kształtowany jest zasadniczo przez zapisy ustawy z dnia 30 czerwca 2005 roku o finansach publicznych[52] oraz ustawy z dnia 13 listopada 2003 roku o dochodach jednostek samorządu terytorialnego. Zakres władztwa podatkowego Szczecina wyraża się w[53]:

- określaniu stawek podatków i opłat lokalnych (kompetencje Rady Miasta) w granicach stawek ustawowych;
- podejmowaniu decyzji w zakresie stosowania indywidualnych ulg podatkowych, zwolnień podatkowych i umorzeń podatków w ramach kompetencji ustawowych przypisanych gminom;
- określaniu zasad gospodarowania mieniem komunalnym (kompetencje Rady Miasta);
- ustalaniu stawek za dzierżawę gruntów komunalnych oraz ustalaniu stawek za dzierżawę nieruchomości komunalnych w celu umieszczania reklam (kompetencje Prezydenta Miasta).

Stopień samodzielności dochodowej Miasta odzwierciedla struktura jego dochodów (m.in. udział dochodów własnych w kwocie dochodów ogółem, relacja dochodów bieżących do dochodów majątkowych). Problematyczne z punktu widzenia zarządzania finansami JST jest ujęcie dochodów własnych w rozumieniu ustawy z dnia 13 listopada 2003 roku o dochodach jednostek samorządu terytorialnego, która traktuje dochody z tytułu udziałów w podatkach PIT i CIT jako dochody własne JST, co jest dyskusyjne z uwagi na brak możliwości kształtowania wysokości tych dochodów przez JST oraz zależność tego źródła zasileń budżetu od fazy cyklu koniunkturalnego i kondycji lokalnej gospodarki.

Tabela 6.2.1. Struktura głównych dochodów budżetu Szczecina na tle porównywanych miast w latach 2002 i 2008[54]

Kategoria dochodu	Okres	Szczecin	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowice	Lublin	Łódź	Poznań	Wrocław
Dochody własne na mieszkańca	2002	**895,84**	872,24	1 119,48	1 430,56	787,18	1 029,73	1 314,34	1 432,27
	2008	**2 137,05**	2 103,01	2 746,19	2 837,80	1 903,31	2 324,68	3 155,13	3 255,56
	2008 / 2002	**138,6%**	141,1%	145,3%	98,4%	141,8%	125,8%	140,1%	127,3%
Dochody z udziału w podatku PIT na mieszkańca	2002	**310,52**	309,53	350,31	541,20	288,03	306,86	450,17	359,83
	2008	**946,87**	918,44	1 111,80	1 231,14	899,63	941,54	1 274,75	1 148,79
	2008 / 2002	**204,9%**	196,7%	217,4%	127,5%	212,3%	206,8%	183,2%	219,3%
Dochody z udziału w podatku CIT na mieszkańca	2002	**22,45**	21,22	40,22	66,42	27,40	21,01	58,94	39,05
	2008	**90,35**	68,81	167,47	211,68	93,34	93,84	209,32	150,35
	2008 / 2002	**302,4%**	224,3%	316,4%	218,7%	240,7%	346,7%	255,1%	285,0%
Subwencje i dotacje na mieszkańca	2002	**1 028,98**	940,07	847,94	1 268,24	1 063,11	906,94	958,76	851,41
	2008	**1 005,93**	1 088,41	962,61	1 020,80	1 182,12	1 039,93	1 095,52	873,07
	2008 / 2002	**-2,2%**	15,8%	13,5%	-19,5%	11,2%	14,7%	14,3%	2,5%
Środki z budżetu Unii Europejskiej na mieszkańca	2002	**0,00**	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	2008	**71,49**	61,64	85,63	46,39	31,14	153,88	145,89	142,40
	2008 / 2002	**-**	-	-	-	-	-	-	-
Dochody majątkowe na mieszkańca	2002	**0,00**	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	2008	**175,37**	198,83	156,65	230,50	203,64	95,52	128,07	112,89
	2008 / 2002	**-**	-	-	-	-	-	-	-

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

[52] Od 2010 r. zacznie obowiązywać nowa ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych, podpisana przez Prezydenta 18 września 2009 r.

[53] Memorandum Finansowe Miasta Szczecin 2009 r.

[54] Przedstawione wskaźniki zostały oparte na stosowanych przez GUS definicjach dochodów własnych, subwencji, dotacji itd., podczas gdy służby finansowe Gminy Miasto Szczecin stosują podejście odmienne. Wynikające z odmienności definicyjnych różnice w wartościach wskaźników są jednak symboliczne, natomiast jednolite podejście GUS do budżetów wszystkich miast pozwala zachować maksymalny poziom porównywalności danych.

W latach 2007 i 2008 zauważalny jest rosnący udział dochodów własnych Szczecina, będący rezultatem zmian ustawowych (od 2004[55] roku następował systematyczny wzrost dochodów JST z tytułu udziałów w podatkach PIT i CIT, tendencja ogólnopolska) oraz utrzymującego się wysokiego poziomu wzrostu gospodarczego. W 2007 roku Szczecin utrzymał wysokie wpływy z tytułu udziałów w podatkach dochodowych budżetu państwa, mimo zapisów wprowadzających ulgę prorodzinną. Spadek dochodów w postaci udziałów w podatkach PIT i CIT na skutek zastosowania ulgi prorodzinnej został zrekompensowany obniżeniem w tym samym czasie składki rentowej, zlikwidowaniem ulgi remontowo-budowlanej oraz wysoką dynamiką wzrostu gospodarczego i wynagrodzeń[56].

W 2008 roku składka rentowa została ponownie obniżona, co pozytywnie wpłynęło na wielkość dochodów Miasta z tytułu udziałów w podatkach państwa. Rok 2009 był trudny dla budżetu Szczecina z uwagi na odczuwalność skutków spowolnienia gospodarczego[57] oraz decyzji o wprowadzeniu dwóch stawek podatkowych (18% i 32%).

Niemniej jednak dochody Miasta Szczecina z tytułu udziału w podatku PIT i CIT były i są niższe niż w miastach-liderach, choć w okresie 2002-2009 występująca różnica zmniejszyła się względem kilku miast. Widoczny jest wzrost wskaźnika partycypacyjnego udziału w PIT, co oznacza, że mieszkańcy Szczecina mają coraz większy udział we wpłacanym do budżetu centralnego podatku dochodowym. Jednocześnie dynamika wpływów z CIT w okresie 30.06.2007-30.06.2009 była najwyższa wśród miast wojewódzkich. Szczegółowe dane zawierają poniższe wykresy.

Wykres 6.2.1. – Udział podatku PIT na mieszkańca w latach 2002-2009

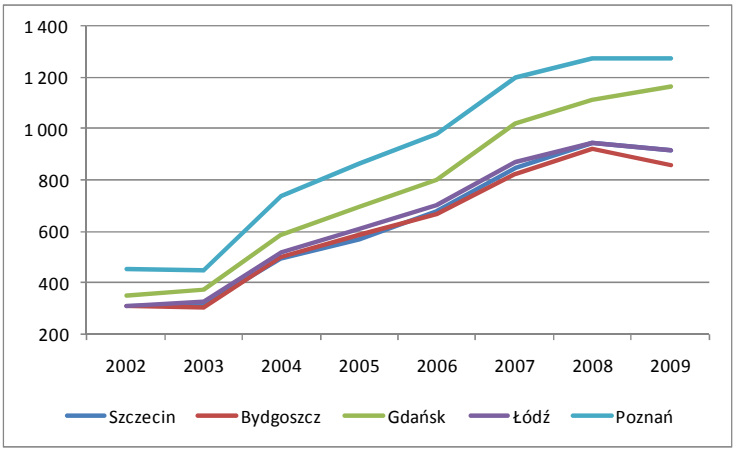

Wykres 6.2.2. – Przyrost wartości udziału w podatku PIT na mieszkańca w latach 2002-2009

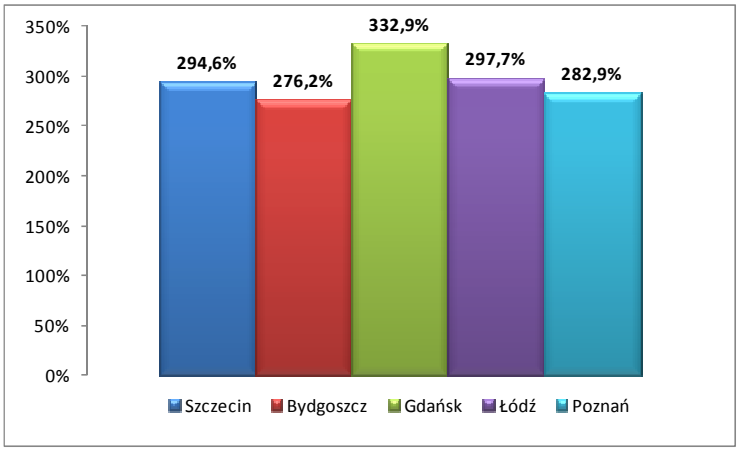

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wykonań budżetów miast grupy porównawczej[58].

[55] Pierwszy rok obowiązywania ustawy z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego zwiększającej udziały JST w podatkach dochodowych PIT i CIT.
[56] Memorandum Finansowe Miasta Szczecin 2009, s. 53.
[57] Ministerstwo Finansów poinformowało, że planowane dochody gmin z tytułu udziału w PIT będą w całym 2009 r. niższe o 3,26 mld zł, mimo że udział w PIT w porównaniu z rokiem ubiegłym wzrósł, komunikaty prasowe Ministerstwa Finansów ,
[58] Grupę ograniczono do miast, które opublikowały wykonanie budżetu za rok 2009.

Wykres 6.2.3. – Udział podatku CIT na mieszkańca w latach 2002-2009

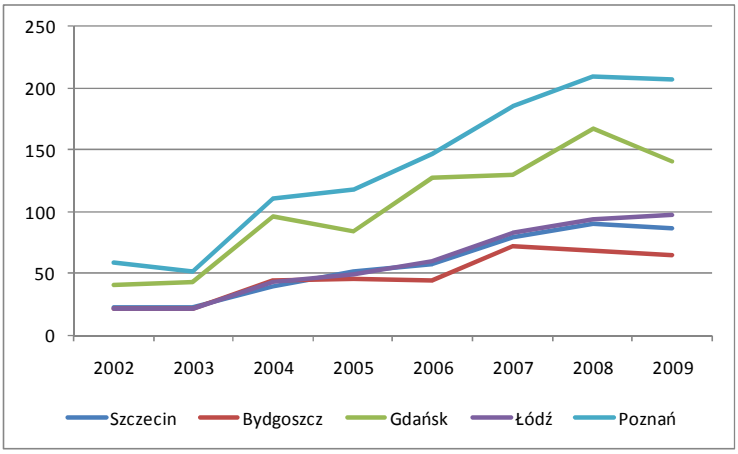

Wykres 6.2.4. – Przyrost wartości udziału w podatku CIT na mieszkańca w latach 2002-2009

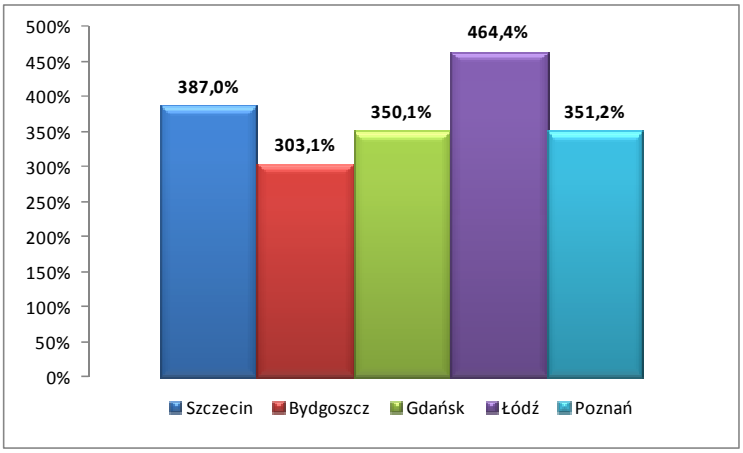

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wykonań budżetów miast grupy porównawczej[59].

Pomimo, że stosunkowo wysoka dynamika udziału w podatkach PIT i CIT nie przełożyła się na nominalny wzrost tych udziałów na mieszkańca pozwalający Szczecinowi dogonić inne miasta, to warto zauważyć, że była ona efektem przyspieszenia obserwowanego w ostatnich kilku latach. Jako, że dane o PKB miast są dostępne jedynie za rok 2007[60], poniżej zaprezentowano dynamikę udziałów w podatkach PIT i CIT na mieszkańca w latach 2007-2009.

Wykres 6.2.5 – Dynamika udziału w podatku PIT na mieszkańca w latach 2007-2009

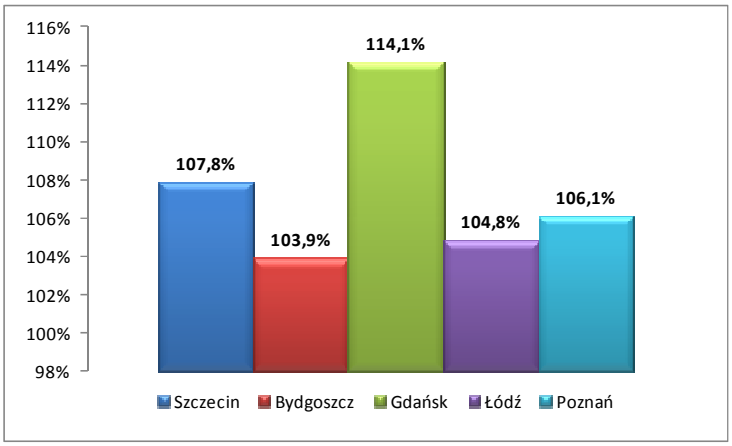

Wykres 6.2.6 – Dynamika udziału w podatku CIT na mieszkańca w latach 2007-2009

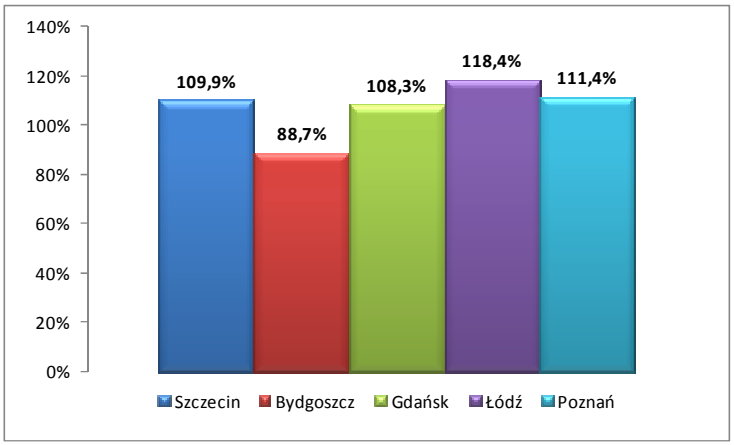

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wykonań budżetów miast grupy porównawczej[61].

W 2009 roku ograniczony wpływ na poziom wykonanych dochodów budżetowych Szczecina miały finansowe konsekwencje decyzji o zamknięciu Stoczni Szczecińskiej Nowa i sprzedaży jej aktywów. Stocznia Szczecińska Nowa była największym pracodawcą w Szczecinie - zatrudniała około 4 tys. pracowników. Szacuje się, że w wyniku jej zamknięcia Miasto straciło około 2 tys. podatników (pozostała liczba pracowników była podatnikami sąsiadujących

[59] Grupę ograniczono do miast, które opublikowały wykonanie budżetu za rok 2009.
[60] Dane o PKB miast za rok 2008 będą dostępne w październiku 2010 roku.
[61] Grupę ograniczono do miast, które opublikowały wykonanie budżetu za rok 2009.

gmin). W konsekwencji udział Miasta w dochodach z podatku PIT w 2009 roku wyniósł nie jak planowano 392,5 mln zł, a 372 mln zł[62]. Jednakże prawdziwe konsekwencje utraty tak dużej liczby podatników podatku PIT budżet Miasta odczuje w roku 2011 i 2012, z uwagi na oparty na wskaźnikach partycypacji system obliczania udziału PIT Miasta z bazą ciągnioną w okresie dwuletnim. Sytuacja Stoczni wpływa i będzie wpływać na spadek dochodów Miasta z tytułu udziału w podatku CIT, które w 2009 roku wyniosły 35 mln zł wobec planowanych 43 mln zł.

Bardzo istotną pozycją dochodów budżetu Szczecina jest również podatek od nieruchomości. W tym wypadku można mówić o prawdziwym dochodzie własnym gminy, bowiem ma ona prawo regulować wysokość podatku z zachowaniem obowiązujących procedur.

Wykres 6.2.7. – Podatek od nieruchomości na mieszkańca w latach 2002-2009

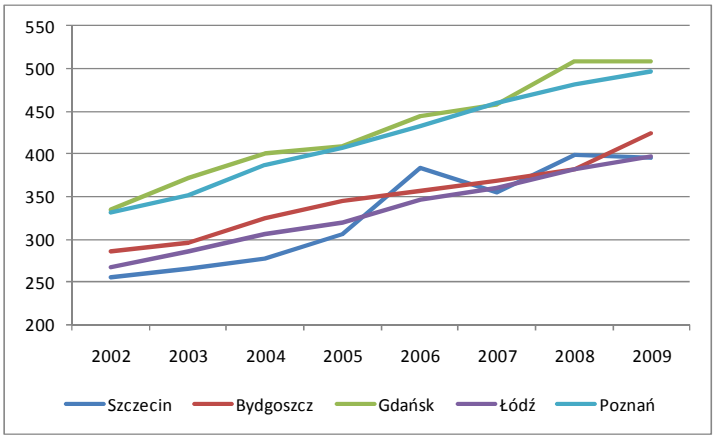

Wykres 6.2.8. – Podatek od nieruchomości nominalnie w latach 2002-2009

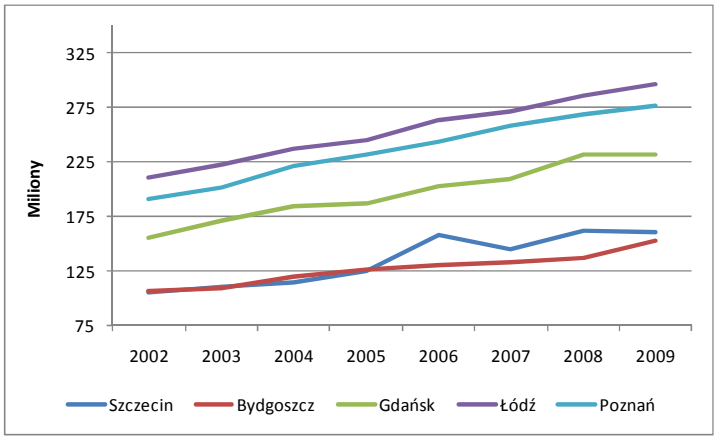

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wykonań budżetów miast grupy porównawczej[63].

Abstrahując od wysokości stawek podatku od nieruchomości należy stwierdzić, że jako element dochodu budżetu Miasta w przeliczeniu na mieszkańca jest wartością charakterystyczną dla miast o podobnym do Szczecina poziomie rozwoju. Warto zauważyć, że nominalna wartość podatku od nieruchomości pozostaje na podobnym poziomie od roku 2006.

Znaczący spadek dotyczy natomiast wpływów z tytułu podatku od czynności cywilnoprawnych, ściśle związanego z umowami kupna-sprzedaży (w szczególności nieruchomości). Kwota tego podatku w 2009 roku wyniosła 25,2 mln zł, wobec planowanych 40 mln zł, co jest efektem załamania obrotu na rynku nieruchomości (zwłaszcza mieszkaniowych) w całym kraju.

Druga pod względem wielkości grupa dochodów budżetu Miasta to subwencje i dotacje. Dominującą pozycją w tej kategorii jest subwencja na zadania oświatowe, która w 2007 roku kształtowała się na poziomie 239,2 mln zł, w 2008 roku – 268,5 mln zł, a jej planowana kwota na 2009 roku wynosi 294 mln zł[64]. Wielkość subwencji i dotacji, z uwagi na stosowane wzory kalkulacyjne, po przeliczeniu na mieszkańca nie różni się istotnie w poszczególnych miastach, jednak Szczecin przewyższa jej poziomem tylko Wrocław i Gdańsk.

Generalnie największy dystans w poziomie zrealizowanych dochodów w większości kategorii budżetowych Szczecina przypadających na 1 mieszkańca zauważalny jest w stosunku do dynamicznie rozwijających się miast jakimi są: Poznań, Wrocław, Gdańsk, Katowice.

[62] Sprawozdanie z wykonania Budżetu Miasta Szczecina za 2009 rok.
[63] Grupę ograniczono do miast, które opublikowały wykonanie budżetu za rok 2009.
[64] Memorandum Finansowe Miasta Szczecin 2009, s. 53.

Wykres 6.2.9. Dochody budżetowe Miasta Szczecina w latach 2002 - 2009

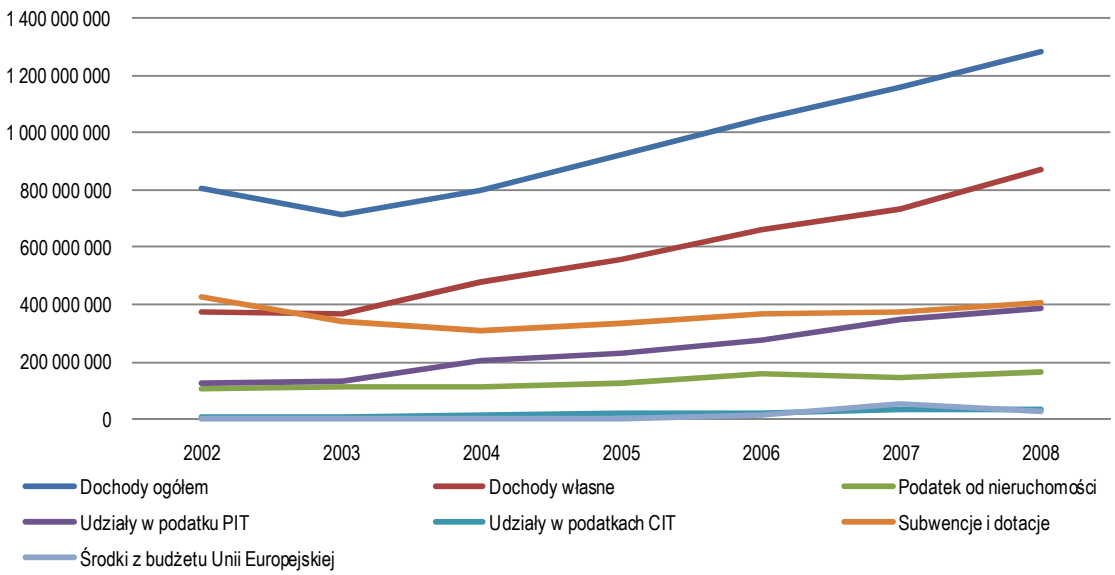

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Budżet Miasta Szczecina wykazuje w 2008 roku dochody wyższe w stosunku do roku 2002 o blisko 60%, jednak w największym stopniu jest to wynik zmian legislacyjnych w zakresie źródeł dochodów samorządu gminnego. Niemniej jednak należy zwrócić uwagę na rosnący dynamicznie udział dochodów z podatku PIT mieszkańców w strukturze dochodów Miasta, który odpowiada w największym stopniu za przyrost dochodów ogółem.

6.2.2. Wydatki Miasta

Struktura wydatków Gminy Miasto Szczecin jest determinowana charakterem realizowanych zadań ustawowych, wynikających z ustawy z dnia 8. marca 1990 roku o samorządzie gminnym i ustawy z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie powiatowym. Zadania te mają charakter zadań własnych oraz zadań zleconych.

Budżet Szczecina w zakresie wydatków posiada strukturę odzwierciedlającą stopień samodzielności wydatkowej Miasta. W budżecie, w zależności od okresu w jakim budżet ten był realizowany, zauważalne są zróżnicowane trendy w relacji między wydatkami bieżącymi i wydatkami majątkowymi. Niski udział wydatków majątkowych w strukturze wydatków ogółem charakteryzował 2004 rok (poziom wydatków majątkowych – 9,7% wydatków ogółem). Relacja ta zaczęła poprawiać się już w pierwszym roku po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej (wydatki majątkowe w wydatkach ogółem stanowiły odpowiednio 12,4% - 2005 r., 13,1% - 2006 r., 21,3% - 2007 r., 23,9% - 2008 r., 35,5% - prognoza na 2009 r.), kiedy pojawiły się możliwości pozyskania środków pomocowych z funduszy unijnych, które wymagają wkładu własnego w strukturze finansowania projektu.

Najbardziej znaczący udział w strukturze wydatków bieżących mają wydatki na finansowanie edukacji (w 2007 r. wydatki te stanowiły 44,4% wydatków bieżących, w 2008 r. 43,8%, w 2009 r. – około 40%). Subwencja oświatowa z budżetu państwa nie jest wystarczająco wydajnym źródłem finansowania, wobec czego Miasto finansuje zadania edukacyjne z dochodów własnych (w 2007 r. i 2008 r. około 140 mln zł)[65].

Wysoki udział (około 20% w 2007 r. i 2008 r., w 2009 r. 17,8% - plan) w strukturze wydatków bieżących stanowią również wydatki ponoszone przez Miasto na finansowanie ochrony zdrowia i pomocy społecznej, jakkolwiek wydatki w

[65] Memorandum Finansowe Miasta Szczecin 2009, s. 65.

sferze ochrony zdrowia i pomocy społecznej finansowane są w około 50% z dotacji przekazywanych z budżetu państwa[66]. Istotną kategorią wydatków bieżących są także wydatki na finansowanie gospodarki komunalnej, wahające się w granicach 13 – 16% ogólnej kwoty wydatków bieżących[67].

Należy jednak pamiętać, że w wymienionych kategoriach budżetowych duży udział mają wydatki sztywne, dlatego też różnice pomiędzy poszczególnymi miastami nie są bardzo wysokie, jednak odzwierciedlają strukturalnie różne podejścia w zakresie priorytetów w finansowaniu.

Tabela 6.2.2. Struktura wydatków Szczecina na tle porównywanych miast w latach 2002 i 2008[68]

Kategoria dochodu	Okres	Szczecin	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowice	Lublin	Łódź	Poznań	Wrocław
Wydatki ogółem na mieszkańca	2002	**2 128,23**	1 935,35	2 185,19	2 703,06	1 965,53	2 154,83	2 566,87	2 598,32
	2008	**3 110,89**	3 567,10	3 961,48	3 748,83	3 468,81	3 469,71	4 199,89	5 051,95
	2008 / 2002	**46,2%**	84,3%	81,3%	38,7%	76,5%	61,0%	63,6%	94,4%
Wydatki majątkowe ogółem na mieszkańca	2002	**395,00**	247,92	331,04	754,73	232,04	248,67	375,16	375,85
	2008	**742,96**	861,87	953,64	923,09	871,05	787,62	1 228,11	1 705,37
	2008 / 2002	**88,1%**	247,6%	188,1%	22,3%	275,4%	216,7%	227,4%	353,7%
Wydatki bieżące ogółem na mieszkańca	2002	**1 733,22**	1 687,42	1 854,14	1 948,34	1 733,49	1 906,16	2 191,71	2 222,47
	2008	**2 367,93**	2 705,23	3 007,84	2 825,75	2 597,76	2 682,09	2 971,78	3 346,58
	2008 / 2002	**36,6%**	60,3%	62,2%	45,0%	49,9%	40,7%	35,6%	50,6%
Wydatki na transport i łączność na mieszkańca	2002	**423,16**	299,06	266,64	708,18	167,99	473,33	667,40	617,02
	2008	**546,69**	898,42	781,01	473,25	422,82	723,62	1 220,20	1 089,11
	2008 / 2002	**29,2%**	200,4%	192,9%	-33,2%	151,7%	52,9%	82,8%	76,5%
Wydatki na oświatę i wychowanie na mieszkańca	2002	**604,92**	658,87	680,39	660,32	660,28	505,95	678,06	609,45
	2008	**935,69**	1 080,16	1 158,62	1 088,78	1 285,33	856,06	1 072,39	1 147,92
	2008 / 2002	**54,7%**	63,9%	70,3%	64,9%	94,7%	69,2%	58,2%	88,4%
Wydatki na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego na mieszkańca	2002	**42,97**	31,37	59,41	78,98	35,58	69,92	79,69	96,32
	2008	**81,87**	133,74	196,87	126,52	91,23	129,57	139,54	264,52
	2008 / 2002	**90,5%**	326,4%	231,4%	60,2%	156,4%	85,3%	75,1%	174,6%
Wydatki na opiekę społeczną na mieszkańca	2002	**266,55**	221,23	204,62	263,33	301,82	306,32	211,58	216,86
	2008	**454,33**	466,18	417,85	472,02	584,26	542,03	448,42	456,74
	2008 / 2002	**70,5%**	110,7%	104,2%	79,2%	93,6%	77,0%	111,9%	110,6%
Wydatki na kulturę fizyczną i sport na mieszkańca	2002	**43,06**	45,82	13,36	45,74	19,68	28,73	32,31	25,29
	2008	**72,69**	260,80	291,98	180,19	64,83	193,84	167,45	222,69
	2008 / 2002	**68,8%**	469,2%	2085,8%	293,9%	229,4%	574,8%	418,2%	780,5%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Miasto Szczecin charakteryzują najniższe w wybranej grupie miast wydatki ogółem na mieszkańca i dystans do liderów jest coraz większy. Ważne jednak jest przy tym, że struktura wydatków ograniczonych środków jest coraz bardziej prorozwojowa – zmniejsza się udział wydatków na pomoc socjalną i transport miejski, zwiększają się na oświatę (dynamika mniejsza niż w innych miastach), kulturę i sport. Niestety bardzo niską dynamikę w okresie 2002-2008 wykazały wydatki majątkowe, których zarówno poziom, jak i wspomniana dynamika, bardzo odstają od 7 porównywanych miast. Wobec powyżej wskazanego zastoju inwestycyjnego zapowiadana ekspansja budżetowych nakładów inwestycyjnych wydaje się uzasadniona.

Miasto, wykonując przypisane mu ustawowo zadania, realizuje dwie kategorie wydatków: wydatki bieżące i wydatki majątkowe, których udział w wydatkach ogółem w latach 2002-2008 prezentuje poniższych wykres.

[66] Ibidem.
[67] Ibidem.
[68] Przedstawione wskaźniki zostały oparte na stosowanych przez GUS definicjach wydatków, podczas gdy służby finansowe Gminy Miasto Szczecin stosują podejście odmienne. Wynikające z odmienności definicyjnych różnice w wartościach wskaźników są jednak symboliczne, natomiast jednolite podejście GUS do budżetów wszystkich miast pozwala zachować maksymalny poziom porównywalności danych.

Wykres 6.2.10. Główne pozycje wydatków budżetowych Miasta Szczecina w latach 2002-2008

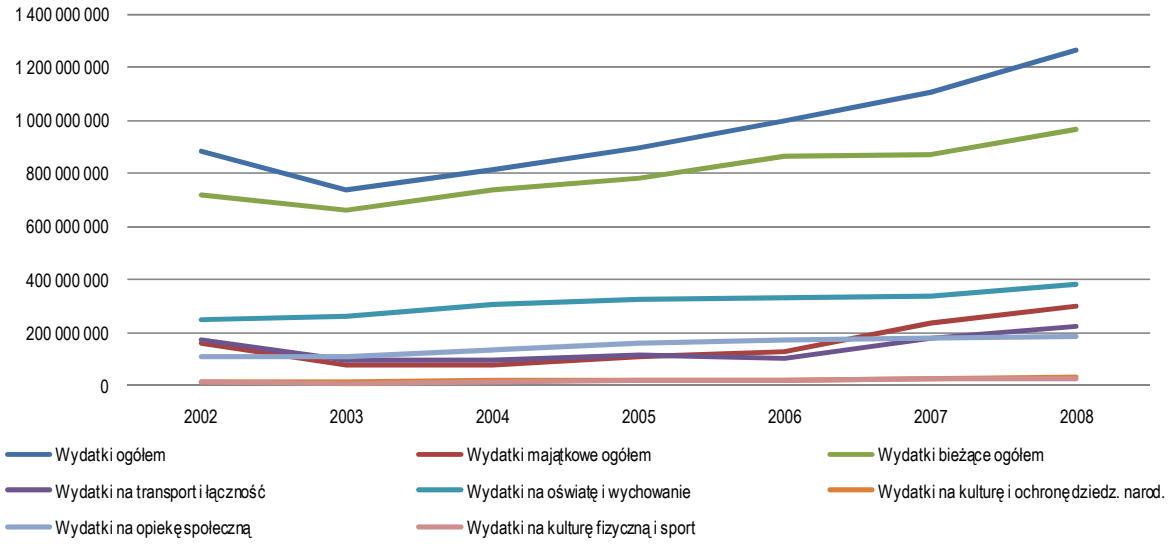

Źródło: Opracowania własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS.

Budżet Miasta Szczecin charakteryzują w 2008 roku łączne wydatki wyższe o 43% względem roku 2002, co w efekcie rosnących szybciej dochodów przesunęło budżet Miasta ze strefy deficytu do strefy nadwyżki budżetowej. Na przedstawionym wykresie wyraźnie widać, że w latach 2002-2006 wydatki Miasta ogółem kształtowane były przez poziom wydatków bieżących, a przestrzeń wydatków majątkowych pozostawała na stałych poziomie. Dopiero w latach 2007 i 2008 (trend kontynuowany w roku 2009) notowany jest znaczny przyrost wydatków majątkowych.

6.2.3. Wynik budżetowy, dług publiczny i rating Miasta

Wynik budżetowy (saldo budżetu), jako różnica między poziomem dochodów budżetowych i wydatków budżetowych, determinuje potrzeby pożyczkowe Miasta. Od 2005 roku Szczecin generował nadwyżkę budżetową (w 2005 r. 23,4 mln zł, w 2006 r. 53,2 mln zł, w 2007 r. – 55,4 mln zł, w 2008 r. 16,5 mln zł). W 2009 roku ze względu na szczególnie trudne warunki społeczno-gospodarcze (spowolnienie gospodarcze i jego skutki), a także z uwagi na poziom realizowanych inwestycji, saldo budżetowe Szczecina ma charakter ujemny (deficyt – 99,6 mln zł[69]). W 2008 r. struktura zobowiązań długoterminowych miasta nie wykazywała zobowiązań przeterminowanych[70].

W latach 1997 i 1998 Miasto Szczecin zaciągnęło na sfinansowanie istniejących deficytów budżetowych kredyty komercyjne. Od 2000 roku źródłami finansowania deficytu stały się, oprócz kredytów i nadwyżek z lat ubiegłych, także pożyczki i przychody z prywatyzacji majątku Miasta. W roku 2001 i 2003 Miasto wyemitowało obligacje na łączną kwotę 97,2 mln zł.

Miasto Szczecin od 1997 roku opracowuje analizę zdolności kredytowej, która od 2008 roku zastąpiona została prognozą kwoty długu (obecna prognoza obejmuje lata 2009-2036, okres objęty prognozą odpowiada okresowi spłaty najdłuższego zobowiązania). W strukturze zadłużenia Miasta w 2008 dominowały obligacje (53,8%) oraz zobowiązania w euro wobec Europejskiego Banku Inwestycyjnego (34,8%)[71].

[69] Sprawozdanie z wykonania budżetu za 2009 rok.
[70] Fitchs Rating Polska, Raport kredytowy Miasto Szczecin, sierpień 2009, s. 7.
[71] Ibidem.

Tabela 6.2.3. Główne parametry budżetowe Miasta Szczecin w latach 2008-2015

Lp.	Wyszczególnienie	Wykonanie 2008	Wykonanie 2009	Projekt 2010	Prognoza 2011	Prognoza 2012	Prognoza 2013	Prognoza 2014	Prognoza 2015
1.	Dochody bieżące	1 211 035,3	1 210 357,9	1 208 545,7	1 222 631,1	1 267 085,0	1 267 085,0	1 267 085,0	1 267 085,0
2.	Wydatki bieżące	951 544,3	1 045 943,4	1 079 309,1	1 091 395,5	1 095 981,8	1 095 981,8	1 095 981,8	1 095 981,8
A.	Bilans bieżący (1-2)	259 491,0	164 414,6	129 236,6	131 235,6	171 103,2	171 103,2	171 103,2	171 103,2
3.	Dochody majątkowe	71 367,2	86 952,7	**213 537,6**	**460 587,8**	**595 513,4**	20 077,0	96 900,0	56 590,0
4.	Wydatki majątkowe	302 340,9	350 976,8	**752 321,6**	**661 774,0**	**698 851,8**	116 594,0	219 600,0	154 380,3
B.	Bilans majątkowy (3-4)	-230 973,6	-264 024,1	-538 784,0	-201 186,2	-103 338,4	-96 517,0	-122 700,0	-97 790,3
5.	Stan środków na początek roku	146 847,0	127 154,7	105 113,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
6.	Przychody (kredyty, obligacje)	9 982,0	**126 150,0**	**465 000,0**	**151 000,0**	0,0	0,0	0,0	0,0
7.	Rozchody	46 126,8	35 678,9	27 679,1	35 481,6	26 123,8	30 323,8	9 277,6	35 206,3
8.	Wydatki związane z obsługą zadłużenia	12 064,9	12 903,0	38 749,0	45 567,9	41 641,0	44 262,3	39 125,5	38 106,6
C.	Bilans finansowy (5+6-7-8)	98 637,4	204 722,8	503 685,1	69 950,6	-67 764,8	-74 586,2	-48 403,2	-73 312,9
D.	Stan środków na koniec roku/okresu (A+B+C)	127 154,7	105 113,2	94 137,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
9.	Łączny poziom zadłużenia	184 888,2	272 990,9	**710 317,2**	**825 835,7**	**799 711,8**	**769 388,0**	**760 110,4**	**724 904,1**

Źródło: "Polityka finansowa Miasta Szczecin. Prognoza łącznej kwoty długu na lata 2009-2036".

Lata 2005, 2006 i 2007 zamknęły się nadwyżką, kolejno w wysokości: 23,4 mln zł, 53,2 mln zł i 55,4 mln zł. Analiza rynków finansowych dla lat 2008-2009 wskazuje, że najkorzystniejszym obecnie instrumentem dłużnym są kredyty udzielane przez międzynarodowe instytucje finansowe. W roku 2009 Miasto zaciągnęło kredyt inwestycyjny w wysokości 126 mln zł w Europejskim Banku Inwestycyjnym w oparciu o umowę zawartą w 2006 roku oraz podpisało z Bankiem Rozwoju Rady Europy wieloletnią umowę ramową o finansowanie zadań inwestycyjnych na kwotę 300 mln zł. Miasto Szczecin publikuje wszystkie informacje dotyczące zaciągniętych zobowiązań długoterminowych w sprawozdaniach rocznych i informacjach miesięcznych, zamieszczanych także na stronie internetowej Miasta poprzez Biuletyn Informacji Publicznych. Jawność informacji służy utrzymaniu stałych relacji z aktualnymi i potencjalnymi inwestorami.[72]

Aktualna ocena ratingowa dla Miasta Szczecina wynosi:

- BBB + /stabilna/ - dla długoterminowego długu w walucie obcej,
- BBB + /stabilna/ - dla długoterminowego długu w walucie krajowej,
- F2 - dla krótkoterminowego długu w walucie obcej.

W czerwcu 2008 roku Agencja Fitch podwyższyła ocenę z BBB /perspektywa pozytywna/ i F3 do BBB+ /perspektywa stabilna/ i F2. W dniu 9 lipca 2009 roku Agencja wydała komunikat o utrzymaniu ratingu. Ratingi odzwierciedlają bardzo dobre wyniki operacyjne, dobre zarządzanie strategiczne i finansowe, elastyczność Miasta po stronie wydatków bieżących, a także determinacje władz Szczecina w przeciwdziałaniu negatywnym skutkom zmian zachodzących w lokalnej gospodarce poprzez ścisłe kontrolowanie wydatków bieżących.

Ratingi biorą również pod uwagę relatywnie wysoką presję na wzrost zadłużenia bezpośredniego i pośredniego Miasta. W 2008 roku wyniki operacyjne Szczecina były bardzo dobre - nadwyżka operacyjna stanowiła ponad 20% dochodów operacyjnych. W budżecie na 2009 rok nadwyżka operacyjna była przewidywana w wysokości 150 mln zł a marża operacyjna na poziomie około 12,5%[73]. Fitch natomiast oczekiwał, że pomimo negatywnych zmian zachodzących w gospodarce wyniki budżetu samorządowego pozostaną dobre, choć niższe niż w latach 2007-2008, z marżą operacyjną wynosząca średnio 13%. W kontekście obecnego kryzysu gospodarczego, rosnącego bezrobocia oraz obniżenia stawek PIT od 2009 roku Miasto jest świadome konieczności ograniczania wydatków bieżących i przeciwdziałania negatywnym skutkom kryzysu. Rok 2009 zamknął się nadwyżką w wysokości 164,4 mln złotych (13,6%), jednak negatywne tendencje

[72] Polityka finansowa Miasta Szczecin – Prognoza łącznej kwoty długu na lata 2009 – 2036. Urząd Miasta Szczecin 2009, s. 11-12.
[73] Ibidem.

w gospodarce mogą pogorszyć wyniki w kolejnych latach. Dlatego utrzymanie i zwiększanie nadwyżki operacyjnej, tj. środków możliwych do wydatkowania na cele majątkowe wydaje się działaniem priorytetowym, które za takie postrzegane jest również przez władze Szczecina. Warto w tym miejscu zaznaczyć, że postrzeganie efektywności budżetowej przez pryzmat nadwyżki operacyjnej jest w Mieście działaniem stałym, które dało efekt w postaci czwartego miejsca w rankingu „Wspólnoty" wśród miast wojewódzkich w kategorii nadwyżki operacyjnej na mieszkańca na koniec 2008 roku. Wobec wieloletnich zapóźnień w rozwoju gospodarczym Szczecina niezbędne środki finansowe na realizację Wieloletniego Programu Inwestycyjnego są warunkiem koniecznym do zdynamizowania tego rozwoju.

Realizacja inwestycji przez Miasto oraz jego spółki wpłynie na wzrost zadłużenia bezpośredniego i pośredniego Miasta w kolejnych pięciu latach, jednak zdaniem Fitch będzie ono rosło wolniej niż jest to założone w prognozach Miasta. Według prognozy Szczecina zadłużenie bezpośrednie może wzrosnąć do około 810 mln zł w 2011 roku (65% dochodów bieżących), a zadłużenie pośrednie do około 870 mln zł w 2013 roku. Fitch oczekuje, że wskaźnik spłaty zadłużenia pozostanie na bezpiecznym poziomie, poniżej 8 lat, a ryzyko związane z zadłużeniem spółek pozostanie umiarkowane z uwagi na ich dobrą sytuację finansową. Agencje Fitch Ratings oraz Standard&Poor's przyznały ocenę BBB obligacjom Miasta, wyemitowanym w roku 2003, a Standard&Poor's również obligacjom, których emisja miała miejsce w 2001 roku. Pozytywna ocena ma niewątpliwie charakter promocyjny dla Miasta i potwierdza wysokie standardy zarządzania finansami. Utrzymanie ratingów na wysokim poziomie ma wymierny efekt finansowy w postaci niższych kosztów obsługi kredytów. Budowanie wizerunku Miasta jako wiarygodnego dłużnika za pomocą międzynarodowego ratingu jest zasadniczym elementem realizacji strategii zarządzania długiem[74].

6.2.4. Majątek Miasta

Szczecin co roku sporządza informację o stanie mienia komunalnego, która przedkładana jest Radzie Miasta oraz Regionalnej Izbie Obrachunkowej w terminie do 15 listopada roku poprzedzającego rok budżetowy[75]. Informacja o stanie mienia dotyczy zarówno aktywów trwałych Miasta (wielkość aktywów trwałych Szczecina - 19 135,1 mln zł, tj. 97,8% aktywów ogółem, stan na 30.06.09), jak i obrotowych (wielkość aktywów obrotowych Szczecina - 423,6 mln zł – 2,2% aktywów ogółem, stan na 30.06.09).

Ostatnia informacja o stanie mienia komunalnego Szczecina sporządzona została na podstawie danych na dzień 30 czerwca 2009 roku; z informacji tej wynika, że łączna wartość mienia komunalnego na 30 czerwca 2008 r. kształtowała się na poziomie 19 558,7 mln zł i wzrosła w stosunku do 2008 roku o 0,8% (przyrost majątku nastąpił głównie w wyniku zwiększenia wartości należności długoterminowych oraz udziałów w spółkach prawa handlowego stanowiących długoterminowe aktywa finansowe)[76]. W aktywach obrotowych, w analogicznym okresie, Miasto odnotowało spadek o 14,4%[77]. Majątek obrotowy Miasta tworzą przede wszystkim należności krótkoterminowe i środki pieniężne.

W strukturze rzeczowych aktywów trwałych Miasta na dzień 30 czerwca 2009 roku dominującą pozycję stanowią grunty (94,5%). Pozostałe aktywa trwałe mają znacząco mniejszy udział: budynki, lokale i obiekty inżynierii lądowej i wodnej (4,4%), inne środki trwałe (0,7%), urządzenia techniczne i maszyny (0,08%), środki transportu (0,03%)[78].

Z tytułu wykonywania prawa własności i innych praw majątkowych Gmina Miasto Szczecin realizuje określone dochody. Można je podzielić na: dochody z tytułu sprzedaży mienia komunalnego (w tym sprzedaż gruntów, mieszkań, budynków i lokali użytkowych), dochody z wykonywania prawa własności (w tym z tytułu użytkowania wieczystego – pierwsza

[74] Polityka finansowa Miasta Szczecin – Prognoza łącznej kwoty długu na lata 2009 – 2036. Urząd Miasta Szczecin 2009, s. 13 – 14.
[75] Informacja o stanie mienia komunalnego Miasta Szczecin na dzień 30 czerwca 2009 roku.
[76] Ibidem.
[77] Ibidem.
[78] Struktura środków trwałych Miasta stan na 30.06.09r.; udział środków transportu znacznie spadł w roku 2009 (z 0,2% w 2008 roku), z uwagi na utworzenie spółki Tramwaje Szczecińskie Sp. z o.o. i przekazanie jej taboru tramwajowego.

opłata i opłaty roczne, dzierżawa i najem składników majątku), dochody z wykonywania prawa własności stanowiące przychody zakładów budżetowych (w tym czynsze za lokale mieszkalne i użytkowe).

W zakresie dysponowania majątkiem gminnym generującym dochód z tytułu wykonywania prawa własności istnieje ciągły dylemat zarządzania – postępująca prywatyzacja majątku komunalnego skutkująca jednorazowymi wpływami majątkowymi lub zachowanie i rozwijanie gminnego stanu posiadania, zwiększającego dochody bieżące.

6.2.5. Fundusze pomocowe

W procesie absorpcji funduszy unijnych w latach 2004-2006 Gmina Miasto Szczecin pozostaje głównym beneficjentem unijnych środków pomocowych w regionie zachodniopomorskim[79]. Szczecin wykorzystywał dotychczas środki unijne dostępne zarówno w ramach Funduszu Spójności, jak i środki z krajowych programów operacyjnych oraz współfinansowanie unijne dostępne na poziomie regionalnym - ZPORR.

Liczba projektów realizowanych przez Gminę Miasto Szczecin, objętych współfinansowaniem UE w okresie 2004-2006, kształtuje się na poziomie poniżej wartości średniej dla miast wojewódzkich. Jednak z uwagi na wysoką wartość jednostkową projektów[80], pod względem pozyskanej kwoty dofinansowania unijnego Szczecin zajmuje drugą w kraju pozycję po Warszawie. W okresie programowania 2004-2006 Szczecin wyróżnia najwyższa wśród miast wojewódzkich w Polsce wartość dofinansowania UE w przeliczeniu na 1 mieszkańca, determinowana realizacją znaczącego pod względem wartości projektu „Poprawa jakości wody dla Szczecina”[81].

W porównaniu do pozostałych miast wojewódzkich Szczecin charakteryzuje znacznie wyższy od średniej poziom absorpcji funduszy unijnych z dwóch źródeł: Sektorowego Programu Operacyjnego Transport oraz z Funduszu Spójności. Jest to uzasadnione profilem realizacyjnym dużych inwestycji, przeprowadzanych przede wszystkim w obszarze ochrony środowiska oraz transportu.

Wśród projektów planowanych do realizacji przez Gminę Miasto Szczecin, ujętych na liście projektów kluczowych RPO Województwa Zachodniopomorskiego 2007 – 2013, znalazły się[82]:

- Budowa obwodnicy śródmiejskiej Szczecina etap V;
- Szczecin infrastruktura społeczeństwa informacyjnego – etap 1 Infrastruktura;
- Filharmonia Szczecińska im. Mieczysława Karłowicza w Szczecinie;
- Przebudowa Szczecińskich bulwarów (modernizacja bulwaru Gdyńskiego, Piastowskiego i Elbląskiego);
- Zagospodarowanie kompleksu rekreacyjno - wypoczynkowego "Arkonka";
- Budowa Międzyszkolnego Ośrodka Sportowego Euroregionalne Centrum Edukacji Wodnej i Żeglarskiej.

Ponadto na liście projektów kluczowych RPO WZ 2007 – 2013 znalazły się inwestycje innych podmiotów, które będą realizowane w Szczecinie, w tym m.in.: rozbudowa Muzeum Narodowego, przebudowa Opery na Zamku, budowa

[79] Na aglomerację szczecińską (z uwzględnieniem projektów realizowanych w Policach) przypada ¾ ogólnej wartości środków unijnych, jakie dotychczas zostały zaabsorbowane przez województwo zachodniopomorskie, serwis internetowy Gazeta Prawna.
[80] Do projektów tych należą: „Poprawa jakości wody dla Szczecina” (wartość dofinansowania 747 mln zł), „Budowa infrastruktury portowej dla bazy kontenerowej na Ostrowie Grabowskim w Szczecinie” (wartość dofinansowania 52 mln zł), „Budowa mostów nad rzeką Odrą i Regalicą wraz z włączeniem w układ drogowy” (wartość dofinansowania 44 mln zł) oraz przebudowa drogi krajowej nr A-6 na odcinku węzeł Klucz – węzeł Kijewo (wartość dofinansowania 107 mln zł) http://bip.um.szczecin.pl, http://www.iue.pl
[81] Jest to projekt znaczący nie tylko w wymiarze ogólnopolskim, to jeden z większych projektów realizowanych w Europie Środkowo-Wschodniej.
[82] Indykatywna lista projektów indywidualnych w ramach RPO w ramach WZ http://www.rpo.wzp.pl/rpo/uszczegolowienie_rpo/p-r-m-a-4860/uszczegolowienie_rpo.htm

pawilonu wystawowego służącego celom „Centrum Dialogu Przełomy", czy budowa i wyposażenie Centrum Diagnostyki i Terapii Nowotworów Piersi.

W bieżącym okresie programowania 2007 – 2013, na liście projektów kluczowych Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko wpisane zostało pięć inwestycji, których beneficjentem jest Gmina Miasto Szczecin[83]:

- Budowa zakładu termicznego unieszkodliwiania odpadów dla Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego;
- Modernizacja dostępu drogowego do Portu w Szczecinie;
- Budowa i przebudowa torowisk w Szczecinie;
- Zakup niskopodłogowego taboru tramwajowego w Szczecinie (Tramwaje Szczecińskie Sp. z o.o.);
- Budowa „Szczecińskiego Szybkiego Tramwaju".

Ponadto na liście zaktualizowanej 2 lutego 2010 roku znajdują się inwestycje innych podmiotów, które będą wpływać na rozwój społeczno-gospodarczy Szczecina, takie jak rozbudowa infrastruktury portowej, drogowej i kolejowej w porcie w Szczecinie, przebudowa toru wodnego Świnoujście – Szczecin, budowa drogi S3 Szczecin – Gorzów, rozbudowa szpitala klinicznego PAM w Szczecinie, budowa Centrum Nowych Technologii Medycznych PAM, wyposażenie budynku Wydziału Informatyki i Biblioteki Głównej ZUT.

Gmina Miasto Szczecin wykazała się również aktywnością w aplikowaniu o środki pomocowe w ramach Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego (MF EOG) i Mechanizmu Finansowego Norweskiego (NMF). Na liście 144 projektów (I nabór), zaakceptowanych do dofinansowania przez państwa - darczyńców w ramach MFEOG i MFN znalazł się projekt Gminy Miasto Szczecin: *Po pierwsze kompetencje* – szkolenia i kursy dla pracowników Urzędu Miasta Szczecina (priorytet 2.4). W fazie realizacji jest również projekt złożony podczas II naboru - *Muzeum Techniki i Komunikacji – Zajezdnia Sztuki w Szczecinie* (projekt partnerski Norwegia, priorytet 3, dofinansowanie 2,3 mln euro, beneficjent Gmina Miasto Szczecin).

6.2.6. Instrumenty racjonalizujące gospodarowanie środkami publicznymi

Dotychczasowe zarządzanie finansami Miasta należy ocenić wysoko z uwagi na wykorzystywanie fakultatywnych (niewymaganych ustawowo) instrumentów podnoszących efektywność gospodarowania środkami publicznymi (budżet zadaniowy, wieloletni plan inwestycyjny - WPI). Od 2005 r. Szczecin, jako jedno z nielicznych miast w Polsce (m.in. obok Krakowa), prowadzi prace nad kompleksowym wdrożeniem budżetu zadaniowego.

W 2008 roku po raz pierwszy skalkulowane zostały wielkości wskaźników efektywności przyjętych dla poszczególnych zadań wyodrębnionych w budżecie zadaniowym Szczecina. Zadania (nazywane w ujęciu szczecińskim sferami) korespondują z zapisami strategii rozwoju Miasta, jej kluczowymi politykami branżowymi (polityk jest 18, sfer w budżecie zadaniowym 14) oraz zadaniami ujętymi w wieloletnim planie inwestycyjnym (WPI).

Informacje dotyczące budżetu zadaniowego oraz budżetu w ujęciu tradycyjnym zamieszczone są na stronach internetowych Miasta. Zakres informacji udostępnianych na stronach internetowych wyróżnia Szczecin na tle pozostałych miast Polski pod względem kompleksowości i stopnia aktualności.

[83] Indykatywna lista projektów kluczowych, w tym dużych, do PO Infrastruktura i Środowisko.

Istotne jest także przyjęte przez Miasto podejście planistyczne, wypracowane dla potrzeb procedury budżetowej. Projekt budżetu (budżet modelowy) sporządzany jest wraz z wstępną prognozą na kolejne dwa lata (zasada n+2). Jest to istotne z uwagi na ciągłość planowania wydatków.

Obecnie Szczecin jest na etapie wdrażania zintegrowanego systemu finansowo-księgowego, który pozwoli Miastu na kompleksowe zarządzanie jego finansami i umożliwi uzyskanie informacji istotnych z punktu widzenia gospodarowania finansami. Jest to znacząca zmiana, która ma się przyczynić do podnoszenia jakości zarządzania w Mieście.

7. Miejsce Szczecina w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego

Celem strategicznym polityki regionalnej jest umożliwienie jak najszerszego wykorzystania przez regiony ich potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia celów rozwoju kraju – kreowania wzrostu, zatrudnienia i spójności terytorialnej w Polsce w długim horyzoncie. Jednocześnie projekt KSRR ustala 3 cele szczegółowe:[84]

1. Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów.
2. Budowa spójności terytorialnej i przeciwdziałanie procesom marginalizacji na obszarach problemowych.
3. Usprawnianie procesów planowania i realizacji polityk publicznych mających wpływ terytorialny.

W ramach analiz przeprowadzonych przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego oraz Instytut Badań Strukturalnych sporządzono typologię polskich podregionów składającą się z ośmiu grup (klas). Analiza zróżnicowań regionalnych została przeprowadzona w oparciu o kryteria: struktury gospodarki, innowacyjności, kapitału ludzkiego, problemów społecznych, dostępności i środowiska naturalnego. W efekcie uzyskano typologię przestrzenną na poziomie NTS III składającą się z następujących ośmiu grup (klas):[85]

Grupa 1 – Warszawa,

Grupa 2 – Bieguny wzrostu,

Grupa 3 – Zaplecza metropolii i silne ośrodki ponadlokalne,

Grupa 4 – Konurbacja śląska,

Grupa 5 – Wyróżniające ośrodki Mazowsza i Polski Wschodniej,

Grupa 6 – Peryferie Polski wschodniej i południowej,

Grupa 7 – Peryferie Polski centralnej i południowozachodniej,

Grupa 8 – Peryferie Polski północnej i północnozachodniej.

Rysunek 7.1. Typologia polskich podregionów

Źródło: Opracowanie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego oraz Instytutu Badań Strukturalnych.

Taka struktura podziału jest odzwierciedleniem zróżnicowania regionalnego Polski. Typologię podzielono dodatkowo na dwie kategorie – obszary relatywnie lepiej rozwinięte, dla których priorytetem powinien być przede wszystkim rozwój o charakterze polaryzacyjnym (kategoria A – grupy od 1 do 4), oraz tereny peryferyjne pod względem ekonomicznym oraz przestrzennym, dla których najlepszą ścieżką rozwoju wydaje się być rozwój dyfuzyjny – oparty na realizacji

[84] Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020, Regiony, miasta, obszary wiejskie, Projekt, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2009, s. 3.
[85] Ibidem, s. 195.

wewnętrznych potencjałów oraz absorpcji owoców wzrostu wypracowanych w ramach względnie silniejszych ośrodków rozwojowych (kategoria B – grupy od 5 do 8)[86].

Tabela 7.1. Regiony zakwalifikowane do kategorii A – rozwój polaryzacyjny

Grupy rozwoju polaryzacyjnego	Zakwalifikowane podregiony	Liczba podregionów
Grupa 1 - Warszawa	Warszawa	1
Grupa 2 - Bieguny wzrostu	Poznań, Wrocław, Kraków, Trójmiasto, Łódź, Szczecin	6
Grupa 3 - Zaplecze metropolii i silne ośrodki ponadlokalne	Podregiony otaczające ośrodki miejskie z grup 1 i 2 oraz podregiony legnicko-głogowski i bydgosko-toruński	9
Grupa 4 - Konurbacja śląska z otoczeniem	Przemysłowe tereny woj. śląskiego wraz z podregionem opolskim	6

Źródło: Identyfikacja i delimitacja obszarów problemowych i strategicznej interwencji w Polsce. Wyniki analiz. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego oraz Instytut Badań Strukturalnych, Warszawa 2009, s. 65.

Drugą z wyodrębnionych grup polskich podregionów są najsilniejsze, po Warszawie, ośrodki miejskie – Poznań, Wrocław, Kraków, Trójmiasto, Łódź oraz Szczecin. Żaden z nich nie jest jeszcze w pełni ukształtowaną metropolią, ponadto znacznie ustępują Warszawie pod względem niemal wszystkich wymiarów. Niemniej jednak grupa ta obejmuje tzw. „bieguny wzrostu" (por. Polska 2030) lub „centra rozwoju", a więc ośrodki, na których w ramach polaryzacyjno-dyfuzyjnego modelu rozwoju, obok Warszawy, powinien koncentrować się sens polityki rozwojowej państwa, pod warunkiem uzupełnienia jej o komponent dyfuzyjny sprzyjający budowie powiązań funkcjonalnych z resztą kraju[87].

Uruchomienie jeszcze szybszych niż obecnie procesów rozwojowych (m.in. poprzez wpływ na decyzje lokalizacyjne przedsiębiorstw, w tym inwestorów zagranicznych) umożliwi docelową dyfuzję wzrostu gospodarczego na bliższe oraz dalsze otoczenie. Omawiając charakterystykę tej grupy należy mieć na uwadze jej silne wewnętrzne zróżnicowanie – przyjmuje się, że wykształcone przynajmniej częściowo funkcje metropolitalne ma obecnie jedynie Poznań, sporną kwestią jest natomiast status Wrocławia[88]. W przypadku pozostałych ośrodków, bliższe rzeczywistości wydaje się ich określanie w kategoriach metropolii potencjalnych[89].

Wspólną cechą miast zakwalifikowanych do grupy 2 jest ogólnie wysoki poziom rozwoju gospodarczego. Oprócz stolicy są to jedyne części kraju, które na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat faktycznie uczestniczyły w globalnych procesach metropolizacji. Związane z tym zmiany zachodziły przede wszystkim w wymiarze jakościowym – w większości przypadków liczba ludności największych polskich miast utrzymywała się na stałym poziomie, choć w przypadku Łodzi odnotowano demograficzny regres[90]. Ze zróżnicowaną intensywnością można z kolei obserwować zjawisko suburbanizacji (ukształtowane zaplecza metropolii i silne ośrodki ponadlokalne). Podkreśla się, że w grupie „biegunów wzrostu", jedynie w przypadku Szczecina i Łodzi nie wykształciły się stosunkowo silne, odróżniające się od

[86] Zob. Identyfikacja i delimitacja obszarów problemowych i strategicznej interwencji w Polsce. Wyniki analiz. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego oraz Instytut Badań Strukturalnych, Warszawa 2009, s. 63-75.
[87] M. Bukowski, S. Dyrda, M. Marć, Ł. Skrok: *Reakcja gospodarki polskiej na fundusze strukturalne w latach 2007–2013. Wnioski dla Polski*, Instytut Badań Strukturalnych, Warszawa 2007.
[88] G. Gorzelak: *Uwagi na temat Narodowej Strategii Rozwoju Regionalnego na lata 2008–2015*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2008 oraz M. Herbst: *Prognoza wzrostu gospodarczego polskich regionów do 2015 roku,* Studia Regionalne i Lokalne, Nr 2(32)/2008.
[89] Identyfikacja i delimitacja obszarów problemowych i strategicznej interwencji w Polsce. Wyniki analiz. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego oraz Instytut Badań Strukturalnych, Warszawa 2009, s. 71.
[90] B. Jałowiecki: *Metropolie jako bieguny wzrostu,* w: Gorzelak, G. (red), *Polska regionalna i lokalna w świetle badań EUROREG-u,* Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2007.

peryferyjnego otoczenia obszary podmiejskie (które w przedstawionej typologii zostały zakwalifikowane do grupy 3). Świadczy to dodatkowo o relatywnie słabszej pozycji tych dwóch ośrodków miejskich[91].

W omawianej grupie znalazły się te z polskich podregionów, które w okresie transformacji ustrojowej w największym stopniu były w stanie elastycznie dostosować się do zmieniających się warunków wewnętrznych oraz zewnętrznych i dzięki temu wyjść naprzeciw pojawiającym się wyzwaniom rozwojowym . Potencjalne polskie metropolie rozwijały się w ostatnich dwóch dekadach znacznie szybciej od swoich województw[92]. Sytuacja ta dobrze wpisuje się w trendy rozwojowe obserwowane na całym świecie. Wzrost gospodarczy ma w dzisiejszych czasach charakter w dużej mierze polaryzacyjny, co oznacza, że szanse na odegranie istotnej roli w globalnej gospodarce mają jedynie silne ośrodki metropolitalne[93]. Ich wzrost analizować można z przynajmniej dwóch perspektyw – z jednej strony funkcjonują one w sieci międzynarodowych powiązań, z drugiej intensywnie oddziałują na początkowo gorzej rozwinięte obszary z nimi sąsiadujące poprzez wzajemną wymianę zasobów oraz stymulowanie aktywności gospodarczej[94].

Grupę polskich metropolii, podobnie jak Warszawę, charakteryzują z reguły korzystne wartości wskaźników opisujących cechy strukturalne lokalnych gospodarek. W ujęciu historycznym, to właśnie w tych podregionach koncentrowała się aktywność zagranicznych podmiotów realizujących w Polsce inwestycje bezpośrednie – szczególnie duże sukcesy, w skali krajowej, osiągnęły w tym wymiarze Wrocław, Poznań, Kraków oraz Łódź. W ostatnich latach miastom tym udało się przełamać monopol stolicy pod względem przyciągania inwestycji zagranicznych[95]. W porównaniu z resztą polskich podregionów, grupa potencjalnych metropolii wyróżnia się wysoką produktywnością przedsiębiorstw oraz dobrą sytuacją na rynku pracy, choć podkreślenia wymaga relatywnie słabsza pozycja Łodzi i Szczecina, przede wszystkim pod względem wskaźnika aktywności zawodowej. Jak już wspomniano wcześniej, oba te regiony nie są, w odróżnieniu od pozostałych potencjalnych metropolii, otoczone regionami z grupy 3, co świadczy o ich relatywnie słabszej pozycji względem reszty grupy 2[96].

Największe polskie miasta są zróżnicowane pod względem poziomu innowacyjności oraz zaawansowania procesów modernizacyjnych zmierzających do powstania tzw. gospodarki opartej na wiedzy. Jest to zagadnienie szczególnie istotne w kontekście stojących przed nimi wyzwań. Jeśli mają one w przyszłości stać się faktycznymi regionalnymi ośrodkami rozwojowymi, charakteryzującymi się zdolnością do stymulowania wzrostu gospodarczego swojego otoczenia, to właśnie wspieranie kapitału intelektualnego i innowacyjności powinno być jednym z fundamentów interwencji państwa w podregionach grupy 2. Obecnie, za najbardziej aktywne w tworzeniu oraz wdrażaniu nowoczesnych technologii należy uznać Wrocław, Poznań i Kraków. Imponujący postęp został dokonany w ostatnich latach przede wszystkim we Wrocławiu, na co duży wpływ miała fala bezpośrednich inwestycji zagranicznych w sektorze informatycznym. Znacznie mniej korzystna wydaje się sytuacja Trójmiasta, Szczecina oraz Łodzi[97].

[91] Identyfikacja i delimitacja obszarów problemowych i strategicznej interwencji w Polsce. Wyniki analiz. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego oraz Instytut Badań Strukturalnych, Warszawa 2009, s. 72.
[92] B. Jałowiecki: *Metropolie jako bieguny wzrostu,* w: Gorzelak, G. (red), *Polska regionalna i lokalna w świetle badań EUROREG-u,* Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2007.
[93] *World Development Report 2009 – Reshaping Economic Geography.World Bank 2009.*
[94] Identyfikacja i delimitacja obszarów problemowych i strategicznej interwencji w Polsce. Wyniki analiz. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego oraz Instytut Badań Strukturalnych, Warszawa 2009, s. 72.
[95] T. Kalinowski, A. Hildebrandt, M. Nowicki, P. Susmarski, M. Tarkowski: *Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski 2008,* Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 2008.
[96] Identyfikacja i delimitacja obszarów problemowych i strategicznej interwencji w Polsce. Wyniki analiz. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego oraz Instytut Badań Strukturalnych, Warszawa 2009, s. 73.
[97] A. Olechnicka: *Innowacyjność polskich regionów,* w: Gorzelak, G. (red), *Polska regionalna i lokalna w świetle badań EUROREG-u,* Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2007.

Wysoki poziom oraz dynamika rozwoju gospodarczego w potencjalnych biegunach wzrostu znajduje swój wyraz także w zagadnieniach społecznych zawiązanych z jakością życia. Potencjalne metropolie charakteryzuje stosunkowo dobry stan zasobów mieszkaniowych (za wyjątkiem Łodzi) oraz wyróżniająca się na tle kraju dostępność do infrastruktury podstawowej (z wyjątkiem Trójmiasta oraz Szczecina). Na tle kraju wyróżnia je ponadto względnie wysoki poziom akumulacji kapitału społecznego, co ma swoje źródła m.in. w ponadprzeciętnej aktywności organizacji pozarządowych. We wszystkich ośrodkach miejskich zakwalifikowanych do grupy 2 pojawiają się, podobnie jak w Warszawie, negatywne efekty zewnętrzne szybkiego wzrostu gospodarczego oraz dynamicznych procesów urbanizacyjnych. Trzeba do nich zaliczyć względnie dużą na tle kraju skalę zjawisk przestępczych oraz problemy związane z zanieczyszczeniem środowiska naturalnego. Dodatkowym czynnikiem wpływającym korzystnie na pozycję konkurencyjną potencjalnych metropolii są wyróżniające je na tle kraju zasoby kapitału ludzkiego. To właśnie w największych ośrodkach miejskich dostępni są specjaliści w różnorodnych branżach, a kadry pochodzące z tych ośrodków miejskich najczęściej biorą udział w procesie doskonalenia zawodowego. Duża część z wykwalifikowanych pracowników napłynęła do metropolii w ostatnich latach – o silnych ruchach migracyjnych w kierunku największych polskich miast świadczy m.in. obserwowany tam obecnie wysoki współczynnik feminizacji wśród osób w wieku 20–29 lat. Dodatkowo, nie tylko o wysokim poziomie kapitału ludzkiego, ale także o jakości systemu kształcenia świadczą należące do najlepszych w Polsce wyniki egzaminów centralnych osiągane przez młodzież z Krakowa, Wrocławia oraz Poznania. Ponownie, także w tym wymiarze nieco w tyle pozostają osiągnięcia uczniów z Łodzi oraz Szczecina[98].

Potencjalne „bieguny wzrostu" pozytywnie odróżniają się od reszty kraju pod względem perspektyw rozwoju społeczeństwa informacyjnego. Wszystkie charakteryzuje ponadprzeciętna dostępność Internetu szerokopasmowego dla odbiorców indywidualnych, choć jednocześnie wyposażenie szkół w zakresie technologii cyfrowych w części omawianych miast (Trójmiasto, Szczecin) pozostawia wiele do życzenia. Zaniedbania w tym obszarze należy zaliczyć do najbardziej poważnych barier rozwojowych, które w przyszłości powinny być niwelowane w pierwszej kolejności. Tu jednak właściwym punktem odniesienia dla grupy 2 powinny być inne miasta podobnej wielkości w UE, lub miasto Warszawa, niż mniejsze ośrodki w Polsce[99].

Odrębnym zagadnieniem, istotnym w kontekście przyszłego rozwoju największych polskich miast jest ich dostępność komunikacyjna. Szczególnie istotne jest tworzenie w pierwszej kolejności wydajnych połączeń transportowych pomiędzy nimi oraz połączeń z Warszawą. Dotyczy to przede wszystkim budowy sieci autostrad i dróg ekspresowych oraz kolei dużych prędkości. Dzięki włączeniu do europejskiego systemu transportowego, największe polskie miasta będą miały szansę zbliżyć się do statusu metropolii, co z kolei przełoży się pozytywnie na ich zaplecze geograficzne. Proces dyfuzji w tym wymiarze wymagać będzie skutecznych rozwiązań infrastrukturalnych łączących obszary peryferyjne z regionalnymi ośrodkami wzrostu. Obecnie dostępność transportowa poszczególnych podregionów zakwalifikowanych do grupy 2 jest bardzo zróżnicowania. Dobre wyniki na tle grupy osiągają ośrodki z południowej i centralnej części kraju – Wrocław, Kraków oraz Łódź. Na drugim biegunie znajdują się potencjalne metropolie z północy kraju – Szczecin oraz Trójmiasto[100].

W przedstawionej powyżej typologii obszarów rozwojowych Polski, Szczecin znalazł się w doborowej grupie 2: potencjalnych metropolii – „biegunów wzrostu". Potwierdzeniem znaczenia Szczecina są zapisy znajdujące się w projekcie Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego z września 2009 roku. Szczecin został zakwalifikowany do grupy

[98] Identyfikacja i delimitacja obszarów problemowych i strategicznej interwencji w Polsce. Wyniki analiz. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego oraz Instytut Badań Strukturalnych, Warszawa 2009, s. 74.
[99] Identyfikacja i delimitacja obszarów problemowych i strategicznej interwencji w Polsce. Wyniki analiz. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego oraz Instytut Badań Strukturalnych, Warszawa 2009, s. 74.
[100] B. Jałowiecki: *Metropolie jako bieguny wzrostu,* w: Gorzelak, G. (red), *Polska regionalna i lokalna w świetle badań EUROREG-u,* Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2007.

tzw. „pozostałych ośrodków metropolitalnych", razem z Krakowem, Trójmiastem, Wrocławiem, Poznaniem, Konurbacją Śląską, Łodzią, Lublinem i aglomeracją bydgosko-toruńską[101].

Tabela 7.2. Kierunki realizacji celu 1 Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego

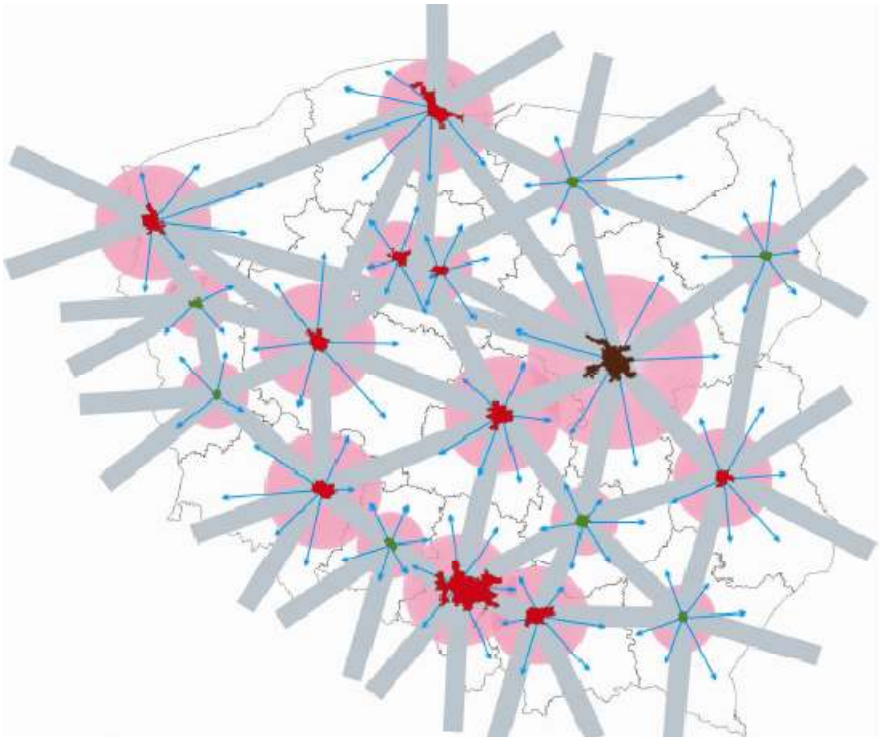

Źródło: Projekt Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020.

Projekt Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego wskazuje na duże znaczenie Szczecina w rozwoju społeczno-gospodarczym Polski. Równocześnie akcentuje słabości stolicy Pomorza Zachodniego i relatywnie wolniejszy w ostatnich latach wzrost gospodarczy. W projekcie stwierdza się m.in.: „Koncentracja wzrostu gospodarczego tylko w pewnych obszarach kraju wskazuje, że uczestniczenie polskich regionów i generalnie polskiej przestrzeni w osiąganiu celów rozwojowych kraju – wzrostu i zatrudnienia jest bardzo zróżnicowane. Regiony o konkurencyjnej i innowacyjnej gospodarce, a przede wszystkim największe i najbardziej dynamiczne aglomeracje (z wyjątkiem Szczecina) położone na ich terenie, w większym stopniu korzystają z procesów globalizacyjnych i integracyjnych w UE, tym samym stając się w wymiarze przestrzennym głównymi kreatorami wzrostu i zatrudnienia. Natomiast pozostałe regiony - bez zdolności do włączenia się do konkurencji opartej o wiedzę i przewagi konkurencyjne (w miejsce komparatywnych) będą trwale narażone na ograniczenia wzrostu gospodarczego i korzyści wynikających z tych procesów"[102].

W innym miejscu projektu KSRR stwierdza się: „Analizy wskazują, że istnieją całe ośrodki i obszary metropolitalne (Szczecin, Łódź) oraz miasta i inne zurbanizowane obszary poprzemysłowe (w większości położone na obszarze GOP), które na przestrzeni ostatnich lat mimo wysokiego wzrostu gospodarczego w Polsce i jego koncentracji w największych

[101] Zob. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020, Regiony, miasta, obszary wiejskie, Projekt, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2009, s. 58.
[102]Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020, Regiony, miasta, obszary wiejskie, Projekt, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2009, s. 13.

ośrodkach miejskich rozwijają się wolniej lub też nie rozwijają się wcale (ich ludność ubożeje, a nakłady na inwestycje maleją)"[103].

W projekcie Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020 trudna sytuacja Szczecina została zauważona. Wskazano równocześnie na potrzebę interwencji i szczególnej uwagi polityki rozwoju. Warto w tym miejscu zacytować ten ważny fragment znajdujący się w omawianym dokumencie:

> „*Sytuacja Szczecina – miasta tracącego pozycję gospodarczą i dodatkowo położonego peryferyjnie w stosunku do głównych ośrodków życia społeczno-gospodarczego Polski (a w coraz większym stopniu podlegającego zasięgowi oddziaływania aglomeracji Berlina) - wymaga szczególnej uwagi polityki rozwoju. Obok promowania zestawu działań dostosowanych do regionalnej specyfiki, niezbędnych dla każdego z dużych ośrodków, specjalna uwaga w ramach KSRR poświęcana będzie połączeniom transportowym w relacjach Szczecin – Poznań, Szczecin - Trójmiasto, Szczecin - Gorzów Wielkopolski - Zielona Góra, lokalizacji i odnowie funkcji gospodarczych i kulturowych oraz procesom sieciowania i współpracy w dziedzinie nauki i edukacji z innymi ośrodkami w kraju*"[104].

Reasumując, w krajowych dokumentach dotyczących rozwoju regionalnego, Szczecin umieszczany jest w grupie wiodących ośrodków – „biegunów rozwoju". Równocześnie dostrzegane jest relatywne pogorszenie sytuacji społeczno-gospodarczej Szczecina na tle innych największych miast w Polsce. Wskazuje się również na potrzebę specjalnych działań zmierzających do zatrzymania negatywnych tendencji i wprowadzenia Szczecina na ścieżkę dynamicznego rozwoju.

[103] Ibidem, s. 21.
[104] Ibidem, s. 62.

8. Wyniki badań ankietowych

8.1. Proces ankietyzacji

Strategia Szczecina jest dokumentem przygotowywanym głównie z myślą o szczecinianach, którzy swe codziennie życie oraz przyszłość zawodową związali z Miastem. Nie ulega bowiem wątpliwości, że to właśnie ludzie stanowią zasadniczy jego potencjał. Zatem w diagnozie społeczno-gospodarczej Szczecina nie mogło zabraknąć opinii mieszkańców oraz przedsiębiorców w kwestiach dla nich istotnych, związanych z funkcjonowaniem różnych struktur miejskich. W celu poznania owych opinii został przeprowadzony wywiad kwestionariuszowy, zawierający pytania, których analiza umożliwiła zidentyfikowanie postaw szczecinian odnośnie trzech kluczowych sfer objętych niniejszą diagnozą: społecznej, gospodarczej oraz przestrzennej. Naczelnym założeniem badania w tej fazie prac była konfrontacja odczuć mieszkańców i przedsiębiorców, działających w Szczecinie z prezentowanymi faktami i oceną dokonaną przez ekspertów oraz członków Zespołu Ekspercko-Redakcyjnego w ramach dyskusji panelowych.

Techniką wykorzystaną w badaniu był sondaż, umożliwiający względnie szybką realizację badania w oparciu o częściowy standaryzowany kwestionariusz. Informacje te, wraz z możliwością uzupełniania przez respondentów zestawu odpowiedzi o własne propozycje, posłużyły rozpoznaniu zagadnień dotąd niezidentyfikowanych w ramach dyskusji publicznych.

Proces ankietyzacji obejmował okres od 04.08.2009 r. do 05.10.2009 r. W celu dotarcia do respondentów pochodzących ze środowisk opiniotwórczych, dystrybucja ankiet została wsparta przez następujące instytucje i organizacje:

1. Biuro Obsługi Interesantów oraz Centrum Obsługi Przedsiębiorców Urzędu Miejskiego w Szczecinie,
2. Filia Urzędu Miasta Szczecin na Prawobrzeżu,
3. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział Szczecin,
4. Powiatowy Urząd Pracy w Szczecinie,
5. Północna Izba Gospodarcza w Szczecinie.

W wymienionych instytucjach ustawione były specjalne urny, do których trafiały wypełnione formularze. Przygotowana została również ankieta w języku angielskim, dla obcokrajowców czasowo lub stale przebywających w Szczecinie. Ponadto kwestionariusze ankietowe dostępne były online pod adresem www.strategia-szczecin.pl/index.php/ankiety-online, w formacie umożliwiającym interaktywne wypełnianie. Link do strony z ankietami znajdował się również na witrynie internetowej Urzędu Miasta Szczecin.

8.2. Szczecin okiem mieszkańców

W przeprowadzonym badaniu wzięło udział 519 mieszkańców Szczecina. W badanej zbiorowości występowała porównywalna liczba kobiet (55%) i mężczyzn (45%). Ze względu na strukturę wiekową przeważali badani w przedziale 18-50 lat (90% ankietowanych), z wykształceniem wyższym (zarówno magisterskim - 47%, jak i wyższym zawodowym - 8%). Pod względem statusu na rynku pracy dominowały osoby czynne zawodowo (zatrudnione - 45% i samodzielni przedsiębiorcy - 10%) oraz uczniowie i studenci (29%). Przeważająca liczba respondentów (77%) zamieszkuje w Szczecinie ponad 10 lat. Zatem na podstawie przedstawionej charakterystyki społeczno-demograficznej mieszkańców biorących udział w badaniu można domniemywać, że większość respondentów to osoby młode, aktywne zawodowo (ankietowani z wykształceniem podstawowym i zawodowym deklarowali się jak osoby bezrobotne), mieszkające w Szczecinie wystarczająco długo, by poznać problemy Miasta i móc dokonywać miarodajnych ocen na temat aktualnej sytuacji oraz przyszłości Szczecina.

8.2.1. Opinie mieszkańców odnośnie sfery społecznej

Badani mieszkańcy generalnie oceniają jakość życia w Mieście jako zadowalającą (52% ankietowanych) i wskazują na jej poprawę w przeciągu ostatnich pięciu lat (42% badanych). Jednocześnie należy zauważyć, że według znacznej części respondentów (35%) jakość życia nie zmieniła się w ciągu ostatnich pięciu lat, a obecna sytuacja oceniana jest jako zła (31%) lub bardzo zła (4% ankietowanych). Na ocenę jakości życia wywiera wpływ wiele czynników. Jednym z nich jest subiektywnie odbierane poczucie bezpieczeństwa. Pomimo, że większość respondentów stwierdziło, że czuje się w Mieście raczej bezpiecznie (51%) lub zdecydowanie bezpiecznie (7%), to niepokojącym wydaje się fakt, że aż jedna czwarta badanych nie ma owego poczucia bezpieczeństwa.

Wykres 8.2.1. Ocena jakości życia według ankietowanych szczecinian **odbierane poczucie**

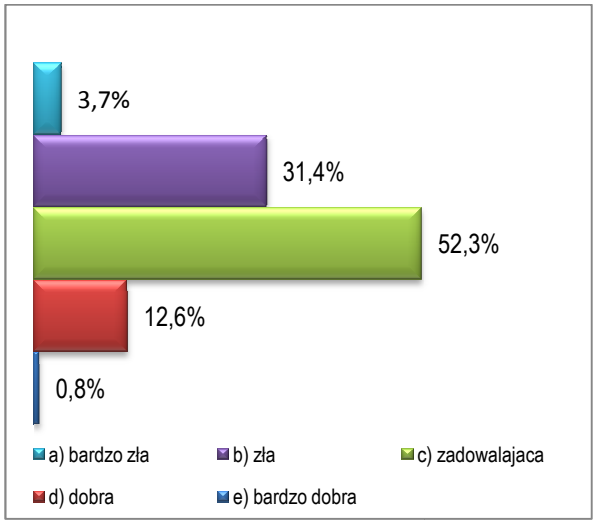

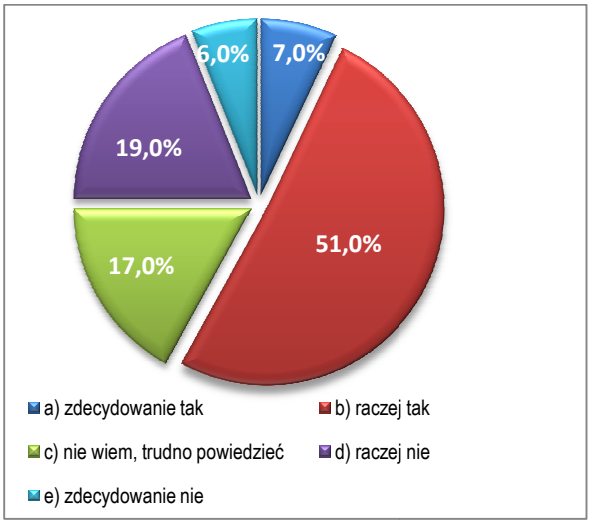

Największymi problemami społecznymi według ankietowanych mieszkańców są bezrobocie i emigracja z Miasta ludzi młodych i dobrze wykształconych. W dalszej kolejności wymieniano przestępczość młodocianych, problemy mieszkaniowe, biedę, alkoholizm, brak pomocy Miasta w znalezieniu pracy, brak społeczeństwa obywatelskiego oraz zanieczyszczenie środowiska. Najrzadziej wskazywano na utrudniony dostęp do edukacji, przemoc w rodzinie i narkomanię. Wśród bolączek natury społecznej wymienianych przez mieszkańców znalazły się ponadto: „braki w infrastrukturze (drogowej, rowerowej oraz sportowo-rekreacyjnej)", „zbyt powolna rewitalizacja zabytków i kamienic",

„wandalizm i wyniszczanie centrum przez osoby z marginesu patologicznego", „brak w Mieście rozwiniętej sieci wi-fi", „nieudolność administracji publicznej" oraz „brak dialogu pomiędzy społeczeństwem i władzami miejskimi". (Jednocześnie należy zauważyć, że prawie połowa respondentów pozytywnie ocenia obsługę administracyjną Urzędu Miasta Szczecin).

Wśród wskazywanych przez ankietowanych problemów pojawiają się powszechne patologie społeczne, z którymi borykają się także pracownicy socjalni i instytucje pomocy społecznej. Ponad połowa badanych (55%) nie potrafi jednak stwierdzić, czy funkcjonujący w Szczecinie system pomocy socjalnej jest wystarczająco rozwinięty. Jednak pomimo faktu, że aż 29% respondentów posiada negatywną opinię na temat funkcjonowania pomocy socjalnej, jedynie 17% ankietowanych uważa, że należy rozbudować system pomocy społecznej kosztem ograniczenia innych wydatków inwestycyjnych. Większość ankietowanych mieszkańców (53%) jest przeciwnych takiemu rozwiązaniu.

Wykres 8.2.3. Czy system pomocy społecznej jest wystarczająco rozwinięty?

ać system pomocy innych wydatków?

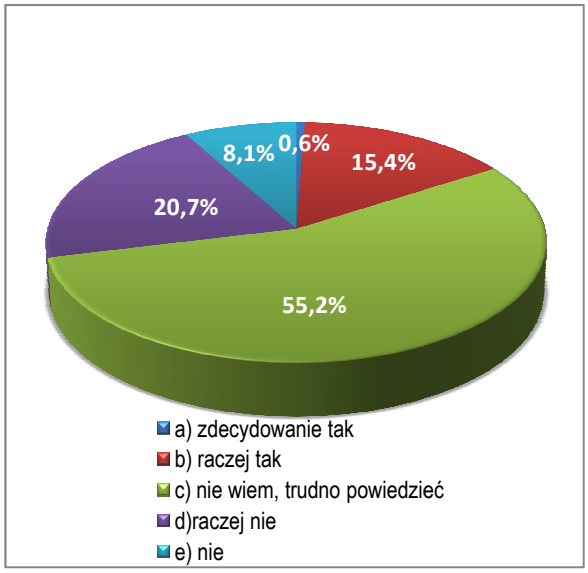

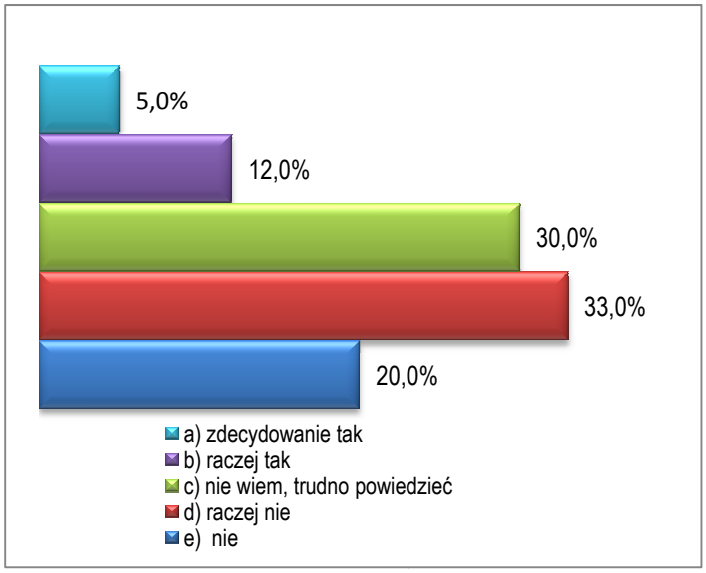

Podobnie zastanawiający jest brak spójności w opiniach ankietowanych mieszkańców w kwestii poparcia dla przeznaczania środków pieniężnych na budownictwo TBS (kosztem wydatków na inne sfery finansowane z budżetu Miasta) przy jednoczesnym uznaniu braku wystarczającej liczby mieszkań za problem społeczny (aż 41% respondentów jest przeciwna takiemu rozwiązaniu).

Wykres 8.2.5. Czy Miasto Szczecin powinno więcej środków przeznaczać na finansowanie mieszkań komunalnych, socjalnych i społecznych (TBS-y), kosztem innych wydatków?

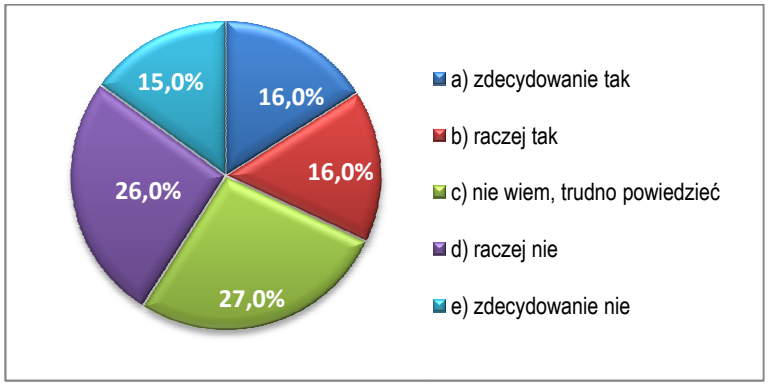

Pomimo, że według mieszkańców nie występuje problem utrudnionego dostępu do edukacji, to stan szkolnictwa w Szczecinie nie jest oceniany zdecydowanie pozytywnie. Zastrzeżenia budzi zarówno usytuowanie przestrzenne sieci przedszkoli (72% badanych wskazuje na jej niewystarczające rozbudowanie, z czego 36% zwraca uwagę na złe rozmieszczenie), poziom edukacji i nauki określany jako średni przez 55% badanych (jedynie 34% ankietowanych uznaje owy poziom za wysoki i bardzo wysoki), a tylko 49% respondentów uważa, że lokalne szkolnictwo wyższe jest w stanie konkurować z uczelniami z innych miast (36% ankietowanych jest przeciwnego zdania).

Wykres 8.2.6. Opinia badanych mieszkańców na temat możliwości konkurowania szkolnictwa wyższego Szczecina z renomowanymi uczelniami w innych miastach

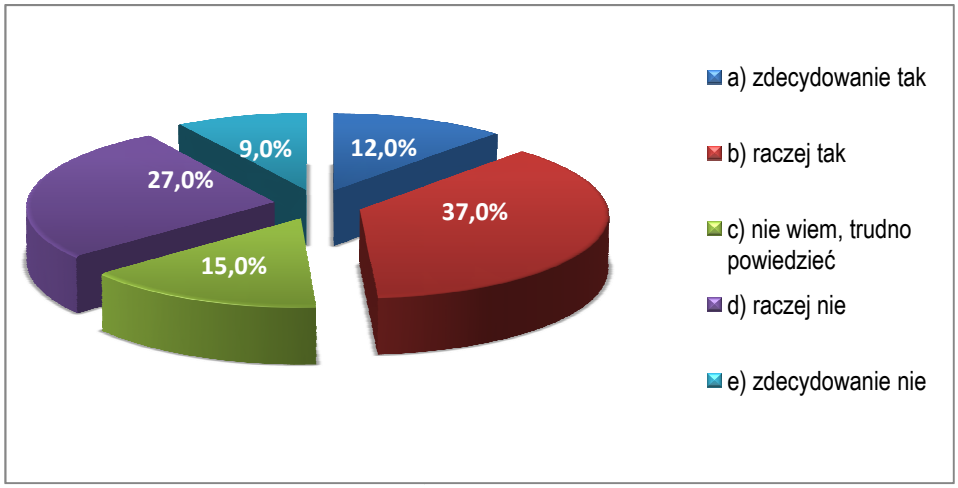

Większość respondentów (59%) nie jest także zadowolona z oferty kulturalnej Szczecina. Jedynie 36% ankietowanych uważa, że ilość i jakość propozycji kulturalnych jest wystarczająca, a 6% badanych uznaje ową ofertę za bogatą.

Wykres 8.2.7. Wydarzenia kulturalno-sportowe stanowiące wizytówkę Szczecina

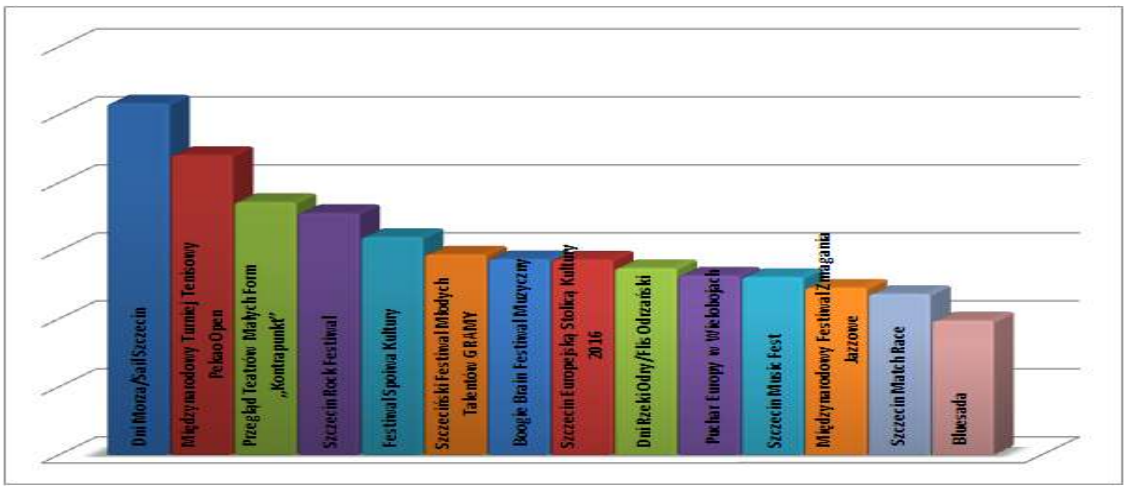

Wydarzeniem kulturalno-sportowym stanowiącym wizytówkę Szczecina są według ankietowanych szczecinian Dni Morza oraz Międzynarodowy Turniej Tenisowy Pekao Szczecin Open. Na kolejnych miejscach ankietowani umieścili Przegląd Teatrów Małych Form „Kontrapunkt" oraz Szczecin Rock Festiwal. Wśród innych proponowanych przez mieszańców kulturalno-sportowych „wizytówek" Miasta znalazły się: SEA&SKY Festival, Festiwal Organowy w Katedrze,

Inspiracje - festiwal sztuk wizualnych, Turniej golfowy w Binowie, Pedro's Cup, mecze klubu Pogoń Szczecin, Pyromagic i Music Wave, Rajd Magnolii oraz Live Act Night Festiwal.

Zidentyfikowanie i kreowanie popularności owych wizytówek Szczecina mogłoby wpłynąć na przyciągnięcie/wzrost napływu turystów do Miasta. Jest to istotne także z uwagi na fakt, że ponad połowa badanych (63%) uważa, że Miasto obecnie nie jest atrakcyjne turystycznie, aczkolwiek według 54% respondentów posiada duży potencjał. Odnośnie oceny Szczecina jako dobrego miejsca do odpoczynku i uprawiania sportu opinie ankietowanych mieszkańców są względnie równomiernie podzielone, z lekką przewagą ocen pozytywnych.

ıy turystycznie?

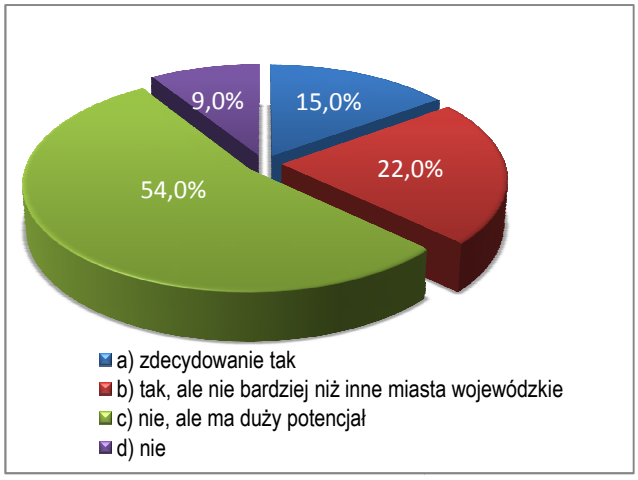

t dobrym miejscem do u

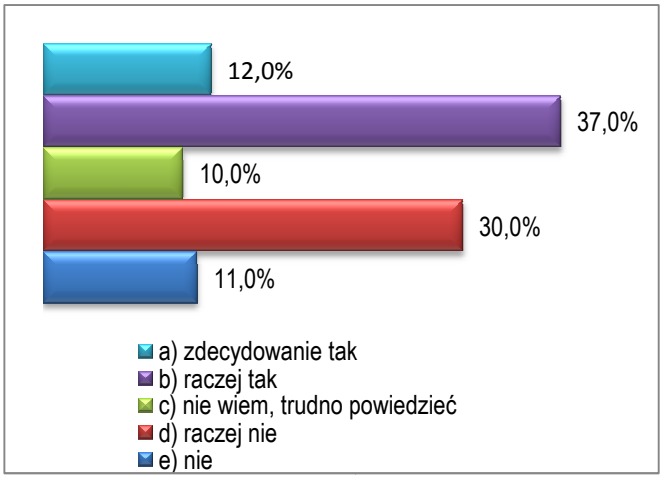

8.2.2. Opinie mieszkańców odnośnie sfery przestrzennej

Ocena sfery przestrzennej Miasta dokonana przez ankietowanych mieszkańców przedstawia się o wiele korzystniej niż zagadnień z problematyki społecznej. Większość szczecinian (77%) wypowiada się pozytywnie o środowisku przyrodniczym Szczecina stwierdzając, że jest ono dla Miasta zaletą, ale nie do końca wykorzystywaną, a 10% ankietowanych uważa, że jest to silny atut, decydujący o rozwoju Szczecina. Aprobatą cieszy się również podział Miasta na strefy użyteczności publiczno-przemysłowej: 44% ankietowanych uważa, że istniejący układ przestrzenny Szczecina jest zadowalający, a 27% respondentów wyraziło opinię, że jest on dobry i bardzo dobry.

Zastrzeżenie budzi jednak stan infrastruktury technicznej w Mieście. Przeważająca liczba ankietowanych (65%) stwierdziła, że istniejąca sieć drogowa, sanitarna, tramwajowa, ciepłownicza, energetyczna jest niewystarczająco rozbudowana i zaniedbana. Dziedziną najbardziej zaniedbywaną przez Miasto jest według 39% respondentów infrastruktura drogowa, która budzi większe zastrzeżenie szczecinian niż komunikacja miejska (13%), służba zdrowia (11%), sport (13%), kultura i sztuka (10%). Ponadto mieszkańcy wskazywali na inne obszary zaniedbań: „cmentarz i jego przepełnienie", „brak możliwości taniej rekreacji", „ścieżki rowerowe", „brak promocji Miasta poza nim", „zaniedbaną zieleń miejską" oraz „brak przygotowanej infrastruktury pod nowe inwestycje przemysłowe".

iego Miasta Szczecin **a przyrodniczego na**
emysłowe, handlowe, **wanych**
stycji)

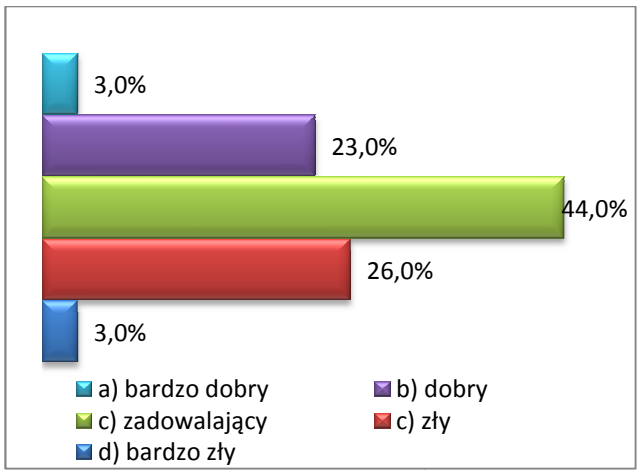

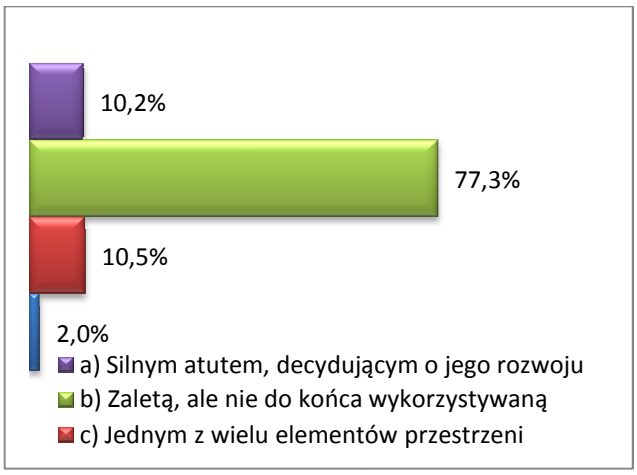

Wykres 8.2.12. Infrastruktura techniczna Miasta Szczecin według mieszkańców

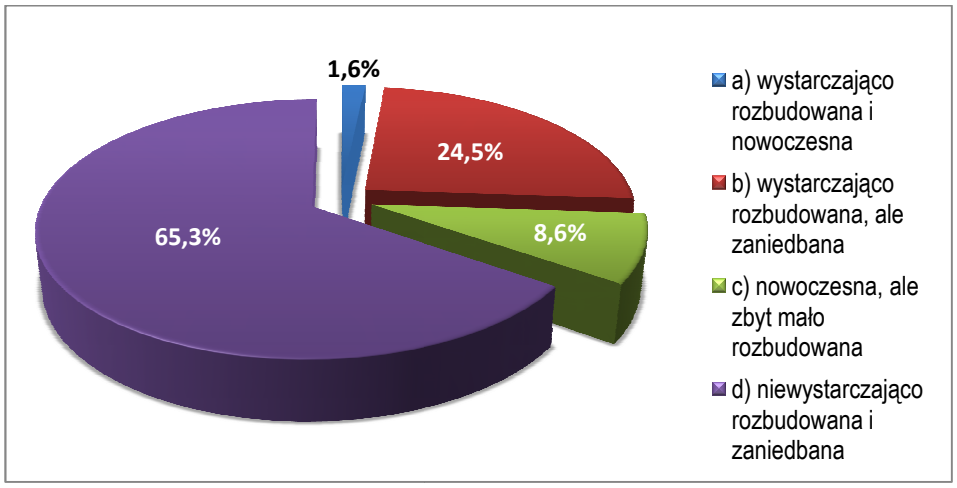

8.2.3. Opinie mieszkańców odnośnie sfery gospodarczej

Większość ankietowanych mieszkańców (53%) ocenia Szczecin negatywnie jako miejsce do prowadzenia działalności gospodarczej.

Wykres 8.2.13. Ocena Miasta Szczecina jako miejsca prowadzenia działalności gospodarczej

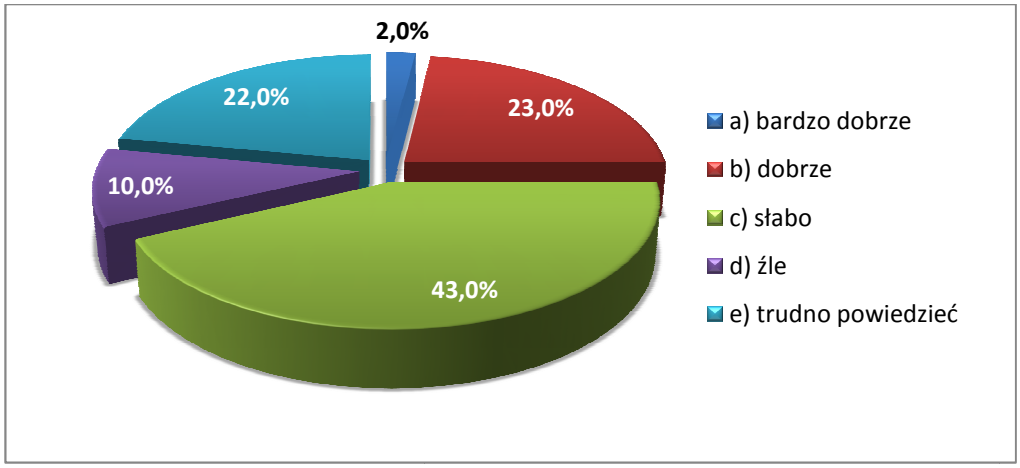

Za najważniejsze inwestycje niezbędne dla rozwoju gospodarczego Szczecina i poprawy jakości życia mieszkańcy uznali budowę zachodniej obwodnicy Miasta (51-kilometrowej obwodnicy lewobrzeżnej części Szczecina z przeprawą przez Odrę w Policach) oraz powstanie linii szybkiego tramwaju (łączącego lewo- i prawobrzeżną część Miasta). Na kolejnych miejsca znalazły się budowa aquaparku, hali widowiskowo-sportowej, basenu olimpijskiego oraz inwestycja mająca na celu umożliwienie obsługi większego ruchu lotniczego, czyli rozbudowa lotniska Szczecin-Goleniów.

Uzyskane odpowiedzi wskazują, że za priorytet ankietowani mieszkańcy uznali poprawę infrastruktury drogowej i komunikacyjnej. Następnie chcieliby wybudowania obiektów związanych ze sportem, odpoczynkiem i rekreacją. Utworzenie i identyfikacja nowego serca Miasta, budowa instytucji i centrów kulturalnych oraz wytyczanie nowych dzielnic w obszarze Śródodrza ma dla mieszkańców mniejsze znaczenie. Najmniejszą popularnością cieszyła się inwestycja związana z odbudową pomnika Sediny. Respondenci zaproponowali także własne propozycje inwestycji dla Miasta: „poprawienie infrastruktury drogowej Miasta i rozbudowa portu (Nabrzeże Fińskie, Katowickie i Górnośląskie)", „dostosowanie sieci komunikacji publicznej do aktualnych potrzeb (integracja z siecią kolei podmiejskiej)", „budowa nowych obiektów użyteczności publicznej takich jak: Muzeum Techniki i Ciekawostek, planetarium, placów zabaw dla małych dzieci, centrum naukowo-konferencyjne z zapleczem gastronomicznym", „remonty i przebudowa istniejących obiektów użyteczności publicznej takich jak: Teatr Letni i Jasne Błonia, Dworzec PKP, historyczna zabudowa Podzamcza, zabudowa Placu Zwycięstwa", „utworzenie nowych dzielnic Miasta: Szczecińska Wenecja przy ul. Kolumba oraz na Łasztowni", „przygotowanie terenów wraz z infrastrukturą oraz przestrzeni biurowej do inwestycji oraz zachęcanie inwestorów (tych lokalnych, jak i tych zagranicznych, w tym duże firmy międzynarodowe) do inwestycji", „wysiedlenie patologicznych osób z centrum Miasta", „rozbudowa infrastruktury turystyki proekologicznej", „powstanie specjalnej strefy ekonomicznej", „coś, co sprawi, że mieszkańcy będą tworzyć MŚP".

Ankietowani mieszkańcy wypowiedzieli się nie tylko na temat aktualnych potrzeb i problemów obserwowanych w Mieście, lecz również wskazali źródła dumy Szczecina. Według badanych największym sukcesem Miasta była organizacja finałów The Tall Ships' Races 2007 oraz rozbudowa infrastruktury drogowej. Na kolejnych miejscach znalazły się inwestycje związane z budownictwem i rewitalizacją obiektów kulturalnych, historycznych oraz rekreacyjnych oraz stworzenie marki i wizji Miasta Szczecin 2050 (koncepcja „Floating Garden"). Respondenci wskazali również na własne propozycje sukcesów Miasta: „rozpoczęcie inwestycji takich jak Muzeum Przełomów, biurowca Oxygen, basenu olimpijskiego na WDS", „organizacja imprez sportowych (Pekao Szczecin Open, Pedro's Cup, Rajd Baja)", „odbudowa Pogoni Szczecin", „organizacja różnych festiwali (Szczecin Rock Festival 2009, Boogie Brain festiwal, Piromagic 2009)", „Program poprawy jakości wody i gospodarki odpadami z oczyszczalnią oraz modernizacją sieci wodociągowej".

Wykres 8.2.14. Największe sukcesy Szczecina w ostatnich latach w opinii mieszkańców

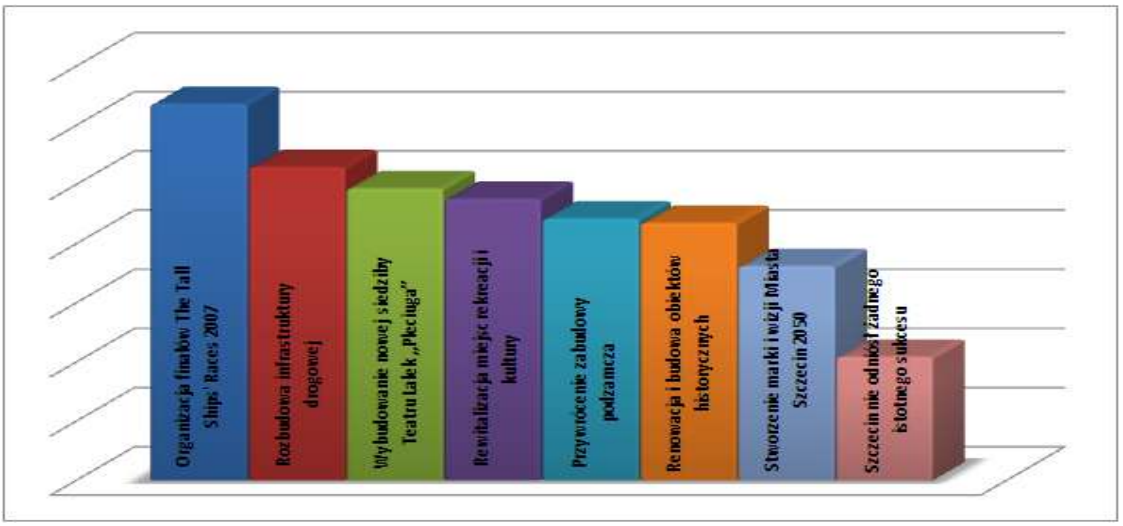

8.3. Szczecin okiem przedsiębiorców

Przedsiębiorcy, prowadzący działalność gospodarczą w Szczecinie, stanowią cenne źródło informacji na temat warunków dla rozwoju biznesu w Mieście, atrakcyjności inwestycyjnej i codziennych problemów związanych z funkcjonowaniem podmiotów gospodarczych w infrastrukturze społeczno-przestrzenno-ekonomicznej Szczecina.

Wykres 8.3.1. Struktura zatrudnienia ankietowanych przedsiębiorców **eprezentowana przez yjnych**

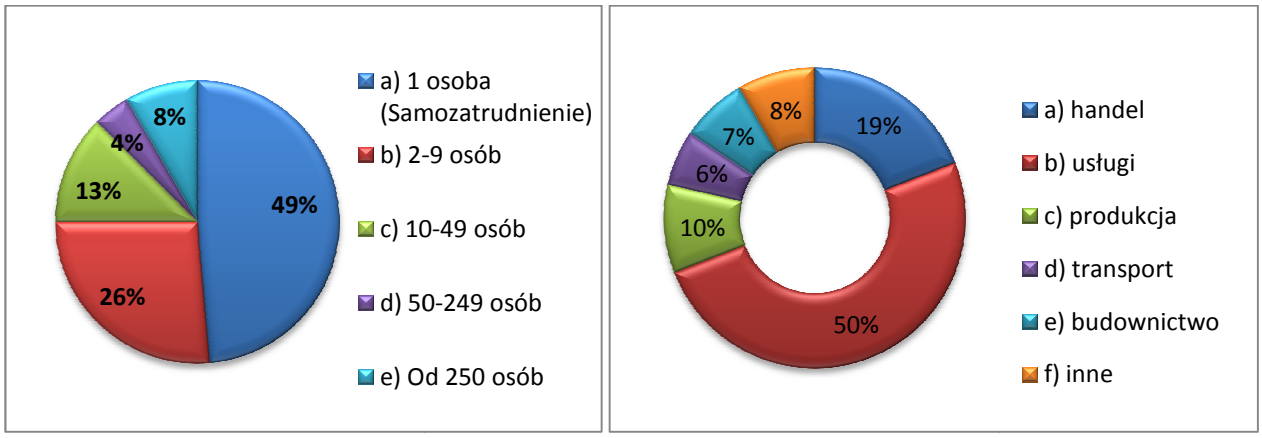

W przeprowadzonym badaniu udział wzięło 79 przedsiębiorców, głównie osoby fizyczne prowadzące własną działalność gospodarczą (64% ankietowanych), zatrudnione w spółkach z ograniczoną odpowiedzialnością lub spółkach akcyjnych (25% badanych) oraz posiadające spółki osobowe (9% ankietowanych). Większość ankietowanych przedsiębiorców (49%) jest samozatrudniona lub pracuje w firmach mikro (26%), a branżą dominującą wśród respondentów są usługi (50%) i handel (19% badanych).

Szczecin, jako miejsce prowadzenia działalności gospodarczej oceniany jest niezadowalająco (przez 46% badanych) i źle (w opinii 21% respondentów). Negatywnie oceniania jest również struktura branżowa gospodarki, określana przez większość badanych przedsiębiorców jako przestarzała i nierozwojowa (63%), choć część badanych usprawiedliwia jej stan jako wynik dostosowania do sytuacji Miasta (36%). Krytykowana jest również atrakcyjność inwestycyjna Szczecina, określana jako zła (50% badanych) oraz bardzo zła (9% ankietowanych).

Wykres 8.3.3. Ocena Miasta Szczecina jako miejsca prowadzenia działalności gospodarczej

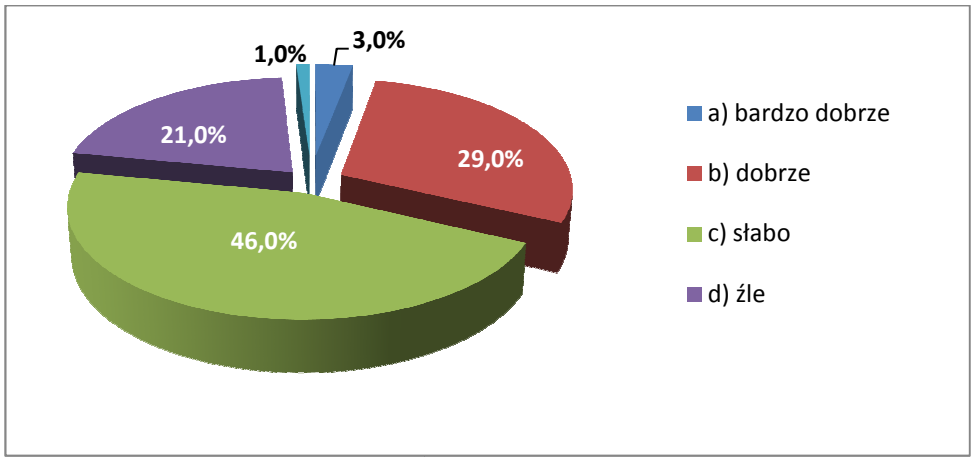

Za największe zalety prowadzenia działalności gospodarczej w Szczecinie przedsiębiorcy uznali wykwalifikowaną siłę roboczą, dogodne położenie geograficzne Miasta, jego dostępność komunikacyjną, dobrze rozwinięty system bankowy, tanią siłę roboczą, duży rynek zbytu, dobrą wydajność sieci telefonicznej, czy dostęp do energii i gazu. Według respondentów najmniejsze znaczenie mają niskie stawki opłat za wynajęcie powierzchni, niskie podatki lokalne, dostępność wolnych lokali użytkowych, dostęp do nowych terenów inwestycyjnych, relatywnie duża siła nabywcza ludności oraz dobra infrastruktura komunalna. Za główne czynniki, które przyczyniły się do sukcesów zarządzanego przez badanych przedsiębiorstwa, ankietowani uważają „ciężką pracę", „aktywność na rynku", „znajomości z lat studiów", „doświadczenie", „posiadany kapitał", „dobrze wykwalifikowaną kadrę", „innowacyjność", „dotacje z Unii Europejskiej", czy „dokładne i skrupulatne prowadzenie administracji".

Wykres 8.3.4. Zalety prowadzenia działalności gospodarczej w Szczecinie

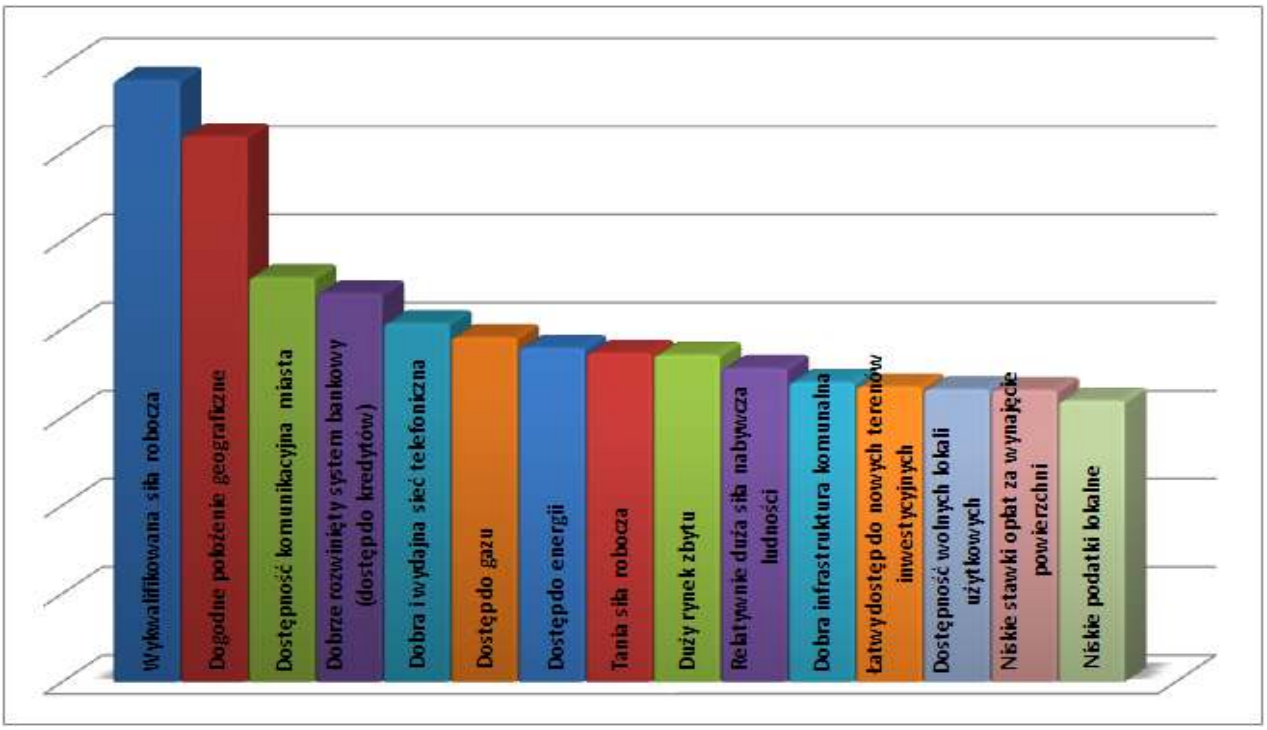

Wśród największych wad prowadzenia działalności gospodarczej w Szczecinie przedsiębiorcy wymienili zbyt wysokie stawki opłat za wynajęcie powierzchni oraz zbyt mały rynek zbytu. Na kolejnych miejscach respondenci umieścili brak wolnych lokali, brak terenów inwestycyjnych, małą siłę nabywczą ludności, złą infrastrukturę komunalną, zbyt wysokie podatki lokalne, czy złą dostępność komunikacyjną Miasta. Najmniejsze znaczenie wśród czynników spowalniających rozwój podmiotów gospodarczych Szczecina ankietowani przypisują niedogodnemu położeniu geograficznemu, problemom z energią i z dostępem do gazu, brakowi wykwalifikowanej siły roboczej i kosztowi jej zatrudnienia, źle rozwiniętemu systemowi bankowemu, czy problemom z siecią telefoniczną. Za główne bariery rozwoju przedsiębiorstw uznano: „biurokrację", „zmienność prawa", „dużą konkurencję", „sezonowość rynków zbytu", „brak dodatkowych funduszy", „za mały rynek zbytu".

Oprócz tych czynników wymieniane też były „zbyt mały lokalny rynek pracy", „niszczenie małej lokalnej przedsiębiorczości przez duże supermarkety", czy „drogi koszt wynajmu lokali pod działalność".

Wykres 8.3.5. Wady prowadzenia działalności gospodarczej w Szczecinie

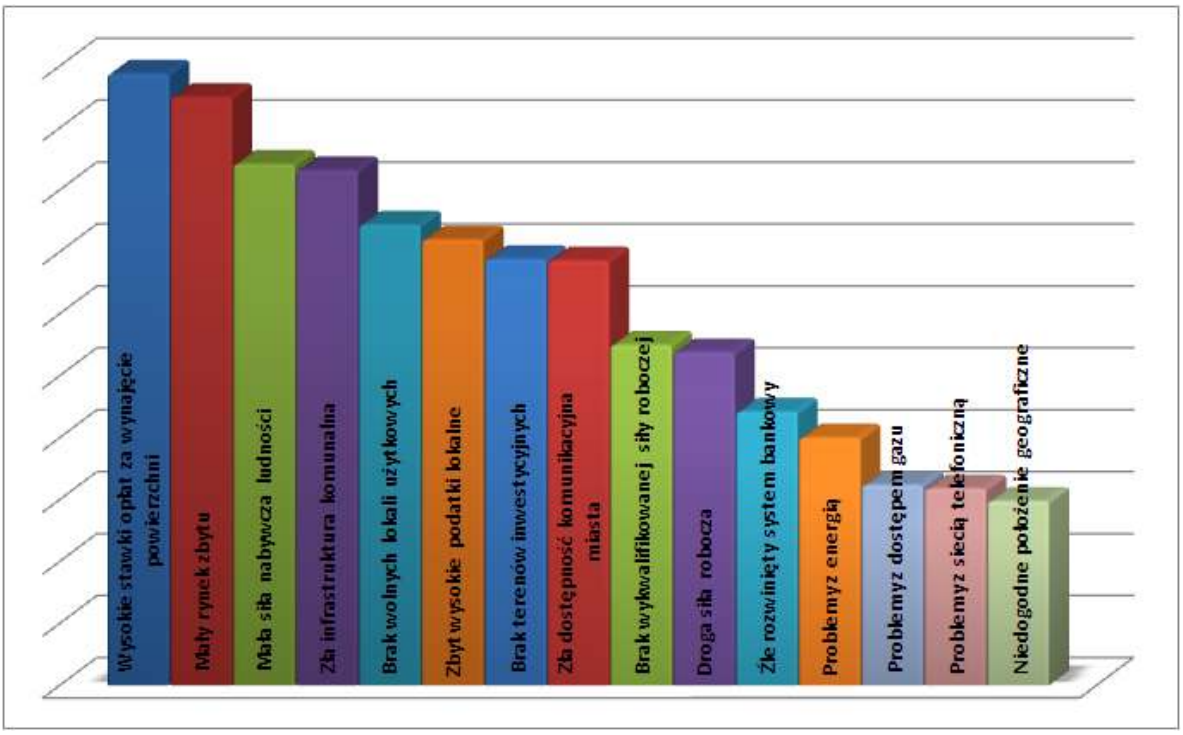

Wykres 8.3.6. Ocena atrakcyjności inwestycyjnej Szczecina według badanych przedsiębiorców

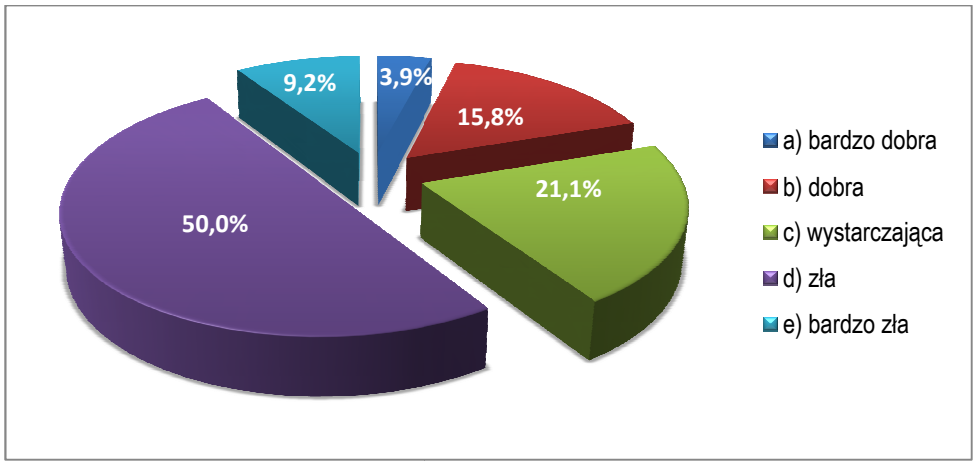

Ankietowani przedsiębiorcy skrytykowali ponadto politykę przestrzenną Miasta względem nowych inwestycji w wybranych branżach (np. produkcyjnych, usługowych, logistycznych itd.). Aż 71% badanych uważa, że Miasto nie posiada odpowiedniej polityki przestrzennej, jednak połowa z nich stwierdza, że dotychczasowe lokalizacje inwestycyjne wpisywały się w harmonijny rozwój przestrzenny Szczecina, a pozostali uważają, że część nowych inwestycji zaburzyło ten ład. Za branże, które mogą stać się w przyszłości motorem rozwoju gospodarczego Miasta i regionu respondenci uznali turystykę, informatykę, budownictwo, handel, transport, energetykę oraz motoryzację (produkcja samochodów).

Negatywnie oceniono również system zarządzania nieruchomościami państwowymi i komunalnymi w Mieście (sprzedaż i użytkowanie wieczyste gruntów, dzierżawa i najem mienia itp.), który zyskał aprobatę jedynie 26% ankietowanych przedsiębiorców.

Wykres 8.3.7. Czy Miasto Szczecin posiada politykę przestrzenną względem nowych inwestycji w konkretnych branżach?

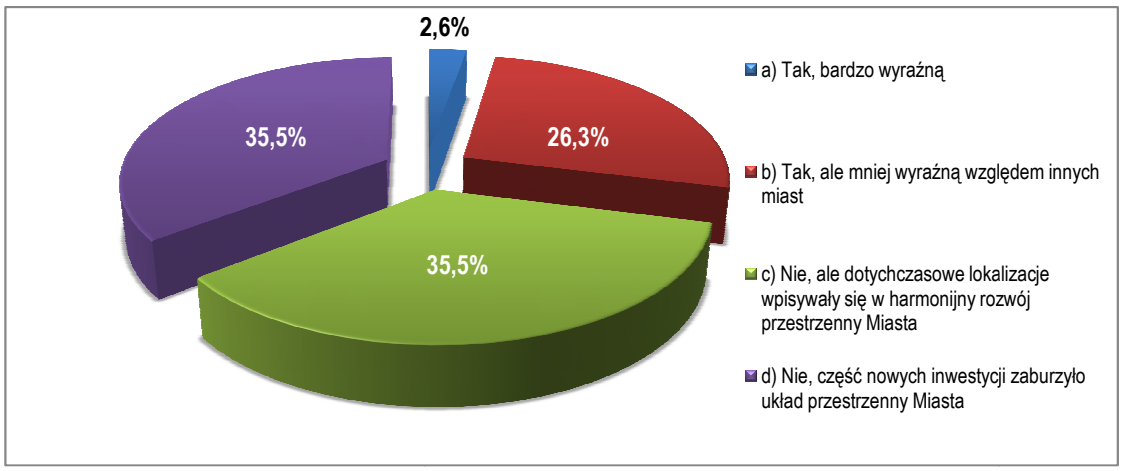

munalnymi jest

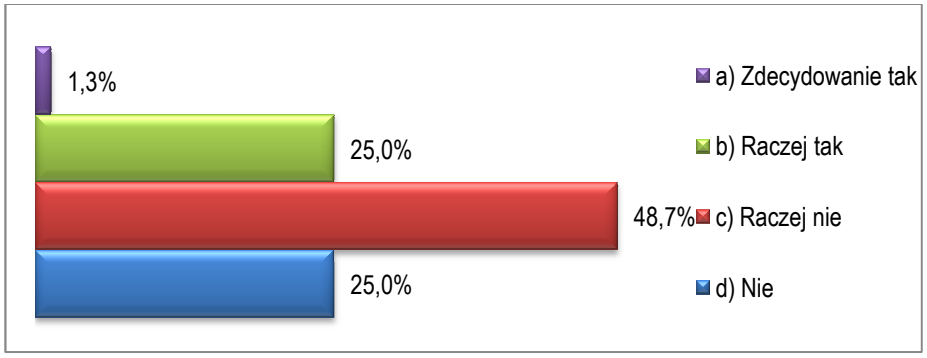

Wpływ na atrakcyjność inwestycyjną Miasta ma również współpraca przedsiębiorców z instytucjami administracji publicznej. Większość przedsiębiorców (56% respondentów) pozytywnie ocenia obsługę administracyjną w Urzędzie Miasta Szczecina, nieco ponad jedna czwarta badanych ma negatywną opinię w tym względzie. Należy jednak zauważyć, że osoby prowadzące działalność gospodarczą nie korzystają wystarczająco z zasobów Urzędu, dotyczących np. dostępu do informacji o udziałach w targach i wystawach promujących lokalną przedsiębiorczość - prawie połowa badanych twierdzi, że nie są organizowane wydarzenia promujące tego typu, a aż 33% ankietowanych nie potrafi się wypowiedzieć w tej kwestii.

Wykres 8.3.9. Ocena obsługi administracyjnej w Urzędzie Miasta Szczecin.

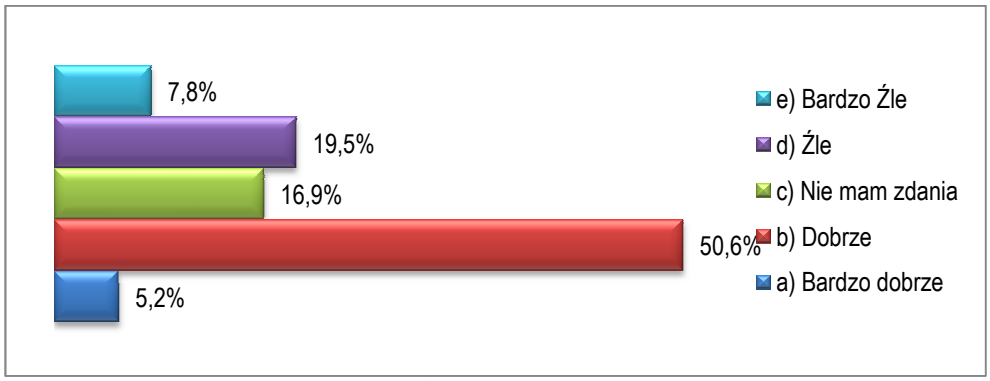

Stan infrastruktury technicznej w Szczecinie (drogowej, sanitarnej, tramwajowej, ciepłowniczej, energetycznej itp.) jest barierą rozwoju przedsiębiorczości i przyczyną utraty części inwestycji według ponad połowy przedsiębiorców (55%), choć 45% respondentów stwierdza, że stan infrastruktury w Mieście jest podobny do innych polskich miast. Według badanych przedsiębiorców należy również zwrócić uwagę na wykorzystanie lokalizacji Szczecina do jego rozwoju, gdyż odbierane jako zaleta (przez 73% ankietowanych) umiejscowienie Miasta w obecnym regionalnym, krajowym i międzynarodowym układzie komunikacyjnym nie przekłada się na rozwój/wzrost potencjału Szczecina. Respondenci zauważyli, że powinno się także docenić turystykę, która po odpowiednim dofinansowaniu może stać się istotną branżą w gospodarce Miasta (według 52% ankietowanych).

Wykres 8.3.10. Ocena lokalizacji Szczecina w regionalnym, krajowym i międzynarodowym układzie komunikacyjnym

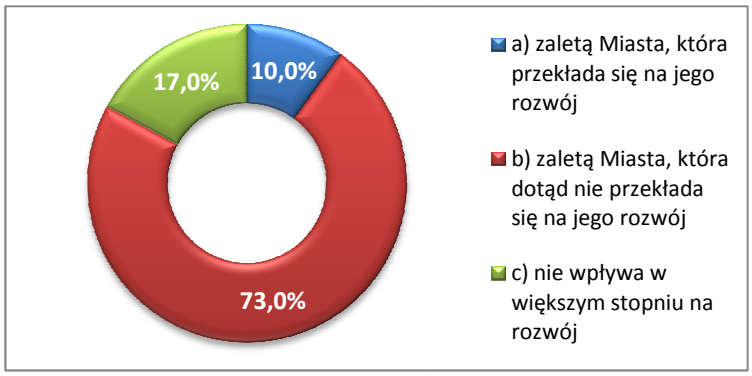

Wykres 8.3.11. Turystyka jako branża w ramach gospodarki Miasta Szczecina

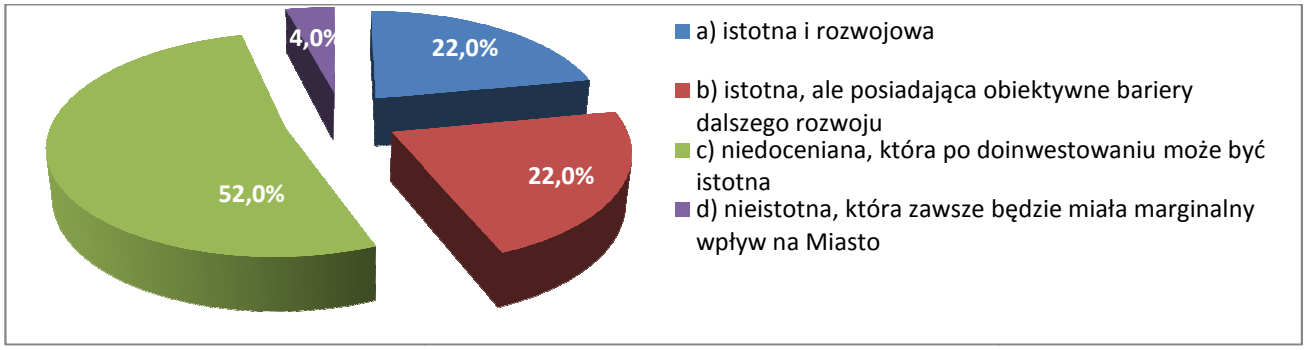

9. Analiza benchmarkingowa

9.1. Dobór miast do badania

Dla celu przeprowadzenia analizy porównawczej dokonano budowy grupy odniesienia. Podstawowego wyboru dokonywano wśród 15 miast wojewódzkich uznając, że wiele cech kształtowanych jest dzięki lub dla spełnienia funkcji ośrodków metropolitalnych i administracyjnych.

Pierwszym etapem zawężenia grupy odniesienia była rezygnacja z miast wojewódzkich o liczbie ludności odbiegającej znacznie w dół od liczby mieszkańców Szczecina. Z tego tytułu w analizie nie uwzględniono Gorzowa Wielkopolskiego, Opola, Rzeszowa, Olsztyna, Kielc i Białegostoku, a więc miast z liczbą ludności poniżej 300 tysięcy osób. W zakresie liczby ludności zrezygnowano również z porównań z Warszawą i Krakowem, jako miastami dysponującymi koszykiem dodatkowych czynników kształtujących sytuację społeczną, gospodarczą i przestrzenną.

Ograniczenie grupy porównawczej o miasta znacznie odbiegające pod względem ludności dokonano z uwagi na potrzebę przeprowadzenia badania w grupie charakteryzującej się podobnym potencjałem rozwojowym, zarówno społecznym, jak i gospodarczym, a także podobną potencjalną wiązką problemów.

Ostatecznie do analizy benchmarkingowej dla Miasta Szczecina zakwalifikowano: Bydgoszcz, Gdańsk, Katowice, Lublin, Łódź, Poznań i Wrocław. Zaznaczając jednocześnie, że obecność stosunkowo liczebnej Łodzi wynika z jej znacznego zróżnicowania społeczno-gospodarczego, a także podobieństw do Miasta Szczecin związanych z koniecznością restrukturyzacji monostrukturalnej gospodarki oraz lokalizacji w pobliżu dużej metropolii.

9.2. Miernik rozwoju społecznego

Syntetyczny pomiar rozwoju społecznego dotyczy obszarów bezpieczeństwa publicznego, pomocy społecznej i ochrony zdrowia, edukacji i wychowania, sportu i rekreacji, kultury i sztuki, a także warunków życia w mieście i demografii. W efekcie miernik ma za zadanie wskazać relatywny, tj. ograniczony odniesieniem do porównywanych miast, poziom zapewnienia warunków dla zaspokajania potrzeb społecznych mieszkańców poszczególnych miast, a także obecny poziom rozwoju społecznego samych mieszkańców, mierzony ich aktywnością w poszczególnych obszarach.

9.2.1. Dobór zmiennych

Warunkiem przeprowadzenia właściwego i poprawnego wnioskowania na podstawie syntetycznego miernika rozwoju społecznego jest jego odpowiednia konstrukcja. Z uwagi na jednakową wagę każdej zmiennej składowej ich dobór musi stanowić równowagę pomiędzy poszczególnymi sferami i istotnością poszczególnych zagadnień w całościowej ocenie.

Jednocześnie każda ze zmiennych musi posiadać taką samą konstrukcję i źródło informacji w każdym z porównywanych miast oraz opisywać stan lub dynamikę zjawiska w tym samym okresie.

Tabela 9.2.1. Zmienne składowe miernika rozwoju społecznego

Nr	Nazwa zmiennej diagnostycznej
X1	Wskaźnik zagrożenia przestępczością na 100 tys. mieszkańców
X2	Wskaźnik wykrywalności przestępstw
X3	Osoby korzystające ze świadczeń pomocy społecznej na 1 000 mieszkańców
X4	Liczba lekarzy na 10 tys. mieszkańców
X5	Stopa bezrobocia rejestrowanego
X6	Liczba oddziałów przedszkolnych ogółem na 10 tys. mieszkańców
X7	Średnie wyniki punktowe egzaminu gimnazjalnego z części humanistyczno-przyrodniczej i matematycznej
X8	Uczniowie przypadający na 1 komputer w szkołach podstawowych
X9	Liczba studentów na 1 000 mieszkańców
X10	Poziom stresu życiowego
X11	Liczba ćwiczących osób do 18 roku życia na 1 000 mieszkańców do 18 roku życia
X12	Wypożyczenie księgozbioru na 1 czytelnika
X13	Widzowie kin na 1 000 mieszkańców
X14	Saldo migracji na 1 000 mieszkańców
X15	Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto

Źródło: Opracowanie własne.

Dla przeprowadzenia oszacowania miernika rozwoju społecznego posłużono się piętnastoma wskaźnikami. W obszarze bezpieczeństwa publicznego są to wskaźnik zagrożenia przestępczością oraz wskaźnik wykrywalności przestępstw, jako zmienne opisujące poziom bezpieczeństwa mieszkańców oraz sprawność działania organów ścigania.

W zakresie pomocy społecznej i ochrony zdrowia skorzystano ze wskaźnika liczby osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 1 000 mieszkańców, liczby lekarzy na 10 tys. mieszkańców oraz poziomu stresu życiowego, jako potencjalnego poziomu zabezpieczenia opieki zdrowotnej.

Edukacja i wychowanie reprezentowane są poprzez liczbę oddziałów przedszkolnych na 10 tys. mieszkańców, średnie wyniku testu gimnazjalnego, liczbę uczniów przypadającą na komputer w pracowni informatycznej w szkole podstawowej oraz liczbę studentów na 1 000 mieszkańców, jako wskazanie potencjału ośrodków akademickich oraz średnie wyniki testów gimnazjalnych, odzwierciedlających potencjał kształcenia na różnych szczeblach edukacji.

Zaangażowanie mieszkańców w zakresie sportu i rekreacji zbadano na podstawie liczby ćwiczących osób do 18 roku życia w klubach sportowych w odniesieniu do łącznej liczby osób w tym wieku.

Wskaźniki przeciętnego wynagrodzenia, stopy bezrobocia rejestrowanego, liczby widzów kin oraz średniego wypożyczenia księgozbioru na czytelnika zostały zastosowane jako odzwierciedlenie poziomu rozwoju miast i ich mieszkańców w obszarze kultury i jakości życia. Zagadnienia demograficzne reprezentowane są w mierniku rozwoju społecznego poprzez wskaźnik migracji.

9.2.2. Miernik syntetyczny

W poniższej tabeli zaprezentowano wartości wybranych do analizy benchmarkingowej w sferze społecznej zmiennych dla poszczególnych miast. Poszczególne zmienne prezentują wartości najbardziej aktualne z dostępnych dla wszystkich wybranych miast.

Tabela 9.2.2. Zmienne składowe miernika rozwoju społecznego – wartości dla miast porównywanych

Nr zmiennej	Rok	Miara	Stym. [s] / Dest. [d]	Szczecin	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowice	Lublin	Łódź	Poznań	Wrocław
X1	2008	[ilość]	d	2 885	2 803	3 266	5 256	3 319	3 205	3 815	4 190
X2	2008	[%]	s	50,6%	61,6%	47,4%	43,6%	42,6%	50,0%	52,1%	53,1%
X3	2008	[ilość]	d	48	50	38	83	68	65	39	32
X4	2008	[ilość]	s	40,92	38,28	37,14	52,16	64,74	42,78	41,99	41,73
X5	2009	[%]	d	4,2%	4,9%	2,5%	1,9%	7,4%	6,7%	1,7%	3,5%
X6	2008	[ilość]	s	9,9	10,1	10,6	11,9	14,3	10,2	14,4	10,5
X7	2008	[ilość]	s	30,3	30,0	30,1	29,9	31,6	30,3	31,2	32,2
X8	2008	[ilość]	d	17,7	19,8	15,3	22,4	16,7	17,1	16,2	14,7
X9	2008	[ilość]	s	15,0	12,2	17,3	23,1	24,5	17,0	25,4	22,9
X10	2009	[wskaźnik]	s	-0,26	-0,32	-0,23	-0,26	-0,33	0,05	-0,19	-0,19
X11	2008	[ilość]	s	109,9	67,4	66,8	96,9	94,9	81,3	74,0	85,1
X12	2008	[ilość]	s	13,4	15,6	20,3	16,1	22,3	21,3	22,3	21,4
X13	2008	[ilość]	s	2 577	2 012	777	4 949	2 119	2 310	4 674	3 684
X14	2008	[%]	s	-2,0%	-4,9%	0,0%	-3,5%	-2,5%	-2,2%	-5,7%	0,3%
X15	2008	[PLN]	s	3 135,02	2 854,26	3 996,08	4 362,39	2 784,14	2 821,93	3 576,07	3 177,44

Źródło: Opracowanie własne.

Po kalkulacji wartości znormalizowanych poszczególnych zmiennych w grupie zmiennych dla porównywanych miast, poszczególne wartości w przedziale od 0 do 1 charakteryzują miejsce wartości opisywanego zjawiska w przedziale ograniczonym najniższą i najwyższą wartością wśród analizowanej grupy. Następną czynnością obliczeniową jest ustalenie odległości euklidesowych między zunitaryzowanymi punktami, która jest równa długości odcinka łączącego te punkty. Na podstawie wybranych zmiennych i przyjętej metodologii dokonano oszacowania mierników rozwoju społecznego dla poszczególnych miast, których wartości zaprezentowano poniżej.

Tabela 9.2.3. Procedura szacowania miernika rozwoju społecznego – wartości dla miast porównywanych

Wyszczególnienie	$(Z_{ij} - Z_{0j})^2$							
	Szczecin	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowice	Lublin	Łódź	Poznań	Wrocław
q_i	0,659	0,782	0,642	0,687	0,604	0,645	0,494	0,483
av (q_i)	0,625							
$(q_i - av(q_i))^2$	0,001	0,025	0,000	0,004	0,000	0,000	0,017	0,020
S_0	0,092							
$\bar{q}0$	0,809							
Wskaźnik rozwoju	**18,58%**	**3,35%**	**20,61%**	**15,02%**	**25,33%**	**20,28%**	**38,91%**	**40,30%**

Źródło: Opracowanie własne.

9.2.3. Podsumowanie

Obliczone mierniki rozwoju społecznego analizowanych miast pozwalają na stworzenie relatywnego rankingu ich rozwoju w analizowanej sferze. Uzyskane wyniki znajdują się w przedziale o szerokości 34,98 punktu procentowego, jednakże najniższy wynik znacznie odbiega od mediany.

Wykres 9.2.1. Miernik rozwoju społecznego dla porównywanych miast

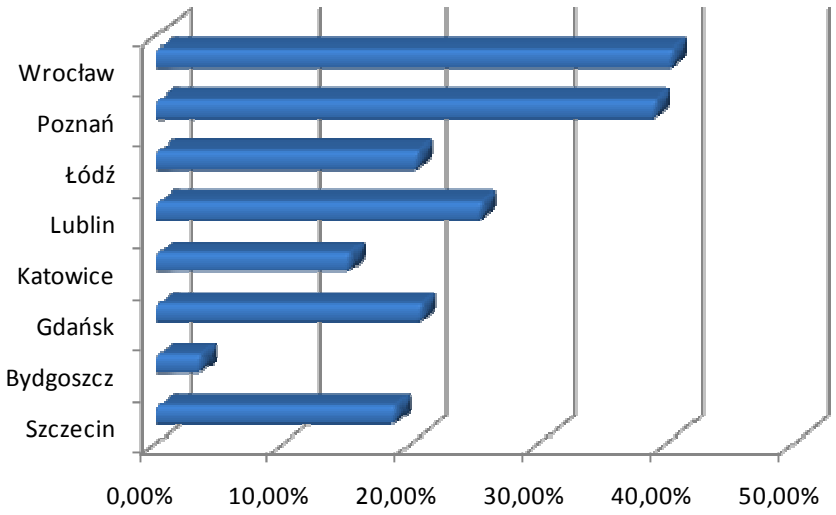

Źródło: Opracowanie własne.

Na podstawie przyjętych założeń syntetyczny miernik rozwoju społecznego sytuuje Miasto Szczecin na 6 pozycji wśród 8 analizowanych miast z wynikiem na poziomie 18,6%. Jest to wynik znacznie gorszy od Wrocławia, Poznania (odpowiednio 40,3% i 38,9%) i gorszy od Lublina (25,3%), ale niewiele odbiegający od wartości uzyskanych przez Gdańsk (20,6%) i Łódź (20,3%). Pozycje ostatnie zajmują Katowice i Bydgoszcz.

9.3. Miernik rozwoju gospodarczego

Syntetyczny pomiar rozwoju gospodarczego dotyczy obszarów struktury branżowej gospodarki, działalności inwestycyjnej, turystyki, nauki i innowacji, otoczenia biznesu oraz transportu. W efekcie miernik ma za zadanie wskazać relatywny, tj. ograniczony odniesieniem do porównywanych miast, poziom rozwoju gospodarczego oraz atrakcyjności inwestycyjnej mierzonej czynnikami konkurencji lokalnej, która może przyczynić się do rozwoju w latach następnych.

9.3.1. Dobór zmiennych

Dla spełnienia warunku właściwego i poprawnego wnioskowania na podstawie syntetycznego miernika rozwoju społecznego dokonano odpowiedniego doboru zmiennych składowych, dla odzwierciedlenia równowagi czynników prorozwojowych poszczególnych zagadnień w ocenie łącznej. Każda zmienna posiada taką samą konstrukcję i źródło informacji w każdym z porównywanych miast oraz opisuje stan lub dynamikę zjawiska w tym samym okresie.

Tabela 9.3.1. Zmienne składowe miernika rozwoju gospodarczego

Nr zmiennej	Nazwa zmiennej diagnostycznej
X1	Liczba podmiotów gospodarczych ogółem na 10 tys. mieszkańców
X2	PKB per capita w złotych
X3	Dynamika liczby podmiotów prawa handlowego na 10 tys. mieszkańców w latach 2002-2008
X4	Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach na mieszkańca
X5	Powierzchnia stref i podstref SSE w promieniu 50 km od miasta
X6	Udział sektora przedsiębiorstw w nakładach na B+R
X7	Udział przedsiębiorstw innowacyjnych w sektorze usług
X8	Udział przedsiębiorstw innowacyjnych w przemyśle
X9	Liczba wybranych organizacji i instytucji otoczenia biznesu
X10	Udzielone noclegi hotelowe turystom zagranicznym
X11	Liczba organizacji w ewidencji CEOTiPT
X12	Liczba podmiotów zatrudniająca od 250 pracowników na 10 tys. mieszkańców
X13	Wartość dodana brutto na pracującego mieszkańca

Źródło: Opracowanie własne.

Podstawowym wskaźnikiem o największym poziomie agregacji w prezentacji rozwoju gospodarczego i jego dynamiki w szeregach czasowych jest poziom produktu krajowego brutto. Przy szacowaniu syntetycznego miernika rozwoju zastosowano najnowszy publikowany dla miast poziom PKB na mieszkańca tj. dla roku 2007. Równie istotnym wskazaniem jest wartość dodana brutto na pracującego w mieście mieszkańca, jako miernik wydajności pracy.

Strukturę branżową gospodarki odzwierciedlono poprzez wskaźnik liczby podmiotów gospodarki narodowej względem liczby mieszkańców. Wskazano również liczbę podmiotów zatrudniających powyżej 249 pracowników, a także dynamikę liczby podmiotów prawa handlowego na 10 tys. mieszkańców (w okresie 2002-2008). Ujęto również udział sektora B+R w nakładach inwestycyjnych, a także udział przedsiębiorstw innowacyjnych w sektorze usług i przemyśle.

Działalność inwestycyjną zaprezentowano w postaci wielkości nakładów inwestycyjnych przedsiębiorstw na mieszkańca oraz powierzchni SSE i ich podstref w promieniu 50 km od miasta, jako potencjalne miejsca lokalizacji nowych inwestycji przyczyniających się do wzrostu gospodarczego miasta.

Jednocześnie w mierniku uwzględniono liczbę wybranych instytucji otoczenia biznesu, a także liczbę udzielonych noclegów hotelowych na rzecz obcokrajowców i liczbę organizacji zarejestrowaną w Centralnej Ewidencji Organizatorów Turystyki i Pośredników Turystycznych.

9.3.2. Miernik syntetyczny

W poniższej tabeli zaprezentowano wartości wybranych do analizy benchmarkingowej w sferze gospodarczej zmiennych dla poszczególnych miast. Przyjęte wartości są najbardziej aktualne z dostępnych dla wszystkim wybranych miast.

Tabela 9.3.2. Zmienne składowe miernika rozwoju gospodarczego – wartości dla miast porównywanych

Nr zmiennej	Rok	Miara	Stym. [s] / Dest. [d]	Szczecin	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowice	Lublin	Łódź	Poznań	Wrocław
X1	2008	[ilość]	s	1 575,1	1 260,2	1 319,7	1 306,1	1 114,5	1 265,8	1 673,4	1 512,3
X2	2007	[PLN]	s	39 558,0	34 683,0	44 151,0	44 273,0	26 265,0	37 372,0	62 422,0	45 623,0
X3	2008	[%]	s	28,2%	32,9%	30,7%	51,1%	32,1%	29,6%	40,8%	37,0%
X4	2007	[PLN]	s	3022	3544	7980	5894	2328	6120	6139	5943
X5	2009	[ha]	s	302,5	135,9	163,8	1361,6	180	359	181,4	1052,2
X6	2007	[%]	s	4,1%	47,1%	46,1%	42,7%	12,7%	16,6%	32,7%	36,8%
X7	2007	[%]	s	8,3%	13,2%	17,2%	16,1%	9,9%	8,5%	12,6%	19,1%
X8	2007	[%]	s	17,0%	20,7%	25,1%	22,4%	22,2%	14,8%	18,5%	24,2%
X9	2009	[ilość]	s	59	34	67	54	78	104	89	97
X10	2008	[ilość]	s	230 864	43 446	200 365	119 035	57 956	115 780	299 248	367 548
X11	2009	[ilość]	s	129,0	112,0	166,0	166,0	88,0	208,0	261,0	301,0
X12	2008	[ilość]	s	1,8	2,1	1,9	3,6	2,1	1,6	3,1	2,5
X13	2007	[PLN]	s	83 642	77 973	70 870	89 074	63 187	67 313	77 672	72 015

Źródło: Opracowanie własne.

Po kalkulacji wartości znormalizowanych poszczególnych zmiennych w grupie zmiennych dla porównywanych miast, poszczególne wartości w przedziale od 0 do 1 charakteryzują miejsce wartości opisywanego zjawiska w przedziale ograniczonym najniższą i najwyższą wartością wśród analizowanej grupy. Następną czynnością obliczeniową jest ustalenie odległości euklidesowych między zunitaryzowanymi punktami, która jest równa długości odcinka łączącego te punkty. Na podstawie wybranych zmiennych i przyjętej metodologii dokonano oszacowania mierników rozwoju społecznego dla poszczególnych miast, których wartości zaprezentowano poniżej.

Tabela 9.3.3. Procedura szacowania miernika rozwoju gospodarczego – wartości dla miast porównywanych

Wyszczególnienie	$(Z_{ij} - Z_{0j})^2$							
	Szczecin	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowice	Lublin	Łódź	Poznań	Wrocław
q_i	0,768	0,757	0,595	0,437	0,865	0,766	0,439	0,360
av (q_i)	0,623							
$(q_i - av(q_i))^2$	0,021	0,018	0,001	0,035	0,058	0,020	0,034	0,069
S_0	0,179							
·q0	0,982							
Wskaźnik rozwoju	**21,72%**	**22,86%**	**39,40%**	**55,53%**	**11,92%**	**21,95%**	**55,32%**	**63,33%**

Źródło: Opracowanie własne.

9.3.3. Podsumowanie

Obliczone mierniki rozwoju gospodarczego analizowanych miast pozwalają na stworzenie relatywnego rankingu ich rozwoju w analizowanej sferze. Uzyskane wyniki znajdują się w przedziale o szerokości 51,41 punktu procentowego.

Wykres 9.3.1. Miernik rozwoju gospodarczego dla porównywanych miast

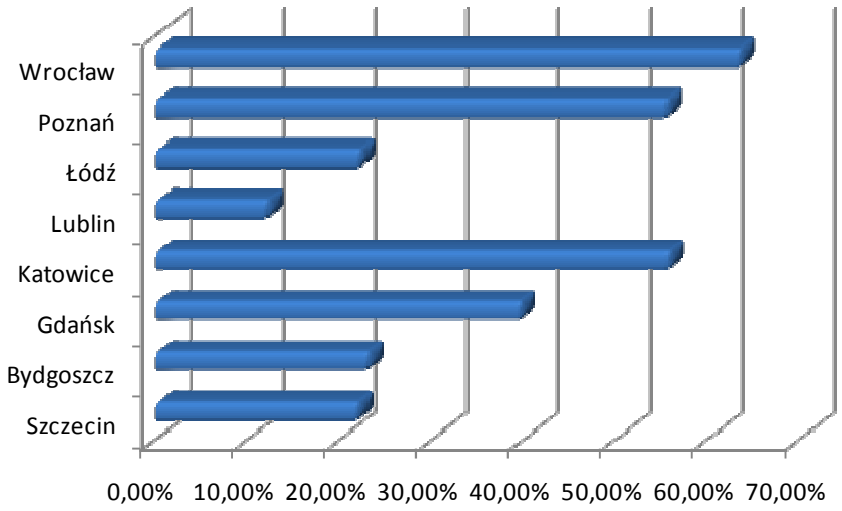

Źródło: Opracowanie własne.

Na podstawie przyjętych założeń syntetyczny miernik rozwoju gospodarczego sytuuje Miasto Szczecin w grupie miast zajmujących pozycje 5-7 z wynikiem na poziomie 21,7%. Widoczna jest zdecydowana dominacja Wrocławia, Katowic, Poznania i Gdańska (wyniki odpowiednio 63,3%, 55,5%, 55,3% i 39,4%), natomiast Szczecin, Łódź i Bydgoszcz uzyskały niemal identyczne wyniki (od 21,7% do 22,9%). Miastem odstającym gospodarczo od pozostałych jest Lublin z wynikiem 11,9%.

9.4. Miernik rozwoju przestrzennego

Objęte analizą obszary rozwoju przestrzennego to środowisko przyrodnicze, ład przestrzenny, gospodarka nieruchomościami, infrastruktura techniczna oraz zagadnienia obszaru metropolitalnego. W efekcie miernik ma za zadanie wskazać relatywny, tj. ograniczony odniesieniem do porównywanych miast, poziom rozwoju przestrzennego, wyrażający naturalne, techniczne i lokalizacyjne warunki zamieszkiwania i prowadzenia działalności gospodarczej w mieście.

9.4.1. Dobór zmiennych

Pomiar zjawisk przestrzennych jest stosunkowo trudny, jednak w obszarach gdzie to możliwe dokonano odpowiedniego doboru zmiennych i wskaźników odzwierciedlających stan i dynamikę w analizowanej sferze. Każda prezentowana wartość opisująca dane zjawisko posiada taką samą konstrukcję i źródło informacji w każdym z porównywanych miast oraz odnosi się do tego samego przedziału czasu.

Tabela 9.4.1. Zmienne składowe miernika rozwoju przestrzennego

Nr zmiennej	Nazwa zmiennej diagnostycznej
X1	Wnioski o wydanie decyzji o ustalenie lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz warunków zabudowy na podst. Art. 50 i 59 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym
X2	Ścieki przemysłowe i komunalne oczyszczane w % ścieków wymagających oczyszczania
X3	Odsetek odpadów poddanych odzyskowi w ogólnej liczbie odpadów wytworzonych
X4	Udział odpadów unieszkodliwionych w całkowitej sumie odpadów wytworzonych
X5	Udział terenów zielonych w powierzchni miasta
X6	Korzystający z instalacji w % ogółu ludności - wodociągi
X7	Korzystający z instalacji w % ogółu ludności - kanalizacja
X8	Korzystający z instalacji w % ogółu ludności - gaz
X9	Suma sieci rozdzielczych wodociągów, kanalizacji i gazu na 100 km^2
X10	Średni wiek autobusu komunikacji miejskiej
X11	Ogólna długość tras transportu zbiorowego na powierzchnię miasta
X12	Udział długości dróg gminnych utwardzonych w powierzchni miasta

Źródło: Opracowanie własne.

W ramach 12 zmiennych opisujących rozwój przestrzenny miast zaproponowano udział decyzji we wnioskach o ustalenie lokalizacji inwestycji celu publicznego, jak odzwierciedlenie ładu i planu przestrzennego pozwalającego na sprawne wydawanie decyzji o zagospodarowaniu.

W zakresie ochrony środowiska, ale także infrastruktury miejskiej, zaproponowano wskaźniki: udziału ścieków oczyszczonych w łącznej masie ścieków, odsetek odpadów poddanych odzyskowi oraz udział odpadów unieszkodliwionych. Do analizy włączono także udział terenów zielonych w powierzchni miast.

W zakresie dostępu do infrastruktury miejskiej uwzględniono odsetki osób korzystających z sieci wodnej, kanalizacyjnej i gazowej, a także sumę długości sieci rozdzielczych na powierzchnię miasta.

W zakresie komunikacji miejskiej uwzględniono średni wiek taboru autobusowego, jako odzwierciedlenie standardu komunikacji zbiorowej, a także długość tras transportu zbiorowego na powierzchnię miasta, jako wskaźnik pokrycia siecią komunikacyjną. W zakresie transportu drogowego na terenie miast uwzględniono wskaźnik udziału długości dróg gminnych utwardzonych w powierzchni miasta.

9.4.2. Miernik syntetyczny

W poniższej tabeli zaprezentowano wartości wybranych do analizy benchmarkingowej w sferze przestrzennej zmiennych dla poszczególnych miast. Przyjęte wartości są najbardziej aktualne z dostępnych dla wszystkim wybranych miast. W przypadku Szczecina wyłączono powierzchnię jeziora Dąbie ze wskaźników posługujących się wielkością powierzchni miasta dla zobrazowania gęstości przestrzennej zjawiska (zmienne X5, X11 i X12).

Tabela 9.4.2. Zmienne składowe miernika rozwoju przestrzennego – wartości dla miast porównywanych

Nr zmiennej	Rok	Miara	Stym. [s] / Dest. [d]	Szczecin	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowice	Lublin	Łódź	Poznań	Wrocław
X1	2008	[%]	s	64,1%	70,6%	90,8%	65,9%	66,5%	87,7%	80,1%	75,4%
X2	2008 (9)	[%]	s	100,0%	77,7%	99,2%	100,0%	100,0%	71,9%	99,3%	99,1%
X3	2008	[%]	s	52,4%	86,6%	82,9%	79,2%	65,4%	96,0%	96,8%	79,6%
X4	2008	[%]	s	20,2%	10,0%	5,0%	7,0%	30,5%	1,7%	1,3%	19,3%
X5	2009	[ilość]	s	13,0%	10,3%	7,9%	7,5%	10,1%	12,2%	13,5%	8,7%
X6	2008	[%]	s	96,1%	96,8%	96,1%	95,9%	96,6%	97,9%	94,9%	94,6%
X7	2008	[%]	s	86,9%	93,2%	89,7%	87,8%	89,4%	89,4%	89,8%	85,0%
X8	2008	[%]	s	92,3%	84,8%	88,8%	89,4%	87,7%	78,4%	87,5%	82,8%
X9	2008	[km]	s	644,8	961,9	1 078,8	1 158,4	934,3	928,2	1 109,3	1 089,9
X10	2008	[lata]	d	11	7	9	13	14	12	9	8
X11	2008	[km na km^2]	s	1,983	2,581	1,372	3,278	1,813	2,057	1,476	1,539
X12	2008	[km na km^2]	s	2,232	1,659	1,379	1,820	0,983	1,218	1,959	1,690

Źródło: Opracowanie własne.

Po kalkulacji wartości znormalizowanych poszczególnych zmiennych w grupie zmiennych dla porównywanych miast, poszczególne wartości w przedziale od 0 do 1 charakteryzują miejsce wartości opisywanego zjawiska w przedziale ograniczonym najniższą i najwyższą wartością wśród analizowanej grupy. Następną czynnością obliczeniową jest ustalenie odległości euklidesowych między zunitaryzowanymi punktami, która jest równa długości odcinka łączącego te punkty. Na podstawie wybranych zmiennych i przyjętej metodologii dokonano oszacowania mierników rozwoju społecznego dla poszczególnych miast, których wartości zaprezentowano poniżej.

Na podstawie wybranych zmiennych i przyjętej metodologii dokonano oszacowania mierników rozwoju przestrzennego dla poszczególnych miast, których wartości zaprezentowano poniżej.

Tabela 9.4.3. Procedura szacowania miernika rozwoju przestrzennego – wartości dla miast porównywanych

Wyszczególnienie	$(Z_{ij} - Z_{0j})^2$							
	Szczecin	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowice	Lublin	Łódź	Poznań	Wrocław
q_i	0,602	0,462	0,446	0,595	0,525	0,575	0,444	0,559
av (q_i)	0,526							
$(q_i - av(q_i))^2$	0,006	0,004	0,006	0,005	0,000	0,002	0,007	0,001
S_0	0,062							
$q0$	0,651							
Wskaźnik rozwoju	**7,57%**	**29,01%**	**31,57%**	**8,56%**	**19,34%**	**11,74%**	**31,74%**	**14,06%**

Źródło: Opracowanie własne.

9.4.3. Podsumowanie

Obliczone mierniki rozwoju przestrzennego analizowanych miast pozwalają na stworzenie relatywnego rankingu ich rozwoju w analizowanej sferze. Uzyskane wyniki znajdują się w przedziale o szerokości 24,17 punktu procentowego, co oznacza, że w sferze przestrzennej różnice pomiędzy porównywanymi miastami są najmniejsze.

Wykres 9.4.1. Miernik rozwoju przestrzennego dla porównywanych miast

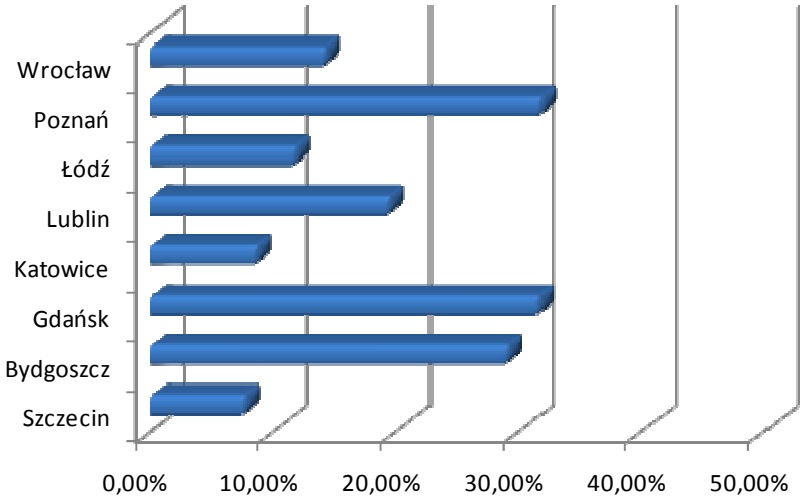

Źródło: Opracowanie własne.

Na podstawie przyjętych założeń syntetyczny miernik rozwoju przestrzennego sytuuje Miasto Szczecin na ostatniej pozycji wśród 8 analizowanych miast z wynikiem na poziomie 7,6%, jednak wyniki nie przekraczające 15% uzyskały jeszcze Katowice, Łódź i Wrocław. Pozostałe miasta, oprócz Lublina odnotowującego wynik 19,3%, posiadają wyniki w przedziale 29,0% - 31,7%.

9.5. Wskaźnik syntetyczny rozwoju

W celu uzyskania maksymalnie syntetycznego wskazania rozwoju społeczno-gospodarczego miast dokonano oszacowania mierników syntetycznych wykorzystujących zmienne i wskaźniki ze wszystkich trzech sfer, tj. społecznej, gospodarczej i przestrzennej.

Pomiaru dokonano z zastosowaniem dwóch metod, charakteryzujących się własnymi cechami interpretacyjnymi tj. w oparciu o 40 zmiennych dobranych do mierników syntetycznych rozwoju społecznego, gospodarczego i przestrzennego. Wyniki szacowania zaprezentowano poniżej.

Tabela 9.5.1. Procedura szacowania miernika rozwoju społeczno-gospodarczego – 40 zmiennych

Wyszczególnienie	$(Z_{ij} - Z_{0j})^2$							
	Szczecin	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowice	Lublin	Łódź	Poznań	Wrocław
q_i	0,706	0,721	0,594	0,602	0,710	0,689	0,462	0,479
av (q_i)	0,620							
$(q_i - av(q_i))^2$	0,007	0,010	0,001	0,000	0,008	0,005	0,025	0,020
S_0	0,098							
$\bar{q}0$	0,816							
Wskaźnik rozwoju	**13,49%**	**11,66%**	**27,16%**	**26,17%**	**12,91%**	**15,47%**	**43,35%**	**41,27%**

Źródło: Opracowanie własne.

Uzyskane wartości miernika syntetycznego mieszczą się w przedziale od 11,7% do 43,4% (szerokość przedziału 31,7%).

Wykres 9.5.1. Miernik rozwoju społeczno-gospodarczego dla porównywanych miast w oparciu o 37 zmiennych

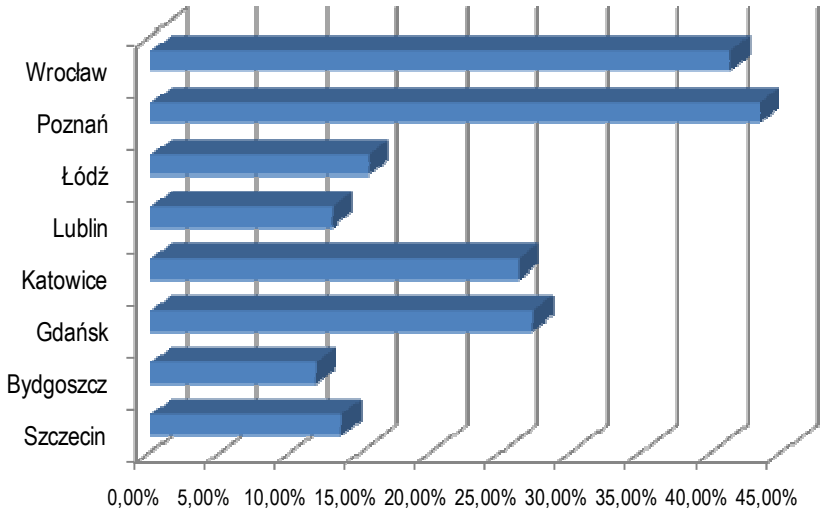

Źródło: Opracowanie własne.

W przypadku syntetycznego miernika rozwoju, tj. obejmującego sfery społeczną, gospodarczą i przestrzenną widoczne są trzy grupy: dwaj zdecydowani liderzy: Poznań i Wrocław, dwa miasta o wysokiej wartości wskaźnika, ustępujące liderom, ale z dużą przewagą nad resztą grupy: Katowice i Gdańsk oraz uzyskująca najniższe wyniki grupa czterech miast: Bydgoszcz, Lublin, Łódź i Szczecin. Charakter mierników rozwoju każdego z wymienionych miast jest inny i inne są jego kluczowe czynniki sukcesu. Różnice pomiędzy liderami a pozostałymi miastami są dość znaczne, a zależności są zbliżone do miernika gospodarczego.

Miasto Szczecin plasuje się na 5-6 pozycji wraz z Łodzią, nieznacznie przed Lublinem i Bydgoszczą. Warto zwrócić uwagę, że Szczecin swoją pozycję osłabia zwłaszcza w zakresie miary przestrzennej, która w części jest niezależna od działań lokalnych decydentów. W sferze gospodarczej i społecznej Miasto Szczecin uzyskało lepsze wyniki niż w przypadku wskaźnika syntetycznego, tj. w okolicy 5-6 miejsca. Liderzy w postaci Poznania i Wrocławia wygrywają głównie w sferze gospodarczej, która w sposób pośredni przekłada się również na rozwój przestrzenny (w obszarach możliwego oddziaływania) i społeczny.

9.6. Analiza kluczowych czynników sukcesu

Wartości mierników osiągnięte przez poszczególne miasta w poszczególnych sferach, a także w formie miernika syntetycznego, wynikają z kształtowania się 40 wybranych do analizy zależności. W celu dobrego zrozumienia i interpretacji uzyskanych wyników niezbędna jest więc analiza elementów wpływających na wyróżniające się w grupie wartości. Na poniższych wykresach zaprezentowano rankingi miast uszeregowane na podstawie prezentowanych wcześniej wyników kalkulacji cząstkowych i syntetycznego mierników rozwoju.

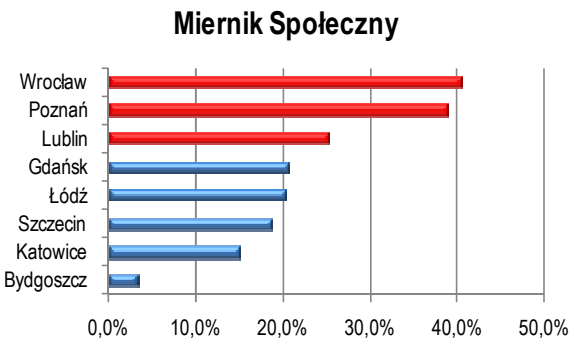

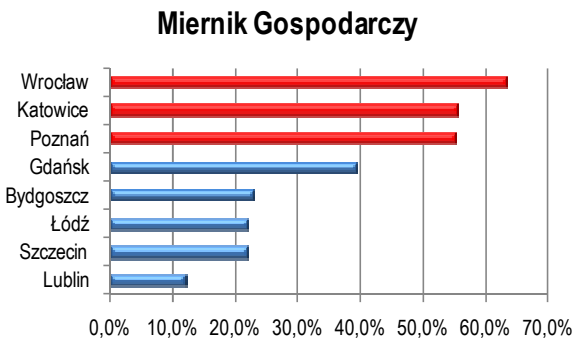

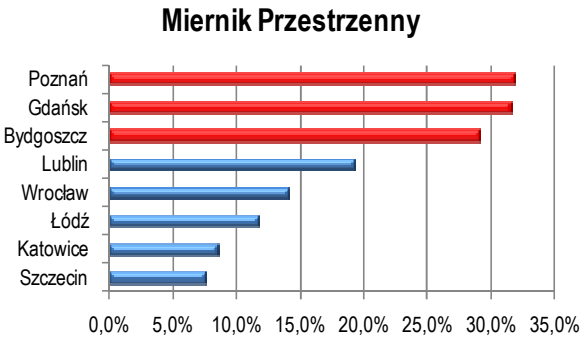

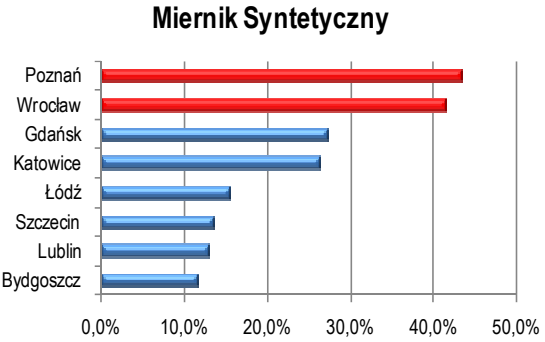

Do grupy miast, których sukces w poszczególnych sferach będzie rozpatrywany, zaliczono Wrocław, Poznań, Lublin, Katowice, Gdańsk i Bydgoszcz. W przypadku liderów rozwoju społeczno-gospodarczego (Poznań i Wrocław) widać wyraźnie, że ich sukces jest wynikiem rozwoju we wszystkich sferach (wyjątkiem jest pozycja Wrocławia w mierniku sfery przestrzennej) – są liderami każdej z prezentowanych kategorii.

9.6.1. Czynniki społeczne

W części tej dokonano identyfikacji czynników społecznych wpływających na wysokie wartości miernika społecznego dla miast osiągających jego najwyższe wartości, tj. Wrocławia, Poznania i Lublina.

Wykres 9.6.1. Czynniki sukcesu społecznego Wrocławia

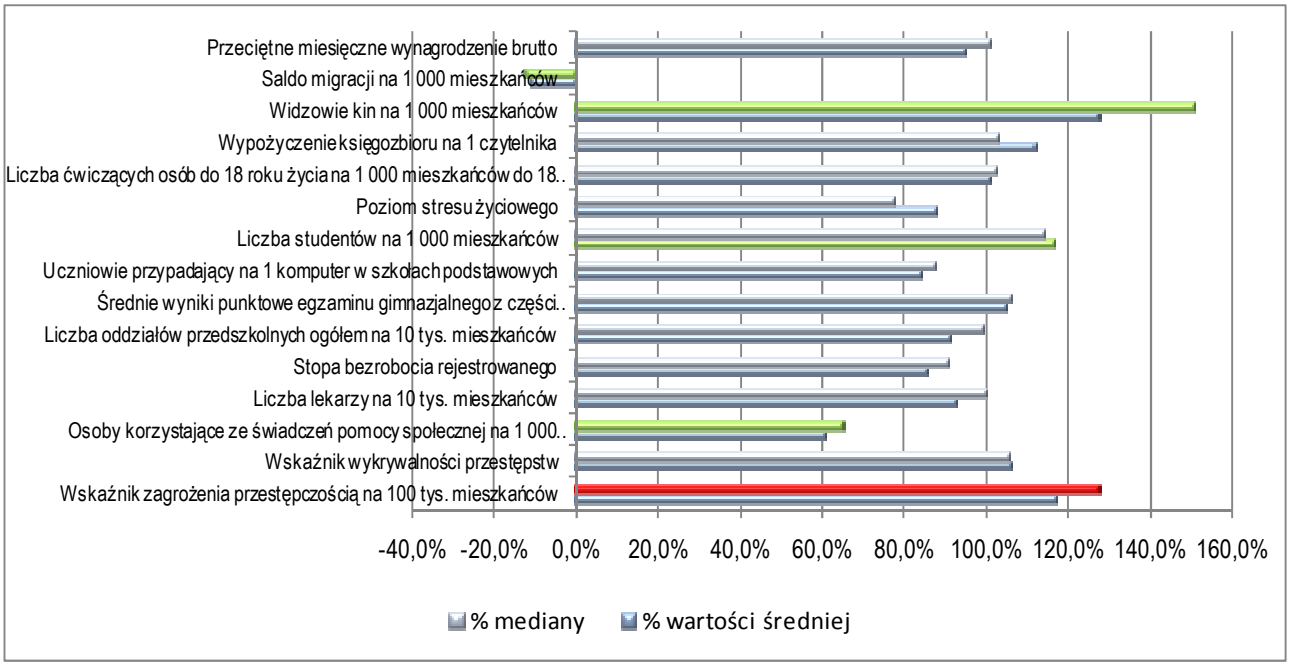

Źródło: Opracowanie własne.

Pozycja lidera rozwoju społecznego, mierzonego 15 wyselekcjowanymi wskaźnikami Wrocław zawdzięcza głównie dodatniemu poziomowi migracji, który osiągnął jako jedyne miasto z badanej grupy[105]. Wrocław wykreował wizerunek miasta otwartego, nowoczesnego, przyjaznego młodym ludziom, którzy są w stanie znaleźć tam dobrze płatne miejsce pracy i korzystać z szerokiej oferty kulturalno-społecznej („miasto w którym cały czas coś się dzieje"). Jednocześnie wizerunek ten poparty jest realnymi wskaźnikami średniej płacy, bezrobocia i poziomu innowacyjności. To miasto dobre do nauki, oferujące dużą ilość miejsc na renomowanych uczelniach, które przygotowuje do pracy w prezentowanych na rynku branżach. Wrocław przyciąga więc młodych ludzi atutami dobrego miejsca do nauki, pracy i życia.

Jednocześnie jest miastem o wysokiej stopie życia mieszkańców i niskim bezrobociu, czego odzwierciedleniem jest chociażby niska liczba osób korzystających z pomocy społecznej. Zjawisko to może być również efektem wrodzonej przedsiębiorczości ludzi młodych, którzy nie chcą żyć z pomocy państwa, a wykorzystują szansę pracy, jaką daje im dynamiczne środowisko Wrocławia.

Jedynym wysoce negatywnym zjawiskiem społecznym obniżającym wynik miernika społecznego Wrocławia jest wysoki stopień zagrożenia przestępczością, który jest niemal o 30% wyższy od średniej z porównywanych miast.

[105] Ujemny stosunek do wartości średniej i mediany salda migracji wynika z ujemnej wartości tych miar i dodatniej wartości salda dla Wrocławia – sytuacja ta nie zaburza wnioskowania.

Wykres 9.6.2. Czynniki sukcesu społecznego Poznania

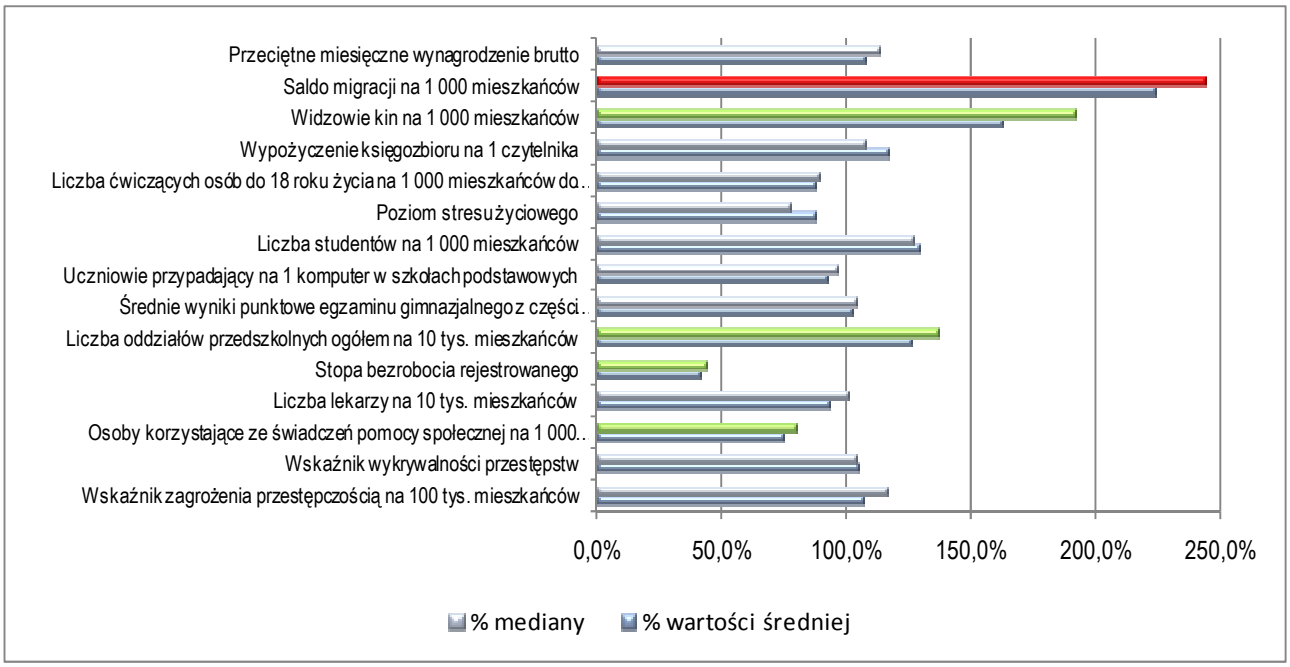

Źródło: Opracowanie własne.

W przeciwieństwie do liderującego Wrocławia, Poznań nie zawdzięcza swojej drugiej pozycji w zakresie miernika rozwoju społecznego wskaźnikowi salda migracji – miasto to posiada najgorszy z analizowanych miast bilans osób opuszczających granice miasta (prawie 2,5-krotnie wyższy od średniej). Jest to jednak spowodowane rozrostem metropolii i lokalizacją wielu zakończonych projektów deweloperskich w gminach sąsiednich Poznaniowi, które stały się jego sypialniami.

Poznań wygrywa natomiast w zakresie liczby oddziałów przedszkolnych, stopy bezrobocia rejestrowanego oraz liczby osób korzystających z pomocy społecznej. Na pozór nie związane ze sobą czynniki wchodzą w interakcję. Można bowiem przypuszczać, że rozbudowana sieć przedszkoli pozwala utrzymać ich ceny na konkurencyjnym wobec możliwej do osiągnięcia płacy poziomie, co zwiększa liczbę osób aktywnych zawodowo i zmniejsza zapotrzebowanie na świadczenia pomocy społecznej. Niska stopa bezrobocia jest tym bardziej zaskakująca, że zidentyfikowane zjawisko migracji mieszkańców na jego obrzeża (gminy sąsiednie) dotyczy najczęściej osób dobrze sytuowanych, co bezpośrednio zmniejsza mianownik wskaźnika bezrobocia.

Wysokie miejsce jest również efektem niewystępowania wyraźnych braków w badanych obszarach społecznych. Większość miast znajduje się blisko średnich dla porównywanych miast.

Wykres 9.6.3. Czynniki sukcesu społecznego Lublina

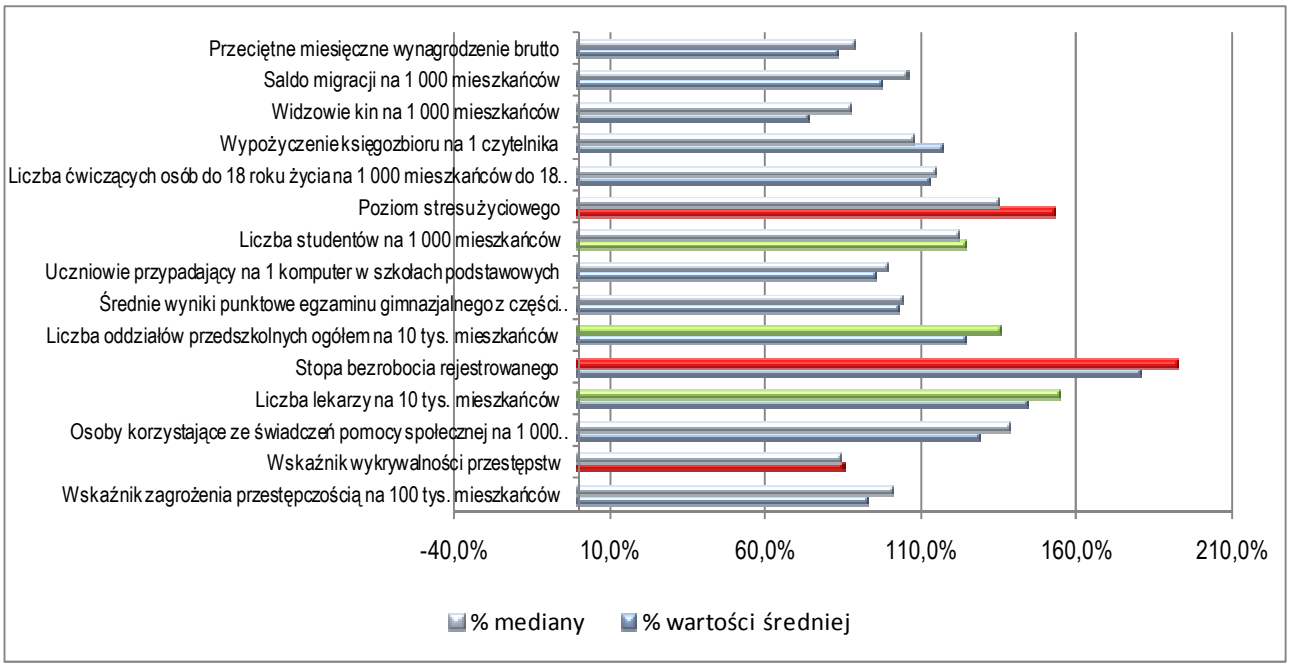

Źródło: Opracowanie własne.

Wynik Lublina odbiega od opisanych wyżej liderów, jednak jest wyraźnie wyższy od pozostałych miast. Stanowi on wypadkową zarówno pozytywnych, jak i negatywnych zjawisk. Wśród tych pierwszych wymienić można przede wszystkim wysoką liczbę lekarzy, studentów i oddziałów przedszkolnych na liczbę mieszkańców.

Są to tylko wskaźniki reprezentujące część odczuwalnych oddziaływań społecznych, ale świadczą one o dostępności usług społecznych w mieście. Jednocześnie stosunkowo wysoka liczba studentów wskazuje zarówno na szeroką ofertę edukacyjną, oddziaływanie miasta na region, jak też bogatą ofertę gospodarczą i kulturalną, która jest charakterystyczna dla ośrodków akademickich.

Największymi wadami społecznymi miasta są: odzwierciedlony w badaniach poziom stresu życiowego, stopa bezrobocia i niski wskaźnik wykrywalności przestępstw – miary częściowo współzależne. Zwłaszcza wysokie bezrobocie, ale także niska przeciętna płaca, wpływają negatywnie na wiele z pozostałych elementów życia społecznego – mieszkańcy nie posiadający dostatecznej wysokości dochodu nie są w stanie finansować zaspokajania swoich potrzeb kulturalnych, występuje wyższa skłonność do drobnych przestępstw, większe zapotrzebowanie na pomoc społeczną i w efekcie wyższe ujemne saldo migracji.

9.6.2. Czynniki gospodarcze

W części tej dokonano identyfikacji czynników gospodarczych , które pozwoliły miastom: Wrocław, Katowice i Poznań osiągnąć najwyższe poziomy rozwoju gospodarczego.

Wykres 9.6.4. Czynniki sukcesu gospodarczego Wrocławia

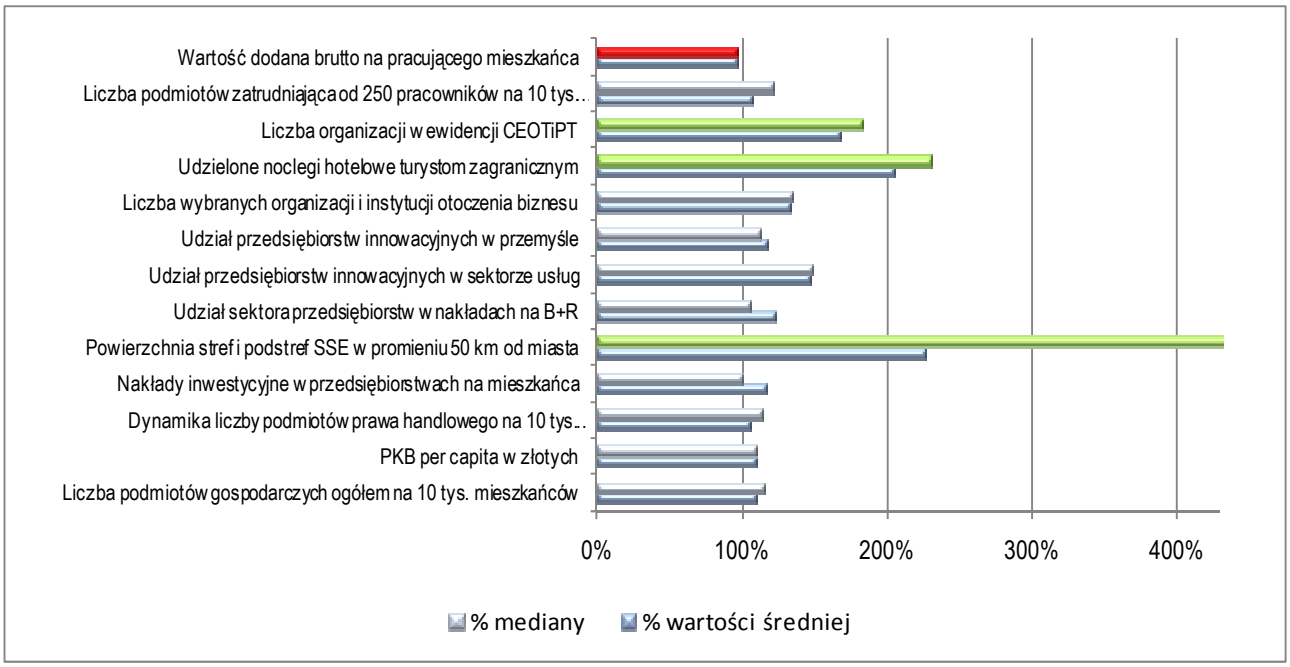

Źródło: Opracowanie własne.

Wrocław został oceniony również jako lider pod względem gospodarczym, co jest efektem uzyskania większości wskaźników powyżej średniej dla badanych miast. Na tym tle szczególnie pozytywnie wyróżnia się powierzchnia stref i podstref Specjalnych Stref Ekonomicznych w mieście i w promieniu 50 km od jego granic. Funkcjonujące tam SSE były jednymi z pierwszych utworzonych i pomogły miastu przyciągnąć i przyciągać nadal wiele dużych zagranicznych inwestycji. W bezpośredni sposób przyczyniły się one na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat do rozwoju gospodarczego miasta, w tym znacznego spadku bezrobocia i wzrostu standardu życia mieszkańców. Warto przy tym wskazać, że jedynym umiarkowanie wyraźnym deficytem w ramach badanych zagadnień jest niska wartość dodana brutto na pracującego mieszkańca, co może częściowo wynikać z inwestowania w początkowym okresie istnienia SSE w „proste" biznesy.

Miasto rozwinęło się także w zakresie turystyki przyjazdowej, która stanowi trwały i ważny element gospodarki, a usługi hotelarskie i gastronomiczne są miejscami pracy wielu Wrocławian.

We Wrocławiu udało się wypracować również odpowiedniej jakości i intensywności więzi pomiędzy uczelniami i biznesem, który osiągając odpowiedni poziom skali zaczął inwestować w innowacyjne rozwiązania (udział w tym ma również duża ilość inwestycji zagranicznych w SSE). W tym zakresie szczególnie wyróżniają się innowacyjne usługi, wśród których prym wiodą zlokalizowane we Wrocławiu centra badawcze zagranicznych koncernów, jak też ośrodki BPO w zakresie innych usług (księgowych, rozliczeniowych, informatycznych).

Wykres 9.6.5. Czynniki sukcesu gospodarczego Katowic

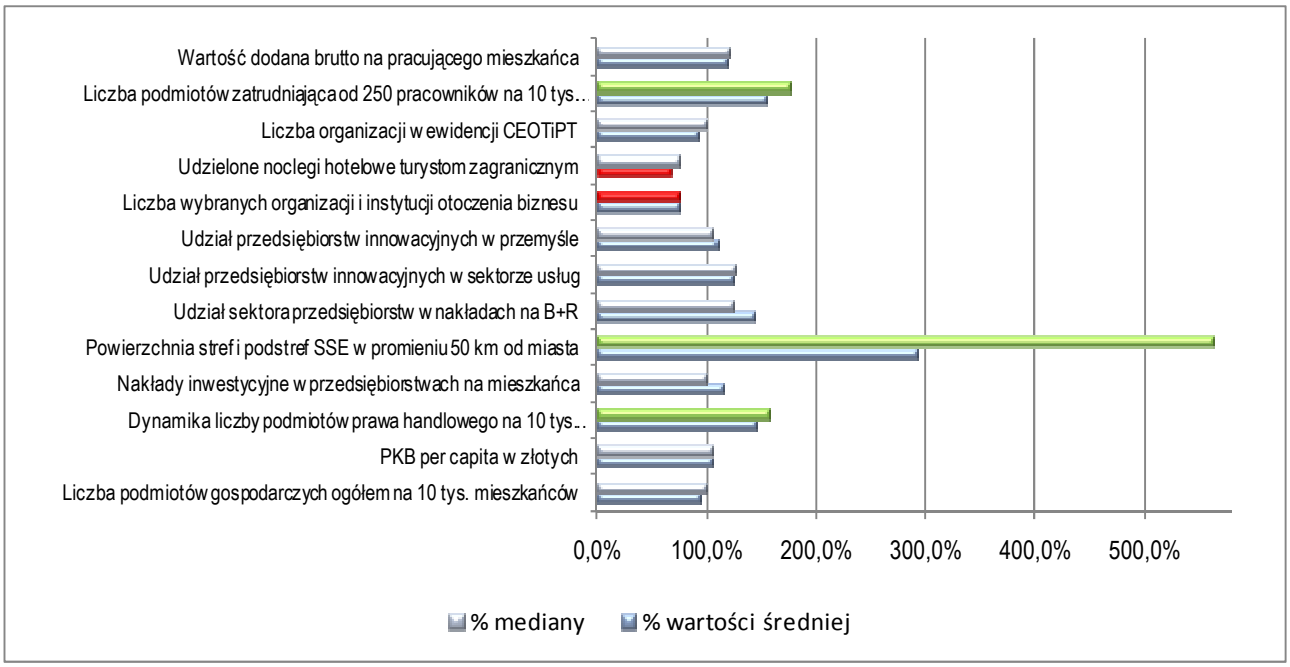

Źródło: Opracowanie własne.

Drugie w rankingu rozwoju gospodarczego Katowice uzyskały wynik niemal identyczny jak Poznań. Źródło tego sukcesu jest jednak inne. Przede wszystkim, podobnie jak w przypadku Wrocławia, w rozwoju gospodarczym miasta duży udział miały strefy i podstrefy SSE. Ich powierzchnia w mieście i jego najbliższym otoczeniu jest zdecydowanie najwyższa wśród miast porównywanych. Objęte nimi były również tereny istniejących wcześniej przedsiębiorstw państwowych, co w dużym stopniu przyczyniło się do pozyskania silnych inwestorów dla działań prywatyzacyjnych, do czego szczęścia nie miał np. Szczecin. Stąd też do dzisiaj w Katowicach bardzo duży udział posiadają przedsiębiorstwa zatrudniające ponad 250 pracowników (a także 1 000 i więcej pracowników).

Duże przedsiębiorstwa przemysłowe kreują również środowisko do powstania i rozwoju średnich przedsiębiorstw, które są w stanie sprzedawać odpowiednią ilość własnych produktów nawet na lokalnym rynku B2B[106]. To dzięki temu Katowice są w stanie pochwalić się również wysoką dynamiką liczby spółek prawa handlowego.

Jednocześnie Katowice, podobnie jak większość miast Górnego Śląska, nie są destynacją turystyczną, poza turystyką biznesową, stąd też ta gałąź nowoczesnej gospodarki nie jest tam znacząco rozwinięta.

[106] „business-to-business" – rynek transakcji pomiędzy podmiotami gospodarczymi, w dużej części rynek hurtowy.

Wykres 9.6.6. Czynniki sukcesu gospodarczego Poznania

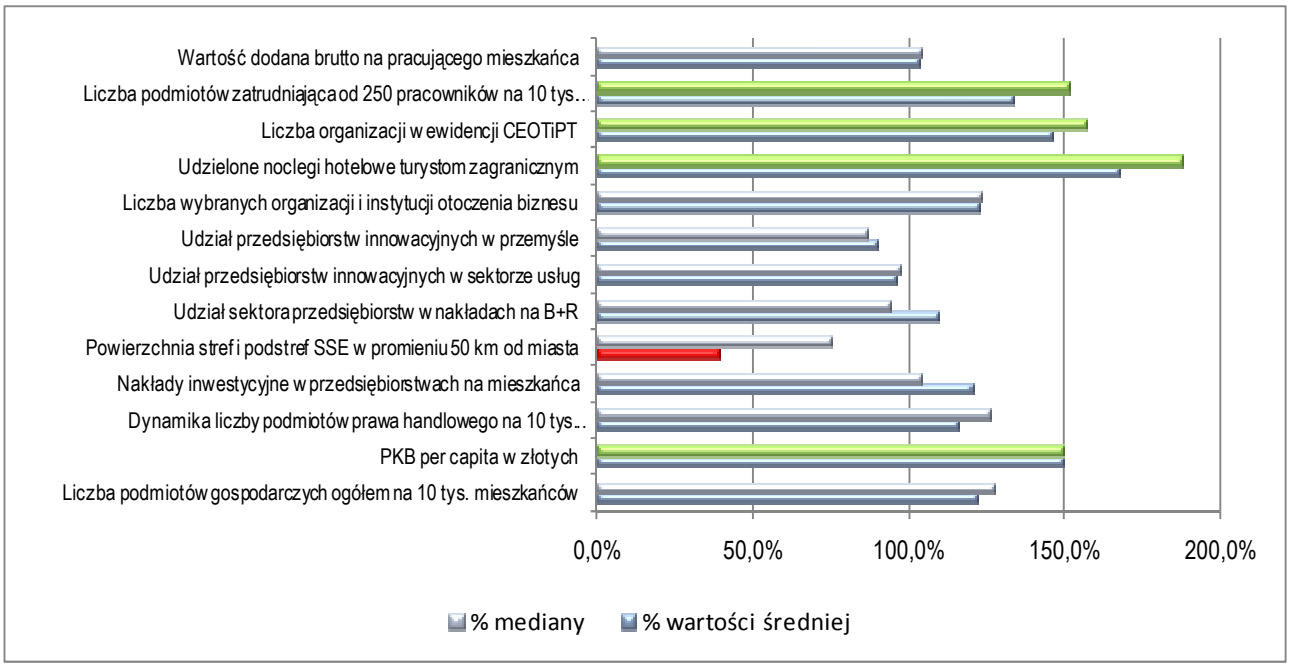

Źródło: Opracowanie własne.

Równie wysoko sklasyfikowany pod względem rozwoju gospodarczego Poznań nie posiada jednego, najwyraźniejszego czynnika sukcesu, lecz swoją pozycję zawdzięcza zarówno nowoczesnej strukturze gospodarczej (m.in. udział turystyki), jak też istnieniu wielu zakładów przemysłowych zatrudniających co najmniej 250 pracowników.

Przykład Poznania to przykład miasta z długimi tradycjami gospodarczymi, zwłaszcza przemysłowymi. I w odróżnieniu od Wrocławia nie jest to zagłębie tylko najnowocześniejszych technologii, ale także tradycyjnego przemysłu, który zawdzięcza rozwój inwestycjom zagranicznych korporacji. Odznacza się przy tym wysokim stopniem przedsiębiorczości mieszkańców, którzy znajdując okazje do obsługi większych firm prowadzą własne, niewielkie działalności gospodarcze, z których część rozwija się w średnie spółki prawa handlowego.

Pomimo średniego poziomu innowacyjności przedsiębiorstw Poznań posiada bardzo wysoką wartość Produktu Krajowego Brutto na mieszkańca (150% średniej dla analizowanych miast), co przekłada się również na możliwość kreowania przestrzeni miejskiej i czynników oddziaływania społecznego.

9.6.3. Czynniki przestrzenne

W zakresie czynników rozwoju przestrzennego bardziej szczegółowej analizie poddano czynniki sukcesu Poznania, Gdańska i Bydgoszczy.

Wykres 9.6.7. Czynniki sukcesu przestrzennego Poznania

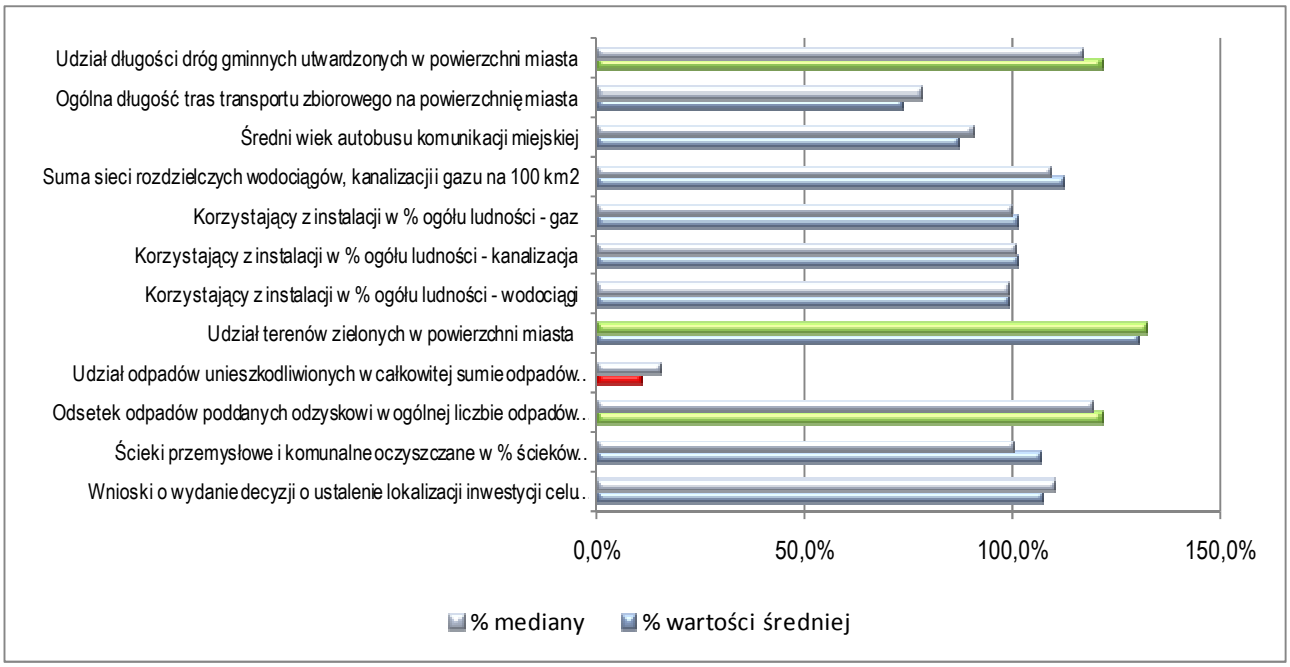

Źródło: Opracowanie własne.

Wnioskowanie o stopniu rozwoju przestrzenno-przyrodniczego jest o tyle trudne, że część charakterystyk jest niezależnych od konkretnych miast. Część zadań jest determinowana przez rozległość terenów miasta i ich ukształtowanie, rozmieszczenie terenów mieszkalnych i przemysłowych itd. Jednakże mimo tego możliwe jest wskazanie czynników pozytywnie i negatywnie oddziałujących na dane miasto.

W przypadku Poznania czynnikami pozytywnie oddziałującymi są między innymi: udział terenów zielonych w powierzchni miasta, długość utwardzonych dróg gminnych w porównaniu do powierzchni miasta, a także poziom recyklingu odpadów. W tym ostatnim przypadku warto jednak wskazać, że miasto charakteryzuje się jednym z najniższych poziomów udziału unieszkodliwiania odpadów. Stąd też jednoznaczna ocena działań w zakresie gospodarki odpadami jest niejednoznaczna.

Zarówno infrastruktura drogowa, jak też pozostałe elementy infrastruktury technicznej, są silną stroną miasta, dzięki czemu dostępność podstawowych usług (media) dla mieszkańców i przedsiębiorców jest co najmniej dobra.

Wykres 9.6.8. Czynniki sukcesu przestrzennego Gdańska

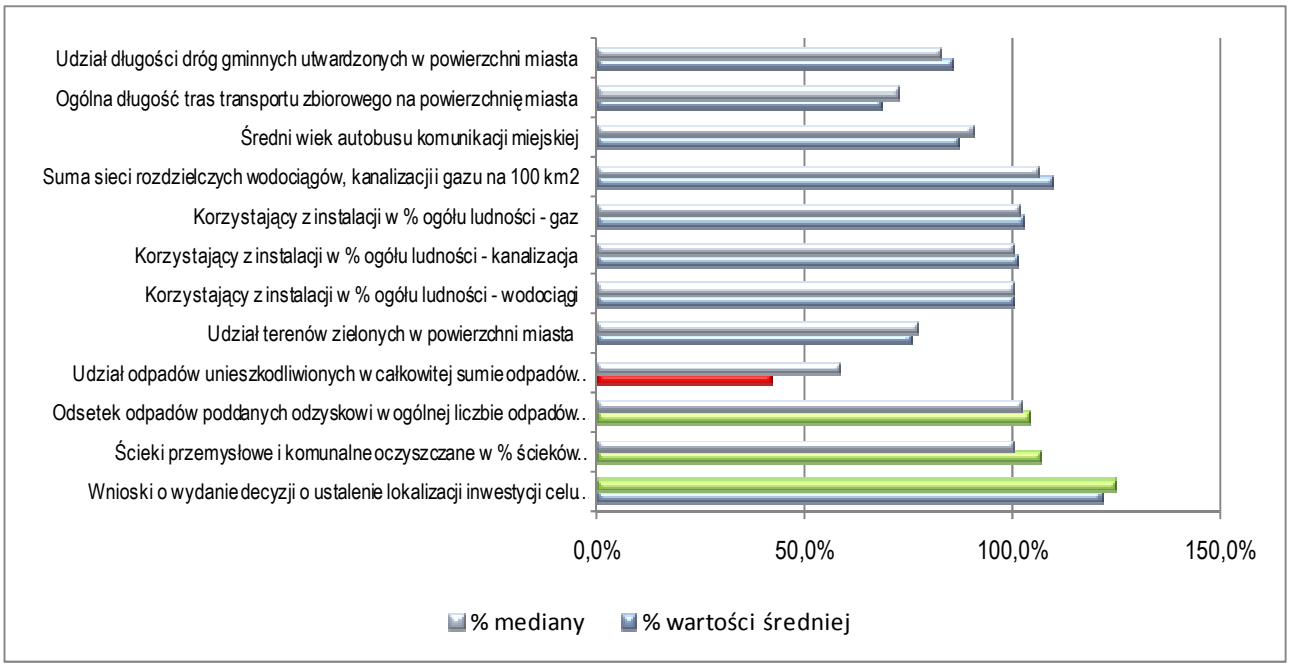

Źródło: Opracowanie własne.

Gdańsk zdobywa przewagę nad większością miast porównywanych dzięki bardzo dobrej gospodarce odpadami – zarówno w zakresie recyklingu odpadów, jak i oczyszczania ścieków. Gorszy wynik notowany jest w zakresie udziału odpadów unieszkodliwianych w całkowitej ich ilości.

Bardzo istotną przewagą jest najwyższy (ponad 90%) udział wniosków o wydanie decyzji o ustalenie lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz warunków zabudowy na podst. Art. 50 i 59 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Zjawisko to ma swoje pozytywne inklinacje gospodarcze, zwłaszcza w zakresie jakości i szybkości obsługi inwestycji.

Analizowane miasto nie wyróżnia się w zakresie dostępności mieszkańców do podstawowych mediów, natomiast poniżej średniej ocenić należy dostępne dla mieszkańców w mieście tereny zielone i długość sieci komunikacji miejskiej.

Wykres 9.6.9. Czynniki sukcesu przestrzennego Bydgoszczy

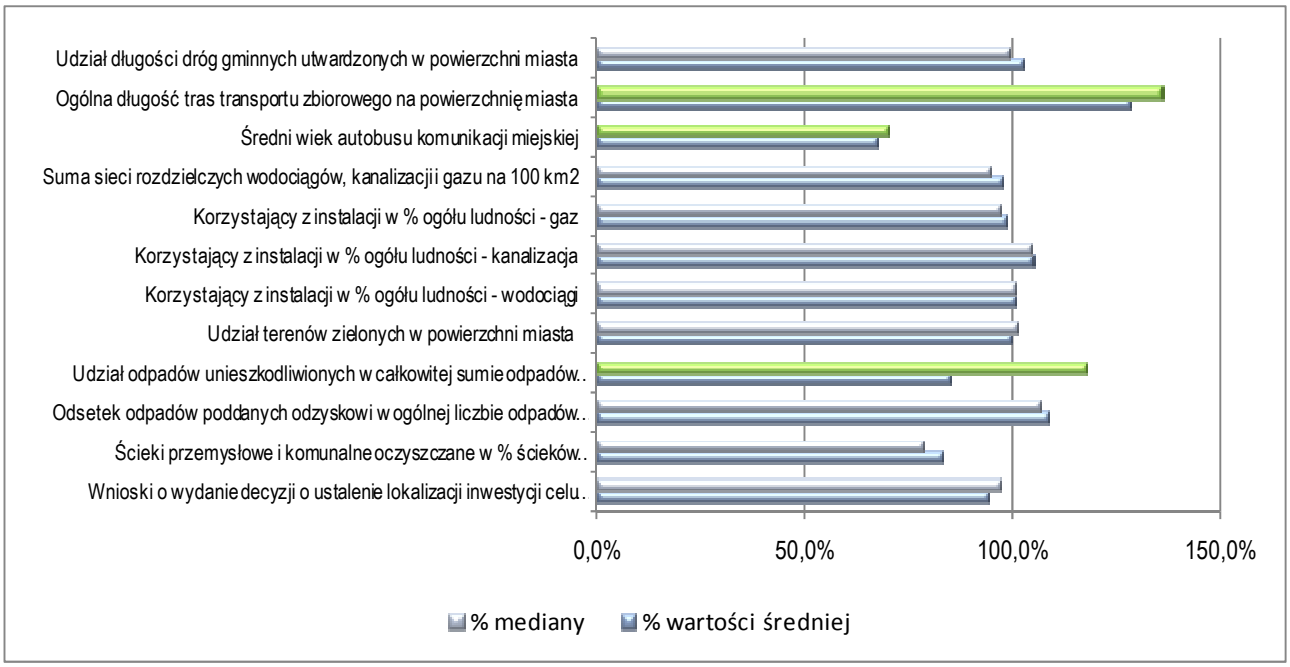

Źródło: Opracowanie własne.

Bydgoszcz natomiast nie posiada szczególnie wyraźnie identyfikowalnych zalet w zakresie rozwoju przestrzennego, nie posiada jednak przy tym miejsc szczególnych deficytów.

Największa przewaga nad wartościami średnimi przejawia się w zakresie długości tras transportu zbiorowego, natomiast nie sposób ocenić, czy nie jest ona zbyt rozbudowana w stosunku do potrzeb. Na plus zaliczyć można stosunkowo młody (w porównaniu z innymi miastami) średni wiek taboru autobusowego, co przekłada się na komfort i ekonomiczność transportu zbiorowego (niskie koszty remontów). Stosunkowo dobrze ocenić można gospodarkę odpadami, która we wszystkich badanych obszarach mieście się w zakresie średnich dla miast porównywanych.

9.6.4. Wskaźnik syntetyczny

Poniżej zaprezentowano wpływ wyników uzyskanych przez Wrocław i Poznań w każdej z trzech badanych sfer i ich wpływ na wartości wskaźnika syntetycznego.

Wykres 9.6.10. Czynniki sukcesu Wrocławia

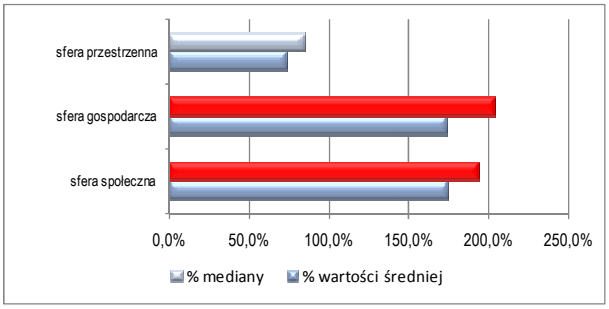

Wykres 9.6.11. Czynniki sukcesu Poznania

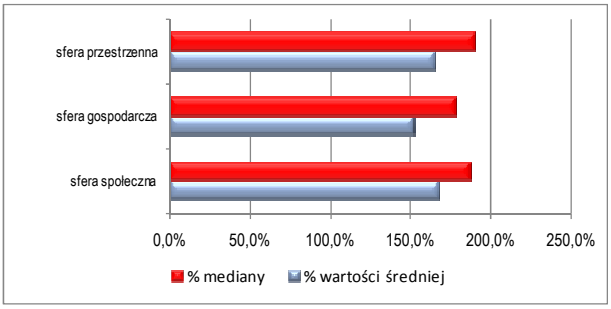

Przedstawione dane wyraźnie wskazują, że podstawą rozwoju miast jest rozwój gospodarczy, który wśród liderów rozwoju społeczno-gospodarczego osiągnął najwyższe wartości. Kluczowym czynnikiem sukcesu jest więc zdrowa ekonomia i gospodarka oparta na efektywnych zasobach. Największą rolę odgrywa ona w przypadku Wrocławia, gdzie niweluje niekorzystne czynniki w sferze przestrzennej. Wśród grupy miast porównywanych Wrocław i Poznań charakteryzują się również najwyższymi wartościami miernika w sferze społecznej, która w efekcie rozwoju miast jest celem nadrzędnym.

10. Analiza SWOT i PEST

Na podstawie zebranych materiałów, jak również wiedzy pozyskanej od ekspertów na szeregu spotkań panelowych, dokonano budowy czynników analizy SWOT dla poszczególnych sfer analizy diagnostycznej (społecznej, gospodarczej i przestrzennej) oraz dla obszaru zarządzania Miastem.

Logika przygotowanych tablic SWOT opiera się na podziale na czynniki wewnętrzne, tj. mocne i słabe strony Miasta Szczecina oraz czynniki zewnętrzne, czyli szanse i zagrożenie w jego otoczeniu. W niektórych przypadkach zapisy i istota czynników nie dają się jednoznacznie sklasyfikować w zakresie oddziaływania zewnętrznego bądź wewnętrznego, stąd arbitralne wybory Zespołu Ekspercko-Redakcyjnego. Jednocześnie kilka czynników zostało sklasyfikowanych w grupie przeciwnej zwyczajowemu rozumieniu ich oddziaływania, dla celowego zwrócenia uwagi na konkretny jego aspekt.

W ten sposób prezentowane tabele SWOT zostały przekazane w formie ankiety ekspertom Zespołu Ekspercko-Redakcyjnego i grupie ekspertów zewnętrznych (łącznie 20 osób), którzy dokonali rangowania poszczególnych czynników pod względem istotności dla rozwoju Miasta Szczecina. Efektem ich prac jest SWOT ogólny Szczecina, który zawiera najistotniejsze silne i słabe strony Miasta, a także szanse i zagrożenia w jego otoczeniu.

10.1. Analiza SWOT sfery społecznej

ANALIZA SWOT - SFERA SPOŁECZNA	
SILNE STRONY	**SŁABE STRONY**
1. czynniki potencjału internacjonalizacji miasta (bliskość granicy, korpus NATO, Euroregion Pomerania)	1. opinie mieszkańców o mieście nie dającym perspektyw rozwoju i kariery młodym ludziom
2. rozwinięta baza oraz szeroka oferta edukacyjna szkolnictwa średniego i akademickiego	2. niestabilna sytuacja na rynku pracy i nieskuteczny system promocji zatrudnienia
3. otwartość społeczności na nowe wzorce	3. świadomość mieszkańców wpływu na życie Miasta
4. bogate dziedzictwo kulturowe Miasta	4. obniżanie jakości warunków zamieszkania w centrum Miasta
5. działalność podmiotów związanych z kulturą i sztuką o wieloletniej tradycji	5. konflikty wewnątrz- i międzyśrodowiskowe
6. rozwój nowych form zarządzania gospodarką mieszkaniową i budownictwem mieszkaniowym	6. występowanie i koncentracja przestrzenna patologii społecznych
7. rozwinięta nowoczesna infrastruktura i organizacja służby zdrowia, w tym prywatna	7. ograniczony zasób umiejętności praktycznych i społecznych u absolwentów
	8. brak obiektów do organizacji dużych imprez
SZANSE	**ZAGROŻENIA**
1. intensyfikacja współpracy międzynarodowej (naukowej, oświatowej, kulturalnej, etc.) w związku z postępującą integracją	1. nastawienie rządów centralnych do rozwoju Pomorza Zachodniego i Szczecina, skutkujące peryferyzacją Miasta
2. realizacja dużych projektów i wydarzeń, pobudzających koniunkturę w mieście i poziom optymizmu mieszkańców	2. emigracje specjalistów („drenaż mózgów") do innych miast i za granicę
3. wzrost roli Szczecina jako miejsca lokalizacji funkcji ponadregionalnych	3. niewystarczający poziom finansowania sfery społecznej ze względu na ograniczenia budżetu centralnego
4. proces ubiegania się o status Europejskiej Stolicy Kultury 2016	4. starzenie się społeczeństwa i wyludnianie Miasta
5. dalsza decentralizacja władzy państwowej	5. postępujący kryzys rodziny

10.2. Analiza SWOT sfery gospodarczej

ANALIZA SWOT - SFERA GOSPODARCZA	
SILNE STRONY	**SŁABE STRONY**
1. aktywność i przedsiębiorczość mieszkańców	1. poziom innowacyjności lokalnej gospodarki, zdominowanej przez tradycyjne sektory
2. bliskość granicy niemieckiej ułatwiająca rozwój współpracy transgranicznej	2. współpraca uczelni, biznesu, władz miasta i lokalnych elit politycznych, w tym na rzecz lokalizacji projektów centralnych
3. dostępnosc transportowa od strony Europy Zachodniej	3. dostępność transportowa od strony kraju
4. morsko-śródlądowy port jako węzeł transportowy	4. upadłość stoczni i słabość dużych pracodawców w Szczecinie i najbliższej okolicy
5. liczba firm żeglugowych, brokerskich, crewingowych itp. operujących na rynku globalnym	5. brak siedzib central instytucji finansowych o zasięgu krajowym i międzynarodowym
6. wysoki udział usług w generowanym lokalnie PKB	6. ograniczona przepustowość drogi wodnej Odry Zachodniej i Regalicy ograniczająca dostęp do portu morskiego żeglugi śródlądowej
7. potencjał do kreowania produktów turystycznych	7. słabo rozwinięta i niewypromowana infrastruktura rekreacyjno-turystyczna
8. powierzchnia dostępnych terenów inwestycyjnych w ramach stref i podstref SSE w promieniu 50 km	8. poziom dostępności zasobów powierzchni biurowej o znacznej wielkości i wysokim standardzie
	9. sprawność i/lub nastawienie urzędów regulujących działalność gospodarczą (np. urzędy skarbowe, sądy rejestrowe, sądy gospodarcze)
SZANSE	**ZAGROŻENIA**
1. rozwój sektora BPO (IT-outsourcing informatyczny, F&R-finanse i księgowość, HR-kadry) oraz badań i rozwoju (R&D)	1. utrzymujące się niższe tempo wzrostu PKB względem innych miast w Polsce
2. identyfikacja Miasta jako potencjalnego miejsca lokalizacji inwestycji wśród międzynarodowych instytucji ratingowych, doradczych i inwestorów	2. wzrost konkurencji ze strony innych metropolii
3. rozwój przedsiębiorczości opartej na nowoczesnych, nieuciążliwych ekologicznie technologiach	3. kryzys finansów publicznych w Polsce
4. rosnąca atrakcyjność Regionu Bałtyckiego w zakresie gospodarki i turystyki	4. pogłębienie problemów gospodarki światowej
5. swoboda podejmowania działalności gospodarczej i realizacji inwestycji wynikająca z członkostwa Polski w Unii Europejskiej	5. rosnąca konkurencja w skali globalnej
6. rozwój centrów logistycznych w Polsce, w tym przy granicy z Niemcami	6. utrzymująca się duża różnica potencjału w zakresie infrastruktury transportowej pomiędzy Polską i Niemcami
7. wielkość i atrakcyjność rynków niemieckiego i skandynawskiego dla szczecińskich przedsiębiorców	7. niska jakość polityki gospodarczej władz centralnych
8. wzrost popytu na usługi turystyczne i wypoczynek	
9. powstanie Specjalnej Strefy Ekonomicznej, Centrum Dydaktyczno-Badawczego Nanotechnologii, Centrum Diagnostyki i Leczenia Nowotworów Dziedzicznych, SPN-T POMERANIA, terminala LNG i realizacja innych dużych inicjatyw	

10.3. Analiza SWOT sfery przestrzennej

ANALIZA SWOT - SFERA PRZESTRZENNA	
SILNE STRONY	**SŁABE STRONY**
1. zasób zieleni i wód powierzchniowych, obszary o wysokiej wartości przyrodniczej objęte prawną ochroną przyrody	1. słabe wykorzystanie położenia nadwodnego, zaniedbane tereny brzegowe i wodne Międzyodrza
2. położenie Miasta w punkcie centralnym poszerzonej UE i w korytarzu transportowym doliny Odry	2. brak skoncentrowanego centrum śródmiejskiego
3. dostępność komunikacyjna (drogowa i śródlądowa) zachodnioeuropejskiego systemu transportowego	3. sprawność procesów rewitalizacji, brak podmiotu zarządzającego inwestycjami na terenie Miasta
4. czytelny układ struktury miejskiej z licznymi zabytkami architektonicznymi i zespołami zieleni komponowanej, wartościowe układy i zespoły architektoniczno-urbanistyczne	4. liczba przepraw mostowych przez Śródodrze
5. prawidłowo ukształtowana struktura funkcjonalno-przestrzenna miasta	5. brak w zasobie gminnym gruntów inwestycyjnych o powierzchni powyżej 10 hektarów
6. dobry i sukcesywnie modernizowany układ komunikacyjny	6. obszary zdegradowanego krajobrazu miasta (blokowiska, tereny poprzemysłowe)
7. poziom oczyszczania ścieków z sieci kanalizacyjnej	7. braki w zakresie infrastruktury komunikacji publicznej w prawobrzeżnej części Szczecina
SZANSE	**ZAGROŻENIA**
1. wzrost znaczenia obszarów metropolitalnych, w tym SOM	1. brak zintegrowanego systemu zarządzania rozwojem w układzie gmina-województwo-kraj
2. budowa Obejścia Zachodniego i przeprawy Police – Święta	2. czynniki demograficzne skutkujące wyludnianiem śródmieścia i zmniejszeniem zapotrzebowania na inwestycje mieszkaniowe
3. ustanowienie korytarza transportowego północ-południe (np. green corridor)	3. konflikty przyszłych inwestycji z obszarami Natury 2000
4. integracja ze strukturami UE, wymuszająca działania na rzecz poprawy stanu środowiska przyrodniczego i rozwoju systemów infrastrukturalnych	4. rozlewanie się miasta na obszarze suburbium
5. potencjalny godzinny izochron dojazdu z Miasta do terenów nadwodnych i miejscowości wypoczynkowych	5. zbyt długie okresy zagospodarowania terenów inwestycyjnych i ograniczone możliwości egzekwowania zapisów umów o przekazanie gruntów w wieczyste użytkowanie
6. szybkie otwarcie nowych terenów inwestycyjnych w porcie w Szczecinie, dzięki przeznaczeniu urobku, uzyskanego z przygotowania portu zewnętrznego w Świnoujściu oraz z pogłębiania jez. Dąbie	6. utrzymanie niekorzystnych rozwiązań w prawie o zagospodarowaniu przestrzennym
	7. niskie tempo rozwoju i modernizacji infrastruktury technicznej w Polsce

10.4. Analiza SWOT systemu zarządzania miastem

ANALIZA SWOT - SYSTEM ZARZĄDZANIA MIASTEM	
SILNE STRONY	**SŁABE STRONY**
1. wykorzystywanie narzędzi racjonalizujących gospodarowanie środkami publicznym (budżet zadaniowy, podjęcie prac nad wdrożeniem zintegrowanego programu finansowo-księgowego i Wieloletniego Program Rozwoju)	1. zmiany „pomysłu na Miasto" wraz ze zmianami ekip rządzących
2. stworzenie wizualnej tożsamości Szczecina – Marka Miasta, wraz z systemem wewnętrznej i zewnętrznej identyfikacji	2. brak skutecznych narzędzi pozwalających ocenić rezultaty prowadzonej polityki rozwoju oraz podejmowanych w jej ramach decyzji
3. bezpieczny poziom zadłużenia Miasta i wysoki poziom krajowego i międzynarodowego ratingu kredytowego	3. współpraca pozioma między wydziałami i jednostkami w urzędzie (rozproszenie, powielanie, przerzucanie kompetencji)
4. generowanie znaczącej nadwyżki operacyjnej budżetu Miasta,	4. problem z przepływem informacji i komunikacją między pracownikami, brak gotowości do podejmowania nowych zadań
5. sprawnie działające Biuro Obsługi Interesantów, rozwijana użyteczność e-urzędu oraz rozbudowana informacja o działalności Miasta dostępna na stronach internetowych	5. brak jednolitego i kompletnego systemu kontroli i audytu wszystkich sfer działalności urzędu
SZANSE	**ZAGROŻENIA**
1. inwestycje publiczne, realizowane w oparciu o koncepcję współpracy publiczno-prywatnej	1. niestabilność polityczna w organach samorządowych
2. przyjęcie ustawy regulującej funkcjonowanie obszarów metropolitalnych i zasad ich finansowania	2. postrzeganie pracy urzędów przez pryzmat powiązań politycznych
3. wzmocnienie roli samorządu lokalnego w kontekście funkcjonowania obszaru metropolitalnego	3. dysproporcje między przekazywanymi Miastu zadaniami a środkami finansowymi na ich realizację (w ramach odpowiednich ustaw)
4. zaktualizowana Strategia Rozwoju Miasta	4. nadmierny wzrost zadłużenia Miasta, obniżenie ratingu kredytowego

10.5. Analiza SWOT Miasta Szczecina

ANALIZA SWOT MIASTA SZCZECINA	
SILNE STRONY	**SŁABE STRONY**
1. czynniki potencjału internacjonalizacji miasta (bliskość granicy, port, shipping, korpus NATO, Euroregion Pomerania)	1. opinie mieszkańców o mieście nie dającym perspektyw rozwoju i kariery młodym ludziom
2. rozwinięta baza oraz szeroka oferta edukacyjna szkolnictwa średniego i akademickiego	2. poziom innowacyjności lokalnej gospodarki, zdominowanej przez tradycyjne sektory
3. aktywność i przedsiębiorczość mieszkańców	3. dostępność transportowa od strony kraju
4. zasób zieleni i wód powierzchniowych, obszary o wysokiej wartości przyrodniczej objęte prawną ochroną przyrody	4. współpraca uczelni, biznesu, władz miasta i lokalnych elit politycznych, w tym na rzecz lokalizacji projektów centralnych
5. położenie Miasta w punkcie centralnym poszerzonej UE i w korytarzu transportowym doliny Odry	5. brak skoncentrowanego centrum śródmiejskiego
6. dostępnośc transportowa od strony Europy Zachodniej	6. niestabilna sytuacja na rynku pracy i nieskuteczny system promocji zatrudnienia
	7. słabe wykorzystanie położenia nadwodnego, zaniedbane tereny brzegowe i wodne Międzyodrza
SZANSE	**ZAGROŻENIA**
1. intensyfikacja współpracy międzynarodowej (gospodarczej, naukowej, oświatowej, kulturalnej, etc.) w związku z postępującą integracją europejską i globalizacją	1. peryferyzacja Szczecina jako miasta mniej atrakcyjnego w porównaniu z czołowymi miastami w Polsce
2. realizacja dużych projektów i wydarzeń, pobudzających koniunkturę w mieście i poziom optymizmu mieszkańców	2. emigracje specjalistów („drenaż mózgów") do innych miast i za granicę
3. identyfikacja Miasta jako potencjalnego miejsca lokalizacji inwestycji wśród międzynarodowych instytucji ratingowych, doradczych i inwestorów	3. utrzymujące się niższe tempo wzrostu PKB względem innych miast w Polsce
4. rozwój sektora BPO (IT-outsourcing informatyczny, F&R-finanse i księgowość, HR-kadry) oraz badań i rozwoju (R&D)	4. kryzys finansów publicznych w Polsce
5. wzrost znaczenia obszarów metropolitalnych, w tym SOM	5. starzenie się społeczeństwa i wyludnianie Miasta
6. rozwój przedsiębiorczości opartej na nowoczesnych, nieuciążliwych ekologicznie technologiach	

Dla pełnego wykorzystania użyteczności metody SWOT należy poddać cztery odrębne grupy czynników (silne i słabe strony, szanse i zagrożenia) analizie wzajemnych powiązań. W praktyce ćwiczenie to sprowadza się do odpowiedzi na serię pytań: Czy dana mocna strona pozwoli nam wykorzystać daną szansę? Czy dana mocna strona pozwoli nam zniwelować dane zagrożenie? Czy dana słaba strona ogranicza możliwość wykorzystania danej szansy? Czy dana słaba strona potęguje ryzyko związane z danym zagrożeniem?

Tak sformułowane pytanie zostały zadane ekspertom Zespołu Ekspercko-Redakcyjnego, z prośbą o wskazanie dla każdej relacji siły oddziaływania w trójstopniowej skali (2 – silne oddziaływanie, 1- słabe oddziaływanie, 0 – brak oddziaływania). Odpowiedzi na powyższe pytania pozwalają zidentyfikować silne powiązania (obszary problemowe) w obrębie których można rozpocząć tworzenie rozwiązań (strategii cząstkowych), co czyni ze SWOT nie tylko narzędzie analityczne, ale również planistyczne. Powstała w ten sposób matryca została zaprezentowana w postaci załącznika nr 2 do Diagnozy.

Zsumowane wyniki siły oddziaływania w poszczególnych ćwiartkach matrycy (ćwiartka I – silne strony/szanse, ćwiartka II – silne strony/zagrożenia, ćwiartka III – słabe strony/szanse, ćwiartka IV – słabe strony/zagrożenia) pozwalają na zdefiniowanie charakteru preferowanej do sytuacji miasta strategii.

Rysunek 10.5.1. Preferowany charakter strategii Miasta Szczecin

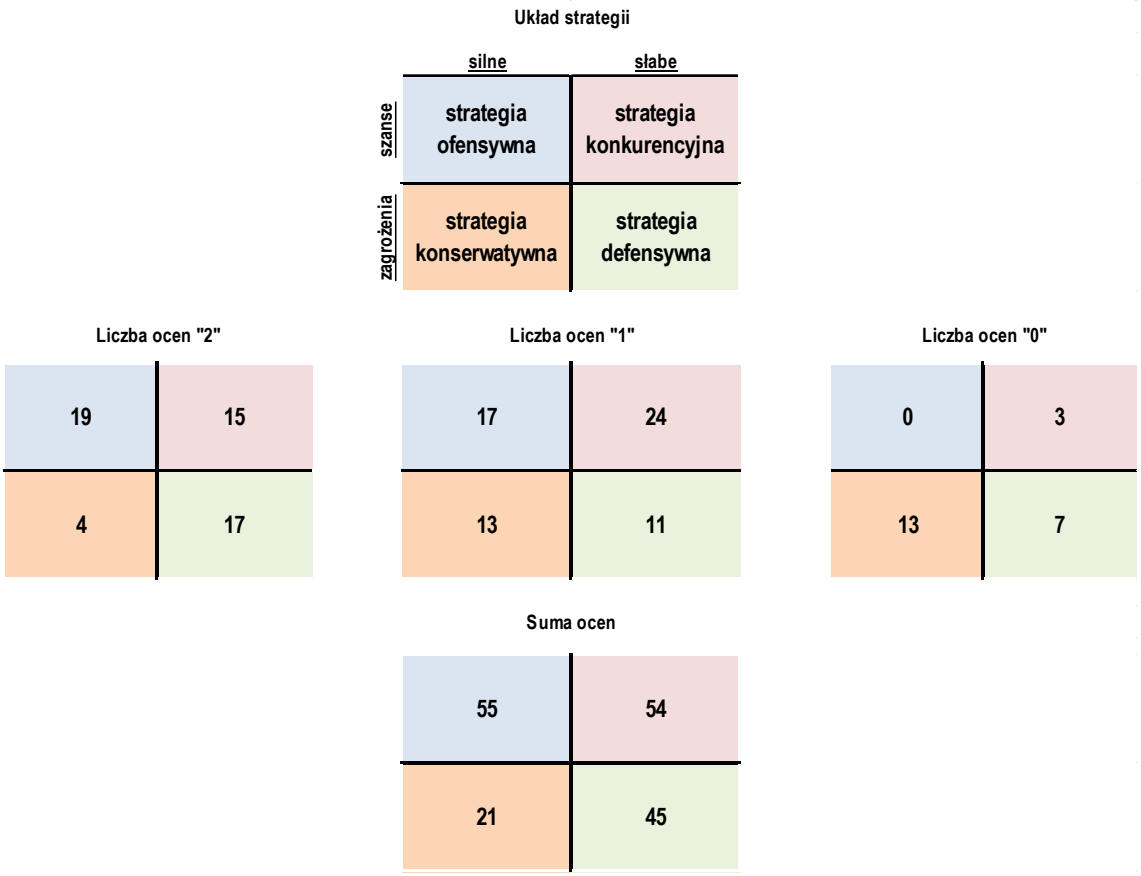

Źródło: Opracowanie własne.

Uzyskane wyniki wskazują na nieznaczną przewagę strategii ofensywnej nad konkurencyjną, jako odpowiednią dla Miasta Szczecina, choć należy zauważyć zbliżoną wartość punktową strategii defensywnej (potwierdza to wynik dla najsilniejszych powiązań – liczba ocen „2"). Oznacza to, że ilość mocnych stron Szczecina, dla których w horyzoncie roku 2025 zaistnieją dogodne warunki w postaci szans ich wykorzystania jest duża, ale nie mniej istotne są liczne słabe strony, które będą potęgowane przez występujące w otoczeniu zagrożenia. Można więc powiedzieć, że Miasto Szczecin znajduje się w miejscu stosunkowo ryzykownym – ma nie tylko szansę dokonać poważnego skoku rozwojowego, ale wręcz musi tę szansę wykorzystać, aby nie spaść do niższej ligi miast nie liczących się jako motory rozwoju regionalnego. Wskazaniem jak tego dokonać może być strategia konkurencji (wynik 54), polegająca na koncentracji większości dostępnych zasobów na takim eliminowaniu wewnętrznych słabości, aby w przyszłości lepiej wykorzystać szanse otoczenia.

10.6. Analiza PEST Miasta Szczecin

Dla lepszego zrozumienia wpływu otoczenia na przyszły rozwój Miasta dokonano segmentacji jego czynników w podziale na czynniki polityczne, ekonomiczne, społeczne i technologiczne. Jednocześnie na podstawie badań eksperckich oceniono siłę oddziaływania poszczególnych czynników na rozwój Szczecina (2 – silne, 1 – słabe), a także przewidywany przez ekspertów kierunek ukształtowania się danego czynnika w perspektywie do roku 2025 pod względem wpływu na tenże rozwój (↑ pozytywny, → bez zmian, ↓ negatywny).

Czynniki Polityczne	siła oddziaływania na rozwój Miasta	przewidywany kierunek oddziaływania na rozwój Miasta
Pozycja Szczecina jako miejsca lokalizacji funkcji ponadregionalnych	2	↑
Dynamika integracji wewnętrznej Unii Europejskiej i poziom finansowania rozwoju regionów w Polsce (2014-2020)	2	↑
Intensywność współpracy międzynarodowej	2	↑
Nastawienie rządów centralnych do rozwoju Pomorza Zachodniego i Szczecinan, w szczególności w zakresie infrastruktury transportowej	2	↓
Jakość stanowionego prawa na poziomie centralnym (np. w zakresie zagosp. przestrzennego, Natura 2000, PPP)	1	→
Poziom stabilności politycznej i społecznej	1	→
Poziom decentralizacji władzy państwowej	1	→

Czynniki Ekonomiczne	siła oddziaływania na rozwój Miasta	przewidywany kierunek oddziaływania na rozwój Miasta
Dynamika wzrostu i rozwoju w Polsce	2	↑
Dynamika dopływu inwestycji zewnętrznych i rozwoju turystyki przyjazdowej	2	↑
Poziom rozwoju rynku eksportu usług (w tym BPO, R&D)	2	↑
Wielkość i atrakcyjność rynków niemieckiego i skandynawskiego	2	↑
Pozycja Szczecina jako miejsca lokalizacji inwestycji	2	↑
Stan finansów publicznych	1	↓
Dynamika rozwoju gospodarki światowej i handlu międzynarodowego	1	→
Jakość polityki gospodarczej władz centralnych	1	→

Czynniki Społeczne	siła oddziaływania na rozwój Miasta	przewidywany kierunek oddziaływania na rozwój Miasta
Trendy demograficzne	2	↓
Transfer specjalistów	2	↓
Nastawienie gmin partnerskich do współpracy w ramach SOM	1	↑
Elementy socjokulturowe (poczucie bezpieczeństwa, klimat społeczny, kapitał zaufania, kondycja rodziny)	1	→
Poziom finansowania sfery społecznej	1	→

Czynniki Technologiczne	siła oddziaływania na rozwój Miasta	przewidywany kierunek oddziaływania na rozwój Miasta
Dynamika rozwoju infrastruktury transportowej	2	↑
Poziom dostępu do finansowania projektów techniczno-technologicznych	2	↑
Dynamika rozwoju innowacji technologicznych i sfery IT na świecie	1	→
Tempo rozwoju i modernizacji infrastruktury technicznej w Polsce	1	→

Źródło: Opracowanie własne.

11. Diagnoza prospektywna – scenariusze rozwoju miasta z uwzględnieniem uwarunkowań zewnętrznych

Na podstawie prezentowanych w analizie SWOT silnych i słabych stron Miasta, a także szans i zagrożeń z jego otoczenia, których segmentacji i oceny dokonano w analizie PEST skonstruowano cztery scenariusze rozwoju Szczecina do 2025 roku:

A – scenariusz silnie optymistyczny (szybki rozwój, ekspansja, rozkwit),

B – scenariusz umiarkowanie optymistyczny (umiarkowanie korzystne warunki zewnętrzne, zdynamizowanie rozwoju lokalnego),

C – scenariusz bazowy (kontynuacja dotychczasowych tendencji),

D – scenariusz pesymistyczny-ostrzegawczy (cofanie się, spowolnienie rozwoju).

Scenariusze rozwoju Szczecina do 2025 roku (ujęcie heurystyczne)

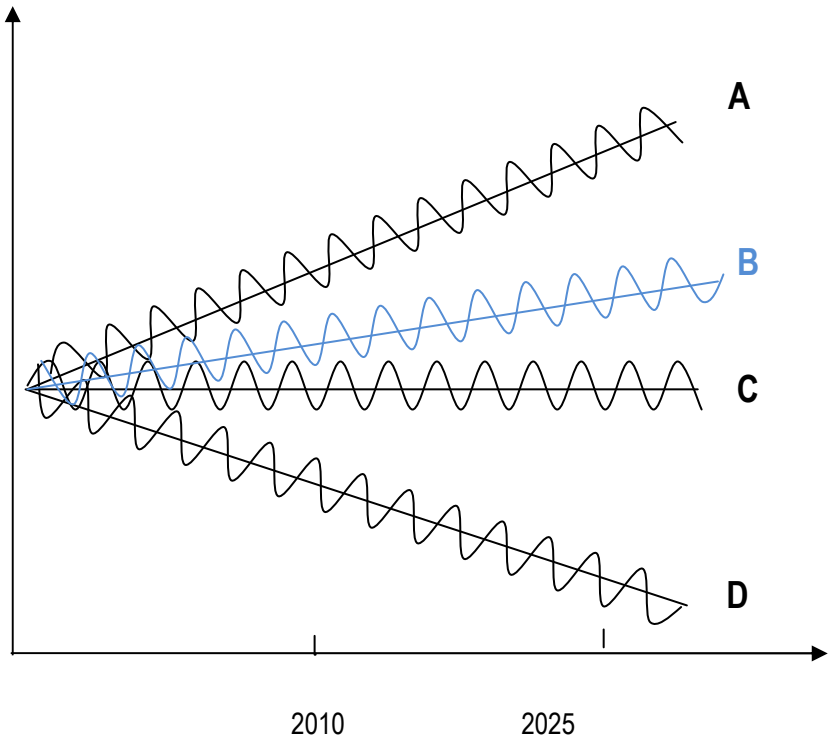

Tabela 11.1. Scenariusz silnie optymistyczny

SCENARIUSZ A - silnie optymistyczny	
I. Egzogeniczne (niezależne od władz miasta)	- relatywnie wysoka dynamika rozwoju rynku eksportu usług oraz współpracy międzynarodowej - wysoka dynamika integracji wewnętrznej Unii Europejskiej i wysoki poziom finansowania rozwoju regionów w Polsce - zwiększony napływ inwestorów zewnętrznych, w tym zagranicznych - odwrócenie obecnych niekorzystnych trendów demograficznych i odwrócenie kierunku transferu specjalistów - dynamika wzrostu i rozwoju gospodarczego w Polsce (PKB powyżej 6%) - prorozwojowe nastawienie rządów centralnych do rozwoju Pomorza Zachodniego i Szczecina, w tym infrastruktury transportowej - Szczecin liderem lokalizacji funkcji ponadregionalnych
II. Endogeniczne (bezpośrednio lub pośrednio zależne od władz miasta)	- skuteczna i efektywna polityka rozwoju lokalnego - pozyskanie poważnych środków z funduszy UE i realizacja większości projektów zapisanych w WPI - wzrost aktywności i przedsiębiorczości mieszkańców Szczecina - wytworzenie silnie pozytywnej opinii mieszkańców o Szczecinie, jako mieście rozwojowym, dającym perspektywy sukcesu młodym ludziom - zdecydowana poprawa współpracy uczelni, biznesu, władz miasta i lokalnych elit politycznych - bardzo korzystny lokalny klimat społeczny i polityczny

Tabela 11.2. Scenariusz umiarkowanie optymistyczny

SCENARIUSZ B - umiarkowanie optymistyczny	
I. Egzogeniczne (niezależne od władz miasta)	- utrzymanie dotychczasowej dynamiki rozwoju rynku eksportu usług i współpracy międzynarodowej - utrzymanie dotychczasowej dynamiki integracji wewnętrznej Unii Europejskiej i poziomu finansowania rozwoju regionów w Polsce - zwiększony napływ inwestorów zewnętrznych, w tym zagranicznych - osłabienie obecnych niekorzystnych trendów demograficznych i transferu specjalistów z Miasta - dynamika wzrostu i rozwoju gospodarczego w Polsce (PKB w granicach 3-6%) - analogiczne do innych metropolii nastawienie rządów centralnych do rozwoju Pomorza Zachodniego i Szczecina, w tym infrastruktury transportowej - Szczecin rozpoznawalnym miejscem lokalizacji funkcji ponadregionalnych
II. Endogeniczne (bezpośrednio lub pośrednio zależne od władz miasta)	- skuteczna i efektywna polityka rozwoju lokalnego - pozyskanie stosunkowo istotnych środków z funduszy UE i realizacja nowych projektów zapisanych w WPI - wzrost aktywności i przedsiębiorczości mieszkańców Szczecina - poprawa opinii mieszkańców o Szczecinie, jako mieście dającym szansę rozwoju młodym ludziom - korzystny lokalny klimat społeczny i polityczny - poprawa współpracy uczelni, biznesu, władz miasta i lokalnych elit politycznych - zdynamizowanie działań w dziedzinie innowacji, kształcenia akademickiego i turystyki przyjazdowej

Tabela 11.3. Scenariusz bazowy

SCENARIUSZ C - bazowy (scenariusz kontynuacji)	
I. Egzogeniczne (niezależne od władz miasta)	- utrzymanie dotychczasowej dynamiki rozwoju rynku eksportu usług i współpracy międzynarodowej - umiarkowana stagnacja w zakresie integracji wewnętrznej Unii Europejskiej i analogiczne do stopnia rozwoju ograniczanie poziomu finansowania rozwoju regionów w Polsce - dotychczasowy poziom napływu inwestorów zewnętrznych, w tym zagranicznych - utrzymanie obecnych niekorzystnych trendów demograficznych i poziomu transferu specjalistów z Miasta - dynamika wzrostu i rozwoju gospodarczego w Polsce (PKB w granicach 3-6%) - utrzymanie obecnego, peryferyzującego nastawienia rządów centralnych do rozwoju Pomorza Zachodniego i Szczecina, w tym infrastruktury transportowej - utrzymanie w Szczecinie obecnego stopnia lokalizacji funkcji ponadregionalnych
II. Endogeniczne (bezpośrednio lub pośrednio zależne od władz miasta)	- utrzymanie obecnego poziomu zintegrowania polityki rozwoju lokalnego - utrzymanie obecnego tempa absorbcji środków z funduszy UE i realizacja części projektów zapisanych w WPI - utrzymanie aktywności i przedsiębiorczości mieszkańców Szczecina na obecnym poziomie - utrzymanie niekorzystnych opinii mieszkańców o Szczecinie, jako mieście nie dającym szansy rozwoju młodym ludziom - utrzymanie obecnego lokalnego klimatu społecznego i politycznego - utrzymanie obecnego stopnia współpracy uczelni, biznesu, władz miasta i lokalnych elit politycznych - kontynuacja dotychczasowych trendów w dziedzinie innowacji, kształcenia akademickiego i turystyki przyjazdowej

Tabela 11.4. Scenariusz pesymistyczny - ostrzegawczy

SCENARIUSZ D - pesymistyczny / ostrzegawczy	
I. Egzogeniczne (niezależne od władz miasta)	- spowolnienie dynamiki rozwoju gospodarki światowej oraz współpracy i handlu międzynarodowego - zmiana kierunków rozwoju i charakteru Unii Europejskiej i znaczący spadek poziomu finansowania rozwoju regionów w Polsce - spadek tempa napływu inwestorów zewnętrznych, w tym zagranicznych - pogłębienie się obecnych niekorzystnych trendów demograficznych i nasilenie zjawiska "drenażu mózgów" - spadek dynamiki wzrostu i rozwoju gospodarczego w Polsce (PKB około 1%) - pogłębienie obecnego, peryferyzującego nastawienia rządów centralnych do rozwoju Pomorza Zachodniego i Szczecina, w tym infrastruktury transportowej - utrata obecnych w Szczecinie funkcji ponadregionalnych
II. Endogeniczne (bezpośrednio lub pośrednio zależne od władz miasta)	- brak uporządkowanej polityki rozwoju lokalnego - spadek tempa absorbcji środków z funduszy UE i brak realizacji większości projektów zapisanych w WPI - spadek aktywności i przedsiębiorczości mieszkańców Szczecina - pogłębienie niekorzystnych opinii mieszkańców o Szczecinie, jako mieście nie dającym szansy rozwoju młodym ludziom - spadek poziomu lokalnego klimatu społecznego i politycznego - pogorszenie lub zaniechanie współpracy uczelni, biznesu, władz miasta i lokalnych elit politycznych - stagnacja w zakresie działań w dziedzinie innowacji, kształcenia akademickiego i turystyki przyjazdowej

Zespół Ekspercko-Redakcyjny w toku indywidualnych ankiet i zbiorowej dyskusji ocenił w trzystopniowej skali prawdopodobieństwo realizacji poszczególnych scenariuszy ukształtowania się endogenicznych i egzogenicznych czynników rozwoju Miasta.

Tabela 11.5. Matryca eksperckiej oceny prawdopodobieństwa realizacji scenariuszy

	Prawdopodobieństwo realizacji	Wysokie	Średnie	Niskie
Scenariusz	A - silnie optymistyczny			X
	B - umiarkowanie optymistyczny	X		
	C - bazowy / kontynuacji	X		
	D - pesymistyczny / ostrzegawczy			X

Źródło: Opracowanie własne.

W kontekście przeprowadzonych analiz – w szczególności SWOT i PEST – można z dużym stopniem prawdopodobieństwa uznać, że scenariusz A – w dającej się przewidzieć perspektywie – raczej nie wchodzi w rachubę. Najbardziej prawdopodobny wydaje się scenariusz B, który wymaga jednak dużej determinacji i wyobraźni ze strony władz Miasta w opracowaniu i skutecznej realizacji odważnej, ofensywnej strategii rozwoju. W przypadku trudności w niwelowaniu stojących przed Szczecinem zagrożeń i braku przełomu w zakresie wykorzystania silnych stron Miasta i pojawiających się szans, również prawdopodobne jest zrealizowanie się scenariusza C. Zdecydowanie najbardziej niekorzystna byłaby realizacja scenariusza D.

Preferowany przez autorów scenariusz B należy traktować jako jeden z dwóch najbardziej realistycznych, ale zarazem najbardziej pożądany z punktu widzenia rozwoju Miasta. Szczecinowi i szczecinianom potrzebna jest w krótkiej i średniej perspektywie wyraźna „ucieczka do przodu", powiększenie możliwości stopniowego, systematycznego bogacenia się Miasta i jego mieszkańców. Społeczność wielkiego Miasta jest dynamicznym systemem, a wszystkie zmienne są wzajemnie powiązane. Jednym z najważniejszych wyzwań stojących przed Miastem, a także fundamentalnych warunków realizacji scenariusza B jest zatrzymanie szczecinian (zwłaszcza młodych) w Szczecinie, poprzez stworzenie warunków do powstawania nowych, atrakcyjnych miejsc pracy, głównie w sektorze usług. Warunkiem jest zmiana filozofii: „*created in Szczecin*" zamiast dotychczasowego „*made in Szczecin*". Chodzi o to, aby każdy mieszkaniec Szczecina czuł się coraz bardziej bezpieczny, zdrowy, nowocześnie i ustawicznie edukowany, sprawny fizycznie, bogacący się duchowo dzięki obcowaniu z kulturą i sztuką, zadowolony z warunków życia w swoim Mieście, *last but not least,* mający szanse na pracę.

12. Wnioski i rekomendacje

Przeprowadzona diagnoza społeczno-gospodarcza Miasta Szczecina jest elementem prac nad Aktualizacją Strategii Miasta do roku 2025. Powstała jako efekt prac Zespołu Ekspercko-Redakcyjnego związanych z zapoznaniem kluczowych problemów Miasta w trzech głównych obszarach: społecznym, gospodarczym i przestrzennym. Eksperci Kluczowi, których zadaniem jest określenie nowych celów i zadań, przed którymi stoi Szczecin w latach 2010-2025, przez wiele tygodni zapoznawali się faktami dotyczącymi Miasta, opiniami szerokiej rzeszy ekspertów podczas indywidualnych i grupowych spotkań, opiniami mieszkańców i wymieniali refleksjami na wielu wspólnych spotkaniach zespołowych. Efektem tego procesu jest niniejszy dokument, który prezentuje w skrócie zebraną przez nich wiedzę i pierwsze wynikające z nich wnioski.

Zaobserwowano m.in. niższą dynamikę rozwoju społeczno-gospodarczego na tle innych dużych miast kraju, relatywnie niską świadomość społeczności lokalnej co do własnej roli w budowaniu przyszłości, starzenie się społeczeństwa i wyludnianie miasta, ograniczenia budżetowe (związane m.in. ze skutkami dekoniunktury w gospodarce), niestabilną sytuację na rynku pracy, emigracje specjalistów („drenaż mózgów"), brak obiektów do organizacji dużych imprez i równocześnie dekapitalizowanie się obiektów infrastruktury społecznej, niedorozwój mieszkalnictwa socjalnego, występowanie patologii społecznych i ich koncentracja przestrzenna, dziedziczenie wykluczenia społecznego. Te kwestie zostały uznane za najważniejsze problemy Miasta w sferze społecznej.

Słabą stroną Miasta są również negatywne opinie mieszkańców o Szczecinie jako mieście nie dającym perspektyw rozwoju i kariery młodym ludziom. Szczecinianie nisko oceniają poziom nauczania części miejscowych uczelni w odniesieniu do szkół wyższych takich miast jak Poznań, Wrocław, czy Warszawa. Zdecydowanie niekorzystnie wypada również ocena stanu i efektów współpracy uczelni, biznesu, władz Miasta, mediów i lokalnych elit politycznych (w tym na rzecz lokalizacji projektów centralnych). Obie te słabe strony wywierają silny, negatywny wpływ na praktycznie wszystkie dziedziny życia w Mieście i w dużej mierze wyjaśniają gorszą pozycję Szczecina na tle innych miast. Oznacza to, że mamy problem słabości dwóch ważnych składników kapitału intelektualnego, którymi są kapitał relacyjny i kapitał społeczny. Kapitał relacyjny to potencjał związany z wizerunkiem Miasta na zewnątrz, poziomem integracji z krajem, Europą i światem, atrakcyjnością dla krajowych i zagranicznych partnerów handlowych, inwestorów, turystów. Natomiast kapitał społeczny to potencjał zgromadzony w społeczności szczecinian w postaci obowiązujących norm postępowania, zaufania i zaangażowania, które wspierając współpracę i wymianę wiedzy, przyczyniają się do wzrostu dobrostanu miasta. Niska samoocena szczecinian, deklarowany powszechnie pesymizm, negacja wszelkich pomysłów na zmianę, brak zaufania i zaangażowania, a przede wszystkim niewystarczający poziom i efekty współpracy różnych środowisk stanowią słabe strony miasta, które powinny być zdecydowanie i skutecznie wyeliminowane lub przynajmniej odczuwalnie osłabione. Kolejnym wyzwaniem będzie dalsze zwiększanie otwartości mieszkańców na zmiany, w tym rozwijanie postaw tolerancji i akceptacji dla odmienności przekonań, tradycji, postaw i zachowań w kontekście zwiększającej się internacjonalizacji polskich miast, w tym Szczecina.

Z analizowanych danych i wiedzy ekspertów wynika, że stan szczecińskiej gospodarki nie jest zadowalający. Ostatecznym dowodem stosunkowo słabej kondycji gospodarczej Szczecina jest niska dynamika PKB na mieszkańca – zdecydowanie najniższa wśród dużych miast polskich. Po wejściu Polski do Unii Europejskiej silniejsze były negatywne konsekwencje peryferyjnego w stosunku do Warszawy i reszty kraju położenia Szczecina, niż korzyści z bliskości Niemiec i Skandynawii. Nie zrealizowane przez państwo inwestycje w infrastrukturę drogową i kolejową, problemy Stoczni Szczecińskiej i jej kooperantów, brak większych inwestycji w Mieście – to główne przyczyny problemów nie tylko Szczecina, ale i całego regionu.

Najważniejsze wyzwania i problemy stojące przed Miastem w sferze przestrzennej to: słaba dostępność komunikacyjna (drogowa i śródlądowa) krajowego systemu transportowego, brak skoncentrowanej przestrzeni centrum śródmiejskiego, występowanie obszarów zdegradowanego krajobrazu Miasta, blokowisk, terenów poprzemysłowych, zaniedbana substancja śródmiejska, niski standard części terenów mieszkaniowych, występowanie ciągów komunikacyjnych oddzielających tereny wodne oraz ograniczenia prawne skutkujące zaniedbanymi obszarami brzegowymi Międzyodrza, niska sprawność i efektywność procesów rewitalizacji, niedostateczna liczba przepraw mostowych przez Śródodrze. Słaba dostępność transportowa od strony kraju sprzyja peryferyzacji Szczecina jako miasta mniej atrakcyjnego w porównaniu z czołowymi miastami w Polsce, zmniejszając szanse na realizację dużych projektów i wydarzeń, przyciąganie znaczących inwestycji, rozwój sektora BPO i R&D.

Z przedstawionej diagnozy wyłania się obraz Szczecina dysponującego wieloma atutami i osiągnięciami, ale Miasta niespełnionego. Miasta, które – mimo znakomitych, w dużej mierze unikalnych warunków przyrodniczych, bardzo dobrej dostępności do zachodnioeuropejskiego systemu transportowego, tradycji morsko-śródlądowego portu, znakomitych warunków do rozwoju współpracy międzynarodowej, dużego ośrodka przemysłowego i naukowego – od czasu transformacji ustrojowej traci dystans do innych polskich aglomeracji. Wyraźnie niższy niż w innych miastach przyrost PKB na mieszkańca czy też ogólnie gorszy poziom wielu wskaźników opisujących stan Miasta w sferach: przestrzennej, społecznej i gospodarczej, stanowią wielkie wyzwanie nie tylko dla władz Miasta i mieszkańców, ale również rządu.

Zdiagnozowane silne i słabe strony Szczecina, zidentyfikowane szanse i zagrożenia pozwalają jednak na umiarkowany optymizm. Miasto ma duży potencjał rozwojowy. Dysponuje rozwiniętą bazą oraz szeroką ofertą szkolnictwa średniego i akademickiego, stwarzającą możliwość rozwoju nowoczesnych usług, przemysłu i innych form aktywności gospodarczej. Rozwojowi gospodarczemu będzie sprzyjał wysoki poziom aktywności i przedsiębiorczości mieszkańców oraz relatywnie duży udział osób w wieku produkcyjnym o wysokich kwalifikacjach. Znajdujące się w Szczecinie zasoby zieleni i wód powierzchniowych, obszary o wysokiej wartości przyrodniczej objęte prawną ochroną przyrody, stanowią wielką szansę dla rozwoju szeroko rozumianej turystyki, rekreacji, sportów wodnych i wypoczynku. Dużą szansą rozwojową jest pełnienie przez Miasto funkcji metropolitalnych i aglomeracyjnych, również wobec przygranicznych gmin niemieckich.

Z diagnozy wyłania się obraz Miasta mającego wyjątkowy potencjał rozwoju w oparciu o współpracę międzynarodową. Położenie Miasta w punkcie centralnym poszerzonej UE i w korytarzu transportowym doliny Odry, bliskość granicy, port, firmy shippingowe, wielonarodowy korpus wojskowy, Euroregion Pomerania, studiujący w Szczecinie obcokrajowcy – to najważniejsze czynniki sprzyjające dalszej internacjonalizacji Szczecina. Jak wynika z analizy SWOT, wszystkie spośród kluczowych szans stojących przed Miastem mają silne wsparcie w potencjale internacjonalizacji Szczecina. Intensyfikacja współpracy międzynarodowej (gospodarczej, naukowej, kulturalnej, oświatowej, etc.) jest naturalnym kierunkiem działania, który powinien być rozwijany. W tym celu należy dokonać inwentaryzacji najważniejszych powiązań międzynarodowych Miasta, firm, uczelni i innych instytucji, określić kluczowe obszary wsparcia i narzędzia realizacji.

Kluczem do rozwiązania problemów Miasta we wszystkich sferach jest gospodarka. Trudna sytuacja Szczecina i województwa zachodniopomorskiego została dostrzeżona przez rząd, czego wyrazem są jednoznaczne i wręcz alarmistyczne zapisy w projekcie Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego. Wynika z nich, że Szczecin wymaga wsparcia rządu, bowiem rośnie dystans do pozostałych aglomeracji w Polsce, co wynika w dużej mierze z zaniedbań w zakresie infrastruktury drogowej i kolejowej łączącej Miasto z resztą kraju. W tym świetle koncepcja rządowego „Programu dla Szczecina" jest w pełni uzasadniona i wynika wprost zarówno z niniejszej diagnozy jak i z diagnozy i rekomendacji zawartych we wspomnianym projekcie Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego. Szczecin potrzebuje interwencji rządu w postaci rządowego Programu, którego główną częścią powinien być program inwestycji

infrastrukturalnych o dużej skali. Nie ulega wątpliwości, że jest to polska racja stanu, bowiem słaby, podlegający dalszej degradacji Szczecin, to słaba, wyludniająca się Polska północno-zachodnia.

Obok oczekiwanych działań rządowych, konieczne jest podjęcie radykalnych, a zarazem skutecznych działań w kierunku pobudzenia szczecińskiej gospodarki i powiększenia liczby atrakcyjnych miejsc pracy. Szczecin musi być przyjazny przedsiębiorcom i przedsiębiorczości. Należy tworzyć sprzyjające warunki dla wszelkiej przedsiębiorczości, w miarę możliwości uwłaszczać mieszkańców, ale równocześnie intensywnie zabiegać o inwestorów z zewnątrz. Szczecin powinien stawiać na te dziedziny, które mają dobre perspektywy. Warunkiem jest rozpoznanie oczekiwań inwestorów i zapewnienie odpowiednich zasobów (grunty, powierzchnie biurowe, kadry, otoczenie biznesu, skomunikowanie itd.). Należy stawiać na BPO – w różnych specjalnościach, w tym w zakresie informatyki, księgowości, projektowania, finansów. W samym Mieście w pierwszym rzędzie należy stawiać na usługi, szczególnie oparte na wysokokwalifikowanych kadrach. Szansą na zmianę struktury branżowej gospodarki Szczecina jest konsekwentne wspieranie rozwoju sfery zaawansowanych technologii.

Większość czynnych zawodowo mieszkańców Miasta powinna znaleźć zatrudnienie w sferze usług wysoko innowacyjnych i specjalistycznych lub w przedsiębiorstwach o nowoczesnej produkcji. Niestety nie można zaliczyć już do niej produkcji stoczniowej, która może zostać odnowiona i zrestrukturyzowana – ale zapewne nie będzie już stanowić wiodącej branży w regionie. Przy obecnym stanie i rozmieszczeniu produkcji okrętowej w świecie, szanse na odtworzenie stoczni w poprzednim kształcie są obecnie bardzo niewielkie. Wymaga to przebudowy świadomości obywateli Miasta przywykłych do znaczenia i prestiżu stoczniowców oraz stoczni jako wiodącego zakładu wielkoprzemysłowego.

Miasto Szczecin jako znaczący ośrodek akademicki średniej wielkości, położony w regionie w dużej odległości od innych ośrodków (Poznań, Berlin, Wrocław, Gdańsk, Kopenhaga), ma możliwość wykorzystania swego położenia oraz osiągnięć i doświadczenia uczelni zdobytych w okresie blisko 70 lat polskiego Szczecina. Miasto powinno w znacznie większym stopniu przeorientować się na wsparcie i wykorzystanie potencjału nauki jako generatora miejsc pracy dla licznej grupy mieszkańców. Usługi naukowe i badawcze mogą i powinny stanowić znaczny procent udziału w dochodach Miasta i jego mieszkańców. Wobec upadku wielu firm reprezentujących tradycyjne dziedziny przemysłu, powinien następować rozwój sfery usług wysoko specjalizowanych, do których należy zaliczyć usługi naukowo-badawcze, prace projektowe, obliczeniowe, rozwojowe i wsparcie badawcze dla nowoczesnego przemysłu, włączając w to produkcję specjalistycznych wyrobów o najwyższym stopniu przetworzenia (odczynniki, markery, półprodukty specjalizowane dla wysokiej jakości nowoczesnych wyrobów przemysłowych, specjalistyczne przyrządy i aparatura pomiarowa, oprogramowanie komputerowe, specjalizowane układy elektroniczne, informatyczne, mechatroniczne itp.).

Mimo problemów związanych z upadkiem Stoczni Szczecińskiej Nowa, nie należy rezygnować z rozwoju produkcji i usług związanych z gospodarką morską. Dobre perspektywy stoją przed stoczniami remontowymi, producentami mniejszych statków, jachtów i łodzi. Tereny portowe mogą być wykorzystane nie tylko do przeładunków towarów, ale również jako miejsce produkcji, składowania i konfekcjonowania różnych wyrobów, np. konstrukcji wielkogabarytowych (turbiny wiatrowe, konstrukcje „*offshore*"). Szczecin powinien również pamiętać o swojej szczególnej roli jako węzeł transportowy i naturalne centrum logistyczne. Zapowiadane w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego zdecydowane działania zmierzające do poprawy skomunikowania Szczecina z resztą kraju powinny przywrócić należną Szczecinowi rolę w tym zakresie, dając również silny impuls rozwojowy samemu portowi. Port ma z pewnością duże szanse rozwojowe, czego dowodem obecność w Szczecinie potężnej spółki Deutsche Bahn (dawne PCC, wcześniej Drobnica).

Z przedstawionej diagnozy można wstępnie określić preferowane obszary rozwoju Szczecina w latach 2010-2025:

1. Szczecin – miasto postindustrialne, oferujące atrakcyjne miejsca pracy, ośrodek rozwoju usług nowoczesnych i wybranych usług tradycyjnych (w tym portowo - żeglugowych).
2. Szczecin – miasto będące ważnym ośrodkiem rozwoju sfery IT, innowacji techniczno-technologicznych i badań w wybranych dziedzinach (np. genetyka, nanotechnologie).
3. Szczecin – miasto inwestujące w wiedzę, rozwijające nowoczesną edukację, mające bogatą ofertę kształcenia na poziomie akademickim, również dla obcokrajowców.
4. Szczecin – miasto o znacznych zasobach zieleni i wód, bezpieczne, przyjazne i atrakcyjne dla mieszkańców, inwestorów i turystów, oferujące bogatą ofertę kulturalną oraz wysoką jakość życia i wypoczynku.
5. Szczecin – miasto metropolitalne, o intensywnych związkach z zagranicą, głównie z Niemcami i Skandynawią, atrakcyjne dla gmin sąsiadujących, miasto otwarte na nowe idee i przybyszów z innych regionów i krajów.

Szansą, a zarazem ogromnym wyzwaniem dla Szczecina, jest niewątpliwie skala planowanych inwestycji miejskich, z których wiele ma być współfinansowanych z funduszy unijnych i kredytów. Szczecin nigdy nie miał tak wielkiego programu inwestycyjnego (w latach 2010-212 planowane są inwestycje w wysokości 2,1 mld zł). Szansą i wyzwaniem jest również tworzenie relacji z otoczeniem w ramach szczecińskiego obszaru metropolitalnego. Inwestycje w gminach sąsiednich leżą w interesie Szczecina, tak jak w najlepiej pojętym interesie tych gmin leży wzmacnianie wszystkich funkcji metropolitalnych stolicy województwa.

Ważnym czynnikiem sukcesu będzie wyznaczenie przez władze Miasta jasnych kierunków rozwoju (strategia rozwoju Szczecina), a następnie konsekwentna i sprawna realizacja poszczególnych celów, programów i projektów. Silną stroną jest już opracowana, wyrazista koncepcja strategii marki Miasta („Floating Garden"). Dużą szansą Szczecina jest realizacja wielkich projektów (filharmonia, basen olimpijski, hala widowiskowo-sportowa) i wydarzeń (The Tall Ship's Races 2013, ESK 2016) pobudzających koniunkturę i zwiększających poziom optymizmu mieszkańców. Bardzo ważnym czynnikiem sukcesu będzie wypracowanie skutecznych ram współpracy Miasta z uczelniami, biznesem, organizacjami pozarządowymi, środowiskami kultury. W zakresie artykułowania interesów Szczecina w Warszawie konieczna jest zupełnie nowa jakość i skuteczność współpracy prezydenta Miasta z marszałkiem, wojewodą, posłami, senatorami, europarlamentarzystami, rektorami wyższych uczelni, mediami i organizacjami pozarządowymi.

13. Załącznik 1 – Aneks statystyczny

Aneks statystyczny		Miano	Okres	Szczecin	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowice	Lublin	Łódź	Poznań	Wrocław	Województwo	Polska
3.1.1.	Natężenie zjawisk patologicznych (im niższa wartość wskaźnika tym większa patologia)	liczba	2009	**-0,31**	-0,03	-0,15	-0,29	-0,02	-0,08	-0,15	-0,07	-0,11	-0,13[107]
3.1.2.	Wskaźnik zagrożenia przestępczością kryminalną na 100 tys. ludności	liczba	2003	**4 836**	4 496	5 859	6 950	3 999	4 964	5 996	5 270	b.d.	2 932
			2008	**2 885**	2 803	3 266	5 256	3 319	3 205	3 815	4 190	b.d.	1 929
		%	2008 / 2002	**-40,3%**	-37,7%	-44,3%	-24,4%	-17,0%	-35,4%	-36,4%	-20,5%	b.d.	-34,2%
3.1.3.	Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw	liczba	2008	**50,6%**	61,6%	47,4%	43,6%	42,6%	50,0%	52,1%	53,1%	66,3%	65,9%
3.1.4.	Przestępstwa stwierdzone w zakończonym postępowaniu przygotowawczym - ogółem	liczba	2008	**14 892**	14 025	20 718	19 182	13 785	28 952	25 125	33 866	53 318	1 082 057
3.1.5.	Przestępstwa stwierdzone w zakończonym postępowaniu przygotowawczym - kryminalne	liczba	2008	**11 751**	10 094	14 885	16 354	11 662	24 043	21 344	26 515	36 050	735 218
3.1.6.	Przestępstwa stwierdzone w zakończonym postępowaniu przygotowawczym - gospodarcze	liczba	2008	**1 340**	2 796	4 819	1 757	1 073	2 202	2 027	4 256	4 895	135 305
3.1.7.	Przestępstwa stwierdzone w zakończonym postępowaniu przygotowawczym - drogowe	liczba	2008	**1 300**	867	751	674	706	1 722	1 230	2 464	b.d.	b.d.
3.2.1.	Wydatki na pomoc społeczną ogółem na 1 mieszkańca	zł	2002	**266,5**	221,2	204,6	263,3	301,8	306,3	211,6	216,9	b.d.	249,0[105]
			2008	**454,3**	466,2	417,8	472,0	584,3	542,0	448,4	456,7	b.d.	480,2[106]
		%	2008 / 2002	**70,5%**	110,7%	104,2%	79,2%	93,6%	77,0%	111,9%	110,6%	b.d.	92,8%
3.2.2.	Liczba placówek stacjonarnej opieki społecznej	liczba	2003	**10**	8	7	4	13	23	18	11	67	1 179
			2008	**13**	6	19	12	17	28	19	14	70	1 410
		%	2008 / 2003	**30,0%**	-25,0%	171,4%	200,0%	30,8%	21,7%	5,6%	27,3%	4,5%	19,6%
3.2.3.	Liczba domów pomocy społecznej z filiami	liczba	2003	**5**	4	6	2	8	17	13	10	45	924

[107] Średnia dla miast porównywanych.

			2008	**3**	3	6	2	7	16	8	9	34	877
		%	2008 / 2003	**-40,0%**	-25,0%	0,0%	0,0%	-12,5%	-5,9%	-38,5%	-10,0%	-24,4%	-5,1%
3.2.4.	Miejsca w placówkach stacjonarnej opieki społecznej	liczba	2003	**890**	814	500	405	782	2 592	1 174	979	4 872	92 762
			2008	**1 211**	823	1 017	519	788	2 759	1 076	1 201	5 167	100 832
		%	2008 / 2003	**36,1%**	1,1%	103,4%	28,1%	0,8%	6,4%	-8,3%	22,7%	6,1%	8,7%
3.2.5.	Wydatki na domy pomocy społecznej na 1 mieszkańca	zł	2002	**25,8**	20,8	19,1	16,1	40,1	58,9	27,6	27,9	b.d.	29,5[107]
			2008	**55,3**	38,1	36,2	30,7	72,4	85,4	69,2	94,8	b.d.	60,3[108]
		%	2008 / 2002	**114,2%**	83,7%	89,3%	90,5%	80,4%	45,1%	150,4%	240,4%	b.d.	104,0%
3.2.6.	Wydatki na placówki opiekuńczo-wychowawcze na 1 mieszkańca	zł	2002	**28,6**	10,7	22,7	19,6	27,4	36,6	14,2	22,5	b.d.	22,8[109]
			2008	**38,7**	29,4	52,5	28,1	42,1	40,4	27,6	34,5	b.d.	36,7[110]
		%	2008 / 2002	**35,3%**	175,5%	131,5%	43,5%	53,6%	10,4%	94,8%	53,5%	b.d.	61,0%
3.2.7.	Mieszkańcy w placówkach stacjonarnej opieki społecznej	osoby	2003	**836**	858	479	362	746	2 613	1 195	975	4 725	91 824
			2008	**1 164**	788	980	514	767	2 723	1 051	1 177	4 877	98 416
		%	2008 / 2003	**39,2%**	-8,2%	104,6%	42,0%	2,8%	4,2%	-12,1%	20,7%	3,2%	7,2%
3.2.8.	Stopień wykorzystania miejsc w placówkach stacjonarnej opieki społecznej	%	2003	**93,9%**	105,4%	95,8%	89,4%	95,4%	100,8%	101,8%	99,6%	97,0%	99,0%
			2008	**96,1%**	95,7%	96,4%	99,0%	97,3%	98,7%	97,7%	98,0%	94,4%	97,6%
		%	2008 / 2003	**2,3%**	-9,2%	0,6%	10,8%	2,0%	-2,1%	-4,0%	-1,6%	-2,7%	-1,4%
3.2.9.	Mieszkańcy w placówkach stacjonarnej opieki społecznej na 1 000 mieszkańców	osoby	2003	**2,02**	2,32	1,04	1,12	2,09	3,35	2,08	1,53	2,79	2,40
			2008	**2,86**	2,20	2,15	1,66	2,19	3,64	1,89	1,86	2,88	2,58
		%	2008 / 2003	**41,7%**	-5,3%	107,0%	47,8%	4,6%	8,7%	-9,4%	21,7%	3,4%	7,3%
3.2.10.	Osoby korzystające ze świadczeń pomocy społecznej na 1000 mieszkańców	liczba	2008	**48**	50	38	83	68	65	39	32	66	55
3.2.11.	Zasiłki i pomoc w naturze oraz składki ubezpieczeniowe za osoby	zł	2002	**64,6**	59,7	42,4	66,0	77,9	57,2	60,5	54,8	n.d.	60,4[111]
			2008	**53,2**	31,0	33,8	57,4	50,8	56,0	39,2	27,3	n.d.	43,6[112]
		%	2008 / 2002	**-17,6%**	-48,1%	-20,4%	-13,1%	-34,7%	-2,1%	-35,1%	-50,1%	n.d.	-27,8%
3.2.12.	Zakłady opieki zdrowotnej na 10 tys. Mieszkańców	liczba	2004	**4,01**	2,34	2,85	5,75	4,83	5,47	3,85	3,05	3,25	3,17
			2008	**5,09**	3,09	2,99	6,88	5,74	6,38	5,29	4,35	4,29	3,89
		%	2008 / 2004	**27,0%**	32,4%	4,6%	19,6%	18,7%	16,8%	37,3%	42,7%	32,1%	22,9%

3.2.13.	Udział Niepublicznych ZOZ w liczbie zakładów opieki zdrowotnej	%	2004	**77,0%**	67,4%	75,6%	75,5%	82,6%	76,1%	89,1%	81,4%	82,6%	72,2%
			2008	**77,8%**	82,0%	84,6%	77,0%	82,6%	80,7%	89,5%	88,0%	83,5%	77,8%
		%	2008 / 2004	**1,0%**	21,6%	11,9%	1,9%	0,0%	6,0%	0,4%	8,1%	1,1%	7,8%
3.2.14.	Liczba łóżek szpitalnych na 10 tys. mieszkańców	liczba	2002	**87,42**	76,48	73,06	109,46	108,02	80,99	95,49	84,05	49,33	49,20
			2008	**84,50**	83,30	64,20	119,50	107,40	76,90	104,00	76,20	47,10	48,10
		%	2008 / 2002	**-3,3%**	8,9%	-12,1%	9,2%	-0,6%	-5,1%	8,9%	-9,3%	-4,5%	-2,2%
3.2.15.	Łóżka w szpitalach ogólnych na 10 tys. ludności	liczba	2007	84	80	60	115	104	75	98	71	46	46
			2008	85	83	64	120	107	77	104	76	47	48
		%	2008 / 2007	0,6%	4,3%	6,3%	4,2%	3,6%	2,9%	6,7%	7,6%	3,3%	4,8%
3.2.16.	Liczba lekarzy na 10 tys. mieszkańców	osoby	2002	**46,95**	33,83	51,66	79,04	66,61	45,16	48,19	51,65	21,82	23,04
			2008	**40,92**	38,28	37,14	52,16	64,74	42,78	41,99	41,73	20,57	20,48
		%	2008 / 2002	**-12,9%**	13,1%	-28,1%	-34,0%	-2,8%	-5,3%	-12,9%	-19,2%	-5,8%	-11,1%
3.2.17.	Liczba dentystów na 10 tys. mieszkańców	osoby	2002	**8,86**	3,82	6,33	8,21	12,61	6,18	5,75	6,82	3,16	2,82
			2008	**7,40**	3,71	3,75	4,68	10,04	3,36	8,51	6,88	4,18	3,35
		%	2008 / 2002	**-16,6%**	-2,9%	-40,7%	-43,0%	-20,4%	-45,6%	47,9%	0,9%	32,2%	18,7%
3.2.18.	Liczba pielęgniarek na 10 tys. mieszkańców	osoby	2002	**70,05**	70,68	71,55	122,69	104,65	65,36	69,99	80,25	44,15	48,64
			2008	**68,71**	72,27	67,43	127,25	109,43	71,03	72,87	71,69	42,26	47,93
		%	2008 / 2002	**-1,9%**	2,3%	-5,8%	3,7%	4,6%	8,7%	4,1%	-10,7%	-4,3%	-1,5%
3.2.19.	Liczba położnych na 10 tys. mieszkańców	osoby	2002	**8,02**	10,13	8,58	8,06	12,03	6,67	9,72	9,25	5,68	5,69
			2008	**7,49**	10,06	8,80	11,85	13,75	8,77	13,28	8,23	5,14	5,72
		%	2008 / 2002	**-6,6%**	-0,7%	2,6%	47,1%	14,4%	31,4%	36,6%	-11,0%	-9,5%	0,5%
3.2.20.	Porady lekarskie ogółem na mieszkańca	liczba	2003	**3,41**	3,65	4,39	5,29	3,72	4,71	3,56	3,67	3,63	3,81
			2008	**3,81**	4,04	3,59	4,07	4,79	5,47	3,70	4,29	4,16	3,96
		%	2008 / 2003	**11,8%**	10,6%	-18,2%	-23,2%	29,0%	16,3%	4,0%	16,9%	14,8%	4,0%
3.2.21.	Ludność na aptekę ogólnodostępną	liczba	2002	3 548	2 602	2 832	3 317	1 991	2 461	3 375	2 791	4 539	4 095
			2008	2 750	2 942	2 712	3 127	1 926	2 426	2 361	2 307	3 771	3 590
		%	2008 / 2002	**-22,5%**	13,1%	-4,2%	-5,7%	-3,3%	-1,4%	-30,0%	-17,3%	-16,9%	-12,3%
3.2.22.	Wydatki na żłobki na 1 mieszkańca	zł	2002	**12,7**	11,3	13,5	15,6	12,1	22,4	14,3	13,3	n.d.	14,4[113]

			2008	**15,3**	19,5	17,6	21,3	20,7	27,5	22,8	29,3	n.d.	21,7[114]
		%	2008 / 2002	**20,4%**	73,5%	30,1%	36,8%	71,0%	22,5%	59,1%	120,6%	n.d.	51,0%
3.3.1.	Liczba miejsc w żłobkach (z oddziałami) na 1000 mieszkańców	liczba	2002	**0,17**	0,13	0,12	0,15	0,16	0,21	0,14	0,15	0,10	0,07
			2008	**0,15**	0,11	0,12	0,16	0,21	0,22	0,22	0,23	0,10	0,08
		%	2008 / 2002	**-11,8%**	-15,4%	0,0%	6,7%	31,3%	4,8%	57,1%	53,3%	0,0%	14,3%
3.3.2.	Liczba przedszkoli na 100 tys. mieszkańców (łącznie ze specjalnymi)	liczba	2002	**1,7**	1,6	1,8	2,8	2,0	2,1	2,9	1,9	1,6	2,1
			2008	**1,7**	1,6	2,1	3,1	2,7	2,3	3,3	1,8	1,6	2,1
		%	2008 / 2002	**0,6%**	1,9%	17,7%	11,9%	29,9%	9,5%	12,7%	-5,2%	0,0%	0,5%
3.3.3.	Liczba oddziałów bez przedszkoli specjalnych na 10 tys. mieszkańców	liczba	2002	**7,30**	8,44	6,13	9,94	9,54	8,25	10,95	8,25	6,71	7,47
			2008	**7,67**	9,39	7,46	11,37	11,53	9,47	12,60	8,86	6,98	8,26
		%	2008 / 2002	**5,0%**	11,3%	21,7%	14,4%	20,8%	14,7%	15,0%	7,4%	4,0%	10,5%
3.3.4.	Liczba oddziałów w przedszkolach specjalnych na 10 tys. mieszkańców	liczba	2002	**0,10**	0,24	0,30	0,18	0,17	0,11	0,62	0,09	0,04	0,07
			2008	**0,12**	0,00	0,37	0,42	0,17	0,17	0,18	0,11	0,06	0,06
		%	2008 / 2002	**27,5%**	-100,0%	23,0%	127,5%	2,3%	51,8%	-71,2%	18,0%	67,1%	-25,4%
3.3.5.	Liczba oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych na 10 tys. mieszkańców	liczba	2002	**2,38**	0,91	3,05	0,09	0,81	0,39	0,71	0,91	3,00	2,91
			2008	**2,06**	0,75	2,81	0,06	2,60	0,56	1,63	1,49	2,80	2,93
		%	2008 / 2002	**-13,4%**	-17,7%	-8,0%	-30,0%	220,9%	42,4%	129,9%	63,9%	-6,8%	0,5%
3.3.6.	Liczba oddziałów przedszkolnych ogółem na 10 tys. mieszkańców	liczba	2002	**9,78**	9,59	9,49	10,21	10,52	8,76	12,29	9,25	9,75	10,46
			2008	**9,85**	10,14	10,65	11,85	14,30	10,21	14,41	10,46	9,84	11,24
		%	2008 / 2002	**0,8%**	5,7%	12,2%	16,0%	35,9%	16,5%	17,3%	13,1%	0,9%	7,5%
3.3.7.	Współczynnik skolaryzacji brutto - szkoły podstawowe	liczba	2002	**103**	103	101	101	104	102	105	101	101	100
			2008	**100**	101	98	100	105	100	108	97	98	98
		%	2008 / 2002	**-2,6%**	-2,6%	-3,2%	-1,3%	0,6%	-2,1%	2,4%	-4,0%	-3,3%	-2,0%
3.3.8.	Uczniowie przypadający na 1 komputer w szkołach podstawowych (bez specjalnych)	liczba	2003	**50**	66	60	98	72	67	47	44	43	45
			2008	**18**	20	15	22	17	17	16	15	12	14
		%	2008 / 2003	**-64,4%**	-70,0%	-74,5%	-77,2%	-77,0%	-74,4%	-65,9%	-66,6%	-71,4%	-69,9%
3.3.9.	Współczynnik skolaryzacji brutto - gimnazja	liczba	2002	**105**	106	102	99	104	106	105	104	103	101
			2008	**108**	107	102	100	106	107	113	106	102	101

		%	2008 / 2002	**2,0%**	0,8%	-0,3%	1,2%	1,8%	1,4%	7,2%	1,7%	-1,0%	-0,2%
3.3.10.	Uczniowie przypadający na 1 komputer w gimnazjach (bez specjalnych)	liczba	2003	**25**	46	35	31	32	27	27	30	28	29
			2008	**13**	20	16	16	14	11	13	13	13	14
		%	2008 / 2003	**-47,5%**	-57,0%	-53,5%	-48,5%	-54,7%	-57,8%	-51,2%	-56,5%	-53,7%	-52,0%
3.4.1.	Dobrostan fizyczny (zdrowie)	liczba	2009	**0,14**	-0,06	0,03	-0,16	-0,04	-0,07	-0,02	0,00	0,05	b.d
3.4.2.	Ćwiczący ogółem na 1000 mieszkańców	liczba	2002	**25,4**	46,1	35,3	30,7	31,5	27,0	27,4	30,1	27,8	29,4
			2008	**13,3**	19,8	16,4	15,8	14,3	11,4	13,4	13,1	12,9	14,1
		%	2008 / 2002	**-47,5%**	-57,0%	-53,5%	-48,5%	-54,7%	-57,8%	-51,2%	-56,5%	-53,7%	-52,0%
3.5.1.	Liczba ludności na 1 miejsce w kinach stałych	liczba	2002	**205**	85	77	76	143	157	49	88	182	162
			2008	**113**	73	58	34	100	105	37	49	191	153
		%	2008 / 2002	**-44,8%**	-14,9%	-24,9%	-55,6%	-30,1%	-33,0%	-25,2%	-44,3%	4,5%	-5,8%
3.5.2.	Zwiedzający muzea i oddziały na 1000 mieszkańców	liczba	2002	**18**	13	81	10	75	32	38	76	24	40
			2008	**20**	14	100	15	84	29	57	103	21	54
		%	2008 / 2002	**16,0%**	4,8%	23,9%	42,8%	11,7%	-9,3%	49,6%	35,4%	-12,0%	36,1%
3.6.1.	Stan ludności	liczba	2002	**415 117**	372 104	461 653	325 045	358 354	785 134	577 117	639 150	1 697 718	38 218 531
			2008	**406 941**	358 928	455 581	309 621	350 462	747 152	557 264	632 162	1 692 957	38 135 876
		%	2008 / 2002	**-2,0%**	-3,5%	-1,3%	-4,7%	-2,2%	-4,8%	-3,4%	-1,1%	-0,3%	-0,2%
3.6.2.	Gęstość zaludnienia	osoba/km^2	2002	**1 380**	2 133	1 762	1 975	2 430	2 667	2 209	2 183	74	122
			2008	**1 354**	2 056	1 741	1 880	2 377	2 548	2 128	2 159	74	122
		%	2008 / 2002	**-1,9%**	-3,6%	-1,2%	-4,8%	-2,2%	-4,5%	-3,7%	-1,1%	0,0%	0,0%
3.6.3.	Kobiety na 100 mężczyzn	lczba	2002	**110**	113	110	111	116	119	115	113	105	107
			2008	**111**	114	111	112	117	120	115	114	106	107
		%	2008 / 2002	**0,9%**	0,9%	0,9%	0,9%	0,9%	0,8%	0,0%	0,9%	1,0%	0,0%
3.6.4.	Małżeństwa na 1000 ludności	liczba	2003	**4,5**	4,8	5,1	4,5	5,0	4,4	4,9	4,3	4,5	5,0
			2008	**6,3**	6,7	6,5	6,2	6,3	5,7	6,7	6,4	6,8	6,8
		%	2008 / 2003	**40,0%**	39,6%	27,5%	37,8%	26,0%	29,5%	36,7%	48,8%	51,1%	36,0%
3.6.5.	Urodzenia żywe na 1000 ludności	liczba	2003	**7,6**	8,3	8,2	7,3	8,4	7,0	7,7	6,8	9,3	9,3

			2008	**10,0**	9,9	10,7	8,9	10,0	8,8	11,0	10,1	10,8	10,9
		%	2008 / 2003	**31,6%**	19,3%	30,5%	21,9%	19,0%	25,7%	42,9%	48,5%	16,1%	17,2%
3.6.6.	Zgony na 1000 ludności	liczba	2003	**9,9**	9,3	9,4	10,9	8,6	13,2	9,8	9,2	8,8	9,4
			2008	**10,5**	10,4	10,0	11,5	9,5	14,3	10,3	10,5	9,7	10,0
		%	2008 / 2003	**6,1%**	11,8%	6,4%	5,5%	10,5%	8,3%	5,1%	14,1%	10,2%	6,4%
3.6.7.	Zgony niemowląt	liczba	2003	**16**	23	75	25	31	60	31	38	106	2 662
			2008	**17**	13	31	26	25	43	47	32	93	2 338
		%	2008 / 2003	**6,3%**	-43,5%	-58,7%	4,0%	-19,4%	-28,3%	51,6%	-15,8%	-12,3%	-12,2%
3.6.8.	Przyrost naturalny na 1000 ludności	osoby	2003	**-2,2**	-1,1	-1,2	-3,6	-0,2	-6,3	-2,2	-2,4	0,5	-0,1
			2008	**-0,5**	-0,5	0,7	-2,6	0,5	-5,6	0,7	-0,4	1,1	0,9
		%	2008 / 2003	**-**	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3.6.9.	Stopa bezrobocia rejestrowanego	liczba	2008	**4,2**	4,9	2,5	1,9	7,4	6,7	1,7	3,5	13,3	9,5
3.6.10.	Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	liczba	2002	**52**	55	53	55	51	54	51	52	57	61
			2008	**51**	54	53	55	50	54	50	50	52	55
		%	2008 / 2002	**-18,3%**	-13,7%	4,3%	-3,9%	-15,8%	-1,6%	-3,9%	10,2%	-20,4%	-9,7%
3.6.11.	Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	liczba	2002	**90**	82	90	91	76	122	93	104	61	67
			2008	**113**	111	113	128	103	149	119	128	78	84
		%	2008 / 2002	**24,7%**	35,5%	25,5%	40,7%	35,7%	22,2%	27,7%	23,2%	29,6%	26,8%
3.6.12.	Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	liczba	2002	**25**	25	25	26	22	30	25	26	21	24
			2008	**27**	28	28	31	25	32	27	28	23	25
		%	2008 / 2002	**10,2%**	15,0%	13,2%	16,8%	16,5%	8,5%	11,8%	7,2%	6,1%	4,1%
3.6.13.	Organizacje pozarządowe działające na rzecz osób bezrobotnych i świadczące usługi rynku pracy	liczba	2009	**39**	24	51	40	62	95	69	94	114	2588
3.6.14.	Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto	liczba	2002	**2 282**	2 126	2 491	2 707	2 145	2 102	2 395	2 299	2 068	2 240
			2008	**3 291**	2 974	3 848	4 150	3 077	3 002	3 517	3 415	2 881	3 158
		%	2008 / 2002	**44,2%**	39,8%	54,4%	53,3%	43,4%	42,8%	46,9%	48,6%	39,3%	41,0%
3.6.15.	Wypadki przy pracy na 10 tys. mieszkańców	liczba	2002	**3,66**	3,76	3,44	5,57	3,01	2,89	4,57	4,65	2,40	2,11

			2008	**4,28**	4,57	4,32	6,32	4,05	3,95	5,16	5,28	2,89	2,74
		%	2008 / 2002	**16,9%**	21,5%	25,6%	13,5%	34,6%	36,7%	12,9%	13,5%	20,4%	29,9%
3.6.16.	Przeciętna powierzchnia nowo oddawanego do użytkowania mieszkania przeznaczonego na sprzedaż lub wynajem	m²	2002	**75**	61	61	82	59	76	55	51	68	59
			2008	**79**	56	63	87	62	68	72	63	69	68
		%	2008 / 2002	**6,0%**	-7,6%	4,3%	5,6%	5,5%	-10,4%	31,0%	22,6%	1,5%	14,3%
3.6.17.	Przeciętna powierzchnia nowo oddawanego do użytkowania mieszkania spółdzielczego	m²	2002	**54**	55	63	74	54	74	46	56	66	60
			2008	**54**	59	53	129	55	84	60	52	60	59
		%	2008 / 2002	**-0,5%**	5,6%	-15,9%	73,6%	2,1%	13,5%	29,4%	-6,1%	-8,7%	-1,2%
3.6.18.	Przeciętna powierzchnia nowo oddawanego do użytkowania mieszkania indywidualneg	m²	2002	**123**	160	172	168	140	172	158	142	129	135
			2008	**167**	165	147	158	165	159	153	147	143	142
		%	2008 / 2002	**35,5%**	3,0%	-14,3%	-6,4%	17,6%	-7,5%	-3,0%	3,1%	10,7%	5,3%
3.6.19.	Przeciętna powierzchnia nowo oddawanego do użytkowania mieszkania społeczno czynszowego	m²	2002	**52**	48	b.d.	b.d.	55	51	52	39	53	51
			2008	**50**	51	44	b.d.	41	54	b.d.	48	55	50
		%	2008 / 2002	**-2,8%**	5,2%	n.d.	n.d.	-25,9%	6,8%	n.d.	24,2%	4,9%	-1,1%
3.6.20.	Przeciętna powierzchnia mieszkania w mieście	m²	2002	**57**	55	55	55	55	50	59	57	62	65
			2008	**61**	57	59	58	59	53	64	60	67	70
		%	2008 / 2002	**6,6%**	4,6%	7,1%	6,8%	8,1%	7,0%	9,2%	5,8%	7,7%	8,5%
3.6.21.	Przeciętna powierzchnia mieszkania przynależnego spółdzielniom mieszkaniowym	m²	2002	**51**	50	50	51	53	48	51	51	52	50
			2007	**51**	51	50	51	52	48	52	51	52	50
		%	2007 / 2002	**0,1%**	2,1%	0,3%	-0,5%	-1,7%	-0,1%	0,1%	0,2%	-0,1%	-0,4%
3.6.22.	Przeciętna powierzchnia mieszkania osób fizycznych	m²	2002	**78**	70	79	76	73	66	79	80	79	82
			2007	**77**	64	70	74	67	65	79	73	78	82
		%	2007 / 2002	**-1,9%**	-9,1%	-10,7%	-2,4%	-7,7%	-0,5%	-0,8%	-8,0%	-0,8%	-0,8%
3.6.23.	Przeciętna powierzchnia mieszkania komunalnego	m²	2002	**51**	47	48	51	43	43	52	51	50	47
			2007	**51**	46	49	51	42	43	51	50	49	46
		%	2007 / 2002	**-1,0%**	-2,6%	1,7%	-1,6%	-1,4%	-0,2%	-2,2%	-0,9%	-0,8%	-1,9%
3.6.24.	Przeciętna powierzchnia mieszkania będącego w posiadaniu	m²	2002	**53**	50	47	51	51	49	52	50	52	49

	Towarzystw Budownictwa Społecznego		2007	**53**	49	52	51	50	52	54	50	52	50
		%	2007 / 2002	**-0,8%**	-1,8%	12,7%	-0,5%	-1,7%	7,0%	3,7%	-0,1%	0,7%	1,5%
3.6.25.	Przeciętna powierzchnia mieszkań zakładowych	m^2	2002	**52**	52	47	52	49	43	53	51	56	53
			2007	**50**	53	15	49	45	42	55	52	56	53
		%	2007 / 2002	**-4,3%**	1,7%	-67,3%	-5,0%	-6,9%	-2,5%	2,8%	0,8%	0,3%	0,8%
3.6.26.	Przeciętna powierzchnia mieszkań przynależnych pozostałym podmiotom	m^2	2002	**63**	58	59	59	57	55	58	51	67	61
			2007	**65**	56	58	55	56	64	64	62	65	63
		%	2007 / 2002	**4,5%**	-2,7%	-0,5%	-6,2%	-0,9%	16,2%	10,6%	21,4%	-2,1%	3,0%
3.6.27.	Poziom cywilizacyjny	liczba	2009	**0,46**	0,29	0,41	0,16	0,38	0,15	0,55	0,36	-0,03	0,35[115]
3.6.28.	Poziom dobrobytu materialnego	liczba	2009	**0,62**	0,21	0,39	0,18	0,18	0,16	0,46	0,46	0,08	0,33[116]
3.6.29.	Poziom dobrostanu społecznego	liczba	2009	**-0,10**	0,04	0,05	-0,18	-0,09	-0,09	-0,03	0,03	-0,07	-0,05[117]
3.6.30.	Dobrostan psychiczny	liczba	2009	**0,18**	0,07	0,13	-0,05	0,10	0,02	0,18	0,08	0,08	0,09[118]
3.6.31.	Poziom kapitału społecznego	liczba	2009	**0,21**	0,01	0,25	0,11		-0,10	0,38	0,12	0,05	0,14[119]
3.6.32.	Stres życiowy (im niższa wartość wskaźnika tym większy stres)	liczba	2009	**-0,26**	-0,32	-0,23	-0,26	-0,33	0,05	-0,19	-0,19	-0,10	-0,221[20]
4.1.1.	Produkt Krajowy Brutto	mln zł	2002	**13 172**	18 901	23 099	25 597	13 866	20 100	24 209	20 628	35 234	808 578
			2007	**16 163**	26 301	32 964	34 261	18 767	28 278	35 208	28 923	46 904	1 176 737
		%	2007 / 2002	**22,7%**	39,2%	42,7%	33,8%	35,3%	40,7%	45,4%	40,2%	33,1%	45,5%
4.1.2.	Produkt Krajowy Brutto na 1 mieszkańca	zł	2002	**31 718**	24 997	30 526	31 952	19 399	25 482	41 842	32 214	20 754	21 149
			2007	**39 558**	34 683	44 151	44 273	26 265	37 372	62 422	45 623	27 705	30 873
		%	2007 / 2002	**24,7%**	38,7%	44,6%	38,6%	35,4%	46,7%	49,2%	41,6%	33,5%	46,0%
4.1.3.	Podmioty gospodarki narodowej ogółem	liczba	2002	**62 516**	46 468	57 853	41 092	39 324	89 387	83 813	93 053	195 282	3 468 218
			2008	**64 098**	45 233	60 122	40 439	39 060	94 578	93 250	95 602	213 124	3 757 093
		%	2008 / 2002	**2,5%**	-2,7%	3,9%	-1,6%	-0,7%	5,8%	11,3%	2,7%	9,1%	8,3%
4.1.4.	Podmioty gospodarki narodowej na 10 tys. mieszkańców ogółem	liczba	2002	**1 506**	1 249	1 253	1 264	1 097	1 138	1 452	1 456	1 150	907
			2008	**1 575**	1 260	1 320	1 306	1 115	1 266	1 673	1 512	1 259	985
		%	2008 / 2002	**4,6%**	0,9%	5,3%	3,3%	1,6%	11,2%	15,2%	3,9%	9,4%	8,6%
4.1.5.	Podmioty gospodarki narodowej na 10 tys. mieszkańców	liczba	2002	**1 448**	1 198	1 198	1 180	1 055	1 079	1 379	1 409	1 104	864

	zatrudniające do 9 pracowników		2008	**1 516**	1 202	1 256	1 215	1 065	1 199	1 585	1 455	1 211	936
		%	2008 / 2002	**4,7%**	0,3%	4,9%	3,0%	1,0%	11,2%	15,0%	3,3%	9,7%	8,3%
4.1.6.	Podmioty gospodarki narodowej na 10 tys. mieszkańców zatrudniające od 10 do 49 pracowników	liczba	2002	**45**	38	44	67	31	48	58	35	36	34
			2008	**47**	45	51	74	37	55	72	45	39	41
		%	2008 / 2002	**3,1%**	20,6%	17,8%	9,9%	18,7%	15,0%	23,5%	28,7%	7,4%	18,0%
4.1.7.	Podmioty gospodarki narodowej na 10 tys. mieszkańców zatrudniające od 50 do 249 pracowników	liczba	2002	**10,1**	11,0	9,8	13,8	8,7	9,9	12,5	9,5	8,4	7,6
			2008	**10,2**	10,9	10,3	13,7	9,8	10,1	13,1	10,1	7,9	7,7
		%	2008 / 2002	**0,8%**	-1,1%	4,9%	-1,1%	12,1%	2,4%	4,9%	6,6%	-6,2%	1,7%
4.1.8	Podmioty gospodarki narodowej na 10 tys. mieszkańców zatrudniające od 250 do 999 pracowników	liczba	2002	**1,7**	1,5	1,9	2,6	1,7	1,8	2,0	2,1	1,1	1,2
			2008	**1,5**	1,6	1,5	2,9	1,5	1,3	2,5	2,0	0,8	1,0
		%	2008 / 2002	**-13,6%**	7,3%	-19,9%	11,1%	-11,2%	-27,4%	21,3%	-4,1%	-22,3%	-11,0%
4.1.9	Podmioty gospodarki narodowej na 10 tys. mieszkańców zatrudniające od 1 000 pracowników	liczba	2002	**0,5**	0,6	0,5	0,8	0,6	0,3	0,6	0,5	0,3	0,2
			2008	**0,3**	0,4	0,4	0,7	0,6	0,3	0,7	0,5	0,2	0,2
		%	2008 / 2002	**-33,7%**	-35,2%	-3,5%	-14,5%	2,3%	9,3%	9,3%	-5,0%	-40,7%	-14,5%
4.1.10	Podmioty gospodarki narodowej - sektor prywatny	liczba	2002	**60 399**	45 063	55 158	39 491	38 352	87 127	81 965	88 337	187 566	3 347 625
			2008	**62 249**	44 296	58 037	38 910	38 307	92 472	91 654	92 155	206 128	3 632 565
		%	2008 / 2002	**3,1%**	-1,7%	5,2%	-1,5%	-0,1%	6,1%	11,8%	4,3%	9,9%	8,5%
4.1.11	Podmioty gospodarki narodowej - sektor publiczny	liczba	2002	**2 117**	1 405	2 695	1 601	972	2 260	1 848	4 716	7 716	120 593
			2008	**1 849**	937	2 085	1 529	753	2 106	1 596	3 447	6 996	124 528
		%	2008 / 2002	**-12,7%**	-33,3%	-22,6%	-4,5%	-22,5%	-6,8%	-13,6%	-26,9%	-9,3%	3,3%
4.1.12	Podmioty gospodarki narodowej na 10 tys. mieszkańców	liczba	2002	**1 506**	1 249	1 253	1 264	1 097	1 138	1 452	1 456	1 150	907
			2008	**1 575**	1 260	1 320	1 306	1 115	1 266	1 673	1 512	1 259	985
		%	2008 / 2002	**4,6%**	0,9%	5,3%	3,3%	1,6%	11,2%	15,2%	3,8%	9,5%	8,6%
4.1.13	Liczba podmiotów sekcji C - przetwórstwo przemysłowe	liczba	2002	**19**	8	28	17	15	17	19	38	92	1 971
			2008	**29**	10	37	28	17	17	44	51	99	2 608
		%	2008 / 2002	**52,6%**	25,0%	32,1%	64,7%	13,3%	0,0%	131,6%	34,2%	7,6%	32,3%
4.1.14	Ogólna liczba podmiotów gospodarki narodowej wg PKD 2004	liczba	2002	**150,6**	124,9	125,3	126,4	109,7	113,8	145,2	145,6	115,0	90,7

			2009	**158,4**	119,6	136,4	132,7	113,9	113,7	171,3	154,4	127,0	98,1
		%	2009 / 2002	**5,2%**	-4,2%	8,8%	5,0%	3,8%	-0,1%	18,0%	6,0%	10,4%	8,1%
4.1.15	Liczba podmiotów sekcji A - Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo na 1 000 mieszkańców	liczba	2002	**0,87**	0,64	0,50	0,49	0,66	0,53	0,88	0,77	3,19	2,40
			2009	**1,14**	0,65	0,62	0,52	0,66	0,70	1,26	0,93	3,26	2,46
		%	2009 / 2002	**30,6%**	1,9%	23,5%	7,3%	-0,5%	31,3%	44,3%	21,4%	2,3%	2,4%
4.1.16	Liczba podmiotów sekcji B - Rybactwo na 1 000 mieszkańców	liczba	2002	**0,11**	0,02	0,10	0,01	0,01	0,00	0,01	0,01	0,45	0,05
			2009	**0,09**	0,01	0,10	0,02	0,01	0,01	0,02	0,02	0,41	0,05
		%	2009 / 2002	**-17,4%**	-13,3%	3,4%	110,7%	53,8%	287,8%	134,3%	142,7%	-9,9%	3,8%
4.1.17	Liczba podmiotów sekcji C - Górnictwo na 1 000 mieszkańców	liczba	2002	**0,05**	0,02	0,06	0,05	0,04	0,02	0,03	0,06	0,05	0,05
			2009	**0,09**	0,03	0,10	0,10	0,06	0,02	0,10	0,09	0,07	0,08
		%	2009 / 2002	**93,6%**	56,1%	62,5%	85,9%	50,4%	-0,5%	201,4%	43,7%	22,1%	52,1%
4.1.18	Liczba podmiotów sekcji D - przetwórstwo przemysłowe na 1 000 mieszkańców	liczba	2002	**12,7**	13,3	16,6	10,2	8,5	17,8	15,6	12,7	10,0	9,9
			2009	**13,3**	11,2	16,1	9,7	8,4	14,8	15,3	11,8	10,6	9,6
		%	2009 / 2002	**4,8%**	-15,6%	-3,2%	-4,8%	-1,4%	-17,2%	-1,4%	-7,7%	6,2%	-3,2%
4.1.19	Liczba podmiotów sekcji E - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę na 1 000 mieszkańców	liczba	2002	**0,15**	0,05	0,07	0,09	0,05	0,03	0,09	0,07	0,18	0,09
			2009	**0,39**	0,16	0,21	0,12	0,08	0,07	0,24	0,10	0,27	0,14
		%	2009 / 2002	**168,0%**	191,3%	197,0%	34,4%	56,5%	150,0%	165,2%	43,4%	45,9%	60,8%
4.1.20	Liczba podmiotów sekcji F - Budownictwo na 1 000 mieszkańców	liczba	2002	**16,8**	12,1	12,5	10,1	9,6	9,2	14,4	15,9	11,7	9,4
			2009	**17,5**	11,6	12,9	10,8	10,2	9,6	16,3	15,8	15,3	11,2
		%	2009 / 2002	**4,1%**	-4,0%	3,2%	7,0%	5,9%	4,0%	13,7%	-0,7%	30,2%	20,1%
4.1.21	Liczba podmiotów sekcji G - Handel hurtowy i detaliczny; naprawy pojazdów samochodowych, motocykli oraz art. uż. osobistego i domowego na 1 000 mieszkańców	liczba	2002	**44,2**	42,3	33,4	44,7	36,7	37,7	44,7	43,9	35,4	30,6
			2009	**40,4**	34,9	31,6	40,4	33,6	33,1	45,8	40,2	34,0	28,7
		%	2009 / 2002	**-8,7%**	-17,6%	-5,2%	-9,7%	-8,4%	-12,1%	2,4%	-8,5%	-3,8%	-5,9%
4.1.22	Liczba podmiotów sekcji H - Hotele i restauracje na 1 000 mieszkańców	liczba	2002	**3,8**	2,5	3,0	3,7	2,7	2,6	3,0	3,0	6,3	2,8
			2009	**4,5**	2,4	3,6	3,9	2,7	2,8	4,2	3,6	7,8	3,1
		%	2009 / 2002	**17,9%**	-1,4%	19,7%	6,6%	2,0%	10,7%	37,9%	21,2%	22,6%	12,0%
4.1.23	Liczba podmiotów sekcji I - Transport, gospodarka	liczba	2002	**12,7**	9,8	10,3	8,7	9,8	9,0	10,8	10,3	8,4	7,0

	magazynowa i łączność na 1 000 mieszkańców		2009	**13,2**	9,0	10,5	8,8	9,3	8,6	12,1	10,5	8,6	7,0
		%	2009 / 2002	**3,7%**	-8,5%	2,0%	0,5%	-4,6%	-4,4%	11,8%	2,3%	2,2%	0,7%
4.1.24	Liczba podmiotó sekcji J - Pośrednictwo finansowe na 1 000 mieszkańców	liczba	2002	**5,2**	5,6	5,6	5,3	4,7	4,5	5,2	5,5	3,9	3,2
			2009	**5,7**	5,8	5,6	5,5	5,0	4,6	6,7	6,2	4,1	3,4
		%	2009 / 2002	**9,5%**	4,4%	-0,3%	3,7%	8,5%	2,8%	29,7%	12,8%	6,0%	5,3%
4.1.25	Liczba podmiotów sekcji K - Obsługa nieruchomości, wynajem i usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej na 1 000 mieszkańców	liczba	2002	**35,0**	22,0	28,2	25,3	19,9	18,0	31,0	35,1	20,2	13,5
			2009	**37,9**	22,9	35,3	30,7	21,8	21,4	41,9	42,2	23,0	16,9
		%	2009 / 2002	**8,1%**	4,3%	25,4%	21,4%	9,4%	18,8%	35,4%	20,1%	13,9%	25,5%
4.1.26	Liczba podmiotów sekcji L - Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ub. społeczne i powszechne ub. Zdrowotne na 1 000 mieszkańców	liczba	2002	**0,23**	0,20	0,19	0,26	0,22	0,15	0,18	0,18	0,53	0,64
			2009	**0,28**	0,23	0,21	0,27	0,25	0,15	0,20	0,17	0,62	0,71
		%	2009 / 2002	**18,0%**	16,9%	9,2%	4,1%	15,7%	-4,0%	13,1%	-4,3%	17,6%	11,5%
4.1.27	Liczba podmiotów sekcji M - Edukacja na 1 000 mieszkańców	liczba	2002	**2,7**	2,4	1,9	2,6	2,5	2,3	2,5	2,6	2,1	1,9
			2009	**3,5**	2,9	3,1	3,3	3,3	2,9	4,3	3,8	2,8	2,6
		%	2009 / 2002	**32,7%**	21,2%	64,3%	25,5%	32,0%	26,1%	70,9%	44,7%	29,0%	40,2%
4.1.28	Liczba podmiotów sekcji N - Ochrona zdrowia i pomoc społeczna na 1 000 mieszkańców	liczba	2002	**7,9**	6,3	5,3	6,4	7,1	4,9	7,7	7,0	6,2	3,9
			2009	**10,2**	8,7	7,0	8,0	8,8	6,2	10,0	8,6	7,7	4,8
		%	2009 / 2002	**29,5%**	38,5%	32,2%	25,0%	25,0%	26,5%	30,3%	22,1%	23,7%	23,6%
4.1.29	Liczba podmiotów sekcji O - Działalność usługowa, komunalna, społeczna i indywidualna, pozostała na 1 000 mieszkańców	liczba	2002	**8,2**	7,7	7,7	8,5	7,4	7,1	9,1	8,4	6,3	5,5
			2009	**10,3**	9,1	9,5	10,7	9,7	8,7	12,7	10,4	8,5	7,2
		%	2009 / 2002	**25,7%**	17,7%	23,1%	25,3%	31,6%	23,1%	39,2%	24,4%	35,1%	31,0%
4.1.30	Ceny najmu powierzchni handlowej w najdroższej lokalizacji	EUR / m²	2008	**444**	b.d.	432	780	b.d.	360	696	624	b.d.	b.d.
4.2.1.	Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca	zł	2002	**1 779**	2 410	2 812	3 518	2 002	1 674	5 526	3 020	1 198	1 650
			2008	**3 137**	4 622	10 482	6 711	3 391	4 512	7 367	5 622	2 849	3 518
		%	2008 / 2002	**76,3%**	91,8%	272,8%	90,8%	69,4%	169,5%	33,3%	86,2%	137,8%	113,2%
4.2.2.	Udział nakładów w przemyśle i budownictwie w nakładach ogółem	%	2002	**31,8%**	48,5%	33,0%	34,9%	38,9%	38,5%	58,2%	25,0%	49,1%	51,5%
			2008	**28,6%**	42,8%	66,1%	40,2%	42,8%	45,8%	44,1%	33,2%	54,6%	54,0%
		%	2008 / 2002	**-10,1%**	-11,8%	100,3%	15,2%	10,0%	19,0%	-24,2%	32,8%	11,2%	4,9%

4.2.3.	Udział nakładów w usługach rynkowych w nakładach ogółem	%	2002	**61,1%**	44,3%	65,5%	61,0%	54,6%	57,1%	39,4%	72,5%	42,1%	44,9%
			2008	**65,0%**	48,6%	32,2%	55,8%	48,5%	50,0%	51,7%	61,9%	39,5%	42,2%
		%	2008 / 2002	**6,4%**	9,7%	-50,8%	-8,5%	-11,2%	-12,4%	31,2%	-14,6%	-6,2%	-6,0%
4.2.4.	Wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca	zł	2002	**34 151**	30 592	56 577	58 434	32 222	23 637	47 308	33 247	20 439	23 534
			2008	**37 770**	38 413	61 216	76 401	34 949	37 315	76 600	54 342	26 375	32 314
		%	2008 / 2002	**10,6%**	25,6%	8,2%	30,7%	8,5%	57,9%	61,9%	63,4%	29,0%	37,3%
4.3.1.	Liczba uczelni wyższych	liczba	2009	**21**	b.d.	21	b.d.	17	23	25	43	b.d.	b.d.
4.3.2.	Liczba studentów na 1000 mieszkańców	liczba	2008	**15,04**	12,23	17,26	23,06	24,51	17,03	25,37	22,86	4,62	5,01
4.3.3.	Liczba absolwentów na 1000 mieszkańców	liczba	2008	**3,3**	2,8	3,8	4,7	5,1	3,3	5,3	4,4	1,0	1,1
4.3.4.	Liczba studentów kierunków finanse i ekonomia	osoby	2008	**13 900**	b.d.	17 000	b.d.	13 800	16 700	16 400	24 700	b.d.	b.d.
4.3.5.	Liczba absolwentów kierunków finanse i ekonomia	osoby	2008	**3 500**	b.d.	3 500	b.d.	3 900	4 200	4 000	4 900	b.d.	b.d.
4.3.6.	Liczba studentów kierunków informatycznych	osoby	2008	**2 400**	b.d.	2 800	b.d.	1 700	4 900	3 900	6 300	b.d.	b.d.
4.3.7.	Liczba absolwentów kierunków informatycznych	osoby	2008	**600**	b.d.	430	b.d.	300	900	800	900	b.d.	b.d.
4.3.8.	Liczba studentów kierunków technicznych	osoby	2008	**12 000**	b.d.	22 000	b.d.	11 900	24 300	24 400	37 600	b.d.	b.d.
4.3.9.	Liczba absolwentów kierunków technicznych	osoby	2008	**2 300**	b.d.	3 300	b.d.	2 300	3 500	5 000	5 600	b.d.	b.d.
4.3.10.	Nakłady na B+R na 1 mieszkańca - dane dla województw	zł	2002	**53**	53	76	72	63	114	97	95	b.d.	118
			2008	**74**	63	179	131	111	167	180	159	b.d.	202
		%	2008 / 2002	**39,4%**	18,1%	136,1%	82,1%	76,2%	46,1%	85,6%	67,4%	b.d.	71,3%
4.3.11.	Nakłady na B+R na 1 zatrudnionego w B+R - dane dla województw	tys. zł	2002	**26**	23	10	31	21	38	27	31	b.d.	37
			2008	**38**	32	61	55	34	59	48	54	b.d.	64
		%	2008 / 2002	**42,6%**	38,0%	538,9%	79,0%	62,1%	53,8%	75,9%	76,1%	b.d.	75,0%
4.3.12.	Udział nakładów w sektorze przedsiębiorstw na B+R w nakładach na B+R ogółem - dane dla województw	%	2008	**11,1%**	28,4%	43,7%	35,4%	5,8%	18,6%	25,0%	35,3%	b.d.	31,0%
4.3.13.	Udział nakładów w sektorze rządowym na B+R w nakładach na B+R ogółem - dane dla województw	%	2008	**2,5%**	12,4%	21,8%	31,4%	55,1%	25,5%	34,7%	11,4%	b.d.	35,4%
4.3.14.	Udział nakładów w sektorze szkolnictwa wyższego na B+R w nakładach na B+R ogółem - dane dla województw	%	2008	**86,4%**	59,2%	34,5%	33,2%	39,1%	55,9%	40,4%	53,3%	b.d.	33,7%

4.3.15.	Udział przedsiębiorstw usługowych, które wprowadziły innowacyjne rozwiązania (produkty, procesy itd.) - dane dla województw	%	2008	**8,3%**	13,2%	17,2%	16,1%	9,9%	8,5%	12,6%	19,1%	b.d.	15,6%
4.3.16.	Udział przedsiębiorstw przemysłowych, które wprowadziły innowacyjne rozwiązania (produkty, procesy itd.) - dane dla województw	%	2008	**17,0%**	20,7%	25,1%	22,4%	22,2%	14,8%	18,5%	24,2%	b.d.	21,3%
4.3.17.	Udział przychodów netto ze sprzedaży produktów innowacyjnych w przychodach netto ze sprzedaży ogółem - dane dla województw	%	2008	**8,4%**	15,6%	27,0%	11,8%	6,2%	7,9%	8,4%	10,6%	b.d.	12,3%
4.3.18.	- w tym w przedsiębiorstwach zatrudniających od 10 do 49 osób	%	2008	**1,8%**	6,1%	3,6%	3,3%	6,4%	2,0%	7,5%	3,7%	b.d.	4,2%
4.3.19.	- w tym w przedsiębiorstwach zatrudniających od 50 do 249 osób	%	2008	**5,5%**	10,0%	8,6%	8,4%	5,2%	9,9%	7,6%	8,1%	b.d.	7,9%
4.3.20.	- w tym w przedsiębiorstwach zatrudniających od 250	%	2008	**12,2%**	21,5%	37,6%	14,0%	6,6%	8,3%	8,8%	12,5%	b.d.	15,2%
4.3.21.	Udział przychodów netto ze sprzedaży produktów innowacyjnych na eksport w przychodach netto ze sprzedaży ogółem - dane dla województw	%	2008	**4,4%**	8,3%	7,0%	6,4%	1,4%	2,9%	4,2%	7,0%	b.d.	5,1%
4.3.22.	- w tym w przedsiębiorstwach zatrudniających od 10 do 49 osób	%	2008	**0,2%**	0,7%	0,7%	0,5%	1,4%	0,2%	0,6%	0,7%	b.d.	0,5%
4.3.23.	- w tym w przedsiębiorstwach zatrudniających od 50 do 249 osób	%	2008	**2,4%**	1,7%	2,8%	2,0%	1,6%	3,9%	2,3%	3,6%	b.d.	2,2%
4.3.24.	- w tym w przedsiębiorstwach zatrudniających od 250	%	2008	**6,9%**	14,4%	9,5%	8,5%	1,3%	3,2%	5,6%	9,1%	b.d.	6,9%
4.4.1.	Powierzchnia stref i podstref SSE w promieniu 25 km od miasta	ha	2009	**10**	36	61	426	81	226	175	780	b.d.	n.d.
4.4.2.	- w tym niezagospodarowane	ha	2009	**0**	36	46	194	39	62	105	186	b.d.	n.d.
4.4.3.	Powierzchnia stref i podstref SSE w promieniu 50 km od miasta	ha	2009	**303**	136	164	1 362	180	359	181	1 052	b.d.	n.d.
4.4.4.	- w tym niezagospodarowane	ha	2009	**103**	74	55	643	129	97	105	298	b.d.	n.d.
4.4.5.	Powierzchnia stref i podstref SSE w promieniu 75 km od miasta	ha	2009	**303**	429	337	1 483	182	606	232	1 443	b.d.	n.d.
4.4.6.	- w tym niezagospodarowane	ha	2009	**103**	179	117	698	129	241	129	448	b.d.	n.d.

4.4.7.	Powierzchnia stref i podstref SSE w promieniu 100 km od miasta	ha	2009	**436**	454	410	1 508	259	843	327	2 170	b.d.	n.d.
4.4.8.	- w tym niezagospodarowane	ha	2009	**124**	203	127	722	161	382	186	745	b.d.	n.d.
4.4.9.	Parki naukowo-technologiczne	liczba	2009	**1**	0	1	1	1	1	2	2	b.d.	b.d.
4.4.10.	Inkubatory technologiczne	liczba	2009	**2**	0	1	0	0	2	2	0	b.d.	b.d.
4.4.11.	Akademickie Inkubatory Przedsiębiorczości	liczba	2009	**4**	1	2	3	2	2	4	6	b.d.	b.d.
4.4.12.	Inkubatory przedsiębiorczości	liczba	2009	**2**	0	0	0	0	0	0	0	b.d.	b.d.
4.4.13.	Centra transferu technologii	liczba	2009	**1**	1	2	2	5	4	7	3	b.d.	b.d.
4.4.14.	Fundusze kapitału zalążkowego i sieci aniołów biznesu	liczba	2009	**1**	1	1	1	1	0	1	1	b.d.	b.d.
4.4.15.	Regionalne i lokalne fundusze pożyczkowe	liczba	2009	**4**	2	2	3	2	1	2	1	b.d.	b.d.
4.4.16.	Fundusze poręczeń kredytowych	liczba	2009	**3**	1	1	1	1	1	2	1	b.d.	b.d.
4.4.17.	Ośrodki szkoleniowo-doradcze	liczba	2009	**9**	6	10	8	9	8	6	6	b.d.	b.d.
4.5.1.	Zagraniczni touroperatorzy mający w swoich katalogach Polską ofertę turystyczną	liczba	2008	**26**	2	205	3	13	7	89	156	b.d.	b.d.
4.5.2.	Liczba organizacji w ewidencji CEOTiPT	liczba	2009	**129**	112	166	166	88	208	261	301	b.d.	b.d.
4.5.3.	Liczba proj. turystycznych dof. przez MSiT Departament Turystyki	liczba	2009	**3**	0	2	3	0	2	1	3	b.d.	b.d.
4.5.4.	Dotacja do projektów dofinansowanych przez MSiT DT	tys. zł	2009	**256**	0	120	134	0	249	29	185	b.d.	b.d.
4.5.5.	Liczba przewodników miejskich (siedziba w mieście)	osoby	2009	**4**	1	20	0	11	12	19	41	b.d.	b.d.
4.5.6.	Piloci wycieczek z siedzibą w mieście	osoby	2009	**17**	9	16	1	6	2	27	46	b.d.	b.d.
4.5.7.	Produkty turystyczne z certyfikatem i nominacje POT	liczba	2003-2008	**2**	0	3	2	1	7	2	3	b.d.	b.d.
4.5.8.	Liczba hoteli *	liczba	2009	**5**	1	0	4	0	2	2	6	b.d.	b.d.
4.5.9.	Liczba hoteli **	liczba	2009	**3**	11	4	4	2	8	15	6	b.d.	b.d.
4.5.10.	Liczba hoteli ***	liczba	2009	**7**	7	10	3	6	7	23	20	b.d.	b.d.
4.5.11.	Liczba hoteli ****	liczba	2009	**4**	2	5	2	2	0	5	8	b.d.	b.d.
4.5.12.	Liczba hoteli *****	liczba	2009	**0**	1	3	1	0	0	1	3	b.d.	b.d.
4.5.13.	Liczba moteli	liczba	2009	**0**	0	0	0	1	1	0	0	b.d.	b.d.
4.5.14.	Liczba pensjonatów	liczba	2009	**0**	0	2	0	0	0	4	1	b.d.	b.d.

4.5.15.	Liczba kempingów	liczba	2009	**1**	0	2	1	0	0	2	2	b.d.	b.d.
4.5.16.	Liczba pól biwakowych	liczba	2009	**0**	0	0	0	0	0	0	0	b.d.	b.d.
4.5.17.	Liczba domów wycieczkowych	liczba	2009	**0**	0	0	0	0	4	0	1	b.d.	b.d.
4.5.18.	Liczba schronisk młodzieżowych	liczba	2009	**5**	0	3	0	0	2	0	4	b.d.	b.d.
4.5.19.	Liczba schronisk	liczba	2009	**0**	0	0	0	0	0	0	0	b.d.	b.d.
4.5.20.	Liczba miejsc noclegowych w hotelach	liczba	2009	**3 233**	1 800	2 664	2 060	1 321	2 648	5 839	5 280	b.d.	b.d.
4.5.21.	Korzystający z hotelowych miejsc noclegowych	osoby	2008	**306 672**	115 475	194 515	167 392	119 520	249 892	454 575	509 569	b.d.	b.d.
4.5.22.	- w tym zagraniczni	osoby	2008	**124 858**	15 767	90 809	55 036	36 583	57 967	150 238	199 705	b.d.	b.d.
4.5.23.	Udzielone noclegi hotelowe	liczba	2008	**500 378**	229 575	389 901	298 329	178 212	410 639	776 869	846 690	b.d.	b.d.
4.5.24.	- w tym dla turystów zagranicznych	liczba	2008	**230 864**	43 446	200 365	119 035	57 956	115 780	299 248	367 548	b.d.	b.d.
4.6.1.	Wydatki budżetowe miasta w dziale transport	tys. zł	2002	**175 662**	111 280	123 095	230 189	60 200	371 625	385 166	394 369	213 670	5 868 090
			2008	**222 470**	322 468	355 815	146 527	148 183	540 656	679 973	688 496	332 098	9 927 927
		%	2008 / 2002	**26,6%**	189,8%	189,1%	-36,3%	146,1%	45,5%	76,5%	74,6%	55,4%	69,2%
4.6.2.	Liczba dziennych linii komunikacji miejskiej	liczba	2008	**61**	41	79	79	68	71	76	70	n.d.	68121[129]
4.6.3.	Liczba nocnym linii komunikacji miejskiej	liczba	2008	**9**	5	10	3	3	8	22	13	n.d.	9122[130]
4.6.4.	Ogólna długość tras komunikacji miejskiej	km	2008	**485**	451	359	540	267	603	387	451	n.d.	443123[131]
4.6.5.	Średnia roczna liczba pojazdów komunikacji miejskiej	liczba	2008	**216**	154	196	144	161	329	260	324	n.d.	223124[132]
4.6.6.	Średnia prędkość eksploatacyjna taboru komunikacji miejskiej	km/h	2008	**27**	b.d.	12	15	8	18	8	8	n.d.	14125[133]
4.6.7.	Średni wiek autobusów komunikacji miejskiej	lata	2008	**11**	7	9	13	14	12	9	8	n.d.	10126[134]
5.1.1.	Odsetek powierzchni gminy objęty miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego	%	2008	**24,2%**	19,4%	118,7%	16,6%	43,9%	4,5%	19,6%	38,1%	15,2%	25,6%
5.1.2.	Odsetek powierzchni gminy objęty projektami planów zagospodarowania przestrzennego	%	2008	**53,4%**	12,9%	10,0%	7,8%	58,2%	41,7%	35,6%	20,7%	5,6%	6,8%
5.1.3.	Poziom rozplanowania powierzchni gminy	%	2008	**77,6%**	32,3%	128,7%	24,4%	102,2%	46,2%	55,2%	58,7%	20,8%	32,5%
5.1.4.	Obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego sporządzone na podst. ustawy z dnia 7 lipca 1994 r.	liczba	2008	**128**	78	515	46	4	37	44	128	987	25 474
5.1.5.	Obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego sporządzone na podst. ustawy z dnia 27	liczba	2008	**39**	32	155	40	3	9	45	90	420	10 411

	marca 2003 r.											
5.1.6.	Plany obowiązujące ogółem	liczba	2007	**181**	104	374	82	5	45	71	187	1 316	33 360
			2008	**167**	110	670	86	7	46	89	218	1 407	35 885
		%	2008 / 2007	**-7,7%**	5,8%	79,1%	4,9%	40,0%	2,2%	25,4%	16,6%	6,9%	7,6%
5.1.7.	Powierzchnia gminy objęta obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego sporządzonymi na podstawie ustawy z dnia 7 lipca 1994 r.	ha	2008	**3 329**	1 887	22 642	1 485	5 935	739	1 481	7 250	285 457	4 696 165
5.1.8.	Powierzchnia gminy objęta obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego sporządzonymi na podstawie ustawy z dnia 27 marca 2003 r.	ha	2008	**3 953**	1 495	8 455	1 243	546	585	3 643	3 897	62 594	3 311 719
5.1.9.	Łączna powierzchnia gminy objęta miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego	ha	2008	**7 282**	3 382	31 097	2 728	6 481	1 324	5 124	11 147	348 051	8 007 884
5.1.10.	Pozwolenia na budowę - budynki zbiorowego zamieszkani i niemieszkalne	Liczba	2002	**112**	695	73	100	127	228	398	148	1 432	41 892
			2008	**97**	72	101	69	60	163	138	100	1 150	34 424
		%	2008 / 2002	**-13,4%**	-89,6%	38,4%	-31,0%	-52,8%	-28,5%	-65,3%	-32,4%	-19,7%	-17,8%
5.1.11.	Pozwolenia na budowę - obiekty inzynierii lądowej i wodnej	Liczba	2002	**75**	0	74	317	4	875	0	535	3 817	78 612
			2008	**2**	147	384	500	12	999	265	465	1 880	47 326
		%	2008 / 2002	**-97,3%**	n.d.	418,9%	57,7%	200,0%	14,2%	n.d.	-13,1%	-50,7%	-39,8%
5.1.12.	Wnioski o wydanie decyzji o ustalenie lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz warunków zabudowy na podst. Art.. 50 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym	liczba	2007	**340**	143	213	167	165	555	485	432	2 190	27 755
			2008	**248**	172	209	146	229	420	390	359	2 477	29 578
		%	2008 / 2007	**-27,1%**	20,3%	-1,9%	-12,6%	38,8%	-24,3%	-19,6%	-16,9%	13,1%	6,6%
5.1.13.	Stosunek wydanych decyzji ogółem do złożonych wniosków	%	2007	**95,3%**	100,0%	93,4%	86,8%	96,4%	83,1%	87,2%	65,0%	92,0%	90,0%
			2008	**69,0%**	100,6%	90,9%	50,0%	66,4%	94,0%	91,5%	74,7%	91,1%	91,1%
		%	2008 / 2007	**-47%**	21%	-5%	-49,7%	-4%	-14%	-16%	-5%	12%	8%
5.1.14.	Odsetek wydanych decyzji odmownych	%	2007	**0,0%**	1,4%	0,0%	2,1%	3,1%	0,0%	8,5%	0,0%	0,8%	1,8%
			2008	**0,0%**	4,0%	0,0%	1,4%	0,0%	1,8%	9,8%	0,0%	1,4%	2,0%
		%	2008 / 2007	**n.d.**	250%	n.d.	-66,7%	-100%	n.d.	n.d.	n.d.	82%	19%

5.1.15.	Wnioski o wydanie decyzji o ustalenie lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz warunków zabudowy na podst. Art.. 59 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym	liczba	2007	**1 451**	584	1 163	493	890	2 521	2 492	1 692	12 113	200 609
			2008	**1 189**	961	676	628	718	2 374	2 246	1 213	11 635	193 926
		%	2008 / 2007	**-18%**	65%	-42%	-20%	-19%	-6%	-10%	-28%	-4%	-3%
5.1.16.	Stosunek wydanych decyzji ogółem do złożonych wniosków	%	2007	**61,3%**	100,0%	93,5%	63%	69,3%	88,7%	80,3%	66,6%	85,5%	88,1%
			2008	**63,1%**	65,2%	90,8%	69,6%	66,6%	86,6%	78,1%	75,6%	88,5%	90,2%
		%	2008 / 2007	**-15,7%**	7,4%	-43,5%	-11,4%	-22,5%	-8,1%	-12,3%	-18,6%	-1,0%	-1,0%
5.1.17.	Odsetek wydanych decyzji odmownych	%	2007	**5,8%**	1,4%	5,2%	3,4%	11,3%	7,8%	17,6%	18,4%	3,5%	3,1%
			2008	**5,1%**	1,9%	11,7%	3,4%	7,1%	8,7%	23,8%	14,9%	4,9%	3,4%
		%	2008 / 2007	**-26,9%**	50,0%	28,6%	-11,8%	-51,4%	1,7%	18,5%	-33,8%	42,0%	8,0%
5.1.16.	Wnioski o wydanie decyzji ogółem	liczba	2007	**1 791**	727	1 376	953	1 055	3 076	2 977	2 124	14 303	228 364
			2008	**1 437**	1 133	885	774	947	2 794	2 636	1 572	14 112	223 504
		%	2008 / 2007	**-19,8%**	55,8%	-35,7%	-18,8%	-10,2%	-9,2%	-11,5%	-26,0%	-1,3%	-2,1%
5.1.17.	Ilość wydanych decyzji ogółem	liczba	2007	**1 214**	727	1 286	638	776	2 696	2 423	1 408	12 370	201 631
			2008	**921**	800	804	510	630	2 450	2 112	1 185	12 551	201 885
		%	2008 / 2007	**-24,1%**	10,0%	-37,5%	-20,1%	-18,8%	-9,1%	-12,8%	-15,8%	1,5%	0,1%
5.1.18.	Ilość wydanych decyzji odmownych ogółem	liczba	2007	**52**	10	56	20	75	175	388	207	376	5 976
			2008	**38**	19	72	16	34	185	452	137	540	6 500
		%	2008 / 2007	**-26,9%**	90,0%	28,6%	-20,0%	-54,7%	5,7%	16,5%	-33,8%	43,6%	8,8%
5.2.1.	Zasoby mieszkaniowe w mieście	liczba	2002	**150 093**	134 118	165 200	131 553	126 688	330 435	213 335	239 324	560 774	12 438 026
			2008	**159 472**	138 456	182 699	134 798	135 386	336 104	231 380	258 877	591 997	13 150 294
		%	2008 / 2002	**6,2%**	3,2%	10,6%	2,5%	6,9%	1,7%	8,5%	8,2%	5,6%	5,7%
5.2.2.	Zasoby mieszkaniowe spółdzielni mieszkaniowych	liczba	2002	**66 877**	63 970	79 605	61 325	72 354	144 951	97 915	98 473	166 448	3 465 562
			2007	**65 126**	48 267	65 949	58 722	54 338	141 842	95 941	93 142	155 321	3 173 203
		%	2007 / 2002	**-2,6%**	-24,5%	-17,2%	-4,2%	-24,9%	-2,1%	-2,0%	-5,4%	-6,7%	-8,4%
5.2.3.	Zasoby mieszkaniowe osób fizycznych	liczba	2002	**45 413**	46 352	42 679	31 980	38 308	96 967	81 992	70 609	270 177	6 987 249
			2007	**55 720**	70 029	70 239	43 149	66 172	114 489	98 074	101 759	319 421	8 155 227
		%	2007 / 2002	**22,7%**	51,1%	64,6%	34,9%	72,7%	18,1%	19,6%	44,1%	18,2%	16,7%
5.2.4.	Komunalne zasoby mieszkaniowe	liczba	2002	**29 623**	17 747	37 053	20 520	12 161	77 362	21 426	59 585	85 116	1 400 586

floating garden Stettin 2050 project

WYG International

			2007	**25 053**	14 053	28 245	18 775	9 444	68 210	17 994	49 834	72 598	1 174 705
		%	2007 / 2002	**-15,4%**	-20,8%	-23,8%	-8,5%	-22,3%	-11,8%	-16,0%	-16,4%	-14,7%	-16,1%
5.2.5.	Zasoby mieszkaniowe TBS	liczba	2002	**2 718**	515	599	400	671	814	1 236	832	5 920	40 544
			2007	**6 048**	738	1 991	1 329	1 210	1 053	1 508	2 014	10 804	71 297
		%	2007 / 2002	**122,5%**	43,3%	232,4%	232,3%	80,3%	29,4%	22,0%	142,1%	82,5%	75,9%
5.2.6.	Zasoby mieszkaniowe zakładów pracy	liczba	2002	**4 398**	4 997	3 829	16 212	2 523	8 484	7 584	8 274	30 930	483 237
			2007	**2 391**	3 251	906	10 602	1 037	4 908	4 703	5 052	19 690	300 866
		%	2007 / 2002	**-45,6%**	-34,9%	-76,3%	-34,6%	-58,9%	-42,1%	-38,0%	-38,9%	-36,3%	-37,7%
5.2.7.	Zasoby mieszkaniowe pozostałych podmiotów	liczba	2002	**1 064**	537	1 435	1 116	671	1 857	3 182	1 551	2 183	60 848
			2007	**3 269**	619	11 013	1 059	1 041	3 384	9 938	1 907	7 681	118 418
		%	2007 / 2002	**207,2%**	15,3%	667,5%	-5,1%	55,1%	82,2%	212,3%	23,0%	251,9%	94,6%
5.2.8.	Mieszkania oddane do użytkowania ogółem	liczba	2002	**1 904**	832	2 939	287	1 125	1 255	2 890	3 548	4 605	97 595
			2008	**1 911**	1 512	4 550	1 303	2 196	2 397	3 343	5 287	6 969	165 189
5.2.9.	Mieszkania oddane do użytkowania przeznaczone na sprzedaż lub wynajem	liczba	2002	**408**	302	1 687	90	398	359	1 731	1 258	805	21 970
			2008	**1 264**	772	3 704	1 068	1 582	1 534	2 446	4 080	3 268	66 703
5.2.10.	Spółdzielcze mieszkania oddane do użytkowania	liczba	2002	**623**	174	903	58	428	100	155	1 499	900	15 406
			2008	**177**	471	132	39	273	93	77	504	423	8 647
5.2.11.	Indywidualne mieszkania oddane do użytkowania	liczba	2002	**375**	138	248	139	203	583	716	417	2 039	52 433
			2008	**225**	129	377	152	253	471	768	427	2 716	83 338
5.2.12.	Społeczne czynszowe mieszkania oddane do użytkowania	liczba	2002	**455**	143	0	0	68	52	204	28	686	4 653
			2008	**245**	140	172	0	88	140	0	258	483	3 205
5.2.13.	Powierzchnia gruntów skomunalizowanych, stan na koniec roku	ha	2002	**13 324**	4 771	8 323	2 910	2 508	8 247	8 861	11 216	76 253	933 362
			2008	**11 259**	4 692	7 733	3 218	2 509	8 487	9 410	10 769	75 112	978 188
		%	2008 / 2002	**-15,5%**	-1,7%	-7,1%	10,6%	0,0%	2,9%	6,2%	-4,0%	-1,5%	4,8%
5.2.14.	Powierzchnia gruntów skomunalizowanych stanowiących własność gminy, stan na koniec roku	ha	2002	**8 681**	3 539	3 827	100	1 181	0	7 274	4 437	57 032	708 166
			2008	**6 994**	3 779	4 050	1 564	1 951	5 415	4 941	4 391	60 673	781 175
		%	2008 / 2002	**-19,4%**	6,8%	5,8%	1464,0%	65,2%	n.d.	-32,1%	-1,0%	6,4%	10,3%

5.2.15.	Powierzchnia gruntów skomunalizowanych przekazanych w użytkowanie wieczyste, stan na koniec roku	ha	2002	**1 514**	1 115	2 082	808	936	2 049	1 238	2 240	7 677	95 972
			2008	**1 278**	876	1 634	774	490	1 729	1 456	1 839	6 583	86 200
		%	2008 / 2002	**-15,6%**	-21,4%	-21,5%	-4,2%	-47,6%	-15,6%	17,6%	-17,9%	-14,2%	-10,2%
5.2.16.	Udział gruntów skomunalizowanych stanowiących własność gminy w ogólnej powierzchni gruntów skomunalizowanych	%	2002	**65,2%**	74,2%	46,0%	3,4%	47,1%	0,0%	82,1%	39,6%	74,8%	75,9%
			2008	**62,1%**	80,5%	52,4%	48,6%	77,8%	63,8%	52,5%	40,8%	80,8%	79,9%
		%	2008 / 2002	**-4,7%**	8,6%	13,9%	1314,3%	65,1%	n.d.	-36,0%	3,1%	8,0%	5,3%
5.2.17.	Udział gruntów skomunalizowanych stanowiących własność gminy w ogólnej powierzchni gruntów skomunalizowanych	%	2002	**11,4%**	23,4%	25,0%	27,8%	37,3%	24,8%	14,0%	20,0%	10,1%	10,3%
			2008	**11,4%**	18,7%	21,1%	24,1%	19,5%	20,4%	15,5%	17,1%	8,8%	8,8%
		%	2008 / 2002	**-0,1%**	-20,1%	-15,5%	-13,4%	-47,7%	-18,0%	10,7%	-14,5%	-12,9%	-14,3%
5.2.18.	Liczba targowisk stałych	liczba	2002	**20**	15	5	13	17	22	21	15	127	2 292
			2008	**16**	14	4	12	18	27	20	10	116	2 261
		%	2008 / 2002	**-20,0%**	-6,7%	-20,0%	-7,7%	5,9%	22,7%	-4,8%	-33,3%	-8,7%	-1,4%
5.2.19.	Powierzchnia ogółem targowisk stałych	m^2	2002	**104 201**	81 321	36 623	104 864	31 240	239 500	215 360	313 227	552 427	15 336 145
			2008	**103 525**	75 065	35 223	103 144	41 500	161 842	204 132	209 658	589 222	14 798 091
		%	2008 / 2002	**-0,6%**	-7,7%	-3,8%	-1,6%	32,8%	-32,4%	-5,2%	-33,1%	6,7%	-3,5%
5.2.20.	Roczne wpływy z opłaty targowej na targowiskach stałych i sezonowych ogółem	tys. zł	2002	**8 502**	2 405	956	3 997	2 155	7 740	5 412	3 191	17 168	282 971
			2008	**3 543**	1 186	1 143	2 538	1 796	6 576	5 148	2 593	12 865	264 914
		%	2008 / 2002	**-58,3%**	-50,7%	19,6%	-36,5%	-16,7%	-15,0%	-4,9%	-18,7%	-25,1%	-6,4%
5.3.1.	Ogółem zarejestrowane pojazdy samochodowe na 1000 mieszkańców	liczba	2002	**329**	440	466	b.d.	b.d.	362	495	466	372	416
			2007	**428**	522	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	648	548	447	511
		%	2007 / 2002	**30,1%**	18,6%	n.d.	b.d.	b.d.	b.d.	31,0%	17,4%	20,1%	22,7%
5.3.2.	Zarejestrowane samochody osobowe na 1000 mieszkańców	liczba	2002	**260**	341	368	b.d.	b.d.	283	365	345	255	289
			2007	**348**	416	412	b.d.	b.d.	370	496	434	337	383
		%	2007 / 2002	**34,0%**	22,0%	12,0%	b.d.	b.d.	30,9%	35,9%	25,8%	32,2%	32,6%
5.3.3.	Emisja zanieczyszczeń gazowych ogółem	tys. ton	2002	**1 445**	1 505	1 574	1 416	1 220	2 883	1 883	1 494	7 916	208 948
			2008	**1 248**	1 132	2 359	1 021	797	2 565	1 679	1 314	9 435	216 319
		%	2008 / 2002	**-13,6%**	-24,8%	49,8%	-27,9%	-34,6%	-11,0%	-10,8%	-12,0%	19,2%	3,5%
5.3.4.	Zanieczyszczenia gazowe zatrzymane lub zneutralizowane w	tys. ton	2002	**0,2**	0,1	26,7	9,5	0,8	0,0	4,4	0,3	32,4	1 699

	urządzeniach do redukcji		2008	**0,6**	1,0	41,7	7,7	0,0	0,4	3,7	0,1	33,4	2 178
		%	2008 / 2002	**189,4%**	604,0%	56,4%	-19,1%	-99,8%	21250,0%	-16,3%	-74,6%	3,1%	28,2%
5.3.5.	Emisja zanieczyszczeń pyłowych ogółem	tys. ton	2002	**1,8**	1,9	1,2	1,2	1,1	1,2	0,9	1,7	5,9	140
			2008	**0,7**	0,6	0,9	0,5	0,7	0,4	0,9	0,4	5,1	77
		%	2008 / 2002	**-60,4%**	-69,7%	-25,2%	-55,5%	-38,0%	-67,0%	7,9%	-77,1%	-13,7%	-45,3%
5.3.6.	Zanieczyszczenia pyłowe zatrzymane lub zneutralizowane w urządzeniach do redukcji	tys. ton	2002	**91**	81	100	92	27	188	154	108	427	16 867
			2008	**71**	74	92	87	10	210	5	77	776	19 161
		%	2008 / 2002	**-21,9%**	-9,1%	-8,0%	-4,8%	-61,9%	11,9%	-96,8%	-29,3%	81,6%	13,6%
5.3.7.	Odpady komunalne zabrane w ciągu roku	tys. ton	2002	**242**	117	151	130	130	404	423	224	609	10 509
			2008	**147**	121	169	117	100	235	204	238	500	9 354
		%	2008/2002	**-39,3%**	3,1%	11,8%	-10,3%	-23,1%	-41,9%	-51,9%	6,5%	-17,9%	-11,0%
5.3.8.	Odpady wytworzone w ciągu roku	tys. ton	2002	**298**	161	353	3 444	415	334	563	201	4 319	117 894
			2008	**209**	254	458	3 250	118	476	452	455	5 951	114 938
		%	2008 / 2002	**-30,0%**	58,3%	29,7%	-5,7%	-71,5%	42,5%	-19,7%	126,7%	37,8%	-2,5%
5.3.9.	Odsetek odpadów wytworzonych poddanych odzyskowi	%	2002	**88,4%**	68,7%	36,9%	98,6%	91,2%	76,4%	90,0%	83,2%	30,4%	79,0%
			2008	**52,4%**	65,4%	86,6%	96,0%	96,8%	79,6%	82,9%	79,2%	35,5%	74,9%
		%	2008 / 2002	**-58,4%**	50,8%	204,8%	-8,2%	-69,8%	48,5%	-26,0%	115,8%	61,1%	-7,6%
5.3.10.	Odsetek odpadów wytworzonych poddanych unieszkodliwieniu	%	2002	**10,4%**	10%	53,1%	1,0%	0,2%	20,0%	1,5%	15,6%	66,6%	17,6%
			2008	**20,2%**	30%	10,0%	1,7%	1,3%	19,3%	5,0%	7,0%	58,7%	21,7%
		%	2008/2002	**37%**	397%	-75%	57%	88%	37%	164%	1%	21%	20%
5.3.11.	Odsetek odpadów unieszkodliwionych poddanych procesom termicznym i kompostowaniu	%	2002	**12,3%**	0,6%	2,5%	0,0%	0,0%	0,0%	9,4%	0,0%	1,4%	1,9%
			2008	**25,6%**	0,5%	20,4%	0,0%	46,7%	3,8%	6,7%	1,3%	1,0%	2,3%
		%	2008/2002	**284%**	400%	200%	n.d.	n.d.	n.d.	188%	n.d.	87%	143%
5.3.12.	Odsetek odpadów wytworzonych magazynowanych czasowo	%	2002	**1,3%**	22%	10,1%	0,4%	8,6%	3,6%	8,5%	1,1%	3,0%	3,4%
			2008	**27,3%**	4%	3,3%	2,3%	1,9%	1,1%	12,1%	13,8%	5,8%	3,4%
		%	2008 / 2002	**1400%**	-70%	-57%	505%	-94%	-56%	14%	2626%	165%	-1%
5.3.13.	Skumulowana ilośc nagromadzonych odpadów magazynowanych czasowo w latach 2002 - 2008	tys. ton	2002 - 2008	**289**	173	129	375	236	70	159	222	865	28 573

5.3.14.	Udział odpadów magazynowanych w latach 2002 - 2008 w ilości wytworzonych w tym okresie	%	2002 - 2008	**57,0%**	11,7%	15,9%	5,6%	44,3%	8,6%	15,7%	33,9%	8,4%	12,3%
5.3.15.	Długość czynnej rozdzielczej sieci wodoicągowej	km	2002	**59 598**	52 826	66 600	46 100	49 935	117 835	77 126	117 317	758 056	22 482 052
			2008	**67 213**	56 735	102 259	52 850	56 272	123 236	88 792	123 705	869 896	26 265 036
		%	2008/2002	**12,8%**	7,4%	53,5%	14,6%	12,7%	4,6%	15,1%	5,4%	14,8%	16,8%
5.3.16.	Czynna sieć wodociągowa rozdzielcza na 1000 mieszkańców	km	2002	**144**	142	144	142	139	150	134	184	447	588
			2008	**165**	158	224	171	161	165	159	196	514	689
		%	2008/2002	**15,0%**	11,3%	55,6%	20,4%	15,2%	9,9%	19,2%	6,6%	15,1%	17,1%
5.3.17.	Czynna sieć wodociągowa rozdzielcza na 1000 użytkowników	km	2002	**149**	147	149	145	148	159	140	192	666	1 012
			2008	**101**	128	153	111	145	113	115	129	292	275
		%	2008/2002	**-32,4%**	-13,1%	2,4%	-23,1%	-1,8%	-28,9%	-17,9%	-32,9%	-56,2%	-72,9%
5.3.17.	Długość czynnej rozdzielczej sieci wodociągowej na 100 km^2 powierzchni	km	2002	**198**	304	254	281	337	401	296	400	33	72
			2008	**172**	164	228	174	169	174	165	204	771	1 185
		%	2008 / 2002	**12,8%**	6,8%	53,5%	13,9%	13,5%	4,9%	14,7%	5,4%	14,8%	16,8%
5.3.18.	Przyłączenia sieci wodociągowej do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	liczba	2002	**16 945**	17 849	15 074	14 555	14 877	23 335	21 470	30 273	142 621	4 120 261
			2008	**17 436**	18 813	26 242	15 408	16 867	24 276	29 355	32 902	162 683	4 777 921
		%	2008 / 2002	**2,9%**	5,4%	74,1%	5,9%	13,4%	4,0%	36,7%	8,7%	14,1%	16,0%
5.3.19.	Ludność korzystająca z sieci wodociągowej	osoby	2002	**398 831**	359 080	445 957	318 219	337 928	741 952	550 570	611 667	1 138 576	22 210 143
			2008	**391 325**	346 982	447 712	303 299	332 755	707 029	536 673	606 971	1 127 931	22 160 439
		%	2008 / 2002	**-1,9%**	-3,4%	0,4%	-4,7%	-1,5%	-4,7%	-2,5%	-0,8%	-0,9%	-0,2%
5.3.20.	Woda dostarczona gospodarstwom domowym	dm^3	2002	**20 042**	14 646	18 818	14 998	15 013	40 618	26 789	29 785	68 344	1 284 310
			2008	**16 353**	13 189	17 864	11 831	13 468	32 952	23 750	26 765	60 649	1 212 193
		%	2008 / 2002	**-18,4%**	-9,9%	-5,1%	-21,1%	-10,3%	-18,9%	-11,3%	-10,1%	-11,3%	-5,6%
5.3.21.	Liczba osób korzystająca z sieci przypadająca na jedno połączenie	osoby	2002	**24**	20	30	22	23	32	26	20	8	5
			2008	**22**	18	17	20	20	29	18	18	7	5
		%	2008 / 2002	**-4,6%**	-8,3%	-42,3%	-10,0%	-13,1%	-8,4%	-28,7%	-8,7%	-13,2%	-14,0%
5.3.22.	Ilość wody dostarczonej gosp. dom. przypadająca na jedno połączenie	m^3	2002	**1183**	821	1248	1030	1009	1741	1248	984	479	312
			2008	**938**	701	681	768	798	1357	809	813	373	254

		%	2008 / 2002	**-20,7%**	-14,6%	-45,5%	-25,5%	-20,9%	-22,0%	-35,2%	-17,3%	-22,2%	-18,6%
5.3.22.	Ilość wody dostarczonej gosp. dom. przypadającej na jednego korzystającego	m^3	2002	**50**	41	42	47	44	55	49	49	46	43
			2008	**42**	38	40	39	40	47	44	44	44	42
		%	2008 / 2002	**-16,8%**	-6,8%	-5,4%	-17,2%	-8,9%	-14,9%	-9,0%	-9,4%	-3,1%	-2,8%
5.3.23.	Długość czynnej rozdzielczej sieci kanalizacyjnej	km	2002	**40 304**	45 901	68 199	35 440	49 032	83 761	63 293	78 758	332 079	6 097 358
			2008	**52 735**	50 820	83 997	40 904	54 816	95 020	74 120	83 095	499 046	9 474 174
		%	2008/2002	**30,8%**	10,7%	23,2%	15,4%	11,8%	13,4%	17,1%	5,5%	50,3%	55,4%
5.3.24.	Czynna sieć kanalizacyjna rozdzielcza na 1000 mieszkańców	km	2002	**97**	123	148	109	137	107	110	123	196	160
			2008	**130**	142	184	132	156	127	133	131	295	248
		%	2008/2002	**33,5%**	14,8%	24,8%	21,2%	14,3%	19,2%	21,3%	6,7%	50,7%	55,7%
5.3.25.	Czynna sieć kanalizacyjna rozdzielcza na 1000 użytkowników	km	2002	**101**	128	153	111	145	113	115	129	292	275
			2008	**135**	146	188	135	165	134	138	137	442	428
		%	2008/2002	**33,4%**	14,6%	22,7%	21,1%	13,5%	19,0%	20,1%	6,3%	51,7%	55,7%
5.3.26.	Długość czynnej rozdzielczej sieci kanalizacyjnej na 100 km^2 powierzchni	km	2002	**134**	264	260	216	331	285	243	269	15	20
			2008	**175**	290	320,6	248	373	324	283	284	22	30
		%	2008 / 2002	**30,8%**	10,1%	23,2%	14,7%	12,6%	13,8%	16,7%	5,5%	50,3%	55,4%
5.3.27.	Przyłączenia sieci kanalizacyjnej do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	liczba	2002	**15 726**	15 025	16 046	6 671	9 398	13 229	17 480	20 882	72 739	1 356 099
			2008	**17 433**	17 296	22 345	7 252	10 560	16 050	27 170	23 992	98 257	2 088 900
		%	2008 / 2002	**10,9%**	15,1%	39,3%	8,7%	12,4%	21,3%	55,4%	14,9%	35,1%	54,0%
5.3.28.	Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej	osoby	2002	**360 281**	330 056	427 952	289 615	319 293	654 017	516 520	550 947	1 223 409	21 677 312
			2008	**356 005**	323 180	430 230	277 032	315 120	636 010	501 144	558 266	1 258 952	23 259 520
		%	2008 / 2002	**-1,2%**	-2,1%	0,5%	-4,3%	-1,3%	-2,8%	-3,0%	1,3%	2,9%	7,3%
5.3.29.	Wielkość ścieków odprowadzonych do sieci	dm^3	2002	**24 960**	18 813	32 648	21 629	20 996	60 283	38 905	35 933	75 528	1 353 139
			2008	**20 554**	17 009	28 597	17 292	18 575	49 958	33 868	33 318	67 180	1 254 373
		%	2008 / 2002	**-17,7%**	-9,6%	-12,4%	-20,1%	-11,5%	-17,1%	-12,9%	-7,3%	-11,1%	-7,3%
5.3.30.	Liczba osób korzystająca z sieci przypadająca na jedno połączenie	osoby	2002	**23**	22	27	43	34	49	30	26	17	16
			2008	**20**	19	19	38	30	40	18	23	13	11
		%	2008 / 2002	**-10,9%**	-14,9%	-27,8%	-12,0%	-12,2%	-19,8%	-37,6%	-11,8%	-23,8%	-30,3%

5.3.31.	Wielkość ścieków odprowadzona do sieci przypadająca na jedno połączenie	m^3	2002	**1587**	1252	2035	3242	2234	4557	2226	1721	1038	998
			2008	**1179**	983	1280	2384	1759	3113	1247	1389	684	600
		%	2008 / 2002	**-25,7%**	-21,5%	-37,1%	-26,5%	-21,3%	-31,7%	-44,0%	-19,3%	-34,2%	-39,8%
5.3.32.	Wielkość ścieków odprowadzonych do sieci przypadająca na jednego korzystającego	m^3	2002	**69**	57	76	75	66	92	75	65	62	62
			2008	**58**	53	66	62	59	79	68	60	53	54
		%	2008 / 2002	**-16,7%**	-7,7%	-12,9%	-16,4%	-10,4%	-14,8%	-10,3%	-8,5%	-13,6%	-13,6%
5.3.33.	Długość czynnej rozdzielczej sieci gazowej	km	2002	**75 069**	56 428	76 111	58 286	52 821	101 371	115 049	131 674	517 585	11 663 151
			2008	**80 758**	58 450	83 421	57 965	55 022	106 213	121 516	136 538	483 021	11 037 569
		%	2008/2002	**7,6%**	3,6%	9,6%	-0,6%	4,2%	4,8%	5,6%	3,7%	-6,7%	-5,4%
5.3.34.	Czynna sieć gazowa rozdzielcza na 1000 mieszkańców	km	2002	**181**	152	165	179	147	129	199	206	305	305
			2008	**198**	163	183	187	157	142	218	216	285	289
		%	2008/2002	**9,7%**	7,4%	11,1%	4,4%	6,5%	10,1%	9,4%	4,8%	-6,4%	-5,2%
5.3.35.	Czynna sieć gazowa rozdzielcza na 1000 użytkowników	km	2002	**188**	157	171	183	156	137	209	215	455	525
			2008	**206**	168	186	191	165	150	226	225	428	498
		%	2008/2002	**9,6%**	7,2%	9,2%	4,3%	5,8%	10,0%	8,4%	4,5%	-5,8%	-5,2%
5.3.36.	Długość czynnej rozdzielczej sieci gazowej na 100 km^2 powierzchni	km	2002	**249**	324	291	355	357	345	441	449	23	37
			2008	**268**	334	318	351	374	363	464	466	21	35
		%	2008 / 2002	**7,6%**	3,0%	9,6%	-1,2%	4,9%	5,1%	5,2%	3,7%	-6,6%	-5,4%
5.3.37.	Przyłączenia sieci gazowej do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	liczba	2002	**16 639**	15 480	19 608	13 198	13 140	22 835	33 341	32 956	73 915	2 091 569
			2008	**19 294**	16 451	21 781	14 624	15 418	25 276	37 766	35 745	94 188	2 369 496
		%	2008 / 2002	**16,0%**	6,3%	11,1%	10,8%	17,3%	10,7%	13,3%	8,5%	27,4%	13,3%
5.3.38.	Ludność korzystająca z sieci gazowej	osoby	2003	**401 022**	324 112	422 860	265 586	310 746	642 913	510 891	611 439	1 037 732	20 704 197
			2008	**372 746**	313 797	378 632	241 806	307 451	615 575	491 980	560 361	989 245	19 705 663
		%	2008 / 2003	**-7,1%**	-3,2%	-10,5%	-9,0%	-1,1%	-4,3%	-3,7%	-8,4%	-4,7%	-4,8%
5.3.39.	Ilość gosp.dom. odbierających gaz z sieci	liczba	2002	**118 488**	80 151	129 390	99 201	85 836	241 620	183 502	171 635	299 969	6 061 250
			2008	**138 910**	121 009	144 236	101 854	110 662	270 168	184 211	212 731	363 461	7 153 433
		%	2008 / 2002	**17,2%**	51,0%	11,5%	2,7%	28,9%	11,8%	0,4%	23,9%	21,2%	18,0%
5.3.40.	Ilość gosp. dom. odbierających gaz z sieci w celu ogrzewania	liczba	2002	**30 285**	11 407	14 512	6 705	7 239	19 287	31 272	32 613	81 120	1 269 736

	mieszkań		2008	**44 887**	11 015	20 431	9 448	12 056	22 348	28 186	39 103	118 395	1 450 099
		%	2008 / 2002	**48,2%**	-3,4%	40,8%	40,9%	66,5%	15,9%	-9,9%	19,9%	46,0%	14,2%
5.3.41.	Roczne zużycie gazu z sieci	tys. m³	2002	**74 231**	42 643	48 453	35 329	53 678	73 389	119 231	85 892	231 193	3 708 084
			2008	**70 357**	39 100	56 121	37 634	53 060	79 967	129 736	102 652	234 385	3 792 199
		%	2008 / 2002	**-5,2%**	-8,3%	15,8%	6,5%	-1,2%	9,0%	8,8%	19,5%	1,4%	2,3%
5.3.42.	Roczne zużycie gazu z sieci w celu ogrzewania mieszkań	tys. m³	2002	**71 488**	20 779	27 335	13 694	17 934	40 626	98 186	60 212	174 345	2 331 291
			2008	**62 965**	22 295	35 021	16 310	11 282	42 824	87 313	76 603	179 862	2 391 284
		%	2008 / 2002	**-11,9%**	7,3%	28,1%	19,1%	-37,1%	5,4%	-11,1%	27,2%	3,2%	2,6%
5.3.43.	Liczba osób korzystająca z sieci przypadająca na jedno połączenie	osoby	2003	**23**	21	22	20	23	28	15	18	13	7
			2008	**19**	19	17	17	20	24	13	16	11	8
		%	2008 / 2003	**-17,6%**	-7,8%	-19,2%	-17,0%	-13,2%	-11,5%	-13,0%	-14,7%	-21,7%	12,2%
5.3.44.	Przeciętne zużycie gazu przypadające na jedno połączenie	m³	2002	**4 461**	2 755	2 471	2 677	4 085	3 214	3 576	2 606	3 128	1 773
			2008	**3 647**	2 377	2 577	2 573	3 441	3 164	3 435	2 872	2 488	1 600
		%	2008 / 2002	**-18,3%**	-13,7%	4,3%	-3,9%	-15,8%	-1,6%	-3,9%	10,2%	-20,4%	-9,7%
5.3.45.	Przeciętne zużycie gazu z sieci przypadające na jedno gosp. domowe	m³	2002	**626**	532	374	356	625	304	650	500	771	612
			2008	**506**	323	389	369	479	296	704	483	645	530
		%	2008 / 2002	**-19,2%**	-39,3%	3,9%	3,7%	-23,3%	-2,6%	8,4%	-3,6%	-16,3%	-13,3%
5.3.46.	Przeciętne zużycie gazu z sieci przez gosp. dom. w celu ogrzania miaszkania	m³	2002	**2 361**	1 822	1 884	2 042	2 477	2 106	3 140	1 846	2 149	1 836
			2008	**1 403**	2 024	1 714	1 726	936	1 916	3 098	1 959	1 519	1 649
		%	2008 / 2002	**-40,6%**	11,1%	-9,0%	-15,5%	-62,2%	-9,0%	-1,3%	6,1%	-29,3%	-10,2%
5.4.1.	Powierzchnia gruntów leśnych na 1000 mieszkańców	ha	2002	**12,5**	13,6	9,9	20,5	4,6	3,0	6,7	3,5	479	238
			2008	**12,3**	13,8	10,3	21,9	4,8	3,8	7,3	3,4	487	243
		%	2008 / 2002	**-1,1%**	1,4%	3,5%	7,2%	2,8%	28,2%	9,2%	-1,5%	1,8%	2,0%
5.4.2.	Powierzchnia obszarów prawnie chronione na 1000 mieszkańców	ha	2002	**4,1**	16,4	13,0	1,3	7,1	2,1	12,9	2,9	276	270
			2008	**4,2**	17,0	14,2	0,7	7,2	2,3	0,6	1,1	290	265
		%	2008 / 2002	**1,9%**	3,6%	9,2%	-40,4%	2,3%	5,3%	-95,1%	-60,1%	5,0%	-1,9%
5.4.3.	Powierzchnia terenów zieleni osiedlowej, parków i zieleńców na 1000 mieszkańców	ha	2002	**1,1**	3,4	1,2	3,8	1,9	2,2	4,9	2,1	1,2	1,3
			2008	**0,9**	3,6	1,5	3,4	3,4	2,5	1,6	1,8	1,6	1,5

		%	2008 / 2002	**-14,5%**	5,1%	32,1%	-10,4%	77,9%	12,8%	-68,2%	-15,7%	34,6%	11,3%
5.4.4.	Odsetek pomników przyrody w mieście w ogólnej liczbie pomników w województwie	%	2002	**1,6%**	4,4%	6,0%	2,6%	2,3%	6,1%	1,1%	2,5%	100%	n.d.
			2008	**1,8%**	3,7%	6,0%	2,2%	2,2%	7,7%	0,9%	4,7%	100%	n.d.
		%	2008 / 2002	**9,9%**	-15,3%	-1,1%	-15,6%	-5,3%	25,0%	-19,8%	86,7%	n.d.	n.d.
6.1.1.	Frekwencja w wyborach do Sejmu	Liczba	2001	**43,4%**	46,5%	47,6%	44,9%	48,1%	48,5%	52,3%	46,9%	43,5%	46,3%
			2007	**61,4%**	62,3%	67,5%	62,1%	62,8%	63,0%	69,1%	65,8%	51,9%	53,9%
		%	2007 / 2001	**41,5%**	33,8%	41,9%	38,3%	30,7%	29,8%	32,2%	40,3%	19,1%	16,4%
6.1.2.	Frekwencja w wyborach prezydenckich	Liczba	2000	**61,2%**	65,0%	65,7%	60,8%	61,4%	64,6%	68,1%	62,0%	60,1%	61,1%
			2005	**55,0%**	55,0%	61,4%	54,6%	57,5%	53,8%	59,4%	57,0%	46,8%	49,7%
		%	2005 / 2000	**-10,2%**	-15,3%	-6,6%	-10,2%	-6,4%	-16,6%	-12,7%	-8,0%	-22,2%	-18,6%
6.1.3.	Frekwencja w wyborach samorządowych	Liczba	2002	**32,2%**	28,2%	34,6%	32,9%	33,8%	25,8%	34,7%	33,0%	43,6%	44,1%
			2006	**42,9%**	38,2%	44,4%	38,0%	41,5%	36,4%	42,9%	40,0%	45,6%	46,0%
		%	2006 / 2002	**33,3%**	35,5%	28,2%	15,4%	22,9%	41,0%	23,6%	21,5%	4,6%	4,2%
6.1.4.	Frekwencja w wyborach do Europarlamentu	Liczba	2002	**25,0%**	25,1%	31,7%	28,3%	29,3%	24,6%	30,9%	29,7%	18,8%	20,9%
			2006	**28,6%**	33,3%	39,0%	33,8%	33,3%	32,3%	37,7%	35,2%	21,5%	24,5%
		%	2006 / 2002	**14,5%**	32,9%	22,8%	19,6%	13,8%	31,1%	22,0%	18,5%	14,1%	17,5%
6.1.5.	Frekwencja w referendum ogólnokrajowym	Liczba	1997	**40,5%**	44,1%	47,9%	40,8%	44,0%	46,1%	47,7%	35,8%	40,5%	42,9%
			2003	**64,8%**	65,7%	68,5%	66,7%	66,2%	64,3%	68,8%	67,3%	58,5%	58,9%
		%	2003 / 1997	**59,9%**	49,0%	42,9%	63,4%	50,6%	39,6%	44,2%	87,9%	44,2%	37,3%
6.2.1.	Dochody własne na mieszkańca	zł	2002	**896**	872	1 119	1 431	787	1 030	1 314	1 432	n.d.	1 110[135]
			2008	**2 137**	2 103	2 746	2 838	1 903	2 325	3 155	3 256	n.d.	2 558[136]
		%	2008 / 2002	**138,6%**	141,1%	145,3%	98,4%	141,8%	125,8%	140,1%	127,3%	n.d.	130,4%
6.2.2.	Wydatki ogółem na mieszkańca	zł	2002	**2 128**	1 935	2 185	2 703	1 966	2 155	2 567	2 598	n.d.	2 280[137]
			2008	**3 111**	3 567	3 961	3 749	3 469	3 470	4 200	5 052	n.d.	3 822[138]
		%	2008 / 2002	**46,2%**	84,3%	81,3%	38,7%	76,5%	61,0%	63,6%	94,4%	n.d.	67,7%
6.2.3.	Dochody z udziału w podatku PIT na mieszkańca	zł	2002	**311**	310	350	541	288	307	450	360	n.d.	365[139]
			2008	**947**	918	1 112	1 231	900	942	1 275	1 149	n.d.	1 059[140]
		%	2008 / 2002	**204,9%**	196,7%	217,4%	127,5%	212,3%	206,8%	183,2%	219,3%	n.d.	190,5%

6.2.4.	Dochody z udziału w podatku CIT na mieszkańca	zł	2002	**22**	21	40	66	27	21	59	39	n.d.	37[141]
			2008	**90**	69	167	212	93	94	209	150	n.d.	136[142]
		%	2008 / 2002	**302,4%**	224,3%	316,4%	218,7%	240,7%	346,7%	255,1%	285,0%	n.d.	265,7%
6.2.5.	Subwencje i dotacje na mieszkańca	zł	2002	**1 029**	940	848	1 268	1 063	907	959	851	n.d.	983[143]
			2008	**1 006**	1 088	963	1 021	1 182	1 040	1 096	873	n.d.	1 034[144]
		%	2008 / 2002	**-2,2%**	15,8%	13,5%	-19,5%	11,2%	14,7%	14,3%	2,5%	n.d.	5,1%
6.2.6.	Podatki i opłaty lokalne na mieszkańca	zł	2002	**362**	414	563	560	319	578	616	870	n.d.	535[145]
			2008	**764**	838	1 175	1 050	694	929	1 098	1 798	n.d.	1 043[146]
		%	2008 / 2002	**111,0%**	102,6%	108,5%	87,4%	117,7%	60,7%	78,1%	106,7%	n.d.	94,9%
6.2.7.	Środki z budżetu Unii Europejskiej na mieszkańca	zł	2002	**0**	0	0	0	0	0	0	0	n.d.	0[147]
			2008	**71**	62	86	46	31	154	146	142	n.d.	92[148]
		%	2008 / 2002	**n.d.**	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.
6.2.8.	Dochody majątkowe na mieszkańca	zł	2002	**0**	0	0	0	0	0	0	0	n.d.	0[149]
			2008	**172**	229	234	164	99	305	429	531	n.d.	270[150]
		%	2008 / 2002	**n.d.**	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.
6.2.9.	Wydatki majątkowe ogółem na mieszkańca	zł	2002	**395**	248	331	755	232	249	375	376	n.d.	370[151]
			2008	**743**	862	954	923	871	788	1 228	1 705	n.d.	1 009[152]
		%	2008 / 2002	**88,1%**	247,6%	188,1%	22,3%	275,4%	216,7%	227,4%	353,7%	n.d.	172,7%
6.2.10.	Wydatki bieżące ogółem na mieszkańca	zł	2002	**1 733**	1 687	1 854	1 948	1 733	1 906	2 192	2 222	n.d.	1 910[153]
			2008	**2 368**	2 705	3 008	2 826	2 598	2 682	2 972	3 347	n.d.	2 813[154]
		%	2008 / 2002	**36,6%**	60,3%	62,2%	45,0%	49,9%	40,7%	35,6%	50,6%	n.d.	47,3%
6.2.11.	Wydatki na transport i łączność na mieszkańca	zł	2002	**423**	299	267	708	168	473	667	617	n.d.	453[155]
			2008	**547**	898	781	473	423	724	1 220	1 089	n.d.	769[156]
		%	2008 / 2002	**29,2%**	200,4%	192,9%	-33,2%	151,7%	52,9%	82,8%	76,5%	n.d.	69,9%
6.2.12.	Wydatki na oświatę i wychowanie na mieszkańca	zł	2002	**605**	659	680	660	660	506	678	609	n.d.	632[157]
			2008	**936**	1 080	1 159	1 089	1 285	856	1 072	1 148	n.d.	1 078[158]
		%	2008 / 2002	**54,7%**	63,9%	70,3%	64,9%	94,7%	69,2%	58,2%	88,4%	n.d.	70,5%
6.2.13.	Wydatki na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego na	zł	2002	**43**	31	59	79	36	70	80	96	n.d.	62[159]

	mieszkańca		2008	**82**	134	197	127	91	130	140	265	n.d.	145[160]
		%	2008 / 2002	**90,5%**	326,4%	231,4%	60,2%	156,4%	85,3%	75,1%	174,6%	n.d.	135,5%
6.2.14.	Wydatki na opiekę społeczną na mieszkańca	zł	2002	**267**	221	205	263	302	306	212	217	n.d.	249[161]
			2008	**454**	466	418	472	584	542	448	457	n.d.	480[162]
		%	2008 / 2002	**70,5%**	110,7%	104,2%	79,2%	93,6%	77,0%	111,9%	110,6%	n.d.	92,8%
6.2.15.	Wydatki na kulturę fizyczną i sport na mieszkańca	zł	2002	**43**	46	13	46	20	29	32	25	n.d.	32[163]
			2008	**73**	261	292	180	65	194	167	223	n.d.	182[164]
		%	2008 / 2002	**68,8%**	469,2%	2085,8%	293,9%	229,4%	574,8%	418,2%	780,5%	n.d.	472,7%

14. Załącznik 2 – Matryca siły powiązań SWOT

	MATRYCA SWOT z ocenami ekspertów		Silne strony						Słabe strony							
			czynniki potencjału internacjonalizacji miasta (bliskość granicy, port, shipping, korpus NATO, Euroregion Pomerania)	rozwinięta baza oraz szeroka oferta edukacyjna szkolnictwa średniego i akademickiego	aktywność i przedsiębiorczość mieszkańców	zasób zieleni i wód powierzchniowych, obszary o wysokiej wartości przyrodniczej objęte prawną ochroną przyrody	położenie Miasta w punkcie centralnym poszerzonej UE i w korytarzu transportowym doliny Odry	dostępność transportowa od strony Europy Zachodniej	opinie mieszkańców o mieście nie dającym perspektyw rozwoju i kariery młodym ludziom	poziom innowacyjności lokalnej gospodarki, zdominowanej przez tradycyjne sektory	dostępność transportowa od strony kraju	współpraca uczelni, biznesu, władz miasta i lokalnych elit politycznych, w tym na rzecz lokalizacji projektów centralnych	brak skoncentrowanego centrum śródmiejskiego	niestabilna sytuacja na rynku pracy i nieskuteczny system promocji zatrudnienia	słabe wykorzystanie położenia nadwodnego, zaniedbane tereny brzegowe i wodne Międzyodrza	
			1	2	1	4	5	6	1	2	3	4	5	6	7	
Szanse	intensyfikacja współpracy międzynarodowej (naukowej, oświatowej, kulturalnej, etc.), w związku z postępującą integracją europejską i globalizacją	1	2	2	1	1	2	2	2	1	1	2	0	1	1	18
	realizacja dużych projektów i wydarzeń, pobudzających koniunkturę w mieście i poziom optymizmu mieszkańców	2	2	1	2	1	2	1	2	1	2	2	1	1	1	19
	identyfikacja Miasta jako potencjalnego miejsca lokalizacji inwestycji wśród międzynarodowych instytucji ratingowych, doradczych i inwestorów	3	2	2	2	1	2	2	1	2	2	2	1	1	1	21
	rozwój sektora BPO (IT-outsourcing informatyczny, F&R-finanse i księgowość, HR-kadry) oraz badań i rozwoju (R&D)	4	2	2	2	1	1	1	2	2	1	2	1	1	0	18
	rozwój obszaru metropolitalnego w oparciu o KSRR 2010-2020	5	1	2	1	1	1	1	1	1	2	2	1	1	1	16
	rozwój przedsiębiorczości opartej na nowoczesnych, nieuciążliwych ekologicznie technologiach	6	2	2	2	1	1	1	1	2	1	2	0	1	1	17
Zagrożenia	peryferyzacja Szczecina jako miasta mniej atrakcyjnego w porównaniu z czołowymi miastami w Polsce	1	2	2	2	1	2	1	2	2	2	2	1	2	1	22
	emigracje specjalistów („drenaż mózgów") do innych miast i za granicę	2	1	1	1	0	0	1	2	2	1	2	1	2	0	14
	utrzymujące się niższe tempo wzrostu PKB względem innych miast w Polsce	3	0	1	1	0	0	0	2	2	1	2	0	2	1	12
	kryzys finansów publicznych w Polsce	4	0	1	1	0	0	0	1	1	1	1	0	2	0	8
	starzenie się społeczeństwa i wyludnianie Miasta	5	1	1	1	0	0	0	2	1	0	2	0	2	0	10
			15	17	16	7	11	10	18	17	14	21	6	16	7	

Układ strategii

silne	słabe
strategia ofensywna	strategia konkurencyjna
strategia konserwatywna	strategia defensywna

Liczba ocen "2"		Liczba ocen "1"		Liczba ocen "0"		Suma ocen	
19	15	17	24	0	3	55	54
4	17	13	11	13	7	21	45